Alexandru Mitru

Din Marile Legende ale Lumii

ALEXANDRU MITRU

Din Marile Legende ale Lumii

Ilustrații
MIRCEA NICOLAU

După volumul apărut la
EDITURA JUNIMEA 1976

AL. MITRU

Din marile legende ale lumii

Cuprins

Ghilgames

Ghilgames

Aceasta este cea mai veche poveste a lumii. *„Străbunica poveştilor”.*[1] Din ea, ca dintr-un izvor limpede, s-au născut toate celelalte.

Cu gesturi largi, parcă de vrajă, un bărbat vîrstnic, înveşmîntat într-o mantie ca de rege, şi-avînd pe frunte o bentiță purpurie, povesteşte mulțimii adunate la poalele curmalilor legendele despre Ghilgameş.

Ziua e caldă, aburită şi nisipul luceşte stins.

Ne aflăm cu două mii şi mai bine de ani înaintea erei noastre pe țărmul rîului Eufrat.

Pescarii, agricultorii, olarii, țesătorii şi alți meşteşugari, crescătorii de boi şi cai, negutătorii de carne, de bere, de ulei îndesesc rîndurile. Sudoarea curge-n pîrîiaşe pe chipurile înfierbîntate. Şi răsuflările, din cauza înghesuielii, sînt grele. Dar nimeni, nimeni nu se-ndură să plece şi să nu mai asculte ce se cîntă despre Ghilgameş.[2]

Cei doi soți ai povestitorului, care-i acompaniază glasul cu un soi de cimpoi, un fluier şi două tobe împerecheate, au început un cîntec vesel, reamintind celor de față clipa cînd s-a născut Ghilgameş.

— Mamă i-a fost zeița Ninsun, aceea care se-ngrijeşte de focul ce arde veşnic în vatra zeului cu păr de aur, zeul soarelui şi-al dreptății, al cărui nume este Şamaş. Iar tatăl său un spiriduş, numai pe jumătate zeu. Cealaltă jumătate fiindu-i alcătuire pămînteană.

Cum s-a născut micul Ghilgameş, zeii l-au înzestrat cu haruri. Şamaş a revărsat asupră-i o frumusețe fără seamăn. Enlil, zeul pămîntului străbun şi al văzduhului albastru, i-a dăruit statura mîndră, 'naltă de unsprezece coți şi pieptul larg de nouă palme. La rîndul său, nici asprul Adad, zeul furtunii îndîrjite, n-a vrut să rămînă dator. L-a hărăzit cu-o vitejie ce nu putea fi înfrînată nici chiar de forțele zeieşti. Şi Ea, cel şerpuitor, i-a dăruit înțelepciune.

Şi, înălțîndu-se flăcăul cu voia zeului Anu,[3] urcat fu-n jilțul strămoşesc de rege al Urukului.

Tînăr, voinic şi plin de sevă, dornic de tot ce-i bucurie şi desfătare şi putere, Ghilgameş dete-un chiot straşnic.

Lacom, el începu să soarbă plăcerile cu însetare, ca soarele de dimineață, ce seacă apa bălților unde se scaldă bivolii, cu căldura-i toropitoare.

Şi porunci să se adune cei şapte înțelepți vestiți, ctitorii lumii de atunci şi ai civilizației, ca să pună noi temelii cetății pe care-o stăpînea. Iar toți flăcăii să s-adune şi, zi şi noapte, să trudească. Şi să ridice metereze, un templu fără de pereche şi un lăcaş trufaşei Iştar, zeița dragostei aprinse, a

înmulțirii oamenilor, dar şi-a pieirii lor prin harță şi prin războaie sîngeroase.

Voios, neobosit, Ghilgameş îşi preschimbă cetatea sa într-o bijuterie rară, fără să-i pese cît de cît de truda şi de suferința acelora ce o creau, ba cerîndu-le şi mai mult, alte şi alte giuvaeruri, din ce în ce mai măiestrite.

Mîhniți de nepăsarea lui, locuitorii din Uruk s-au plecat zeilor plîngînd. Jalea lor s-a înălțat spre cer, a ajuns pînă la Anu, cel mai puternic dintre zei.

Ghilgameş nu se mai sfieşte în a-i trudi pe toți feciorii şi a-i slei de întreaga vlagă, dezlănțuind asupra lor corvezi prin care-i chinuieşte, şi zi şi noapte, neîncetat. E nesătul de glorie. La fel, pe fete şi neveste le tîrăşte în casa lui, înjosindu-i pe toți bărbații, chiar cînd sînt stirpe de războinici. Nu se satură de plăceri.

Zeul Anu ştia că forței nu îi poți pune stavilă, decît aşezîndu-i în față altă forță asemănătoare. Două focuri cînd se-ntîlnesc, se contopesc unul cu altul şi, la sfîrşit, se potolesc.

Dădu poruncă lui Aruru, zeița zămislirilor, şi, ea alergă în pustiu. Frămîntă lutul umezit şi făuri din el o ființă, de-o putere copleşitoare, cu trupul învelit în păr, asemeni fiarelor din codri, — cu numele de Enkidu. Un vînător ce se-ascunsese într-un tufiş, zări uriaşul. Şi nu stătu de loc pe gînduri. Porni, îndată, spre Uruk, ca să-l vestească pe Ghilgameş.

— E un uriaş nemaivăzut, îi povesti el lui Ghilgameş. Cutreieră, neobosit, pădurile şi mlaştinile. Soți îi sînt fiarele vrăjmaşe şi multe ale vietăți ce trăiesc în sălbăticie. Se hrăneşte la fel cu ele. N-a văzut încă nici un om.

Ghilgameş cugetă un timp.

Iată ce trebuie să faci, îl sfătui pe vînător. Să iei cu tine o femeie, o fiică a plăcerilor, şi să i-o duci lui Enkidu. Aceasta să-i iese-nainte, să-şi dezvăluie farmecele şi uriaşul s-o îmbrățişeze. Va învăța ce-i dragostea. Şi dragostea-l va preschimba din soț al fiarelor în om.

Totul s-a petrecut întocmai. Enkidu i-a picat în mreje frumoasei fete din Uruk. Ce-i drept e drept, îmbrățişînd-o, Enkidu şi-a pierdut din vlagă. Şi fiarele-au fugit de el, simțind că nu mai e de-al lor. În schimb, s-a făcut mult mai chipeş şi mintea i s-a limpezit. Fata i-a povestit apoi c-ar fi, dincolo de păduri, o aşezare omenească, bogată-n temple şi zidiri care de care mai măiestre, ce poartă numele Uruk. Acolo, i-a mai şoptit ea, sub zîmbete şi mîngîieri, viața-i plăcută şi senină, cu copile ispititoare ce se întîlnesc la orice pas. Veselia-i la ea acasă. Ghiduşii te silesc să rîzi, chiar cînd ai inima amară. Iar cîntăreții te răsfață, noapte de noapte, cu poveşti. Acolo rege e Ghilgameş, cel mai puternic dintre oameni. E ca un taur în cireadă. Pasul i-e sprinten şi semeț. Şi chipul i-e strălucitor de tinerețe şi vigoare, încredere şi bărbăție.

Enkidu s-a lăsat vrăjit de şoaptele acelei fete.

— Haide şi du-mă la Uruk, s-a hotărît el într-o zi. În templele zeilor voştri. Şi la Ghilgameş ce-l vestit. Vreau să-l înfrunt şi să-i rostesc :

— Sînt un fiu al pustiului, împletitură de puteri strîns înnodate de Ninurta, zeul războiului cel crunt. M-am născut în sălbăticie şi nu mă înfricoşez de nimeni. Nu mă tem nici măcar de tine.

În acea noapte, cînd uriaşul îi rostea fetei planul său, Ghilgameş abia se culcase. Dar nu se cufundase bine în somnul cel odihnitor, că visele îl şi

încearcă. Are de-a rîndul două vise. Întîi, vede, cu ochii minții, un cer senin şi plin de stele. Dar, dintre stele, se desprinde un bolovan rotund şi greu. Atît de greu că, la-nceput, oricît dorea să-l dea de-o parte, nici nu-l poate clinti din loc. Pe urmă, visul se strămută chiar în cetatea sa, Uruk. Iar în cetate se ivise, căzută, poate, tot din cer, o secure înspăimîntătoare, la fel de mare şi de grea ca bolovanul dinainte, în jurul căreia poporul se bulucea, neostenit, s-o vadă şi s-o cerceteze.

Pe amîndouă, el, Ghilgameş, după strădanii fără număr, a izbutit pînă la urmă să le-aşeze la picioarele mamei sale.

Zeița Ninsun, mama lui, îi tîlcuieşte visele fiului său, cînd se trezeşte.

— Bolovanul ca şi securea nu-s altceva decît o ființă.

— Ce fel de ființă, vreau să ştiu, de-mi poți răspunde, scumpă mamă?

— O ființă tare deosebită. O întruchipare a tăriei. Tăria însăşi. Ea soseşte, este pe drum şi va ajunge, mai curînd decît crezi, la tine. Şi vine să te ocrotească. Să-ți fie prieten credincios.

În vremea asta, Enkidu, care pornise în zori la drum, călăuzit cu sîrg de fată, întîlneşte pe-un călător. Şi chipul călătorului era negru şi mohorît.

Enkidu l-a întrebat de ce pe fața lui nu se zăreşte nici o urmă de bucurie, de ce-i atît de întristat?

Călătorul i-a dat răspuns:

— De vrei să îmi cunoşti tristețea şi revolta care mă-ncearcă — şi nu numai revolta mea, ci-a tuturor bărbaților — vino cu mine în Uruk. Acolo este o Casă a Nunții. Şi vei vedea, cu ochii tăi, cum regele se bucură, cu lăcomie, de plăceri. Sileşte fetele-fecioare — a silit şi pe fata mea — înainte de măritiş, să vină în brațele lui. Nevestele-au ajuns de rîs. Iar flăcăii, cei mai voinici, sînt prinşi cu-arcanul şi tîrîți la muncile cele mai grele, în rînd cu bivolii şi boii. Cine mai poate îndura?

Aflînd de cele ce se-ntîmplă, Enkidu simte o strînsoare şi o mînie în inimă.

— Unde e? Vreau să-l întîlnesc şi să-l înfrunt fără cruțare.

Oamenii din Uruk văzîndu-l pe Enkidu intrînd pe Porți şi pătrunzînd apoi în Piață, mergînd întins spre Casa Nunții, îl privesc lung şi îşi grăiesc :

— Ca Ghilgameş e la statură, dar mijlocul i-e mai subțire. Se vede că nu s-a hrănit decît cu ierburi tinere şi lapte proaspăt supt de-a dreptul din ugerele caprelor şi ale altor vietăți, ce zburdă în sălbăticie. Doar oasele îi sînt mai mari, ca să îşi sprijine pe ele greutatea trupului uriaş.

Enkidu nu vede nimic. N-a văzut Porțile, nici Piața. Nici templele cele mărețe, nici oamenii cei chinuiți. Atîta este de pornit, încît nu vrea nimic să vadă în afară de Casa Nunții.

Dar aici, în această zi, în locul fetelor-fecioare şi a nevestelor răpite se găsea doar zeița Iştar.

Enkidu nu o bagă în seamă pe Iştar cea ispititoare. Ci îl aşteaptă pe Ghilgameş să sosească la Casa Nunții.

Trece un timp şi iacătă-l pe mîndrul fiu al dulcei Ninsun. Soseşte-n pasul lui vioi, obişnuit, şi se îndreaptă spre casa desfătărilor.

Enkidu îi iese înainte.

— Opreşte-te! îi strigă el.

Ghilgameş nu este deprins să-i taie drumul cineva, fie el muritor sau zeu, şi nici să primească porunci.

— Dă-te în lături! îi ordonă.

Şi cît spune cuvintele, are răgazul să-i măsoare lui Enkidu, din ochi, puterea. Umerii celui odrăslit în mijlocul pustiului, după porunca zeilor, sînt tari ca nişte stei din munte. Muşchii lui par curmeie lungi, încolăcite şi înnodate. Şi pumnii bolovani desprinşi, sub trăznete nimicitoare, în timpul marilor furtuni.

— Vino să ne prindem la luptă!

Marelui rege din Uruk îi tremură, de supărare, muşchii puternici, noduroşi.

Brațele i se întind spre Enkidu, ca într-un vîrtej. Amîndoi se cuprind de mijloc. Se opintesc ca taurii. Se strîng şi se smucesc în lături. Se împing şi se tîrăsc pe drum. Uşa, întîi, se prăbuşeşte. Apoi zidul se clatină.

Şi oamenii, îngrămădiți, nici nu-şi pot crede ochilor cum de nici unul nu se-ndoaie şi nu se frînge de mijloc.

Amîndoi par deopotrivă. Pămîntul se cutremură de izbiturile cumplite şi geme în adîncul lui.

S-au luptat vreme îndelungă, izbindu-se unul pe altul, pînă cînd regele Ghilgameş îl prinse strîns pe Enkidu şi îl sili să îngenuncheze.

Abia atunci îşi desfăcu Ghilgameş brațele de fier din jurul mijlocului celui ce se născuse în pustiu.

Lupta fusese pe dreptate şi Enkidu se ridică fără de nici o vrăjmăşie. Ba, dimpotrivă, înțelese că rostul lui era să fie frate de soartă cu Ghilgameş şi prietenul lui cel mai bun.

Se îmbrățişară ca doi frați născuți dintr-o aceeaşi mamă. Şi-aşa, ținîndu-se de umeri, o căutară pe blînda Ninsun. Şi ea îi binecuvîntă.

— Care este destinul nostru? o întrebară amîndoi.

— Prin lupta dată între voi, cinstită şi neîntinată, v-ați cunoscut puterile şi-ați dovedit că meritați să vă legați prin prietenie. Nimic nu este mai presus ca simțămîntul prieteniei şi-al dragostei care-i uneşte pe cei mai vrednici dintre oameni. Inimile se curăță de tot ce au întunecat. Şi cugetele se apropie în hotărîrea de-a înfrînge şi-a nimici ce e mai rău pe-această lume încă plină de suferință şi întuneric. Fiți voi, pentru de-a pururi, pilda cea mai deplină a prieteniei, ce luptă, în numele lui Şamaş, pentru dreptate şi lumină.

Prietenii îşi string mîinile.

Enkidu simte ce-l aşteaptă în luptele ce vor urma. N-are puterea lui Ghilgameş. Îi e ruşine de el însuşi şi ochii i se umezesc. Dar nu stă-n cumpănă de loc. Prietenia, dacă-i curată, e cingătoarea cea mai scumpă, de care nu te mai desparți nici cînd treci de hotarul vieții.

Şamaş, soarele sclipitor, zeul dreptății şi-al luminii, de sus, din cerul fără nori, îi priveşte pe cei doi prieteni. Păru-i de aur flutură. Mîna-i îi binecuvîntează.

Cine nu ştie că Humbaba cel neînvins e însuşi răul? Lăcaşul lui e-n întuneric. E în Pădurea Cedrilor. Pădure adîncă păstrătoare a mii de spirite haine cu fire înfricoşătoare. Enlil i-a încredințat, în taină, lui Humbaba, pe lîngă Forță, şi şapte Furii, casă-i stea oricînd alături, la nevoie. Cînd Humbaba deschide gura azvîrle foc, aduce moarte, cînd urlă se clatină lumea.

— Noi ne vom făuri securi şi săbii tari, grăi Ghilgameş. Cu ele vom reteza cedrii, ca să se risipească bezna, care domneşte în pădurea ce zămişleşte-ntr-una răul, şi-l vom răpune pe Humbaba.

Bătrînii-i văd pe cei doi prieteni cum îşi iau arcurile în spate, cum se înarmează cu securi şi săbii lungi şi ascuțite.

— Gîndiți-vă, îi previn ei, că Humbaba e ca şi-un zeu. Menit a fi învingător în orice luptă pe pămînt. Pădurea i-e prielnică şi întunericul la fel. Vouă vă vor fi duşmănoase pădurea şi întunericul. Nu plecați, căci puteți pieri!

— Bătrînilor, nu tremurați, grăieşte regele Ghilgameş. Meşterii ne-au făurit arme. Şamaş ne-a binecuvîntat. Şi mama mea, Ninsun, la fel. Pe Enkidu mi l-a învestit cu semnul unei legături ce nu se poate sfărîma, de prieten, de supus, de frate. Pornim voioşi, măcar că drumul e presărat tot de primejdii. Nu ştim nimica despre lupta ce ne aşteaptă cu Humbaba. Ştim doar că, la capătul ei, dreptatea trebuie împlinită, iar răul nimicit deplin. Întunericul risipit în numele zeului Şamaş.

— Bine, de nu se poate altfel, se deteră învinşi bătrînii, vedem că nu e nici o cale să vă oprim, să nu plecați. Mergeți cu bine, biruiți şi vă întoarceți sănătoşi. Vă binecuvîntăm şi noi! Dar Enkidu, tu să ai grijă, să-l ocroteşti pe Ghilgameş. Astăzi nu mai e ca-nainte şi are o menire-naltă, ca rege al Urukului.

Plecară cei doi frați de luptă şi merseră, neobosiți, trei zile-n şir, atîta cale cît ar fi străbătut-o alții într-o lună şi jumătate.

Şi iată-i c-au ajuns în fața Porților-Mari-ale-Pădurii unde-se-naşte-ntr-una-răul şi unde e sălaşul muced al întunericului crîncen.

Paznicul se află la Porți, o arătare prea hidoasă, fără de chip şi inimă. Zărindu-i pe prietenii noştri, luă din grămada de alături o cămaşă de zale tari şi şi-o turnă, pe loc, pe trup. De toate avea şapte cămăşi. Cînd le-mbrăca pe toate şapte, nu mai putea fi biruit. Dar nu-mbrăcase decît una şi Ghilgameş se repezi.

Paznicul începu să țipe şi să alerge prin pădure. Enkidu, însă, îi tăie calea. Şi Ghilgameş îl înşfăcă.

Urmă o trîntă, nu prea lungă, şi paznicul fu doborît.

Întîia treaptă spre victorie o urcaseră prietenii, trecuseră acum de Porți şi cercetau uimiți pădurea.

Vedeau Muntele Cedrilor unde-şi avea un alt sălaş zeița Iştar cea trufaşă. Copacii-şi înălțau spre boltă coroanele îmbelşugate. Şi mii de curpeni se-agățau de ramurile cedrilor înmiresmînd pădurea toată.

Îşi pregătiră săbiile şi merseră încă trei zile, căutîndu-i urma lui Humbaba, dar fiara nu se arăta.

După a treia zi de drum, se pregătiră de odihnă. Se sprijiniră spate-n spate, veghind, cu grijă, încordați, dar somnul cel înşelător îi fură, pe neaşteptate.

Deodată regele Ghilgameş se trezi, ca strigat de-un glas. Şi-i povesti lui Enkidu că-n visele ce le visase în scurtul timp cît ațipise văzuse un munte răsturnat.

— Muntele acesta e Humbaba! fu de părere Enkidu. În curînd el va fi învins.

Merseră apoi mai departe, cincizeci de leghe îndoite. Şi, cînd ajunseră, săpară o groapă şi turnară apă curată, ne-ncepută, spre slava zeului Şamaş. Ghilgameş se urcă pe-o coastă şi-acolo risipi făină, mărunt cernută şi

curată, la fel ca apa, pentru Şamaş. Gîndul să le fie curat şi inima neîntinată, iar fapta plină de lumină.

Noaptea Ghilgameş iar visă. Ploua cu sînge şi cu foc. Focul se stinse într-un tîrziu şi rămase numai cenuşă.

Prevestirile erau rele. Enkidu se cutremură.

— Dacă te temi, întoarce-te!

— Nu mă întorc, rămîn cu tine. Prietenia îmi e mai scumpă decît chiar viața, Ghilgameş.

— Să-ncepem dar să tăiem cedrii, lăcaşul întunericului.

— Pînă atunci nu s-auzise nici un zgomot în tot adîncul. Pădurea nici nu răsufla. Crudul Humbaba aştepta clipa cea potrivită a luptei.

Pe negîndite, răsună un urlet înspăimîntător :

— Cine-a îndrăznit să-mi calce codrii! Cine îmi taie cedrii mei?

Glasul stîrni înfiorare, dar Şamaş-cu-părul-de-aur îi îmboldi pe cei doi prieteni, sfătuindu-i din înălțimi:

— Mergeți 'nainte, fără teamă, şi înfruntați-l pe Humbaba. Astăzi va fi pieirea lui.

Lupta nu ne simțim în stare să o descriem pe-ndelete. Humbaba, monstrul, se ivise, ca un munte ce se prăvale deasupra muritorilor. Răgetele lui răscoleau văile, munții, pe de-a rîndul. Şi apele se revărsau. Cerul vuia. Şi tot pămîntul stătea în aşteptare mută. Ce va urma? Şi ce va fi? Vor izbuti cei doi voinici să-i țină piept acestei fiare, întețită de şapte Furii, sprijinită de tot ce-i rău?

Lupta s-a dat într-o încleştare atît de aprigă încît privirile se rătăceau, urechile-şi pierdeau auzul, nu mai ştiai cine izbea, cine se cuprindea cu cine. Şi, totuşi, sorții înclinau mai mult spre partea lui Humbaba. (Adeseori se întîmplă astfel şi răul izbîndeşte întîi.)

Noroc numai că zeul Şamaş, auzind vocea lui Ghilgameş, care-l chema într-ajutor, trimise, în graba cea mai mare, vîntul sălbatic, cel de gheață, cel cu nisip, cel cu furtună, de miazănoapte, cu vîrtejuri, cu fierbințeală şi cu ploaie. Opt vînturi îl înconjurară şi-l amețiră pe Humbaba.

Acesta, rătăcit, văzu că Furiile au pierit şi spiritele cele rele s-au risipit de-asemenea, luate de vînturile tari ale zeului luminos.

— Iartă-mă! Iartă-mă, Ghilgameş, începu să se jeluiască. Îți voi da cedrii cei mai falnici şi mă voi face servul tău. Dar cruță-mi numai zilele...

— Humbaba trebuie să piară. El e izvorul răului, răsună iar glasul lui Şamaş. Pădurea Cedrilor e oul în care se cloceşte bezna, care ascunde crimele.

Auzindu-i vocea lui Şamaş, Ghilgameş ridică securea, trase şi sabia din teacă. Lovi, şi Humbaba urlă. Enkidu îl izbi şi el, de şapte ori fără cruțare.

Şi Humbaba se prăbuşi. Cedrii cei-nalți vuiră greu, ştiind că vor fi retezați pînă la unul de eroi. Eliberară prizonierii din tainițele codrilor, în care îi ținuse monstrul. Tăiară capul lui Humbaba, îl aduseră la Uruk şi îl înfipseră într-o țeapă, să vadă toți c-a fost răpus.

Izvorul răului pierise prin vitejia lui Ghilgameş şi-a soțului său, Enkidu.

Proaspăt spălat şi pieptănat, schimbat în veşminte curate, cu-o legătură purpurie pe fruntea lată, Ghilgameş, biruitor al răului, este slăvit

de întreg poporul. Tineri şi vîrstnici îl aclamă. Tobele, fluierul, cimpoiul nu cîntă decît pentru el şi pentru dragu-i Enkidu.

Zeița dragostei, Iştar, văzîndu-l cît este de mîndru şi mai frumos ca niciodată se-aprinse toată de iubire pentru strălucitorul tînăr.

— O, Ghilgameş, îl roagă ea. Fii soțul meu şi îți voi da ceea ce nici nu poți visa. Palatul meu e fără seamăn. Aurul şi pietrele scumpe împodobesc fiece colț. Ogrăzile-mi sînt minunate! Animalele se-nmulțesc sub mîna mea, ca într-o poveste. Boi mai puternici ca ai mei n-au fost şi nu vor fi pe lume. Caii aleargă ca în zbor. Şi ce-ți doreşti tu poți avea numai gîndind la acel lucru.

— Nu stărui, o rugă el. Dragostea-ți nu mă ispiteşte. E trecătoare ca un foc ce se stinge sub gerul iernii. Te cunosc mult prea bine, Iştar. Ai înşelat atîtea ființe. Le-ai mîngîiat cîteva clipe. Apoi le-ai părăsit, rîzînd. Pe unele le-ai blestemat şi le-ai lovit, nelegiuito! Dragostea ta nu-mi trebuie.

Zeița n-a putut să-ndure cuvîntul tînărului rege. Nu îndrăznise încă nimeni s-o certe astfel pe Iştar. Şi nici să o batjocorească.

— Vei plăti, s-a înfuriat ea. Căci dragostea unei zeițe nu se respinge-n nici un fel.

S-a avîntat apoi spre cer. Lacrimile-i curgeau şiroaie.

— Tată şi mamă,[4] a strigat, în fața zeului Anu, cel mai puternic dintre zei, şi a Antuei, soața sa. Ghilgameş m-a batjocorit. Mi-a înşirat păcatele, mi-a amintit blestemele, m-a ocărit, m-a izgonit. Tată, te rog, hohotea ea, răzbună-mă şi făureşte-mi acel Taur Ceresc de care mi-ai amintit de-atîtea ori. Taurul vreau să-l nimicească, să-l străpungă pe regele Urukului. Iar, dacă nu mi-l făureşti, voi sfărîma zăvoarele Porților Iadului. Şi morții se vor întoarce pe pămînt. Vor fi mai mulți decît cei vii.

Tatăl, Anu, îşi vedea fata hotărîtă să împlinească teribila-i amenințare. Duşmănia ei e cumplită.

— Vei avea taurul ceresc, dacă dorința ta e asta şi vrei ca Ghilgameş să piară. Dar ştii bine că, făurindu-l, vor fi şapte ani fără rod, şi Urukul va flămînzi.

— Nu-ți fie teamă, scumpe tată, l-asigură zeița Iştar. Am strîns eu grîne pentru oameni şi iarbă pentru animale. Şi nimeni nu va flămînzi. Deci dă-mi mai iute taurul.

I-l făuri zeul Anu. Şi, încrîncenată de mînie, Iştar îl duse pe pămînt.

Taurul pustii cîmpia cu răsuflarea lui fierbinte. Sorbi apele rîului. Crăpă pămîntul. Şi căzură, în crăpături, sute de oameni. Iar, printre ei, şi Enkidu.

Dar Enkidu nu se lăsă. Se încordă. Sări-napoi. Nimeni n-ar fi putut sări. Ci el ajunse înapoi de unde lunecase-n hău. Apucă taurul de coadă. Degeaba Taurul Ceresc, mugind, se mai silea să scape. El îl ținu ca-nlănțuit. Şi Ghilgameş se apropie. Smulse sabia de la brîu şi lovi Taurul Ceresc sub coarnele sale uriaşe, croite din lapislazuli, în ceafa ca sculptată-n piatră.[5]

Taurul se împletici, botu-i însîngeră țărîna. Inima lui încă fierbinte i-o scoaseră şi i-o închinară zeului Şamaş, soarele.

Iştar se tînguia pe ziduri şi-l blestema pe Ghilgameş că-i ucisese taurul.

Enkidu nu-i iertă blestemul cu care-i lovea prietenul. Şi, în numele prieteniei, îi smulse taurului umărul. Şi i-l zvîrli în obraz fiicei zeului preaputernic Anu.

Zeița Iştar le chemă pe toate preotesele din templul ei şi împreună jeliră moartea taurului, stropindu-i umărul cu lacrimi. In acest timp trecu Ghilgameş, în carul lui cel scump de aur. Alături era Enkidu. Mulțimea îi sărbătorea aruncînd flori asupra lor.

— Cît de frumos eşti tu, Ghilgameş! strigau toate fecioarele, pe care le întîlneau în drum. Şi prietenul tău, Enkidu, nu e nici el de lepădat.

La palatul împodobit al regelui ce o înfruntase pe Iştar cea ispititoare se pregăteau serbările.

Şi Ghilgameş şi Enkidu urmau să fie încununați cu cununa eroilor.

Numai că zeii nu puteau să ierte umilințele îndurate de Iştar cea ispititoare din partea celor doi viteji. Cum nu puteau ierta nici moartea lui Humbaba şi-a Taurului cel făurit de zeul Anu, şi nici tăierea Cedrilor.

Toate fuseseră ursite de zei în sfatul lor ceresc. Răul şi Binele alături. Lumina şi întunericul. Şi, în deosebi, ce nu se cade a fi atins de pămînteni, locul puternicilor zei în tot ce se petrece în lume.

Degeaba îi apără Şamaş pe Ghilgameş şi Enkidu. Zeii-l mustrară şi pe el. Prea se-arătase toată vremea cu prietenie lîngă ei, prea le dăduse mult curaj.

Pedeapsa trebuia să vină, fiindcă doi pămînteni nevrednici călcaseră orînduirea, hotărîrile zeilor.

Cine va fi lovit întîi?

Sfatul decise : Enkidu.

Şi Enkidu se îmbolnăvi. Frigurile-l cuprinseră. Viața i se scurta mereu. Şi Ghilgameş, care-l veghea, înțelese că şi-l va pierde.

Durerea lui se făcu munte. Nu e nimic mai greu pe lume ca despărțirea de un prieten.

Şi Enkidu se zbuciuma. Deplîngea traiul liniştit din vremea cînd viețuia încă departe, în sălbăticie. De n-ar fi venit vînătorul şi nu l-ar fi privit în taină! De n-ar fi avut apoi parte de dragostea unei femei! De n-ar fi plecat în Uruk! Blestemați fie toți aceia care l-au preschimbat, pe-ncetul, din fiară-n om.

— De ce blestemi? l-a certat Şamaş, ivindu-se în înălțimi. Prin dragoste, te-ai ridicat pe scara firii omeneşti. Ai priceput ce-i omenia. Şi te-ai smuls din sălbăticie. Ai gustat hrană pregătită, asemeni zeilor din cer. Şi ai sorbit, ca regii, bere. Ca ei, te-ai odihnit pe jilțuri şi lavițe împodobite. Şi prietenie ai legat cu cel mai mîndru, mai puternic şi mai frumos dintre bărbați, Ghilgameş cel neînfricat. Priveşte-l plînge lîngă tine. Şi-a adus toți locuitorii Urukului să te jelească. Şi-atunci cînd îl vei părăsi, nu va putea îndura mîhnirea şi va pleca pe urma ta!

Enkidu se mai linişti şi încercă să-şi îndulcească vorbele care le rostise. Apoi îşi povesti un vis :

— Se prefăcuse-n porumbel. Şi-un grifon îl purtase-n gheare pînă-n sălaşul lui Irkalla, zeul Infernului cel hîd, al beznelor fără sfîrşit, în țara celor fără viață.

Ghilgameş înțelese visul. El alergă la mama sa. O imploră să îl ajute. Enkidu să rămînă-n viață.

Ninsun îl mîngîie pe rege, dar nu fu-n stare să-l ajute. Voința zeilor cereşti, ațîțați de trufaşa Iştar, nu se putea îmblînzi deloc.

Zece şi încă două zile se scurseră astfel, de-a rîndul, pline de lacrimi şi suspine. Şi, cînd se împliniră toate, Enkidu nu mai respiră, ochii lui stinşi nu mai văzură chipul drag al lui Ghilgameş.

Plînsul regelui din Uruk[6] întrece acum orice măsură. Disperarea îl stăpîneşte. El îşi azvîrle straiele, îşi smulge părul, îl cuprinde pe Enkidu, fratele său, în braţe, hohotind sălbatic.

— O, prietene, grăieşte el, fie ca munţii, şesurile, cărările pădurilor, cedrii cei pustiiţi de noi, rîul Eufrat, locuitorii străvechiului Uruk să plîngă pieirea ta, cum plîng şi eu. Căci tu ai fost braţul meu drept, securea, spada, scutul meu! Şi regii vin să ţi se plece, să-ţi sărute picioarele. Iar eu voi porunci, îndată, meşterilor neîntrecuţi să-ţi făurească o statuie din aur şi lapislazuli, ca-n veacuri cei ce vor veni să-l cunoască pe Enkidu, cel mai drag şi mai credincios prieten şi frate de pe lume.

Şase zile şi şapte nopţi Ghilgameş nu se dezlipi de trupul prietenului său, jelindu-l fără de răgaz. Abia în cea de-a opta zi, umplu, în zori, un vas cu miere şi altul cu uleiuri verzi. Le-orîndui pe amîndouă pe-o masă scumpă de măslin şi le închină zeului Şamaş.

Îşi puse pe spinare o cergă. Şi se porni la drum să-l caute pe Utanapiştim, străbunul, bătrînul cel nemuritor.

Nu se putea împăca nicicum cu gîndul morţii prietenului. Voia să caute Nemurirea şi Tinereţea veşnică.[7]

Merse şi merse îndelung. înfruntă sute de duşmani, haite de fiare flămînzite şi spirite răufăcătoare. Oamenii-scorpii îl opriră dar dacă înţeleseră că el e două treimi zeu şi numai o treime om, îl sfătuiră să străbată drumul pe care soarele călătoreşte, în timpul nopţii, prin ceţuri negre ca mormîntul şi peste piedici fără număr, pînă ce dă iar de lumină.

Grădina zeilor i-acolo, minune nemaiîntîlnită, cu flori de aur şi cu fructe numai din pietre preţioase. Rîuri limpezi îi udă iarba şi florile înmiresmate şi vînturi calme o răcoresc.

Se odihni puţină vreme, prinse puteri şi, după sfatul zeului care-l ocrotise întotdeauna, soarele-cel-cu-păr-de-aur, plecă s-o caute pe Siduri.

Siduri era o hangiţă ce cunoştea destule taine. La început ea se sperie, cînd Ghilgameş bătu la porţi. Obrazul lui i-era brăzdat şi faţa arsă de nelinişti, de suferinţe şi încercări. I se păru un ucigaş. Se linişti doar cînd află că e regele din Uruk, ce vrea să afle Nemurirea.

Hangiţa zîmbi milostivă. Nemurirea nu-i pentru oameni. Zeii şi-o ţin de partea lor. Pămîntenii au datoria să îşi trăiască viaţa dată, precum le-o hotărăşte cerul. Pot însă încerca să-şi smulgă oricît de multe bucurii. Cîntul şi jocul, mai ales, desfătările dragostei, hrana aleasă, băutura, veşmintele de soi şi rîsul. Aceasta-i tot ce pot avea în afară de suferinţe.

Dar Ghilgameş se ţinu tare. Gîndul lui era numai unul. Amara soartă a oamenilor de-a se preface-n pulbere, după-o prea scurtă vieţuire. Cum să lupţi împotriva morţii? Şi unde-i Utanapiştim, străbunicul preaînţelept, ca să-l întrebe care-i taina de-a deveni nemuritor?

Hangiţa se înduplecă şi-i povesti despre bătrînul pe care îl căuta Ghilgameş că locuieşte peste mare. Dar cine oare îndrăzneşte să plutească pînă acolo? Ar întîlni apele-morţii. Apele cele-ntunecate, prin care numai Urşanabi-luntraşul cel fără pereche, sluga lui Utanapiştim — ce are nişte statuete, înzestrate de zei cu haruri neînţelese pentru oameni — abia, abia poate vîsli.

Ghilgameş se însenină. „Aşadar, iată care-i calea!” Numai că şi Iştar veghea. Ea-l rătăci pe Ghilgameş. Şi el se repezi, furios, şi, fără nici o pricină, sfărîmă statuetele. Cum să te mai avînţi pe ape?

Drumul părea curmat aici şi ţinta regelui Ghilgameş pierdută pentru totdeauna.

Numai că bunul Urşanabi mai cunoştea încă o cale.

Dacă Ghilgameş izbutea să taie din pădurea deasă — ce se-ntindea în apropiere — de două ori cîte şaizeci de prăjini lungi — ce măsurau fiecare şaizeci de coţi — le smolea, le scobea cu grijă pe toate cît de-un lat de vîslă şi le-aducea lui Urşanabi, putea fi încă o speranţă.

Ghilgameş scoase sabia. Se năpusti-n pădurea deasă. Tăie prăjinile dorite. Le smoli, apoi le scobi. Le aduse lui Urşanabi, urcară în luntre şi plutiră.

Trebuia să străbată marea într-o lună şi jumătate. Ei ajunseră în trei zile, prin sîrguinţa lui Ghilgameş.

Ajunseră la apa-morţii. Şi Urşanabi-l învăţă pe Ghilgameş să vîre-n apă, la rînd, toate prăjinile. Numai mîna să şi-o ferească de undele ucigătoare.

Se sfîrşiră prăjinile.

— Ce-i de făcut?

Îşi desfăcu Ghilgameş brîul şi îşi făuri din el parîmă. Iar straiele lui Urşanabi, smulse în grabă, le-nălţă, cu mîna lui, în chip de pînză.

Aşa, cu greu, mereu pîndiţi de moartea cea neiertătoare, ajunseră într-un tîrziu la ţărmul unde se afla bătrînul Uta-napiştim. Acesta şi soţia lui erau din stirpea celor vechi, care scăpaseră cu bine din Potopul ce înecase, odinioară, întreg pămîntul.

— Şezi lîngă mine, îl pofti străbunul pe urmaşul său, văzîndu-l supt de oboseală. Ce s-a-ntîmplat? Hai povesteşte!

Ghilgameş s-aşeză pe prund. Şi-i depănă, pe îndelete, viaţa şi luptele purtate alăturea de Enkidu. Cum biruiseră împreună pe Humbaba şi taurul cel făurit de zei în cer. Şi-apoi cum zeii, aţîţaţi de Iştar cea necruţătoare, le-a dat pedeapsa cea mai cruntă. L-au cufundat pe Enkidu în somnul cel mai greu, al morţii. Le-a despărţit o prietenie cum nici că mai fusese alta. Văzîndu-şi prietenul cum doarme, fără putinţă de-a se-ntoarce, el însuşi s-a înfricoşat. Aceasta-i soarta oamenilor? Să biruie-n atîtea lupte, dar să fie călcaţi de moarte? Şi ce e viaţa? Ce e moartea? Ce se petrece „dincolo”?

A purces deci pe calea lungă şi bîntuită de vrăjmaşi către el, Uta-napiştim, străbunul lui, ce dobîndise, precum se ştie, Nemurirea. Poate se-ndură, se-nvoieşte să-i dezvelească marea-taină. Poate-l ajută şi pe el să aibă o Viaţă Veşnică.

Bătrînul Uta-napiştim l-a privit îngăduitor.

— Ascultă-mă, i-a grăit el, fiindcă-ai bătut atîta cale, şi-ai îndurat atît de multe, doar ca să afli *adevărul,* îţi voi spune ce s-a întîmplat, cum am aflat despre Potopul[8] pe care zeii-l pregăteau şi cum de-am reuşit să scap.

Ea, zeul înţelepciunii — care spusese adeseori că eu sînt cel mai cumpănit dintre bărbaţii muritori — luase parte la adunarea din Şuruppak, a zeilor, de pe malul Eufratului. Acolo Enlil a strigat că oamenii s-au înrăit, crimele, ura, duşmănia se-nmulţesc ca ciupercile. Şi a propus să se înece pămîntul sub puhoi de ape. Anu şi-a dat încuviinţarea şi-astfel s-a hotărît Potopul.

Numai că Ea mi-a trimis un vis prin care mă vestea de ceea ce urma să vină şi mă-nvăța să construiesc o corabie foarte mare, pe care să mă salvez eu, soția, rudele, tot tribul şi animalele pe care voiam să le păstrez în viață.

Acelora ce mă-ntrebau de ce ridic corabia — corabie cu şase caturi — eu trebuia să le răspund că Enlil, zeul, mă urăşte. Şi eu doresc să mă strămut, cu întreg avutul, neamurile, slujitorii şi prietenii, în ținuturile lui Ea, cel ce iubeşte-nțelepciunea. Şapte zile am construit-o — cu tribul meu — corabia. Cînd am sfîrşit, am încărcat-o cu ce era de trebuință : hrană, băuturi şi veşminte. Am urcat animalele. Pe urmă, i-am poftit pe oameni.

Semnalul sorocit al ploii şi-al revărsărilor de ape mi-l anunțase zeul Şamaş.

Am ferecat uşile bine. L-am chemat pe Puzur-Amurri, marinarul cel mai vestit, şi i-am încredințat, de grabă, cîrma corăbiei în mîini.

De sus, zeul Enlil răcnea că a venit ceasul cel mare al pedepsirii oamenilor. Zeul Nergal, ce stăpîneşte ținutul negru al morților, desfăcu stăvilarele şi apele se revărsară. Cu torțe aprinse alergau spiritele pămîntului şi ce nu se-neca ardea.

Ploile nu mai conteneau. Şuvoaiele urlau în munți, spălau cîmpiile de case, de oameni şi-alte vietăți. Prăpădul se-ntinsese atît că nu mai putea fi oprit. Înşişi zeii se-nspăimîntară de ce dezlănțuiseră şi se uitau, din înălțimi, la apele clocotitoare, fără să ştie ce să facă şi cum să le poată opri.

Iştar care, ca de-obicei, îl ațîțase pe Anu, îndemnîndu-l să încuviințeze pieirea muritorilor, acuma se certa pe sine :

„De ce-am vorbit atît de crunt în adunarea zeilor? Tocmai eu care-i zămislisem pe pămînteni, prin voia mea, i-am lăsat pradă apelor, fără să mişc măcar un deget, ci apăsîndu-i cît mai mult!”

Şase zile şi şapte nopți furtuna a tot bîntuit, pînă cînd vîntul, ostenit, şi-a lăsat aripile-n jos.

De grab', am deschis o fereastră. Apa învăluise totul, nici un zgomot nu s-auzea. Pierise tot ce era viață.

Corabia se înțepenise în coasta muntelui Nitsir. Dînd drumul unui porumbel, am vrut să văd ce se întîmplă. Neavînd unde să s-aşeze, porumbelul s-a întors la noi. Am slobozit şi-o rîndunea. Cu ea s-a petrecut la fel. Abia în ziua următoare, cînd am dat drumul unui corb, acesta nu s-a mai întors, căci apele începuseră să se retragă în matca lor.

Atunci am deschis uşile, dîndu-le voie tuturor să se împrăştie în lume. Iar eu am adus sacrificii puternicilor zei cereşti. Am săpat gropi şi-am turnat apă, neîncepută, de izvor, făcîndu-le astfel libații.

Zeii s-au adunat voioşi, amirosind miresmele. Şi Iştar i-a poftit pe zei să se bucure de libații.

— Numai Enlil n-aş vrea să vină, a spus Iştar, încrîncenată, fiindcă el a urzit Potopul.

Dar iată că sosi şi Enlil mai mîniat decît oricînd. Aflase că scăpasem noi.

— Cine oare a destăinuit vreunuia din pămînteni că-n cer se pregătea Potopul? Nu cumva Ea înțeleptul? răcnea el fără stavilă.

Ea nu se înfricoşă, ci îl răspunse lui Enlil:

— Cum ai putut pune la cale fără să cîntăreşti destul o faptă atît de dureroasă?

— Pe pămînt erau mult prea mulți păcătoşi şi răufăcători.

— Bun. Să-i fi pedepsit pe ei, dar nu întreaga omenire. Crezi că e drept să sufere nevinovații pentru-aceia care n-au cugetul curat? Şi eu mai află că n-am spus nici unui om vreun cuvințel despre ce puneai tu la cale. Ci i-am trimis numai un vis făpturii mele credincioase, bunului Uta-napiştim.

Ascultîndu-l pe zeul Ea, Enlil şi-a îmblînzit pornirea. Căința părea că-l încearcă. S-a urcat pe corabie. Ne-a luat de mîini pe amîndoi, pe soția mea şi pe mine. Ne-a îndemnat să îngenunchem şi, binecuvîntîndu-ne, a hotărît să viețuim, de-atunci-nainte, în acest loc, la marginile apelor. Dar nu ca oameni, ci ca zei, nemuritori asemeni lor.

Bătrînul Uta-napiştim îşi isprăvise povestirea :

— Tu cum socoți că ai putea, îl întrebă el pe Ghilgameş, să îl convingi pe zeul Enlil că meriți să ai nemurirea? Haide să te pun la-ncercare. Sileşte-te să nu adormi şase zile şi şapte nopți. Te prinzi?

— Mă prind, zise Ghilgameş.

Dar nu stătu cîteva clipe şi-o ceață îi cuprinse ochii. Somnul îl coborî ca-n moarte.

Şase zile şi şapte nopți nici că se mai trezi din somn. Nici nu ştia ce e cu el. Să fi fost voia lui Enlil? A lui Iştar, marea zeiță, zeița care-l duşmănea? A lui Anu stăpînul lumii peste cer şi peste pămînt? Cine-ar putea să înțeleagă? În fiecare zi soția lui Uta-napiştim cocea cîte o pîine pentru el şi făcea cîte-un semn pe zid.

Cînd se trezi, totuşi, din somn, Ghilgameş se înfioră.

— Oriunde sînt, oriunde merg, şi chiar în somn, glăsui el, moartea se află lîngă mine.

Se povesteşte că Ghilgameş, atunci sau poate mai tîrziu, sau mai-nainte, nu se ştie, prin voia lui Ea, slăvitul, ar fi grăit cu Enkidu, cu duhul lui, cel slobozit cîteva clipe din Infern.

Şi Ghilgameş l-ar fi întrebat ce-i „dincolo” şi care-i legea ce cîrmuieşte subpămîntul?

Iar Enkidu i-ar fi răspuns, că „dincolo” nu-i decît jale şi pulbere fără hotar.[9]

Noroc că vorba dintre ei a fost curmată tot de zei, tot din voința zeilor, ce-ngăduiseră şi-aşa, la rugămintea lui Ghilgameş, mai mult decît puteau chiar ei îngădui celor-de-jos. Altminteri, regelui Ghilgameş, cuvintele lui Enkidu i-ar fi strivit şi cugetul, şi tot adîncul inimii.

Bătrînul Uta-napiştim, înțelegîndu-i suferința, i-a poruncit lui Urşanabi să-l ducă pe urmaşul lui de pe tărîmul apelor către pămîntul părintesc. Atîta că, mai înainte, trebuia să se curețe de tot ceea ce-l întinase. Să se ducă la un izvor ce se afla pe țărmul mării. Să-şi zvîrle pieile de fiare ce îl acoperiseră. Şi, curățat de răni cu plăgi, să îşi îmbrace un veşmînt nou. Chiar legătura de la frunte să-i fie mereu proaspătă. Şi-aşa să plece spre Uruk.

Se pregătea tocmai de drum, cînd soața străbunului său spuse lui Uta-napiştim :

— Îl vezi? A îndurat destul. A colindat pe mări şi țări. Şi-acum se-ntoarce în Uruk. Ar trebui să-i faci un dar.

Bătrînul i-arătă o plantă cu florile mirositoare şi toată zimțată de spini, asemeni unui trandafir.

— Creşte numai pe fundul mării. Este doar una singură. Şi dacă te hrăneşti cu ea nu mai mori şi nu-mbătrîneşti.

Fericit pînă peste poate, Ghilgameş s-azvîrli în mare. Căută-n- delung pe fundul ei. Şi, iat-o, floarea e aici. „Ce norocos sînt! se gîndi. Cînd îmi pierdusem orice vise, nu mai aveam nici o nădejde, am dobîndit tot ce rîvneam. Abia aştept s-ajung acasă. Prin planta asta minunată, vom izgoni din Uruk moartea. Şi bătrînețea, şi urîtul. Spaimele ce ne mistuie."

Înşfăcă floarea fermecată, nețintnd seama că în palmă i se-nfigeau spinii-ascuțiți şi din carne îi curgea sînge.

Se-ntoarse, bucuros, pe mal. Îi mulțumi străbunului şi soației lui, din inimă. Se urcă în corabie, alăturea de Urşanabi, visînd, vesel, la zilele de tinerețe fericită pe care-avea să le trăiască în Urukul lui strămoşesc.

Călătoriră aşa o vreme. Făcură întîi un popas. Se odihniră şi plecară cu corabia mai departe.

La cel de-al doilea popas, regele zări un pîrîu. Un izvor îl hrănea cu apă limpede şi îmbelşugată. Încins şi bucuros, Ghilgameş gîndi ce bună ar fi o scaldă. Dar, în timp ce se cufunda în undele răcoritoare, un şarpe fu atras de planta pe care regele Ghilgameş şi-o ascunsese în veşminte. Mireasma ei îl tulbura.

Şarpele se tîrî uşor şi mîncă planta fermecată.

Îndată solzii îi căzură şi-şi îmbrăcă o piele nouă, întinerind cît ai clipi.

Ghilgameş, cînd se-napoie, văzu tot ce se petrecuse.

Planurile-i se năruiră. Durerea veche-l copleşi.

— De ce m-am zbuciumat atît? Pentru cine m-am străduit şi mi-am sleit puterile? se-ntreba el nedumerit. Nepieritor nu e nimic. Totu-i firav şi trecător. O, Şamaş, unde e dreptatea?

O zi gemu lîngă izvor, muşcîndu-şi pumnii disperat.

Soarele-cel-cu-păr-de-aur strălucea în înaltul bolții.

— Lumina Lui e fără moarte, se dumiri atunci Ghilgameş. Noaptea n-o poate birui. Şi faptele vitejilor pentru binele oamenilor şi adevărul lor, la fel. Şi cîntecele despre cei ce nu-şi precupețesc puterea înfruntînd forța răului. Aceasta-i NEMURIREA LOR.

[1] Este vorba nu numai de cea dintîi epopee a lumii, de prima capodoperă a literaturii universale, ci şi de întîiul imn închinat forţei omului în lupta pentru biruinţa binelui. Creată în mileniul al III-lea î.e.n. (adică aproape cu 5.000 de ani în urmă), sub formă de poeme şi balade sumeriene, preluate de babilonieni, ea a fost unificată, probabil, de un poet necunoscut din sec. al XII-lea î.e.n. şi a fost descoperit în biblioteca regelui Assurbanipal, înscrisă pe 12 tăbliţe de argilă arsă. În limba română, epopeea a apărut pînă astăzi în trei versiuni: 1) I. Mihălcescu, la Casa Şcoalelor, 1921, după traducerea germană a lui A. Ungnad şi H. Gressmann ; 2) Virginia Şerbănescu şi Al. Dima, la E.L.U., 1966, după traducerea franceză a lui Rene Labat, şi 3) Athanase Negoiţă, la Editura Ştiinţifică, 1975, după traducerea lui E. A. Speiser, comparată cu aceea a lui A. Heidel şi A. Schott.

[2] Ghilgameş, erou real, devenit în cîntecele sumeriene personaj legendar. A fost regele vechiului oraş Uruk, din sudul Mesopotamiei (descoperit sub zidurile actualului oraş Warka, cam la 220 km depărtare de Bagdad).

[3] Anu, divinitate asiro-babiloniană, zeul suprem al cerului.

[4] Scena are multe asemănări cu plîngerile zeiţei Afrodita şi răzbunările ei faţă de aceia care nu-i respectau îndeajuns puterea şi cultul. Iată cum sună, în transpunerea Virginei Şerbănescu şi Al. Dima — transpunere pe care am utilizat-o şi noi, ca bază, în această repovestire — plîngerea zeiţei Iştar :

— „Tată, făureşte Taurul Ceresc, care să-l omoare pe Ghilgameş,
şi să-l umple de groază pînă în lăcaşul său.
Dacă nu făureşti pentru mine Taurul,
voi sfărîma porţile iadului,
le voi dărîma uşorii, le voi sparge în bucăţi pragul,
voi aduce morţii din groapă pe pămînt,
şi morţii vor fi atunci mai numeroşi decît viii!"

[5] Lupta cu Taurul Ceresc reprezintă iarăşi un moment spectaculos. Fără să vrem, ne gîndim mai ales la luptele lui Heracle cu diferitele fiare şi monştri, întruchipări ale răului şi primejdiilor ce bîntuiau odinioară pămîntul.

[6] Plînsul regelui din Uruk, la moartea prietenului său Enkidu, ne readuce în minte jalea şi mînia lui Ahile la moartea lui Patroclu. Însă intensitatea celui dintîi, în aceeaşi transpunere amintită mai sus, este cu mult mai impresionantă.

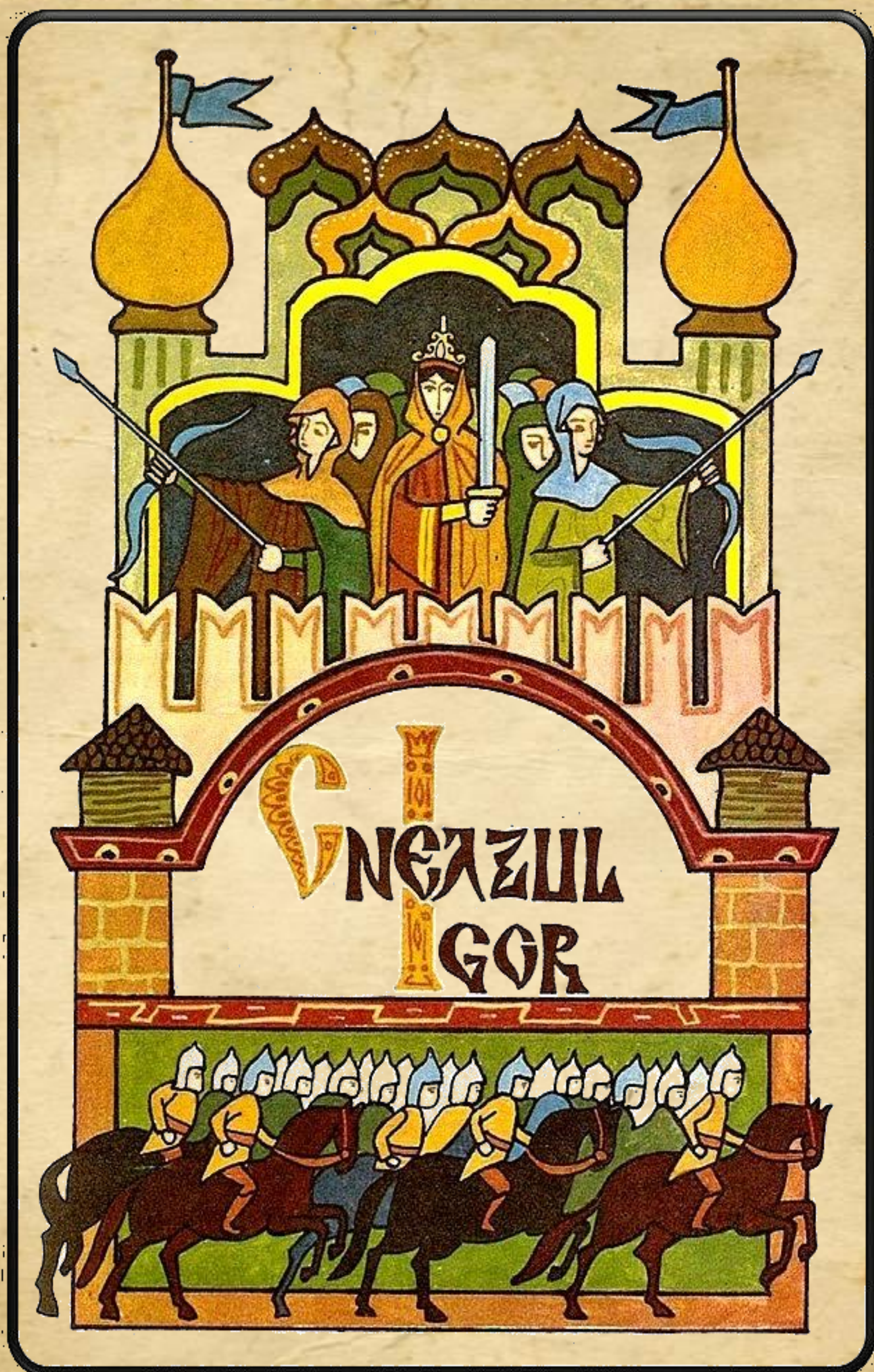
„...Fie ca toate cărările lui Endiku, în Pădurea Cedrilor,
să te plîngă, să nu tacă zi şi noapte!
Să te plîngă Bătrînii întinsului Uruk, Urukului-celui-Împrejmuit,
care cu mîinile întinse ne binecuvîntau la plecare.
Să te plîngă întinsele piscuri ale munţilor sălbatici,
pe care împreună ne-am urcat de-atîtea ori!
Să te plîngă, să te jelească şesurile, ca o mamă să te plîngă,
Să te jelească... cedrii
pe care i-am pustiit cu mînia noastră!
Să te plîngă ursul, hiena, pantera,
tigrul, cerbul, leopardul, leul, bivolul,
căprioara, antilopa, toate fiarele sălbatice!
Să te plîngă Ulaiul, pe al cărui ţărm am hoinărit!
Să te plîngă Eufratul cel limpede,
din care am scos apă pentru burdufurile noastre!
Să plîngă locuitorii întinsului Uruk, Urukului-celui-Împrejmuit!"

[7] Dorinţa de nemurire, ca şi de „tinereţe fără bătrîneţe" este unul dintre cele mai vechi vise ale omenirii. Şi basmele noastre cuprind frecvent această năzuinţă.

[8] După cum se vede, mitul Potopului îşi are origina nu în fabulaţiile ebraice sau eline, ci în cîntecele sumeriene. Uta-napiştim, bătrînul înţelept, străbunul lui Ghilgameş, este cea dintîi întrupare a legendarilor Noe ori Deucalion.

[9] Puţine versuri ni se pare a fi fost scrise mai zguduitor şi mai adînc, în literatura universală, ca dialogul dintre Ghilgameş şi umbra lui Enkidu — ieşită pentru puţin timp din Infern (dialog cuprins în Tableta a douăsprezecea — transpus, de astă dată, după traducerea francezului G. Contenau) :

—„Spune-mi, prietene, spune-mi, prietene,
spune-mi care-i legea lumii subpămîntene pe care o cunoşti!"
—„Nu, nu ţi-o voi spune, prietene, nu ţi-o voi spune,
dacă ţi-aş destăinui legea lumii subpămîntene pe care o cunosc,
te-ai porni pe plîns!"
—„Ei bine, fie, vreau să mă pornesc pe plîns
Ce ţi-a fost drag, ce-ai mîngîiat şi era pe placul inimii tale,
este astăzi pradă viermilor, ca o haină veche.
Ce ţi-a fost drag, ce-ai mîngîiat şi era pe placul inimii tale,
este astăzi acoperit cu pulbere.
Toate acestea sînt acum cufundate în pulbere,
Toate acestea sînt acum cufundate în pulbere."

CNEAZUL
IGOR

Cneazul Igor

Închipuiţi-vă, dragi cititori, că ne aflăm în Rusia, cu cinci sau şase veacuri în urmă, pe ţărmul unui rîu. Rîul acesta poate să fie Niprul, sau Donul, sau Donețul. Pe ţărmul rîului, într-o poiană smălţuită, şi-au făcut tabără nişte viteji ce merg la oaste să-şi apere pămîntul strămoşesc. Este-un amurg tăcut. Cerul s-a făcut roşu. Vîntul adie uşurel. Pe rîu alunecă o barcă. Vîslele plescăie.

Stropii scurşi de pe vîsle lucesc o clipă, purpurii, în lumina amurgului, apoi se sting îndată-n bezna rece a apei curgătoare.

Greierii ţîrîie subţire prin iarbă. Florile-şi strîng petalele înfiorate de răcoarea serii.

În tabără a poposit, în seara asta, şi-un cîntăreţ. Este un cîntăreţ bătrîn, bătrîn, aproape orb. Ştie să povestească legendele străvechi. Glasul şi-l însoţeşte cu o guslă[1]. Poartă o haină lungă, albă. Barba şi pletele-i sînt ninse. Se sprijină de-o parte într-un toiag, de alta, pe umărul unui copil, un băieţaş de şapte sau opt ani. Copilul are o faţă rotundă, luminoasă. Părul bălai îi flutură pe umeri. Prinsă de gît cu un curmei, are o traistă în care păstrează bucatele primite de la femeile miloase de prin sate sau de la trecători.

Copilul se deprinde de pe acum cu meşteşugul de-a şti să cînte şi să povestească, pe sunete de guslă, legendele din alte vremuri ale Rusiei.

— Ascultaţi, ascultaţi, dragii mei, spune bătrînul, povestea despre cneazul Igor şi oastea lui.

Iar degetele cîntăreţului mîngîie coardele. Şi coardele suspină sub degetele sale bătrîne şi tremurătoare.

Bărbaţii s-au strîns în jurul lui, uitînd de cină şi de focul care se stinge în poiană, cu sclipiri albăstrui.

— Spune, bătrîne, spune! îi grăiesc ei. Tu eşti la fel de vechi ca lumea. Nu cumva ai văzut cu ochii tăi pe cneazul Igor şi pe vitejii lui?

Pe cer s-a aprins prima stea. Pîlpîie către tabăra oştenilor. Curînd o să răsară şi luna, dincolo de acoperişul negru, zimţat, al codrului.

Moşneagul cată-n jur. Ochii îi sînt înceţoşaţi. îşi clatină pletele albe şi răspunde:

Pe cneazul Igor nu l-am cunoscut. Nici pe vitejii lui nu i-am văzut. Am auzit însă că nişte moşi-strămoşi ai mei ar fi pierit lîngă scăriţa de aur[2] a lui Igor, pe cîmpul dintre Don şi Mare. Asta am auzit. Poate c-a fost aşa. Se poate... Se prea poate...

— Moşule, moşule, întreabă ascultătorii. Dar cum s-a întâmplat ca Igor să fie-nfrînt? Cum a putut să-şi piardă oastea? Era viteaz doar, nu?

— Ehei, ehei!... oftează moşul. Igor să nu fi fost viteaz? Era viteaz, cum nu se poate spune. Însă a săvîrşit Igor mare greşeală. A săvîrşit mare greşeală, oftează el adînc. N-a ştiut să asculte la vreme glasul poporului. Greşeala lui să nu se mai repete... Dar hai mai bine să-mi încep povestea. Dă-mi, nepoţele, gusla!...

În linişte-a-nserării se aude limpede pînă şi plescăitul broscuţelor în apă, se aude zvonul firului de iarbă sub alinarea vîntului.

— Începe, moşule, se bucură oştenii şi se strîng mai aproape.

Gusla răsună dulce, de parcă ea vorbeşte, parcă ar spune ea povestea cneazului Igor şi a oştirii sale.

— Ascultaţi, feţii mei?

— Ascultăm, moşule!

— Aţi auzit de Novgorod-Seversk?[3]

— Am auzit!...

— Ei bine, ca să-nţelegeţi totul pe deplin, am să vă povestesc întîi ceva ce nu-i cuprins în cîntecele bătrîneşti, însă socot c-aşa a fost, aşa s-a petrecut[4]...

— Poţi să ne povesteşti. Noi te vom asculta pînă la cap...

— Era o zi de primăvară timpurie. În ziua aceea, la Novgorod-Seversk lumea se vîntura încoa şi-ncolo prin cetate. Bărbaţi, femei, şi chiar copii umblau pe uliţe, glăsuind tare între ei. Iar alţii se adunaseră în piaţă. Oştenii cneazului se străduiau să-i risipească. Aşa erau poruncile lui Igor. Însă mulţimea nu se dădea- napoi.

— Plecaţi încolo, oameni buni, spuneau oştenii. Cneazul o să se supere. Astăzi e vorba să sosească nişte soli...

Oamenii tot nu se lăsau.

— Ştim!... Ştim!... răspundeau ei. Astăzi or să sosească soli din Kiev. Bine ar fi să-nţeleagă cnejii. N-ar mai putea hainii poloveţi[5] să-şi joace caii aproape în fiecare an peste pămînturile noastre...

— N-ar mai putea să ne ia fetele, să ni le facă roabe, ţipau cu glasuri ascuţite şi cîteva femei.

— Tăceţi!... Tăceţi, odată!... se repezeau iarăşi ostaşii. Iacătă, solii marelui cneaz din Kiev au şi sosit în piaţă.

În vremea asta, într-adevăr, solii din Kiev, călări pe nişte cai pietroşi, negri ca păcura, acoperiţi cu postav roşu sub şeile de lemn, treceau prin mijlocul mulţimii, către palatele lui Igor. Palatele erau clădite din bîrne, pe temelii de piatră, cu turlele rotunde, aurite, împodobite cu preafrumoase sculpturi în lemn.

Cei ce sosiseră erau şase bărbaţi spătoşi, trecuţi de vîrsta mijlocie, purtînd pe chipuri urme de răni adînci şi vechi. Se vedea bine că erau oameni de vază şi de credinţă ai cneazului cel mare din Kiev. Se vedea asta nu numai după îmbrăcămintea lor bogată şi după steaguri, ci şi după armele ce le purtau.

Solii priveau de-altminteri cu prietenie către bărbaţii din popor ce se descopereau şi se plecau-naintea lor, lăsîndu-şi pletele să lunece peste obrazurile aspre, făcînd cu mîinile cîte o temenea, de la piept la pămînt... Femeile, înghesuite în spatele bărbaţilor, priveau spre soli cu gurile căscate

şi încercau să-şi potolească pruncii, care săltau în jurul lor ca nişte iezi neastîmpăraţi.

În sfîrşit, solii ajungînd chiar lîngă treptele palatului s-au coborît fără de grabă de pe cai, aşa cum se şi cuvenea din partea unor oameni cu vază, sosiţi din partea cneazului cel mare de la Kiev. Şi-au descins armele în semn de pace şi de gînduri bune, dîndu-le slujitorilor care-i urmau la mică depărtare, de-asemenea călări. Şi-au netezit cu palmele pletele şi bărbile stufoase. Şi-au scuturat după aceea cizmele de tina adunată pe ele în drumul lung prin stepă, izbindu-le de lespezile mari de piatră, cu care era podită intrarea în palat.

Apoi au început să urce pe scări, spre sala largă, sprijinită pe stîlpi, unde îşi primea cneazul Igor solii.

Cneazul era acolo, aşezat pe un jilţ sculptat cu măiestrie în lemn, închipuind un şoim în zbor, avînd aripile de aur.

Igor era în acel timp un bărbat nu prea tînăr. Avea chiar trei feciori din cea dintîi căsătorie.

Totuşi în părul lui ca spicul de secară nu se zărea nici un fir argintiu.

Avea nişte ochi vii, străpungători, de culoarea oţelului.

Se povestea că-n bătălie ochii cneazului Igor ardeau atît de tare, încît îi ţintuiau pe poloveţi şi-i împietreau mai înainte ca viteazul să-i fi izbit cu sabia sau suliţa în piept.

Acuma Igor aştepta, privind spre porţile deschise, de unde trebuiau să se ivească solii lui Sviatoslav.

După ce trîmbiţaşii au sunat, şi pîlcul de oşteni de la intrarea de sub boltă s-a dat în lături, lăsînd drumul deschis, solii, doi cite doi, au mers pînă în faţa jilţului pe care sta, sprijinindu-se-n sabie, cneazul de Novgorod-Seversk.

Aici s-au plecat de mijloc, scoţîndu-şi cuşmele de blană scumpă, de biber, făcînd o plecăciune adîncă în faţa cneazului.

— Ce veste îmi aduceţi de la iubitul meu văr, Sviatoslav? i-a întrebat acesta, cercetîndu-i, cu ochii oţeliţi, pînă-n adîncul sufletului, căutînd parcă să afle, mai dinainte ca solii să vorbească, cu ce gînduri veneau.

— Slăvit să fii tu, Igor, viteaz între viteji, a răspuns unul dintre soli, cel mai bătrîn, o căpetenie de oaste, avînd o brazdă adîncă pe obraz, de la ureche pînă la colţul stîng al gurii — de bună seamă urmă a unei răni, pe care-o căpătase-n luptă. Vărul tău, Sviatoslav, marele cneaz de Kiev, stăpînul nostru-al tuturora, îţi trimite numai urări de bine, însă îţi pune o-ntrebare: De ce n-ai vrut să-l însoţeşti în vara care a trecut, în lupta contra poloveţilor de lîngă Nipru, duşmanii noştri sîngeroşi ce ne calcă hotarele? Tu nu ştiai că poloveţii vor să reteze şi drumurile noastre de negoţ către Bizanţ,[6] vor să ne ia în stăpînire toată ţara? Acuma el te cheamă din nou. îi cheamă pe toţi cnejii Rusiei, şi-n primul rînd pe tine, Igor, cel mai viteaz şi mai puternic, să vă uniţi. Şi împreună să-i nimiciţi pe poloveţi. Unde-i unire e putere...

În timp ce vorbea solul, fruntea cneazului Igor se-nourase ca o zi cînd bat furtunile în stepă.

— Stai, solule, a rostit Igor, în timp ce ochii lui zvîrleau scîntei, nu mă certa ca pe o slugă a marelui cneaz Sviatoslav. Ştiu că stăpînul tău e ager la

bătălie, ca un leu, deşi este împovărat de ani. Ştiu că, în lupta de lîngă Nipru, l-a prins în laț pe hanul poloveț, Cobiac, cum prinde vînătorul lupul, şi l-a dus la dînsul în cetate[7]. Ştiu toate astea, solule, însă mai ştiu şi eu că Igor, cneazul din Novgorod-Seversk, nu vrea să lupte pentru slava lui Sviatoslav, ci pentru-a lui... Destul vă-mpăunați voi, kievanii, cu timpurile lui Vladimir, acela care a stăpînit odinioară toate pămînturile noastre şi adunase-ntreg poporul într-un mănunchi[8]. Nu! Nu doresc să-i mai aduc mărire lui Sviatoslav. Dați-i acest răspuns. Vreau ca şi Novgorod-Severskul să strălucească cel puțin deopotrivă cu Kievul, dacă nu şi mai mult. Şi asta, solule, prin lupta şi prin brațul meu, ce nu sînt mai prejos decît ale lui Sviatoslav. Aşa să-i dai răspunsul marelui cneaz de Kiev...

În sala largă, boltită şi luminată de făclii, deşi afară era ziuă şi soarele lunii april lucea biruitor peste cetate, se făcuse o linişte ca de mormînt.

Către sfîrşitul cuvîntării sale, Igor se ridicase de pe jilț şi, apropiindu-se de solul cel bătrîn, îi glăsuise ultimele cuvinte aproape în obraz, cu glasul apăsat.

Solul, auzind cele spuse de Igor, îşi coborîse în schimb fruntea din ce în ce mai mult, de parcă l-ar fi-ncovoiat mîhnirea şi nu ar fi putut să-şi mai păstreze capul pe umeri, sus.

Totuşi, cînd Igor, încă încruntat, se-napoiase pe jilțul său cioplit în forma unui şoim în zbor, solul lui Sviatoslav îşi înălțase iarăşi fruntea, privind în ochii cneazului de Novgorod-Seversk, şi-i răspunsese-ndurerat:

— Aşa-i voi spune, preamărite, vărului tău, deşi greşeşti... Adu-ți aminte de hotărîrea luată de cneji, la Liubeci, în urmă cu 88 de ani[9]. Gîndeşte-te încă o dată, Igor, dacă faci bine ceea ce faci. Uneşte-te cu noi, şi-i vom învinge mult mai lesne, şi pentru totdeauna, pe poloveți...

— Taci, solule... Nu mai grăi nimic, să nu mă mînii... a rostit Igor, tăind vorba bătrînului. Să-i spui lui Sviatoslav că în curînd o să audă despre înfrîngerea deplină a celor ce lovesc Rusia, şi despre noul drum către Bizanț, croit de luptătorii Novgorod-Severskului. Aşa să-i spui, a zîmbit Igor, străluminat în el de gîndul pe care şi-l nutrea de multă, foarte multă vreme.

— Aşa-i voi spune, s-a plecat solul cel bătrîn în fața cneazului, şi lîngă el şi ceilalți soli. Amar... Amar se va-ntrista stăpînul nostru cînd va afla...

După aceea solii, punîndu-şi din nou cuşmele, s-au coborît pe scări şi s-au săltat îndată pe cai.

Merindele de drum, îmbiate de slugile lui Igor, n-au vrut să le primească nici unul.

Cui putea să-i mai ardă de merinde cînd se-ntorceau la Kiev cu răspunsul pe care îl rostise Igor?

Oamenii ce se vînzoliseră în toată vremea asta pe ulițe şi-n piața din mijlocul cetății, cu ochii către palatele lui Igor, se grămădeau acum în jurul solilor.

— S-au unit cnejii?... S-au unit?... striga mulțimea. Rusia a stat totdeauna stavilă... stavilă neclintită împotriva puhoaielor.

— A stat, fiindcă a fost unită, spuneau cei mai bătrîni, clătinîndu-şi mustrător capetele sure. Cnejii de astăzi s-au unit? Pe săbiile lor stă cumpănită soarta întregii țări...

— Nu! Cneazul din Novgorod-Seversk nu vrea să lupte alăturea de Kiev, răspundea tuturor solul cel bătrîn, acela ce avea pe chip brazda de sabie. Degeaba îl tot cheamă Sviatoslav. Glasul lui nu vrea să-l audă. Se crede cel mai vrednic să apere Rusia, să-i nimicească, singur, pe poloveți... O să vedem ce-o să mai fie...

Şi, spunînd vorbele acestea, îşi strîngea calul între pulpele vînjoase, mînîndu-l către miazăzi, urmat de ceilalți soli şi de slugile care-i însoțeau.

— Sărmană țară, murmurau bătrînii, ascultînd cele ce spusese solul. Cnejii sînt prea trufaşi. Igor e un viteaz, dar nu-nțelege că numai în unire stă puterea, cum spun şi cîntecele vechi...

Pe ulițe se potolise larma. Femeile tăceau, privindu-şi temătoare bărbații, frații sau feciorii, şi suspinau:

— Cîți dintre dragii noştri n-or să se mai întoarcă?

Singuri copiii, ne-nțelegînd îngrijorarea părinților, îşi purtau joaca mai departe.

Schimbător cerul lui april pornise să se-nnegureze. Un vînt subțire, înşelător, sufla dinspre asfințit, făcînd femeile-mbrăcate în bluze sau cămăşi de in şi cînepă să se-nfioare.

Sus, în palate, cneazul Igor plecase către iatacul soției sale, Iaroslavna[10], să-şi potolească supărarea care îi cuprinsese pieptul, o dată cu sosirea solilor.

Sabia lui, bătută-n pietre scumpe, lovea podelele de lemn, sunînd cu vuiet la fiecare pas, parcă-nsoțea cu glasul ei de-oțel clocotul care bîntuia inima-nfierbîntată a lui Igor.

— Dragul meu, soțul meu, opreşte-te, şoptea duioasa Iaroslavna. Apleacă-ți pletele, iubite, la pieptul meu, şi mă ascultă... Dă la o parte supărarea... Poate-i mai bine cum spunea solul lui Sviatoslav. Unindu-vă voi, cnejii, poloveții or să fie goniți, şi pacea va domni-n cetăți.

Soția lui Igor din cea de-a două căsătorie, Iaroslavna, era fragedă şi gingaşă ca un lujer.

Abia ieşise din copilărie, cînd cneazul o ceruse de nevastă, cu un an măi-nainte, vrăjit de ochii ei frumoşi şi de purtările-i alese, de mersul mlădios şi de pielița ca de piersică, de pe obraz.

Dar mintea ei era-nțeleaptă.

Acum tînăra cneaghină se alipise de soțul său, pe care îl iubea mai mult decît orice pe lume. Îl cuprinsese drăgăstoasă cu brațele pe după gît silindu-se să-l mîngîie, să-l sfătuiască, aşa precum îi porunceau ei însăşi cugetul şi inima, cinstit şi fără şovăială.

Numai că Igor, auzindu-i sfatul, se desprinsese din îmbrățişare.

— Nu, Iaroslavna, draga mea, nu vreau s-aud astfel de vorbe, îi răspunsese el aprins. Tu eşti mai mîndră ca oricare dintre femeile Rusiei. Eşti floare într-un cîmp de ierburi. Eşti diamantul din cunună. Eşti aurul ce străluceşte lîngă podoabe ruginite. Vreau să-l întrec în vitejie pe Sviatoslav. Nu uita că sînt mult mai tînăr decît marele cneaz din Kiev. Am să-i înving în luptă pe toți duşmanii. Tu ştii ce doresc eu? Ție-ți pot spune. Vreau să deschid o cale nouă, şi mult mai scurtă, către Bizanț, mai apropiată şi mai prielnică pentru negoț decît „drumul de la varegi la greci”. Calea cea nouă o voi deschide pe rîurile Oscol, Doneț şi Don. La ea mă tot gîndesc de ani de

zile. A venit vremea să o-nfăptuiesc. Tu trebuie să-înțelegi!... Cetatea noastră o să ajungă în strălucire vechiul Kiev. Numele meu o să întreacă, iubito, pe al lui Vladimir. Iar tu, frumoasă-ntre frumoase, vei fi, alăturea de mine, cea mai slăvită dintre toate prințesele de pe pămînt...

— O, cneazule, şoimul meu drag, suspina dulce Iaroslavna, Vladimir şi-a învins vrăjmaşii fiindcă în jurul său erau toți cnejii şi întreg poporul. Iar tu eşti singur, dragul meu...

— Cinstea mea o să fie cu atît mai mare, dacă îi voi învinge singur. Dar nu sînt singur, Iaroslavna. Vitejii mei mă vor urma. Şi tu-mi vei însoți tot drumul cu dragostea care mi-o porți. Haide, nu plînge, Iaroslavna. Soțiile vitejilor nu plîng. Dă-mi coiful!... Un slujitor să-nşeueze roibul. Vreau să grăiesc mulțimii. Îmbrățişează-mă. Sărutul tău îmi va aduce noroc, frumoasă şi mult iubită Iaroslavna...

Cît timp vorbise cneazul Igor cu soția sa, mulțimea se strînsese în piață, în jurul unui boian,[11] un meşter cîntăreț din guslă.

Pe vremurile acelea cîntăreții erau cinstiți nu numai de popor, ci şi de cneji. Şedeau pe jilțuri, alăturea de ei, şi sorbeau vinul din cupe de argint.

Mulțimea, adunată-n jurul acelui cîntăreț, a început să-l roage:

— Ia cîntă, meştere boian, un cîntec. Gusla străbună este ca pana în mîna ta, şi cîntecele strămoşeşti ne cuprind inima de vrajă. Ia cîntă tu un cîntec vechi, din vremurile cînd unirea aducea cnejilor puterea asupra celor ce vroiau s-adulmece pradă-n Rusia. Ia cîntă, meştere, ia cîntă!...

Cîntărețul abia îşi luase-n brațe gusla, abia de îşi lăsase palma peste întinsele ei coarde, abia dăduse primul sunet, cînd tropot straşnic de copite s-a auzit.

— Ia stai, boiane, stai o clipă, i-a strigat tare cneazul Igor, îți dăruiesc o guslă nouă. În loc de lemn, va fi de aur, şi coardele vor fi făcute numai şi numai din argint. Să cînți însă acum un cîntec în care să arăți că nu-i cu-adevărat viteaz acela care se bizuie pe alții, şi nu pe sabia-i tăioasă. Cîntă, boiane, hai, porneşte, cîntă tu slava aceluia ce va porni ca-n zbor de luptă. Cîți mă iubesc să mă urmeze împotriva poloveților, năpîrcile de la hotare. Ceilalți să stea lîngă neveste, să stea ascunşi pe lîngă vetre şi să se spele cu cenuşă pe ochii tulburi, de fricoşi. Cîntă, boiane, cîntă tare, s-audă toți, şi peste veacuri, cum cneazul Igor nu se teme, şi pleacă singur la război!

Aşa cum glăsuia viteazul, stînd drept pe cal, avînd în mînă sabia scumpă cu mînerul bătut în pietre prețioase, părea însuşi cumplitul Stribog, zeul furtunilor în care crezuseră strămoşii.

Mulțimea, la-nceput tăcută, încet, încet, se-nsuflețea.

Cerul se răzbuna şi el. Norii se risipeau, purtați de vînturi.

Iară bărbații se adunau în jurul cneazului, strigînd:

— Ba nu, şi noi te vom urma, deşi ştim că greşeşti, vrînd să ai singur gloria de-a birui pe poloveți. De-aceea i-ai gonit pe solii vărului tău, azi, din Seversk. Însă noi nu te vom lăsa, fiindcă vrem să apărăm Rusia de hoardele de poloveți. Ni-s sufletele încărcate de ură împotriva celor care ne-au pîngărit pămîntul. Tu nu ne-ai dus la luptă în ziua cînd Sviatoslav din Kiev a chemat cnejii. Dacă erai şi tu cu ei — nu doar un han, ci pe toți hanii i-ai fi adus tîrîş de barbă. Hai dară să spălăm ruşinea de a fi stat atunci deoparte, cînd alții se aflau în luptă. Să-i înfruntăm acum noi singuri. Sau

poate vor veni şi alţii, din Cernigov, din Rîlsk, din Trubcevsk sau din Putivl...[12] Sîntem puţini, dar vom lupta pînă la moarte lîngă tine pentru Rusia, mama noastră.

— Aşa vă vreau! glăsuia Igor. Pregătiţi lăncile şi scuturile. Săbiile ni le vom uda curînd cu sînge poloveţ. Cîntă, boiane, cîntă izbînda! Cîntă pe Igor şi ai săi!... Adunaţi sape şi topoare! Haideţi, viteji, să apărăm pămîntul sfînt al Rusiei!...

— Haideţi, viteji!... striga mulţimea. Haideţi la luptă şi izbîndă! Glorie Novgorodului de miazănoapte!...

În timp ce Igor glăsuia mulţimii şi-o-nflăcăra, sus, în palate, Iaroslavna se năpustise în iatacul soţului său.

Sub rochia albă şi subţire, pieptul i se zbătea mai aprig decît o mică porumbiţă înspăimîntată de-un vultan.

Cosiţele-i curgeau în rîuri lungi, mătăsoase, pe poclada ce învelea patul lui Igor.

— Iubitul meu, şoptea domniţa, o teamă neagră mă sfîşie. Eşti singur ca un căprior în zorii zilei prin pădure, şi nu zăreşti, colo-n desişuri, mistreţii care te pîndesc.

Dar jos îl auzea pe Igor:

— Haideţi, viteji, veniţi la luptă! Veniţi, şi-o să vă răcoriţi tot necazul pe poloveţi...

— Venim!... Venim!... strigau bărbaţii, zvîrlindu-şi cuşmele în sus.

Iar făurarii aprindeau, grăbiţi, focuri în fierării, şi ciocăneau, şi meştereau, pe nicovale, coifuri, săbii, cămăşi de zale, scuturi şi vîrfuri de săgeţi, şi cîte sînt de trebuinţă cînd se începe un război.

Femeile, în vremea asta, zoreau prin casă să gătească merindele pentru aceia care plecau să-nfrunte moartea, slujind pămîntul strămoşesc, alăturea de cneazul Igor.

Cînd a fost totul, totul gata, Igor a dat semnalul de plecare.[13] Podul cetăţii s-a lăsat.

Şi oastea de pedeştri şi călăreţi, cu flamurile fîlfîinde, cu tobele bătînd, s-a scurs afară din cetate, înşiruindu-se pe drumul care ducea către Doneţ.

Pe lîngă Igor, călărea Vladimir, fiul său iubit, pe un cal murg cu coama lungă, neastîmpărat ca şi stăpînul său.

Igor îi dăruise lui Vladimir dreptul de cneaz peste Putivl, cetate mare şi-ntărită, care fusese ridicată în calea cetelor năvălitoare din miazăzi sau răsărit.

Frumos, cu chip ca de fecioară, dar cu-o mustaţă aurie abia mijindu-i, Vladimir se mistuia de nerăbdare de-a intra-n sfîrşit în luptă.

Punea ades mîna la şold pe sabia-i scînteietoare. Atunci surîsul îi scălda faţa într-o lumină dulce şi cînta vesel cu oştenii:

„Haideţi, să-nceapă bătălia!
Rusia e măicuţa noastră,
Şi ea ne cheamă s-o scăpăm
De cetele năvălitoare.
Haideţi, viteji, haideţi la luptă!”

Igor se legăna în şa. Zîmbea şi el, privindu-şi fiul, voinic, frumos şi-nsufleţit, în aşteptarea bătăliei.

În vremea asta Iaroslavna, urcată-n turla cea mai-naltă, îi urmărea cum se pierdeau, se prefăceau parcă în umbre, care şi ele se topeau în ceţurile dimineţii.

Abia de se mai auzea din depărtare cîntecul:

„Haideţi, să-nceapă bătălia!
Rusia e măicuţa noastră,
Şi ea ne cheamă s-o scăpăm...”

Şi glasurile se stingeau...

Dar ea mai făcea încă semne de bun rămas, cu o năframă de mătase, către oştirea ce se pierdea în depărtări, şi către Igor cel iubit.

Pe urmă, cneaghina şi-a pus palmele albe peste ochi. A izbucnit în hohote. Atît de furtunos plîngea, că jupîniţele adunate în jurul ei n-au mai putut s-o domolească.

Abia au dus-o în iatac. Nu se-ndura să se coboare din turla de unde-l privise pe soţul ei plecînd la luptă.

— Nu te mîhni atît, domniţă, glăsuiau jupîniţele. Cînd a mai fost vreodată cneazul Igor învins în luptă? Duşmanii, cît îl vor vedea, o să se simtă săgetaţi de-o spaimă fără de pereche. Şi or să fugă de la Don. Vino-ţi în fire, Iaroslavna. Soţul tău va sosi curînd şi noi îl vom primi cu flori.

— Sînt prea puţini oştenii noştri, suspina tristă Iaroslavna. Nicicînd nu m-am temut ca astăzi de sorţii unei bătălii. Iată, nu s-a-mplinit nici anul de cînd sînt cneaghină-n Seversk, şi inima îmi este arsă de-o presimţire-ntunecată pentru bărbatul meu iubit. Dea domnul să se-ntoarcă acasă curînd, biruitor şi teafăr, acel ce mi-e stăpîn şi soţ...

— Aşa va fi, n-ai nici o teamă, rîdea fratele cneaghinei, cneazul Galiţchi Iaroslavici, căruia Igor îi lăsase spre ocrotire şi spre pază cnezatul şi pe Iaroslavna, pe timpul cît dura războiul. Cneazul Galiţchi, spunînd asta, îşi mîngîia barba subţire, mătăsoasă, cu fire roşii-argintii, cum este coada de vulpoi. Dar pînă să se întoarcă Igor, să fim stăpîni, surioară dragă, să nu se simtă lipsa lui...

— Te rog să iei în mînă, singur, cnezatul, şi să-l cîrmuieşti, zicea cneaghina Iaroslavna. Pe mine mă doboară jalea. Simt c-am să plîng necontenit. Şi nu vreau să se vadă plînsu-mi, sau să se-audă prin cetate...

În sinea lui, cneazul Galiţchi se bucura că va rămîne singur stăpîn pe Novgorod, dar nu vroia ca Iaroslavna să vadă asta. De-aceea îi spunea:

— Faci bine, draga mea surioară, că nu te-amesteci la domnie. Astea sînt treburi bărbăteşti, obositoare pentru tine. Mai bine ai să stai închisă aci-n iatac, să plîngi de vrei, iar jupîniţele din juru-ţi să-ţi îngrijească sănătatea...

— Îţi mulţumesc, iubite frate, se alina puţin domniţa. Îmi eşti un frate credincios, în acest ceas de cumpănă pentru cnezatul de Seversk. Igor va şti să-ţi mulţumească atunci cînd se va-napoia...

Pe cînd schimbau aceste vorbe Galiţchi şi cu Iaroslavna, oastea lui Igor se-adîncea în stepele fără hotar.

Pas după pas ei se-apropiau de lupta cea încrîncenată.

Venise-n stepă primăvara, cu cerneri albe de lumină, cu păsărele cîntătoare şi cu covoare smălţuite de zeci şi zeci de mii de flori.

Văzduhul proaspăt şi curat purta în el miresmele mulţimilor de flori din stepă. Pîraiele curgeau în şopot peste tăpşanele-nverzite. Iar coifurile ascuţite, şi zalele zornăitoare, şi săbiile, şi scuturile luceau sub razele aurii.

Oamenii încă mai cîntau...

Oştirii de la Novgorod i se alăturaseră întîi o ceată din Putivl, şi apoi alta de la Rîlsk. Ceata din Rîlsk avea în frunte pe Sviatoslav, un tînăr cneaz. Acesta îi era nepot cneazului de la Novgorod. De asemeni, li s-au adăugat cîteva pilcuri de coui, trimişi de alt cneaz, Iaroslav, ce cîrmuia la Cernigov.

Şi-au mers, au mers, precum se spune, pînă cînd a ajuns oştirea pe ţărmurile Doneţului.

Cerul fusese pîn-atuncea senin ca fruntea fără gînduri, ca apa fără vălurele, ca inima unui copil. Iar soarele sclipea pe boltă, zvîrlindu-şi razele lui calde peste vitejii oşteni ruşi.

Tocmai se pregăteau să treacă, printr-un vad, rîul zgomotos, cînd pe neaşteptate cerul a prins să se întunece. Soarele s-a făcut verzui. A început să pîlpîie ca un tăciune învelit în vatră de un gospodar. S-a micşorat apoi mereu. S-a schimbat într-o seceră, care-şi avea tăişu-ntors către oştirile lui Igor.[14]

— Ce se petrece sus în cer? glăsuiau unii dintre ei. Nu cumva este un semn rău?

— S-a stins lumina soarelui! se minuna şi Vladimir. Deodată am rămas în beznă.

— Semn rău!... Semn rău! E semn de moarte... zicea un preot lîngă Igor. Poate e chiar sfîrşitul lumii. Săriţi mai bine de pe cai şi pocăiţi-vă în tină. Să nu ne pedepsească domnul...

Şi tot atunci se mai iscase şi un vifor. Din cuiburi, sutele de păsări, smulse de vînt şi spulberate, zburau bezmetice, ţipînd. Unele lunecau pe ape, plutind ca nişte frunze moarte, iar altele cădeau în stoluri printre oştenii cneazului. Lupii şi urşii, din păduri, cu ochii arzători, ţîşneau spre ţărmul rîului, urlînd. Caii se-nspăimîntau de ei, şi, nechezînd, săreau sălbatici, trîntind pe unii călăreţi.

Spaima lor nu a fost prea mică. Cîţiva au şi-nceput să-l roage pe cneazul Igor să se-ntoarcă. Alţii credeau că vrăjitorii din taberele poloveţe au făcut poate farmece, ca duhurile-ntunecate să le stea piedică în drum sau chiar să le urzească moartea.

Oastea se clătina la ţărm din îndîrjita ei pornire. Dar Igor, călărind în trap prin faţa oştilor ruseşti, a început să le rostească:

— Fraţilor ruşi, vă spun curat, doresc să beau apă din Don! Ce? Voi nu ştiţi că lîngă Don îşi au sălaşuri poloveţii? Nu v-amintiţi cînd vă ardeau casele-n stepă? Aţi uitat? Atunci poate că aţi văzut copii străpunşi de suliţe. Sau aţi văzut fecioarele tîrîte-n ştreanguri, pîngărite. Satele noastre au fost călcate şi arse pînă-n temelii. Iar ţestele bătrînilor au fost zdrobite sub copite. Şi voi mai şovăiţi la ţărm? Mai este numai o postaţă pînă la celălalt rîu, Oscolul. Acolo ne vom întîlni cu cetele lui Vsevolod, fratele meu, pornite din cetatea Kursk. Vitejii lui au fost născuţi în sunete de trîmbiţă, şi alăptaţi

au fost de mame numai din vîrf de suliță. Ei sar ca lupii pe duşmani şi-i aduc cneazului lor slavă. Sînteți voi mai prejos ca ei?

Ochii lui Igor îi țintea pe toți oştenii, ca un fulger. Şi ei au răspuns într-un glas:

— Nici noi nu sîntem mai prejos! Se va vedea cînd vom lupta...

— Aşa vă vreau, voinicii mei, le spunea iarăşi cneazul Igor. De la Oscol mai e puțin şi, iată, o să se-arate Donul, cu malurile-i înverzite. Eu, unul, vă mărturisesc că n-am să iau în seamă cerul. Mă-ncred în voi, şi vreau să sorb, din coiful lucitor, de aur, apă din Donul liniştit. De nu voi bea, mai bine pier tăiat de săbii polovețe. Cîți iubesc Rusia să vină!

Şi, strunind calul, cneazul Igor a tăiat apele de-a dreptul, fără să mai privească-n urmă.

După el au pornit în trap Vladimir şi cu Sviatoslav.

Furtuna încă nu trecuse. Soarele tot nu se ivise întreg pe cerul Rusiei, dar oastea s-a pornit să strige, acoperind sub mii de glasuri vîntul şi urletele aspre ale dihăniilor din codri şi țipetele păsărilor.

— Venim şi noi în urma ta!...

Şi l-au urmat pe cneazul Igor, prin clocotul Donețului.

Lîngă Oscol, au poposit vreo două zile ca să-l aştepte pe Vsevolod, cneazul de Trubcevsk, cu ceata de viteji kurskani.

Erau acuma laolaltă Igor şi Vsevolod, fîrtații, şi cei doi tineri, Sviatoslav şi Vladimir, fiul lui Igor.

În toți avea nădejde Igor, dar cel mai mult în Vsevolod, cneazul cel aprig ca un zimbru, de care se temeau toți hanii poloveților.[15]

Tuspatru cnejiii au mers-nainte, pînă la rîul Salnița, ce-şi poartă apele curate printre mesteceni albicioşi.

Aici s-au întîlnit cu pîlcul de cercetaşi trimişi de Igor să afle unde-s poloveții.

— Măria-ta! i-au spus lui Igor oştenii cercetaşi, îndată ce l-au văzut între mesteceni. Ceata de poloveți se află pe țărmurile Siurlei, alt rîuleț, nu prea departe. Sînt mulți cum este iarba-n stepă. Au arme, arme, cu duiumul. Noi ne-am ascuns în buruiene şi am privit înmărmuriți cum ceasuri lungi se perindau, călări, pe malul Siurlei. Cetele lor sălbatice treceau urlînd ca lupii iarna. Poate-i mai bine pentru toți să ne-ndreptăm acum spre vetre şi să ne-ntoarcem altădată. Pe țărmul Siurliei pîndeşte moartea cu colții ei rînjiți către oştirile lui Igor. Atît am vrea noi să-ți vestim...

Aflînd aceste ştiri aduse de cercetaşi, couii s-au înspăimîntat. Au început să murmure:

— Noi nu vrem să ne pierdem viața. De sînt atît de mulți duşmani, ne vom înapoia la vetre. Nu vrem să ne primejduim.[16]

Dar Igor s-a urcat cu calul pe o movilă înverzită, de unde stăpînea cu ochii toată oştirea, şi a spus:

— Ne-au adus vestea cercetaşii că poloveții-şi plimbă caii de cum treci Siurlia micuță şi te îndrepți spre Caiala[17] şi către Donul liniştit. Unii au fost străpunşi de spaimă, aflînd că-s poloveții ca frunza. Aceştia nu iubesc Rusia. Nu vor să moară pentru ea. Noi, ceştilalți, nu cumpănim de se plăteşte libertatea cu viața noastră. Nu-i aşa?

Era, se spune, tot spre seară. Umbrele îi învăluiau, şi nimeni nu ştia că moartea, cu aripile ei cernite, le da tîrcoale multora.

— Ba e aşa, au spus oştenii, din nou însufleţiţi de Igor, şi toţi couii şi-au lăsat fruntea în pămînt.

— Noi mergem, Igor, mai departe. Haide să trecem Salniţa, au glăsuit oştenii ruşi.

— De vreme ce-am plecat cu voi, au spus couii, vă-nsoţim. în glasurile lor era însă un necaz stăpînit.

Igor şi-a scos liniştit coiful, şi-a şters sudoarea cu-o năframă dată de mîndra Iaroslavna.

A făcut semn după aceea spre oastea lui., să treacă rîul.

Au mers apoi întreaga noapte.

Au mers şi dimineaţa toată. Şi spre amiază au ajuns la apa mică a Siurliei.[18] Iar dincolo erau duşmanii, călări pe cai, încrîncenaţi, cu arcurile gata-ntinse.

Igor a ridicat o mînă, şi cel dintîi s-a repezit, prin apă, către poloveţi.

Sîngele a-nceput să curgă ca vinul roşu la ospăţ.

Loviţi, hainii poloveţi au lăsat totul şi-au fugit. Au lăsat care, arme, haine, chiar şi merindele de drum.

Oştenii cneazului au luat atîta pradă de la ei, încît nu încăpeau în care grămezile strălucitoare de aur roşu şi argint, de săbii, scuturi, suliţe, zale de fier, şi chingi, şi şei, şi alte multe scumpătăţi.

Cei doi hani poloveţi, pe nume Conceac şi Gza, fugeau călări.

Fugeau de nu li se vedea nici urma, ca nişte iepuri încolţiţi de vînători şi de ogari.

— Văzut-aţi, fraţilor? spunea în bătălie cneazul Igor. A început cu voie bună ospăţul luptei cel dorit...

— A început, cneazule Igor, strigau oştenii mulţumiţi. Şi-aşa va fi pîn-la sfîrşit, cu toate semnele din cer.

Un pîlc de călăreţi, în frunte cu tînărul cneaz Sviatoslav, îi urmărea pe cei învinşi.

Cînd s-au întors urmăritorii, era tîrziu, tîrziu de tot. În stepă se făcuse noapte. Dar licuricii scînteiau, ca picături rupte din cer, din înălţimea stelelor.

Igor a spus către ai săi:

— Nu-i bine să rămînem în cîmp, în nişte locuri cunoscute doar de viclenii poloveţi. Hanii au fost învinşi de noi, şi urmăriţi de Sviatoslav; însă în zori se vor întoarce, după mirosul sîngelui. Sînt ca şacalii, îi cunosc. Aici sîntem lîngă Caiala. Ar fi bine să ne întoarcem şi să ne odihnim tihniţi, în timpul nopţii, undeva, pe lîngă rîul Salniţa. Cînd vor veni, nu vor găsi decît hoituri de poloveţi. Atunci ne repezim din nou. Ce ziceţi? Ce zici, Sviatoslav?

Tînărul cneaz era trudit. Caii abia se mai tîrau.

— Duceţi-vă, a răspuns el. Noi nu putem să vă-nsoţim. O să rămînem tot aici, şi om vedea ce va mai fi...

— Asta nu este cu putinţă, a sărit însă Vsevolod. Rămînem, ori plecăm cu toţii. Soarta, oricum ar fi să fie, e mai uşor cînd o-mparţi cu cei pe care îi iubeşti.

— Aşa e, s-a-nvoit şi Igor. Vom face tabăra aici. Ştiu c-or să fie ceasuri grele, dar nu ne temem, orice-o fi...

Şi-ndată s-au întins pe cîmp corturi de pînză pentru cneji.

Iar oastea s-a culcat pe iarbă, sub pîlpîirea stelelor.

Cei mai mulţi se uitau spre cer, dar gîndurile le fugeau la soaţe dragi şi la copii. Curînd îi vor învinge-n luptă pe poloveţi şi vor sosi biruitori în Novgorod, Kursk sau Putivl. Mulţimea-i va împodobi cu cununi verzi şi flori de cîmp. Şi ei vor glăsui voioşi celor care-i vor întreba cîte greutăţi au îndurat pîn-au învins pe poloveţi.

Astfel visau vitejii ruşi, privind lucirea stelelor, şi nici nu le trecea prin gînd că-n acel ceas, ca nişte vulpi, duşmanii lunecau prin stepă, învăluindu-i nesimţit.

Ruşii, cîţi nu dormeau, cîntau...

Cîntau încă vitejii ruşi.

Iar poloveţii, furişaţi, încercuiau tot acel cîmp.

Zorii s-au revărsat în stepă, însîngeraţi şi mohorîţi.

Nori negri şi bolovănoşi erau purtaţi de-un vînt hain. Iar printre nori ţîşneau ades fulgere verzi şi tunete.

— Hei, o să plouă, cum se vede, spuneau unii dintre oşteni.

— Da, o să plouă cu săgeţi, răspundea zimbrul Vsevolod.

Şi iată că, pe neaşteptate, oastea de poloveţi s-avîntă asupra cetelor ruseşti, ca nişte lupi flămînzi pe-o stînă. Iar vînturile suflă, suflă, purtînd săgeţile duşmane spre Igor, Vsevolod şi-ai lor. Pămîntul duduie năprasnic de tropotul copitelor. Apele se-nroşesc şi curg cu spume către marea largă. Pulberea înveleşte oastea într-o mantie galbenă. Gîtlejurile-s înecate. Sudoarea curge purpurie. Şi zalele parcă-s aprinse; iar săbiile par făclii.

Cel mai viteaz s-arată Igor. Duşmanii cad în jurul său cum cade pleava cenuşie în toiul secerişului. Şi lîngă el luptă, zdrobind ţeste duşmane, Vsevolod. Oriunde se ivesc ei doi, sau Vladimir, sau Sviatoslav, duşmanii fug care-ncotro, sau cad mormane la pămînt.

Au uitat cnejii de belşug, de casele împodobite şi de soţii. Nu se gîndesc decît la luptă. Acum, joacă în hora morţii. Igor călăuzeşte hora. Aşa se scurge toată ziua. Şi noaptea trece-nsîngerată. Trece apoi încă o zi; după aceea încă una...

S-au mai văzut pe lume lupte, dar cruntă cum este aceasta nu s-a văzut încă vreodată. Caii au sîngele la glezne.

Norii, care se bulucisеră în zorii zilei peste cîmp, fuseseră purtaţi de vînturi şi risipiţi în patru zări. Şi soarele de primăvară ardea ca-n miezul lui cuptor.

Ruşii, purtaţi de bătălie, se depărtaseră.

Lipsiţi de apă, însetau. Şi arcurile se uscau de seceta-nspăimîntătoare. Nu mai puteau să le întindă.

Ar fi vroit să se apropie de rîu, să-şi moaie mîinile sau cape- tele-nfierbîntate de coifurile de oţel. Erau însă încercuiţi, şi poloveţii nu-i lăsau să se apropie cît de cît de unduirea apelor.

Dar chiar aşa flămînzi, şi arşi, şi însetaţi, ar fi luptat zile şi nopţi, fără oprire, vitejii ruşi, de nu dădeau-napoi couii.

Ei nu puteau uita că Igor îi biciuise cu cuvîntul pe țărmurile Salniței, învinuindu-i că-s fricoşi. Luptaseră fără avînt, şi cum dăduseră de greu, fugiseră care-ncotro.

Mii, mii şi mii de poloveți se aruncau mereu în luptă.

Igor părea un leu rănit.

În jurul său zburau în cerc sute de capete duşmane, ca nucile toamna, din pom, cînd bate nucul gospodarul.

Leşuri se adunau grămezi.

Numai că alte mii săreau, şi alte mii, asupra lui. Şi-ntr-un sfîrşit, viteazul Igor căzu în tină, biruit.

În locul brîului de cneaz a fost cuprins în ştreanguri negre şi cetluit ca orice rob.

Vladimir cel frumos şi tînăr, şi Sviatoslav, la rîndul lor, căzură învinşi de poloveți.

Tîrîți erau acuma cnejii pe drumul greu al robilor.

S-au bătut mult vitejii ruşi. Au trecut zile trei la număr de cînd luptau neîncetat.

Dar astăzi toți s-au despărțit... Cei mai mulți au pornit ca umbre către ținutul morților. Ceilalți, puțini, cîți mai trăiau, cu zimbrul Vsevolod în frunte, deşi ştiau că vor cădea şi ei curînd, curînd de tot, mai purtau armele în mîini şi încercau să țină piept mulțimilor de poloveți.

Din săbii mai aveau doar cioturi. Pierdute erau scuturile. Şi lănci nu mai țineau în mîini. Pe capete coifuri n-aveau.

Iar polovețiii îi loveau neîncetat, neîncetat, cu sulițe şi cu săgeți.

Într-un tîrziu au fost zdrobiți. Au fost legați şi Vsevolod, şi alți vreo cincisprezece ruşi. Au fost tîrîți, la rîndu-le, în lanțuri către miazăzi.

Ospățul nunții sîngeroase a încetat. S-au îmbătat toți oaspeții. Nu mai răsună cîntece. Au tăcut toți vitejii ruşi!...[19]

Din toți pe care îi privise, din turlă, mîndra Iaroslavna, în ziua cînd plecau la luptă, mai trăiau doar cîțiva viteji. Iar Igor, cel ce zădărîse întregul rău, prin dezunire, Igor ce visa gloria doar pentru Novgorod-Seversk, se prăvălise din mărire, din cinstea lui de domn şi cneaz. Şaua de aur şi-o schimbase în şaua neagră a robiei.

— Mai bine vreau să vă dau viața, decît să mă luați rob, striga. Amară... mult... prea mult amară îmi este vina, hohotea. O, frații mei iubiți de luptă, cum v-am mînat eu către moarte. Cît rău v-am căşunat eu vouă, iubiții mei oşteni viteji.

Şi încerca să-şi sfarme fruntea cu lanțurile de la mîini.

Nu vă mai spun ce-a fost în țară, cînd s-a aflat că toată oastea pierdută era pentru veci.

Femeile plîngeau cernite pe la răscruci şi glăsuiau:

— Unde sînt dragii noştri? Unde? Au adormit pe totdeauna în nişte locuri depărtate, pe lîngă repedea Caiala. Oasele lor au fost călcate de caii poloveților. De astăzi cine să-i mai vadă, decît în vise, uneori, însîngerați şi mohorîți?

Gemeau oraşele de spaimă.

Obida năpădise ţara din Novgorod pînă la Don. Iar poloveţii pătrundeau călări, cu suliţele-n mîini. Jefuiau sate şi cetăţi, răpeau fecioare şi copii. Şi ce nu luau ardeau în foc.

Păleau şi florile pe cîmpuri, iarba se vestejea şi ea, copacii îşi plecau de jale frunţile pînă la pămînt.

Nădăjduise cneazul Igor ca Novgorodul să întreacă prin strălucire vechiul Kiev. Vroise să fie cîntat în cîntece de toţi boianii. Şi se luptase cu duşmanul, avînd numai o oaste mică şi cîţiva prieteni credincioşi.

Crezuse Igor că-i de-ajuns să fii voinic şi să n-ai teamă, ca să-i învingi pe cei vicleni. Uitase ce spunea poporul, că nu e soartă mai amară decît a celui ce rămîne singur la ceas de cumpănă.

Singur era acuma, singur, legat în lanţuri, obidit. Oastea sa de viteji fusese zdrobită toată pe un cîmp, între Caiala, Siurlia şi Donul veşnic liniştit.

Fiarele din păduri veneau să lingă sîngele vărsat din rănile încă deschise, sîngele vitejesc al celor jertfiţi pentru pămîntul rus.

Corbii se grămădeau pe cîmpuri şi ciuguleau cu lăcomie ochii şi buzele-mpietrite, şi trupurile ce păstrau sub ele încă armele.

O! Cum gemea-n robie Igor! Cum mai gemea... Ştia prea bine că hainii jefuiau prin ţară. Oastea lor năvălea turbată, în mîini cu torţele aprinse.

O! Cum gemea-n robie Igor, şi Rusia ardea în flăcări.

Hanul Gza călărea în goană, cu cetele, către Putivl, şi Conceac, spre Pereiaslavl şi Rimov.[20]

Amar era pe ţara rusă!

Nimeni, nimeni nu mai cînta...

Marele cneaz de Kiev, Sviatoslav, înţeleptul, n-aflase încă vestea înfrîngerii lui Igor.

Cneazul era bătrîn, cu barba argintie, lungă pînă la brîu. Deşi atît de-n vîrstă, sta tot ne-ncovoiat pe jilţul său de aur, din luminatul Kiev. Poloveţii-i ziceau Sviatoslav cel cumplit. Numai cît auzeau numele cneazului, şi îi treceau răcori.

Cu o vară-nainte el făcuse prăpăd în oastea poloveţă.

Trecuse atunci cneazul, vajnic, peste cîmpii. Tulburase din mers rîuri şi lacuri line, cu colbul ridicat de caii săi în tropot. Iară pe hanul Cobiac, cel crîncen cum e fiara, îl smulsese din cort, ca viforul ce poartă zăpada peste cîmp.

Astfel de om era bătrînul Sviatoslav, vărul cneazului Igor, acel ce-i îndemna pe cnejii din Rusia să se lege-n mănunchi. El trimisese soli lui Igor şi-l chemase să-l însoţească-n luptă. Şi Igor îi gonise pe solii de la Kiev, plin de înfumurare. Plecase la război cu oastea lui puţină, cu fratele, cu fiul şi cu nepotul lui.

Sviatoslav se mîhnise. Totuşi, în gîndul său îi dorise izbîndă vărului din Seversk.

Adesea se-ntreba: „Ce-o fi cu cneazul Igor? Ce s-a-ntîmplat cu oastea-i? Oare or izbuti să-nfrîngă pe duşmani?”

Fusese o zi tristă cu cer înnourat. Noaptea, bătrînul cneaz se zbuciumase mult în patul său de aur. În zori, cînd se trezise, chemase împrejuru-i curtenii, căpitanii, şi le grăise astfel:

— Frații mei, ascultați! În noaptea ce-a trecut, eu am visat un vis care m-a tulburat. Am să vi-l spun şi vouă. Se făcea că fusesem învelit într-un giulgiu, de parcă eram mort. Cineva îmi dăduse să beau vin mestecat cu venin şi cu fiere. Pe pieptul meu, duşmanii zvîrleau mărgăritare din nişte tolbe mari. Acesta-i semn de lacrimi. Palatu-mi daurit era lipsit de grinzi. Şi corbii croncăneau sus, pe acoperiş. Ce ziceți voi de vis? Mă tot gîndesc la Igor. Nu cumva a căzut?[21]

S-au plecat toți curtenii în fața cneazului, s-au plecat căpitanii cu ochii la pămînt, şi i-au răspuns aşa:

— Măria-ta, ne iartă că îți aducem ştire primită astă-noapte. Pe capetele noastre s-a prăvălit amarul. Şoimilor ce-au zburat să bea apă din Don li s-au frînt aripile, duşmanii le-au tăiat. Iar ei sînt ferecați în lanțuri polovețe.

Înmărmurit a stat bătrînul, aflînd vestea. Fusese el lovit, în zeci de bătălii, de duşmani sîngeroşi. Dar astfel de durere nu încercase încă. „Cum? Igor a căzut? Nu este cu putință. Şi zimbrul Vsevolod? Şi Vladimir cel tînăr, şi nepotul lui Igor, Sviatovlav, cneazul de Rîlsk?... Oastea lor a pierit?”

Şi-a dus mîna la frunte, revăzîndu-i în minte, falnici, nebiruiți. Nu îi venea să creadă.

S-a ridicat pe urmă bătrînul Sviatoslav, marele cneaz de Kiev. S-a ridicat din jilț şi-a rostit un cuvînt ce nu se uită-n veci. De aur i-a fost vorba, şi udată cu lacrimi.

— Fiii mei, a zis el, Igor şi Vsevolod, v-ați grăbit să plecați în stepa poloveță, ca să vă aflați slavă. Numai că fără slavă şi fără biruință ați înfruntat duşmanul...

Aşa grăia bătrînul, cătînd spre zarea depărtată, unde zăceau în lanțuri Igor şi Vsevolod. Aşa grăia, cu jale, marele cneaz de Kiev, bătrîn, însă puternic ca un stejar de veacuri.

Curtenii, căpitanii de oaste, slujitorii, toți cîți erau de față nici nu mai răsuflau.

Tăceau şi ascultau cele ce rostea cneazul. Doar ochii lor priveau spre cneaz şi lăcrămau, căci adevăr spunea bătrînul Sviatoslav.

— Va trebui să luăm iar armele în mîini. Să uităm oboseala, şi haina bătrîneții s-o azvîrlim în lături. Să fim cum este şoimul ce-n pragul primăverii îşi schimbă penele, şi-ntinerit goneşte pe orice zburătoare de lîngă cuibul lui. Păcat că nu sînt cnejii adunați laolaltă... Dar nu e prea tîrziu!...

Glasul bătrînului crescuse ca un tunet.

— Uniți-vă! spunea. Să se oprească drumul duşmanilor Rusiei, cu suliți ascuțite. Lăsați zavistiile! Puneți-vă piciorul în scăriță de aur! Săltați pe cai cu toții, şi să ieşim la luptă, stavilă neclintită, zid de nebiruit! Să pornim şi pe Don cu luntrile, la vale. Să izgonim duşmanul! Să-l înecăm în Mare! Să răzbunăm pă- mîntul pe care ne-am născut, şi anii de obidă, şi rănile lui Igor! Să ne unim cu toții! Aşa vom birui...

Şi cît era de mare, întreg poporul rus a fost cutremurat de cuvîntul de aur, cuvînt stropit cu lacrimi de cneazul cel bătrîn şi înțelept din Kiev.

Cei doi hani, Gza şi Conceac, au fost înfricoşați, aflînd că va să vie oastea lui Sviatoslav.

Şi, fiind cuprinşi de teamă, n-a trecut multă vreme şi hanii s-au pornit spre marea cea verzuie, cu cete răzleţite, făcînd în cale jafuri, lăsînd pămîntul ars.

Să lăsăm însă vechea cetate Kiev, pe Sviatoslav, curtenii şi căpitanii lui să îşi urmeze lupta, iar noi să ne întoarcem în cetatea Putivl.

Acolo se dusese, sub ziduri întărite, cneaghina Iaroslavna, cum poruncise Igor în ceasul cînd pleca. Şi sta sub ocrotirea fratelui său, Galiţchi.

Unul dintre oştenii lui Igor izbutise să scape de robie. El se-ntorsese acasă şi povestise totul.

Cneaghina rămăsese dintîi ca înlemnită, aflînd grozava veste adusă de oştean.[22]

În primele clipite nici n-a putut să plîngă. Scosese doar un geamăt, ca o ciută rănită. Simţise c-o să cadă. Şi-abia de se tîrîse pînă-n iatacul său.

Aici se prăbuşise fără de cunoştinţă.

Zile şi nopţi, domniţa plutise ca o frunză pe aripile vieţii. Viaţa i se păstrase doar într-un fir subţire.

N-avea în vremea asta decît un gînd: pe Igor. N-avea decît o vorbă. O rostea zi şi noapte. Şi vorba era — Igor.

Chipul i se topea sub lacrimi şi arşiţe. Slăbea necontenit. Era pe pragul morţii.

Şi totuşi, cneaghina nu se lăsa învinsă.

Deşi era atît de tînără, firavă, ea se lupta cu moartea. Dragostea ei curată pentru soţul plecat, inima ei fierbinte o ajutau să lupte şi să biruie boala.

— Igor trebuie să scape! murmura în răstimpul cînd îşi venea în fire.

— N-ai grijă, Iaroslavna, ziceau, înlăcrămate, jupîniţele toate. Sviatoslav de la Kiev a pornit cu oştirea. Se dau lupte în stepă. Cnejii acuma văd greşeala săvîrşită. Poate se vor uni, şi Igor o să scape din ghearele robiei. Va veni lîngă tine...

Iaroslavna zîmbea atunci visului drag de a-l vedea pe Igor întors în părintescul său Novgorod-Seversk.

Atîta doar că-n vremea cît ea zăcea bolnavă, luptîndu-se cu moartea, fratele ei, Galiţchi îşi făcea alte planuri:

„Igor e în robie. Vladimir, Sviatoslav şi Vsevolod la fel. Dacă nu se întorc, poate că moştenirea îmi e sortită mie. De ce să nu culeg roadele astea coapte, ce-mi cad singure-n poală? Şi, pînă una, alta, aş vrea să mai petrec!...”

Şi-n loc să pregătească lupta de apărare a cetăţii Putivl, Galiţchi a-nceput să stea la zaiafete.

Uitase şi de Igor, de sora sa bolnavă, de văduve, orfani, uitase de duşmanii care, lovind Rusia, se-ndreptau spre Putivl, cu foc şi sabie.

Ca să petreacă-n voie, a-nlăturat întîi pe curtenii lui Igor şi ai lui Vladimir. A chemat lîngă sine pe nişte dezmăţaţi, pe nişte pierde-vară şi fără căpătîi, şi chiar cîţiva fugari din oştile lui Igor.

A pus să se dea cep butoaielor cu vinuri. A adus măscărici. Şi-a poruncit să vină cea mai frumoasă fată ce locuia-n cnezat, să petreacă-mpreună.

Fata n-a vrut să vină. Şi-atunci cneazul Galițchi a poruncit să fie adusă cu de-a sila. Răpită-n toiul nopții, fata a fost tîrîtă la palat, unde cneazul tocmai benchetuia.

— Fie-ți milă, Galițchi, se ruga biata fată, plîngînd cu hohote. Sînt numai o copilă. Tatăl meu a pierit în luptă lîngă Igor şi lîngă Vladimir. De ce mă înjoseşti?...

Ştirea că noul cneaz a răpit o copilă a prins însă s-alerge. Întîi a fost o şoaptă care-a trecut furiş, pe la uşi şi ferestre. Apoi s-a făcut zvon... pînă ce-au aflat toți cîți locuiau acolo, în cetatea Putivl.

Dintre bărbați, acasă erau mai mult bătrînii. Ceilalți pieriseră lîngă rîul Caiala.

Erau însă-n cetate toate femeile. Ele s-au adunat pe ulițe, strigînd. Şi, grămădindu-se, s-au îndreptat buluc către palatul unde se desfăta Galițchi.

Oştenii ce stăteau de strajă n-au dat voie cetelor de femei să intre înăuntru. Dar ele au țipat de jos, către ferestre:

— Galițchi, e destul! Ajunge cu dezmățul! Noi sîntem văduve. Igor şi Vladimir sînt robi la poloveți. Şi tu benchetuieşti? Dă-ne înapoi fecioara pe care ne-ai răpit-o! Altminteri vei plăti...

Făceau atîta larmă, încît cneazul Galițchi şi-a întrebat curtenii:

— Ce spun femeile?

— Spun să le dai copila, altminteri vei plăti... Dar sînt vorbe de clacă şi de femei nebune. Nici nu le lua în seamă... a glăsuit un tînăr din ceata lui Galițchi.

— Trimiteți doi oşteni, a rîs cneazul Galițchi, să le lovească bine cu bicele-mpletite şi să le ia la goană. Să nu le mai aud.

— Aşa te vrem, Galițchi! glăsuiau dezmățații. Doar nu te-nfricoşezi de cîteva femei. Tu ai să fii stăpîn pe Novgorod- Seversk. Trăiască noul cneaz!...

Şi-au deşertat cu toții cupele mari cu vin.

Copila se ruga în genunchi de Galițchi:

— Nu mă mai înjosiți, tatăl meu a pierit în luptă, lîngă Igor. Corbii l-au ciugulit. Mama îl mai jeleşte. Inima mi-e cernită... cneazule, te îndură...

Galițchi n-o lua-n seamă. Nimeni n-o asculta. Rîdeau cu toții-n hohot de lacrimile ei.

Cînd..,. pe neaşteptate o uşă s-a deschis, cu zgomot, într-o parte. Un curtean şi-a-ndreptat privirea către uşă, şi n-a mai scos o vorbă. Doar cu o mînă-ntinsă arăta lui Galițchi uşa ce se afla chiar în spatele lui.

Ceilalți s-au înturnat, să privească şi ei.

Galițchi, de asemeni... şi a rămas trăsnit. În uşă se afla cneaghina Iaroslavna...

Domnița era trasă şi albă la obraz. Curteanul o ținea sprijinită de braț.

Femeile cetății, văzînd că nu se-ndură Galițchi să le dea copila înapoi, urcaseră grămadă în încăperea unde se afla Iaroslavna.

Domnița nu avea străjeri la uşa ei. Nu se păzea de nimeni. Era blîndă şi bună. Oamenii o iubeau.

Şi-i spuseseră totul femeile, domniței. Întîi, cîte făcea Galițchi prin cetate: petreceri fără seamăn şi multe nedreptăți. Apoi, cum poruncise să fie luată fata şi adusă la palat. Ba, după toate astea, îi arătaseră ce se vorbea-n Putivl, cum Galițchi rîvneşte să-i ia scaunul lui Igor.

Deşi încă bolnavă, cneaghina se grăbise spre sala de ospeţe, chemînd în urma ei o ceată de oşteni şi un curtean destoinic.

Intrînd în încăpere, Iaroslavna spusese fratelui său aşa:

— Nemernic eşti, Galiţchi! Dă-i drumul bietei fete!

Fata se ridicase cu pletele roşcate revărsate pe umeri, fugind lîngă domniţă.

La semnul cneaghinei, mănunchiul de oşteni a şi pătruns în sală.

Aceşti oşteni erau dintre cei credincioşi cneaghinei Iaroslavna.

Cu suliţele-ntinse ei au încercuit ceata de dezmăţaţi.

— Ce faci? ţipa Galiţchi cu limba-mpleticită.

— În timp ce unii pier sau suferă amarnic, tu te-mbuibi, petrecînd. Şi-ai vrea să te-nscăunezi în cnezatul lui Igor. Dă-mi sabia, Galiţchi!

Tremurînd ca un laş, el şi-a întins sabia.

— Luaţi-l sub pază bună! Duceţi-l la hotare, şi-acolo daţi-i drumul să plece unde-o vrea, a mai zis Iaroslavna. De azi nu mai mi-e frate. Pe ceilalţi îi vîrîţi în beciuri, să-i găsească Igor, cînd s-o întoarce, şi să-i judece el.

Din sala de ospeţe mesele au fost luate, vinul a fost vărsat înapoi în butoaie. Bucatele au fost strînse şi duse în cămări.

Cneaghina a cerut o sabie de aur şi s-a urcat în jilţ. Era mai palidă decît un mort.

— Pînă se-ntoarce Igor, îi voi ţine eu locul, a spus ea cu glas stins.

Îşi strîngea pumnii mici, să se păstreze tare, să nu se prăbuşească de pe jilţul de lemn.

— Cine ţine la Igor să vină lîngă mine! a mai grăit din nou. Să apărăm Putivl!...[23]

Oştenii de credinţă, cei ce ţineau la Igor, s-au grămădit voioşi în jurul cneaghinei.

Pe cînd se petreceau aceste întîmplări, au venit la Putivl doi vestitori călări. Aduceau ştiri de spaimă. S-apropiau mulţi poloveţi de cetatea Putivl.

Mulţimea adunată în jurul cneaghinei a glăsuit atunci:

— Să vie!... Nu ne temem! Zidurile sînt tari. Avem porţi straşnice şi metereze bune. Avem încă bucate, şi arme sînt de-ajuns. Cneaghino, vom lupta... Nu te uita că sîntem mai mult bătrîni, femei şi copii, în cetate. Dă numai o poruncă. Să ni se-ncredinţeze armele ce-s lăsate de Igor, pentru ca să le-avem la vreme de nevoie, şi sîntem gata toţi să ne urcăm pe ziduri şi să ne apărăm...

— Să se dea armele! rosti cneaghina.

Şi sute de voci s-au auzit:

— Trăiască Iaroslavna!

Şi-ndată s-au deschis uşile la cămări, şi s-au scos armele.

S-au strîns toţi cete, cete, bătrîni, femei, copii, şi s-au urcat pe ziduri.

S-au pregătit, de-asemeni, ulei înfierbîntat, şi apă clocotită, şi bolovani, şi lemne de azvîrlit în capul celor care doreau să intre în Putivl.

Întîia zi s-a scurs fără de tulburări. A doua zi, la fel, fără nici un necaz. Însă în cea de-a treia, s-a arătat în stepă un nour uriaş de praf.

Veneau călări duşmanii. În fruntea lor era chiar sîngerosul Gza. Hanul era călare pe-un armăsar ca neaua, cu şaua de argint şi frîiele de aur.

Cine-l vedea pe Gza se şi înspăimînta. Era crîncen, urît. Privea încrucişat, şi gura-i era strîmbă, parcă rînjea mereu. La brîu avea un paloş puţin încovoiat, cu mînerul bătut în pietre preţioase şi teaca de argint. Pe cap purta căciulă din blană de samur şi avea un caftan ţesut numai din fir.

Ajungînd cu urdia la poalele cetăţii, a-nceput să răcnească:

— Predaţi-vă, voi, oameni din cetatea Putivl! Rusia e pierdută. Igor ne este sclav, şi Vladimir la fel. Dacă nu vă predaţi astăzi de bunăvoie, mîine vă vom supune cu armele, şi nimeni nu va scăpa cu viaţă. Aşa, noi nu vă cerem decît fecioarele, copiii şi avutul. Încolo vă iertăm. Deschideţi porţile!

— Vino de le deschide, a răspuns un bătrîn cu barba colilie. Doreşti copiii noştri, fecioarele şi-avutul? Noi o să-ţi dăruim pietre şi apă fiartă, săgeţi şi suliţe. Altceva ce mai vrei, han fără de obraz?

Hanul s-a înnegrit la chip, plin de mînie, auzind vorbele bătrînului oştean. S-a ridicat în scări şi a ţipat la oaste.

— Loviţi şi luaţi chiar astăzi Putivl, şi vi-l dau trei zile pentru jaf. A patra zi îl ardem, şi plecăm înapoi.

Şi cetele lui Gza, urlînd ca nişte fiare, s-au repezit spre ziduri, cu funii împletite şi scăriţe de lemn.

Săgeţile zburau. Din praştii ţîşneau pietre. Apa ce mărginea cetatea era plină de duşmani poloveţi, care-notau spre ziduri.

Dar nici cei din cetate nu erau mai prejos. Unii înfierbîntau cazanele cu apă, alţii fierbeau uleiul, şi le turnau în capul celor ce încercau să se urce pe ziduri.

Copiii aduceau doniţele cu apă şi se-ngrijeau de foc sau puneau la-ndemînă săgeţi şi suliţe.

Crezuse hanul Gza că-n cetatea Putivl, de nu mai este Igor, nimeni nu stă de veghe, iar porţile-s deschise, poate intra cine pofteşte. Şi vedea, mîniat, că nu era aşa, deşi făgăduia cetelor sale jafuri, fecioare, pietre scumpe şi alte avuţii.

Ruşii au luptat cu sîrg ziua, pînă spre seară, şi au pierit puţini. Mai mulţi s-au dus vrăjmaşii în ţara morţilor, loviţi în cap cu pietre sau opăriţi cu apă şi ulei clocotit.

Noaptea a coborît albastră şi tăcută peste dîrzul Putivl, apărat de bărbaţi bătrîni şi de femei.

Totuşi, din depărtări s-auzea hanul Gza cum ţipa la oşteni şi îi ameninţa:

— De nu-mi veţi lua nici mîine cetatea, vreau să ştiţi c-am să vă pedepsesc, iară pe cei mai leneşi cred c-am să-i şi ucid... în schimb, pe cei mai vrednici îi voi scălda în aur şi mii de scumpătăţi...

A doua zi, în zori, lupta iar a-nceput, dar, ca şi-n prima zi, hainii poloveţi n-au izbutit să urce pe ziduri, în Putivl. A treia zi şi-a patra nimic nu s-a schimbat.

Gza se înverşuna să ia totuşi Putivl. I-a dat foc din trei locuri. Poloveţii săreau spre zidurile tari, şi tot mai mulţi piereau. Ruşii se apărau de ei, neînfricaţi. Apa ce-nconjura cetatea se umpluse de hoituri poloveţe, şi se făcuse pod.

Cneaghina Iaroslavna era mereu pe ziduri. Crescuse în puteri de cînd erau primejdii, şi parcă se-ntărea doar cînd gîndea că este datoare să ferească Putivul de duşmani, cît timp va lipsi Igor.

Urca pe metereze, şi-atunci chipul ei palid se rumenea puțin. Uneori înflorea pe buzele-i subțiri cîte-o urmă de zîmbet, văzînd cum ştiu să lupte, alături de bărbați, femeile cetății.

— Aşa să lupt şi eu! îşi spunea Iaroslavna. Şi am să-nving! Am să-l revăd pe Igor...

Ar fi totuşi să spunem că se împuținau mereu săgețile. Lemnele cam lipseau. Uleiul se sfîrşise. Bucatele nici ele nu mai erau destule.

I-aşteptau zile grele pe cei încercuiți.

Dar iată, într-o zi s-a arătat în zare un mic vîrtej de praf. Şi din el s-a desprins, după ce a ajuns la oastea polovețā, un sol, un bărbat tînăr, înarmat pînă-n dinți. Solul, descălecînd, s-a prăvălit în praf, sărutîndu-i caftanul hanului polovet, şi i-a rostit astfel:

— Mărite Gza, mă iartă că-ți aduc veşti nu bune. Sviatoslav de la Kiev se îndreaptă spre noi cu oastea-i de viteji. S-au împărțit în cete. Unii plutesc pe Don cu luntrile de lemn. Iar alții vin spre Rimov, călări, ca o furtună. Slăvitul nostru Conceac te-ndeamnă să te-ntorci, la Suroj,[24] de îndată. Şi el va părăsi Rimovul cucerit. Altminteri s-ar putea să ți se taie drumul...

— Dar nu am luat Putivl! a răcnit Gza, izbind cu cizma în pămînt. Nicicînd nu vom putea să-i nimicim de tot pe ruşi. Bine că îi avem cel puțin robi pe Igor şi pe fîrtații lui. Rusia e slăbită, oricum, de lipsa lor. Să se ridice asediul, deşi ne vom întoarce curînd, iar la Putivl, ca să ne răzbunăm...

Şi cum a spus el asta, tobele au bătut. Cailor li s-au pus şeile pe spinare. Corturile au fost strînse, şi hanul, încruntat, cu mîna a făcut semnul să pornească urdiile la drum.

Oamenii din Putivl priveau, şi nu credeau. Nu le venea să creadă. Să plece-aşa, deodată? Nu e o viclenie? Dar au văzut prea bine cum toți se depărtau, fără gînd să se-ntoarcă.

Au ieşit din cetate. S-au bucurat nespus. Scăpaseră de moarte.

Şi iată că din zare se iveşte alt sol. De astă dată rus.

Era un sol trimis de cneazul Sviatoslav. Şi acesta vestea celor de la Putivl că hanii poloveți au făcut cale-ntoarsă, înfricoşați pesemne de oştile din Kiev.

Primejdiile s-au dus.

— În schimb se pregăteşte, mai spunea solul rus, o altă bătălie, țintind sălaşurile unde se află robi Igor şi soții săi. Cneaghina Iaroslavna să fie liniştită. Fără nici o-ndoială, nu va trece mult timp şi Igor va scăpa, se va întoarce acasă, în Novgorod-Seversk.

— Şi-acuma, dragii mei, a spus bătrînul cîntăreț celor care-l înconjurau în poieniță, e timpul să ne coborîm pe Don, către Suroj, unde se-nşiruiau, la vremea cînd are loc povestea noastră, sălaşurile polovețe. Cei doi hani se-ntorseseră acolo, de teama oştilor din Kiev. Stăteau la pîndă; aşteptau să vadă ce se mai întîmplă.

Şi-ar trebui să amintesc că aveau hanii bogăție, cît nu se poate-nchipui. Conceac avea şaizeci de corturi, şi Gza cincizeci, pline cu aur.

Aveau veşminte de mătase, covoare scumpe, giuvaeruri, cai, boi, asini, cămile, turme de oi, cirezi de vite. Aveau şi robi nenumăraţi.

Şi Conceac mai avea şi-o fată, smeadă, cu ochii de tăciune, ce cînta ca o ciocîrlie în fiecare dimineaţă, vrăjindu-i inima lui aspră, încrîncenată-n bătălii.

Cam pe ascuns, unii spuneau că mama fetei nu fusese o poloveţă, ci rusoaică.

O luase Conceac în robie dintr-un oraş, nu ştiu de unde. Şi, fiind atîta de frumoasă, vroise s-o ia de soţie nu numai Conceac, ci şi Gza.

Fiindcă nu se înţelegeau, cei doi hani s-au luptat trei zile. învingătorul a fost Conceac. Şi el a luat-o de nevastă. Iar soaţa i-a născut o fată.

Hanul s-a-nveselit nespus cînd s-a născut copila asta. A poruncit în cinstea ei petreceri fără de pereche, cu danţ, cu muzică, întreceri între oştenii poloveţi, cu caii şi cu armele.

Atîta că-n puţină vreme mama copilei a murit.

Deasupra patului de aur, unde zăcea soţia-i moartă, Conceac a pus să se ridice un gorgan mare cît un munte. Iar în mormînt i-a aşternut tot ce-i era de trebuinţă pentru tărîmul celălalt.[25]

Pe nici o altă soaţă Conceac nu o-ndrăgise atît de mult.

Fata crescuse fără mamă, între femeile de casă şi roabele hanului Conceac. Era frumoasă ca o floare, subţire, dulce, mlădioasă.

Cu-o lună-n urmă, cînd o parte din oastea de poloveţi îi adusese la Suroj pe cnejii Igor, Vladimir, şi Vsevolod, şi Sviatoslav, fata abia-mplinise cincisprezece ani.

Deşi cnejii erau legaţi cu lanţuri — pentru că se zbăteau să scape şi să sară la poloveţi — mulţimea de femei şi fete se-nfricoşa privind la ei.

Igor şi Vsevolod erau ca nişte lei prinşi în capcană. Ochii lor fulgerau în jur. Iar Vladimir şi Sviatoslav, tineri de tot, nu încetau să-i blesteme pe poloveţi.

Cînd a trecut prin faţa ei şirul de ruşi căzuţi ca robi, copila hanului şedea cu alte fete deopotrivă pe un tăpşan şi se uitau.

Cîntaseră.

Azvîrleau flori asupra cetei de oşteni care îi aduceau pe ruşi.

Deodată, fata l-a zărit pe Vladimir, cneaz de Putivl.

Haina lui era ruptă toată. Fruntea-i era însîngerată. Picioarele îi şchiopătau, lovite de săgeţi şi săbii. O mînă-i spînzura de gît, legată cu o funie, iară cealaltă era strînsă în lanţul gros, care-l unea cu Sviatoslav, cneazul de Rîlsk.

Vladimir, astfel închingat, se-asemăna cu-n şoim rănit, cu aripa însîngerată şi legat zdravăn în lănţug.

— Tată, mai bine să murim, decît să fim purtaţi în lanţuri, striga într-una Vladimir, sporind durerea cneazului.

— Mai bine, fiul meu, mai bine! Poate vom izbuti cumva! glăsuia Igor din Seversk, căutînd să-şi liniştească fiul. Lupta ni s-a sfîrşit cu rău... Şi numai eu sînt vinovat... Şi numai eu vreau să plătesc.

Cu toate că-i ştia duşmani, fata lui Conceac a rămas mişcată pînă în adînc de chipurile prinşilor.

Vorbea cu prietenele ei:

— Uitaţi-vă cît suferă, ştiindu-se în lanţuri robi, trecînd pe dinaintea noastră. Şi mai ales tînărul cneaz, cu ochi albaştri şi senini... Fetelor, nu ştiţi cine e?

— Este feciorul cneazului Igor din Novgorod-Seversk, şi se numeşte Vladimir, i-au dat răspunsul fetele, după ce au sărit să-ntrebe pe un oştean ce e şi cum.

— Este atîta de frumos, cum n-am văzut nici un flăcău, a mai rostit fata lui Conceac, roşindu-se toată la chip, urmărindu-l pe Vladimir, pînă ce-a fost vîrît în cort.

În acea noapte l-a visat. I se părea că Vladimir luptase iar cu hanul Conceac, şi-l doborîse la pămînt. Conceac ruga pe fiica lui să-i sară iute-n ajutor. Vladimir o ruga la fel. Ea-l ajuta pe Vladimir, şi tatăl ei se prăpădea.

Înspăimîntată, Conceacovna s-a deşteptat atunci din vis. Era scăldată în sudori. S-a şters la ochi, să-i piară visul acesta mult prea nebunesc. Stelele tot mai scînteiau, ca rătăcite prin văzduh, deşi era aproape-n zori.

Chipul lui Vladimir trăia nespus de viu în ochii ei, îndurerat. Parcă-l vedea mergînd în şir, strigînd mereu spre cneazul Igor:

— Tată, eu vreau mai bine moartea, decît din corturi poloveţe să ne privească ochi haini!...

A doua zi de dimineaţă fata a cerut îngăduinţă de-a se îngriji de Vladimir, Sviatoslav, Vsevolod şi Igor.

— Sînt cneji de seamă şi viteji, spunea sfioasă Conceacovna. Sînt plini de răni. Şi nu se cade să nu ne îngrijim de ei. Şi hanul Cobiac, cînd a fost dus de barbă în cetatea Kiev, a fost îndată lecuit de rănile care le-avea. Sîntem datori şi noi la fel...

Ruşii la început n-au vrut, şi nu ar fi primit, desigur, nici pînă la sfîrşit vreo milă de la duşmanii lor de moarte. Însă văzînd-o pe copilă atît de bună, de duioasă, cu-ncetul s-au mai îmblînzit.

Sviatoslav s-a învoit primul să fie oblojit de fată, apoi vărul său Vladimir, Vsevolod, zimbrul de la Trubcevsk, şi cel din urmă, cneazul Igor.

La rugăminţile copilei, mai apoi, cnejii au fost lăsaţi să umble liberi printre corturi, în tot sălaşul poloveţ.

Acum, după ce hanii se-ntorseseră de la Putivl şi Rimov, cnejii au fost poftiţi chiar la petreceri. Ei n-au primit.

Doar Vladimir s-a dus o dată, să vadă fetele danţînd... fiindcă danţa şi Conceacovna.

Pe nesimţite şi hoţeşte, dragostea se cam furişase şi-n inima lui Vladimir. Voia să-nlăture iubirea: „E fata hanului duşman, care ne ţine prinşi”, îşi spunea el, scrîşnind din dinţi.

„Dar fata e nevinovată de tot ce făptuieşte tatăl. Şi mama ei a fost rusoaică. Şi este bună. Mă iubeşte. Neîndoios că mă iubeşte. Am drept s-o fac să sufere?” se răzgîndea iar Vladimir.

Şi tot căutîndu-şi, lui şi fetei, pricini de dezvinovăţire, s-a pomenit că într-o seară s-a întîlnit cu Conceacovna pe ţărmul mării, într-un loc de unde apa se zărea sclipind sub revărsarea lunii.

Fără de vorbe, amîndoi s-au apropiat unul de celălalt şi şi-au strîns mîinile tremurătoare.

S-au aşezat apoi pe-o piatră, şi Conceacovna i-a cîntat lui Vladimir un cîntec vechi, învățat de la o rusoaică, tot roabă la poloveți.

Vladimir a cuprins-o-n brațe, şi-au stat aşa pînă în zori, cînd n-a rămas să lumineze cerul înalt decît o stea. O stea țesută din văpăi, ce se numea, pe acea vreme, la poloveți, „steaua tăcerii”.[26]

Atunci abia s-au despărțit, şi Conceacovna a jurat că nu va fi decît a lui, a nimănuia sau a morții.

În acea noapte, cneazul Igor s-a zbuciumat nespus de mult. Aflase că feciorul său e-ndrăgostit de Conceacovna.

O rană grea, primită-n piept, nu i se lecuise încă. Îi sîngera neîncetat şi îi sleia puterile. Dar nu-l durea atît de tare rana aceasta sîngerîndă, cît ştirea că feciorul lui se întîlnea cu Conceacovna pe malul mării de argint.

„Fata duşmanului Rusiei, a celui ce ne ține prinşi, să fie soața sau iubita fiului meu, cneaz de Putivl? Nu! Niciodată! Niciodată n-o să îngădui crima asta!”

Aşa îşi spunea cneazul Igor, privind din cortul lui de pînză, spre miazănoapte, spre Seversk, unde ştia că-l aşteptau prietenii săi din țara rusă şi mult iubita-i Iaroslavna. Ce dor... Ce dor i-era de ea!...

O, de-ar scăpa el din robie, n-ar mai avea deloc răgaz, şi s-ar uni cu ceilalți cneji, şi-n primul rînd cu Sviatoslav, bătrînul înțelept din Kiev...

Îşi recunoaşte azi greşeala!... Şi ar dori s-o spele-n sînge!...

E drept că-n seara ce trecuse, oşteanul poloveț, Ovlur, care fusese pus de Conceac să-i stea de veghe zi şi noapte, se strecurase-n cortul lui şi îi şoptise la ureche nişte cuvinte- mbietoare.

— Cneazule Igor, i-a spus Ovlur. Tu poate nu mă mai ții minte, dar mi-ai făcut cîndva un bine. Eu am fost rob la Novgorod. Eram rănit. Stam să-mi dau duhul. Tu ai fost bun, şi-ai poruncit să mi s-aducă oblojeli. Vracii tăi m-au scăpat de moarte. Mi-ai dat apoi drumul să plec. În bătălie te-am văzut. Erai viteaz făr' de pereche. Şi-am plîns cînd tu ai căzut rob, şi Conceac te-a tîrît în lanțuri. Pe hanul Conceac îl urăsc. Mi-a smuls o roabă dobîndită cu prețul vieții, cneazule, şi, fiindcă m-am împotrivit, m-a biciuit cu mîna lui. M-am jurat pe norocul meu să te ajut să fugi de-aici. Şi vreau să fug şi eu cu tine. Să-ngădui să te însoțesc. Să mă aşez în Novgorod şi să-ți fiu slugă credincioasă.[27]

Igor a stat puțin pe gînduri. Putea să fie o-nşelăciune pusă la cale chiar de han. Să-l vadă dacă vrea să fugă, ca să îl poată omorî. Dar nu: Ovlur era cinstit. Căta în ochii cneazului deschis şi fără şovăială.

— Hai, cneazule, hai să fugim!

— Nu pot să fug, i-a răspuns Igor, în taina nopții. Vreau să-mi smulg singur libertatea, cu sabia, în luptă dreaptă. Şi rana care-o am în piept mă pustieşte de puteri. Şi-apoi nu pot să-i părăsesc pe Vladimir, pe Vsevolod, pe Sviatoslav şi pe ceilalți.

— Te vei întoarce cu oştirea şi-i vei scăpa în puțin timp, i-a şoptit iarăşi polovețul. Dar trebuie să scapi tu-ntîi...

— Nu, fără ei nu pot să plec, a spus cu hotărîre Igor.

Şi polovețul a plecat din cort, cuprins de întristare.

La nici un ceas după ce Ovlur se strecurase-n cortul lui, făcîndu-i astfel de-mbieri, s-a auzit sunet de trîmbiți, şi-a venit însuşi hanul Conceac.

Hanul era un bărbat vîrstnic, nu prea înalt, foarte voinic. Avea o barbă neagră-noapte, care era însă cănită — obicei vechi la poloveți. Barba îi flutura pe piept. Călca mărunt şi îndesat. Era-mbrăcat într-un caftan dintr-o mătase galbenă, împodobit cu pietre scumpe, ce-nchipuiau pajişti cu flori. La brîu i-atîrna sabia bătută în mărgăritare. Iară la gît purta mărgele şi o pafta de ametist.

A deschis cortul cneazului şi, cu un zîmbet prefăcut, încărcat de făgăduieli, Conceac a păşit înăuntru.

Slugile i-au întins trei perne peste covoarele din cort, şi hanul s-a aşezat jos, încrucişînd picioarele. A făcut semn să plece toți: slugi, păzitori, oşteni, curteni, şi să rămînă numai Igor.

— Viteze cneaz! i-a rostit hanul, cînd au rămas numai ei singuri. Tu eşti ca vulturii din munți, semeț, puternic, îndrăzneț; dar ruşii nu te prețuiesc. Locul lui Sviatoslav din Kiev s-ar cuveni să fie al tău. Noi am putea să te-ajutăm, dacă ai vrea să ne fii prieten...

— Nu-mi trebuie scaunul din Kiev, şi nici nu vă doresc de prieteni, a răspuns Igor încruntat. Nu-mi doresc decît libertatea...

— Fata mea, a grăit iar hanul întunecîndu-se puțin, s-a-ndrăgostit de fiul tău. Şi îl doreşte chiar de soț.

— Nu voi îngădui nicicînd astfel de nuntă, hanule.

— Am biciuit-o pe copilă pentru această dragoste, s-a- negurat mai tare hanul. Mi-o cer un rege şi-un sultan pe fata mea, cneazule Igor. Numai că dragostea robeşte mai rău ca lațul poloveț. Şi eu am fost îndrăgostit, odinioară, de-o rusoaică, şi ştiu ce-n- seamnă acest chin. Fata mea, fără Vladimir, se va stinge ca un opaiț cînd suflă vîntul furtunos, ca stelele în zori de zi. Iată de ce am socotit că-i bine să ne împăcăm...

Hanului îi lucea privirea ca unei bufnițe în noapte, şi mîna-i luneca pe barbă.

— Cum socoteşti tu împăcarea? a-ntrebat aprig cneazul Igor.

— O socotesc în acest fel, a spus Conceac, mieros. Ție îți dau îndată drumul. Le dăm drumul şi celorlalți, dacă ne juri că niciodată... dar niciodată, cneazule, n-ai să mai vii-mpotriva noastră. Şi dacă juri lucrul acesta, cînd ne vei cere sprijinul, noi vom fi gata să ți-l dăm. Voi, cnejii, vă certați adesea. Noi stăm de veghe la hotare, şi cînd spui tu, am şi pătruns, ți-am şi venit într-ajutor. Iară pe Vladimir ți-l cer copilei mele de bărbat. Să locuiască amîndoi la mine sau în Novgorod. Tu singur ai să hotărăşti. Deşi mi-eşti rob, te las s-alegi. Întinde mîna, cneazule, cum este datina la voi, să ne-mpăcăm, să facă nunta copila mea cu Vladimir.

Hanul îi întinsese mîna.

Dar cneazul nici nu i-o privi. După un timp se ridică de pe jilțul cu trei picioare, pe care îl avea în cort.

Vroia să fie liniştit, deşi inima-i clocotea de-nverşunare şi mînie.

— Hanule, tu nu ne cunoşti, grăi el în cele din urmă, deşi de-atîtea ori ai fost cu hoardele în țara noastră. Noi nu ne vindem patria. Eu, cneazul Igor nici atît. Nici nu ne dăm copiii noştri cuiva zălog, de bunăvoie. N-o să am niciodată pace, atîta timp cît pe pămîntul nostru vor mai păşi cotropitori.

Sînt rob la voi, dar am să scap. Am să mă-ntorc cu armele, şi vă voi izgoni din ţară. însă nu singur, cum crezi tu. Cu Sviatoslav şi ceilalţi cneji. Ştiu care-mi este datoria. O vei afla curînd şi tu...

Hanul, ascultînd ce spunea Igor din Novgorod-Seversk, sări în sus şi smulse pînza care era în loc de uşă. Ieşi afară şi strigă:

— Acesta-i ultimul cuvînt?

— E cel din urmă, hanule!

— Atunci ai să pieri în robie!

Şi hanul, tropăind furios, pornise către cortul său. Faţa lui neagră şi umflată se buhăise şi mai mult. Dinţii îi clănţăneau de furie. Izbea cu băţul lui de han pe toţi cei care-i întîlnea.

Oştenii tremurau de teamă. Cînd era hanul supărat, ades reteza capete şi din senin, din te miri ce.

Şi-acum nu era supărat, era mai mult, era ca marea către iarnă, cînd se pornesc furtunile, lovind în ţărm, urlînd, gemînd şi înecînd ce-i stă în cale.

Cneazul să nu mai aibă voie să se preumble printre corturi! răcnea pe cale hanul Conceac. L-am socotit ca oaspete, nu rob de rînd; dar el mă-nfruntă. Aţi înţeles?

Am înţeles! se clătinau toţi sfetnicii şi dîrdîiau ca prinşi de friguri.

Şi ceilalţi ruşi să nu mai poată umbla cum crede fiecare. Să stea în corturile lor...

Dar Vladimir?

Doar Vladimir poate să umble, însă vegheat de voi mereu...[28]

Şi se cuvine să mai ştiţi că-n timp ce Igor cugeta la vorbele spuse de Conceac şi la-mbierile lui Ovlur, iar rana îl durea în piept, pe zidurile din Putivl urcase iarăşi Iaroslavna. Urcase mândra Iaroslavna. Şi sta de veghe pînă seara, şi-apoi din noapte pînă-n zori, cătînd spre zarea depărtată, spre ţărmul mării de Suroj, pe care îl vedea în minte, unde ştia că este Igor, în corturile poloveţe.

Plîngea, plîngea biata domniţă pe zidurile din Putivl, zi după zi, ceas după ceas.

Ştia că Igor este prins.

Totuşi nădăjduia domniţa că într-o zi soţul iubit va izbuti să-şi rupă lanţul şi va porni ca şoimu-n zbor.

...Întîi îl va vedea micuţ, micuţ de tot, un punct în zare. Îl va cunoaşte imediat. Cu mîna îi va face semn. Va fi apoi mereu mai mare. Şi ea va alerga pe scări, să-i iasă în întîmpinare. Îl va primi la sînul ei, ca pe-un copil întors acasă, dup-o călătorie lungă, în care-au fost mii de primejdii, şi el a fost ades lovit.

Se spune, dragii mei, se spune, că Iaroslavna sta pe ziduri, urcată sus, şi-aşa plîngea:

— De ce atîta nedreptate? Doamne, de ce loveşti atît pe cei viteji şi îndrăzneţi? Trupul puternic al lui Igor a fost împuns de suliţe, săgeţi cu vîrfurile-ntoarse i s-au vîrît adînc în carne, şi săbiile l-au tăiat, securile l-au ciopîrţit. O, de-aş putea să mă prefac într-un cuc mititel şi ager, să zbor pînă la soţul meu. Să iau un peticel vrăjit, dintr-o blăniţă a unui breb[29], şi rănile

să-i oblojesc, şi sîngele să i-l opresc. Doar voinicia-i de oţel a mai păstrat viaţa în Igor şi n-a lăsat-o să se-nalţe, ca o săgeată, către nori...

Ascultînd jalea Iaroslavnei, legenda zice că un cuc s-a înălţat de prin desişuri, a smuls cu ciocul ascuţit un peticel dintr-o blăniţă a unui breb, un breb vrăjit.

Cu peticelul prins în cioc, a zburat chiar la cneazul Igor, i-a oblojit rana din piept. Şi rana i s-a-nchis.

Şi cneazul Igor era iarăşi puternic ca odinioară.

— Cine eşti tu, cuc mititel, ce rana grea mi-ai oblojit şi puteri noi mi-ai dăruit? întreba poate cneazul Igor.

— Eu sînt dorul soţiei tale, sînt grija şi cu lacrimile, dădea răspuns micuţul cuc. Tu rupe-ţi lanţurile de rob, şi vino lîngă Iaroslavna. Ea te aşteaptă colo-n turn, colo-n cetatea din Putivl...

Iar în Putivl, Iaroslavna şedea pe ziduri, şi plîngea, şi certa vîntul viforos. În toiul nopţii îl certa:

— O, vîntule, tu, viforos, de ce-ai suflat atît de tare, şi pentru ce ai slobozit, pe lungi şi nevăzute aripi, săgeţile duşmanilor către oştenii celui drag? Nu-ţi ajungea să zbori pe sus, nu-ţi ajungea să goneşti norii? De ce-ai bătut în bucuria, singura bucurie-a mea, în cneazul Igor, soţul meu, cum baţi în firul de năgară?

Iar vîntul glasu-i auzea, şi, domolit, se ascundea în iarba deasă ca un şarpe. Ca şarpele mi se tîra prin buruieni, foşnind mîhnit.

— Oh, Iaroslavna, draga mea, răspundea vîntul domolit, cu jalea ta cum mă sfîşii!... Am să-l ajut pe soţul tău... Am să-l ajut... Am să-l ajut...

Venise iarăşi zori de zi, cu cerul larg împurpurat. Şi Iaroslavna, tot pe zid, plîngea şi se ruga mereu:

— Tu, Niprule, ai sfărîmat munţii de piatră poloveţi. Tot tu ai purtat luntrile cneazului Sviatoslav, mai an, pînă la oastea lui Cobiac. Leagănă-l, Niprule, acum şi pe doritul soţ al meu, du-l către casă, Niprule, ca să nu mai trimit mereu lacrimi şi jale pîn' la el.

Niprul la rîndu-i asculta.

— Oh, Iaroslavna, zicea el. Cu jalea ta parcă mă seci. Am să-l ajut pe soţul tău...

Şi Iaroslavna mai certa pe craiul zilei lucitor, soarele care se-nălţa.

— Tu, de trei ori prealuminate, ce tuturor eşti cald şi mîndru, pentru ce oare ai trimis razele tale prea fierbinţi peste oştenii cneazului? Tu fără apă i-ai lăsat şi arcurile le-au plesnit, tolbele li s-au închircit. De ce, de ce i-ai obidit?

Iar soarele se-ntuneca.

Şi soarele aşa-i grăia:

— Oh, Iaroslavna, mă dobori, cu plînsul tău neostoit... Am să-l ajut pe soţul tău... Am să-l ajut...![30]

Freamătă-n miez de noapte marea, purtînd pe ea vîrtej de neguri. Poartă pe ea jalea iubitei, şi gemetele Iaroslavnei, şi gîndurile ei de dor. Lui Igor i se luminează mintea deodată, ca sub trăznet. Ştie, pe clipă, ce să facă, ce drumuri poate să apuce, şi cum poate scăpa din lanţuri, să meargă-ntins spre ţara lui, spre tronul părintesc, de aur.

Lîngă el se iveşte Ovlur:

— Haide, stăpîne, să fugim!

— Bine, se învoieşte Igor, căruia-i cresc puterile mai mult la gîndul libertății. Adu-mi iute o sabie şi pregăteşte cîțiva cai...

A bătut ceasul libertății.

Aude parcă peste mare plînsul şi jalea Iaroslavnei, aude jalea Rusiei.

A luat în mînă sabia.

Ovlur i-a vestit pe ceilalți. Şi toți s-au furişat din corturi.

Igor i-aşteaptă lîngă țărm călare. Va da semnalul de plecare — un fluierat ca de nagîț.

Toți se strecoară acum spre țărm.

Şi Vladimir e printre ei. El a-ndrăgit pe Conceacovna, însă i-e dor, un dor nespus de casă şi de mirosul cîmpului sorbit din goana calului, în stepele marii Rusii.

Şi Vladimir e printre ei...

Dar ochii dragostei nu-s orbi.

Ochii iubirii văd şi-n beznă, aud şi şoapta gîndului.

O umbră caldă, mlădioasă şi-ngrijorată se iveşte.

„Vladimir! Unde-i, Vladimir?"

Umbra aleargă-n taina nopții. Taie calea fugarilor. Se lipeşte de Vladimir, şi gîtul i-l încercuieşte.

— Nu pot trăi fără de tine. Dacă tu pleci, eu am să mor. Ia-mă cu tine, Vladimir!

Vladimir îi desface brațul încercuit pe gîtul lui.

— Iubita mea, am să mă-ntorc. Cu tatăl meu am să mă-ntorc. Te voi smulge cu sabia din corturile hanului. Acuma lasă-mă să plec...

Ea cade în genunchi şi plînge:

— Nu pleca, dragul meu! Mai stai! Ții minte ce-ți spuneam pe țărm? O fată nu poate iubi decît o dată, pe vecie. Nici un minut nu mai pot sta fără de tine. Nu pleca...

Tînărul cneaz o-mbrățişează şi-o sărută pe pletele de abanos, pe ochii-nlăcrămați, şi fuge să-i mai ajungă pe ceilalți.

— Stai! strigă ea, cu disperare. Ia-mă cu tine sau rămîi!...

Slugile hanului aud strigătul fetei, şi răsar, s-azvîrl spre țărmuri. Zadarnic mai fluieră Igor. Zadarnic mai încearcă Ovlur să facă drum fugarilor.

Poloveții i-au prins în lanțuri.. Au prins pe cneazul de Putivl, pe cei din Trubcevsk şi de Rîlsk.

Numai pe Igor nu l-au prins.

Cu sabia şi-a făcut drum.

Ca helgea[31] albă a sărit într-un tufiş, de-acolo-n altul. Apoi în altul; iar în altul, pînă la marea vineție...

Ce dulce e să fugi spre casă, spre țara ta care te-aşteaptă, cînd ai fost prins ca leu-n cuşcă! Ce bine este să alergi în aerul curat al nopții, cînd ştii că ținta ta se cheamă neprețuita libertate! Ce bine este să goneşti, cînd te aşteaptă Iaroslavna!...

Şi el fugea ca helgea albă. A înotat un timp prin Don. S-a săltat repede pe-un țărm. Şi-ncălecînd un cal din stepă, s-a avîntat către Doneț, zburînd prin neguri ca un şoim, urmat de credinciosul Ovlur.

Pornind Igor spre libertate, tobele au început să bată. Focuri uriaşe au fost aprinse, să-mprăştie umbrele nopții. Conceac, cu barba răvăşită, umbla ca tigrul printre corturi. Gza, celălalt han, urla sălbatic.

— O mie de oşteni să sară în urma mea, poruncea Gza.

— Şi altă mie-n urma mea, striga mai tare hanul Conceac.

— O să-l ajungem negreşit! O să-l tăiem cu săbiile!

— Iar trupul astfel ciopîrțit o să i-l ridicăm în furci.

Caii, în tropot, au țîşnit, purtînd oştenii-înzăuați. Pe două drumuri s-au pornit, cu cei doi hani în fruntea lor.

Urlînd ca lupii au pornit.

Igor zbura însă prin stepă, şi în zadar mai alergau caii cei iuți în urma lui, ducînd pe Conceac şi pe Gza.

În curînd iată şi Donețul. Pe-aici trecuse Igor într-o zi, cu oastea lui, spre bătălie. Aici se arătase semnul care a-nfricoşat oştenii. Şi iacătă-l din nou aici. Goneşte către Novgorod.

Caii pe care-i călăriseră Ovlur şi el, repezi ca vîntul, sînt trudiți.

Ajunşi aici se-mpiedică. Cad în genunchi. Alunecă. Abia de mai răsuflă bieții. În inimi parcă au ciocane. Bat, bat şi bat, şi se sfîrşesc. Dar cneazul Igor nu se lasă. Trece Donețul şi ascultă ce-i spune apa rîului:

— Cneazule Igor, nu ți-e mică fala pe care-ai dobîndit-o, dar nici mînia hanilor, că le-ai scăpat, nu e mai mică. Mai mare însă decît toate va fi în țară bucuria, cînd ruşii vor afla că vii...

Şi cneazul Igor îi răspunde Donețului cu glas voios:

— Nici fala ta, de azi-nainte, Donețule, nu va fi mică. Ai legănat un cneaz pe ape; nagîții tăi, şi pescăruşii, şi lebedele l-au păzit. I-ai aşternut pe țărmul tău un pat de ierburi moi şi calde. Cu bura ta l-ai încălzit, la poalele unui copac. Şi l-ai hrănit cu peştii tăi. I-ai şoptit vechi poveşti ruseşti, în freamătul domol de ape. Donețule, vei fi cîntat!...

Trece Donețul cneazul Igor, şi-n urma lui gonesc şi hanii Conceac şi Gza, ca doi lupi suri.

Fuge din nou prin stepa largă; dar teama nu-l zoreşte-acum, ci dorul pentru Iaroslavna.

El tot ca şoimul se avîntă, deşi goneşte fără cal; iar Ovlur, Ovlur îl urmează, abia ținîndu-i urmele.

Ce bine e să treci prin stepă, să te zoreşti spre casa ta! Țărcile se pornesc să țipe. Corbii-n schimb nu mai croncănesc, iar ciorile au amuțit. Numai ciocănitoarele, tot ciocănind, i-arată drumul, în timp ce alte zburătoare se-nalță-n slavă şi vestesc, prin cîntec vesel, răsăritul.

Conceac şi Gza nu-l vor ajunge!

Hanii s-au oprit locului. S-au întîlnit şi s-au oprit. Nu, nu mai pot să-i prindă urma.

Acum Igor e-n țara Lui. Codrii şi stepa îl slujesc.

— Amar, amar va fi de noi, se tînguieşte hanul Gza. Şoimul cel ager ne-a fugit.

— Dar îl avem pe şoimuleţ, pe Vladimir tot îl avem. Şi-l vom păstra pe şoimuleţ, ţinut în cuşcă, lîng-o fată, cea mai frumoasă şi mai dragă. Şi şoimul nu ne va lovi, să nu-i ucidem şoimuleţul, rosteşte Conceac, cercetînd stepa întinsă a Rusiei.

— Să nu fugă şi şoimuleţul, ducînd cu el fata cea dragă, se căina iar hanul Gza. C-atunci vor năvăli toţi şoimii, şi ne vor ciocăni în frunte. Hanule Conceac, eu mă tem!...

Ceru-i de aur luminat. Fetele cîntă vesele; iară flăcăii se grăbesc să iasă-n calea cneazului. Îi aduc cneazului un cal. Aruncă scuturile-n sus, şi paloşele scînteiază.

Boianul îşi ia-n mînă gusla, şi-n cîntul lui rosteşte astfel:

— Hei, bună-a fost învăţătura! Pentru vecie a rămas. Igor, ascultă-i pe bătrîni. Ascultă-l şi pe Sviatoslav — cuvîntul cneazului din Kiev. Tot în unire stă puterea!...

Încîntătoarea Iaroslavna era în turn, încă plîngînd, cînd trîmbiţele au sunat, şi cîntece s-au auzit.

Din turn s-a repezit vîrtej. Igor, asemeni unui şoim, venea întins spre cuibul lui.

S-au întîlnit în pragul porţii aşa cum îşi dorise ea.

Ea-l adusese. Numai ea!...

Mulţimea se îngrămădise în jurul lor, şi îi privea.

Igor s-a oprit lîngă porţi:

— Iertaţi-mă, a rostit el. Mare a fost greşeala mea. Acum însă o voi spăla. Ne vom uni cu ceilalţi cneji. Eu însumi am să merg la Kiev...

— Cinstite Igor, bine spui, au glăsuit atunci bătrînii.

— Pămîntul îl vom răzbuna. Şi celor duşi le vom aduce prinosul nostru, a spus Igor, plecîndu-se către popor. Pe cîţi se află în robie îi vom scăpa.

— Pe Vladimir?

— Pe Vladimir, pe Vsevolod şi Sviatoslav, şi cîţi se mai găsesc acolo.

În toate turlele băteau clopote limpezi, de aramă.

Igor s-a dat jos de pe cal.

Iaroslavna s-a apropiat de cel atît de aşteptat. S-au luat de mînă şi-au urcat, sus, în pristolul părintesc, el, cneazul Igor şi cu ea, cea mai iubită-ntre soţii.

Clopote se-auzeau bătînd ca într-o zi de sărbătoare.

Şi trîmbiţele sfîşiau văzduhurile dimineţii, vestind întoarcerea lui Igor în toate cele patru zări.

*

Povestea noastră despre Igor şi oastea lui s-a isprăvit...

Bătrînul care a cîntat-o acolo, în poiana smălţuită, în tabăra oştenilor, ridică degetele ostenite de pe guslă.

Focul s-a stins. Toţi au uitat de cină.

Un pîlc de nori, aduşi de vînt, se leagănă-n văzduh, ca luntrile Lui Sviatoslav pe Don.

Luna este ascunsă după nori.

Barba moşneagului pare o pată albă în întunericul de nepătruns.

Rîul se scurge-n noapte, murmurînd. Cîntă şi el legenda despre Igor şi oastea lui vestită de viteji...

Barba moşneagului pare o pată albă în întunericul de nepătruns

[1] Gusla rusească era un instrument popular, un fel de psalterion, avînd o cutie de lemn, de obicei de arțar, plată, cu cinci pînă la şapte coarde. Coardele erau ciupite cu mîna sau cu o pană, cu un plectru. Cu ea se acompaniau, începînd probabil cam de prin secolul al VI-lea, cîntăreții şi povestitorii de inline (de la rusescul „bîli" — ceea ce a fost), sau starine (din rusescul „starina" — vreme veche). Prin bîline şi starine se înțelegeau cîntecele populare epice ruseşti despre faptele eroice ale vitejilor şi despre evenimentele de seamă din viața poporului. Cuvîntul guslă vine de la slavul „gudeti", care înseamnă a cînta din coarde, a le face să răsune.

[2] În cîntecele vechi ruseşti se spune uneori că un anume viteaz a luptat sau a murit lîngă scărița de aur a unui comandant de oşti. Bătrînul cîntăreț vrea să facă aluzie aici la toți acei străbuni care au luptat sau au pierit, urmîndu-l pe Igor la lupta împotriva poloveților.
În „Cîntecul oastei lui Igor" se spune bunăoară:

Puneți picioru-n scărițe de aur,
pentru obida vremii noastre, domnilor,
să apărăm Țara rusească,
rănile lui Igor să le răzbunăm,
Igor fiul aprig al lui Sviatoslav!

[3] Novgorod-Seversk, sau Novgorodul de miazănoapte, cetate din cnezatul cu acelaşi nume, se afla între Nipru şi Don, pe țărmul rîului Desna, la nord-est de Kiev, nu prea departe de Cernigovul de astăzi, într-o regiune înfloritoare, dar primejduită de atacurile popoarelor nomade, cum au fost la început pecenegii, apoi polovețiii, care se aşezaseră în cîmpiile din sudul Rusiei.

[4] Episodul care urmează este închipuit. Se bazează însă pe afirmația istorică, după care cneazul Sviatoslav din Kiev (1182-1194) întreprinsese în anul 1184 o campanie pe rîul Nipru, împotriva poloveților. Igor şi ceilalți cneji din Seversk nu vruseseră să ia parte la această campanie. „În schimb — aşa cum arată Mihai Beniuc în introducerea sa la «Cîntecul oastei lui Igor» — tocmai cînd Sviatoslav se străduia să adune într-un mănunchi pe toți cnejii, pentru a porni o expediție în vara anului următor, 1185, cnejii din cnezatul de Novgorod-Seversk, sub conducerea lui Igor Sviatoslavici, în primăvara aceluiaşi an, pornesc ei campania împotriva poloveților, de data aceasta nu înspre Nipru, ca Sviatoslav, ci înspre Don." Am socotit deci foarte posibil ca Sviatoslav — dorind să-i unească pe cneji în luptă — să fi trimis în primul rînd o solie lui Igor, cel mai însemnat dintre cnejii Severskului. Iar Igor trebuie să fi respins acea solie, de vreme ce nu s-a unit cu Sviatoslav, ci a plecat numai cu cnejii subordonați lui, din Seversk spre rîul Don.

[5] Polovețiii sau cumanii — cum erau numiți în apus, popor nomad de păstori războinici, năvăliseră din Asia şi luaseră în stăpânirea lor stepa dintre Volga şi Nipru, împingîndu-i pe pecenegi către Dunăre. De aici, începînd din secolul al XI-lea, ei atacă necontenit cele treisprezece cnezate ruseşti, ca: Novgorod-Seversk, Pereiaslavul şi mai ales Kievul, încercînd să le distrugă.

[6] Vechea Rusie făcea comerț intens cu bizantinii pe calea apelor, numită „din varegi la greci", adică pornind de la Neva, prin lacul Ladoga, Volhov, lacul Ilmen, afluenții Dvinei apusene, Nipru, ajungînd pînă la Marea Neagră. La cataractele Niprului, luntrile erau trase de pe apă pe uscat, pînă la locul unde rîul era iarăşi navigabil. Aici însă îi atacau adeseori polovețiii pe negustorii ruşi, jefuindu-i.

[7] Bătălia dată de marele cneaz al Kievului, Sviatoslav, în anul 1184, împotriva poloveților de la Nipru, s-a terminat cu o biruință. Cu acest prilej a fost luat prizonier chiar hanul poloveț Cobiac. Dar biruința nu a fost totuşi hotărîtoare, tocmai pentru că la chemarea lui Sviatoslav din Kiev nu răspunseseră toți cnejii, şi îndeosebi cnejii din Novgorod-Seversk.

[8] Statul kievian ajunsese la cea mai înaltă dezvoltare sub cneazul Vladimir (978-1015). Acest puternic stat începe însă să se dezbine în cursul secolului al XII-lea datorită certurilor şi ambiţiilor cnejilor. Este epoca de răscruce a istoriei poporului rus, cînd popoarele nomade lovesc cu tot mai multă îndîrjire întîia sa organizaţie de stat, „Rusia Kieviană".

[9] În anul 1097 cnejii se adunaseră la Liubeci şi hotărîseră să isprăvească cu dezbinările dintre ei. S-a spus cu acest prilej:
„De ce să ducem noi ţara rusească de rîpă, uneltind unul contra altuia, în timp ce polovеţii ne sfîşie ţara şi se bucură că ne luptăm între noi? De azi înainte să fim uniţi cu toţii".

[10] Pe soţia lui Igor o chema, de fapt, Eufrosina. Ea era însă fiica cneazului Haliciului Galiţiei, Iaroslav (1153-1187), şi de aceea, în legende, cronică şi cântece, este numită Iaroslavna. Căsătoria Iaroslavnei cu Igor avusese loc în anul 1184.

[11] Boian pare a fi fost un mare cîntăreţ şi povestitor, care a trăit pe la sfîrşitul secolului al X-lea sau începutul celui de al XI-lea, şi care a uimit lumea cu neasemuita sa artă. El a intrat în legendă. A devenit un fel de Orfeu al Rusiei. Mai tîrziu, pentru cinstirea lui, au fost numiţi boiani şi alţi cîntăreţi iscusiţi. Cu vremea, numele acesta a trecut şi asupra unor instrumente bogate în armonii. Astăzi boian este numit adesea acordeonul.

[12] Cernigovul (care există şi astăzi) şi Trubcevskul erau două cetăţi, cea dintîi la miazăzi, cea de-a doua la miazănoapte de Novgorod-Seversk, pe ţărmurile rîului Desna. Dincolo de acest rîu, în apropiere de locul de unde izvorăşte Doneţul de nord, era Rîlskul; iar la sud de Rîlsk era Putivl. Se pare că toate aceste cetăţi făceau parte pe atunci din cnezatul de Seversk.

[13] Plecarea lui Igor la bătălie a fost în ziua de vineri, 23 aprilie, anul 1185.

[14] Pe timpurile acelea oamenii trăiau în ignoranţă. De aceea nu puteau înţelege fenomenul aşa de simplu al eclipselor de soare. Ei socoteau lucrul acesta ca un semn prevestitor de nenorociri. Eclipsa de soare, care a înfricoşat pe oştenii lui Igor, scăzîndu-le curajul în luptă, a avut loc la 1 mai 1185. Se ştie că în timpul eclipselor animalele şi păsările devin neliniştite, şi uneori se stîrnesc vînturi sau se petrec alte fenomene terestre. Despre această faimoasă eclipsă se aminteşte în toate tradiţiile orale, se scrie şi în letopiseţele ruseşti şi în „Cîntecul oastei lui Igor". În acest cîntec, eclipsa de soare are loc, după poetul anonim — care a urmărit în acest fel să scoată mai multe efecte artistice — la începutul campaniei. Urmînd exemplul poemului, compozitorul Borodin, în celebra sa operă muzicală — „Cneazul Igor" (compusă pe un proiect de libret schiţat de Stasov) face ca eclipsa să aibă loc, pe scenă, în prologul operei sale, în timp ce Igor se pregăteşte de plecare din cetatea Putivl. Letopiseţele ruseşti redau însă eclipsa, potrivit adevărului istoric, nu la începutul campaniei, ci după plecare, în momentul cronologic al ajungerii lîngă rîul Doneţ. Noi am încercat să păstrăm adevărul istoric, şi totuşi să folosim, în sinteză, cele mai valoroase elemente, în primul rînd ale tradiţiilor populare, ale letopiseţelor ruseşti, ale vestitului poem şi ale operei muzicale.

[15] Pe vremurile acelea triburile de poloveţi se întinseseră pînă în sudul Moldovei şi al Munteniei, pînă sub poalele Carpaţilor, sub numele de cumani.

[16] Couii erau un neam de mongoli, foşti nomazi, care se stabiliseră în mai multe părţi ale Rusiei. Se pare însă că ei veniseră în această luptă împotriva poloveţilor mai mult din dorinţa de-a prăda decît din prietenie faţă de ruşi. De aceea este explicabil că ei vor ceda cei dintîi în faţa duşmanului, determinînd, în bună parte, înfrîngerea lui Igor.

[17] Caiala este rîul în apropierea căruia a suferit Igor marea sa înfrîngere. Se presupune că rîul Caiala este în realitate vechiul Calmius, care se vărsa în Marea Azov.

[18] Potrivit informațiilor istorice, prima ciocnire dintre ruşi şi poloveți s-a dat tot într-o zi de vineri — deci cam la o săptămînă de la plecarea cnejilor din Novgorod-Seversk — aproape de amiază.

[19] Nespus de mişcătoare sînt versurile din „Cîntec", care evocă sfîrşitul bătăliei:

Aici nu mai ajunse
vinul sîngelui,
aici au isprăvit ospățul
vitejii ruşi,
aici şi-au îmbătat nuntaşii,
şi s-au întins ei înşişi în țărînă,
pentru țarina rusească.
Se vestejeşte iarba de durere,
copacul se îndoaie cu amar pînă-n pămînt.

[20] După înfrîngerea lui Igor, hanii poloveți au vrut probabil să dea o lovitură decisivă. Să cucerească Putivl, care se pare că era una dintre cele mai puternice fortărețe şi totodată să atace Kievul. Ca să poată lovi Kievul, ei şi-au propus să pună stăpînire mai întîi pe Pereiaslavl şi pe Rimov, cetăți aflate mai la miazăzi de Kiev, pe partea cealaltă a Niprului, de unde să poată apoi izbi în voie cetatea de scaun a lui Sviatoslav.

[21] Poetul anonim, care a creat „Cîntecul oastei lui Igor", a dat dovadă în opera sa de o înaltă măiestrie artistică. Între momentele cele mai grăitoare ale poemului se numără atît „Visul lui Sviatoslav", cît şi „Cuvîntul său de aur". „Visul" a fost creat anume cu scopul de a arăta previziunea cneazului că Igor şi cu soții săi, care plecaseră singuri la luptă, vor fi înfrînți. El bănuia această înfrîngere mai înainte de a-i fi fost comunicată de către curteni. Această previziune şi-o mărturiseşte poetic, cu ajutorul simbolurilor şi metaforelor cuprinse în aşa-numitul vis. Mai impresionant este „Cuvîntul de aur amestecat cu lacrimi", rostit de Sviatoslav. Acest „cuvînt" constituie cea mai înaltă expresie a ideilor patriotice cuprinse în „Cîntec". Prin el, autorul poemului exprimă de fapt propriile sale simțăminte şi indirect simțămintele poporului, exprimă chemarea înflăcărată la unire.

[22] În opera „Cneazul Igor" de Borodin, terminată însă de Rimski Korsakov şi Glazunov, Iaroslavna află despre căderea lui Igor abia după ce-l izgoneşte pe fratele său, Galițchi, din cetatea Putivl.

[23] Toată această scenă a pregătirii şi apărării cetății Putivl este imaginară.

[24] Surojul este vechiul nume al Mării Azov, pe țărmurile căreia sălăşluiau triburi de nomazi poloveți.

[25] Polovții credeau într-o închipiută viață dincolo de mormînt. De aceea puneau în morminte obiecte necesare în viața de toate zilele. Gorganele ridicate deasupra mormintelor se numeau la vechii ruşi kurgane.

[26] Este vorba de „luceafărul de dimineață", numit de poloveți „steaua tăcerii". În opera „Cneazul Igor", Borodin a creat melodii fermecătoare pe tema dragostei dintre Vladimir şi Conceacovna. Cum îşi poate însă oricine închipui, nu există nici un fel de date exacte asupra originii pe care o avea Conceacovna, după mamă, nici asupra felului cum s-a țesut dragostea dintre cei doi tineri, nici asupra modului cum a reacționat cneazul Igor la auzul acestei veşti. Sînt doar presupuneri că astfel trebuie să se fi petrecut.

[27] În acest fel a încercat autorul acestei cărți să-şi tălmăcească de ce un poloveț, Ovlur, îl ajută cu atîta devotament pe Igor să scape din robie.

[28] În opera lui Borodin e înfăţişat hanul Conceac încercînd să-l ademenească pe Igor de partea lui, prin daruri, roabe frumoase şi chiar o serbare dată în cinstea lui.

[29] În poem se cîntă:

La Dunăre s-aude
glasul Iaroslavnei;
ca cucul, nevăzut ea cîntă-n zori.
— „Zbura-voi — zice ea —
ca un cuc pe Dunăre,
muia-voi în apele Kaialei
mînecă de breb,
obloji-voi cneazului
sîngerînde rănile
pe trupul său voinic”.

Se pare că ruşii vechi atribuiau blăniţei de breb — un animal înrudit cu castorul, şi care a trăit odinioară şi pe la noi — calitatea de a putea lecui rănile, oprind curgerea sîngelui.

[30] Plînsul Iaroslavnei din „Cîntec” — pe care noi cu greu îl putem reproduce în proză — şi apoi din opera muzicală a lui Borodin, are şi o nuanţă socială, cetăţenească, patriotică. Iaroslavna ceartă vîntul şi soarele nu numai pentru că au pricinuit suferinţa lui Igor, ci şi pentru că au lovit în oştirea rusă.

[31] Hermina se mai numeşte şi helge.

Roland

Roland

Pe aripile gîndului acuma să zburăm peste oraşe, peste sate, peste fluvii, şi să ne pogorîm în Franța, în orăşelul Angoulême, din secolul al treisprezecelea.

Este duminică după-amiază. Pe treptele unei fîntîni de piatră, la umbra unui stejar falnic, a poposit un menestrel, un poet-cîntăreț rătăcitor.[1]

Poartă o haină scurtă, neagră, din catifea, şi pe deasupra o mantie prinsă cu un lănțug de gît.

În mînă ține o vielă.[2]

În jurul lui s-au aşezat pe jilțuri cîțiva seniori: stăpînul locului - un conte; un stareț; patru cavaleri; apoi călugări şi scutieri. Pe margine se găsesc pajii.

În urma lor s-au strîns mulțime de meseriaşi, calfe, oşteni, oameni de pe moşia contelui şi vînători.

Cu învoirea contelui, stăpîn peste acel ținut, menestrelul a recitat pînă atunci patru sau cinci poeme: „Chansons de geste".[3]

Nefiind un poet nobil - un poet cavaler, ca trubadurii sau truverii - neavînd haine scumpe, nici slujitori, contele i-a îngăduit să cînte aici, pe treptele fîntînii, nu în castelul său.

Poetul este însă meşter. S-a străduit să cînte astfel, încît să placă tuturor.

Iar cei îngrămădiți în urma jilțurilor l-au aplaudat din toată inima, bătînd din palmele butucănoase:

— Bravo, iubite menestrel!... Mai cîntă-ne... mai cîntă-ne...

Şi contele i-a-ntins o pungă cu cîțiva galbeni lucitori.

Aplauzele au contenit.

Pe la ferestrele înguste ale caselor din împrejurimi s-au ivit sumedenie de capete de fete şi femei, purtînd bonete albe peste bucle. Şi ele sînt numai urechi, dornice să audă cîntul şi să-l vadă pe menestrel.

Şi menestrelul se înclină întîi spre conte şi spre stareț; după aceea spre ferestre, şi face-un semn cu mîna spre mulțime:

— Ce mai doriți să ascultați?

— Cîntați-ne despre Roland! răspunde mîndru contele.

— Să auzim cum s-a născut, cum a trăit în sărăcie şi s-a luptat cu Olivier, pînă ce s-au împrietenit, se bucură cei din popor.

— Să ne arăți cum l-a slujit pe suzeran,[4] pe Charlemagne,[5] cum şi-a dat viața pentru el, mai glăsuieşte contele.

Fetele chicoteau la geamuri.

— O să aflăm şi despre Oda, iubita lui... o să aflăm...

Şi starețul face un semn:

— Să nu uitați însă că Roland a luptat pentru Charlemagne, să-i nimicească pe păgîni...

Poetul se înclină iarăşi:

— Am să vă cînt tot ce doriți!...

Cîțiva copii s-au ghemuit în preajma treptelor fîntînii. Un scutier vrea să-i izgonească. Se strîmbă fioros. Dar ei nu-l văd, şi cată țintă cu ochii către menestrel. Acesta glăsuieşte iarăşi:

— Roland a fost cel mai viteaz dintre toți cavalerii Franței. El nu s-a născut în palate. Mama sa l-a născut la Sutri. L-a născut în Italia. Acolo, într-o peşteră, a văzut el lumina zilei.

— Cum s-a-ntîmplat? Am vrea să ştim! strigă un tînăr potcovar. Mama lui nu se numea Berta?

— Se numea Berta, şi era sora lui Carol cel vestit. Ați auzit de Charlemagne?

— Am auzit!... Am auzit!...

— Ei bine, Charlemagne vestitul avea, la vremea cînd urmează aceste întîmplări ciudate, pe care vi le povestesc, o vîrstă tare-naintată. Cîți ani socotiți voi c-avea?

— Avea o sută!... strigă unul dintre oştenii contelui.

— Sau poate două, strigă altul. A fost un împărat de seamă...

— Avea aproape două sute,[6] se învoieşte cîntărețul. Şi-avea o barbă cum e neaua. Cînd călărea în fruntea oastei, barba îi flutura pe piept, ca un troian împrăştiat de vînturi, în mijlocul iernii. Calul se apleca cu pîntecul pînă-n pămînt cînd Carol se-avînta pe el.

Şi menestrelul mai urmează, în timp ce sunetul vielei s-aude încet, încet şi grav, ca viersul cîntecelor vechi despre Roland şi Charlemagne.

— El cucerise toată lumea,[7] dintr-un hotar într-alt hotar, izgonindu-i pe sarazini. Era groaza păgînilor.

Starețul rîde mulțumit: numai tînărul potcovar strigă din nou:

— Să lăsăm asta. Cum e cu Berta vrem să ştim...

— Berta era o fată blondă, frumoasă ca atîtea fete pe care le zăresc la geamuri, numai că se îndrăgostise de-un cavaler, pe nume Milan. Se-ndrăgostise pe ascuns...

Starețul se cutremură; dar orăşenii rîd cu poftă. Rîde şi contele cu ei. Văzîndu-l pe stăpînul lor că ride, rîd şi cavalerii, vasalii săi, rîd şi scutierii şi cei vreo şapte sau opt paji.

Pe la ferestre rîd de-asemeni femeile, dar pe ferite; iar fetele se înroşesc şi-şi trag înapoi capetele acoperite cu bonete.

— Dar Carol nici n-a vrut s-audă ca sora lui să se mărite cu Milan, un biet cavaler ce nu avea nici un castel, nici o feudă şi nici şerbi.

Milan nici nu era prea nobil, şi-apoi era şi prea sărac. Lui Carol nu-i plăcea de fel.

Dar Berta îl iubea pe Milan, şi fără să mai ceară voia lui Charlemagne s-a măritat.

— Cine a măritat-o? Cine ? rîde un frînghier, un tînăr cu o cămaşă galbenă.

— Cine? Un preot, se-nțelege...

— Dar cum?... Dar cum?... El nu ştia că nu se învoieşte Carol?

— Ştia... Dar ce nu face punga?... în toiul unei nopți de vară, Berta s-a strecurat din casă, şi preotul a măritat-o.

Starețul îl amenință pe menestrel; dar ceilalți rîd şi îşi fac semne: „Punga, cîte nu poate face punga, cînd este plină ochi cu aur?"

— Şi, după ce s-a măritat, a fugit cu frumosul Milan.

Au fugit ei, au tot fugit... Şi şi-au căutat un adăpost, unde Berta să poată naşte.

Aflînd Carol această faptă, s-a mîniat îngrozitor.

A vrut să-i prindă, să-i închidă într-o pivniță cu guzgani, să-i lase să moară de foame. Şi, fiindcă n-a putut să-i prindă, a cerut papii de la Roma să-i gonească, pe Milan şi soția lui, din mijlocul creştinilor. Papa i-a excomunicat.[8]

Şi cei doi tineri rătăceau din colț în colț, ca nişte cîini înfometați, lipsiți de adăpost şi hrană.

Aurul ce-l aveau cu ei, cînd au plecat, s-a risipit curînd de tot.

Hainele li se ponoseau.

Totuşi au mers, au mers mereu. Au ajuns în Italia.

Au întrebat de-un loc ascuns. Şi astfel au ajuns la Sutri. Nişte țărani le-au arătat o peşteră ferită-n munte. Acolo s-au adăpostit, şi Berta a născut un prunc.

Pruncul era însuşi Roland.

Din mijlocul celor de rînd se aud suspine. Iar la geamuri multor femei li s-au umplut ochii de lacrimi şi şoptesc:

— Bietul Roland, cum s-a născut!...

— Acolo, îşi urmează viersul poetul nostru, a crescut micul Roland, în sărăcie, din mila unor bieți țărani, ce le dădeau cu bunătate cîte ceva din tot ce-aveau.

Viața lor era tare grea.

Bărbatul Bertei nu putea să dobîndească mai nimic. Nici nu era deprins cu truda, ca orice nobil cavaler. Era un tînăr uşuratic.

Dragostea lui s-a stins curînd. Au început lacrimi, suspine din partea Bertei şi mustrări. Au început apoi şi certuri.

Destul că într-o zi, sătul de lipsuri, cavalerul Milan s-a hotărît să plece-n lume.

Lăsîndu-i pe Berta şi Roland singuri şi fără nici un sprijin, Milan, cu sabia la şold, a plecat după aventuri. S-a dus şi nu s-a mai întors.

Berta a rămas singură, înlăcrămată, neştiind cum ar putea să mai trăiască...

Roland avea vreo şase ani, însă crescuse zvelt, înalt. Părea că are doisprezece, sau poate cinsprezece ani. Nimeni dintre ceilalți băieți nu se putea lupta cu el. Copiii îl urmau orbeşte, şi-i ascultau poruncile.

Şi fiind el cam dezbrăcat, fiii țăranilor din Sutri s-au hotărît să-l înveşmînte.

Doi dintre ei s-au înțeles s-aducă pînză, din care Berta să-i croiască lui Roland o cămaşă lungă, şi poate nişte pantaloni. Dar n-au vorbit mai înainte dacă s-aducă pînză albă sau colorată în vreun fel. Astfel s-a întîmplat că Roland a primit de la un copil o fîşie de pînză albă, şi altul i-a adus în dar o pînză cum e flacăra.

Roland le-a luat pe amîndouă. A mulțumit copiilor din Sutri şi a glăsuit:

— Cînd voi ajunge cavaler, am să-mi aleg culorile roşu şi alb,[9] în amintirea acestui dar făcut de voi.

Aşa s-a şi făcut pe urmă.

Copiii țineau mult la Roland, fiindcă avea inimă bună, era-ndrăzneț, dar prietenos, îi împăca de se certau şi era gata să-i ajute, orice necaz ar fi avut.

Contele din acel ținut avea un fiu, pe Olivier. Şi Olivier era voinic. Deşi avea tot şase ani, părea de doisprezece ani, şi poate chiar de cincisprezece, aşa cum părea şi Roland.

Într-o zi Olivier s-a luat la ceartă cu cîțiva copii. Cîinele lui muşcase pe unul dintre ei. Copiii au lovit cîinele, şi Olivier s-a înfuriat. I-a luat de-a rîndul la bătaie.

Tocmai venea atunci Roland. Roland a vrut să-i apere pe prietenii săi de la Sutri. S-a repezit la Olivier.

S-au luat la luptă amîndoi, şi s-au bătut de dimineață pînă la prînz, neîncetat.

Olivier l-a trîntit pe Roland. Şi Roland l-a trîntit, de asemeni, pe fiul contelui din Sutri.

Nici unul nu s-au biruit.

Atunci copiii au strigat:

— Amîndoi sînteți doi voinici! Este păcat să vă loviți. Împrieteniți-vă mai bine.

Cei doi băieți s-au descleştat. S-au privit amîndoi în față. Şi-ndată s-au împrietenit.

Şi-au jurat să se sprijine. Au devenit ca doi buni frați.

După această întîmplare, n-a trecut însă multă vreme şi Olivier cu tatăl său au plecat spre cetatea Vienei, unde unchiul lui Olivier era numit guvernator.

Roland s-a întristat atîta, încît a început să plîngă, întîia oară-n viața lui. A plîns cîteva zile-n şir. Pînă la urmă i-a trecut, dar nu şi-a uitat prietenul. Adeseori vorbea de el.

Şi iar au trecut cîțiva ani.

Roland creştea. Se făcea mare şi devenea tot mai voinic.

Au mai trecut vreo şase ani.

Dar iată, într-o bună zi s-aude-n Sutri că soseşte mult prea-viteazul Charlemagne.

Era în trecere spre Roma. Urma să fie-ncoronat ca împărat de însuşi papa.

Pînă atunci nu avusese pe cap coroană împărătească. Papa îl socotea doar rege. Iar Charlemagne îi trimisese poruncă să se pregătească să-i dea coroana, că de nu o să-l gonească de la Roma.

Acuma, împlinindu-şi gîndul, se apropia cu toți vasalii de Roma cea strălucitoare…

Era aşa cam spre amiază, cînd ei au poposit în Sutri.

S-au întins iute corturile şi mesele pentru popas. Iar Charlemagne cu toți pairii[10] s-au aşezat la un ospăț.

Li s-au adus bucatele: carne, şi vin, şi nişte fructe.

Roland, ascuns după un trunchi, privea cum s-aduceau bucatele, şi împăratul Charlemagne le împărțea cu mîna lui.

Mama sa Berta nu-i spusese că Charlemagne e unchiul său.

El se uita la Charlemagne, acel cu barba albă cum e floarea cireşilor în primăvară; dar mai mult se uita la carnea gătită pentru cavaleri.

Trebuie să vă spun că Roland şi mama sa, prinţesa Berta, erau flămînzi de vreo trei zile. Nu mai aveau în peşteră nici o fărîmă de mîncare. Fusese secetă, şi era foamete la Sutri.

Şi nu-l durea atît pe Roland, pentru el, că era flămînd, cît îl rodea amărăciunea că mama sa nu avea hrană.

Văzînd atîtea bunătăţi în talerele de pe mese, Roland n-a mai putut să rabde.

S-a repezit. A smuls o tavă plină ochi cu bucăţi de carne, şi a fugit spre peşteră, să i le ducă mamei sale.

Un cavaler, băgînd de seamă, a început să strige tare:

— Săriţi! Prindeţi pe acel tînăr. A luat o tavă cu fripturi...

Deşi se petrecuse totul atît de repede, se spune că Charlemagne a fost uimit şi de curajul, dar şi de chipul lui Roland.

— Urmăriţi-l pe acest băiat. Aflaţi îndată cine este, şi aduceţi-mi-l aici, a dat poruncă Charlemagne. La chip acest băiat ciudat arată cum eram şi eu cînd aveam treisprezece ani...

Cavalerii s-au avîntat pe urmele băiatului. Şi au ajuns la peşteră.

Roland, văzînd că se apropie grupul de cavaleri, a şi pus mîna pe-o măciucă, gata să dea lupta cu ei.

Poate că ar fi-nceput lupta, dar mama lui, prinţesa Berta, s-a grăbit să-i oprească mîna. Şi a strigat spre cavaleri:

— Nu vă uitaţi, seniorilor, că mă găsiţi astăzi în zdrenţe. Eu sînt sora lui Charlemagne. Prinţesa Berta mă numesc.

Cu toţii au descălecat. Şi au îngenunchiat în faţa prinţesei Berta, aducîndu-i omagiile cavalereşti. Apoi i-au însoţit pe ea şi pe-ndrăzneţul Roland în faţa lui Carol cel Mare.

Charlemagne, care se-arătase atît de crunt odinioară, ascultînd trista povestire a sorei sale părăsite de uşuraticul ei soţ, s-a-nduioşat şi a iertat-o. A poruncit să fie dusă cu o trăsură la palat, slujită de trei mari seniori. Iar pe Roland l-a încercat în luptele cavalereşti. Şi-ncredinţîndu-se că e viteaz, i-a pus coiful cu creastă-naltă. I-a dat în mîna dreaptă o lance, de care atîrna un stindard. I-a pus tunică ostăşească. Şi sub tunică, o cuirasă de oţel bun. L-a învestit drept cavaler.[11]

— Feuda o veţi dobîndi prin luptă, cavaler Roland, din ţara sarazinilor, a spus la urmă Charlemagne.

Roland, la rîndu-i, a jurat, după datina cavalerilor, că va lupta pentru acela ce-i devenise suzeran, pentru onoare, bătrîni, văduve şi orfani. Va ţine la cuvîntul dat. N-o să se lupte niciodată în doi contra unuia singur. Şi de va fi să cadă-n luptă, va fi cu faţa la duşman.[12]

După aceste jurăminte, Carol i-a dat şi sabia. Era o sabie vestită, cu numele de Durandal, care fusese a lui Hector, fiul lui Priam de la Troia, ucis în luptă de Atila.[13] I-a dat şi-un cal, pe Veillantif, un armăsar fără pereche. Şi l-a făcut pair al Franţei.

Apoi, cu mare bucurie, în sunete de trîmbiţe, oastea de cavaleri francezi s-a-ndreptat spre oraşul Roma.

Charlemagne îl ținea pe Roland numai alăturea de el, şi-l întreba necontenit cum viețuiseră de greu în peştera întunecată, el şi nefericita Berta.

Tot povestindu-şi, au ajuns pînă lîngă oraşul Roma, unde au fost primiți de papa.

Roland a stat de față, între toți ceilalți cavaleri, cînd însuşi papa de la Roma i-a pus lui Charlemagne coroana de împărat, şi i-a dat sceptrul bătut în pietre prețioase.

Au petrecut aici un timp. După aceea, împăratul cu cavalerii au plecat să lupte cu aceia care primejduiau într-una frontierele iubitei Franțe, şi mai ales cu sarazinii.

Pe nimeni nu ura mai mult Carol cel Mare decît pe regii sarazini care ocupaseră pe atunci Spania şi care tot puneau la cale să intre şi-n iubita-i Franță.[14]

Aflînd că în cetatea Vienei se găsise un trădător, prieten al sarazinilor, Carol cel Mare l-a cerut. Şi fiindcă aceasta nu l-a dat, a pornit cu toți cavalerii să împresoare şi să ia cetatea Vienei cu asalt.

Roland a mers cu Charlemagne pînă la Viena.

Cetatea au împresurat-o, şi ar fi cucerit-o sigur, de nu ar fi venit vestea că la hotare dă tîrcoale regele sarazin Marsiliu.

Grăbit să isprăvească asaltul şi să se-ntoarcă spre Marsiliu, Charlemagne a trimis solie conducătorului cetății, contele Guerin de Montglave. I-a spus că vrea să hotărască soarta cetății printr-o luptă între doi cavaleri de frunte. Unul trimis de Charlemagne, altul de Guerin de Montglave.

Guerin de Montglave s-a învoit.

Charlemagne a ales drept cavaler, care să lupte, pe Roland, deşi toți cavalerii Franței vroiau să aibă ei onoarea de a lupta pentru împărat.[15]

La rîndul său, contele Montglave s-a hotărît pentru Olivier, nepotul lui cel mai iubit şi cel mai îndrăzneț oştean ce se afla-n cetatea Vienei.

Heralzii[16] au ieşit în cîmp. Au vestit începutul luptei.

Roland lupta întîia oară pentru bătrînul Charlemagne. Nu cunoştea blazoanele. Şi nu ştia cu cine luptă. Olivier nu cunoştea nici el pe cel care avea să-i stea-mpotrivă.

Cei doi cavaleri viteji au îmbrăcat armuri de fier. Şi-au pus coifurile, lăsîndu-şi peste fețe vizierele ce nu aveau decît două deschizături, prin care să poată privi. Călări pe cai, avînd în mîini lănci ascuțite, se reped unul asupra celuilalt.[17]

Şi lupta între ei porneşte.

Armurile răsună tare, cu zăngănit, de izbituri, însă nici una nu se sparge. Se reped iar, îşi dau ocol. Şi se înfruntă ca doi lei, unul şi celălalt furioşi. Cînd se lovesc de astă dată, la amîndoi, într-o clipită, li se frîng lăncile-n bucăți.

Îşi scot atuncea săbiile. Sabia tînărului Roland abia de-ar ridica-o cinci. Olivier are, de-asemeni, o sabie de oțel, cam cît e statul unui om.

Se ciocnesc fără de cruțare. Se clatină sub izbituri. Dar încă nu se dau bătuți.

Sar de pe cai şi se-ncleştează, unul pe celălalt, cu mînie.

Amîndoi, în aceiaşi clipă, îşi smulg de pe cap coifurile, îşi ridică pumnalele. Şi sînt gata să se înjunghie.

Dar deodată, şi Roland, şi Olivier, se recunosc. Se-mbrățişează bucuroşi. Şi Roland strigă:

— Sînt învins!

— Eu mă predau! zice cu lacrimi şi Olivier. Fratele meu, bunul meu Roland. Aşadar noi ne-am întîlnit, şi vom rămîne împreună, pînă la moarte, amîndoi.

S-au apropiat de locul luptei şi Charlemagne, şi contele ce cîrmuia cetatea Vienei. S-au împăcat. Şi contele s-a închinat lui Charlemagne. I-a-ncredințat pe trădător.

Olivier a cerut să plece alături de Roland şi Carol, şi Montglave a încuviințat.

Aşa s-a întărit atunci mult preavestita prietenie şi însoțire pîn' la moarte dintre Roland şi Olivier.

Cîte n-au făptuit, pe urmă, ei amîndoi în bătălii!...

Trofeele[18] duşmanilor, luate de Roland în război, erau atît de numeroase, încît fuseseră agățate de trunchiurile de stejar ale unei întregi păduri. La fel trofeele lui Olivier.

Mulțimea, care îl ascultă pe cîntăreț, a amuțit. Pe trepte, chiar lîngă copii, s-au aşezat cîțiva oşteni şi potcovarul guraliv.

Viela sună-ncetişor. Şi menestrelul îşi deapănă tot mai înflăcărat povestea despre Roland şi Charlemagne:

— Pe urmă Roland l-a-nsoțit pe Carol şi în Spania, trecînd de Munții Pirinei, să apere Franța de-amenințarea sarazinilor.

Şapte ani s-a tot luptat Carol. A luat din mîinile vrăjmaşe, sarazine, ținutul Spaniei: cetăți, oraşe şi castele.

Nu mai era necucerit decît oraşul lui Marsiliu, Saragosa.[19]

Şi în oraşul Saragosa, temutul rege sarazin, Marsiliu, acela care se-nchina lui Mahomed şi lui Apolo, chemase pe seniorii săi, pe un peron de marmură.[20] Peronul era străjuit de douăzeci de mii de oameni.

— Seniorii mei, le-a spus Marsiliu, Carol din Franța ne învinge. Eu sînt pe pragul prăbuşirii. Ce sfat îmi dați? Cum ne salvăm noi de la moarte şi ruşine?

Toți sarazinii au tăcut. S-auzeau numai răsuflări grăbite şi înfricoşate. Toți sarazinii au tăcut. Doar Blancandrin, mare senior, sfetnicul cel mai înțelept al regelui din Saragosa, cel mai viteaz şi iscusit dintre ei toți, a glăsuit către Marsiliu:

— Nu te înspăimînta, o, rege. Trimite vorbă deîndată lui Charlemagne, stăpînul Franței, că doreşti să i te supui, că-i dăruieşti urşi, lei şi cîini, şi şapte sute de cămile, şi patru sute de catîri, purtînd saci cu argint şi aur, aur cu care-şi va plăti din plin pe toți oştenii săi. S-a războit destul pe-aici. E timpul să se-ntoarcă acasă, la Aix, unde-i castelul său. Să-i spui doar că la sărbătoarea lui Saint-Michel, patronul Franței, o să vii acolo-n Aix, şi vei primi, în catedrală, legea creştină, părăsind pe Mahomed, profetul sfînt, şi pe Apolo cel măreț, cărora noi ne închinăm. Dacă va cere şi ostateci, nu şovăi, dă-i, o, rege, dă-i dintre copiii noştri. Eu trimit pe feciorul meu. Să moară, dacă e nevoie, dar să nu pierdem noi pămîntul cel cucerit în Spania şi rangurile de noblețe, şi să ajungem cerşetori. Şi eu îți jur, rege Marsiliu, pe

barba mea încărunțită, pe mîna care poartă spada, că Charlemagne o să se-nşele. El crede în cuvîntul dat. O să-şi ridice ostile, şi se va-napoia în Franța, crezînd că noi îi vom fi prieteni. De sărbătoarea Saint-Michel, o să te-aştepte-n catedrală. Şi, fiindcă nu o să vii, inima lui orgolioasă va clocoti ca un vulcan. Va ucide pe fiii noştri. Dar e mai bine să-i ucidă, decît să pierdem Spania... Iar între timp ne-om întări, şi n-or să mai cuteze să ne-nfrunte pe teritoriul stăpînit de noi.

— Poate că e mai bine astfel, au rostit sarazinii-n cor, ascultîndu-l pe Blancandrin.

Marsiliu şi-a sfîrşit consiliul.

C-un semn din deget, a chemat zece dintre seniorii săi, avînd în cap pe Blancandrin.

— Seniorii mei, le-a spus Marsiliu, duceți-vă la Charlemagne, în mîini cu ramuri de măslin, ca semn de pace şi credință. Încredințați-l că-nainte de-a trece luna am să fiu la Aix cu-o mie de supuşi, ca să primesc legea creştină, şi să devin vasalul său. Luați cu voi zece catîri albi, trimişi de prințul din Sevilla, cu frîiele numai din aur şi cu şeile de argint. Călăreții să aibă-n brațe verzi şi lungi ramuri de măslin. Stăpînul Franței o să cadă în cursa pe care i-o-ntindem...

În acest timp, Charlemagne sosise într-o cetate, la Cordova. Îi sfărîmase zidurile. Şi cu maşini nemaivăzute, ce le-adusese în război, maşini ce azvîrleau ghiulele pînă la trei sute de paşi, îi doborîse turnurile. Pradă de aur şi argint, armuri de preț şi fete mîndre luaseră cavalerii săi. Nu rămăsese în Cordova nici un picior de sarazin. Cîți n-au vrut să i se supună au fost tăiați cu săbiile.

Într-o zi, Charlemagne şedea la poalele unui palat impunător, din marmură, într-o livadă înflorită.

În jurul lui se află conții, baronii şi toți ducii săi. Stau pe covoare de mătase şi joacă un joc nou, zis „table”, cu nişte zaruri mici, de os. Alții se străduiesc la şah. Şi cei mai tineri îşi încearcă îndemînarea şi puterea în lupta ce se cheamă scrimă.

Bătrînul împărat se află în umbra unui pin măreț, pe-un tron făcut întreg de aur. Lîngă el stau seniori iubiți, cum sînt Roland şi Olivier. Şi-n jurul lor sînt, ca un zid, francezii cincisprezece mii.

Trimişii lui Marsiliu au sosit, s-au închinat în fața lui.

Blancandrin îi rosteşte astfel:

— Aduc salutul lui Marsiliu! El vrea să fie, Charlemagne, vasalul vostru preasupus.

Apoi îi spuse tot ce-i poruncise regele său, Marsiliu.

Auzind cele cuvîntate de trimis, Carol şi-a lăsat barba-n piept şi a stat astfel cugetînd.

A stat un timp îndelungat. Întotdeauna cugeta mult înainte de-a vorbi. Abia pe urmă a grăit:

— Marsiliu e duşmanul meu. S-a dovedit adeseori că-i mincinos. În ce măsură pot să cred cuvintele ce mi le spuneți?

— Vă dăm ostateci cîți ne cereți. Printre ei e şi fiul meu, a spus şiretul Blancandrin.

Seara venise-mpurpurată. S-a ridicat un cort în care, sub pază, au fost găzduiți cei zece trimişi sarazini. Ei au stat astfel pînă în zori, cînd împăratul

şi-a chemat din nou consiliul de seniori. Au venit lîngă el Ogier, marele duce, şi Roland, arhiepiscopul Turpin, Olivier, prieten cu Roland, şi alţi mulţi nobili, şi-ntre ei se mai găsea şi Ganelon, tatăl vitreg al lui Roland.[21]

Şi Charlemagne a glăsuit:

— Seniorilor! Ne-au venit soli din partea regelui Marsiliu. El ne trimite lei, cămile şi aur de Arabia. Ne cere-n schimb să ne întoarcem, şi ne promite că va fi pe viitor un vasal supus, îmbrăţişînd credinţa noastră. Ne jură că nu va nutri vreodată gînduri duşmănoase faţă de scumpa noastră Franţă. Ce spuneţi voi?...

— Să fim prudenţi! au răspuns cei mai mulţi seniori.

— Nenorocire-i, dacă-l credeţi pe sarazinul trădător, a spus şi tînărul Roland. Nu ştiţi c-a mai trimis odată cincisprezece păgîni de-ai lui cu ramuri de măslin în mîini, ca pînă la sfîrşit Marsiliu să ne înşele, şi să pierdem pe doi seniori, aflaţi la el. Să continuăm acest război, aşa precum l-am început, să asediem şi Saragosa, să-l pedepsim pe trădător. Să nimicim puterea celui ce stă lîngă hotarul Franţei, cu gîndul numai de-a lovi...

Carol şedea cu barba-n piept, fără să spună vreun cuvînt. Ceilalţi francezi tăceau şi ei. Numai contele Ganelon s-a ridicat plin de mîndrie:

— Nenorocirea se pogoară asupra împăraţilor care-i ascultă pe nebuni. Marsiliu vi se-ncredinţează cu mîinile încrucişate, vă recunoaşte suzeran şi vă promite să urmeze credinţa voastră. Ce mai vreţi?

A spus apoi ducele Naimes:

— Dacă Marsiliu ne trimite ostateci buni, putem să-l credem. Războiul a durat prea mult. Doar nu o să-şi ucidă proprii lor fii... Nu putem crede că au să fie-atît de cruzi.

— Seniorilor, a rostit Carol. Pe cine spuneţi să-l trimitem la Saragosa, în cetate, ducînd bastonul şi mănuşa regelui sarazin, Marsiliu, s-aleagă pacea sau războiul?

— Îngăduiţi-mi să plec eu! a rostit ducele de Naimes.

— Nu, nu, a răspuns Charlemagne. Sînteţi bătrînul înţelept de care am nevoie aici...

— Îngăduiţi-mi să plec eu! s-a repezit tînărul Roland.

— Sînteţi prea mîndru şi prea aspru, conte Roland, a glăsuit la rîndul său şi Olivier. Cred că-i mai bine să plec eu.

— Nici unul dintre voi nu pleacă, le-a dat răspunsul Charlemagne. Am alte planuri pentru voi. Ce alt mare senior ar fi?...

— Atunci contele Ganelon este seniorul potrivit! a spus din nou tînărul Roland, crezînd că-i face o favoare aceluia pe care Berta îl luase în căsătorie, după întoarcerea în Franţa.

Însă contele Ganelon s-a-nfricoşat şi a strigat:

— I-o nebunie ce aud! Tocmai pe mine, tată vitreg, s-a găsit Roland să arunce solia asta la Marsiliu? Dacă mă-ntorc am să-i răspund c-un rău care-o să-l coste scump...

— Cuvintele de-ameninţare nu le primesc! a rostit Roland. Vă socoteam un înţelept potrivit pentru asemenea solie. Şi dacă Charlemagne primeşte, mă duc îndată-n locul vostru...

Şi contele Roland a rîs; iar Ganelon s-a simţit ars de acest rîs, ca de-un cuţit, mai ales pentru că vedea pe toţi ceilalţi dîndu-i dreptate nepotului lui Charlemagne.

— Sire! i-a spus lui Charlemagne contele Ganelon atunci. Mă duc la regele Marsiliu, dar pe Roland nu-l mai iubesc, şi nu-l mai socotesc ca fiu. Mă duc, dar ştiu că nu mă-ntorc, cum nu s-au mai întors nici ceilalți seniori trimişi la Saragosa.

— Veți merge, a spus Charlemagne, fiindcă aşa vă poruncesc.

Şi i-a întins întîi bastonul, apoi, din mîna lui, mănuşa. Dar cînd s-o prindă Ganelon, mănuşa i-a scăpat în iarbă.

Ganelon a încălecat pe calul său numit Tachebrun; a luat în mînă sabia ce purta numele Murgleis, şi a pornit spre Saragosa. În drum l-au aşteptat trimişii regelui sarazin, Marsiliu, în fruntea lor cu Blancandrin.

Blancandrin călărea acuma alăturea de Ganelon, mergînd în trap spre Saragosa. Îi dăruise lui Ganelon un cal de preț. Şi sarazinul glăsuia cu vorbe pline de dulceață:

— Carol e mare şi puternic. Şi-a biruit pe toți duşmanii. A biruit şi Anglia. De ce rîvneşte la ținutul ce este cucerit de regele Marsiliu?

— Aşa este voința sa. Nu-i om în toată lumea asta să fie pe măsura lui... i-a dat răspunsul Ganelon. Şi-i urăşte pe sarazini. Ați năvălit în Spania. Ați fi intrat poate şi-n Franța, de nu se afla Charlemagne. Întoarceți-vă-n țara voastră...

— Francezii sînt viteji şi nobili, a rostit iarăşi Blancandrin. Dar unii conți îi fac rău lui Charlemagne, cînd îi dau sfaturi prin care-l mînă la pieire...

— Nu e adevărat ce spuneți despre seniori, a zis francezul, afară numai de Roland, care-ntr-o zi o să plătească purtarea lui nesăbuită...

Tot călărind, s-a arătat zidul cetății sarazine. De pe ziduri îl aclamau soțiile seniorilor, şi chiar regina lui Marsiliu. Strigau în cor: „Trăiască Franța!” Vroiau să se prefacă prieteni, şi nu duşmani de moarte ai Franței, precum erau de fapt.

La umbra unui pin era tronul înalt, acoperit de stofe scumpe şi mătăsuri. Pe tron sta regele Marsiliu.

În jurul lui, ca o pădure, se aflau douăzeci de mii de oameni, cu sulițe şi platoşe.

— Rege Marsiliu, Charlemagne cere să vă supuneți lui şi să primiți credința noastră. Dacă nu îl veți asculta, o să vă lege, o să vă ducă la Aix, în capitala sa, şi-acolo vă veți pierde viața, în chipul cel mai ruşinos...

Marsiliu s-a schimbat la față şi a pus mîna pe o lance, gata s-o zvîrle-n Ganelon. Dar contele şi-a tras din teacă sabia doar puțin de tot, de-un lat de palmă. Şi-a azvîrlit din spate haina de zibelină şi a spus:

— Nu mor fără să iau cu mine pe cei mai buni seniori ai voştri! Mai bine ascultați ce spune, prin gura mea, chiar Charlemagne. Dacă vă veți supune-ndată, puteți păstra, dar ca vasal, jumătate din țara voastră. Cealaltă parte o va lua orgoliosul conte Roland. De nu-i veți asculta porunca, vă va lega pe-un cal de rînd, şi-o să vă ducă pîn' la Aix, şi-acolo vă va tăia capul...

— Te voi ucide, Ganelon, a strigat regele Marsiliu.

Dar contele, avînd în mînă sabia sa tăioasă, Murgleis, se sprijinise de un pin, şi era gata să dea lupta.

În vremea asta, Blancandrin i-a şoptit regelui Marsiliu ce ură avea contele contra feciorului său vitreg:

— El este gata să trădeze!... şoptea în taină Blancandrin.

— El este gata să trădeze, şopteau şi ceilalţi sarazini.

— Aşaa? Atunci se schimbă totul... Seniorule, a zis Marsiliu, mie îmi place să-mi vorbeşti de Charlemagne. Pe cît ştiu eu, a vieţuit cam două veacuri. Paşii săi au călcat pămîntul în lung şi-n lat. Pavăza lui a primit în luptă sute de mii de lovituri. Toţi regii de odinioară, care erau duşmanii Franţei, au ajuns nişte cerşetori. Cînd oare se va odihni?

— Charlemagne este un viteaz. Eu nu pot înceta să-l laud, a spus contele Ganelon. Şi cît timp vor trăi cei doisprezece pairi, care formează avangarda, cu douăzeci de mii de oameni, cei mai buni cavaleri francezi, nimeni nu-i poate sta-mpotrivă...

— Ce-i de făcut? l-a întrebat regele sarazin pe conte, ştiind că-i gata să trădeze. Hai, vino să ne răcorim colea, la umbra pinului, pe marginea unei fîntîni, în care apa murmură.[22]

Şi Ganelon s-a aşezat pe marginea unei fîntîni, la umbra unui pin înalt.

Nu se priveau nici unu-n faţă.

Marsiliu îl vedea pe conte în luciul apei, pe furiş. Ganelon îl privea la fel pe regele din Saragosa.

— Ce-i de făcut? a zis Marsiliu.

— Carol cel Mare e viteaz. Carol şi-a regăsit nepotul, pe prea-trufaşul conte Roland, şi vrea să-i facă-n dar ţinutul ce-i stăpînit de sarazini. Şi chiar oraşul Saragosa ar vrea să-l dea contelui Roland, a spus regelui Ganelon. Vrea să-şi asigure hotarele din partea sarazinilor. Cît vor trăi contele Roland şi Olivier, prietenul lui, Carol va fi biruitor... Nimeni nu-i poate sta-mpotrivă...

— Seniore, a zis iar Marsiliu. Eu pot să strîng cam patru sute de mii de cavaleri în luptă, şi să-l lovesc pe Charlemagne.

— V-aţi pierde oastea în zadar, a spus contele Ganelon, privind în apă pe Marsiliu. Asta ar fi o nebunie. Nimeni nu-l poate birui. Mai bine este să-i trimiteţi lui Charlemagne comorile pe care le-aţi făgăduit, să-ndestuleze pe seniori. Trimiteţi şi pe fiii voştri ostateci împăratului. Şi el se va întoarce-n Franţa... Prin grija mea, or să rămînă în ariergardă toţi pairii, cu Olivier şi cu Roland, şi douăzeci de mii de oameni, floarea oştirilor franceze, în trecătoarea Roncevaux... Voi o să-i atacaţi acolo cu sutele de mii de oameni, pe care ştiu că îi aveţi, şi o să-i omorîţi pe toţi. Murind aceşti seniori viteji, şi partea cea mai bună a oastei, războiul o să înceteze.

— Puteţi jura, a spus Marsiliu, că va fi astfel precum spuneţi, în trecătoarea Roncevaux?

— Mă jur pe luciul săbiei ce poartă numele Murgleis, a rostit tare Ganelon.

Dar cînd s-a jurat Ganelon pe luciul săbiei Murgleis, din slăvi s-a auzit un tunet.

Şi a-nceput să bubuie cu lovituri ca de ciocan.

Fulgere lungi au spintecat cerul de sus şi pînă jos. Un vifor s-a dezlănţuit. Pinul sub care se aflau s-a clătinat pîn' la pămînt, gemînd cu vorbe ca de om:

— „Un prăpăd groaznic va veni!"

Marsiliu şi cu Ganelon s-au ridicat şi au fugit.

Din fugă, regele a spus:

— Roland va fi de noi ucis!

— Sînt dornic ca să mă răzbun! a şuierat şi Ganelon.

Pinul din marginea fîntînii a fost izbit atunci de trăsnet, şi ars pînă la rădăcini.

— Charlemagne va fi nimicit, a glăsuit aspru Marsiliu.

— Pe Roland vreau să mă răzbun, a şuierat iar Ganelon. Pe Olivier şi pe pairi vreau să mă răzbun, fiindcă țin la el.

Şi regele a poruncit să se deschidă uşile sălilor pline de comori şi să se-ncarce pe catîri sute de saci umpluți cu aur, să vie şi ostatecii.

L-a sărutat pe Ganelon. I-a dăruit o sabie şi, i-a mai dăruit un coif.

Soția regelui Marsiliu, cu numele de Branimonda, vicleană ca şi regele, i-a dăruit lui Ganelon două coliere de ametist, granate şi aur curat pentru soția contelui.

— Pentru ca să nu fie bănuieli, a mai spus contele Ganelon, fiul meu cel adevărat, ce se numeşte Baudouin, se va găsi-ntre cavalerii-ariergărzii, cînd vor intra în trecătoare. Doresc să fie ocrotit. Cum o să faceți acest lucru?

Marsiliu a luat o platoşă, adusă din Arabia, şi i-a dat-o lui Ganelon.

— E platoşa ce-o purtam eu. Să-o îmbrace Baudouin. Toți sarazinii vor cunoaşte-o. Şi nimeni nu-l va mai lovi.

Catîrii erau încărcați. Regele sarazinilor i-a mai grăit lui Ganelon:

— Seniore Ganelon, duceți lui Charlemagne aceste daruri, şi nu uitați ce mi-ați jurat pe luciul săbiei Murgleis.

Şi iarăşi s-au îmbrățişat Ganelon, regele, regina, Blancandrin şi alți sarazini.

Fusese larg deschis drumul trădării.

Şi într-o noapte, Charlemagne visa că ținea-n mîna dreaptă lancea, şi Ganelon s-a repezit, i-a smuls-o şi i-a sfărîmat-o. I-a rupt-o cu atîta furie, că aşchiile au zburat pînă-n înaltul cerului.[23]

Spre dimineață, Ganelon s-a înfățişat lui Charlemagne cu aurul, ostatecii şi jurămîntul lui Marsiliu.

— Seniori, vă strîngeți armele, pornim spre patrie, spre Franța!... a dat poruncă Charlemagne. Cine va fi în ariergardă?...

— Roland, frumosul meu fiu vitreg. Nu e nimeni mai brav ca el, s-a auzit glasul trădării, glasul contelui Ganelon. Olivier, prietenul lui bun. Toți cei doisprezece pairi.

— Cine va fi în avangardă?

— Ogier din Danemarca, sire. N-aveți pe nimeni mai destoinic, a rostit iarăşi Ganelon.

— Fiți sigur, conte Ganelon, mie nu-mi va cădea din mînă arma, cum v-a căzut vouă mănuşa, în fața împăratului... a rîs din nou tînărul Roland. Rămînem noi în ariergardă, Olivier, eu şi toții pairii.

Ganelon a scrîşnit din dinți. Fața lui verde ca veninul se înverzise şi mai mult.

Prin văile din Pirinei, patru sute de mii de oameni, de sarazini, treceau călări, cu scuturile agățate de gîturile cailor, avînd pe ei cămăşi de zale, coifuri pe cap, săbii în dreapta, lănci în stînga, şi inimile-ncrîncenate...

E miezul nopții. Ei gonesc. Se urcă-n vîrful munților. Aşteaptă zorii lucitori.

Prin trecătoarea Roncevaux trece acuma avangarda, cu contele Ogier, danezul. Trece şi Charlemagne, bătrînul. Ducele Naimes e lîngă el. Urmează apoi grosul oastei.

— Duce, rosteşte Charlemagne, nu am greşit eu, ascultîndu-l pe Ganelon, să las în urmă floarea oştirilor franceze, din douăzeci de mii oameni, şi toți tinerii cei mai vrednici, pairii mei cei mai destoinici, cu Roland şi cu Olivier?

Ducele Naimes tace mîhnit.

Charlemagne a trecut în Franța.

Ariegarda e-n Spania. Se-nşiră ca un fir de ață prin trecătoarea Roncevaux, avînd în frunte pe Roland.

Tobele sună pe coline. Caii aleargă, tropăind. Răsună mii de trîmbițe.

Trădarea îşi arată glasul.

Iar ziua se înfățişează cu fața clară, luminată, făcînd să strălucească, roşii, armurile francezilor...

Lupta e gata să înceapă între francezi şi sarazini.

Şi ajungînd cu povestirea aici, ar fi să spunem că, auzind cum s-a-ntîmplat cu Roland şi cu Olivier, şi douăzeci de mii de tineri, floarea oştirilor franceze, care erau în ariergarda armatelor lui Charlemagne, vînduți de contele Ganelon, mulțimea ce-asculta pe menestrel se frămînta cu furie.

— Iată un nobil cum trădează, atunci cînd vrea să se răzbune! Nu ține seama de credință, de jurăminte, prietenie... Nu ține seama de nimic... Vitejii îşi vor pierde capul.

— Lăsați... Tăceți!... glăsuiau alții. Să-l auzim pe menestrel! Bietul Roland, ce-l mai aşteaptă!... Spune, iubite menestrel, spune ce s-a mai petrecut!...

Şi menestrelul povestea cum s-au ivit în Pirinei oştile regelui Marsiliu.

— Zgomotul armelor de oțel şi nechezatul cailor se auzeau pînă departe, în trecătoarea Roncevaux. Olivier, prietenul lui Roland, auzea zgomotul de arme şi nechezatul cailor. El călărea pînă pe-o culme. Privea în zări şi ce vedea? Oştirea regelui Marsiliu înveşmîntată în oțel, sute de mii de sarazini, care sub raza dimineții păreau un rug aprins pe creste, un foc imens, fără hotar.

— Senior Roland, a grăit el, socot că vom avea o luptă cu sarazinii lui Marsiliu. Ne-a trădat poate Ganelon...

— Taci, Olivier, a zis Roland. Ganelon îmi e tată vitreg. Nu mai rosti nici un cuvînt de hulă împotriva lui. N-ascult cu inima uşoară.

Olivier călărea-n galop, pe altă creastă, şi vedea cum sarazinii-ncercuiesc, în trecătoare, pe francezi, din toate cele patru zări.

— Senior Roland! glăsuia el. Sunați din cornul scump de fildeş, de aur şi cristal, spre Franța, ca să audă Charlemagne şi să ne vină-n ajutor. Oriunde cercetez în munte văd numai sarazini călări, cu coifurile lucitoare, bătute-n pietre prețioase, din care parcă țîşnesc flăcări, cu scuturile agățate de gîturile cailor, şi-n vîrful lăncilor avînd flamuri, pe care sînt brodate, cu fire scumpe, de mătase, luna şi soarele din cer.

Dar contele Roland zîmbea spre prietenul său Olivier, şi-i răspundea neînfricat:

— Seniore, eu m-aş ruşina să mă întorc în patrie, în dulcea Franță, dacă astăzi n-aş fi în stare să o apăr şi aş chema în ajutor pe Charlemagne şi grosul oastei.

De trei ori l-a-ndemnat prea bine contele Olivier pe Roland să sufle-n cornul său cel scump şi să-l cheme pe Charlemagne, ca să le vie într-ajutor.[24]

Olivier era înțelept.

Roland n-a vrut însă s-asculte. Din îndrăzneală şi mîndrie, Roland n-a vrut s-asculte sfatul.

— Nu, conte Olivier, zicea tînărul Roland prietenului. Nu vreau să-mi înjosesc părinții, neluptînd azi cu sarazinii, oricît sînt ei de numeroşi. Nu vreau să arunc dezonoarea asupra dulcei mele Franțe. Sabia dragă, Durandal, dată mie de Charlemagne, în al cărei mîner de aur au fost puse cîndva relicve,[25] se va scălda curînd în sînge. Eu vă asigur că nici unul din sarazini nu va rămîne cu viață-n bătălia asta.

Contele Olivier trecea şi el în rîndurile oastei.

— Nu ați vrut, conte, s-ascultați pe Olivier, prietenul vostru, glăsuia el către Roland. Uriaşă e armata care ne-ncercuieşte în Roncevaux. Munții sînt plini de călăreți: văile şi cîmpiile, vîlcelele, pădurile, stîncile şi prăpăstiile. Iar noi avem o oaste mică, pe lîngă ei. Dacă-l chemați pe Charlemagne, nu ne pîndea azi un dezastru... Acum vă ascult ordinul.

— E blestemat acela care poartă în piept o inimă, în care-şi are cuibul teama... mai rostea tînărul Roland. Şi striga către cavaleri: Seniori viteji! Ştiți doar cu toții că împăratul ne-a lăsat în ariergardă, fiindcă nu e nici unul printre cei din juru-mi să nu iubească dulcea Franță. Loviți duşmanul fără milă! Eu voi izbi cu Durandal, sabia mea mult încercată...

Şi călărind pe armăsarul cu foc în vine, Veillantif, Roland pornea semeț în fruntea oastei, urmat de Olivier, Turpin şi de ceilalți seniori francezi.

— Regele sarazinilor îşi prăvăleşte ostile sale peste noi. Cu lovituri de sabie îi vom plăti această faptă... rostea spre cavaleri Roland.

Iară din munte, ca o mare ce se revarsă peste țărmuri, năvălea oastea sarazină, cu lăncile, cu săbiile, cu arcurile, spre francezi, avînd în frunte pe Aelroth, nepotul regelui Marsiliu, ce se jurase să-l ucidă cu mîna lui chiar pe Roland.

Ostile erau față-n față.

— Strigați, francezi! spunea Roland. Să se audă pînă-n cer strigătul vostru vitejesc...

— Montjoie![26]... strigau toți cavalerii. Întîmpinînd pe sarazini.

Însă cel care călărea în fruntea sarazinilor, nepotul regelui Marsiliu, a glăsuit către Roland:

— Nebun este acela care v-a părăsit în Spania. Acum Franța voastră dulce îşi va pierde pe veci onoarea, şi Charlemagne mîna sa dreaptă.

Auzind vorbele pe care nepotul regelui Marsiliu i le rostise în obraz, Roland şi-a simțit inima străpunsă ca de un pumnal. Nu l-a lăsat pe sarazin să îşi termine cuvîntarea.

— Primeşte-ți plata, i-a strigat. Franța îşi va păstra onoarea. Loviți-i, cavaleri, cu sete...

Şi, ridicînd pe Durandal, l-a izbit groaznic pe Aelroth, culcîndu-l în țărîna rece.

Un duce al sarazinilor, fratele regelui Marsiliu, care avea o frunte largă, cam cît lățimea unui scut, şi ochii depărtați de nas, vrea să-l răzbune pe Aelroth.

— Acum ai să te lupți cu mine! Franța-şi va pierde azi onoarea, şi Charlemagne mîna sa dreaptă, l-a înfruntat necruțător, şi a-ntins lancea spre Roland.

Dar tînărul Roland a dat, cu sabia sa Durandal, în trupul sarazinului, sfărmîndu-i scutul, zalele, coiful şi lancea, lăsîndu-l fără de suflare.

Locul vuia de lovituri. Se încleştaseră în luptă întîia parte a oştirii regelui sarazin, Marsiliu - în număr de-o sută de mii - şi cu mănunchiul de francezi.

Roland, gonind cu Veillantif, avînd în mîini pe Durandal, făcea în jurul său un gol.

Şi cetele de sarazini se prăbuşeau ca firul ierbii în timpul verii, cînd cosaşul străbate cîmpul înverzit.

Alăturea de el lupta şi înțeleptul Olivier. Sabia lui, zisă Hauteclaire, care fusese altădată a unui împărat roman, şi-avea mînerul tot de aur, căptuşit însă cu cristal, în care se-ascundeau relicve, ca şi în Durandal, sclipea de sînge sarazin.

Arhiepiscopul Turpin, în zalele de cavaler, slujind mai mult iubita Franță decît amvonul catedralei striga:

— Montjoie!... seniori francezi. Onoare nouă, ce luptăm cu mii şi mii de sarazini... Loviți, ucideți pe duşmani!

De-asemenea, cei doisprezece pairi ai Franței nu erau mult mai prejos decît Turpin sau Olivier, decît Roland, nebiruitul.

Dintre francezi au căzut mulți, ce nu aveau să-şi mai revadă părinții, rudele, copiii, şi nici mult îndrăgita Franță. Dar dintr-o sută şi mai bine de mii de sarazini, pe care-i adusese-aici Marsiliu, n-a mai scăpat nimeni cu zile.

A încetat o clipă lupta.

Francezii îşi deplîngeau morții şi îi căutau neosteniți, printre mormanele uriaşe de sarazini, care zăceau în jurul şi deasupra lor - cum se luptaseră vitejii pînă la ultima suflare.

În acest timp, în patrie pornise o furtună mare. Vîntul urla. Cădeau de sus fulgere verzi, nimicitoare. Trăznete doborau copacii. Pămîntul se cutremura. Şi de la Saint Michel-Peril, pînă la Reims din Besancon, pînă la portul din Wissant, nu era nici o casă-ntrea- gă, nezguduită de cutremur, cu zidurile necrăpate. Şi cerul se înnegurase, parcă era spoit cu smoală.

Iară-n cumplita trecătoare, la Roncevaux, în Pirinei, Marsiliu însuşi se-arăta călare, urmat de trei sute de mii de oameni. Coifurile duşmanilor, bătute în mărgăritare, şi scuturile lor de aur, zalele scumpe de oțel, şi lăncile, şi săbiile, avînd mînere de argint, umpleau tot locul de luciri şi scînteieri nemaivăzute.

Atunci a început atacul arhiepiscopul Turpin. Încălecînd calul pe care îl dobîndise într-o luptă, cînd ucisese pe un rege din Danemarca, a strigat:

— Montjoie! Seniori şi cavaleri ai dulcei Franței, la atac!...

— Montjoie! răspundeau cavalerii, cîți mai puteau să țină-n mînă săbii sau lănci încă întregi.

Războiul a pornit din nou.

Cei mai viteji erau în frunte: Roland, Olivier şi Turpin, urmați de toți pairii Franței.

Pe cîți lovea contele Roland, cu Durandal, îi spinteca din creştet pînă la mijloc, tăind şi caii de sub ei. Olivier reteza pe alții.

Totuşi, din ce în ce mai mulți cădeau din cavalerii Franței. Dar răpuneau mai înainte zeci, sute, mii de sarazini.

Unul singur dintre francezi nu primea nici o lovitură. Era fiul lui Ganelon.

— Conte Roland, uitați-vă, nu-i lovitură să-l atingă pe Baudouin, acela care e vlăstarul lui Ganelon, i-a arătat un cavaler. Un sarazin care-a fost prins mărturiseşte că platoşa pe care-o poartă este a regelui Marsiliu. Şi tot el ne-a mărturisit trădarea mişeleas- că a lui Ganelon.

Roland strigă spre Baudouin:

— Platoşa ta-i semnul trădării? Răspunde, fratele meu vitreg! Ruşinea ne acoperă... Ganelon ne-a vîndut pe aur regelui sarazinilor, şi te-a cruțat numai pe tine. Platoşa e a lui Marsiliu.

— Dacă tatăl meu a făcut trădarea, eu îi voi scoate inima cu sabia ce-o port în mînă! a spus tînărul Baudouin. Platoşa mi-o azvîrl îndată.

Şi cavalerul şi-a azvîrlit platoşa care-l ocrotea. S-a avîntat în bătălie, lîngă Roland şi Olivier.

Neocrotit de platoşă, tînărul conte a simțit cum o lance îl fulgeră, din spate pînă în grumaz.

— Vezi Roland? Nu sînt trădător!...

Roland s-a oprit locului:

— Montjoie! Ai să fii răzbunat. Ganelon va fi pedepsit. Tu ai căzut între viteji...

Şi lupta s-a înverşunat.

Sîngele se vărsa-n şiroaie, care-necaseră strîmtoarea şi îi stropea pe cavaleri.

Caii călcau numai pe leşuri. Picioarele le lunecau în roşia, calda băltoacă. Şi sarazinii năvăleau din ce în ce mai mulți, în jurul francezilor tot mai puțini.

— Seniore, frate Olivier, rostea acum Roland, cum am putea să-i dăm de veste, pînă-n Franța, lui Charlemagne, că noi pierim? Spuneați cîndva să sun din corn... Să vie şi să ne răzbune...

Olivier s-a-ntors spre Roland, spunîndu-i cu-amărăciune:

— Ar însemna, conte Roland, să insultați părinții voştri, şi să dezonorați chiar Franța... Aşa ziceați mai adineauri. Şi eu vă spun, conte Roland, că nu cred s-o mai revedeți pe Oda, pe surioara mea, care vă e logodnică. Cît v-a iubit biata de ea! Şi cît va plînge, auzind că ați căzut la Roncevaux.

Roland, o clipă stînd din luptă, a rostit:

— De ce vă mîniați atîta? îmi sînteți frate drag şi prieten. Pe blînda Oda o iubesc. O să mă doară despărțirea. Dar gîndul mi-e la dulcea Franță, şi la poporul amenințat de sarazini. Pentru ei trebuie să luptăm.

— N-ați ascultat ce v-am rostit. Nu ați sunat la timp din corn. Bravura nu e întinată de o-nsoțeşte prevederea. Din vina voastră au pierit atîția nobili cavaleri. Au pierit toți pairii Franței. Şi prietenia ce ne leagă atît de mult pe amîndoi se va sfîrşi în astă-seară. Nici nu o să apară luna, şi-amîndoi ne vom despărți de Franța şi de toți cei dragi...

Arhiepiscopul Turpin, prinzînd o clipă de răgaz, s-a apropiat de ce doi tineri şi le-a rostit:

— Nu vă certaţi! Totul s-apropie de sfîrşit. Dacă sunaţi din corn, Roland, nu ne mai poate ajuta nici împăratul Charlemagne. Totuşi, el se va reîntoarce, şi ne va răzbuna din plin. Sunaţi din corn, conte Roland!

Roland şi-a dus la gură cornul din aur, fildeş şi cristal, şi a sunat atît de tare, încît tîmplele i-au plesnit, şi sîngele, ca un val roşu, l-a podidit peste armură.

Charlemagne a auzit cornul.

— Staţi! a zis el către seniori. Roland ne cheamă într-ajutor.

Dar a sărit şi trădătorul:

— Nu credeţi asta, Charlemagne, a rostit el. Nu ştiţi mîndria lui Roland? Mai bine ar pieri ucis, decît să cheme într-ajutor. Sigur, e la vreo vînătoare. Se veseleşte, aşa cum este tinereţea. Mergeţi în tihnă mai departe. Şi fiul meu este cu el...

Roland sună în corn din nou. Trupul i-e ud, nu de sudoare, ci sîngele l-a potopit.

— Staţi! dă iar ordin Charlemagne. Sunetul cornului acum e mistuit parcă-n durere. Roland e în primejdie.

— Nu vă temeţi, zice Ganelon. Şi fiul meu este cu ei...

— Ba da, spune ducele Naimes. Sînt sigur că a fost trădat. Şi trădătoru-i Ganelon! Doar el a vorbit cu Marsiliu...

La un semn al lui Charlemagne, Ganelon a fost prins în braţe de cavaleri, legat în ştreanguri, agăţat de un cal de rînd, şi fiecare l-a lovit cu latul săbiei, în spate.

Treizeci de mii de trîmbiţaşi sună răspunsul lui Roland. Charlemagne şi-a şi-nturnat calul. Cu barba albă pînă-n brîu, avînd în mînă pe Joyeuse, sabia lui fără pereche, goneşte în galop, urmat de contele Ogier, ducele Naimes şi alţi seniori, cu toţi vasalii după ei.

În trecătoarea Roncevaux lupta aproape s-a sfîrşit. E drept că regele Marsiliu a părăsit cîmpul de luptă, după ce contele Roland i-a retezat, cu Durandal, mîna ce ţinea sabia, de-a dreptul de la-ncheietură. Olivier însă a murit.

Mai înainte de-a muri, Olivier l-a rugat pe Roland:

— Sîngele mi s-a scurs din trup. Frîul calului nu-l mai ţin. Şi calul mă poartă spre margini. Simte şi calul c-am să mor... Dar vreau să mor între duşmani. Roland, seniore, prinde frîul, şi tra- ge-mă în iureş iar...

Roland a prins calul de frîu. L-a tras spre iureşul duşman. Sarazinii, cît l-au văzut pe Olivier lîngă Roland, s-au îngrozit.

Olivier a murit în şa, cu sabia Hauteclaire în mînă, între duşmanii sarazini, ce tremurau de teama lui, ca frunza plopului în vînt.

Din toţi cei douăzeci de mii, n-au mai rămas decît doi oameni: Turpin şi contele Roland.

Acum se stinge şi Turpin, arhiepiscopul de Reims, lovit de lănci şi de săgeţi, dar tot în şa, între duşmani.

— Montjoie! strigă din nou Roland, deşi e sfîrtecat cu totul de tăieturi de sabie. Şi porneşte, pe Veillantif, spre sarazini, neînfricat. Abia se ţine însă-n şa. Dar sarazinii nu-ndrăznesc să se apropie de Roland.

— Nimeni nu-i poate sta-mpotrivă, glăsuiau ei. Şi de departe - auziți - sună în trîmbițe francezii! Şi se întoarce Charlemagne. Hai să fugim! Hai să fugim!

Cîți au rămas încă în viață, din marea oaste sarazină, se-ntorc şi fug înspăimîntați.

Roland simte că i-a sosit sfîrşitul. Vrea să-şi sfărîme sabia, să n-o găsească vreun duşman. De trei ori dă cu sabia, dă cu nădejde într-o stîncă. Sabia nici nu se ştirbeşte, dar stînca se despică-n două.[27]

Se lasă-atunci lîngă un pin, punînd sub el, la adăpost, cornul de aur şi de fildeş, şi sabia sa, Durandal.

— O, Durandal, şopteşte el, cu tine eu am biruit atîți duşmani ai dulcei Franțe, cîte fire de păr se află în barba - albă cum e floarea în luna lui aprilie - a celui ce mi-e suzeran... Să intri-n mînă de viteaz...

Şi se lungeşte lîngă pin, cu fața către Spania, către duşmanul care fuge, lăsînd în urmă-i nori de praf.

— Cînd Charlemagne o să ajungă în trecătoarea Roncevaux, va şti că am căzut cu fața tot îndreptată spre duşman, că-n luptă am fost victorios! îşi spune el încetişor. Iar gîndurile lui din urmă i se îndreaptă către țară, spre Franța sa prea mult iubită. îşi lasă fruntea lin pe brațul atît de ostenit de luptă şi îşi dă ultima suflare.

După încă puțină vreme, Charlemagne a sosit acolo, în trecătoarea Roncevaux. Amurgul coborîse roşu. Curînd avea să vie noaptea. Dar Charlemagne şi-a îndreptat ochii spre slavă. S-a rugat s-adaste încă puțin ziua, pînă-şi sfîrşeşte răzbunarea. Soarele a stat locului. Într-un galop, ca o furtună, Charlemagne a zburat cu oastea pe urmele acelora ce-i uciseseră vitejii.

În luptele care-au urmat, acei care fugiseră din trecătoarea Roncevaux şi-au plătit crimele, răpuşi de sabia lui Charlemagne, iar alții au pierit de teamă.

Şi-a fost luată Saragosa, cetatea sarazinilor.

Regele lor, crudul Marsiliu, s-a azvîrlit, îndurerat, pe zidurile sfărîmate de ostile lui Charlemagne, şi-a plîns pînă şi-a dat sfîrşitul.

Cînd a ajuns în patrie, la Aix, în capitala lui, şi a urcat pe treptele palatului de marmură, Charlegmane a găsit o fată gingaşă, albă, tremurînd. Se numea Oda,[28] şi era sora contelui Olivier, cea mai frumoasă dintre toate copilele întregii Franțe.

— Unde îmi e logodnicul? Unde-i Roland, ce îmi jurase că am să fiu soția lui? a-ntrebat ea cu glas sfios.

Lui Charlemagne i s-au umplut ochii de lacrimi şi a spus:

— Roland s-a stins ca un viteaz, căzînd cu fața spre duşman. Trupul lui şi-al lui Olivier le-am aşezat într-un mormînt de marmoră din catedrala de la Blaye. Şi inimile lor le-am pus într-o cutie prețioasă, din aur şi din pietre scumpe. Ție-ți voi da, frumoasă Oda, pe fiul meu, pe Louis, de soț, şi ai să fii împărăteasă...

Fata n-a spus nici un cuvînt. A suspinat, pală la față ca frunza din octombrie, a căzut jos şi a murit, în timp ce toți seniorii Franței plîngeau în hohote pe Roland, iar Charlemagne îşi smulgea barba, gemea cu inima zdrobită de-o suferință fără seamăn.

Pe urmă a fost judecata contelui Ganelon, acela care trădase Franța, pe Charlemagne şi oastea de cavaleri, la Roncevaux.

El a fost strîns legat cu lanțuri de patru armăsari sălbatici, care l-au rupt în bucățele. Şi-alăturea au fost ucişi alți treizeci de bărbați din neamul contelui trădător, Ganelon. Aceştia au fost spînzurați, ca să se țină minte bine că nu e vină mai grozavă decît aceea de-a trăda patria şi pe cei viteji.

Iară mulțimea, ascultîndu-l pe menestrel, plîngea şi ea soarta cea tristă a lui Roland, viteazul de la Roncevaux, căzut cu fața la duşman. Şi aplauda însuflețită, cînd auzea că Ganelon a fost, în fine, pedepsit.

Şi multă, multă vreme, oamenii, care cunoşteau cîntul străvechi despre Roland, s-au dus în orăşelul Blaye, să pună flori pe trei morminte de marmură albă ca neaua, care, precum zice legenda, aparțin lui Roland, Olivier şi Odei.[29]

Aşa-l slăveau ei pe Roland... Aşa-i slăveau pe cei viteji!

[1] Menestrelii erau poeți-muzicanți medievali, care cîntau sau recitau poeme, şi alteori chiar povesteau în proză. însoțindu-şi glasul cu diferite instrumente. Ei nu erau de origină nobilă, ca trubadurii sau truverii. La început, menestrelii fuseseră adesea numai nişte slujitori ai poeților cavaleri-trubadurii sau truverii, ale căror poeme le cîntau sau le psalmodiau cu voce tare. Mai tîrziu, prin secolele al XII-lea şi al XIII-lea, încep să devină independenți. Pe lîngă poemele create de trubaduri, compun şi ei altele, sau le prelucrează pe cele vechi. Cu toate că ei continuă să oglindească în cîntece concepții impuse de biserică sau nobilimea feudală, se remarcă totuşi la menestreli apropierea de creația populară, şi chiar unele accente critice la adresa bisericii şi nobilimii. Menestrelii erau de altfel mult iubiți de popor, ca şi jonglerii (alți cîntăreți, cărora le-au urmat şi cu care se şi confundau uneori), pe cînd trubadurii şi truverii erau apreciați în special de aristocrație.

[2] Viela este strămoaşa îndepărtată a viorii de astăzi. Istoria ei este legată de aceea a menestrelilor. La început (secolul al XI-lea), se cînta la vielă, învîrtindu-se dintr-o manivelă. Însă în secolul al XIII-lea ea avea cinci coarde, pe care se cînta cu un arcuş. În 1225, strada Rambuteau - din Parisul de azi - se numea „strada cîntăreților de vielă", şi cincizeci de ani mai tîrziu şi-a schimbat numele în „strada menestrelilor". Viela s-a transformat, la începutul secolului al XV-lea, în violă, şi-abia pe urmă s-a născut vioara.

[3] „Chansons de geste" sînt acele poeme epice franceze în care se povestesc fapte de arme, de vitejie, bazate pe anumite întîmplări istorice sau legendare. Vine de la latinul „gesta" sau „res geste", adică fapte de război, întîmplări însemnate.

[4] Pînă în secolul al XI-lea, în Franța se desăvîrşeşte procesul de feudalizare. Din cauza transformărilor economice, şi datorită nivelului scăzut de dezvoltare a forțelor de producție, pămînturile ajung în mîinile marilor nobili. Stăpînul întregului pămînt era socotit regele sau împăratul, care îl împărțea ducilor, conților, episcopilor şi stareților marilor mînăstiri. Regele era suzeranul, iar ducii, episcopii etc., marii săi feudali.
La rîndul lor, marii feudali erau suzeranii baronilor şi viconților, şi aceştia ai cavalerilor. În schimbul feudelor pe care le primeau de la suzeranii lor, nobilii feudali trebuiau să vină în ajutorul suzeranului la război, şi la nevoie să moară pentru el. Aveau, de asemenea, şi alte obligații de ordin material, iar suzeranul trebuia să-i ocrotească pe vasalii săi. Toată această organizare nu avea alt scop decît menținerea exploatării țărănimii, pe umerii căreia apăsa întreaga ierarhie feudală.

[5] Carol cel Mare (768-814) este cunoscut în poemele eroice franceze sub numele de Charlemagne. În cursul unei domnii de 46 de ani, el a pus stăpînire pe aproape toate ținuturile care fuseseră în stăpînirea imperiului roman de apus, purtînd aproape 50 de campanii militare. Războaiele sale aveau ca scop cucerirea de noi teritorii şi mărirea statului franc, creat pe pămîntul fostului imperiu roman de apus. La anul 800, papa Leon III l-a încoronat ca împărat. Pînă atunci fusese numai rege al francilor. Deşi a fost un cîrmuitor crud, a dovedit calități mari pe cîmpul de luptă, fiind de o vitejie neobişnuită. Ca şi tatăl său, Pepin cel Scurt, şi mai ales ca bunicul său, Carol Martel, cu care uneori se şi confundă în legendă, Carol cel Mare a luptat cu îndîrjire contra arabilor, sarazinilor încă de la începutul secolului al VIII-lea, ei intraseră în Galia de Sud (Franța de sud, de astăzi), cu scopul de a o lua în stăpînire. Carol cel Mare a creat la frontieră o regiune de apărare, numită marca spaniolă. Acest lucru a înflăcărat mult imaginația populară, care a întruchipat în aceste fapte idealurile sale de apărare a patriei.
De aceea luptele date de el au intrat mai tîrziu în aşa-numitul ciclu de „legende carolingiene". Pe seama isprăvilor lui şi ale căpeteniilor sale s-au alcătuit adevărate epopei populare. Epopeile populare au fost însă prelucrate mai tîrziu, în spiritul clasei dominante, de către poeții cavaleri, ca Theroulde şi alții. Astfel, dintr-o mare epopee populară s-a născut şi cîntecul despre Roland. Însă legenda populară a fost mistificată, deşi din ea s-au mai păstrat destule urme, fie în „Cîntec" fie în alte renumite „chansons de geste".

[6] De fapt, la data cînd se născuse Roland, Carol cel Mare nu era nici el decît un copil de 7-8 ani, dar imaginația populară îl vedea un bătrîn cu o barbă imensă, albă, în vîrstă de cel

puțin o sută de ani. De asemeni, nu se confirmă istoric nici o înrudire între Roland şi Carol, deşi în legendă Roland apare ca nepotul împăratului.

[7] Legenda arăta şi alte fapte care contravin istoriei. De pildă, se povestea că împăratul Carol cucerise şi Anglia, Irlanda, Constantinopolul etc., pe unde piciorul lui nu a călcat niciodată. Imperiul său, împreună cu teritoriile dependente, a cuprins, în perioada de maximă înflorire, aproape toată întinderea Germaniei, Franței, Belgiei, Olandei, Luxemburgului, Elveției, şi o parte a Italiei de astăzi. De aceea era socotit împărat al lumii. Sub influența bisericii se arăta în poeme că împăratul Carol nu lupta cu alt scop decît acela de a izgoni pe păgîni, pe sarazini, nume prin care poeții medievali înțelegeau la început pe arabi, apoi pe mauri, şi în cele din urmă pe toți musulmanii laolaltă. Fără îndoială că lupta împotriva arabilor, care pătrunseseră în Europa şi amenințau şi Franța, ocupa un loc important în acțiunile lui Carol cel Mare, dar nu acesta era scopul său de bază, ci întinderea, întărirea şi totodată apărarea imperiului său.

[8] Excomunicarea însemna nu numai alungarea cuiva din sînul comunității religioase creştine, ci un blestem îngrozitor. Nimeni nu avea voie să-i hrănească, să-i adăpostească sau să dea cel mai mic ajutor excomunicaților, sub amenințarea unei pedepse asemănătoare.

[9] Fiecare nobil îşi avea culorile sale, pe care şi le punea pe veşminte, pe învelitoarea calului, pe armură sau scut. Roland avea - după legendă - culorile roşu şi alb.

[10] Pairii (se pronunță perii) - dar pentru a se evita confuzii s-a scris în original) erau cei mai de frunte nobili ai Franței. Se alegeau doisprezece pairi. Se numeau astfel pentru că toți aveau drepturi egale în fața împăratului. (De la latinul „par – egal"). Printre pairii legendari ai lui Carol cel Mare se numărau, afară de Roland şi Olivier de Montalban: Solomon, rege al Bretaniei; Namo, duce de Bassani; arhiepiscopul Turpin; Ogier, danezul; prințul englez Astolfo; Florisamart, stăpînul turnului Sylvan; vrăjitorul Malagigi şi alții.

[11] Învestitura era, în evul mediu, de obicei un act solemn, prin care un mare senior numea, confirma cuiva demnitatea de cavaler. (De la latinul „investire".)

[12] În epoca feudală s-a dezvoltat o anumită morală, numită cavalerească, dominată de ideea credinței față de suzeran. Vasalul trebuia să vină oricînd în ajutorul suzeranului său şi să-şi dea la nevoie viața pentru el.

„Fiecare cavaler e obligat să îndure
Pentru senior arşița, frigul şi lipsurile.
El nu trebuie să-şi crute nici sîngele, nici trupul!"

spune Roland în preajma luptei de la Roncevaux.

[13] Poeții medievali făceau şi alte confuzii mari. Astfel se spunea că Hector a fost ucis de Atila. (Noi ştim, din „Iliada" lui Homer, că l-a răpus Ahile.) Ei mai atribuiau eroilor stăpînirea asupra unor săbii sau cai vestiți, cu însuşiri excepționale.

[14] Pentru a justifica toafte acțiunile războinice ale lui Carol cel Mare, în cîntecele lirico-narative din evul mediu se amintesc de multe ori intențiile duşmănoase ale sarazinilor împotriva Franței, sau se acuză de trădare şi prietenie cu sarazinii alți regi şi prinți, pe care i-a atacat şi i-a supus Carol cel Mare.

[15] Elemente ale legendei despre naşterea, copilăria şi tinerețea lui Roland se aflau probabil, odinioară, în cîntecele lirico-narative şi apoi în epopeea populară. Ele au ajuns pînă la noi - bineînțeles mult transformate - şi în povestirile în proză, ca şi în numeroase prelucrări ale unor autori ca Th. Bulfinch, M. Sanders ş.a.

[16] Heralzii erau un fel de ofițeri care purtau blazonul stăpânului lor şi-i anunțau sosirea. Seniorii îşi comunicau poruncile prin heralzi vasalilor lor. Tot prin ei se făceau declarațiile de război sau se organizau festivitățile. Blazonul era un semn distinct, pe care-l avea nobilul, închipuind un leu, o floare, un zid de cetate etc.

[17] În catedrala din oraşul Angouleme se găseşte, într-adevăr, un basorelief, reprezentînd doi cavaleri în luptă. Se spune că ar fi Roland şi Olivier, luptîndu-se în fața Vienei.

[18] Armura unui duşman de frunte ucis, în evul mediu, se agăța, de multe ori, pe un trunchi de copac, sub numele de trofeu.

[19] Legenda povestită de cîntăreț se bizuie pe o întîmplare reală, petrecută în trecătoarea Roncevaux, din Munții Pirinei. După o incursiune în Spania, care durase cîteva luni, în care timp Carol făcuse o mulțime de cuceriri, armata sa se reîntorcea prin trecătoarea Roncevaux din Munții Pirinei, la 15 august 778. Nişte cete de munteni, care la trecerea spre Spania călăuziseră armatele lui Carol, îi atacă la înapoiere ariergarda, răpesc prăzile pe care aceasta le purta şi dispar în ascunzişurile lor, fără ca să mai poată fi vreodată prinşi şi pedepsiți. Cu acest prilej au pierit mai mulți cavaleri, între care şi contele breton Hrodland - Roland. Probabil că aceştia s-au apărat cu multă vitejie, pentru că, din acest episod istoric modest, a înflorit legenda, apoi poema atît de cunoscută, „Cîntecul lui Roland", cel mai bun şi mai vechi monument al epopeii medievale franceze. Numai că în legendă războiul lui Carol cel Mare durează şapte ani, nu cîteva luni, cum a fost în realitate. Înfrîngerea de la Roncevaux se datoreşte, în imaginația poetului, nu lipsei de tactică, aşa cum a fost într-adevăr, ci trădării contelui Ganelon. De asemenea, în legendă se arată că Charlemagne a răzbunat pe cei căzuți în luptă. Tot în legendă, evenimentele au fost mutate din secolul al VIII-lea - cînd de fapt au avut loc - în secolele al XI-lea şi al XII-lea, transformînd chipul lui Roland în acela al unui vasal ideal care moare fără şovăire pentru suzeranul său.

Prima transcriere a acestui cîntec se află într-un manuscris de la Oxford, şi datează din secolul al XII-lea. Însă, pentru întîia oară, el pare să fi fost scris de un cîntăreț breton sau normand (poate Theroulde).

Pe lîngă ideile simple şi rigide ale lumii feudale, care se desprind din acest cîntec, se preamăreşte aici vitejia în luptă pentru Franța şi sentimentul nobil al prieteniei. Roland este puternic, curajos, are cultul onoarei, şi ultimele lui gînduri, înainte de a muri, sînt pentru „dulcea Franță".

Datorită acestor virtuți, pe care cîntăreții populari le-au întruchipat în figura lui Roland, se explică faptul că legenda şi poema respectivă au dăinuit de-a lungul veacurilor.

[20] Poetul îşi închipuia că sarazinii aveau seniori, conți şi duci, ca regii şi împărații Franței, şi că aveau aceleaşi obiceiuri cavalereşti. Şi mai credea că sarazinii se închinau lui Mahomed şi... lui Apolo.

[21] „Cîntecul lui Roland" indică pe Ganelon drept tată vitreg al principalului erou al poemului. Alte explicații nu se dau.

[22] Episodul legendar al fîntînii se găseşte în aproape toate versiunile orale. El lipseşte din „Cîntec". Multe alte episoade introduse şi de noi, după legendele franceze, în această povestire, au fost preluate şi prelucrate, din versiunile orale, şi în lucrări poetice tîrzii, ca: „Orlando furioso" - „Roland furios" (Orlando este numele italian al lui Roland), de Ludovico Ariosto (1474-1533); „Orlando inamorato" - „Roland îndrăgostit", de Matheo Mario Bojardo (1430-1494); „Romans de Chevalerie" - „Romanele cavalereşti" - de contele de Tressan etc. După unele din aceste izvoare, Roland nu ar fi fost atacat la întoarcerea din Spania, ci ar fi fost atras anume în trecătoare de Marsiliu, sub pretextul că vine acolo să plătească tributul.

[23] Visul lui Carol cel Mare este asemănător cu acela din „Cîntecul oastei lui Igor", al cneazului Sviatoslav. Carol cel Mare vizează că Ganelon îi rupe lancea din mîna dreaptă. Lancea îl reprezintă pe Roland. Acest procedeu poetic, de a folosi visul şi simbolurile lui, îl găsim deseori şi în alte opere literare sau în legendele evului mediu.

[24] În legendă şi cîntec, Olivier este arătat mai înțelept şi mai prudent. El îl roagă de trei ori pe tînărul Roland să sune din faimosul său corn, şi astfel să cheme pe Charlemagne în ajutorul ariergardei, încercuită de sarazini; dar acesta refuză cu mîndrie, crezînd că ar fi înjosit dacă ar trebui să cheme în ajutorul său pe împărat şi grosul oastei. Numai în clipa cînd constată că totul este pierdut îi cheamă, însă numai cu scopul de a răzbuna înfrîngerea suferită prin mişelie şi trădare.

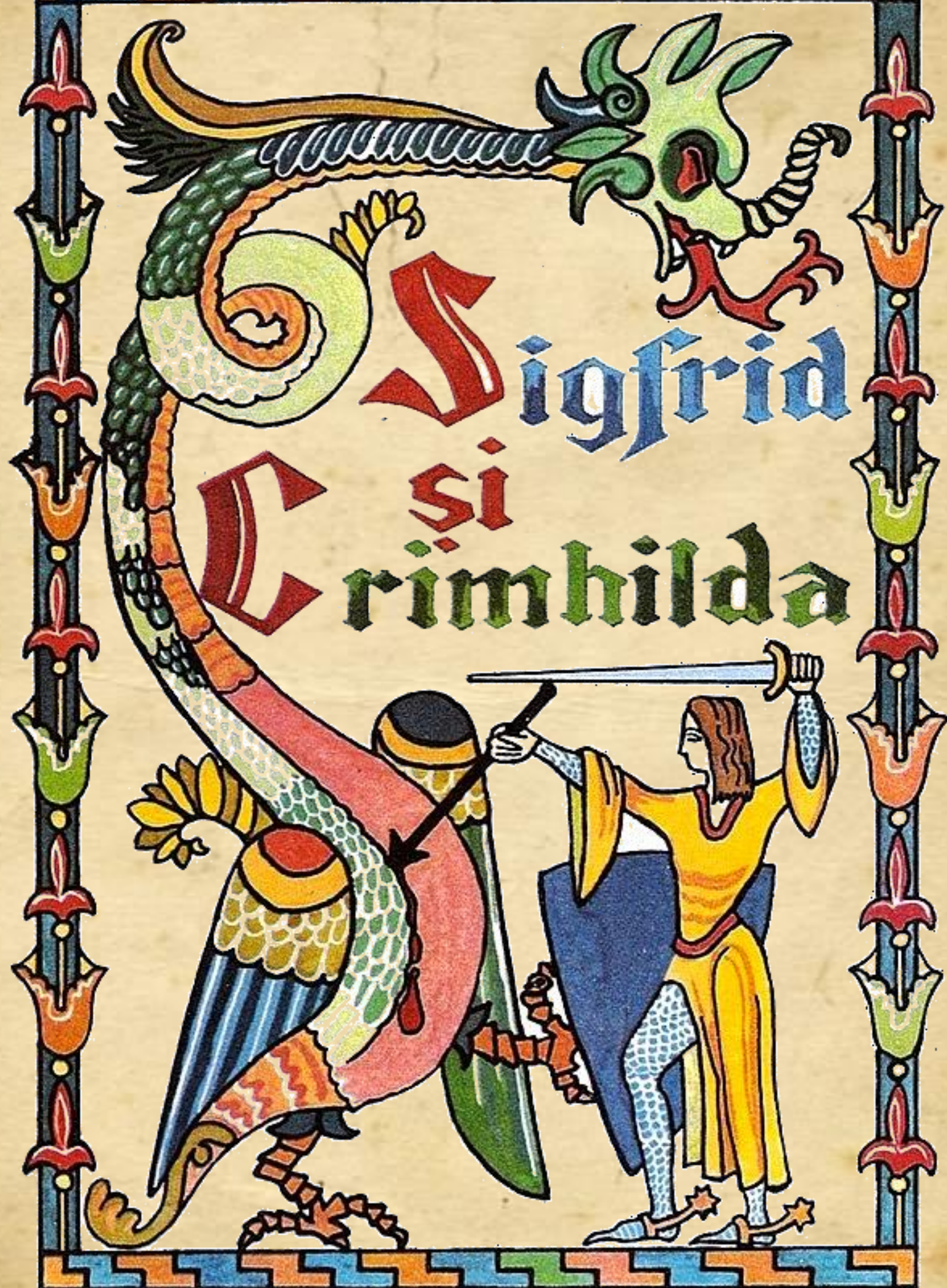
[25] Feudalii obişnuiau să pună în interiorul mînerelor săbiilor diferite moaşte şi relicve, bucățele de lemn, oase etc., sperînd că le vor purta noroc în bătălie. Bineînțeles că toate acestea erau numai nişte superstiții, şi nu ajutau cu nimic, aşa cum s-a întîmplat şi cu Roland.

[26] Strigătul de luptă al francezilor: Montjoie ! - devenit mai tîrziu tradițional - era legat, după unele legende, de numele săbiei lui Charlemagne, Joyeuse.

[27] O veche pictură franceză, pe sticlă, aflată în muzeul Luvru, reprezintă această scenă: Roland încercînd să-şi sfărîme sabia, despicînd o stîncă în două, şi mai departe, tot Roland sunînd din corn. În fața sa se vede toată oastea de cavaleri răpuşi. Impresionant reproduc legendara bătălie de la Roncevaux şi miniaturile din „Marile cronici franceze".

[28] Numele ei în cronicile din literatura medievală franceză este Aida-Auda.

[29] După o legendă, la Blaye, ar fi fost înmormîntați Turpin, Olivier şi Roland; după alta, Olivier, Oda şi Roland.

Sigfrid
și
Crimhilda

Sigfrid şi Crimhilda

Sîntem de astă dată pe o corabie, cam tot în vremea cînd în Franța un menestrel ne povesteşte despre Roland, neînfricatul.

Corabia a plecat din Mannheim,[1] pe Rin în jos. Are în cală lucruri scumpe: țesături, fire de mătase, şi lănci, şi săbii din Strassburg. Sînt ale contelui de Utrecht.[2]

Un cavaler trimis de conte este pe punte şi veghează, avînd cu el zece oşteni. Oştenii-s bine înarmați. Ei stau pe margini, străjuind corabia să n-o lovească tîlharii apelor — pirații — ce bîntuiau atunci pe Rin.

În partea dinapoi a punții se mai găsesc, îngrămădiți, şi nişte călători de rînd: țărani, calfe de meseriaşi, pescari şi cîteva femei.

Nobilul cavaler din Utrecht le-a-ngăduit să-l însoțească, în jos, pe Rin, dacă-i aduc, pentru călătoria asta, bucate, băuturi şi vin.

Fiindcă nevoia nu te-ntreabă de ai sau n-ai, ei i-au adus cele cerute şi-au căpătat îngăduința să urce pe corabie, în partea dinapoi a punții.

Şi-acum plutesc uşor pe ape nobilul cavaler din Utrecht şi amărîții poporeni.

Corabia se leagănă deasupra Rinului albastru.

E primăvară şi cocorii se-ntorc la cuiburile lor, cu fîlfîit moale de aripi. Crestele munților mai sînt strălucitoare sub zăpada ce nu s-a topit încă toată.

Pe țărmuri se zăresc copii, care se joacă şi fac semne corăbiei cu mîinile, ce par albi porumbei în zbor.

— Se apropie Wormsul, strigă o calfă de dulgher. Priviți! Priviți!...

Într-adevăr, curînd, se vede pe-o stîncă-naltă, cenuşie, un castel vechi cu turnurile crenelate, castelul regilor burgunzi.[3]

Mai jos sînt case învelite cu olane roşii sau cu țiglă. La chei, sub plopii argintii, ce tremură uşor în vînt, se află-o barcă. Şi în barcă se văd doi tineri minesengeri,[4] ce-şi flutură năframele.

Corabia-şi încetineşte uşorul ei alunecuş pe apele fremătătoare. Şi, agățați de-o funie, tinerii cîntăreți se urcă, spre bucuria tuturor.

Trufaşul cavaler din Utrecht, la rugămintea tinerilor de-a le da voie să-l însoțească şi ei pe Rin, în jos, încuviințează, întrebînd însă cam bănuitor:

— Puteți veni cu noi. Aş vrea să ştiu însă mai înainte unde doriți s-ajungeți?

Cavalerul este un bărbat foarte-nalt, din garda contelui de Utrecht. Are o frunte-ngustă şi ochi vineți, privind tăios spre cîntăreți. La brîu poartă o sabie uriaşă.

— Gîndim s-ajungem în Frislanda.[5] Am auzit că pe-acolo s-ar fi găsind mulți iubitori de cîntece şi de poeme! zice unul din minesengeri, un tînăr

blond, cu obrajii rumeni, înveşmîntat cu pantaloni din postav negru şi haină stacojie, de Strassburg.

— Atunci aveţi acelaşi drum cu noi, mai spune iarăşi cavalerul. Nu vă vom cere să plătiţi pentru călătoria asta. O să vă punem la-ncercare meşteşugul. Poate vreţi să cîntaţi ceva...

— De e nevoie, plătim noi, dăm mînă de la mînă şi plătim, strigă cei care se găsesc în partea dinapoi a punţii. Numai să cînte pentru noi tinerii minesengeri...

Ochii vineţi ai cavalerului se luminează pentru-o clipă. Tare-l încearcă lăcomia. Se stăpîneşte însă şi răspunde:

— Tăceţi din gură, voi de-acolo, oameni de rînd. Tăceţi din gură... Tinerii cîntăreţi sînt oaspeţi şi nu ne vor plăti nimic... dacă ne vor cînta pe drum...

— Acesta-i lucru prea uşor, spune şi cellalt cîntăreţ, un tînăr vesel, dar plăpînd, purtînd o haină cenuşie. Şi noi îl facem cu plăcere. Este doar meşteşugul nostru. De vreţi, începem chiar acum... Ce aţi dori să vă cîntăm?

— Cîntaţi-ne despre burgunzi, mormăie-naltul cavaler. Aici e Wormsul, deci rostiţi Cîntecul Nibelungilor...[6]

— O să cîntăm, spun tinerii. Este un cîntec de demult. Crîncene întîmplări s-au scurs aici, la Worms, peste burgunzi. Cîte-a văzut bătrînul Rin în scurgerea lui necurmată!

— Începeţi... hai, începeţi cîntul, strigă pescarii şi ţăranii cei grămădiţi în fundul punţii. Nu-i sărbătoare mai frumoasă decît s-asculţi un cîntăreţ.

Cei doi tineri se saltă sprinteni pe un colac mare de sfoară. Unul îşi ia în braţe rotta[7] şi-i mîngîie coardele lungi, privind spre depărtările încununate de zăpezi, apoi către cetatea Worms. Şi celălalt, după ce face o plecăciune cu boneta în mînă, grăieşte spre ascultători, arătînd zidurile sure:

— Aici, în Worms, pe stînca asta, sus, în castelul cenuşiu, au vieţuit, cu multe veacuri în urmă, viforosul Dancrat şi soaţa lui, regina Ute, cu fiii lor Gunter, şi Gernot, şi Giselher. De-acolo, unde vedeţi turla că săgetează înălţimea, străjuia regele adesea apele Rinului spre Strassburg sau către Marea Nordului. Şi vai de-acel ce cuteza să se apropie de ţinutul burgunzilor, fără să aibă la provă semnul alb al păcii!

Regele şi cu fiii lui, însoţiţi şi de alţi viteji, ca Tronje Hagen[8] negurosul, sfetnicul cel mai de credinţă, sau Volker cel într-una vesel, Dankwart, şi Rumhold, şi mulţi alţii săreau pe cai sau în corăbii ce pururea erau la chei, strînse în lanţuri şi parîme, şi nu putea nici un duşman să urce pînă la castel.

Pentru că lîngă doamna Ute mai avea regele acolo un bobocel de copiliţă, cu obrăjorii albi şi rumeni, cu buzele însîngerate şi ochi albaştri cum e cerul în primăvară dimineaţa şi cu surîs dulce, sfielnic, şi-o voce lină, mîngîioasă, mai mîngîioasă decît e cîntecul de rottă. Era comoara regelui cea mai de preţ, cea mai aleasă, pe care şi-o veghea ziua şi noaptea cu feciorii şi cu oştenii cei mai buni.

Comoara se numea Crimhilda...

Castelul se mai vede încă. Priviţi acolo unde bate raza de soare-ntr-o fereastră cu gemuleţe colorate. Acolo spun alţi minesengeri, mai vîrstnici şi mai înţelepţi, că ar fi fost odaia fetei. De-acolo ea privea în zare, visînd în

visele-i de fată la cel care urma să vină, s-o ia şi s-o facă regină în nu se ştie care ţară.

Rinul i se părea atuncea — sub strălucirea soarelui — că e un rîu mare de aur. Pomii şi verdele din pajişti i se păreau că-s poleiţi, şi căprioarele din munte, care veneau să se adape, păreau nişte făpturi din basme.

Aşa se scurgea viaţa ei, la adăpost de orice patimi, de griji sau chiar de întristări.

De la o vreme însă Dancrat s-a petrecut din lumea asta, cum se petrece orice fiinţă.

Ultimul lui cuvînt a fost spre Gunter, cel care-i urma, fiind cel mai mare dintre fraţi:

— Să aveţi grijă de Crimhilda, să nu o bată vînturi aspre şi să-i găsiţi un mire vrednic, cel mai viteaz dintre viteji, care s-o poată ocroti...

Burgunzii l-au aşezat pe Dancrat, după străbune obiceiuri, într-un mormînt ce se mai vede într-o ogradă, la castel, punîndu-i căpătîi o spadă.

Şi Gunter s-a încununat în locul tatălui său, Dancrat, avînd pe fraţii lui alături, pe Gernot şi pe Giselher.

— Tronje Hagen să-ţi ajute la treburile cîrmuirii şi sfatul său să i-lasculţi, îl îndemnase mai-nainte Dancrat pe fiul său urmaş.

Şi-acum, lîngă regele Gunter şi lîngă fraţii săi iubiţi, şedea de veghe veşnic Hagen, cu chipul său cel neguros.

Se spune că în toată lumea nu era om mai iscusit decît acest Tronje Hagen. Ba, după unii cîntăreţi, cunoştea şi vrăjitorii. Nu era taină cît de mare ca el să n-o poată afla. Umbla doar îmbrăcat în negru. Barba şi părul le-avea negre, ochii mereu întunecaţi. Altminteri era devotat pînă la moarte regelui. Nici nu avea altă credinţă Tronje Hagen pe pămînt, decît slujirea celui care îi era rege şi stăpîn.

Şi, trebuie să mai povestim că după moartea tatălui, într-o zi, se afla Crimhilda sus, la fereastră, şi-mpletea la o dantelă subţirică. Mai multe fete se găseau în jurul ei, cosind, ţesînd, pălăvrăgind de toate cele cîte-s în lună sau în stele.

Din întîmplare se găsea alăturea regina Ute.

Toate copilele rîdeau.

Numai Crimhildei îi curgeau pe obrăjori cîteva lacrimi. Ochii-i erau nespus de trişti.

— Ce e cu tine, fata mea? a întrebat-o doamna Ute.

Crimhilda şi-a înălţat chipul spre mama ei şi i-a răspuns:

— Slăvită doamnă şi măicuţă, nu ştiu de trebuie să-ţi spun... Şi nu ştiu dacă n-o să rîzi, auzind povestirea mea.

Mama a dat însă din cap şi i-a făcut un semn cu mîna, în chip că nu va rîde nimeni de cele ce vor auzi.

— Iată ce este, a spus Crimhilda. În noaptea asta am avut un vis de tot tulburător.[9] Mi se părea că mă găseam într-un ţinut necunoscut, unde trăiam într-un castel, fără de voi, cei cunoscuţi şi apropiaţi atîta mie. N-aveam decît un singur prieten şi-apărător. Era un şoim ce săgeta văzduhurile şi se-ntorcea pe mîna mea. Îl dezmierdam, şi-mi era drag. Dar iată, din înalt, deodată, se reped două păsări negre. Socotesc că erau doi vulturi. Nu am putut să-i deosebesc. Mă-nconjura o pîclă deasă. Şi vulturii aceştia doi s-au repezit spre şoimul meu. Unul i-a-nfipt ciocul în spate.

Celălalt l-a smuls cu ghearele. Penele i le-au răvăşit. Inima i-au mîncat-o toată. Sîngele lui a-nroşit ţărîna. Stătea — parcă îl văd în vis — întins, cu-aripile lăsate, cu ochii goi, de sînge stors... Nu pot să spun, iubită mamă, cît m-a mîhnit visul acesta. M-am trezit plină de sudori şi-nlăcrămată, suspinînd. Am plîns, şi mai oftez şi-acum... Mă-ntreb ce poate însemna... Ce tîlcuri îi pot oare da...

Regina Wormsului a stat cîteva clipe, cugetînd. Se spune că regina Ute era nespus de înţeleaptă. Şi apoi, mîngîindu-şi fata, i-a tîlcuit visul aşa:

— Socot că şoimul tău din vis trebuie să fie un bărbat, care-o să-ţi fie ţie drag. Nu ştiu de îţi va fi şi soţ. El o să aibă doi duşmani de neam înalt, poate regesc, care o să-i scurteze viaţa cu armele lor ascuţite. Însă tu nu te întrista. Poate şi visele ne mint. Eşti prea frumoasă, şi prea bună, ca să nu ai destul noroc lîngă bărbatul ce te-o lua de soaţă, în castelul său...

Crimhilda s-a-nroşit la chip:

— Nici nu gîndesc să mă mărit! a şoptit ea. Am auzit că multe sînt primejdiile ce le cuprinde dragostea. Mai bine vreau să stau într-una lîngă măicuţă, lîngă fraţi.

— Ehei, numai de s-o putea, a surîs blînda doamnă Ute. De pe acum ne tot vin soli, din susul Rinului, din jos, şi chiar de peste ţări şi mări. Pesemne, minesengerii ce vin adesea la castel şi te-au văzut la ospeţe duc vestea-n lume peste tot de mîndra frumuseţe-a ta... Atîţia prinţi ţi-au cerut mîna. Tu-i tot respingi — dar pînă cînd?

Şi-adevărat, că pîn-atuncea sosiseră sute de soli, atraşi ca fluturii în noapte de razele unei făclii.

Vestea de frumuseţea fetei o duceau minesengerii tuturor regilor din lume, prinţilor, cavalerilor şi tuturor vitejilor.

Tot pe atunci, se povesteşte că în tărîmul Niderlandei — Ţara de jos a Rinului — ocîrmuia regele Sigmund, în marea lui cetate Xanten.[10]

Dacă mai sus străjuia Rinul bătrînul rege burgund, Dancrat, jos îl veghea regele Sigmund.

Şi-aşa, precum spun cîntăreţii din vremurile de demult, regele Sigmund şi cu soaţa, iubita lui regină Siglind, aveau în casă şi-un fecior de-o frumuseţe, vitejie şi isteţime fără seamăn. Nicicînd n-a fost altul ca el. Se chema Sigfrid — păr bălai, Sigfrid cu paloşul de foc, Sigfrid, cel mai bun călăreţ şi cel mai bun vîslaş pe Rin şi-n toată Marea Nordului.

Grozavi bărbaţi trăiau şi-n Xanten.

În Ţara Rinului de jos, se ştie, nu se află munţi să ocrotească de duşmani cetăţile şi satele. Rinul i-asemeni unui drum pe care umblă orişicine, la voia lui, şi orişicînd. Primejdiile-s mult mai mari decît în susul rîului. Din Marea Nordului s-avîntă piraţii des şi jefuiesc. De nu eşti de ajuns de tare şi inima de-ţi tremură cît de puţin în vreo clipită, eşti mult prea lesne doborît.

Oamenii Rinului de jos ştiu asta bine, şi de-aceea se pregătesc să lupte straşnic şi să-i răpună pe vrăjmaşi.

Iar pe pămîntul Niderlandei, cel mai bun dintre cavaleri, cel mai viteaz şi cel mai vrednic era frumosul tînăr Sigfrid.

Cînd îşi punea coiful de aur, sabia scumpă de argint şi-ncăleca pe un cal alb, Sigfrid părea un zeu picat din înălţimile Walhalei — lăcaşul zeilor germani — un zeu strălucitor ca Balder, dar mai puternic decît el.

Nimica nu-l înfricoşa pe tînărul cel semeţ, Sigfrid. In luptă era ca un fulger. Iar la petreceri, glasul lui suna voios, răsunător, intonînd cîntece străvechi, prin care cei vii proslăveau pe cei viteji, căzuţi în luptă, duşi în Walhala de walkirii,[11] spre desfătare veşnică.

Iar tatăl său, bătrînul Sigmund, îl privea plin de bucurie şi de tristeţe totodată. Inima lui se veselea ştiindu-l pe feciorul său neîntrecut între bărbaţi, deşi abia-i mijise barba blondă ca aurul curat. Şi-apoi îl potopea tristeţea, pentru că preafrumosu-i fiu părăsea deseori cetatea, pleca să cerceteze lumea. Şi nu ştia dacă-ntr-o zi nu-l vor lovi nişte haini, cu mişelie, pe la spate.

Mai se găsea atunci pe lume şi ţara Nibelungilor. O, ce întunecată ţară. Ţară de neguri şi păduri. Copacii creşteau groşi şi strîmbi. Apele se scurgeau mîloase. Iarba se tîra pe pămînt, nu creştea moale, mătăsoasă, ci era aspră, scîrţîia cînd sufla vîntul peste ea, ca nişte crengi de lemn uscat. Iar oamenii priveau pieziş. Nu se-auzea pe-acolo rîset, ci gemete de schingiuiţi, şi răcnete, şi blesteme. Nimănui nu-i plăcea să umble prin astfel de ţinut, în care soarele nici nu pătrundea printre desişurile negre, şi mohorîte, şi-ncruntate.[12]

Doar Sigfrid, preaviteazul Sigfrid, nu se sfiise, şi umbla prin ţara Nibelungilor cu calul său, şi-o cerceta.

Şi tot umblînd, vrînd să cunoască această ţară a negurilor, s-a rătăcit printr-o pădure. Pădurea se-ntindea adînc, pe nişte munţi prăpăstioşi. Rătăcind el mereu prin munte, s-a auzit zgomot de glasuri, de răcnete şi blesteme. Se certau, se băteau de moarte doi prinţi din neamul Nibelung. Aceştia-şi omorîseră tatăl doar cu o zi în urmă. Îl căsăpiseră să-i ia comorile ce stăpînise şi care se aflau acolo, în munţii cei prăpăstioşi, ascunse într-o tainiţă.

Comorile acestea mari fuseseră odinioară în stăpînirea unor duhuri. Erau, de altfel, făurite de-acele duhuri, sub pămînt, şi cuprindeau vase de aur, cupe înalte de argint, armuri şi scuturi, căşti şi săbii, care sclipeau ca focuri vii.

Mai erau haine şi covoare ţesute tot în fire scumpe, bătute-n pietre preţioase. Iar nestematele stăteau în grămezi mari de diamante, smaragde şi mărgăritare, rubine şi-alte pietre scumpe, cum nu se mai găsesc în lume. Atît de multe se aflau în tainiţa sub-pămînteană, că nu ar fi putut încape în nu ştiu cîte mari clădiri.

Întîiul rege-n acea ţară, cu numele de Nibelung, printr-un mijloc pe care nimeni nu l-a aflat nici în legendă, pusese mîna pe comoară.

Şi, punînd mîna pe comoară, acele duhuri neştiute ar fi rostit un greu blestem:

„În mîna cui or să ajungă comorile ce ni s-au luat de către regii Nibelungi, să piară înecat în sînge! Fierul de sabie sau lancea să îl străpungă, negreşit. Fiul să-şi duşmănească tatăl, soţul soţia, prietenia să nu-mblînzească inima celui ce va rîvni comoara. S-aducă-n jurul ei doar moarte, cumplită moarte şi durere, şi răzbunări nemaivăzute... Aşa ursim... Aşa să fie!"

Astfel spuseseră la urmă acele duhuri din legendă.[13]

Şi-ntr-adevăr, zice povestea că-ntîiul rege al ţării, Nibelung, fusese doborît de-un frate care-i rîvnea averile. Toţi regii care i-au urmat din

neamul lui, toți regii Nibelungi, ce stăpîniseră comoara, fuseseră răpuşi de fier.

Cei doi prinți care se băteau în fața tînărului Sigfrid erau din neamul Nibelung. Ei se chemau: cel mare, Schillung, iară mezinul Nibelung, la fel ca regele strămoş. Ei se certau pe moştenire. Şi nu ştiau cum s-o împartă, fiindcă şi unul şi cellalt vroiau mai mult de jumătate.

Sigfrid tocmai se apropia.

— Tinere, i-au glăsuit ei. Împarte-ne comoara asta, şi îți vom dărui o spadă ce poartă numele de Balmung. Ea e făcută în Islanda de un fierar care bătea pe nicovală, altădată, sub muntele cel înalt, Hecla, spade şi zeilor din cer.[14] A fost purtată cu-ndrăzneală de primul rege, Nibelung. Primeşti tu să ne faci dreptate?...

— Primesc, cum nu, a rostit Sigfrid.

Sigfrid era cinstit din fire. El nu ştia că cei doi prinți nici nu gîndeau să-i dea pe Balmung. Vroiau numai să se slujească de el cît o-mpărți comoara, şi apoi să-i scurteze viața, ca tatălui lor doborît.

Şi Sigfrid a descălecat şi a-mpărțit în jumătăți comoara cea fără pereche. A pus o parte din comoară pe coasta unui munte-nalt. Şi-n fața lui, pe un alt munte, a pus cealaltă jumătate.

Făcuse împărțeala dreaptă. Dar frații, prinții Nibelungi, au început să strige tare şi să-l blesteme pe flăcău căci fiecare dintre ei vroia mai mult de jumătate. Ba, prințul Schillung, furios, şi-a ridicat iute pumnalul ca să-l lovească-n inimă pe tînărul Sigfrid din Xanten. Dar Sigfrid n-a rămas dator şi l-a lovit cu sabia, tăindu-i capul din grumaz. De nu ar fi ştiut să lupte, lui Sigfrid i-ar fi fost, desigur, ziua aceea cea din urmă; căci Nibelung, celălalt prinț, cuprins de-o ură-ncrîncenată, s-a repezit asupra lui cu-o lance care scînteia, gata să i-o înfigă-n trup.

Numai că Sigfrid s-a ferit cu dibăcie de duşman, şi l-a răspuns cu sabia, culcîndu-i fruntea în țărînă.

Cum au căzut aceşti doi prinți, s-au deschis porțile de fier ce țineau tainița-ncuiată. Şi lîngă porți, scînteietoare, într-o firidă de argint, era sabia făurită în atelierul zeilor de sub prăpăstiosul Hecla. Sigfrid a vrut să o apuce, dar porțile s-au strîns la loc.

Au stat aşa cîteva clipe, şi iată, s-au deschis din nou.

Sigfrid, fără să stea pe gînduri, s-a repezit, a smuls pe Balmung din albul ei lăcaş de-argint.

Tocmai atunci, ca nişte fiare s-au repezit la el, cu arme, doisprezece uriaşi. În urma lor veneau călări vreo şapte sute de oşteni, înalți cît trunchii de stejari.

Lupta a fost destul de grea, dar Sigfrid tot i-a biruit. Şi i-a legat pe toți în ştreanguri, să-i ducă prizonieri în Xanten. Dar cum sfîrşise treaba asta şi-abia-ncercase să răsufle, s-a şi simțit cuprins din spate de nişte brațe ca de fier.

Sigfrid era atît de tare, că nimeni nu ar fi putut să-i prindă mîna nici o clipă. Şi iată că mîna sa dreaptă, în care ținea sabia, i-era acuma țintuită. Viteazul s-a întors să-şi vadă duşmanul care îl prinsese în brațe cu-atîta putere. În spate nu se zărea nimeni, şi nici în față, nici pe lături. Duşmanul era nevăzut.

Totuşi s-a străduit viteazul să lupte cu acea făptură pe care n-o putea zări. Şi s-a luptat o zi şi-o noapte. Şi soarele, şi stelele cătaseră la lupta asta îndîrjită, pe care Sigfrid o dădea cu-o ființă atît de misterioasă. Trecuse apoi dimineața. Se apropia şi miezul zilei, şi lupta nu se mai sfîrşea. Cînd, iată, Sigfrid se smuceşte şi-şi scapă mîna din prinsoarea acelui cleşte de oțel. Şi, învîrtind-o prin văzduh, căutînd să-şi dibuie duşmanul, care-l lovea cînd dintr-o parte şi cînd dintr-alta, fără milă, mîna sa prinde o fîşie lucie, moale, de mătase. Trage fîşia şi în mînă zăreşte-o glugă albăstrie.

Gluga căzuse de pe capul unui pitic bătrîn, dar zdravăn. Iar gluga era fermecată. Ea făcea nevăzut pe-acela care şi-o aşeza pe cap. Îi da-n acelaşi timp putere de zece ori pe cît avea.

Fără de gluga fermecată, ce-o purtase pîn-atunci, piticul nu mai cuteza să îl înfrunte pe viteaz. Căzuse pe o latură şi se ruga smerit de Sigfrid:

— Sînt regele piticilor care sălăşluiesc în munte şi străjuiesc comorile, avutul Nibelungilor. Mă cheamă Albrich, şi voi fi de azi-nainte sluga ta...

Sigfrid s-a-nduplecat de Albrich. Era bătrîn, cu barba albă. Şi avea ochii albaştri, buni, cătînd spre tînăr cu credință.

— Comorile sînt ale tale, căci tu le-ai cucerit în luptă, a mai rostit piticul Albrich.

Sigfrid, atît de ostenit, vroia să-şi spele puțin fața, să bea cîteva-nghițituri dintr-un izvor ce murmura încetişor printre copaci. Însă în clipa cînd a vrut să soarbă din izvor, întreaga lume s-a clătit sub şuierul unui balaur, care stătea şi el de strajă lîngă comoara nibelungă, într-o adîncitură largă, o peşteră de sub pămînt.

Balaurul şedea de veacuri în peşteră şi dormea dus. Lui îi era sortit de duhuri să doarmă-n voie, liniştit, cît timp era sabia Balmung în tainița comorilor. Numai cînd sabia aceasta ar fi căzut în mîinile unui voinic venit din lume, el trebuia să se trezească şi să-l ucidă pe voinic.

Ca să-nțelegeți ce balaur s-a-nfățişat atunci lui Sigfrid, vă spun că el putea cuprinde sub trupul său toată pădurea. Botul îi era plin de flăcări şi ochii îi ardeau ca para. Pe cap avea o creastă-naltă, roşie, ca scăldată-n sînge. Pielea-i era învăluită în nişte plăci mari. Ghearele lui erau uriaşe. Unde călcau, săpau o vale.

Cînd Sigfrid a luat sabia din tainița comorilor, balaurul s-a deşteptat. A căscat larg şi s-a tîrît din peştera adîncă-afară. A aşteptat însă ca Sigfrid răpus să fie de pitic. Văzînd învingător pe Sigfrid, după o luptă atît de lungă, balaurul s-a repezit asupra lui, c-un şuier groaznic, pe cînd voinicul, însetat, se apleca să soarbă apă.

Sigfrid, auzind şuierul, s-a-ntors fulgerător spre monstru, cu sabia Balmung în mînă. Dar prea tîrziu. Balaurul, deschizînd botul, l-a şi cuprins într-o clipită. Viteazul tînăr s-a văzut în mijlocul unui noian de flăcări care îl ardeau. Şi dinții aprigi de balaur s-au strîns ca nişte porți de fier. Oricare altul ar fi fost în locul lui ar fi pierit. Dar Sigfrid, cu o încordare uriaşă, dincolo de fire, a ridicat în sus pe Balmung şi a înfipt-o-n cerul gurii monstrului înfiorător, mai înainte ca acesta să-l strivească. Sabia i s-a-nfipt în creier balaurului fioros. Botul i s-a deschis c-un răget, scos din adîncul trupului care se zvîrcolea de jos, doborînd sute de copaci, răsturnînd stîncile din munți, vărsînd din el valuri de sînge purpuriu şi înfierbîntat.

Din sîngele care-i cursese balaurului, se făcuse un lac roşu, în vîlcea.

— Stăpîne, a zis Albrich lui Sigfrid, tu ne-ai învins prin vitejie, şi, după datinile vechi, te vom sluji, eu şi piticii, şi luptătorii ne-nfricaţi ce se găsesc în toată ţara, şi-aşteaptă doar porunca mea. Dă-mi voie să-ţi dau un sfat. Dacă te vei scălda îndată în balta asta roşie, în sîngele balaurului, vei dobîndi atîta forţă, încît nimeni din lumea asta nu va putea să-ţi steampotrivă. Iar trupul tău, scăldat în sînge, nu va mai fi pătruns în veci de lance, spadă sau săgeată, cuţit de fier sau orice armă. Nici focul nu te va mai arde. Vei deveni invulnerabil.

Sigfrid l-a ţintuit în ochi pe Albrich cu privirea lui senină, dar străpungătoare.

— Dacă mă minţi, piticule, şi-n ceasul morţii de mă aflu, să ştii că am să mă răzbun. Nici tu nu vei scăpa cu zile.

— Încrede-te, a spus piticul. Nu te înşel. Noi, cei de-aici, sîntem cumpliţi, da-n luptă dreaptă. Nu ştim de loc să înşelăm... Doar regii noştri-au fost mişei. Grăbeşte-te însă, pentru că sîngele acesta va împietri curînd de tot...

Sigfrid s-a dezbrăcat de haine şi s-a zvîrlit numaidecît în balta roşie, fierbinte.

Tot corpul şi l-a scăldat Sigfrid, făcîndu-se invulnerabil. Numai pe umărul său stîng i-a căzut dintr-un tei o frunză. Piticul Albrich a vroit să-nlăture această frunză, dar timpul de scăldat trecuse.

Lui Sigfrid i-a rămas pe umăr un loc micuţ, în care spada putea să-şi înfigă tăişul. Dar cine-ar fi putut să afle această taină a lui Sigfrid, pe care-o cunoşteau doar el şi regele piticilor?

Aşa a devenit stăpîn Sigfrid pe marile comori ale regilor Nibelungi, pe spada Balmung cea vestită, ca şi pe gluga fermecată a regelui piticilor, glugă ce făcea nevăzut pe cel ce şi-o punea pe cap, şi-i înzecea puterile.

Cînd a plecat, l-a însoţit piticul Albrich pe tot drumul. Şi oriunde făceau popas, Albrich chema pe luptătorii din ţara Nibelungilor să i se plece noului stăpînitor al ţării lor.

Cu toţii îl jurau credinţă, lui şi urmaşilor lui Sigfrid.

Credinţă îi jurau pe Balmung, sabia Nibelungilor.

Aşa s-a dus Sigfrid la Xanten, lăsînd comoara blestemată a Nibelungilor sub paza lui Albrich cel cu barbă albă şi-a celorlalţi pitici ai săi.[15]

Pe cînd se-napoia la Xanten, voinicul Sigfrid auzea, nu pentru prima oară, pretutindeni unde făcea cîte-un popas, c-aici, la Worms, într-un castel, pe ţărmul Rinului de aur, se afla cea mai mîndră fată din cîte se aflau pe-atunci în ţările din miazănoapte.

Mulţi cîntăreţi o proslăveau în cîntece şi în poeme. Şi povesteau cum veneau regii, prinţii, baronii şi vitejii să-i ceară mîna ei micuţă regelui Gunter de la Worms şi mamei sale, doamna Ute. Dar ea nu îndrăgea pe nimeni. Vroia să stea mereu fecioară, lîngă regină, mama ei, şi lîngă fraţii mult iubiţi.

Sigfrid, auzind veştile, se-nflăcără atît de mult, încît o visa deseori pe sora regelui burgund, Crimhilda cea fermecătoare. Şi-n visele lui o vedea aşa cum era ea, aievea, pentru că vechii cîntăreţi ştiau să zugrăvească-n versuri oamenii tocmai cum erau. Ştiau să-i cînte-n aşa fel, încît parcă îi şi vedeai.

Sosind apoi Sigfrid la Xanten, privea corăbiile plutind pe apa Rinului în jos.

Şi nu trecea corabie să n-aducă şi vestea asta, că-n regatul burgunzilor creşte o fată ca un vis. „Ferice cine va putea să-i dobîndească dragostea şi s-o ia în castelul lui”, spunea oricare călător. Sigfrid nu mai putea să rabde dorul care îl mistuia.

De cînd se întorsese-n Xanten, doar de Crimhilda auzea, doar la Crimhilda se gîndea.

Vroise el, ce-i drept, să uite, să-şi izgonească gîndurile.

Pleca ades la vînătoare, în nişte codrii nepătrunşi, sau pescuia în largul mării, cînta sau petrecea cu soții, tineri şi ei, feciori de prinți, dar alinare nu-şi găsea.

Şi într-o zi s-a-nfățişat tatălui său, bătrînul Sigmund:

— Tată, i-a glăsuit flăcăul. Voi pleca în cetatea Worms, voi îndura oricît pe lume şi voi sluji burgunzilor, luptînd cu spada pentru ei, numai s-o capăt pe Crimhilda. Mă simt cuprins de-o dragoste nemărginită pentru ea...

Sigmund a vrut să-i stea-mpotrivă. O presimțire îl făcea să nu se învoiască lesne cu cererea fiului său.

Dar Sigfrid era hotărît s-o dobîndească pe Crimhilda, cu orice preț ar fi plătit această vajnică dorință.

Tatăl i-a dat cu întristare fiului său voie să plece şi să o afle pe Crimhilda.

Şi Sigfrid a pornit călare pe țărmul Rinului, albastru cum este cerul dimineața, învăpăiat către amiază, şi-nsîngerat în faptul serii — către Crimhilda mult visată, însoțit doar de cîțiva prieteni.

Erau cu toții treisprezece. Vocile lor umpleau văzduhul cu cîntece răsunătoare. Rinul lucea ca o oglindă şi răsfrîngea în apa lui chivere de argint şi aur, lănci lungi, cu vîrfuri ascuțite, şi chipuri falnice de tineri din Xanten, din Țara de jos. Iar între ei, ca zeul Balder, şi mai frumos, şi mai viteaz, voinicul şi bălaiul Sigfrid.

Goneau pe țărmul Rinului şi, în a cincea zi de cale, au şi zărit în depărtări turnul cel alb şi crenelat în care se aflau străjerii regelui Gunter de la Worms.

Vestit îndată de străjeri, regele Gunter i-a ieşit lui Sigfrid în întîmpinare. Era urmat de Giselher şi Gernot, frații săi, ca şi de Hagen, unchiul lui, marele sfetnic de la Worms.

— Cine să călărească oare spre noi, cu-atîta îndrăzneală? l-a-ntrebat regele pe Hagen.

Hagen era cel mai umblat din cîți curteni erau pe-atunci în țările din miazănoapte. Fața îi era încruntată. Părul, ca de tăciune stins, îi flutura aspru pe umeri. Şi-n păr avea fire de-argint, pentru că Hagen era vîrstnic, slujise nu ştiu cîtor regi.

Şi Hagen, fără să dea greş, i-a răspuns regelui aşa:

— Acest voinic ce călăreşte în fruntea altor doisprezece, după veşminte şi curaj, poate fi numai unul: Sigfrid. Vine tocmai din Niderlanda, Țara de jos. Şi tatăl său, bătrînul Sigmund, stăpîneşte cetatea Xanten, cetate care-i aşezată pe țărmul Rinului, spre mare. Cu Sigfrid nu te poți lupta. Este voinic, cum nu se află al doilea pe tot pămîntul. Şi a învins pe mulți duşmani, prin lupte date față-n față. Luptînd astfel a dobîndit comoara

Nibelungilor, care se zice că aduce stăpînilor ei nenoroc. Are de-asemeni spada Balmung, care retează dintr-o dată cîte treizeci de capete. Are şi-o glugă fermecată, a regelui piticilor, ce face omul nevăzut şi-i înzeceşte forţele. Şi, dacă e să vă spun tot, a biruit şi un balaur ce străjuia lîngă comoară. Şi după ce l-a biruit, sfătuit de piticul Albrich, s-a scăldat în sîngele lui şi-a devenit invulnerabil. Nici o săgeată, spadă, lance, pumnal sau piatră nu-i pot face cel mai mic rău, nu-l pot răni. Iar la plecare, însuşi Albrich, cu toată ceata de pitici, l-a-nsoţit pînă la hotar pe-acest voinic, Sigfrid din Xanten. Unde era vreo aşezare, îi striga Albrich pe războinici să vină şi să i se-nchine lui Sigfrid, noul lor stăpîn. Acesta-i cel care soseşte, pe cît pot eu să socotesc. Rege, tu fii prevăzător...

Tocmai se apropiase Sigfrid de porţile cetăţii Worms.

— Voi nu sosiţi din Niderlanda? Tu nu eşti feciorul lui Sigmund şi al Siglindei de la Xanten? l-a întrebat regele Gunter.[16]

— Eu sînt, a răspuns mîndru Sigfrid. Şi văd că aţi ieşit cu arme. Am auzit că voi, burgunzii, sînteţi îndrăzneţi. Dacă e-ntr-adevăr aşa trimiteţi pe cel mai viteaz, cel mai puternic cavaler, cu lancea sau cu sabia, să ne întrecem amîndoi...

Gunter a pus mîna la şold, să-şi scoată sabia din teacă. Dar Hagen l-a ţinut de braţ:

— Nu te pripi. Mai ai răbdare. Pe Sigfrid nu-l poţi birui.

Gunter s-a domolit puţin.

— Nu înţeleg de ce vorbeşti atît de-nverşunat cu mine, a rostit iară către Sigfrid.

— Am auzit că tu, rege burgund, nu vorbeşti altfel nimănui, decît cu armele în mîini, i-a dat răspuns bălaiul Sigfrid. Şi totuşi, dacă vă-nvoiţi, doresc a fi prieten cu voi...

Obrazul regelui burgund s-a luminat numaidecît. La fel s-au luminat la chip şi fraţii: Giselher şi Gernot. Doar Hagen a rămas cu ochii întunecaţi, în timp ce Sigfrid era primit cu bucurie sub zidurile de la Worms.

Au răsunat, după aceea, jocuri şi cîntece la curte. Sigfrid cînta şi petrecea. În luptele cavalereşti era în fruntea tuturor. La trîntă, la zvîrliri cu lancea, la alergări, la călărit, nu putea nimeni să-l întreacă.

Cînta, lupta şi petrecea, dar gîndul lui era mereu numai la sora regelui, Crimhilda cea cu păr de aur.

— Unde o fi Crimhilda oare? Cum aş putea s-o zăresc? tot se-ntreba bălaiul Sigfrid.

Şi nu ştia că-n vremea asta, la o fereastră zăbrelită, Crimhilda sta şi-l cerceta. Ochii albaştri ai copilei străluceau de-o lumină nouă, privind la chipeşul flăcău. Şi dragostea ca o făclie dogoritoare i-aprindea inima, visele-i de fată.

A mai trecut, se povesteşte, încă un an, acolo-n Worms.

Lui Sigfrid i-a fost dat s-o vadă numai o dată pe Crimhilda. Ieşise lîngă mama sa, la o serbare, în cetate, urmată de tinere fete şi multe doamne de onoare.

Văzuse tînărul din Xanten, în mintea lui, chipul Crimhildei strălucitor ca o cunună încărcată de nestemate, dar cum era într-adevăr tot nu-şi putuse-nchipui.

Privea la ea ca ameţit, orbit de frumuseţea ei, de gingăşia-i de fecioară, de mersu-i lin şi unduios. Privea, şi nu-i venea să creadă.

„Aceasta-i, aşadar, Crimhilda? Atît e de încîntătoare?”

Cît o iubise mai-nainte pe sora regelui burgund, cum o iubea însă de-atunci!

A izbucnit în vremea asta năpastă grea peste burgunzi.

Saxonii cu paloşe late şi coifuri de argint cu coarne, asemenea celor de taur, însoţiţi de ostaşi danezi, temuţi arcaşi şi lăncieri, au năvălit peste burgunzi. în fruntea lor erau doi regi: Luaeger din Saxonia şi Ludegast din Dania.[17]

Gunter era îngrijorat. Duşmanii aduceau cu ei şaizeci de mii, ba şi mai bine de luptători mult încercaţi.

Aflînd Sigfrid această ştire, i-a cerut regelui burgund numai o mie de oşteni ca să-i gonească pe vrăjmaşi.

Gunter s-a-nvoit bucuros. Şi Sigfrid, cu-o mie de oameni şi cu cei doisprezece prieteni aduşi din Xanten, s-a pornit să-ntîmpine pe cei doi regi.

În luptele care s-au dat, Sigfrid şi-a dovedit credinţa şi prietenia pentru Gunter, fratele celei mult prea dragi.

Cei doi regi din Saxonia şi Dania au căzut prinşi. Oastea lor a fost sfărîmată.

Morţii nu i-au mai numărat.

Nu avuseseră burgunzii de cînd erau aşa izbîndă, deşi nu se aflau pe-atunci alţi luptători mai încercaţi. Iară victoria dobîndită cu-atîta faimă împotriva ostaşilor năvălitori se datora numai lui Sigfrid.

În timp ce şirul nesfîrşit de prizonieri intra în Worms, regele Gunter poruncise serbări strălucitoare în cinstea oaspetelui său, biruitor peste duşmani.

Iară primirea glorioasă a celor care se-ntorceau trebuia să o facă ea, Crimhilda cea fermecătoare, în piaţa mare de la Worms, aşa cum hotărîse Gunter.

— Bine-ai venit, i-a spus Crimhilda lui Sigfrid, care se afla alături de regele Gunter. Şi şi-a lăsat mîna ei mică în palma lui, mîngîietoare.

A trebuit să-l şi sărute pe buzele-i înfierbîntate, cum era datina burgundă, atunci cînd se-ntorceau vitejii.

Fata, simţindu-i arzătoarea lui răsuflare, s-a roşit ca macul gingaş din grădină, s-a clătinat de-o ameţeală neînţeleasă pentru ceilalţi. Şi era gata să se piardă, de nu ar fi ţinut-o Sigfrid.

— Domniţa mea, i-a grăit el, credinţă-ţi jur acum, de-a pururi. Odihnă eu n-o să mai am pînă ce tu nu vei vroi să-mi împlineşti aprigul dor ce m-a mînat pînă la Worms.

Atîta. Alta nu şi-au spus. Dar inimile s-au legat, pînă la moarte, amîndouă, acolo-n piaţa Wormsului.

Sigfrid, atît de îndrăzneţ în lupte şi în bătălii, era sfielnic în iubire. Nu ştia cum să-şi spună dorul, s-o ceară fratelui ei, Gunter, pe mult iubita lui Crimhilda.

Dar într-o zi, regele Gunter a început să povestească de marea insulă Islanda, care se-ntinde-n miazănoapte, în oceanul furtunilor şi al gheţurilor veşnice.

— Acolo, a-nceput să spună, regină este o fecioară de-o frumusețe uimitoare, al cărei nume e Brunhilda.[18]

Sigfrid ştia şi el povestea.

— Frumoasă tare e Brunhilda, a glăsuit regelui Gunter. Însă e mîndră peste fire. Mulți şi-au pierdut pînă azi capul. Vin regi de pe întreg pămîntul să-i ceară mîna preafrumoasei, dar ea îi pune-ntîi să lupte. Luptă-n întrecere cu ea. Pînă azi n-a învins-o nimeni. Şi cine-i biruit pe dată e osîndit să-şi piardă capul. Țărmul oceanului e plin de capete regeşti pierdute, ce stau înfipte-n sulițe.

Gunter l-a luat de braț pe Sigfrid. I-a spus în şoaptă, la ureche:

— Acuma îmi eşti prieten bun. Mi-ai salvat țara de duşmani. M-ai ajutat în clipe grele. Aş vrea şi eu să-ți spun ceva...

— Spune, s-a învoit şi Sigfrid.

— De mult rîvnesc eu la Brunhilda. Dar pînă azi n-am îndrăznit să mă pornesc către Islanda. Deunăzi am vorbit cu Hagen. El zice că-s prea mari primejdii. Dar orişicîte ar fi să fie, nu pot trăi fără Brunhilda. De asta m-am încredințat. Şi-am cugetat că, fiindu-mi prieten, ai să-mi dai iarăşi ajutor. Te încumeți să mă-nsoțeşti pînă-n tărîmul înghețat din mările furtunilor?

— Mă încumet, iubite rege, a spus Sigfrid cu prietenie. Gricît ar fi Brunhilda asta de aspră, fii sigur, Gunter îți va fi regină în Burgundia. Ne va-nsoți aici, la Worms, supusă ca o mieluşea. Pe țărmul insulei Islanda capul tău nu va fi înfipt. Dar îți pun o condiție...

— Oricare-o fi, ți-o-ndeplinesc, a dat răspuns regele Gunter. Numai s-o capăt pe Brunhilda.

— O cer şi eu pe sora ta. Dă-mi-o de soață pe Crimhilda, a îndrăznit, în sfîrşit, Sigfrid.

— Crimhilda?... Tu?... s-a mirat Gunter. Vroia să stea mereu fecioară lîngă regină, mama sa, şi lîngă frați... Ei bine, fie. Ți-o jur, Sigfrid, va fi a ta!...

Tinerii şi-au dat apoi mîna, pecetluindu-şi amîndoi făgăduințele făcute.

Şi iată, în puțină vreme, corabia de lemn burgundă luneca mai întîi pe Rin, zvîcnea pe Marea Nordului şi s-azvîrlea în ropotul furtunilor, ce bîntuiau neîntrerupt la miazănoapte, în ocean.

Pe ea se urcaseră Sigfrid, Gunter şi Hagen negurosul, şi prietenul lui Hagen, Volker,[19] din neamul căruia se trag toți cîntăreții de pe Rin.

Cumplită a fost călătoria. De nu era Sigfrid la cîrmă, se scufundau, de bună seamă. Numai o mînă de voinic ca a lui Sigfrid a putut să-nfrunte furia apelor.

Corabia era zvîrlită încoa'şi-ncolo peste valuri, parcă era o jucărie. Hăuri de ape se căscau. De sus cădea o grindină ca nişte bice arzătoare. Pînzele se făceau ca lemnul, sub frigul cel străpungător. Frînghiile înțepeneau de sus şi pînă jos, sub gheață. Marea urla înverşunată. Drumul părea fără sfîrşit.

Numai că, într-o dimineață, furtunile s-au potolit. În depărtare s-a văzut castelul 'nalt, strălucitor, clădit pe stîncile Islandei, în care locuia Brunhilda.

— Victorie nouă! au strigat Sigfrid şi Gunter laolaltă. Iată şi țărmul mult dorit! Iată şi stîncile Brunhildei!

Şi Gunter l-a îmbrăţişat pe prietenul său cel bun, Sigfrid, ce-l însoţise în Islanda.

Volker, poetul cavaler, a început să cînte vesel. Din roita sa ţîşneau spre slavă sunete limpezi, argintii, care urcau pînă-n Walhala, cum spuneau vechii cîntăreţi, şi-l desfătau pe cruntul Wotan.

Şi Wotan le îngădui să se apropie de Islanda şi de cetatea de pe stînci, cu numele de Isenstein. El aruncă jos în ocean, o toporişcă de argint. Ea se făcu un pescăruş. Şi pescăruşul arătă lui Sigfrid, ce era cîrmaci, unde era ţărmul prielnic să poată lăsa ancora.

Tustrei erau prea bucuroşi că ajunseseră la ţintă, doar Hagen cel întunecat îi privea aspru, mustrător.

Dar Gunter, Sigfrid şi cu Volker n-au luat în seamă la chipul rece şi încruntat ce-l avea Hagen. Au tras corabia la ţărm şi au sărit pe gheaţă, sprinteni. Numai că nici n-au prins să vadă împrejurimile albite, şi s-au văzut împresuraţi. Oşteni cu feţe mohorîte îi împungeau cu suliţe. S-a auzit apoi un tropot şi s-a ivit mîndra Brunhilda, marea regină a Islandei, călare pe un armăsar alb ca zăpada şi focos. Părul îi luneca pe spate, în lungi cosiţe încreţite. Purta în mîna dreaptă lancea, spadă la şold şi un pumnal, iar scutul agăţat de şa. Pe frunte avea o coroană cu două aripe de vultur, din aurul cel mai curat. Avea pe ea şi platoşă. Purta şi zale de oţel, şi o mantie roşie, care îi flutura în vînt.

Era frumoasă, însă aspră. Semăna cu-o walkirie.

Cătînd acum spre cei sosiţi pe ţărmurile insulei, văzu şi pe viteazul Sigfrid. Şi pentru-o cilpă s-a gîndit că nu s-ar întrista de loc dacă i-ar fi el peţitor. Totuşi, s-a încruntat la faţă. Le-a grăit tare, răspicat:

— Cine sînteţi? De-unde veniţi pînă-n Oceanul Îngheţat? Şi cu ce drept călcaţi aici, pe stîncile din Isenstein?

Ea întreba mai mult pe Sigfrid, luîndu-l, după înfăţişare, ceea ce şi era, un prinţ.

Dar Sigfrid a privit spre ea nepăsător şi i-a răspuns că el e numai un scutier. Iară stăpînul lui e Gunter, rege peste Burgundia. Ceilalţi doi îi sînt cavaleri, şi sfetnici buni şi apropiaţi.

Apoi s-a dat mai la o parte, luînd scutul regelui în mînă, făcîndu-se că-i slujitor.

Vroia să fie cît mai şters în ochii reginei Islandei şi-astfel să-l poată ajuta mai cu folos pe fratele iubitei sale.

Se pare, spun mulţi minesengeri, că în această întîmplare este izvorul suferinţelor de mai tîrziu.

Sigfrid nu s-a uitat la ea şi nici n-a gîndit s-o peţească, spunînd că-i numai un vasal al regelui Burgundiei.

Pe nimeni nu ierta Brunhilda, de nu se arăta destul de fermecat de frumuseţea-i de fecioară.

— Bine, a glăsuit regina, auzind vorbele lui Sigfrid. Cunoaşteţi însă legea mea. Ne vom lua la întrecere. Dacă mă biruieşte Gunter, îl voi urma în ţara lui. De nu, el îşi va pierde capul, îl voi înfige-n suliţă pe ţărmurile oceanului. Şi corbii îl vor ciuguli.

În timpul cît rostea Brunhilda vorbele-acestea, regele se-ngălbenise la obraz. Hagen o blestema, scrîşnind. Dar Sigfrid s-a dat lîngă rege şi i-a şoptit încetişor să nu se teamă, fiindcă el va fi mereu în preajmă.

Regina şi-a cerut îndată scutul de aur şi oțel. Trei bărbați greu l-au ridicat; însă Brunhilda l-a-nşfăcat cu mîna stîngă, ca pe-un fulg, şi a cerut şi sulița.

Sulița, după cum se spune, era făcută dintr-un trunchi şi ghintuită cu oțel, cam la o sută de ocale. Vreo trei sau poate patru oameni abia, abia de o tîrau.

Brunhilda însă a cuprins-o, cum iei o aşchie în mînă.

— Fii gata, rege, i-a strigat lui Gunter de Burgundia.

În acest timp, tînărul Sigfrid se strecurase pe corabie. Acolo îşi pusese gluga piticului Albrich pe cap, şi se făcuse nevăzut. Se-napoiase lîngă Gunter şi îi şoptise la ureche:

— Ia mîna, rege, de pe scut. Lasă-l să-l sprijin numai eu, cînd zvîrle sulița Brunhilda...

Regele Gunter se întoarse să vadă cine îi vorbeşte. În spate însă nu văzu decît pe Hagen, încruntat. Şi tot atunci simți o mînă ce nevăzută-i prinse scutul.

Brunhilda nu putea zări că nu mai ținea Gunter scutul. Era cam la cincizeci de paşi. Doar Volker se uita mirat cum scutul nu se mai găsea în mîna regelui şi, totuşi, se ținea singur în văzduh, parcă plutea pe nişte aripi.

Brunhilda cînd a strigat tare: „Fii gata, rege!” s-a lăsat puțin pe spate, şi cu toată puterea pe care o avea a zvîrlit sulița spre Gunter.

De n-ar fi fost alături Sigfrid, Gunter cădea sub lovitură.

Dar prințul Niderlandei, Sigfrid, a sprijinit atît de bine scutul în mîna lui de fier, că nici măcar nu s-a clintit. Atît doar că din el au curs, sub străşnicia izbiturii, buchete roşii de scîntei.

Pe urmă Sigfrid a-nălțat sulița grea de-unde căzuse şi-a cumpănit-o-n mîna dreaptă, în timp ce, de asemenea, Gunter se prefăcea c-o ține el, A îndreptat-o spre regină; dar nu cu vîrful ascuțit, de teamă să nu o ucidă. Cu partea boantă a-ndreptat-o, ținînd-o bine de tăiş.

Şi-atît de tare a aruncat-o, că scutul i-a căzut reginei din mînă şi ea însăşi s-a clătinat.

Din scutul ei şi din armură au țîşnit flăcări, nu scîntei.

A mai urmat o încercare, cu azvîrlirea unei stînci. Şi, la fel, Sigfrid, nevăzut, a biruit-o pe Brunhilda...

De față se aflau vreo şapte sau chiar opt sute de viteji din marea insulă Islanda...

Brunhilda a fost nevoită să-şi păstreze cuvîntul dat.

Fuseseră atîția martori, şi toți văzuseră prea bine că regele Burgundiei o învinsese pe regină.

De furie, apriga Brunhilda a luat sulița din nou şi-a aruncat-o spre castel.

Sulița a străpuns trei ziduri şi s-a oprit într-un portal.

— Ia-mă cu tine, a spus ea regelui Gunter, îmblînzită. Voi fi regina ta la Worms, şi tu vei fi, peste Islanda, stăpîn, de azi, în locul meu.

Ce bucurie a avut Gunter! Mai-mai că nu se poate spune. Dar şi mai mare bucurie a simțit Sigfrid cel bălai.

El se-ntorsese la corabie. Pusese iar gluga la loc, într-o lădiță, sub o bancă, şi se grăbise la castel.

Aici făcuse pe miratul.

— Nu-ncepeți lupta amîndoi? o întrebase pe Brunhilda. Am fost puțin pînă la țărm, să văd de-i legătura bună, dacă frînghia care ține corabia nu s-a slăbit.

Brunhilda a căzut în cursă.

A socotit că-ntr-adevăr Sigfrid lipsise în tot timpul cît se-ntrecuse ea cu Gunter.

— Un scutier bun, i-a răspuns ea, nu îşi lasă stăpînul singur tocmai cînd se începe lupta. Întrecerea a avut loc şi Gunter m-a învins pe mine. După-nțelegerea avută, voi fi acum regina lui...

Sigfrid s-a înroşit puțin. Poate ar fi răspuns Brunhildei pentru asemenea cuvinte, cu altele încă mai tari. Dar bucuria că-n curînd urma s-o vadă pe Crimhilda, pe draga lui, i-a-năbuşit toată mînia.

Volker cînta din rotta sa un cîntec despre biruință.

Sigfrid îl însoțea cu glasul pe cavalerul cîntăreț.

Doar Hagen nu-şi mai descrunta ochii săi reci şi-ntunecați. Nu lua parte la veselia ce-i cuprinsese pe ceilalți, şi-n primul rînd pe însuşi Gunter, ce-şi vedea visul împlinit.

Brunhilda a orînduit după aceea o serbare în cinstea oaspeților săi. Ochii ei, tot ca ai lui Hagen, erau vineți şi mohorîți. Şi-n noaptea care a urmat, au început să se ivească în Isenstein, cetatea ei, războinici înveliți în zale, cu coifuri şi-arme de oțel.

Priveau ciudoşi în jurul lor, vorbeau în şoaptă sau tăceau.

Lui Hagen nu i s-a părut că e vreo bună prevestire. A spus-o şi regelui Gunter; Gunter, lui Sigfrid şi lui Volker.

Serbarea trebuia să fie în Isenstein peste opt zile.

Nu cumva la serbarea asta Brunhilda uneltea ceva? Nu cumva oştile reginei aveau poruncă să-i lovească? Pentru că inima Brunhildei era-nghețată. Se vedea. Gunter n-o ispitea de loc. Blestema ziua cînd văzuse corabia burgunzilor sosind la țărm, în Isenstein.

La rugămințile lui Gunter, Sigfrid a plecat cu corabia în țara Nibelungilor. Nimeni nu l-a văzut că pleacă dintre oştenii ghețurilor. Şi-a pus pe cap gluga lui Albrich şi, neştiut, s-a coborît în țara Nibelungilor.

De-acolo s-a întors, pe urmă, cu-o mie de oşteni viteji, călări pe cai, împodobiți numai în aur şi argint. Erau urcați toți pe corăbii, ținîndu-şi sulițele-n mîini.

Brunhilda s-a mirat nespus:

— Ce este cu oştirea asta ivită pe neaşteptate?

Gunter i-a tălmăcit astfel:

— Cînd am venit noi în Islanda nu am vrut să te supărăm, şi ne-am lăsat toată oştirea în largul mării undeva. Acum fiindcă ne-am hotărît să facem nunta în curînd, am făcut semne, de pe țărm, că vasele cu călăreții pot să s-apropie şi să lase ancora lîngă Isenstein.

Brunhilda n-a avut ce spune. Serbarea s-a grăbit puțin. Luptătorii din Isenstein n-au mai privit pieziş la Gunter. Şi, după încă şapte zile, Brunhilda, Gunter, Sigfrid, Volker şi veşnic negurosul Hagen, cu oastea şi cu două sute de doamne şi fete din casă, cu mult bagaj şi bogăție, s-au urcat iarăşi pe corăbii.

Au plutit timp de nouă zile, înfruntînd marea furtunoasă, pînă la gura Rinului.

De-aici Sigfrid s-a despărțit de Gunter şi Brunhilda, şi, călărind un cal ca vîntul, s-a grăbit spre cetatea Worms. Îl urmau douăzeci de oameni.

Regina Ute şi Crimhilda, Gernot, şi Giselher, şi ceilalți, aflînd că Gunter a învins, nu ştiau cum să-i mulțumească lui Sigfrid pentru vestea asta. Ei toți credeau că singur Gunter a înfrînt trufia frumoasei Brunhilda.

S-au pregătit odăile. Doamnele şi domnițele şi-au făcut rochii cu paftale şi cu mărgele colorate. Şi-au scos din lăzi colanele, brățările cu pietre scumpe, cununile de nestemate şi blănurile cele bune, numai hermină şi samur.

Caii au fost înşeuați cu şei înalte, de argint. Şi cavalerii s-au armat cu săbii late, aurite.

Şi astfel au întîmpinat cortegiul cel strălucitor, în care se aflau regina din Isenstein, regele Gunter, Hagen şi Volker cîntărețul, şi doamnele şi fetele venite tocmai din Islanda, şi cavalerii nibelungi şi cei ai trufaşei Brunhilda.

Primirea ce li s-a făcut a-ntrecut orice-nchipuire.

Domnițele Burgundiei, cu flori în plete, le-au cîntat. Cavalerii le-au dat onorul, cu flamurile ridicate.

Şi vorbele de bun sosit Brunhildei le-a rostit Crimhilda.

Cu dragoste apoi Crimhilda a-mbrățişat-o pe regina cea aspră a islandezilor.

I-a sărutat obrajii palizi şi ochii cei întunecoşi.

Cu sărutări a-ntîmpinat-o şi doamna Ute pe Brunhilda, şi cei doi fii ai ei mai mici: principii Giselher şi Gernot.

Mai toți îi lăudau frumusețea, deşi oricine îşi da seama, afară poate doar de Gunter, că-ntre Crimhilda şi Brunhilda, mai mîndră era cea dintîi.

S-au întins apoi multe mese. Pahare s-au ciocnit voios. Şi Sigfrid i-a reamintit lui Gunter ce-i făgăduise mai înainte de plecare către ținuturile Islandei: dacă se-ntorc iarăşi la Worms, avînd cu ei şi pe Brunhilda, îngăduie căsătoria Crimhildei cea cu păr de aur.

Gunter a-ncuviințat îndată şi fără nici o şovăială nunta lui Sigfrid cu Crimhilda. Ba încă a mai poruncit ca nunta sa şi a lui Sigfrid să fie în aceeaşi zi.

Nunțile au fost fără pereche. Iară petrecerea pornită nu s-a sfîrşit vreo două luni. În capul mesei erau Gunter şi cu Brunhilda cea trufaşă şi dincolo, la celălalt capăt, se aşezaseră pierduți, cu ochii-n ochi şi mînă-n mînă, Sigfrid cu scumpa lui Crimhilda.

— Iată-ne, sîntem împreună, a rostit blînd frumosul Sigfrid. Astfel vom sta întotdeauna...

— Da. Dragostea care ți-o port nu are seamăn, şi îți jur că ea nu va slăbi o clipă, cît timp va bate inima în pieptul meu... a spus Crimhilda.

Brunhilda îi privea-ncruntată. Venin avea în inimă.

— Eu nu-nțeleg de ce îi dai unui vasal atîta cinste. Sigfrid ştiam că ți-e scutier, a zis Brunhilda către Gunter.

Dar regele a zîmbit vesel.

— O fi cum spui, dar țin la el mai mult decît la frații mei. O să-nțelegi poate vreodată aceste vorbe, draga mea.

Brunhilda ar fi vrut să spună mai nu ştiu ce, mai nu ştiu cum, dar Gunter i-a tăiat cuvîntul. Şi prin aceasta i-a sporit nesăbuita ei mînie contra lui Sigfrid şi-a Crimhildei.

După ce s-a sfîrşit ospăţul, mirele a dorit să intre şi el în cămara Brunhildei. Regina l-a împiedicat. Nu îl iubea de loc pe rege, şi fiindcă Gunter stăruia, a luat o centură lungă şi l-a legat cu ea pe rege. Apoi, aşa strîns în centură, l-a atîrnat de-un cui, în grindă.

Întreaga noapte a gemut regele, stînd legat în grindă. Doar dimineaţa i-a dat drumul soţului său aspra Brunhilda.

A doua zi, sărmanul Gunter era nespus de abătut. Sigfrid l-a întrebat ce are. Gunter i-a spus de-a fir-a-păr cum nu i-a îngăduit Brunhilda să intre în odaia ei, şi, fiindcă el a stăruit, l-a legat strîns cu o centură.

L-a agăţat apoi în grindă.

L-a ţinut astfel toată noaptea. Doar dimineaţa i-a dat drumul, însă i-a glăsuit aşa:

— De astă dată ţi-am dat drumul. Dacă nu o să-ţi fie-nvăţ, şi ai să mai încerci să intri vreodată în odaia mea, am să te leg din nou de grindă, şi-am să te las ca să te vadă toţi slujitorii din palat... Şi să rîdă cu hohote...

— Asta e totul? a spus Sigfrid. Ascultă, frate, ce te-nvăţ. Diseară cînd sfîrşim ospăţul, urmeaz-o iarăşi pe Brunhilda. Ea, sigur, se va-mpotrivi. Numai că-n spate voi fi eu, pe cap cu gluga fermecată. Şi, nevăzut, te-oi ajuta...

Gunter s-a învoit, fireşte.

Seara, Brunhilda l-a oprit din nou să intre în cămară. Dar Sigfrid care îi urma, pe cap cu gluga fermecată, a suflat iute în făclie. Gunter s-a dat mai la o parte. Şi Sigfrid, nevăzut în prag, a şi cuprins-o de mijloc pe mult prea apriga Brunhilda. A început lupta cu ea.

— Sînt rege şi stăpîn aici, şoptea Sigfrid, lăsînd să creadă că e Gunter. Dă-te, Brunhilda, la o parte. Castelul este tot al meu, şi pot să intru unde vreau.

S-au luptat ei un timp în prag. Şi Sigfrid, pînă la sfîrşit, a biruit-o pe Brunhilda, oricît era de-nverşunată şi de puternică regina. Degeaba îşi mai pregătise Brunhilda lunga-i cingătoare, ca să-şi anine iar în grindă bărbatul, pe regele Gunter.

Abia putea să mai respire, strînsă de braţele lui Sigfrid ca nişte cleşti tari, de oţel. Simţea că de va mai lupta cît de puţin, acolo-n prag, o să se stingă negreşit. Şi Brunhilda s-a domolit.

— Te rog, îndură-te, dă-mi drumul, iubite soţ, glăsuia ea, crezînd că-n faţa sa e Gunter. De astăzi poţi intra oricînd şi-aici, în încăperea mea, cum intri orişiunde vrei în tot acest castel al tău. De astăzi am să te ascult şi nu te voi mai supăra, dar cruţă-mi viaţa, plîngea ea.

Sigfrid îndată i-a dat drumul şi l-a împins pe întuneric, în faţa ei, din nou pe Gunter, care stătuse lîngă uşă.

Numai că-n timpul luptei Sigfrid îi smulsese mîndrei regine a Islandei lunga centură aurită pe care ea o pregătise, gîndind că-l va lega pe Gunter, ca şi cu-o seară mai-nainte.

Ajuns acasă, vesel, Sigfrid a povestit totul Crimhildei. I-a arătat şi cingătoarea.

Crimhilda a luat cingătoarea cumnatei sale, şi, rîzînd, a azvîrlit-o într-o ladă, ca nici să nu se mai pomenească de tot ce suferise Gunter de la soția sa, Brunhilda.

Şi totul a rămas uitat...

— A mai trecut încă un timp... cînta tînărul minesenger, în vreme ce corabia, plutind pe Rin, se apropia de întăritul castel Mainz. Rinul intra de-aici în munți. Soonwaldul se ivea din stînga, împădurit şi misterios. Şi Westerwaldul aştepta din dreapta, amenințător, cu stîncile lui cenuşii, rostogolite pînă-n țărm.

Crimhilda-i arăta Brunhildei o dragoste caldă, de soră. Însă regina din Islanda în sufletu-i nu avea tihnă şi nu putea să se împace. Odinioară, în Islanda, ea crezuse că Sigfrid a venit s-o ceară de soție. Acesta-i răspunsese însă că este doar vasalul regelui Gunter, de la Worms. Şi-acuma îl vedea în cinste, nu ca vasal, ci ca un prieten, şi mai cu seamă însurat, şi peste fire fericit lîngă iubita lui Crimhilda.

Acest necaz, pe cît se spune, a tot crescut, a tot crescut...

Într-o zi au venit din Xanten soli de la Sigmund şi Siglinda.

Şi solii îi rugau pe Sigfrid şi pe Crimhilda să pornească degrabă către Niderlanda. Sigmund era cam ostenit.

Vroia să-i lase cîrmuirea feciorului său cel plecat de-atîta vreme la burgunzi.

Ascultînd ruga tatălui, Sigfrid a luat-o pe Crimhilda şi — după ce s-au despărțit de Ute, doamna, şi de frați — amîn- doi au plecat spre Xanten, cu mult bagaj şi însoțiți de cavalerii nibelungi.

Drumul l-au făcut tot pe apă, plutind pe lîngă Mainz şi Koln, pînă ce au ajuns la Xanten.

Pe țărm se aflau regele şi regina aşteptînd.

Ce mult s-a bucurat Siglinda de-o noră atît de-ncîntătoare, cum era tînăra Crimhilda! Sigmund nu se mai sătura s-o tot privească şi să-i spună:

— Acum îl înțeleg pe Sigfrid... De aş fi fost în anii lui şi eu plecam să-mi cuceresc o soață cum eşti tu, Crimhilda...

Cu rîsete şi voie bună au pornit apoi la palat, urmați de doamne, cavaleri, de slujitori şi de oştire.

Mult s-au mirat toți poporenii văzînd oştenii nibelungi, înalți, şi neguroşi, şi zdraveni, înveşmîntați numai în aur, şi în argint, şi în oțel, cu lăncile în cumpănire, trecînd în tropot prin oraş.

S-au aşternut mese bogate. Au avut loc serbări, turnire.[20] După aceea însă Sigmund a-ncredințat fiului său ocîrmuirea peste oraş şi peste țară, în fața dregătorilor şi a întregului popor.

Sigfrid a fost încununat. Şi a-nceput să cîrmuiască, avînd la dreapta pe Crimhilda.

Soția, deşi tînără, îl sfătuia cu-nțelepciune şi dragoste în orice pricini. Şi, fiindcă el, mai bătăios, era adesea pus pe lupte şi pe războaie cu vecinii ea-l domolea de multe ori.

Au trecut astfel zece ani.

Blonda Crimhilda-i dăruise soțului său un băiețel. Era voinic, bălai şi rumen. Semăna picătură ruptă cu tatăl său, viteazul Sigfrid.

— Cum să-l numim? a-ntrebat ea cînd s-a născut.

— Mai este vorbă? a zis Sigfrid. Gunter, ca pe fratele tău. Iată prilejul fericit ca să ne arătăm iubirea pe care-o purtăm amîndoi cumnatului meu de la Worms.

Şi pruncul a luat numele lui Gunter, regele burgund.

Aflind Gunter această ştire, tocmai în vremea cînd Brunhilda îi dăruise şi ea un prunc, tot băiețel, şi tot voinic, a hotărît să-i dea, de asemenea, numele dragului cumnat.

Băiatul său s-a numit Sigfrid.

Cu acest prilej, Brunhilda a început iarăşi să-ntrebe pe soțul său:

— Sigfrid ştiam că ți-e vasal. Aşa mi-a spus odinioară. Vasalii trebuie să vină în fiecare an, supuşi, la suzeran şi să-l salute, ba uneori s-aducă bir. Sigfrid de ce n-a mai venit?

Gunter s-a mîniat puțin. I-a răspuns totuşi liniştit:

— Ți-am spus, şi iarăşi îți repet: Sigfrid nu mi-e de loc vasal. Îmi e doar prieten şi cumnat. Totul n-a fost decît o vorbă fără noimă, azvîrlită odinioară în Islanda. Însă ce-i drept, îmi este dor şi mie de surioara mea, de soțul ei şi de băiatul care-a primit numele meu. Fiindcă au venit zilele verii, şi țara mi-e scăldată-n flori, iară pe Rin apele curg mai aurite ca oricînd, am cugetat noaptea trecută că ar fi bine să-i poftim să vină în cetatea Worms, să mai petrecem împreună.

— Să fie precum socoteşti! a spus Brunhilda încruntată. Pofteşte-i după cum ți-e voia, pe sora ta şi pe vasal...

După ce a rostit cuvîntul care îl supăra pe Gunter, regina s-a întors cu fața spre o fereastră, şi-a tăcut.

Ea nu putea nicicînd să ierte — deşi trecuseră atîția şi-atîția ani de cînd era regină în Burgundia — că Sigfrid o nesocotise, zicînd că e numai vasal şi n-are dreptul s-o pețească. Otravă mai avea Brunhilda, de bună seamă-n inimă, că nu era-n locul Crimhildei şi n-avea ea de soț pe Sigfrid, cel mai frumos şi mai viteaz dintre bărbații ce trăiau în acea vreme pe pămînt.

Gunter s-a încruntat din nou, a vrut să mai spună ceva, însă regina se-ntorsese cu fața aspră spre fereastră, curtenii îi priveau mirați, şi-atunci a dat poruncă astfel:

— Să plece soli în Niderlanda şi să-i poftească-aici, la Worms, pe Sigfrid şi Crimhilda. Nu i-am văzut de zece ani. Ne este tare dor de ei, de soră, ca şi de cumnat.

Solii, cu daruri, au plecat. S-au dus la Xanten într-un suflet.

Sigfrid, cu inima deschisă, s-a veselit primind poftirea.

— Plecăm, Crimhilda, de îndată, a hotărît bălaiul Sigfrid. Îmi e atît de dor de Gunter. Şi de Brunhilda mi-este dor. Mi-aduc aminte cînd am fost cu Gunter să o cucerim din depărtata ei Islandă. Prețul victoriei erai tu. Ei, anii, anii cum se duc... Ai astăzi douăzeci şi şase. Mai ieri aveai doar cincisprezece.

Crimhilda nici nu mai ştia de bucurie ce să facă. Pornea un lucru, îl lăsa... Strîngea pe micul prinț la piept şi-i povestea cum este țara Burgundiei, pe Rin, în sus. De n-ar fi fost drumul prea lung, îl lua cu ea pînă la Worms. Aşa-l lăsa ca să mai crească şi să se facă mai voinic.

S-au pregătit vreo şapte zile.

Au luat cu ei şi multe daruri pentru bătrîna doamnă Ute, şi pentru Gunter şi Brunhilda, şi pentru Gernot, Giselher, Hagen şi ceilalți de la Worms.

Sigfrid şi-a luat în brațe fiul. L-a sărutat de multe ori.

Gunter cel mic — avea un an — l-a strîns şi el de gît pe Sigfrid. Nici nu vroia să-i mai dea drumul. Țipa, plîngea, şi nu-l lăsa pe tatăl său, Sigfrid, de gît.

Cu greu de tot s-au domolit. Abia i l-au desprins din brațe. A rămas însă suspinînd, în timp ce ei plecau pe drum, călări, pe țărmul Rinului.

Grea despărțire a fost asta. Mereu îşi aminteau de Gunter, fiul lor mititel, pe cînd se depărtau într-una de Niderlanda şi intrau, cu caii şi poverile, pe drumurile dintre munți.

Străjerii, ce stăteau de veghe ziua şi noaptea, la hotar, au dat de ştire prin trimişi, care zburau pe cai ca vîntul, că sosesc oaspeții doriți.

Gunter, Brunhilda, doamna Ute, frații mai mici şi sfetnicii le-au ieşit în întîmpinare.

Ce-mbrățişări, ce vorbe bune, ce veselie-a fost atunci, nici nu se poate povesti.

Mesele nu se ridicau. Întrecerile se sfîrşeau, dar de îndată le luau locul alte întreceri vitejeşti. Şi alte lupte începeau între vitejii cavaleri. Turnirele, spun cîntăreții, că ar fi fost poate o sută, în timpul cît au stat ca prieteni Sigfrid şi draga lui Crimhilda în marele castel din Worms.

Sigfrid a-nvins în vremea asta pe toți cît s-au încumetat să-ncerce a lupta cu el.

A strîns vreo treizeci de cununi. Apoi stindarde, sulițe, spade, pumnale şi blazoane. Trofeul lui se ridica pe-o latură a castelului, împovărat de arme, zale şi tot ce-a dobîndit luptînd.

Timpul trecea plăcut şi vesel.

Petrecerea era în toi. A venit însă un turnir din care s-a iscat urgia. Crimhilda sta lîngă Brunhilda, şi amîndouă se uitau la soții lor cum se luptau pe cîmpul îngrădit cu steaguri.

Sigfrid trîntise de pe cal pe-un luptător sosit anume din ducatul Carintiei ca să-şi încerce vitejia.

— Nimeni nu-i mai viteaz ca Sigfrid, şi nici mai tare decît el, strigase veselă Crimhilda.

Însă regina de la Worms s-a învolburat pe sub sprîncene. Ochii i s-au întunecat mai mult decît de obicei. Şi a rostit aspră Crimhildei:

— Crezi tu, dar nu-i aşa, Crimhilda. Se află unul mai viteaz. Cu zece ani mai înainte, cînd au venit Gunter şi Sigfrid în depărtata mea Islanda, Sigfrid a spus că e scutier. Şi-n vremea cît a durat lupta s-a depărtat şi s-a ascuns. Iar Gunter s-a-ntrecut cu mine, m-a biruit ca un viteaz. Un suzeran e mai puternic decît oricare din vasali...

Crimhilda s-a simțit lovită de vorbe, ca de un cuțit.

— Sigfrid — vasal, spui tu, Brunhilda? Nu e vasalul nimănui. Află ce-ți spun: Acolo, în Islanda, Sigfrid te-a-nvins, nu, cum crezi Gunter.

— Sigfrid! Ce spui? Mă faci să rîd. L-am văzut bine eu pe Gunter, zvîrlindu-mi lancea, apoi stînca...

— L-ai văzut? Nu l-ai văzut bine! în spatele lui era Sigfrid, pe cap cu gluga fermecată, pe care-o are de la Albrich.

Şi-a rîs Crimhilda, mulţumită, fiindcă putuse să rostească astfel de vorbe despre Sigfrid, soţul atîta de iubit.

— E o minciună fără seamăn! s-a-nverşunat mai rău Brunhilda. Dacă era aşa cum spui, Gunter nu m-ar fi biruit în seara-a doua după nuntă. N-ar fi putut intra-n odaie. Sau de intra, n-ar fi scăpat de cingătoarea-mi aurită. Sta agăţat şi-acum în grindă, în hohotele tuturor.

Turnirul tocmai se sfîrşise. Reginele s-au ridicat, fără să-şi termine cuvîntul.

A doua zi s-au întîlnit pe drumul spre biserică.

Brunhilda se grăbea, urmată de o suită numeroasă, să urce treptele de piatră.

Crimhilda s-a ivit şi ea, înconjurată de-o mulţime de doamne şi tinere fete ce o-nsoţeau din Niderlanda.

— Întîi se cade să se urce pe trepte cea care-i soţia regelui suzeran, a spus mîndra Brunhilda cu glas tare, ca să audă toţi din jur. După aceea se cuvine să urce şi soţia vasalului: Sigfrid îi e vasal lui Gunter.

— Mă mir, i-a spus, jignită greu, Crimhilda, că o femeie cum eşti tu ocupă tronul de regină.

Brunhilda s-a făcut ca ceara.

— Ce vrei să spui? a-ntrebat ea.

— Ce vreau să spun? a rîs Crimhilda. Îmi vorbeai ieri de cingătoarea cu care l-ai legat pe Gunter. Dar unde-i cingătoarea asta? Spuneai cîndva că ai pierdut-o. Nu ai pierdut-o, fiindcă uite-o...

Şi, dîndu-şi grabnic la o parte mantia care o-nvălea, i-a arătat soaţei lui Gunter, pe rochie, strînsă, cingătoarea lungă, de piele aurită.

— Sigfrid te-a biruit şi-atunci, avînd pe cap tot gluga fermecată. Pe întuneric n-ai zărit că Gunter s-a dat la o parte, şi Sigfrid s-a luptat cu tine. Cînd te-a lăsat, ţi s-a desprins în mîna-i cingătoarea asta. Iată dovada. Ce mai spui?

Lumea, auzind gălăgie, s-a adunat în jurul lor.

Vorbele spuse de Crimhilda au umplut inima Brunhildei de-o ură fără de pereche. S-a dus la Gunter. A ţipat:

— I-adevărat ce-mi spune soaţa lui Sigfrid, care ţi-e vasal?... Vreau răzbunare... Răzbunare!... Vreau moartea celui ce m-a-nfrînt!

Gunter şedea posomorit. Ceilalţi îşi fereau ochii-n lături. Doar Hagen se uita spre rege, murmurînd ameninţător:

— Taina acum nu mai e taină. O ştie fiecare om. Şi mai toţi rîd pe înfundate. Regina s-a făcut de rîs. Regele Gunter tot la fel. Chiar eu, care te-am însoţit cînd ai adus-o pe Brunhilda, voi fi acuma ponegrit. Făptaşul trebuie să plătească... Făptaşul trebuie ucis...

Era nespus de amărît Sigfrid de ce se petrecuse.

Inima îi era curată. Îl ajutase doar pe Gunter, fiindcă-l rugase el prea mult, şi pentru că-l socotea frate. Şi de-i mărturisise taina Crimhildei sale-n acea noapte, făcuse asta tot cu gîndul de-a avea cugetu-mpăcat faţă de soţia lui iubită.

Cu ce era el vinovat că nu se potolea Brunhilda, şi căuta pricină într-una, şi-l umilise şi pe el, şi pe iubita lui Crimhilda?

Fusese-o sfadă-ntre prinţese. Putea să se găsească-o cale ca totul să fie iar bine.

Sigfrid se dusese la Gunter să-l liniştească, să-l împace. Crimhildei îi părea, de-asemeni, nespus de rău de toată cearta. Ar fi cerut chiar ea Brunhildei, cu vorbe bune, împăcarea. Dar Brunhilda nici n-o privea şi nu vroia s-o mai audă.

Din toată marea veselie care fusese la-nceput, acuma nu mai rămăsese decît mînie, priviri rele şi şoapte negre, veninoase.

Mai ales Hagen, negurosul, îl ațîța mereu pe rege:

— Nu trebuie să-l ierți pe Sigfrid. Numai prin moartea lui se spală ruşinea care-ai îndurat-o... Acuma ştie toată lumea că pe Brunhilda n-ai învins-o, ci că ți-a dăruit-o Sigfrid. Şi dacă Sigfrid o să piară, nu mai rămîne nici un martor, şi poți să spui iarăşi ce vrei...

Pe-ascuns întunecatul sfetnic se-nțelesese cu Brunhilda şi îi jurase s-o răzbune, luînd viața celui ce era oaspete în Burgundia.

De-aceea-i cerea învoire regelui Gunter să-l ucidă pe tînărul rege din Xanten.

Gunter, uitînd de prieteşugul de altădată, de ajutorul ce-l primise de-atîtea ori de la Sigfrid, s-a învoit mult prea uşor, dorind să-şi liniştească soața din negrăita ei mînie.

Amîndoi, Hagen şi cu Gunter, au pus la cale-un vicleşug.

S-au prefăcut că supărarea s-a risipit şi au uitat-o.

Cu toții iar zîmbeau lui Sigfrid cu bunăvoie şi-l pofteau pe la ospețe şi turnire.

Regina însăşi, prefăcută, o lua de mijloc pe Crimhilda şi-o săruta, zicînd că pacea este mai bună decît cearta.

De multe ori se-ntîmplă astfel. Vicleanul îți surîde-n față, şi-n spate pregăteşte arma cu care te va-njunghia.

Şi, precum uneltiseră, Gunter şi Hagen au tocmit vreo patruzeci de vînzători să vină şi să se prefacă fugari din țara danilor.

Aceştia au venit la curte şi s-au plecat regelui Gunter. Sigfrid era şi el de față. Hagen orînduise astfel ca tînărul soț al Crimhildei să se găsească la castel.

— Regele Ludegast, danezul, cu Ludeger, craiul saxon, pe care voi i-ați biruit cu zece ani mai înainte, au pornit iarăşi să v-atace, au spus fugarii mincinoşi. Şi plănuiesc să ardă Wormsul.

Sigfrid, cu inima curată, nebănuind înşelăciunea, a glăsuit numaidecît:

— Să vină, dacă vor să piară. Acuma nu-i vom mai ierta. Regele Gunter are prieteni. Mă voi lupta eu pentru el.

Hagen atîta aştepta. Făcînd semn regelui, a spus:

— Sigfrid e cel dintîi viteaz din cîți se află pe pămînt. Aş zice, luminate rege, să primim rugămintea lui.

— O şi primim, a răspuns Gunter. Însă îl însoțim şi noi. Să ne gătim deci pentru luptă. Peste cinci zile vom porni eu, Sigfrid şi cu tine, Hagen, şi alți războinici încercați, ce nu se tem nici de saxoni, şi nici de oştenii danezi.

A fost pentru întîia oară cînd Hagen a zîmbit puțin, ca şi cum într-o zi noroasă s-ar arăta pe cer o geană abia mijită de lumină. Apoi s-a-ntunecat la loc şi a dat fuga la Brunhilda, să-i povestească tot ce-a fost şi cum l-au înşelat pe Sigfrid.

S-au sfătuit iar amîndoi.

Hagen i-a povestit Brunhildei că Sigfrid e invulnerabil. însă tot el şi-a amintit că tînărul din Niderlanda avea un loc unde putea să fie străbătut de armă.[21]

— Cum să aflăm, a spus Brunhilda, unde-ar putea fi el lovit?

— Voi afla eu, a răspuns Hagen. Sigfrid va trebui să piară. Crimhilda mă socoate prieten, crede că ţin la ea, fiindcă-i sînt unchi. Îmi va mărturisi ea însăşi această taină, în curînd. Şi asta îi va fi osînda...

Hagen şi-a luat după aceea o-nfăţişare prefăcută şi a căutat-o pe Crimhilda. Şi făcînd pe îngrijoratul i-a glăsuit în acest fel:

— Ştiu că iubitul tău bărbat s-a cufundat odinioară în sînge roşu, de balaur. A devenit invulnerabil. Însă mai ştiu că tot atunci pe trup o frunză i-a căzut, de sus, dintr-o coroană a unui tei. Locul cel neatins de sînge e singurul lui beteşug. Acolo poate fi lovit. Ca unchi ce-ţi sînt, rudă de-aproape, ca sfetnic al Burgundiei, mă-ngrijorează acest lucru. Mă tem ca-n bătălia asta Sigfrid să nu fie lovit... Mă tem. Am nişte presimţiri...

Crimhilda s-a înfiorat.

Dragostea uneori e oarbă. Nu-nţelege înşelăciunea.

— Unchiule Hagen, a zis ea, căzînd în cursa mişelească, decît să fie lovit el, mai bine piară lumea toată. Sigfrid e tot ce am mai scump...

Hagen pentru a doua oară s-a luminat atunci puţin.

— Ştiu, a spus el, şi tocmai de-asta am venit eu acum la tine. Cunoşti, de bună seamă, taina. Ştii locul unde-i vulnerabil...

— Da, îl cunosc a zis Crimhilda, dar nu am voie să ţi-l spun. Şi nu-l voi spune nimănui... Sigfrid s-ar mînia grozav...

— I-adevărat, a rostit Hagen, că Sigfrid n-ar îngădui. El este tînăr şi viteaz. Socoate c-ar fi înjosit, dacă ar fi păzit de altul, în timpul unei bătălii. Eu însă îţi sînt rudă bună. Taina n-am s-o împărtăşesc nici unui om. Îţi jură Hagen! Şi ştii că eu nu-mi calc cuvîntul. Te sfătuiesc ca, pe ascuns, să-i coşi, Crimhilda, pe veşmînt, în locul unde-i vulnerabil, un semn micuţ, neobservat, cu nişte aţă roşie. Doar eu voi şti semnul acesta. Şi-l voi păzi de lovituri pe soţul tău mult îndrăgit în iureşul războiului. Îţi spun din nou: am presimţiri. Socot că nu ai vrea să-l pierzi...

Crimhilda a oftat adînc:

Nu ştiu de pot să mă încred...

— Încrede-te, îţi sînt unchi bun şi îţi vreau numai binele.

Şi, temătoare de primejdii, Crimhilda s-a-nvoit să coasă, cu aţă roşie, un semn pe tunica soţului său.

Cu mîna ei îi arăta duşmanului locul în care Sigfrid putea fi nimerit.

Şi-atunci, se spune în legendă că Hagen a zîmbit din nou, în acea zi, a treia oară.

Planul îi izbutea deplin.

I-a dat de ştire şi Brunhildei. Gunter a fost şi el vestit.

Gunter se zice c-ar fi stat încă o clipă-n cumpănă:

— Ucidem pe un oaspete, apărător, rudă şi prieten, a murmurat încet, în barbă. Dacă se află crima asta, ce or să spună peste veacuri poeţii-n cîntecele lor? Sîngele lui ne va păta coroana, tronul şi pe noi...

— Coroana de Burgundia a fost pătată tot prin Sigfrid, a grăit Hagen, îngheţat. Şi ca să nu ai remuşcări, voi lua crima asupra mea. Eu voi vărsa sîngele lui...

Gunter întîi n-a spus nimic. Barba îi tremura uşor. A-ncuviinţat apoi din cap:

— Bine, să fie omorît. Sîngele îl vei vărsa tu!

Şi, precum uneltise Hagen, Crimhilda a cusut pe haina soţului său, tînărul Sigfrid, în locul unde lovitura putea fi dată cu folos, un semn micuţ cu aţă roşie, o cruciuliţă cît un bob.

A doua sau a treia zi, oştile au pornit la drum.

Sigfrid şi-a-mbrăţişat soţia.

Crimhilda i s-a strîns la piept.

Inima îi bătea Crimhildei, de parcă îi sărea din piept.

— Sigfrid, păzeşte-te, te rog...

Ochii albaştri lăcrămau.

— Crimhilda, nu te îngriji. Tu ştii că sînt invulnerabil. Sîngele roşu, de balaur, mă va feri de-orice primejdii...

— Pe spate însă ai un loc... a spus Crimhilda-ncetinel.

— Pe-acela nu mi-l ştie nimeni, decît tu singură, iubito, a rîs cu voie bună Sigfrid.

Crimhilda s-a făcut ca ceara. A vrut să mai spună ceva, dar Sigfrid a îmbrăţişat-o. Şi-a pus coiful şi a plecat.

Oştile se porniseră, dar ea mai sta lîngă un stîlp, sus, în cerdac, şi tremura. Cu mîna îi mai făcea semn.

— Nu, Sigfrid... Sigfrid, nu pleca...

De la un alt balcon privea Brunhilda, săgetîndu-l pe Sigfrid cu ochii, de parcă îl muşca.

Gunter era în fruntea oastei, Sigfrid alăturea de el. În urma lor călărea Hagen.

— Sigfrid!... striga încă soţia lui Sigfrid cel cu păr bălai.

Dar Sigfrid n-o mai auzea.

Şi doamna Ute se-apropie de fiica ei, o mîngîie şi îi strînse mîinile reci.

Brunhilda nu se mai vedea.

Însă Crimhildei îi păru că mai aude-un rîs hain, şi izbucni în hohote...

Oastea înainta acum prin codrii deşi, greu de pătruns către ţara saxonilor.

Merseră ziua şi noaptea. Se depărtaseră destul.

— Ce-ar fi să şi vînăm ceva în drumul nostru? a spus Hagen, cercetînd mai ales pe Sigfrid.

— Să vînăm, a grăit şi Gunter.

Şi, după vorba sfetnicului, s-au împărţit în două cete.

Era către ceasul amiezei. Sigfrid a pornit prin pădure şi, cum era de priceput în meşteşugul vînătoarei, a doborît un cerb, un zimbru, vreo nu ştiu cîte căprioare, un cerb sălbatic, mai mulţi ţapi, şi mai la urmă un mistreţ.

Toată oştirea nu vînase atîta cît aducea Sigfrid.

Focul fusese aprins în *sihlă. (Sihlă, sihle, s.f. - Pădure deasă de copaci tineri; hăţiş)*

Se apropia timpul de masă şi de odihnă, cînd, deodată, sunară iarăşi buciumaşii.

Un urs uriaş, scăpat de săbii şi buzdugane, se-arătă.

Sigfrid încălecă din nou. Ursul fugea către desişuri. Voinicul se azvîrli din şa. Îl cuprinse la o strîmtoare. Îi sări-n spate. Îl trînti şi dete-o luptă piept la piept. Ursul întinse labele. Vroia să-l muşte. Mormăia. Sigfrid îi apucă gîtlejul. Îi tăvăli botu-n pămînt. Scoase curmeiul şi-l legă, apoi îl luă tîrîş cu el.

Ce chiote s-au auzit în tabără cînd a sosit Sigfrid cu ursul lui tîrîş!

Apoi a fost întinsă masa. Şi-au mîncat carne din vînatul îmbelşugat adus de Sigfrid.

Dar vin n-avem? întrebă Sigfrid. Să bem şi să cîntăm în cor...

— Vinul? se prefăcea uimit sfetnicul regelui din Worms. De vinuri am uitat de tot. Dar ştiu, dacă ți-e sete, Sigfrid, într-o vîlcică, un izvor cu apă cum nici n-ai gustat...

— Să bem şi apă, a spus Sigfrid. Unde cunoşti izvorul, Hagen?

— Pe-aici... Pe-aici!... a răspuns Hagen, călăuzindu-l pe viteazul din Niderlanda spre adîncul codrului. Uite izvorul... uite-l ici...

Şi Hagen l-a adus pe Sigfrid în fața unui mic izvor ce murmura printre copaci.

— Dă-mi spada Balmung, dă-mi şi lancea, i-a spus cu viclenie Hagen. Apleacă-te şi soarbe apă. Încrede-te. Îți sînt doar unchi, prin soața ta, dulcea Crimhilda.

Sigfrid i-a dat vicleanului armele sale neînfrînte. S-a aplecat să soarbă apă.

Atunci Hagen a repezit lancea de fier în locul unde Crimhilda îi făcuse semnul cusut cu ață roşie. Fierul i-a atins inima. Oricare altul s-ar fi stins numaidecît sub tăietură.

Dar Sigfrid încă răsufla.

A căutat sabia sau lancea. Şi n-a găsit decît un scut.

Hagen fugise imediat.

Ca iepurele alerga.

Dar Sigfrid, luînd în mînă scutul, l-a aruncat în urma lui, atît de tare, că vicleanul s-a prăvălit sub lovitură. Dacă era în loc un paloş, nu putea Hagen să mai scape.

Apoi Sigfrid a lunecat cu ochii împăienjeniți.

Izvor de sînge gîlgîia din rana inimii deschise.[22]

Gunter venise lîngă el să vadă dacă a murit.

— O, Gunter, a mai şoptit Sigfrid, deschizînd pentru-o clipă ochii. N-a fost o crimă mai nedreaptă decît aceasta a lui Hagen. V-am stat ades în ajutor. Şi iată care mi-e răsplata. Ai grijă cel puțin de ea, biata şi scumpa mea Crimhilda. Şi fereşte-o de nedreptăți...

Pajiştea toată, înflorită, era acum scăldată-n sînge roşu, fierbinte, de viteaz.

Hagen a chemat slugile. Sigfrid a fost urcat pe-un scut de aur roşu, sîngeriu, precum se spune în legendă, să fie dus Crimhildei sale.

— Sigfrid a fost ucis, se pare, a grăit Hagen, de un tîlhar care a vrut să-i prade hainele de aur. Tîlharul apoi a fugit.

Au trecut Rinul înspre seară. În taină au urcat pe drumul care ducea către castel. L-au dus la uşile Crimhildei şi l-au lăsat fără o vorbă, ca să-l găsească ea în zori.

Nici unul n-a avut curajul, nici Hagen, nici regele Gunter, nici unul dintre cavaleri, ca să se ducă la Crimhilda şi să îi spună că e mort soțul său cel atît de drag.

În zori, cînd s-a trezit Crimhilda, o slugă a venit pierdută:

— Mărită doamnă!... a strigat, şi n-a mai spus nici un cuvînt.

Îşi ținea doar mîna la piept, şi răsufla fără suflare. Plîngea, şi nu se auzea. Atîta-ncremenise biata.

— Mărită doamnă... E afară...

— Ce este-afară? Cine este? s-a înălțat din jilț Crimhilda.

Şi galbenă s-a năpustit pînă-n pridvoarele de piatră.

Acolo, jos, întins pe scut, pătat de sînge, palid, Sigfrid.

Degeaba au mai vrut s-o țină domnițele din preajma ei, Crimhilda a căzut pe trupul lipsit de viață al lui Sigfrid.

I-a ridicat chipul frumos cu pletele ude de sînge. L-a sărutat, l-a mîngîiat, de parcă era încă viu.

— Oh! Sigfrid... Sigfrid... a spus ea. Aşadar iată cum te-ntorci. Unde îți e privirea mîndră, şi Balmung cum te-a părăsit? Dar ştiu eu... ştiu... nu voinicia te-a biruit, ci mişelia...[23]

Pieptul i se zbătea Crimhildei sub plînsul aprig, hohotit. Cu lacrimile îi spăla ochii-nghețați şi gura rece. Îl săruta, şi iar plîngea:

— De-aş şti eu cine-s ucigaşii, Sigfrid, cum te-aş mai răzbuna!... Sigfrid, cum am să te răzbun!... Bănuiesc cine-s ucigaşii... îți jur... îți jur... iubite Sigfrid, în acest ceas de neuitat...

Întins pe scut, Sigfrid era ca Balder, zeul luminos, ucis de Loki cel viclean. Părul lui blond ca aurul era tot năclăit de sînge. Ochii albaştri, zîmbitori, nu mai vedeau chipul Crimhildei. Şi mîna-i nu mai ținea spada, spada lui, Balmung cea vestită, făcută sub muntele Hecla de-un făurar al zeilor.

Spada era acum la Hagen, în cingătoarea de argint.

S-au adunat şi cavalerii din țara Nibelungilor: înalți, puternici, viforoşi.

— Regină, i-au spus ei Crimhildei, lasă-ne să te răzbunăm. Lasă-ne să luptăm cu Gunter, şi toți burgunzii lui trufaşi, lasă-ne să distrugem țara unde un oaspete-i ucis cu-o lovitură pe la spate...

Crimhilda hohotea încet şi-l săruta mereu pe Sigfrid. Nu-i auzea. Nu-nțelegea:

— Stăpînă, au spus cavalerii, lasă-ne cel puțin să-l luăm, să-i facem o raclă de aur, strînsă în chingă de oțel, bătută în mărgăritare şi în rubine sîngerii. Lasă-ne, eşti stăpîna noastră.

Crimhilda nu spunea nimic. Plîngea şi nu spunea nimic. Iară doamnele-o sprijineau, ca să nu se mai prăbuşească. Toate plîngeau cu hohote.

Din aurul ce îl aveau pe arme, straie şi pe cai, cavalerii au făcut raclă. Au strîns-o-n chingă de oțel. Au scos toate rubinele, mărgăritarele lucioase şi celelalte nestemate, şi le-au bătut pe această raclă.

Sigfrid dormea somnul cel veşnic. Şi lîngă el, îngenuncheată, era Crimhilda, fără glas, ținîndu-l încleştat de gît.

La început se tînguise.

Fața gingaşă a reginei pălise ca o flacără cînd trece noaptea şi s-arată lumina răsăritului.

Gura ei bîiguia cuvinte neînțelese pentru ceilalți.

Apoi pe-ncetul se-mpietrise. Ochii ei blînzi, înlăcrămați, se-ntunecaseră deodată şi se făcuseră tăioşi.

Izvorul cald al ochilor se potolise pe încetul, pînă secase la sfîrşit.

A stat aşa timp de trei zile, obraz lîngă obraz cu Sigfrid. Nu ştia nimeni dacă nu e de-asemeni moartă lîngă el.

Într-un tîrziu, s-a ridicat, pală, cu ochii rătăciți, în rochia albă, dar pătată de sîngele roşu-al lui Sigfrid. Crimhilda nu vedea pe nimeni dintre cei care se aflau în larga sală-ndoliată.

— Apropiați-vă şi-o mîngîiați, a rostit Gunter către preoți. Amintiți-i despre blestemul care apasă-ntotdeauna pe-aceia care stăpînesc comoara Nibelungilor. Cîți au avut-o pînă azi, au pierit doborîți de fier. Sigfrid o stăpînise-n urmă şi, iată-l, zace fără viață.

Preoții s-au înfățişat Crimhildei să o mîngîie.

— Plecați! le-a glăsuit Crimhilda. Credeam că este sus un cer al bunătății şi dreptății, care iubeşte ce-i frumos... Lui m-am rugat şi zi, şi noapte să-mi ocrotească dragostea. Şi cerul ce-a făcut? Răspundeți!... Priviți şi voi. Sigfrid e mort. Iară duşmanii cei vicleni se aflã-n jur. Se veselesc. Eu nu mai cred în cer de azi. Cerul îi sprijină pe răi. Eu singură am să-l răzbun pe Sigfrid, pe bărbatul meu! Vreau răzbunare!... Voi plecați! Tu, rege Gunter, mă ascultă. Cer, după datina burgundă, să vie fiecare prinț şi fiecare cavaler să i se plece mortului. Încuviințezi?

— Încuviințez! a dat răspuns regele Gunter, în fața cavalerilor.

Şi, în castelul de la Worms, au început să se perinde, după străvechea datină, toți cavalerii regelui, ca să-i sărute mîna dreaptă lui Sigfrid cel ucis de fier.

Au venit Giselher şi Gernot, frații Crimhildei, mai întîi. I s-au plecat tăcuți lui Sigfrid şi nu s-a întîmplat nimic. Ei nu ştiau de uneltirea lui Gunter, Hagen şi-a Brunhildei.

— Vino şi tu, unchiule Hagen, a spus Crimhilda celui care lovise pe viteazul Sigfrid şi sta întunecat deoparte.

Hagen a şovăit o clipă, dar apoi a călcat trufaş spre racla cea scumpă, de aur, în care Sigfrid sta culcat. Spada sa, Balmung, ce-o răpise lui Sigfrid printr-o viclenie, lovindu-se atunci de lespezi, se zice că a dat un vaiet. Parcă plînsese cineva. Parcă se auzise-un țipăt. Toți ochii s-au întors spre Hagen. Dar Hagen, îmbrăcat în negru, precum umbla întotdeauna, cu barba neagră şi o cută între sprîncenele stufoase, a călcat țanțoş înainte. S-a dus în fața mortului şi i-a prins mîna s-o sărute.

Numai că, în aceeaşi clipă, cum spun poveştile străvechi, rana lui Sigfrid s-a deschis şi sîngele a gîlgîit pentru a doua oară, roşu, mînjind pe degete pe Hagen.

— Aşadar, tu eşti criminalul!... a glăsuit încet Crimhilda. Nu, nu m-am înşelat de fel în bănuieli.

— Nu, nu e el! a rostit Gunter, gîndind să-şi apere părtaşul la fapta cea înjositoare. Hagen este nevinovat. Tîlharii l-au ucis pe Sigfrid, colo-n pădure, la izvor, ca să-i ia hainele de aur. Ți-o jură fratele tău, Gunter...

Şi regele a jurat strîmb ca s-o înşele pe Crimhilda.

Dar, ea Crimhilda, n-a răspuns. A dat un geamăt şi-a căzut din nou cu fruntea lîngă Sigfrid, plîngînd şi hohotind amar.

Abia au smuls-o pe Crimhilda. Abia l-au îngropat pe Sigfrid, căci ea-l ținea cu mîinile şi nu-i lăsa să îl cufunde în groapa care se căsca neagră şi rece lîngă el.

Cînd s-a sfîrşit, s-a dus ca oarbă, urmată de suita sa, în altă casă de la Worms. N-a vrut să şadă în castel lîngă Brunhilda, lîngă Gunter şi Hagen, pe care-i ura.

Tatăl lui Sigfrid i-a cerut să vină în cetatea Xanten şi să fie la adăpost de cine ştie ce duşmani.

O aştepta şi micul Gunter, dornic să-i mai audă glasul, să fie mîngîiat de ea.

Însă Crimhilda se schimbase.[24] Dorința de-a plăti cu sînge, sîngele care se vărsase, o făcea să se-mpotrivească dorului de-a-şi vedea copilul. Îi era teamă că văzîndu-l se va muia şi nu va fi în stare să-şi urmeze gîndul, pe care îl nutrea-n ascuns.

Tînăra, vesela Crimhilda, care zburda odinioară, care cînta neîncetat, acum era tăcută, tristă. Îşi petrecea întreaga zi lîngă mormîntul încă proaspăt al celui care se dusese din lumea asta. Şi plîngea. Ochii, senini mai înainte, nu i se mai uscau de plîns. Nu mai avea alt gînd Crimhilda, decît pe-acela de-a plăti lui Hagen şi regelui Gunter crima făcută la izvor.

De fapt, ar fi putut Crimhilda să-i învoiască pe oştenii veniți din țara nibelungă — care atîta aşteptau — să ia în mînă armele şi să lovească în castel. Dar ea ştia că regele are o oaste numeroasă. Poate nu ar fi izbutit să-i biruiască pe burgunzii regelui Gunter şi-ai lui Hagen. Şi atunci totul s-ar fi sfîrşit.

De-aceea îi şi învoise pe cavalerii nibelungi să se întoarcă-n țara lor.

Şi aştepta. Nu ştia ce. Dar aştepta şi se gîndea. Mult, în adînc, se tot gîndea.

Şi sufletul i se-mpietrea din ce în ce mai mult...

Şi se mai spune că nici Hagen nu socotea că-i de ajuns cîte făcuse mai-nainte lui Sigfrid şi Crimhildei sale. Şi-a uneltit — fără-ndoială, tot laolaltă cu Brunhilda — să-i ia Crimhildei şi comoara, comoara Nibelungilor, care trecuse-n stăpînirea ei.

Şi Hagen l-a-ndemnat pe Gunter să-i ceară sorei lui, Crimhildei, s-aducă-n Worms marea comoară din țara Nibelungilor.

Crimhilda, care se gîndea numai la răzbunarea ei, a socotit că este bine să aibă-n mîna sa comoara. Şi i-a trimis în acea țară pe Gernot şi pe Giselher. Ei au plecat numaidecît la regele piticilor, i-au cerut cheile comorii, în numele soației lui Sigfrid.

Au grămădit comoara toată în numeroase care largi, au grămădit-o şi-n corăbii, care-au plutit pe rîul Rin. Şi-aşa s-au dus pînă la Worms.

Abia a încăput comoara în zecile de încăperi, în turlele şi pivnițele ce se găseau în marea casă pe care-o locuia Crimhilda.

Lîngă comoară se găsea şi o vărguță fermecată, de care se putea sluji să-şi împlinească multe planuri.

Cum au adus comorile, Crimhilda a-nceput să-mpartă aur, argint şi pietre scumpe, în amintirea soțului, tuturor celor ce veneau pînă la pragul ei să-i ceară.

Părea că liniştea începe să se aştearnă peste toate.

Sigfrid, în clipa morții lui, ceruse regelui să-i jure că îi va ocroti soția, averea ei şi drepturile. Crimhilda l-a rugat pe Gunter să-i întărească jurămîntul. Şi Gunter i-a jurat, fireşte.

Însă, în taină, a vorbit cu Hagen, cu sfetnicul său. Şi Hagen l-a-nvățat aşa:

— Crimhilda-mparte aurul şi capătă sute de prieteni ce într-o zi ne pot izbi cu arme şi cu duşmănie şi ne pot cere socoteală, aflînd că noi l-am doborît pe Sigfrid! Afară de-asta, te întreb: cuvine-se ca ea să aibă acea vărguță fermecată, ce-i poate fi de mult folos, cînd va dori să se răzbune? De ce să aibă ea, Crimhilda, atît noian de avuție, şi tu, rege-n Burgundia, să fii pe lîngă ea sărac! Nu! Trebuie să-i luăm comoara, să-i luăm vărguță, să-i luăm tot...

Regele Gunter i-a răspuns că a lovit-o prea de-ajuns ca să-ndrăznească să-i mai ia şi moştenirea de la Sigfrid. I-a şi jurat s-o ocrotească. Dacă i-ar lua acum comoara şi ar aduce-o la castel, ar fi învinuit de toți că nu-şi păstrează jurămîntul şi-ar întări şi bănuiala că tot ei au fost ucigaşii. În altă parte n-are unde să poată ascunde-atîta aur...

— Eu ştiu un loc, a spus iar Hagen, unde putem adăposti marea comoară nibelungă, fără s-o poată afla nimeni. Într-un tîrziu, putem s-o scoatem, s-o folosim cum vom pofti...

— Care e acel loc ferit, unde-am putea adăposti comoara Nibelungilor? a întrebat regele Gunter, cuprins şi el de lăcomie.

— Care? Apele Rinului, i-a dat răspuns sfetnicul Hagen, rînjind ca fiara înfuriată, cînd este gata să sfîşie. O cufundăm într-o vîltoare, într-un loc cunoscut de mine. Pe cei care ne-or ajuta, îi căsăpim după aceea. Taina rămîne s-o cunoaştem numai noi doi, tu şi cu mine. Şi doar tîrziu, cînd vom dori, o scoatem iarăşi la iveală... Vom fi cei mai bogați din lume...

Şi Hagen a rînjit din nou.

— Planul e bun, a grăit Gunter.

Şi amîndoi s-au înțeles ca regele să se prefacă față de sora lui, Crimhilda, că pleacă-ntr-o călătorie. În acest timp, sfetnicul Hagen să smulgă aurul Crimhildei prin mişelie, cu putere, şi să-l cufunde-n rîul Rin, într-un loc neştiut de nimeni.

Planul urzit în acel ceas a fost dus la îndeplinire. Gunter s-a prefăcut că pleacă. Şi-n vremea asta, cu urgie, Hagen a năvălit în casa Crimhildei cea nefericită şi i-a răpit toată comoara.

Mormanele de-argint şi aur, şi lăzile cu nestemate, obiecte scumpe: cheutori, paftale mîndre, cingători, şiraguri de mărgăritare, mii de inele prețioase, cercei sclipind de diamante, şi de rubine, şi safire, şi cîte, cîte alte lucruri, şi chiar vărguța fermecată au fost lăsate într-o noapte în apele rîului Rin. Și-acei care l-au ajutat au fost apoi măcelăriți.

Stăpîni peste marea comoară, prin crimă şi prin tîlhărie, erau acum regele Gunter şi sfetnicul său de credință, întunecatul, crudul Hagen.

Pe urmă, Gunter s-a făcut că se întoarce de la drum. Crimhilda i s-a jeluit şi i-a cerut să-l pedepsească pe-acela care-o jefuise şi să-i dea înapoi comoara.

Regele s-a făcut întîi că-i dă dreptate sorei sale şi că-i va lua viața lui Hagen pentru această tîlhărie. Însă a amînat osînda, zicînd că nu-l poate

ucide, pînă nu află mai întîi unde a dus Hagen comoara. Să nu se piardă pe vecie.

Şi-aşa, tot amînînd într-una au trecut iute cîțiva ani. Lumea a început să uite preamişeleasca întîmplare. Şi Hagen s-a întors la curte la fel de tare şi trufaş precum fusese şi-nainte.

Crimhilda a-nțeles minciuna. Şi setea ei de răzbunare a crescut tot şi tot mai mult.

Şi, niciodată de atunci, Crimhilda nu s-a învoit să intre în castel, la Gunter, să stea cu regele la masă. Iar spre Brunhilda şi spre Hagen nu arunca decît priviri de ură şi dispreț adînc.

„Veni-va ceasul socotelii! îşi spunea ea neîncetat. Nu trebuie să-mi pierd răbdarea. Or să-mi plătească ei, mişeii, moartea lui Sigfrid cel bălai, iubitul meu pe veşnicie”.[25]

Şi aştepta, şi aştepta să se ivească vreun prilej.

Iară prilejul s-a ivit mai iute decît socotise.

Domnea, în timpurile-acelea, peste oştirile de huni, un rege aprig, numit Etzel de către cei din miazănoapte — Atila, cum îi spunem noi.

Despre el se vorbea în şoaptă. Cetele lui de călăreți zburau în cele patru zări ca viscolul nimicitor. Cine ar fi-ndrăznit să stea cu armele în fața lui, şi să-l înfrunte pe Atila?

Numai c-atîta de războinic precum era craiul Atila, pe-atît încă se povesteşte că iubea el şi cîntecul. La curtea lui veneau adesea şi cîntăreți din miazănoapte. Toamna, tîrziu, şi-n toiul iernii, cînd s-aduna toată oştirea în jurul său, la Etzelburg, şi vîntul şuiera prin pustă, aducînd ploaie sau zăpadă, craiului îi plăcea să stea pe-un jilț de lemn, între oşteni, şi să asculte cîntăreții veniți din țări îndepărtate.

Iar cîntăreții îi rosteau despre viteazul tînăr Sigfrid, ucis cu lancea, la izvor, şi despre jalea fără margini a soației lui, blonda Crimhilda.

„N-a fost şi poate n-o să fie alta atît de credincioasă soțului său, şi după moarte, cum e Crimhilda de la Worms — spuneau în versuri cîntăreții. Cît e Crimhilda de frumoasă, de albă şi cu graiul lin, nu ştim să mai fi fost vreodată femeie pe întreg pămîntul. Crimhilda nu are pereche în nici un fel, rege Atila...”

Regele nu avea soție. Tînăr nu mai era de mult. Era bărbos, scurt de statură, însă puternic şi-ndrăzneț. Viața şi-o petrecuse-n lupte. Feciorii îi pieriseră în bătălii pe-ntinsul lumii. Avea castele fără număr, dar îi plăcea mai mult să stea pe şa, în goana calului. Sau într-un cort, pe pusta largă, sub pîlpîirea stelelor, şi să viseze biruințe.

Acuma însă el, Atila, biciul de foc necruțător, uitase setea de mărire, şi-n sunetele unei harpe, şezînd pe jilțul lui de lemn, între oşteni cu lănci în mînă, visa pe preamîndra Crimhilda.

Da. Pe Crimhilda o visa şi şi-o dorea cruntul Atila. Pe cea mai albă dintre toate femeile de pe pămînt, pe dulcea soață a lui Sigfrid vroia s-o aibă de regină.

Şi, dornic să-şi trăiască visul, Atila a trimis la Worms solie îmbrăcată-n aur, cu daruri neasemuite, să roage pe mîndra Crimhilda a-i fi soție şi regină, în larga țară a hunilor.

Solia lui era formată din Rudiger, mare margraf,[26] alți cavaleri, vasali ai săi, şi o ceată mare de huni.

— Să nu vă-ntoarceți fără ea, a poruncit craiul soliei. Arătați-i cît o iubesc şi c-o voi face fericită.

Solia a sărit pe cai, şi-n tropot aspru de copite a pornit spre oraşul Worms, să ducă gingaşei Crimhilda vorbele craiului stăpîn peste cetele hunilor.

Sosiți la Worms, primiți la curte, solii i-au arătat lui Gunter dorința craiului Atila de-a se-nsura cu sora lui.

Regele Gunter s-a-nvoit. Se bucura s-o ştie dusă, să poată scoate la lumină comoara Nibelungilor din apele rîului Rin şi să se bucure de ea. Dar Hagen cel prevăzător i-a şoptit tainic la ureche să nu o lase pe Crimhilda să plece-n țara hunilor. Atila este prea puternic. Şi, prin Atila, ar putea Crimhilda să-şi atingă țelul, să-i pedepsească într-o zi. La fel l-a sfătuit Brunhilda.

La rîndul său, mîndra Crimhilda întîi n-a vrut să părăsească oraşul unde dormea Sigfrid.

Nici nu vroia să ia de soț pe Etzel, craiul hunilor: bătrîn, urît, scurt, încruntat — ea, care se îndrăgostise de mlădiosul tînăr Sigfrid, cu păr bălai şi ochi albaştri, care cînta şi dănțuia şi-i luminase inima cît fusese soția lui.

Dar s-a gîndit că se ivise prilejul cel mai nimerit să-şi împlinească vechiul gînd: gîndul ei de-a se răzbuna.

„Mă voi jertfi pe mine însămi!" a socotit blonda Crimhilda, şi s-a-nvoit, cu moartea-n suflet, să fie soața lui Atila.

S-a dus întîi şi şi-a plecat genunchii unde zăcea Sigfrid, lîngă mormîntul lui din Worms. Şi i-a cerut îngăduința să plece, ca să-l răzbune.

Ochii-i ardeau ca flacăra.

— Sigfrid, rămîi cu bine, Sigfrid... şoptea ea, albă la față ca o moartă. Mă duc, şi am să te răzbun...

S-a ridicat apoi şi-a mers unde o aştepta solia.

— Primesc, a spus soața lui Sigfrid. Voi fi regina hunilor. Pregătiți cele de cuviință, şi am să părăsesc oraşul unde am pătimit atît.

Nimeni nu mai avea ce spune, nici regele, nici sfetnicii.

După ce s-a gătit de drum, Crimhilda a pornit călare spre Etzelburg, castelul sumbru unde o aştepta Atila.

Caii goneau şi ea plîngea. Ceata de huni o însoțea pe cel din urmă drum al său.

Şi-aşa, gonind călări cu toții, după un drum destul de lung, şi după multe întîmplări, s-au apropiat de la o vreme de locurile stăpînite de hunii regelui Atila, de locurile depărtate, unde urma să se petreacă cea mai grozavă întîmplare şi răzbunarea cea mai cruntă din cîte le-au cîntat, pe vremuri, poeții de la miazănoapte.

Craiul Atila a primit-o pe mult dorita lui mireasă cu un alai ne-nchipuit, format din cete de războinici şi cavaleri înzăuați, pentru că lîngă hunii săi avea în slujbă cavaleri din alte țări, ca Rudiger, margraf vestit, Ditrich de Berna, Hildebrand, şi alți vasali care-l slujeau.

Coruri din sute de fecioare cîntau Crimhildei, azvîrlind asupra ei cununi de flori, cînd regele a-ntîmpinat-o pe țărmurile Dunării şi a primit-o-n cortul lui.

N-a fost vreun om mai fericit decît regele hunilor cînd a văzut-o pe Crimhilda.

Şi nu a mai avut de-atunci altă dorinţă mai fierbinte decît ca dulcea lui mireasă să-i dăruiască un fecior.

Crimhilda se găsea acum în ţara hunilor lui Etzel. Şi regele acesta hun, aspru, războinic, nemilos, în faţa căruia o lume îngenunchea şi tremura, îşi adora tînăra soaţă, atît de albă, de frumoasă, venită din Burgundia. Deşi era destul de vîrstnic, se-ndrăgostise de Crimhilda cu patimă, ca un flăcău. Îi citea voile din ochi şi, cu puterea lui uriaşă, i le-mplinea numaidecît.

Mai ales că blonda Crimhilda i-a dăruit, în scurtă vreme, şi-un băieţaş numit Ortlib, regele ar fi fost în stare să-i dea şi stelele de aur ce strălucesc noaptea pe cer.

Orice regină ar fi fost îndeajuns de fericită să aibă un astfel de soţ, care să-i pună la picioare tot ce poftea, cît ai clipi.

Numai Crimhilda suferea cînd se vedea lîngă Atila, bărbos şi-atîta de urît, ea ce fusese altădată iubita inimii lui Sigfrid, cel mai frumos dintre viteji. Dorul de cel ucis de Hagen o mistuia încă şi-acum, cu-aceeaşi aprigă vîlvoare. Şi nu voia nimic mai mult decît să-şi împlinească visul de a plăti moartea lui Sigfrid.

De-aceea doară se-nvoise să vie-n ţara hunilor, fiindcă ştia despre Atila că e bogat şi e puternic. Şi se gîndise că prin huni va putea ea să pedepsească moartea întîiului său soţ.

Ce-ar fi urmat n-o mai privea, nu mai vroia nimic să ştie...

Şi iată că vine o zi cînd însuşi regele Atila a întrebat-o pe Crimhilda de ce o vede tot mîhnită, de ce-i cu ochii-nlăcrimaţi, şi nopţile de ce nu doarme, de ce suspină ne-ncetat? Ce suferinţă o mistuie?

— Spune-mi, regina mea frumoasă, rosteşte regele Atila, ce alinare pot s-aduc mîhnirii care te frămîntă? Numai o vorbă de-ai să-mi spui, şi ce nu poate face altul am să fac eu. Pun pentru tine ţara hună, spada, coroana şi oştenii în cumpănă, doar să-ţi aduc pe buze zîmbetul cel dulce şi rumeneala în obraji. Spune-mi ce ţi-ai dori, Crimhilda? Spune-mi cum să te ajut?

— Eşti bun şi nobil, a zis ea. Dar tu nu poţi să înţelegi că eu mă trag din altă ţară. Mi-e dor de apa Rinului, cu limpezimea-i de cristal sub scînteierea soarelui. Mi-e dor, Atila, şi de cerul sub care am copilărit şi de pădurile umbroase pe unde mă jucam ca fată. De munţi şi de cîmpii mi-e dor. Dar mult, mai mult decît de toate, mi-e dor să mai aud cuvinte rostite-n limba strămoşească. De fraţii mei, să-i văd, mi-e dor...

— Ca să pleci în Burgundia ar fi prea greu, a spus Atila. Drumul e lung, obositor. Dar am s-aduc Burgundia aici, în ţara hunilor. Cum? Ai să vezi numaidecît...

Şi regele-a bătut din palme. Un sfetnic s-a înfăţişat. Şi lui i-a poruncit Atila s-alcătuiască o solie de cîntăreţi ce cunoşteau limba burgundă şi ţinutul regelui Gunter, de la Rin. Să li se dea poveri de aur, şi haine scumpe, şi-o scrisoare cu o pecete tot de aur.

Ajuns la Worms, să cheme curtea, pe Gunter şi pe fraţii săi, ca şi pe sfetnicul lor, Hagen, pe cavalerii regelui şi toţi cîţi or mai vrea să vină la Etzelburg în ospeţie.

— Reginei mele îi e dor de fraţii ei, de toţi burgunzii, a spus Atila solilor. Venind aici, Crimhilda mea o să-i audă şi-o să-i vadă, şi astfel sufletul ei s-o alina. Dacă nu vor primi poftirea — s-a încruntat regele Atila — pot să se teamă de război! Eu însă îi doresc ca prieteni şi rude dragi ale Crimhildei.

Solii au şi încălecat pe caii iuți ai lui Atila şi s-au pornit în goană mare spre țara Rinului de sus, unde era Burgundia.

Sosind la Worms solii aceştia, şi-nfățişîndu-se lui Gunter cu atîtea daruri şi scrisori, regele s-a înveselit, dorind să şteargă vrăjmăşia ce îi putea aduce vreodată şi alte supărări.

— Precum se vede, a zis el, sora mea a uitat cu totul cearta cea veche dintre noi. Şi soțul ei vrea să ne aibă ca oaspeți dragi, în țara sa. Ei bine, noi o să primim, şi vom porni spre Etzelburg, cît de curînd se va putea...

Gunter s-a bucurat, şi-asemeni s-au bucurat şi frații lui, principii Giselher şi Gernot. S-au bucurat şi cavalerii, cărora le fusese dragă blonda Crimhilda, cînd era prințesă în Burgundia. Numai preamohorîtul Hagen nu s-a înseninat de loc.

— Crimhilda n-a uitat nimic. Ea n-o să ierte niciodată moartea lui Sigfrid cel răpus de mîna noastră, la izvor. Comoara Nibelungilor, pe care i-am răpit-o noi, cufundînd-o într-o vîltoare din apa Rinului albastru, o să ne-o ceară iar Crimhilda. Sînt de părere să nu mergem în ospeție la Atila. Ne-aşteaptă moartea, rege Gunter...

Dar cei doi frați au stăruit pe lîngă Gunter să pornească.

— Sigur, Crimhildei îi e dor. Să nu o facem să ne-aştepte, spuneau ei care mai de care.

Gunter, ce şovăise-ntîi la vorbele întunecate ale lui Hagen, unchiul său, ascultîndu-i pe cei doi frați şi-mbrățişîndu-i, le-a rostit:

— Aşa e. Voi aveți dreptate. Crimhilda se găseşte astăzi în depărtatul Etzelburg. Se simte tare-nstrăinată, cum ne-au încredințat şi solii. Vrea să ne vadă. Îi e dor. Tu, Hagen — s-a-ndreptat spre sfetnic — dacă ți-e teamă, nu veni. Rămîi la Worms, la adăpost. Dar noi plecăm cu toată curtea spre țara regelui Atila.

Hagen s-a încruntat mai tare.

— Sînteți nechibzuiți, le-a spus. Acolo ne aşteaptă moartea. Dar am să merg şi eu cu voi. Să nu creadă blonda Crimhilda că m-am temut de mîna ei. Şi totuşi vă mai rog ceva...

— Rosteşte iute, eu sînt gata să-ți fiu pe plac, unchiule Hagen, a dat răspuns regele Gunter.

— Lăsați-mă să-mi aduc pe cei mai vrednici cavaleri, să ne-nsoțească la Atila. Ştiți doar că hunii sînt războinici. Primejdii pot să se ivească, oricum, în chip neaşteptat. Şi cavalerii mei să aibă sub hainele de purpură şi de mătasă zale bune, armuri şi săbii ascuțite. Cu asta vă-nvoiți măcar?

— Cu asta ne-nvoim, fireşte, a rîs spre el regele Gunter.

Apoi s-au pregătit de drum, deşi la rîndul ei, Brunhilda a stăruit şi s-a rugat de Gunter să nu se pornească spre țara regelui Atila, cu toată curtea de burgunzi.

— Nu vreau să rămîn văduvă, zicea Brunhilda. Nu pleca. Copilul vreau să aibă un tată! Nu vă încredeți în Crimhilda. Crimhilda se va răzbuna... Ea nu ne poate uita crima...

Dar Gunter nu a ascultat aceste vorbe ale Brunhildei. A stăruit în hotărîre.

Şi, după cum spun cîntăreții, în scurtă vreme au pornit cu toții către Etzelburg.

Şi-au mers, au mers, se povesteşte, au trecut prin Pădurea Neagră şi au ajuns de la o vreme pe țărmul Dunării de sus. De-acolo se-ntindea pămîntul regelui hunilor cel aprig. Hotarele i le păzeau vasalii, cavalerii săi.

Regele Gunter, cu glas tare, a poruncit să se adune toți cavalerii laolaltă. Şi să se facă tabără. Să se aprindă un foc mare. Să se desfunde trei butoaie cu bere şi cu hidromel. Şi cine vrea să dănțuiască.

Venise seara. Peste apă plutea o boare argintie, împurpurată de amurg. Cerul părea, în depărtare, spre Etzelburg, pătat cu sînge. Iară lui Hagen, mare sfetnic şi comandant al oştilor, i se tot năzărea că vede în apa Dunării lucind ochii lui Sigfrid cel ucis. Ochii aceştia îl priveau cu o mînie fără seamăn.

Poate ca să se liniştească, Hagen s-a depărtat cu calul de tabăra regelui Gunter. A călărit, îngîndurat, pe malurile Dunării, pînă ce zvonul veseliei nu s-a mai auzit de loc.

Deodată — slab ca o părere — a auzit un clipocit în valurile Dunării. Ager cum era totdeauna, Hagen şi-a îndreptat privirea spre locul unde auzise zgomot în apă. Şi a văzut în Dunăre că se zbenguiau nişte copile minunate. Iară pe țărm stăteau zvîrlite pene de lebădă ca neaua. Hagen a înțeles îndată că fetele ce se jucau erau zînele Dunării. Ele veneau către amurg şi se scăldau în apa clară, îşi puneau apoi penele şi se schimbau în lebede, zburînd uşor spre asfințit.

Fără să stea de loc pe gînduri, Hagen le-a şi luat penele care zăceau pe pajişte, şi a strigat cu glas puternic:

— Zînelor, dacă nu-mi răspundeți la întrebarea ce v-o pun, nu mai primiți aceste pene. Ba am să le arunc în foc. Voi vă veți pierde toată vraja şi, devenite muritoare, o să pieriți în Dunăre...

Zînele s-au speriat de moarte şi, depărtindu-se de țărm, numai cu capetele afară, se jeluiau şi se rugau de Hagen cel ne-ndurător să nu le ardă penele.

Cosițele lor lungi, de aur, păreau, sub focul revărsat din zariştea văzduhului, nişte comori care pluteau pe-ntunecimea Dunării. Şi pălălăile aurii îi aminteau cruntului Hagen comoara Nibelungilor, scufundată-n rîul Rin.

Totuşi nu s-a înduplecat şi a strigat din nou spre zîne:

— Să-mi spuneți, zînelor din valuri, care va fi destinul nostru, al celor ce călătorim spre țara regelui Atila? De nu-mi veți spune adevărul, nu voi avea milă de voi, şi am să vă ard penele!

Atuncea una dintre ele, regina zînelor din valuri, i-a dat astfel răspunse lui Hagen:

— De ne sileşti, atuncea fie! Află că o să fiți primiți la Etzelburg cu voie bună, cu cîntece şi ospețe. Regele hunilor vă este cu gînduri bune pînă azi...

— Nu minți?

— Nu mint! a grăit zîna.

— Luați-vă dară penele!

Şi Hagen a zvîrlit în valuri penele albe ce le luase.

Era în sine mulțumit. Teama cea rea îl părăsise.

Zînele s-au înveşmîntat. S-au prefăcut în lebede şi au zburat spre asfințit. Numai regina a rămas, rotindu-se prin înălțime, deasupra țărmului, zicînd:

— Hagen, eşti fiul Aldrianei, mătuşa mea, şi ai să afli ce ți-am ascuns pînă acum, de teama să nu ne opreşti penele albe, ce ne dau putința să zburăm prin aer. Atila, regele, vi-i prieten, însă Crimhilda vă urăşte. Cît mai e timp, opriți-vă din nebunescul vostru drum, a spus regina zînelor, şi a pierit peste păduri.

Iar Hagen a încălecat mai mohorît decît oricînd, pornind şi el spre tabără.

Acolo, toți se străduiau ca să găsească vreun mijloc să treacă apa Dunării.

Pe țărmul celălalt era numai o plută şi-un plutaş. Însă acela nu vroia să-i treacă apa pe burgunzi, de teamă că vin cu război.

Hagen aflase de la zîne c-avea plutaşul un fîrtat, de care-i era tare dor. Dîndu-se drept acel fîrtat, curteanul l-a făcut să vie cu pluta pînă la țărmul unde era regele Gunter cu cavalerii, aşteptînd să poată trece Dunărea.

Era aşa cam spre amurg, şi-a trebuit să se apropie plutaşul bine ca să vadă de e fîrtatul lui, sau ba. Cînd a văzut înşelăciunea, s-a mîniat. A vrut să plece. Dar Hagen i-a sărit pe plută. Plutaşul l-a lovit cu vîsla pe sfetnicul cel neguros. Hagen s-a prăvălit pe scînduri, dar iute-a sărit în picioare. A scos din teacă sabia şi, cu o singură mişcare, i-a zvîrlit capul de pe umeri.

Apoi au început să treacă oameni şi cai, pe rînd, pe rînd.

Aşa au trecut toată noaptea. Cînd a fost mai spre dimineață, pe plută s-au urcat şi Gunter, Gernot, şi Giselher.

După ce au ajuns la țărm, Hagen a poruncit ca pluta să fie spartă în bucăți. Iar bucățelele de lemn să fie arse, şi cenuşa să fie aruncată-n valuri.

— De ce ai dat porunca asta? l-a întrebat regele Gunter.

— Pentru că bănui, rege Gunter, c-or să urmeze zile grele, şi, cînd se vor ivi primejdii, doresc ca nici un cavaler să nu gîndească-n mintea lui c-ar fi vreo cale de scăpare. Drum de întoarcere nu e. Să lupte astfel mai cu spor...

Gunter a rîs din nou de Hagen.

— Nu te-am văzut, unchiule Hagen, de cînd te ştiu atît de negru în presimțiri. Dar te înşeli... Totul o să se-ntîmple bine. Încrede-te-n regele tău!

Şi Gunter şi-a biciuit calul, pornind ca vîntul înaintea coloanei lungi de cavaleri, către cetatea Etzelburg.

Vroia s-arate că nu are într-însul nici un fel de teamă. Şi totuşi, parcă dintr-o dată, ascultînd vorbele lui Hagen, îl săgetase un fior.

Şi-au tot gonit aşa, călări, pînă ce s-a zărit castelul margrafului de Rudiger, vasalul regelui Atila.

Acolo au făcut popas.

Margraful i-a primit cu cinste. I-a găzduit. I-a omenit. Le-a-ntins mese îmbelşugate.

Şi-avea margraful o copilă frumoasă, proaspătă şi albă, aşa cum e un ghiocel, cînd se iveşte din zăpadă. La masă cînd au fost să stea, Volker cel vestit a început să cînte. Cînta atîta de măiestru, că inimile s-au muiat. Cînta cum vine un războinic din luptă la soția sa şi îşi găseşte mîngîiere. Şi-n acea clipă copilița lui Rudiger şi-a îndreptat ochii spre Giselher, viteazul, fratele regelui burgund.

El iarăşi se uita la ea cu dragoste şi se gîndea că mult i-ar place să o aibă la Worms, ca soață, în castel.

Hagen cel priceput la toate a înțeles ce se-ntîmpla. I-a povestit taina lui Gunter.

Şi Gunter s-a înveselit. Şi fiindcă Rudiger era margraf vestit şi prea bogat, cunoscut peste mări şi țări, i-a pețit-o pe fiica lui pentru mezinul Giselher.

Rudiger, şi mai mult ca Gunter, s-a bucurat de-această ştire. Fata era de măritat. Şi s-a-nvoit numaidecît.

Spre încântarea soației sale, ce purta numele Gotlinda, Rudiger a orînduit logodna între Giselher şi preaiubita lui copilă.

Tinerii s-au îmbrățişat şi şi-au jurat în veci credință. El a făgăduit să vină la-napoiere şi s-o ia, cu toată zestrea ei, la Worms. Însă pentru că se grăbeau să plece către Etzelburg, au fost siliți să se despartă.

Ea, subțirică şi sfioasă, ținea pe Giselher de mînă. Abia se stăpînea sărmana să nu-i țîşnească lacrimile din ochii dulci, verzi-cenuşii.

Dar cu mîhnirile copilei şi-ale lui Giselher cel tînăr nu puteau totuşi să-ntîrzie. Şi cetele de cavaleri, avînd în fruntea lor pe Gunter, trebuiau iară să pornească.

Mai înainte de plecare, Rudiger şi soția lui le-au adus daruri tuturor, dar mai ales lui Gunter, Gernot şi Giselher, logodnicul. Apoi lui Hagen negurosul.

Hagen însă n-a vrut să ia decît un scut mare, de-oțel.

— De ce nu vreți şi alte daruri, aur şi pietre prețioase? a vrut să ştie Rudiger.

— Mă-nfățişez unei regine-naintea căreia nu stau cu pietre scumpe, ci cu scutul, a rostit negurosul Hagen, dar Rudiger n-a priceput, el nu ştia de ce e vorba.

Şi-apoi au pornit în galop. Au gonit iarăşi peste cîmpuri, şi prin păduri, şi peste ape, pînă ce s-a văzut în zare cetatea regelui Atila.

Heralzii au sunat prelung din trîmbițele de aramă. Şi cavalerii au pornit să cînte tare un cîntec vechi despre strămoşii lor burgunzi.

Cîntînd s-au apropiat de zidul ce mărginea, pînă departe, cetatea Etzelburg. Porțile mari, grele, de lemn, legate-n fier şi în aramă, s-au deschis înaintea lor. Şi-n fața cetelor de huni s-a arătat însuşi Atila. Ținea în mînă un buzdugan, cum era datina la Huni.

— Bine-ați venit în țara noastră, le-a strigat regele Atila.

Şi cavalerii i-au răspuns:

— În pace am venit la tine, cu bucurie, ca la rude...

Apoi Atila s-a retras să mai dea unele porunci.

Sosind Crimhilda, i-a îmbrățişat pe Gernot şi pe Giselher, frații mai mici, dar n-a rostit nici un cuvînt lui Gunter, regele burgund. Nici măcar nu i-a întins mîna, şi nici nu s-a uitat la el.

Hagen atunci s-a mîniat şi a strigat către Crimhilda:

— Astfel primeşte o regină un rege, care-i e şi frate?

Crimhilda s-a întors spre el, l-a fulgerat cu o privire şi i-a răspuns cu un glas tăios.

— Cine eşti tu, tîlhar de rînd, care cutezi să-mi mai vorbeşti? Cum de mai poți deschide gura în față-mi cu obrăznicie? Sau ai venit să-napoiezi aurul ce mi l-ai furat? Păcat că nu mai sînt cu mine oştenii Nibelungilor pe

care îi cîrmuia-nainte Sigfrid. Ți-ar reteza capul de cîine, şi ochii care mă privesc neruşinați i-ar lua în suliți...

Hagen a înțeles că moartea se învîrteşte-n jurul lui, cu coasa ei neiertătoare. A hotărît să-şi vîndă capul pe cît se va putea de scump. Şi a-nfruntat-o pe Crimhilda:

— Noi sîntem astăzi Nibelungii, pentru că noi avem comoara. Iară comoara e ascunsă în adîncimea Rinului. Doi oameni îi cunosc sălaşul. Unul sînt eu. Celălalt Gunter. Dacă pierim, piere comoara, pentru că Rinul nu vorbeşte. Ea va rămîne pe vecie acoperită de vîltori, aşa cum am urzit chiar eu...

Crimhilda-şi întorsese capul şi se făcea că nu-l aude. Doar buzele şi le muşca, cu dinții albi, pînă la sînge.

Şi-n acea noapte, cum se spune, Crimhilda n-a dormit o clipă, tot socotind cum să-şi atingă țelul pe care-l urmărea de-atîția ani, neostenită.

E drept că nici oaspeții ei nu prea s-au odihnit acolo în Etzelburgul lui Atila. Hagen a stat mereu de veghe, pînă în revărsat de zori. Ba mai venise lîngă el şi preamăiestrul cîntăreț Volker, cel totdeauna vesel, prietenul său nedespărțit.

Spre ziuă, o ceată de huni trimişi de regina Crimhilda au încercat să urce scara spre încăperile de sus, unde se odihneau burgunzii.

Hagen, simțindu-i, a fost gata să şi dea lupta cu duşmanul; dar Volker a-nceput să cînte un cînt burgund din vremea veche, şi hunii, cunoscînd că este la uşa regelui o strajă, s-au şi retras, pe nesimțite.

Atila, plin de prietenie, străin de ce se petrecea, a pus la cale serbări mari, în cinstea oaspeților săi, în zilele care-au urmat.

Crimhilda nu-i împărtăşise nimic din tot ce plănuia.

El nu ştia că-n vremea asta un sol umbla printre burgunzi şi-i întreba pe fiecare dacă s-ar învoi să-l dea în mîna hunilor pe Hagen. Solul era trimis în taină chiar de soția lui, Crimhilda.

— Noi nu ştim dacă Hagen e vinovat într-adevăr, îi răspundeau toți cavalerii. Noi nu-i cunoaştem faptele. Dar dacă este, numai Gunter poate să-i ceară socoteală, cum e legea cavalerească. Noi nu putem să hotărîm.

Crimhilda s-a încrîncenat mai rău, aflînd această veste.

„Nu-l dau pe Hagen? Foarte bine. De e aşa, nu am ce face. Gîndeam că vor scăpa ceilalți; dar vor pieri pînă la unul, plătind cu sîngele vărsat nedreapta moarte a lui Sigfrid."

Şi într-o ziuă, la amiaz, au fost poftiți la un ospăț regele, principii şi Hagen, ba chiar şi cîntărețul Volker, într-o clădire ridicată anume în ograda largă. Iar într-o altă încăpere. îndepărtată, din castel, au fost chemați să se înfrupte, la nişte mese îmbelşugate, toți ceilalți cavaleri burgunzi.

Atila a venit la masă, neînarmat şi, bucuros, i-a aşezat în jurul lui pe Gunter, pe Hagen, pe Giselher şi Gernot, şi chiar pe cîntărețul Volker.

Burgunzii au primit poftirea, dar au venit cu armele, încinşi cu spadele tăioase, cu sulițele-n mîna stîngă, iar scuturile şi le-au pus la îndemînă pe podele.

Atila s-a uitat mirat la rudele Crimhildei sale. Dar socotind c-aşa-i, pesemne, datina cavalerilor, să stea cu armele la masă, a cerut să s-aducă bere şi hidromel pentru burgunzi, la fiecare-un butoiaş. Iar el însuşi a cerut vin într-un vas pîntecos de lut.

Crimhilda sta şi ea la masă, dar nu vorbea, nici nu rîdea, doar cu urechea asculta ceva ce numai ea ştia că trebuie să se întîmple.

Mai încălzindu-se Atila de vinul care-l tot sorbea, a poruncit să i s-aducă feciorul lui şi al Crimhildei, un pui bălai ca mama lui, care avea numai doi ani.

— Priviți ce fiu mi-a dăruit iubita mea soață Crimhilda, a glăsuit mîndru Atila.

Şi şi-a dat fiul, să-l alinte, regelui Gunter de la Worms. Gunter l-a pus în brațele lui Giselher. Acesta l-a trimis lui Gernot, Gernot lui Volker. Şi acesta l-a dat, la rîndul său, lui Hagen.

Cînd Ortlib se găsea la Hagen, s-a auzit un zvon de arme, şi-n sala mare a năvălit Dankwart, frățînele lui Hagen.

— Trădare! a strigat acesta.

— Cum? Cine-a spus acest cuvînt, a-ntrebat regele Atila.

— Eu spun, a strigat iarăşi Dankwart. Toți cavalerii — cîți erau cu mine, afară din castel — au fost răpuşi prin mişelie. Ni s-a adus un vas cu vin de către prințul Bodelin, fratele regelui Atila. Vinul ni l-a trimis Crimhilda. Ni s-a cerut să închinăm în în cinstea prințului Ortlib. Cîți au băut au căzut morți. Ceilalți au fost măcelăriți de către miile de huni conduşi de prințul Bodelin. Numai eu nu am vrut să-nchin, şi am scăpat apoi luptînd... cu greu am ajuns pîn-aci.[27]

Hagen s-a săltat de pe scaun:

— Pentru Ortlib ați închinat? Ei bine, să trăiască Ortlib!

Şi şi-a rotit spada sa, Balmung, retezînd capul prințului.

Crimhilda a-nceput să țipe, să blesteme cu deznădejde. Atila şi-a ridicat fiul, care-i căzuse mort pe lespezi, urlînd ca fiara şi gemînd, bătîndu-se în piept cu pumnii, smulgîndu-şi părul, ca nebun, pentru că îşi iubea mult fiul.

Burgunzii şi-au prins scuturile. Hunii şi-au scos din brîuri arme: pumnale şi toporişti late. Şi lupta a-nceput cumplită, cu spade, suliți şi topoare. Mese zburau prin încăpere. Butoaie se rostogoleau. Lavițe lungi, grele, de lemn, trosneau, unii izbindu-se pe alții. Şi urletele s-auzeau pînă la marginea cetății. Iar sîngele curgea ca un pîrîu pe lespezi.

Lupta atît de-nvolburată a durat doar cîteva ceasuri. Toți hunii cîți erau acolo şi-au pierdut viețile, pe rînd, sub armele burgunzilor.

La masa cea îmbelşugată, unde domnise veselia, nu mai erau decît Atila, cu fiul său Ortlib în brațe, şi lîngă el căta Crimhilda spre bătălia-ngrozitoare, cu o privire rătăcită, şi rostea numele lui Sigfrid.

Locul unde şedeau la masă era mai înalt cam cu cinci şchioape, şi bătălia se vedea în fiecare colțişor.

Suliți zburau în jurul lor, şi toporişte, şi pumnale, dar ei nu se clinteau din loc.

Cînd hunii ce erau în sală au fost răpuşi pînă la unul, şi n-au rămas decît Atila lîngă Crimhilda, regele Gunter le-a rostit:

— Plecați acum!

Atila, cu Ortlib în brațe, încovoiat, a ieşit primul. Barba îi şiroia de lacrimi. În urma lui păşea Crimhilda, cu ochii scînteind de ură şi c-un pumnal în mîna dreaptă, şoptind tot numele lui Sigfrid.

În acest timp se adunau alte cete de huni afară, în jurul sălii de ospețe.

Ieşind Crimhilda în ogradă, l-a arătat pe micul Ortlib, ucis cu sabia de Hagen, şi a strigat spre luptătorii ce s-adunau în jurul ei:

— Oşteni, în numele dreptății, dați-mi pe Hagen mort sau viu... Prințul Ortlib a fost ucis de-aceeaşi mînă ca şi Sigfrid. De-aceeaşi mînă ce-a răpit comoara Nibelungilor.

Hunii s-au repezit ca lupii peste cei zăvoriți în sală.

— Eu vă ordon ca să luptați, a rostit Gunter alor săi.

Şi lupta a-nceput din nou. În fruntea cavalerilor erau Gunter şi Giselher. Şi lîngă ei se afla Hagen, cu sabia Balmung în mînă. Gernot căzuse cel dintîi, şi lîngă el se prăbuşise Volker, veselul cîntăreț.

În timp ce lupta se dădea tot mai avană-ntre oştenii regelui hunilor, Atila şi cavalerii de la Worms, Crimhilda a făcut un semn.

Cincizeci de huni s-au repezit cu lungi făclii din lemn de brad şi şomoioage unse-n smoală. Le-au săltat pe acoperiş.

Acoperişul, fiind de lemn, s-a şi aprins numaidecît. Grinzile s-au pornit să ardă, cu vîlvătăi, peste oştenii regelui Gunter de la Worms. Pereții s-au aprins şi ei. Din față îi lovea duşmanul, iară din lături şi de sus îi pîrjolea focul uriaş, aprins şi întețit de huni, cu şomoioagele de paie şi smoală care clocotea.

Spre seară, lupta a încetat. Burgunzi în viață n-au rămas decît doar doi: Gunter şi Hagen.

Ei singuri, şi tot mai luptau, făcînd prăpăd între oştenii regelui hunilor, Atila.

— Cereți-le să se predea, a spus Crimhilda la sfîrşit, văzînd că lupta nu-ncetează.

— Ne vom preda, au spus cei doi, dacă primim făgăduința că nu vom fi ucişi cu mîinile legate.

— Promiteți-le orice, a poruncit atunci Crimhilda.

Dar cum au lăsat armele, cei doi au fost cetluiți în fiare şi în ştreanguri groase, vîrîți în temnițe adînci.

Crimhilda a cerut să-i vadă.

Lui Gunter i-a vorbit întîi:

— Frate, i-a glăsuit Crimhilda, ținînd în mîna ei pe Balmung. A fost un şoim pe nume Sigfrid. Cu voia ta a fost răpus de veşnic mohorîtul Hagen. Cu voia ta mi s-a răpit comoara Nibelungilor, tot de duşmanul meu, de Hagen. Spune-mi unde-i acum comoara?

— Trimite-ți şoimul să ți-o afle, a răspuns Gunter sorei sale, ştiind că îl aşteaptă moartea.

Abia şi-a sfîrşit vorbele, şi capul regelui burgund a fost retezat de pe umeri.

L-a cercetat apoi pe Hagen:

— Tu, cavaler fără credință, ucigaş şi tîlhar de rînd, ai să-ți plăteşti, în sfîrşit crima. Dar stai... poate te răzgîndeşti. Spune-ne unde e comoara Nibelungilor, pe care-a cucerit-o Sigfrid? În care loc, în rîul Rin, ai scufundat-o..., unchiule?

— Nu îți sînt unchi. Îți sînt duşman. Întreabă-ți fratele, pe Gunter...

— Gunter? a spus atunci Crimhilda. Regele Gunter a tăcut...

Hagen nu s-a înspăimîntat.

Ştia că tot ar fi zadarnic. Moartea era chiar lîngă el, şi-l aştepta să-l ia în braţe.

A rîs Crimhildei în obraz, cu un rîs aspru, ca un strigăt. I-a răspuns batjocoritor:

— De tace Gunter, tac şi eu. Un vasal nu poate vorbi-naintea suzeranului. Toţi cîţi au stăpînit comoara, afară doar numai de tine, s-au dus din lume. Plec şi eu. Şi poate c-ai să pleci şi tu. Şi duc cu mine, în mormînt, taina pe care vrei s-o afli.

Cum a rostit ultima vorbă, a lunecat şi capul lui, tăiat cu Balmung de Crimhilda, în ţipetele hunilor, care săltau în jurul ei.

— Sigfrid, acum eşti răzbunat. Sîngele tău a fost spălat de un puhoi întreg de sînge... a spus Crimhilda cu glas tare, privind cu ochii rătăciţi, undeva către asfinţit, unde ştia că doarme Sigfrid. Pot să mă liniştesc şi eu...

Şi lacrimi i-au ţîşnit din ochi. Sabia i-a căzut din mîini.

Dar Hildebrand, vasal războinic şi vestit făurar de arme la curtea regelui Atila, care nu cunoştea povestea crimei lui Hagen şi-a lui Gunter, a ridicat sabia Balmung:

— Ne-ai poruncit, a zis Crimhildei, să ne luptăm cu oaspeţii. Ca buni vasali te-am ascultat, deşi nici nu ştiam ce urmăreşti de fapt. Barba mea albă mi-e pătată cu sîngele burgunzilor. Atila, care nu cunoaşte cuvîntul milă, s-a-ngrozit de-atîtea crime săvîrşite. Ultimii doi ni s-au dat prinşi. Unul ţi-e frate, altul unchi. Ne-ai poruncit să le jurăm că nu-i vom omorî legaţi. Noi le-am jurat, dar tu ai călcat jurămîntul nostru. După legea cavalerească aceasta e o mişelie. Se cade să plăteşti şi tu... Şi Hildebrand cu sabia a străpuns inima Crimhildei.

Ea a căzut cu un oftat, purtînd încă-n privire umbra lui Sigfrid cel atît de drag.

— Astfel s-au petrecut, scumpi prieteni, prea sîngeroasele isprăvi la Worms, apoi la Etzelburg, spunea pe punte cîntăreţul ascultătorilor uimiţi, în vreme ce corabia se legăna uşor pe Rin, ieşind din munţi, trecînd de Koln şi îndreptîndu-se spre Xanten, cetatea de unde plecase Sigfrid s-o caute pe Crimhilda, pe cînd era doar o copilă, şi fraţii ei o îndrăgeau.

Rotta mai răsună o dată. Şi cîntecul se termină cu vorbele ce s-au păstrat, din cîntăreţ în cîntăreţ, de-a lungul vremurilor duse:

— Amar cînd aurul domneşte şi porunceşte oamenilor... Amar, amar de cei nedrepţi!...

[1] Mannheimul, aflat în partea de sus a Rinului, la confluenţa sa cu rîul Necar, deşi înfiinţat pe la anul 800, era încă în secolul al XIII-lea o aşezare nu prea însemnată.În schimb Strassburgul, care se află în Alsacia, tot pe ţărmul Rinului, era încă de pe atunci un centru comercial important.

[2] Utrechtul se află în Olanda, nu prea departe de vărsarea Rinului în Marea Nordului.

[3] Regatul burgunzilor germani, o ramură a vandalilor, a fost înfiinţat pe Rin la anul 413, avînd capitala la Worms, oraş ce există şi în zilele noastre. În anul 437 regatul a fost nimicit, în cursul unui atac al hunilor, şi ultimul rege burgund, pe nume Gundichar, a fost ucis cu acest prilej. Cetele de burgunzi rămase în viaţă, după acest dezastru, au părăsit ţinutul Rinului, îndreptîndu-se mai întîi spre Sabaudia (Savoia de astăzi), apoi spre regiunea cursului superior al Rhonului şi al Saonei, întemeind un nou regat. Teritoriul acestui nou regat burgund a fost mai tîrziu înglobat statului franc de apus, adică Franţei de astăzi.

[4] Numele german original este Minnesänger (transmis la noi — minesenger, se citeşte însă minezengher) şi înseamnă cîntăreţ al iubirii înalte. Minesengerii erau nişte poeţi şi muzicanţi cavaleri, asemănîndu-se în multe privinţe cu trubadurii. Se cunosc minesengeri mari creatori, ca Walter von der Vogelweide (1160-1230), Hartmann von der Aue (1170-1210) sau Wolfram von Eschenbach (1170-1220). Alţi minesengeri mai tineri sau lipsiţi de importanţă se mulţumeau numai să cînte sau să recite operele marilor poeţi. De asemenea, unii erau nobili bogaţi şi puternici, îşi cîntau operele în castelele regilor şi ale marilor aristocraţi de la curte. Alţii, mai puţin nobili, în ce priveşte originea, şi mai săraci, cîntau cel mai adesea prin pieţele oraşelor, prin tîrguri, uneori chiar prin sate, prin porturi sau pe corăbii — cum se întîmplă în povestirea noastră — sau pe la curţile micilor nobili provinciali. De multe ori între aceşti minesengeri aveau loc întreceri în ce priveşte măiestria. Se cunoaşte o faimoasă întrecere la Wartburg în 1207). (Această întrecere a fost de altfel ilustrată într-o miniatură aflată într-un manuscris din secolul al XIV-lea.) Mai tîrziu aproape toţi minesengerii, ca şi trubadurii sau truverii francezi au început să se coboare din castele în pieţele oraşelor şi să cînte pentru mulţime. În Germania minesengerii au putut fi întîlniţi la mijlocul veacului al XIV-lea. In această epocă ei nu mai creau, ci se mărgineau în a cînta operele înaintaşilor, adaptîndu-le gustului ascultătorilor.

[5] Comitatul Frislandei sau Frizia era în partea de nord a Olandei de astăzi.

[6] În şirul marilor legende din veacul de mijloc, aceea despre Sigfrid şi Crimhilda ocupă un loc cu totul deosebit. În ţesătura ei s-au împletit cele mai vechi poveşti mitologice ale nordului, cu fapte istorice reale petrecute în secolele al V-lea şi al VI-lea, cu întîmplări şi obiceiuri din vremea cînd s-a definitivat poema, adică din secolul al XII-lea. Ca să înţelegem mai bine toate acestea va trebui să ne întoarcem, însă, în primele secole ale erei noastre, în Scandinavia şi în Islanda. Mai ales în Islanda. Pămînturile acestea stîncoase, îngheţate, cu fiorduri dantelate, sînt leagănul poveştilor despre imaginarii zei ai lumii de la miazănoapte. Şi oamenii din miazănoapte luptau din greu cu vitregiile naturii: zăpada, îngheţurile, mările pline de furtuni. Iubeau lumina soarelui, dar ea pierea aproape întotdeauna sub ceţuri şi întunecimi. Atunci ei au creat un fel de Apolo al nordului, pe zeul Balder, tînărul şi frumosul zeu al luminii. Acesta era invulnerabil. In fruntea călăreţilor săi, înarmaţi cu lănci şi săbii, zeul luminii, Balder, îl înfrunta adeseori pe întunecatul stăpînitor al ţării ceţurilor: prea mohorîtul Niflheim. Urînd lumina şi dreptatea, Loki, zeul răutăţilor, descoperă singurul mijloc prin care Balder putea fi doborît. Şi îl răpune printr-o viclenie. Povestea aceasta despre Balder şi Loki, care întruchipa lupta dintre lumină şi întuneric, dintre bine şi rău, a fost cîntată în imnurile nordice veacuri de-a rîndul şi ea se află de fapt la baza cîntecului şi legendei despre frumosul Sigfrid.

Dar iată că întîmplări istorice reale vin să înflăcăreze inimile oamenilor de la miazănoapte. Triburile germanice încep să se tălăzuiască şi să izbească imperiul roman de apus, căutînd să-i preia bogata moştenire. Adeseori regii acestor triburi se luptă însă şi între ei şi se distrug fără cruțare. Vechile poveşti mitologice ale nordului, care oglindiseră odinioară numai forțele naturii, întruchipîndu-le în zei, capătă de atunci înainte şi atribute istorice, sociale. Noi nu ştim dacă Sigfrid, frumosul şi viteazul prinț din Niderlanda, a existat în realitate. Dar socotim că tot aşa precum Roland, Cidul sau Igor au viețuit într-adevăr, trebuie să fi fost cîndva şi un Sigfrid. Poporul n-a cîntat decît pe cei mai dragi eroi ai săi. Dar dacă Sigfrid o fi existat, la fel ca şi în poemele despre Roland sau Cidul, caracterul de bază al eroului a fost cu siguranță mult schimbat.

Legenda despre luminosul zeu Balder a căpătat un caracter istoric. S-au născut alte cîntece ale căror urme le găsim circulînd în Scandinavia şi prin Germania, cu mult înainte de anul 1000. Tot astfel după cum descoperim multe elemente ale legendei consemnate de istorie, ca însuşi numele de Nibelung; uciderea regelui burgund Gundichar de către huni la anul 437; cearta dintre două regine: Brunhilda a francilor şi Fredegonda a Neustriei; sau, răzbunarea reginei Clotilda asupra altui rege burgund din secolul al VI-lea, care-i omorîse părinții. Preluînd aceste străvechi cîntece, poeții cavaleri ai evului mediu de mijloc le-au adaptat gustului epocii în care trăiau. Au împletit pe firul povestirii şi alte întîmplări din stricta contemporaneitate şi le-au împrumutat eroilor legendei purtările şi obiceiurile cavalereşti ale timpului lor. Aşa s-a încheiat probabil, pe la anul 1210 în Austria, forma definitivă a „Cîntecului Nibelungilor”, sub pana unui poet rătăcitor necunoscut. Recopiată, poema ne-a rămas în aproape douăzeci de manuscrise cu mici deosebiri între ele, constituind cel mai important monument al literaturii germane vechi şi unul dintre cele mai valoroase ale literaturii universale.

[7] Minesengerii cîntau acompaniindu-se fie cu fidelul — acelaşi instrument ca şi viela menestrelului, însă cu patru coarde — fie cu o harpă mică, numai cu cinci pînă la nouă coarde, moştenită de la cîntăreții vikingilor, dar mai ales cu rotta, un instrument asemănător cu citara antică, însă de formă lungă şi rectangulară, ale cărei coarde erau ciupite cu ajutorul unui plectru de fildeş sau de metal.

[8] După mulți cercetători în problemele de mitologie nordică, Hagen nu întruchipează decît pe întunecatul zeu Loki din legendele scandinave, acela care a doborît prin viclenie pe zeul luminii Balder, personificat în legenda Nibelungilor prin bălaiul Sigfrid.

[9] Vedem din nou, ceea ce remarcăm şi în legendele anterioare, procedeul artistic al multor poeți din evul mediu de a folosi alegoria visului pentru a putea prevesti întîmplări care urmează. În cunoscuta epopee germană, tălmăcită şi în limba română, povestirea începe chiar prin acest vis, care trebuie să anticipeze moartea dramatică a lui Sigfrid.

[10] Xantenul este un mic orăşel în partea de jos a Rinului, în apropiere de locul unde fluviul pătrunde în Olanda. Niederland înseamnă de altfel țara de jos, pentru că de la Xanten înainte Rinul coboară mereu pînă se varsă în Marea Nordului. Astăzi numele de Niederland îl poartă Olanda.

[11] Walkiriile erau în mitologia scandinavă nişte zeițe în slujba puternicului Odin. Legendele le înfățişau călărind pe nişte cai albi, înaripați. Ele reprezentau, de fapt, victoriile eroilor. Iar cînd vitejii cădeau în luptă, walkiriile se avîntau, precum spuneau legendele, le smulgeau sufletele şi le duceau stăpînului lor Odin, în Walhala. Aici, slujiți tot de walkirii, eroii petreceau pe veşnicie, în lupte, jocuri de mari petreceri vesele, la care se sorbeau din plin bere şi hidromel. Richard Wagner în celebra sa tetralogie „Inelul Nibelungilor” face adeseori apel la aceste legende scandinave. De altfel, a doua parte a tetralogiei o constituie drama muzicală „Walkiria” (prima este „Aurul Rinului”, a doua „Walkiria”, a treia „Sigfrid” şi a patra „Amurgul zeilor”). Paginile acestor drame muzicale sînt superbe, mai ales în „Walkiria” renumita cavalcadă a walkiriilor.

[12] Țara Nibelungilor era socotită a fi fost undeva prin Norvegia, în vreo regiune cu păduri dese şi misterioase. Nici nu este de mirare acest lucru fiindcă legenda s-a născut în cele mai de nord regiuni ale Europei. Imaginația vechilor scandinavi popula această regiune cu fel de fel de monştri, balauri, pitici, oameni ciudați şi cruzi, păduri întunecate şi comori fără seamăn.

[13] Prin acest simbol al comorilor blestemate de duhuri, vechii cîntăreți scandinavi înfierau pe toți aceia care săvârşeau nelegiuiri numai pentru a stăpâni averi nemăsurate, ca apoi cu ajutorul lor să săvârşească alte crime împotriva umanității. De altfel compozitorul Richard Wagner a dat aceeaşi semnificație personajelor tetralogiei sale „Inelul Nibelungilor”. În această operă, după propriile sale mărturisiri, a protestat prin mijloace artistice „împotriva domniei aurului în lume şi împotriva tiraniei legilor făcute de stăpînii aurului”.

[14] Acest legendar fierar al scandinavilor era un fel de Hefaistos nordic, care făurea însă numai arme de luptă. Tot aşa cum în Lemnos, bunăoară, fumul care se ridica altădată din vulcani făcea să se creadă că dedesubt este fierăria subpământeană a zeului cel urît şi şchiop, la fel fumul care se înălța dintr-un vulcan al muntelui Hecla făcea pe islandezi să creadă că sub munte este un mare atelier de arme.

[15] Multe din aceste elemente ale legendei nu sînt menționate în epopeea germană, „Cîntecul Nibelungilor”. Ele se găsesc însă în povestirile şi cântecele de care s-a ținut seamă permanent la alcătuirea acestei lucrări. Nu trebuie să uităm — aşa cum s-a arătat şi mai înainte — că la baza tuturor ciclurilor de poezie germanice vechi stau „Eddele” scandinave. „Edda” însemană „strămoaşa” în limba scandinavă, pentru că ea cuprinde într-o formă poetică cele mai vechi legende ale normanzilor, cîntate odinioară de scalzi — poeții scandinavi.

[16] Aici e timpul să observăm că formulele de adresare diferă de la unele legende la altele. Am văzut de pildă la „Roland” că aceste formule sînt foarte complicate. Chiar într-o împrejurare grea şi plină de primejdii, când moartea era aproape, Olivier nu uită să-i vorbească prietenului său Roland, la plural, într-o formă ceremonioasă: „Senior Roland, îi spune el, sunați din cornul scump de fildeş, de aur şi cristal spre Franța...” Această formă ceremonioasă o conține în original poema „Cîntecul lui Roland”, reflectând o anumită mentalitate a epocii feudale în care a fost scrisă şi noi am considerat că este bine să o păstrăm. În schimb, la „Igor” ca şi la „Sigfrid şi Crimhilda” formulele de adresare sînt simple: „Tu nu eşti feciorul lui Sigmund?” Trebuie să precizăm că şi în acest caz ne-am orientat în primul rînd după poemele de largă circulație. Atît în „Cîntecul oastei lui Igor”, cît şi în „Cîntecul Nibelungilor”, ca şi în „Edda” scandinavă (care stă la baza epopeei germane) se folosesc aceste forme simple de vorbire pe care ni le-am însuşit.

[17] Saxonii erau un trib germanic. În prima jumătate a secolului al XIII-lea ei se constituiseră într-un ducat la sud-est de Frizia. În ce-i priveşte pe dani este vorba de strămoşii danezilor de astăzi.

[18] De fapt, în dramele sale muzicale, Richard Wagner — urmând modelele scandinave mai vechi ale legendei — arată că Sigfrid, după ce răpune pe balaurul Fafner şi pune stăpânire pe un inel fermecat şi pe comoara Nibelungilor, porneşte nu în căutarea Crimhildei, ci a unei walkirii, o zeitate feminină ocrotitoare a eroilor, Brunhilda. El ajunge pînă la stânca unde doarme walkiria, înconjurată de un cerc de foc. Walkiria fusese condamnată la acest somn de puternicul zeu Wotan (Odin la scandinavi), pentru că nesocotise un ordin al său; ea se afla într-un somn magic pe un munte înalt, înzăpezit, de unde trebuia s-o salveze Sigfrid (Sigurd la scandinavi). Sigfrid o salvează şi astfel se înfiripă dragostea dintre ei doi. De altfel, pe muntele Felberg, aproape de Frankfurt am Main, se găsesc nişte stînci mereu înzăpezite, numite „patul Brunhildei”. De aici spuneau unii poeți că ar fi fost salvată Brunhilda de Sigfrid. În „Cîntecul Nibelungilor” străvechea legendă a fost transformată. Amestecul zeilor scandinavi a dispărut. Brunhilda se găseşte într-adevăr pe

nişte stînci înzăpezite, dar ca regină a Islandei, de unde Sigfrid vine să o cucerească, drept soție prietenului său Gunter. Trebuie să mai adăugăm că în alte legende se arată că Sigfrid fusese despărțit de walkiria Brunhilda, logodnica sa, după ce o salvase de pe stîncă, printr-o viclenie a mamei Crimhildei. Mama Crimhildei îi dăduse lui Sigfrid, după aceste legende, o „băutură a uitării". Sigfrid o părăseşte pe Brunhilda, o uită şi se căsătoreşte cu Crimhilda. Mai tîrziu, într-adevăr el o cucereşte pe Brunhilda lui Gunter. Gunter se căsătoreşte cu Brunhilda. Iar Brunhilda începe să-l urască pe Sigfrid, fiindcă o uitase şi se răzbună, pricinuindu-i moartea.

19 Între diferitele variante ale legendei sînt mici deosebiri. Astfel, uneori se arată Volker însoțindu-l pe Gunter în călătoriile lui, alteori Dankwart, fratele lui Hagen. Tot aşa, în unele variante, Sigfrid o cunoaşte pe Crimhilda în cursul primului an petrecut la Worms, în altele abia după înfrîngerea saxonilor.

20 Turnirele erau nişte serbări cavalereşti, în cursul cărora cavalerii se întreceau în lupte cu lancea, sabia etc.

21 Motivul acesta apare şi în „Iliada". Ahile, ca şi Sigfrid, are un loc vulnerabil. La Ahile locul vulnerabil este călcîiul.

22 Se mai pot identifica aici, în legenda despre Sigfrid, urmele mitului solar pe care acesta îl întruchipa cu multe secole în urmă la scandinavi. În legendă Sigfrid ucide întîi balaurul şi se scaldă în sîngele lui, căpătînd puteri înzecite. Aici pare a fi vorba de răsăritul roşu al soarelui care creşte în putere spre miezul zilei. Apoi bălaiul Sigfrid (soarele în putere) este lovit de întunecatul Hagen (simbolul nopții care se apropie) şi piere într-un lac de sînge (amurgul purpuriu).

23 Sfîşietor răsună şi pînă astăzi, în poemă, plînsul cel jalnic al Crimhildei, cînd şi-a văzut la uşa ei iubitul înecat în sînge:

Lăsîndu-se a fi purtată spre locul unde trupul viteazului zăcea,
Fața lui frumoasă ridicîndu-i cu dalba ei mînă i-o mîngîia.
Şi oricît era spoit de sînge, de îndată cum spui, l-a cunoscut,
Că, spre jalea ei, însuşi viteaz domnitoru de pe al Nibelungilor ținut!

Cu bocet duios tînguindu-se crăiasa, jălea sărmana ca pentru sine:
„Că nu un paloş sfărîmatu-i-a scutul. Văleu, nefericita de mine!
Ucisu-l-ai prin vicleană uneltire, răpus a fost numai prin trădare,
Să fiu să ştiu că cine-i vinovatul, cu cît of i-aş dărui nesățioasă răzbunare".

Şi toți acei care țineau de casă aşijderi în gura mare bocit-au,
Curteni şi jupînițe pe-ntrecute după mîndru crai iubit tinguit-au,
Dîndu-şi seama că de-acum mai departe nu l-or vedea pînă-n vecie.
Vai, cu cîtă hăinie dase el Hagen ascultare la verşunata Brunhildei mînie!

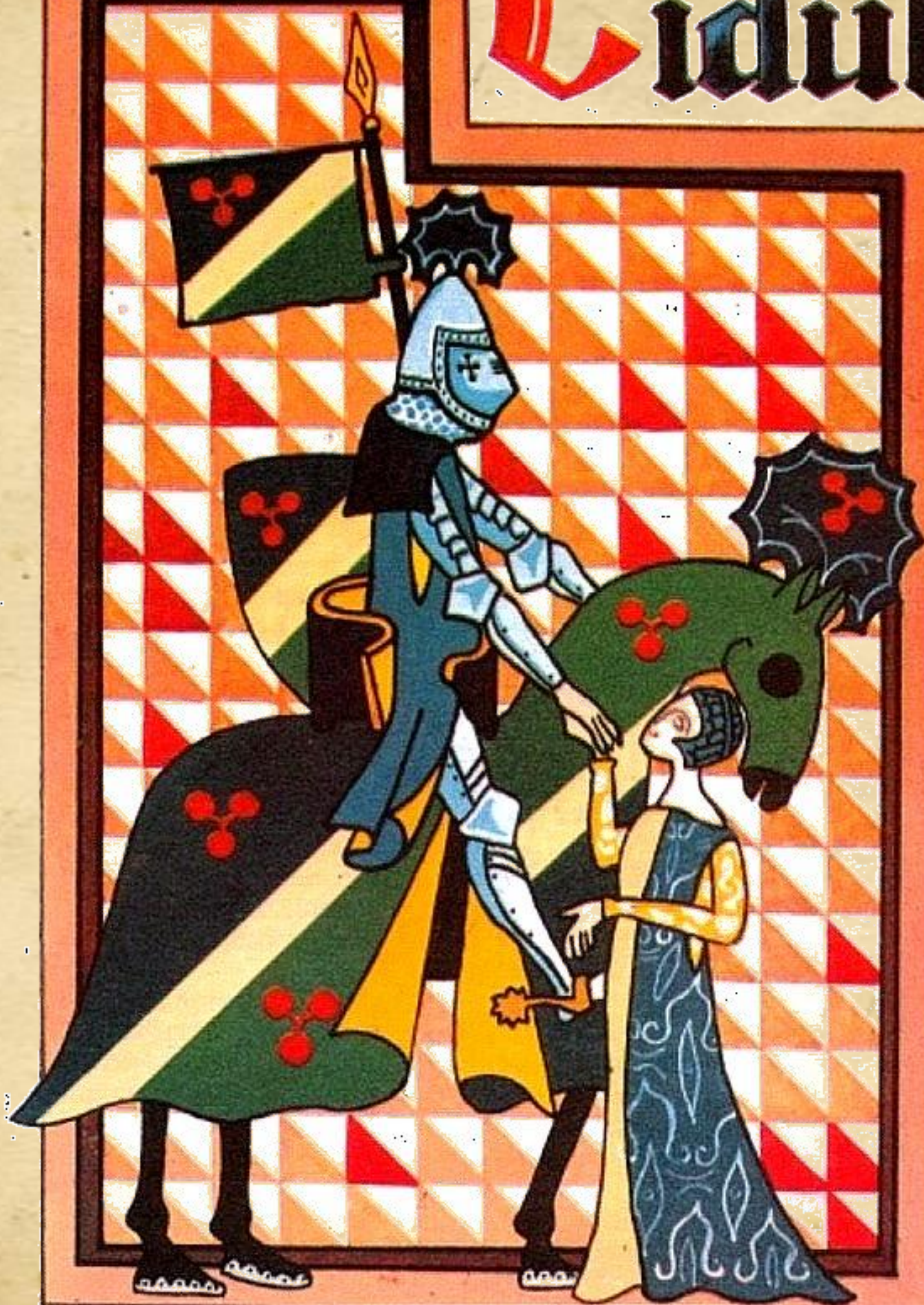
24 Specialiştii remarcă în operele literare create pe baza legendelor nordice că unele personaje nu au acelaşi caracter de la început pînă la sfîrşit, ci caracterul lor se schimbă o dată cu evenimentele pe care le trăiesc. Aşa de pildă, Crimhilda, care era atît de blîndă şi supusă, devine după moartea lui Sigfrid de o cruzime neobişnuită şi aproape de necrezut.

[25] În marile cîntece ale lumii din miazănoapte, cum sînt: „Cîntecul Nibelungilor” sau „Volsungasaga” islandeză, se află un element nou față de celelalte epopei ale evului mediu de mijloc. Am văzut, de exemplu, în „Igor” şi „Roland” că predomină voința bărbaților. În legendele de la miazănoapte, dimpotrivă, acțiunile se desfăşoară în urma pasiunilor şi a voinței femeilor. Brunhilda este aceea care cere înfiorătoarea crimă împotriva lui Sigfrid. Iară Crimhilda va tulbura, în legendă, câteva regate, dezlănțuind teribila ei răzbunare împotriva fratelui şi a unchiului său, care-i uciseseră soțul. Acest fapt ne dovedeşte nouă un lucru — afirmat de altfel şi de Friedrich Engels — şi anume, că la popoarele germanice „urme de matriarhat se mai găsesc pînă tîrziu, în evul mediu.” „Ei (adică triburile germanice), spune Friedrich Engels, vedeau în femeie ceva sfînt şi profetic şi sfatul ei era ascultat în chestiunile cele mai importante”. Aşa se explică de ce legendele ne-o arată pe Crimhilda cum, pas cu pas şi cu răbdare, pregăteşte pedepsirea lui Hagen şi a lui Gunter. Ea rămăsese în Worms cu scopul de a plăti moartea lui Sigfrid, deşi avea un fiu încă mic şi acesta se găsea la Xanten, în Niderlanda. Nici dragostea pentru copil, pe care o are orice mamă, nu-i stăvileşte Crimhildei acest gînd. Pentru împlinirea lui îşi jertfeşte copilul, se jertfeşte şi pe ea. Această voință neînduplecată la o femeie, în vederea pedepsirii cu orice preț a sîngelui vărsat prin mişelie, se explică prin acele deprinderi gentilice care mai străduiau încă la popoarele din miazănoapte, în epoca îndepărtată pe care o oglindesc în parte aceste legende.

[26] Margraf (în limba germană Markgraf) înseamnă conducător al unei provincii de frontieră.

[27] În epopeea citată de noi, Bodelin, fratele lui Atila, la îndemnul Crimhildei, i-a atacat cu armele pe burgunzii adunați în jurul lui Dankwart. Noi am preferat varianta care ni s-a părut mai expresivă a legendei, în care Bodelin aduce vasul cu vin otrăvit, cerîndu-le să închine în cinstea lui Ortilb. Asasinarea lui Ortilb, ca răzbunare, de către Hagen apare astfel mai justificată.

Cidul

Cidul

Iată-ne acum în Spania, la Toledo, tot în acelaşi secol, la o serbare populară.

O mulţime gălăgioasă, bărbaţi de toate vîrstele, femei şi cîrduri de copii s-au adunat pe un tăpşan, la marginea oraşului.

Pentru copii s-au ridicat cîteva scrîncioburi de lemn. Scrîncioburile se-nvîrtesc, şi rîsetele ascuţite ale copiilor s-aud pînă departe, în oraş.

Tobele bat. Tinerii cîntă. O fată este în mijlocul unui mănunchi de danţatori şi se roteşte mlădioasă. Pare o pasăre în zbor. Ochii ei negri scînteiază. Obrajii i s-au rumenit de vîlvătaia danţului. Bărbaţii bat pasul pe loc sau se-nvîrtesc în jurul ei, ţinîndu-şi palmele pe talie. Apoi s-avîntă, se rotesc în nişte cercuri furtunoase.

Cei mai bătrîni privesc la ei. Gîndul le fuge în trecut, la anii cînd la fel erau de tineri şi de furtunoşi. Şi bat din palme, strigînd „bravo"! cînd fata s-a oprit din danţ, zvîcnindu-şi braţele în sus, ca o chemare spre văzduh.

Căldurile toropitoare din miezul zilei s-au lăsat purtate peste văi de vîntul răcoritor dinspre apus.

Pasărea serii se coboară din vîrful munţilor, învăluind locul în umbre.

S-au aprins şi făcliile.

Preagrasul cîrciumar don Pedro, acela care stăpîneşte hanul „La berbecul de aur", a întins mese lîngă pinii din marginea tăpşanului.

La mese stau cîţiva hidalgos[1] ce beau vin negru şi mănîncă peşte sărat sau caltaboşi aduşi pe tavă de hangiu şi fetele care-l ajută.

Mai sînt apoi neguţători ce stau sorbind vin din ulcele, şi mai ales meşteşugari — vestiţi făuritori de săbii şi alte arme din Toledo, olari, sticlari sau postăvari.

Mai la o parte, în picioare, beau vinul negru al lui Pedro oamenii mai umili: păstori veniţi cu lapte şi brînzeturi la tîrgul mare din Toledo, ţărani sosiţi şi ei cu treburi, rămaşi aici să înnopteze.

Se mai găseşte la o masă un cîntăreţ, poftit anume.

În cinstea lui s-a pregătit vinul cel mai gustos pe care îl are Pedro-n hanul său. S-a fript un miel într-o frigare. Şi s-au mai copt nişte aluaturi ce-s tăvălite întîi în miere şi apoi în nucă pisată.

Copiii îşi ling degetele, mîncînd din dulciurile acestea.

După ce s-au îndestulat toţi comesenii, cîntăreţul, un bărbat smead, cu plete negre pe sub basmaua de mătase, cu o eşarfă peste mijloc şi-o vestă vînătă, cu nasturi mari de argint vechi, îşi ia ghitara[2] şi pătrunde pînă în mijlocul mulţimii, care-l aplaudă-nsufleţită.

Ca de atîtea alte ori el va cînta zeci de romanțe — romanceros — şi mai ales va aminti isprăvile pe care Cidul — Campeadorul[3] le-a săvîrşit în viața sa.

— Cîntecul nostru se începe, glăsuia el, în timp ce-şi mîngîia ghitara, într-o înserare minunată, cînd vîntul poartă pe meseta[4] aroma ierburilor arse de soarele din timpul zilei, şi sunetele de cimpoaie, şi cîntecele înfocate ale fecioarelor spaniole.

Diego Lainez din Bivar[5] şedea în casa lui de piatră, privind mîhnit, printr-o fereastră îngustă, cu pereții groşi, către meseta şi ciobanii care intrau în curtea lui să ducă oile spre staule.

Cerul era roşu ca para pe care o aprind ciobanii cu buruienile uscate la sărbătoarea mieilor, cînd pornesc turmele spre munte, unde-s păşunile mai verzi. Dar inima lui don Diego era mai neagră decît scrumul, care rămîne-n zorii zilei, cînd sărbătoarea s-a sfîrşit, şi se coboară iar tristețea în ochii fetelor, ce-şi văd iubiții părăsindu-le.

— Să tacă fetele! striga de la fereastră don Diego. Să tacă şi cimpoaiele, nu pot să mai aud nimica. Nu înțelegeți?

Şi don Diego îşi punea palmele sale scorojite peste urechi, şi se izbea mereu cu fruntea de masa ce se afla acolo-n mijlocu-ncăperii.

— Nefericit sînt, se văita. Spada îmi tremură în mîini, şi nu mai pot să mă răzbun... Cum l-aş ucide pe Lozano, pe contele al cărui glas răsunăntîiul printre nobili la curtea regelui Fernando.[6] M-a insultat la vînătoare. M-a insultat în plină zi, pentru că fără voia mea am trecut pe pămîntul lui, şi i-am vînat un iepure. A-ndrăznit să mă pălmuiască. Supuşii mei toți au văzut. Nici nu mai pot să părăsesc castelul strămoşesc, de piatră. Şi de-aş ieşi, mi-aş pleca fruntea în fața tuturor, umil şi ruşinat peste măsură.

Nu pot să dorm, nici să mănînc. Aaa!... ce soartă ticăloasă, să fii bătrîn, neputincios. Mai fericit aş fi să mor.

Şi iar îşi izbea fruntea albă de masă, hohotind amar, în timp ce în ograda largă tăcuseră toți slujitorii, iar oile se grămădeau, împinse de ciobani, cu sila, într-un saivan încăpător...

— Să vie fiii mei tuspatru! strigă bătrînul don Diego. Să vină chiar acum la mine, aşa precum le poruncesc!

Şi fiii lui Diego Lainez, ascultînd glasul mînios, s-au şi grăbit spre tatăl lor.

— Tu, cel mai mare, a spus Diego, vino să-ți spun ceva, în taină...

Fiul s-a apropiat în grabă.

Tatăl i-a prins în gură degetul mic al mîinii drepte, şi l-a muşcat atît de crîncen, în cioturile-i de măsele, că era gata să-i desprindă oasele din încheieturi. Fiul a dat un răcnet groaznic. Lacrimile l-au năpădit şi a început să-şi roage tatăl:

— Lasă-mă, tată, fie-ți milă, mă strîngi de-o să-mi pierd răsuflarea.

Şi se ruga atît de jalnic, că tatăl şi-a descleştat dinții.

— Nu eşti bun de nimic, băiete. Te vaieți ca o biată babă. Tu n-ai să poți să mă răzbuni.

Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu fiul al doilea. Apoi cu cel de-al treilea. La sfîrşit a venit Rodrigo, care era şi cel mai tînăr dintre feciorii lui Diego.[7]

Rodrigo nu s-a-nfricoşat, n-a plîns şi nici nu s-a văietat, cînd tatăl l-a muşcat de deget. A rostit amenințător:

— Mare noroc ai că-mi eşti tată! De nu mi-ai fi, numai c-un deget ți-aş scoate inima din piept...

Tatăl auzind vorba asta, l-a-mbrățişat şi i-a grăit:

— Feciorul sufletului meu, mînia ta îmi potoleşte nemărginita mea mîhnire. Şi supărarea ta îmi place. Inima mea, privindu-te, simte o caldă mîngîiere. Tu îmi vei răzbuna onoarea. Nemernicul conte Lozano m-a insultat la vînătoare. Deşi eşti tînăr, cel mai tînăr, şi încă n-ai fost în războaie, sînt sigur că-l vei pedepsi. N-o să te sperie gloria marelui conte de Lozano, puterea lui şi tot trecutul său vitejesc, neîntrecut, nici cetele de călăreți ce-i are sub comanda lui, în slujba regelui Fernando. Du-te, Rodrigo, şi îmi spală ruşinea ce am îndurat-o, fiindcă am ajuns neputincios.

Tînărul fiu al lui Diego s-a repezit la panoplie, şi, luînd o spadă, i-a răspuns:

— Din fiecare lacrimă pe care ai vărsat-o, tată, mi s-a născut în inimă o flacără nimicitoare. Prin tine, contele Lozano ne-a pălmuit întreaga spiță. Îți jur că am să te răzbun...

Şi, fără să mai stea pe ginduri, Rodrigo a încălecat, pornind galop peste meseta.

A galopat, a galopat, şi-n depărtare l-a zărit pe marele conte Lozano, urmat de slujitorii săi.

Din goana calului Rodrigo i-a strigat contelui:

— Opreşte! cine loveşte pe un bătrîn neputincios nu-i un viteaz, conte Lozano. Pata cu care ai mînjit obrazul lui Diego Lainez o voi spăla numaidecît cu spada, în sîngele tău...

— Hai, băiețele, dă-te-n lături, i-a răspuns contele Lozano. Să nu pun să te pedepsească slugile mele, chiar acum, cu biciul, trîntit jos, la scară, să plîngi şi să-mi cerşeşti iertarea... Pleacă, atîta cît te rog.

— Sînt tînăr, a răspuns Rodrigo. însă onoarea nu aşteaptă ca să-i încărunțească părul, atunci cînd este înjosită.[8] Fereşte-te! începem lupta...

Lozano i-a strigat:

— Mori, cîine. De e aşa nu te mai iert...

Dar n-a sfîrşit cuvintele, şi spada cea strălucitoare a lui Rodrigo a fulgerat.

Lupta nu a durat prea mult. Săbiile se ciocneau flămînde, răspîndind jerbe de scîntei.

Caii săltau sub călăreți şi îşi muşcau zăbalele.

— Te voi răpune ca pe-un miel! clocotea contele Lozano.

Rodrigo nu spunea nimic. Îşi sălta calul ne-ncetat în lupta cea încrîncenată, ce se iscase pe meseta, sub ochii slujitorilor. Doar sabia i se rotea, din ce în ce mai strîns, spre conte.

— Am să-ți iau inima, Rodrigo, în vîrful spadei, şi-am s-o dau tatălui tău ca-ntr-o frigare, mai rîdea contele cel aprig.

Numai că rîsul contelui s-a şi schimbat în rînjet, pentru că spada lui Rodrigo îi lunecă peste grumaz. Îi despărți capul de trup, şi slujitorii începură să strige tare, spre castel:

— Feciorul lui Diego Lainez a tăiat capul contelui! Săriți!... Săriți într-ajutor!...

Iară Rodrigo-n vremea asta, luînd capul contelui de plete, în goana calului sălbatic a pornit în galop spre casă.

Diego Lainez sta-n odaie, cu capul toropit pe masă, şi lăcrăma neîncetat.

— Ruşine mie, murmura.

Însă Rodrigo a intrat cu paşi răsunători în casă şi-a zvîrlit pe podele capul marelui conte de Lozano.

— Tată, a spus, ridică-ți fruntea. Alba ta frunte a fost spălată cu spada ce mi-o vezi în mînă. Ochii duşmanului privesc de jos acum spre chipul tău. Şi mort e cine a-ncercat să ne răpească ieri onoarea...[9]

Bătrînul şi-a ridicat fruntea. A văzut capul lui Lozano şi a strigat, cu ochii-n lacrimi:

— Fiul meu preaiubit, Rodrigo, lasă-mă să te-mbrățişez. Aşază-te în locul meu, pe acest jilț înalt, de lemn. Acela care îmi aduce capul duşmanului de moarte, tăiat în luptă vitejească, va fi capul familiei.

Şi tatăl îl îmbrățişa, şi-l dezmierda pe fiul său, şi îl silea să se aşeze pe scaunul de stăpîn al casei.

În vremea însă cînd Rodrigo era în brațele bătrîne, slăbite şi tremurătoare ale părintelui său drag, s-au auzit de pe meseta țipete înfricoşătoare.

S-au arătat din depărtări alți călăreți, înconjurați de-un nor de praf, ce cuprindea întreg podişul.

— Maurii!...strigau călăreții. Maurii au intrat cu oastea iar pe pămînturile noastre. Dau foc şi pradă satele. În urma lor arde pămîntul. Iau fetele, femeile, pentru haremuri şi oştire. Regele n-a ieşit la luptă să-şi apere feudele. Poate îi e frică de moarte. Nici marii nobili n-au ieşit. Nu le e scumpă libertatea. Dar noi vom muri pentru ea. Vom apăra Castilia, de-atîtea ori amenințată de maurii năvălitori. Vom muri pentru libertate! Ne trebuie un conducător!...

Rodrigo s-a desprins din jilțul unde-l ținea părintele. A alergat iute-n ogradă. Dintr-un salt a şi fost în şa. A galopat peste meseta, în calea călăreților.

— Opriți-vă, le-a poruncit. întoarceți caii şi veniți în goana mare după mine. Spada cu care am spălat onoarea lui Diego Lainez vă va conduce azi în luptă.

— Dar eşti prea tînăr, i-au răspuns toți călăreții, într-un glas.. Nu ai nici douăzeci de ani...

— Nu vîrsta hotărăşte-n luptă, ci vitejia şi puterea, a grăit tînărul Rodrigo. Veniți acum, vă poruncesc!...

Şi ca un trăznet din văzduh, au pornit în întîmpinarea maurilor năvălitori.

Atîta aştepta mulțimea de labradores - țărănimea, meşteşugarii din oraşe - să lupte şi să izgonească, de pe pămîntul strămoşesc, pe maurii năvălitori.

Pe cale s-au tot strîns oşteni.

S-au strîns ca apele-n şuvoi.

Avînd în frunte pe Rodrigo, călări, cu armele în mîini, întîmpinîndu-i pe mauri, i-au biruit într-un scurt timp.

— Cidule, se rugau maurii, stăpîne, lasă-ne cu zile!...

Însă Cidul nu se-ndura:

— Prea mult sînge ați vărsat voi, tot cotropind Castilia. E vremea să vă nimicim.

Şi maurii au pierit toți.

Robii au fost eliberați, bărbați, femei, mai ales fete.

Iară mulțimea, adunată în jurul tînărului fiu al lui Diego, îi striga:

— Trăiască tînărul Rodrigo! El ne conduce să-i gonim din țara noastră pe mauri.

Toți îl iubeau şi îl slăveau.

N-a fost, pe cît se povesteşte, vreun alt tînăr luptător mai îndrăgit de tot poporul, decît era atunci Rodrigo.

Regele, auzind aceasta, i-a trimis fiului lui Lainez o mantie, o sabie şi o bonetă de postav.

Fernando de Castilia a socotit că tînărul fiu al lui Lainez îi poate fi de mult folos, şi l-a chemat la curtea lui.

Mulțimea l-a oprit însă trei zile în mijlocul ei, spre a-l sărbători şi l-a numit de-atunci Campeadorul, apărătorul Spaniei.

În astă vreme, cînd Rodrigo era slăvit pentru victorie, în mijlocul poporului, la curtea din oraşul Burgos se-nfățişase o copilă.

— Rege Fernando, plîngea ea. Sînt fiica contelui Lozano, cel care v-a slujit cu cinste, şi care a fost doborît de fiul lui Diego Lainez. Am! venit să vă cer dreptate. Şi regele care n-ascultă o rugăminte, cînd e dreaptă, nu merită să mai domnească, nu merită să urce-n şa, să-şi pună pintenii de aur, nici să-şi mai dumice pe taler pîinea cea dulce de secară.

— Regele la-nceput se-ncruntă. Apoi răspunse tinerei ce sta-n genunchi în fața lui, înveşmîntată încă-n negru.

Dacă pe fiul lui Diego îl pedepsesc, aşa cum spui, frumoasă fiică-a lui Lozano, poporul se va răzvrăti. Mulțimile nădăjduiesc că fiind conduse de Rodrigo vor goni oştile maure departe, către miazăzi, poate le vor zvîrli în mare. Țăranii liberi, orăşenii, şi şi chiar mărunții cabaleros luptă fiindcă-s conduşi de el. Eu şi cortesu[10] socotim c-avem nevoie de Rodrigo. Nu pot să-ți împlinesc, Himena,[11] dorința de a-l pedepsi...

— Ba da, a spus tînăra fată, uimind pe rege şi pe nobili. El mi-a răpit ultimul sprijin, pe tatăl meu. Sînt singură. Vă cer să-l pedepsiți, Fernando, ca el să-mi dea sprijin în viață, cîte zile eu voi trăi.

— Dar bine, cum? a spus Fernando. Vorbeşte limpede, Himena. Nu înțeleg ce vrei să spui...

Tînăra fată s-a-nroşit:

— Îi cer să mă ia de soție. Să vie pe tărîmul nostru. Aceasta să-i fie pedeapsa. Iară castelul lui Lozano să strălucească prin Rodrigo, acest viteaz fără pereche. Şi astfel să-şi plătească vina că l-a răpus pe tatăl meu...

Regele a-nceput să rîdă.

— Am auzit întotdeauna că-n inimile fetelor se află taine nepătrunse de cugetul bărbaților, a spus Fernando, la sfîrşit. Acuma văd că aşa e. Himena ne-a cerut osîndă pentru feciorul lui Diego. Şi ca pedeapsă-l vrea de soț. Dar ce mai vorbă, încuviințez să fie pedepsit Rodrigo, şi să se-nsoare imediat...

Şi fără să mai stea pe gînduri, Fernando a trimis răvaş lui don Diego din Bivar să vie cu feciorul său, ca să-i sărute întîi mîna, apoi să-l dea de soț Himenei pe acest tînăr ne-nfricat.

Diego a ascuns răvaşul, să nu-l găsească fiul său. Rodrigo a băgat de seamă:

— Tată pentru ce te fereşti? Ce răvaş oare ți-a trimis astăzi regele?

Diego n-a putut s-ascundă:

— Regele nostru porunceşte să ne înfățişăm la curte, dar eu vroiam să mă duc singur. Tu rămîi, fiule-n Bivar.

— Nu, tată, i-a răspuns Rodrigo. Oriunde o să mergi, de astăzi, voi merge alăturea şi eu, ca să-ți fiu sprijin la nevoie...

Cu trei sute de cavaleri, prieteni şi rude, don Diego şi fiul său cel mic, Rodrigo, călăresc spre oraşul Burgos. Toți poartă haine de mătase, numai Rodrigo e-n armură. Toți au pe creştet pălării, numai Rodrigo poartă coif.

Regele îi întîmpină:

— Vă mulțumesc că ați venit...

Unii curteni din casa lui Lozano s-aud spunînd cu glas încet:

— Rodrigo l-a răpus pe conte. Şi iată, e primit cu cinste.

— Eu sînt gata să mă răscumpăr sau să plătesc cu sabia, s-aude glasul lui Rodrigo.

Toți care murmurau tac mîlc. Nu se aude nici o şoaptă.

Tatăl îi spune fiului:

— Hai acum să descălecăm, să sărutăm mîna întinsă a nobilului don Fernando, care e suzeranul nostru.

Şi don Diego se coboară, sărută mîna regelui.

Rodrigo sare de pe cal, dar spune tatălui său astfel:

— Pe oricine m-ar fi-ndemnat să mă cobor şi să sărut regelui mîna sa întinsă, l-aş fi lovit cu sabia. Fiindcă mi-o ceri tu, te ascult...

Cînd a îngenuncheat Rodrigo, spada i-a lunecat din brîu, sunîndu-i amenințător. Regele s-a înspăimîntat. A sărit de pe tronul său.

Însă fiul lui don Diego şi-a ridicat spada căzută şi l-a întrebat pe don Fernando pentru ce l-a chemat la curte.

Regele s-a mai liniştit. S-a aşezat din nou, şi-a zis:

— Pentru că tu i-ai doborît acestei nobile Himena sprijinul cel mai de nădejde, am socotit că trebuie s-o ocroteşti de azi-nainte. Şi am crezut că ar fi bine să te căsătoreşti cu ea. Himena vrea să-i fii tu soț...

Rodrigo, care la-nceput crezuse că vor fi primejdii, şi îşi ținea mîna pe spadă, s-a aplecat către Himena şi i-a grăit în acest fel:

— Să ştii că eu nu l-am ucis pe don Lozano, tatăl tău, ci l-am învins în luptă dreaptă, de la bărbat la alt bărbat. Şi vina de a-l fi răpus în luptă dreaptă pe Lozano o voi plăti fiindu-ți ție apărător, tată şi soț, pînă la căpătîiul vieții. Primesc această cununie, rege Fernando, mă supun... Cer mîna ta, dona Himena![12]

Şi astfel, dintr-o întîmplare sîngeroasă, pe meseta, s-a pornit nunta lui Rodrigo cu fiica contelui Lozano.

Ca dar de nuntă a primit Cidul vreo cîteva feude, şi între altele Cardena şi aşezarea de păstori de la Soldana, lîngă munți. Fernando vroia să-l cîştige pe Cid, ca pe-un oştean supus. Ştia prea bine că nu poate să se încreadă în curteni.

Vroia să aibă un vasal pe care îl iubea poporul: toți orăşenii, labradores, gata să moară lîngă el.

S-a hotărît să se serbeze cununia în catedrala de la Burgos, apoi la rege în palat.

În ziua cînd s-a făcut nunta, mireasa era îmbrăcată într-un veşmînt alb, din dantele. Peste mijloc purta un brîu dintr-o mătase liliachie. Iară la gît îi atîrna un lanț de aur, cu medalii. Deasupra avea o mantie tot albă, însă căptuşită c-o țesătură argintie, care îi flutura în mers.

La rîndul său, fiul lui Lainez avea o haină de postav negru, lucios, strînsă pe talie, însă cu mînecile largi. De sub tunică se vedea cămaşa albă ca o spumă, dintr-un tul de Arabia. Şi pantalonii negri, strimți, aveau vipuşcă violetă, lată cam de trei degete. Pe părul cum e abanosul avea Rodrigo o bonetă, dintr-un postav roşu închis. Şi în bonetă se afla înfiptă o pană de cocoş. La brîu ținea o spadă scumpă. Spada şi-o cîştigase-n luptă. Calul pe care-l călărea îl dobîndise tot în luptă. Era un cal arab, subțire, lung şi înalt, şi foarte iute. Înțelegea tot ce-i spunea stăpînul său, Campeadorul. Şi calul se numea Babieca.

Un episcop şi zece preoți i-au cununat pe don Rodrigo şi nobila dona Himena. Naş era însuşi regele.[13]

După ce slujba s-a sfîrşit ce-i doi miri s-au îmbrățişat. Încă o dată, feciorul lui Diego Lainez i-a jurat fetei lui Lozano c-o va iubi pînă la moarte.

În calea lor mulțimile se adunau, strigînd voioase:

— Trăiască tînărul Rodrigo, cel mai viteaz dintre viteji şi duşmanul maurilor!

Şi azvîrleau ghirlande verzi în drumul călăreților.

Pe la ferestre şi grilajuri se atîrnaseră covoare, eşarfe galbene de in şi stofe colorate viu.

Bărbații aruncau cu mîna boabe de grîu asupra lor, după datina castiliană.

Cîțiva năstruşnici, deghizați ca diavoli, tauri sau mauri, săreau, speriind femeile. Cîntau cîntece deocheate. Alții rîdeau sau aplaudau.

Lumea cînta şi ea în cor.

După ce au ajuns cu toții la porțile palatului, naşul, regele Fernando, i-a îndrumat pe miri în sala unde se-ntindeau mese cu zeci de bunătăți: viței întregi fripți în frigare, păstrăvi în unt, crapi în aluat. Apoi brînzeturi, prăjituri, dulcețuri, fructe fel de fel şi pîine albă, de grîu nou. Nu vă mai spun ce vin era...

Şi petrecînd, tot petrecînd, dانțînd sardana[14] şi glumind, a trecut şi de miezul nopții.

Dar nici nu se sfîrşeşte nunta, şi trîmbițele se aud.

— Maurii iar au năvălit! vesteşte un cavaler pe rege.

Fernando face ochii roată la toți mesenii, şi întreabă:

— Cine ia astăzi armele?

Toți nobilii se fac că au cîte un ghimpe la călcîi. Cată mai mult către podele. Nici unul nu priveşte-n sus.

Numai Rodrigo glăsuieşte:

— Să mi se-nşeuezee calul! Să mi s-aducă armele! Nici nu mă voi întoarece-acasă, pînă ce nu voi dobîndi cinci regi mauri ca prizonieri...

Şi regele se-nveseleşte.

— Du-te, Rodrigo, şi să vii biruitor din nou la Burgos!...

Himena e înlăcrămată, Rodrigo o îmbrățişează, şi-n noaptea nunții iar porneşte ca o furtună, spre mauri.

— Încotro năvălesc maurii? a-ntrebat el pe luptătorii ce se strînseseră în preajmă-i.

— Spre Montes-Doca, au răspuns, cu ochii țintă la Rodrigo, de unde aşteptau porunci.

— Acolo să pornim şi noi.

Şi într-un iureş a pornit spre Montes-Doca, urmat de mii de labradores şi însoțit de cavaleri.

Cetele de mauri umblau prin sate, jefuind, dînd foc. Rodrigo s-a luptat cu ei, şi i-a învins, la rînd, pe toți, luîndu-le prada şi dînd drumul bărbaților, femeilor şi fetelor ce erau robi.

Cu toții mulțumeau, plîngînd.

După mai multe lupte grele, s-au apropiat de Montes-Doca, unde maurii petreceau în danțuri şi în cîntece, în timp ce sîngele curgea ca un rîu roş pe ulițe.

Viteazul fiu al lui Diego s-a repezit către castelul ce se afla în Montes-Doca, unde şedeau, la un ospăț, cinci regi şi peste două sute de căpetenii de mauri, şi roabele le dănțuiau.

— Predați-vă, le-a strigat el.

Dar toate căpeteniile şi-au scînteiat săbiile albe, şi lupta a-nceput grozavă.

Mese şi scaune, vase scumpe, pocale, talgere de aur zburau prin încăperea largă. Şi mai ales, zburau, tăiate de fiul lui Diego Lainez, zeci, zeci de capete maure.

Nici unul dintre luptătorii maurilor nu au scăpat; iar regii s-au înfățişat, îngenuncheați, lui don Diego, tîrîndu-şi frunțile pe lespezi.

— Stăpîne! Cidule, i-au spus. Primeşte-ne ca slujitori. De astăzi ne vei fi stăpîn. Noi o să-ți adăpăm calul. Şi noi ți-l vom înşăua. Unul din noi o să te-mbrace, şi altul o să te hrănească, numai nu ne răpune viața...

Rodrigo a făcut un semn şi, în uralele mulțimii de prizonieri spanioli scăpați din mîinile maurilor, cei cinci regi au pornit în urma lui don Rodrigo - a Cidului - ca nişte slujitori de rînd.

Aşa i-a dus pînă-n Bivar. Acolo au fost găzduiți în încăperea slugilor. După ce i-a ținut un timp, Cidul le-a-ngăduit celor cinci regi să plece, dacă jură că se vor socoti vasali, vor drege tot ce au stricat în satele Castiliei, vor mai plăti şi un tribut, şi nu vor mai porni cu oastea contra spaniolilor nicicînd...

Cei cinci regi au jurat credință, pe legea lor, şi au plecat.

Ba, se mai spune că, ajunşi în cele cinci cetăți maure, regii l-au lăudat mult pe Cid, zicînd că nu-i doar un viteaz neînfricat, biruitor, ci şi o inimă aleasă.

Apoi regii maurilor au trimis repede tributul, aşa precum juraseră.

Dar luptele cu alți regi mauri au mai urmat, multe ca frunzele şi iarba. Rodrigo cu o oaste mică de caballeros înarmați, urmați de orăşeni şi de țărani, s-a năpustit din Alicante la Oporto, şi din Malaga la Bilbao,[15] străbătînd toate zările. A intrat poate şi-n Cordova, în parcurile din Granada,

şi în Alhambra, în Sevilla. Zeci de oraşe a călcat Cidul-Campeador, în luptă cu nemiloşii regi mauri.

Au trecut lunile pe rînd.

Himena a tot aşteptat, mai cu răbdare la-nceput, şi rău mihnită mai apoi.

Soțul său rar se arăta, numai în treacăt, prin Bivar.

După ce luase Calahorra, îi biruise pe mauri, gonindu-i din alba Coimbra. Aici, după izbînda dobîndită, Fernando îl armase pe don Rodrigo cavaler, făcîndu-l port-stindard al său. Regele-i încinsese spada cu mîna lui peste mijloc. Era o spadă făurită chiar în Toledo de un meşter. Numele său nu i-l mai ştim...

Îl învestise cavaler, ştiindu-l sprijin de nădejde în luptele cu maurii. Viteaz ca el nu se afla altul în toată Spania. Iară poporul îl iubea.

Regele i-a încins deci spada, spunîndu-i astfel.

— Ruy Diaz,[16] viteze Cid-Campeador, te armez astăzi cavaler al curții mele castiliene. Te vei purta ca un vasal dreptcredincios, şi eu în schimb îți acord ocrotirea mea.

L-a sărutat apoi pe buze, ca mărturie a dragostei.

Regina i-a adus un cal purtat de cei doi paji ai săi.

Iară Urraca, fiica lor, infantă de Castilia, s-a apropiat; a cerut voie viteazului Campeador să-i pună chiar cu mîna ei pintenii la încălțăminte, semnul celei mai mari cinstiri.

Rodrigo a încuviințat, şi fiica regelui Fernando, aplecîndu-se de mijloc, i-a pus doi pinteni lungi, de aur.

Urraca, după cît se spune, l-ar fi-ndrăgit pe don Rodrigo încă de mult. Şi ar fi vrut să-l ia de soț. Însă era doar un hidalgo obişnuit, neînsemnat. Regele n-ar fi îngăduit.

Acum era un infanson.[17] Era şi cavaler al curții, şi port-stindard al lui Fernando. Regele însuşi îl armase. Era iubit în toată țara. Nu era nimeni mai viteaz. Însă era căsătorit, iară soția şi-o iubea.

I-a pus deci pintenii de aur, şi unii spun c-a lăcrămat infanta de Castilia, atuncea cînd s-a ridicat şi l-a privit pe don Rodrigo, viteazul Cid-Campeador.

După aceste întîmplări, oriunde se arăta Cidul, maurii erau izgoniți, iar el trecea biruitor.

Dar iată că, pe lîngă ei, se mai iveşte alt duşman. Şi nu maur, ci un creştin.

Se spune că-mpăratul Henric, ce domnea în Germania, s-a înțeles cu papa Victor să ceară din Castilia tribut, sub numele că el conduce pe regii creştini. Iar din acest tribut urma să ia o parte însuşi papa.

Scrie deci papa o scrisoare, cerîndu-i regelui Fernando să pună pe popor noi biruri. Iară din banii adunați să-i dea un tribut greu lui Henric.

„De nu veți asculta porunca, spunea-n scrisoare papa Victor, vom veni în Castilia cu oastea şi te vom sili, rege Fernando, să plăteşti un tribut poate întreit.”

Primind Fenando vestea asta, adună nobilii în pripă, şi-ncep să țină sfat cu toții.

Nobilii glăsuiesc ca unul:

— Numaidecît să ne supunem! Cine poate lupta cu papa şi toate oştile creştine, pe care le adună Henric, cînd avem pe mauri în coaste?

Nu se sfîrşise-ntreg consiliul, cînd Cidul a intrat în sala unde şedeau în adunare nobilii şi cu regele. Abia se întorsese dintr-o luptă, şi doar o zi de poposise-acasă.

— Să-l întrebăm şi pe Ruy Diaz dacă e bine să plătim vreun tribut împăratului, a spus îndată don Fernando.

Rodrigo s-a-ncruntat la chip. De supărare, vinele i s-au umflat ca nişte şerpi.

— Castilia e liberă! a răspuns el cu voce tare. Cine vă-ndeamnă la tribut vă-ndeamnă şi la dezonorare.

Fernando s-a sculat din jilț!

— Ai rostit bine, Ruy Diaz.

— De vrea război, facem război. Papa şi Henric vin însoțiți de regi vasali, mai zise Cidul. Noi o s-aducem pe țărani, meşteşugari şi cavaleri. Şi-o să vedem de partea cui va fi dreptatea la sfîrsit.

Nobilii mari şi-au plecat ochii din nou către podelele palatului regal din Burgos.

Au sunat trîmbițe în sate şi în oraşe, pretutindeni, şi toți vitejii au sosit la Burgos, pregătiți de luptă.

Cam nouă mii de luptători s-au adunat acolo-n Burgos. Comandant peste ei l-a pus regele pe Campeador.

Nobilii mari nu au plecat. Cu toții au rămas acasă.

Din partea papei şi-a lui Henric, pe cavaleri îi comanda Raymond, contele de Savoia. Armele lor sclipeau în zări.

— Predați-vă-mpăratului, au spus heralzii lui Raymond, trimişi Campeadorului. Plătiți tributul chiar acuma, sau nu va mai rămîne viu nici un oştean, nici un scutier din oştile Castiliei.

— Să vină şi să-şi ia tributul din mîna mea, a răspuns Cidul.

Şi luptele au început.

S-au luptat unsprezece zile. Raymond, contele de Savoia, a fost trîntit cu cal cu tot de-o lovitură a Cidului.

Deşi contele de Savoia fusese biruit de Cid, şi trebuiau să-ncheie pace, Henric şi papa au trimis o nouă oaste să-l lovească cu mişelie pe Rodrigo. Şi l-au lovit pe negîndite, crezînd că îl vor birui.

Înfrîntă-a fost însă oştirea papei. Atît de rău a fost înfrîntă, încît pînă la urmă papa s-a rugat să-nceteze lupta, zicînd că nu mai vrea nici un tribut, nici pentru el, nici pentru Henric.

Toți regii adunați la Roma au spus atuncea papii Victor:

— Cidul este nebiruit. Să încetăm războaiele. Mai bine să ni-l facem prieten... Nu ne mai trebuie tribut.

Au trimis soli să-ncheie pace. Şi don Rodrigo s-a întors cu slavă în Castilia.

Însă abia s-a-ntors Rodrigo, şi n-a trecut decît o zi, c-a început un nou război.

Trecuse vreme-ndelungată de cînd Rodrigo se afla mereu numai în bătălii. Curînd Himena trebuia să fie mamă.

Şi într-o zi s-a hotărît să se adreseze regelui.

A luat o pană şi i-a scris:

„Ce folos că m-am măritat cu-acel pe care l-am dorit, dacă sînt veşnic singură. Mi-ați spus că-mi dați ocrotitor, în loc de tată, pe Rodrigo. Nu am pe unul, nici pe cellalt. Nu îl lăsați să se întoarcă pe soțul meu, mărite rege, decît numai o zi pe an. Cînd vine, calul său Babieca este întreg stropit cu sînge. Rodrigo abia de-şi usucă spada de roua bătăliilor, şi trîmbițele-ncep să sune. La uşă se adună cete de cavaleri, cu lănci şi săbii. Rodrigo sare-n fruntea lor, şi nu mai văd decît departe un nor uriaş, galben, de praf. Rămîn iar singură un an. Vă rog, răspundeți-mi, o, rege, alți cavaleri nu mai aveți? Alți nobili nu mai ştiu să lupte? Cînd se va termina războiul? Curînd eu trebuie să nasc, şi mi-aş vrea soțul lîngă mine. Răspundeți-mi, de socotiți, însă rupeți scrisoarea mea, să n-o citească ochi străini, şi să nu rîdă de Himena".

Regele a primit scrisoarea, şi i-a răspuns grabnic Himenei. Îi era teamă ca Himena să nu-l cheme cumva pe Cid. Şi el, îngrijorat, să se întoarcă.

„Cidul nu luptă pentru mine, ci apără întreaga țară, i-a răspuns regele Fernando. De ce-i nedreptățiți pe rege şi soțul vostru, atît de rău? Nu-i scrieți însă lui să vină la naşterea care s-apropie. La cel dintîi sunet de arme, Cidul ar fi din nou în şa. Maurii nu ne dau răgaz. Dar dacă el n-o fi de față la naşterea copilului, regele o să vă trimită sute, şi poate mii de daruri. Şi de s-o naşte un băiat, o să primească de la mine o sabie de-argint şi-un cal; de va fi fată, va avea şi zestre pentru măritiş. Scrisoarea voastră n-o voi rupe. Şi vă doresc să-aveți un prunc vioi, frumos şi sănătos."

După ce s-a născut copilul, Rodrigo s-a întors acasă. Era o fată, şi Himena l-a implorat să nu mai plece, să nu rămînă văduvă, cu un copil micuț în brațe.

Rodrigo i-a făgăduit, dar n-a putut nici două zile să-şi păstreze acest cuvînt. A trebuit să plece iar, la sunetul de trîmbițe.

Şi-a mai trecut încă un timp, şi don Fernando a murit.

Mai înainte de-a muri, Fernando şi-a-mpărțit în trei pămîntul care-l stăpînea, şi l-a lăsat feciorilor. I-a dat Castilia lui Sancho; regatul Leon lui Alfonso; şi Garcia a luat ținutul Galiciei, din miazănoapte.

Pe cînd se împărțeau acestea, au venit cele două fete, donele Urraca şi Elvira.

— Tată, a glăsuit Urraca. Toți au primit cîte ceva. Pe noi, fetele, ne-ai uitat. Noi o să rătăcim prin lume, sărace, goale, şi flămînde.

— Cine-a vorbit? a spus Fernando, aproape gata să-şi dea duhul.

— Dona Urraca, fiica voastră, i-a dat răspunsul un călugăr.

— Urraca să aibă Zamora, cetatea ei de reşedință. E o cetate întărită. Nimeni n-o poate cuceri, a murmurat atunci Fernando. Toro să fie a Elvirei. Cine va îndrăzni să ia fetelor mele moştenirea să fie blestemat de mine şi de voi toți. Ziceți „amin".

— Amin!... au spus toți cei de față. Numai don Sancho a tăcut.

Atît a mai rostit Fernando. A închis ochii şi-a murit.

Cei trei infanți s-au despărțit, devenind fiecare rege pe teritoriul dobîndit prin moştenire de la tată. Elvira a plecat la Toro. Iară Urraca, la Zamora.

Cidul l-a însoțit pe Sancho, ce dobîndea Castilia. Era urmaşul lui Fernando, şi lîngă el urma să stea.

Ca şi Fernando, noul rege l-a şi trimis pe Cid în luptă, să-i izgonească pe mauri, să-i apere Castilia.

Şi nu s-a mulțumit cu asta. A început război don Sancho şi contra celorlalți doi regi, care-i erau frații săi buni. Întîi contra lui Garcia, să-i ia Galicia-nsorită.

Iar Cidul l-a urmat pe Sancho, şi pentru că-i era vasal, dar mai mult - poate - că dorea unirea celor trei regate. Numai unite într-un mănunchi, precum fuseseră-nainte, puteau să poarte mai departe războiul pentru libertate.

Garcia a fost prins de Cid şi închis în castelul Luna. Galicia a fost unită cu regatul Castilia.

Puterile Castiliei au mai crescut încă puțin cu ostile Galiciei.

Şi iar don Sancho a lovit pe celălalt frate, don Alfonso. I-a luat şi lui regatul Leon. Acesta a fugit de teamă chiar la Toledo, unde rege era maurul Ali Maimon.

Nu mai avea decît Zamora de cucerit, şi apoi Toro, şi ar fi stăpînit don Sancho întreg regatul tatălui, al vechiului rege Fernando.

Ca-ntotdeauna, regele a poruncit să-l însoțească în luptă vestitul Cid-Campeador.

Oricît de mult dorea unirea, Cidul acum a dat-napoi.

Cînd don Fernando îl făcuse odinioară cavaler, dona Urraca se plecase să-i lege pintenii de aur, cu mîna ei, şi lăcrămase. Şi asta Cidul nu uita.

El l-a rugat pe suzeran să nu se ducă la Zamora, unde domnea dona Urraca, sau cel puțin să ia pe altul şi să-l lase pe el la Burgos. Dar datoria de vasal e crudă şi ne-nduplecată.

Don Sancho nu s-a învoit.

Cidul a trebuit să meargă, cu cei trei sute de viteji, în fruntea oştilor lui Sancho.

Pe drum, don Sancho îi spunea:

— Doresc atît de mult Zamora, încît aş da în schimbul ei toată Castilia străveche; căci nu am în Castilia altă cetate cum e ea. Seamănă cu un cuib de vultur. Din cuib poți orişicînd sări şi să loveşti orice duşman, însă în cuib n-ajunge nimeni... Du-te acuma la Urraca şi porunceşte-i să predea Zamora fără-mpotrivire, în schimb, eu am să-i dăruiesc un alt castel care l-o vrea. De nu va asculta porunca, vom lua Zamora cu asalt. Atunci nu va primi nimic, decît pîinea de cerşetoare.

Cidul era adînc mîhnit, totuşi a trebuit să meargă unde îi poruncea don Sancho. Vasalul este nevoit s-asculte pe stăpînul său, alminteri e dezonorat.

Dintr-un turn, unde se găsea, Urraca îl privea pe Cid cînd pătrundea în curtea castelului şi-l întreba:

— Ce vînt te-aduce, Ruy Diaz? Mi-aduci veşti bune de la Sancho?

Cidul s-a încruntat puțin:

— Veşti rele vă aduc infantă.

Şi i-a spus vorbele lui Sancho.

Urraca a-nceput să plîngă. Nobilii s-au strîns lîngă ea. Au întrebat-o ce se-ntîmplă. Cînd au aflat, unul din ei, un cavaler, Arias Gonzalo, a glăsuit:

— Nu ne predăm. Sancho, nici ajutat de Cid nu va putea să ia Zamora. Noi vom muri ca gentilomi, în apărarea doamnei noastre. Dați-i acest răspuns, Urraca.

Plîngînd, Urraca i-a rostit lui Ruy Diaz:

— Nu ne predăm! Du-i vestea asta lui don Sancho!

S-a-ntors Rodrigo la don Sacho şi i-a adus acel răspuns.

Don Sancho s-a mîniat rău:

— N-ai stăruit destul, Rodrigo! Şi am văzut de la-nceput că nu vrei să te străduieşti. De nu ai fi fost cavaler al tatălui meu, don Fernando, de nu l-ai fi slujit cu cinste, îți luam viața numaidecît... Aşa te cruț, însă îți cer să părăseşti Castilia.

Cidul n-a rostit nici o vorbă.

Recunoştința regilor în ceasuri grele se cunoaşte.

S-a dus s-o vadă pe Himena. Abia născuse înc-o fată. Şi-a luat rămas bun de la ea şi de la fetele micuțe.

A părăsit Castilia.

Nu avea unde să se ducă. Şi-a lăsat calul, pe Babieca, să meargă unde o voi. Calul l-a dus pînă-n Toledo.

Recunoştința regilor în ceasuri grele se cunoaşte!

Numai că Sancho, fără Cid, era ca spada fără mînă.

Zamora n-a putut-o lua.

Şi, sfătuit de ceilalți nobili, Sancho a trimis o solie Campeadorului, rugîndu-l să-l ierte că l-a izgonit.

„Ca suzeran îți poruncesc, însă ca prieten te implor să te întorci cît mai degrabă!” îşi încheia scrisoarea Sancho.

Nevoia l-a silit pe Sancho să se arate prietenos!

Cidul a fost înduplecat, şi s-a întors iar la Zamora.

Sancho l-a-ntîmpinat în drum. Iar oastea s-a înveselit că se înapoiase Cidul.

Lupta a început din nou.

Au mai trecut cîteva zile, şi Sancho de Castilia a fost lovit de-un ucigaş.

A fost lovit în spate Sancho.

Nu e vreo vină mai grozavă decît să iei viața cuiva prin lovitură mişelească.

Sancho a fost lovit în spate cu un pumnal negru, arab.

Don Sancho zace-n cortul său şi se apropie de sfîrşit. Suflă din ce în ce mai greu.

Sancho n-a fost un rege drept.

El a unit însă Castilia şi cu Galicia şi cu Leon. Poporul era bucuros. De mult rîvnise la unire. Mai lesne se putea lupta contra viclenilor mauri, dacă erau uniți cu toții.

Însă un rege drept n-a fost. Şi-a lovit frații. I-a prădat. Pe cei viteji i-a umilit. Biruri a pus mereu prea mari.

Poporul n-a ținut la Sancho. Rodrigo n-a ținut nici el, dar lovitura pe la spate este o crimă-ngrozitoare, după legea cavalerească. Şi ea nu poate fi iertată.

Regele a murit acum. Mîinile-i sînt încrucişate. La capul lui lucesc făclii.

Şi tabăra s-a ridicat de lîngă zidurile Zamorei.

Oştirile s-au depărtat, ducînd cu ele pe don Sancho.

După ce s-a sfîrşit şi slujba înmormîntării lui don Sancho, în Burgos a sosit Alfonso.

El trebuia să stăpînească ținuturile lui Fernando, pe care le unise Sancho.

Domniseră Fernando, Sancho, şi-acuma se-nscăuna Alfonso.

Toți cavalerii s-au plecat noului rege, don Alfonso, i-au sărutat mîna sa dreaptă, cum cerea datina străveche, recunoscîndu-l suzeran.

Numai Rodrigo a stat drept în fața regelui Alfonso, căutîndu-i ochii şi rostind:

— De vă sărut acuma mîna, vă recunosc de suzeran, cum e legea cavalerească. Dar nu v-o sărut, don Alfonso, pînă ce nu-mi jurați întîi, cu doisprezece cavaleri din neamul vostru, că nu sînteți amestecat în omorîrea fratelui, a lui don Sancho. S-a răspîndit pe-aici un zvon şi trebuie să-l risipiți, prin jurămînt, în catedrală, mai înainte de-a urca pe tronul din Castilia.

Vorbele spuse de Rodrigo erau atît de îndrăznețe, că don Alfonso s-a cutremurat.

Şi rege nu putea să fie, dacă Rodrigo-i sta-mpotrivă şi nu-i săruta mîna dreaptă.

Avea doar trei sute de oameni don Ruy Diaz - Campeadorul, însă viteji ca nişte lei. Alfonso ar fi fost biruit, izgonit din Castilia.

Cu spatele încovoiat, urmat de doisprezece nobili din neamul lui, Alfonso a intrat în biserică, şi don Rodrigo i-a rostit:

— Jurați-ne acum, Alfonso, că n-aveți nici o legătură cu asasinarea lui don Sancho. Jurați-ne că, de mințiți, să fiți ucis, dar nu de nobili, ci de un trădător de rînd, cum s-a-ntîmplat şi lui don Sancho. Şi nu într-o cetate mare, ci pe un cîmp însingurat. Nu cu o spadă sau pumnal, avînd mînerul tot de aur, ci cu o seceră de fier. Inima să vă fie smulsă, dată la cîini, de-i vinovată de omorîrea fratelui.

Regele s-a îngălbenit. N-a mai putut să scoată-o vorbă. Atîta doară că un nobil s-a apropiat şi i-a şoptit:

— Jurați, Alfonso, n-aveți teamă. Nu s-a văzut încă vreodată un papă excomunicat sau rege ispăşind vreo crimă... Jurați. Pe urmă veți vorbi cu Cidul altfel de cuvinte...

Şi Alfonso şi-a venit în fire. A răspuns tare Cidului:

— Jur toate astea, dacă vrei!...

Nobilii au jurat şi ei:

— Jurăm şi noi lîngă Alfonso!

Auzind vorbele rostite de rege şi de cavaleri, Campeadorul şi-a plecat genunchiul drept şi-a sărutat mîna noului rege Alfonso:

— De astăzi sînt vasalul vostru, după legea cavalerească. Acum puteți să-mi porunciți, şi vă voi împlini porunca fără cîrtire, don Alfonso.

Cum l-a văzut pe don Rodrigo îngenuncheat, recunoscîndu-l ca suzeran, regele Alfonso şi-a îndreptat pe loc spinarea. S-a încruntat şi-a glăsuit:

— Acum, Rodrigo, eşti silit să-mi împlineşti orice poruncă. Cine îşi calcă legămîntul față de suzeranul său este pe veci dezonorat. Şi pentru că m-ai bănuit, te exilez pentru un an. Soția şi copilele vor sta însă aci, la noi, închise într-o mînăstire.

Rodrigo l-a privit în față pe noul rege don Alfonso:

— Aceasta vi-i prima poruncă de cînd v-ați înscăunat, o, rege. Şi mă goniți pentru un an. Eu însă voi sta patru ani departe de Castilia. Spada mea o să vă lipsească. Dar ea nu se va odihni. Spada mea va elibera pămînturi noi de sub mauri. Pe mauri îi voi izgoni. Ce voi elibera, o, rege, va fi noua Castilie![18]

Cu trei sute de cavaleri, toți unul şi unul, tineri vrednici, toți încercați din greu în luptele cu maurii, avînd lănci albe şi lucioase, scuturi rotunde, lustruite, de-argint, cu ciucure la mijloc, Cidul s-a îndreptat spre casă.

Dar în Bivar, cînd au intrat, nici un om nu se-arăta pe cale. Casele erau zăvorite. Obloanele erau lăsate. Regele poruncise astfel. Chiar casa lui era închisă. Şi porțile aveau un lacăt şi trei zăvoare mari, de fier. Oamenii lui erau plecați, goniți din casa părintească.

Abia-abia, într-un tîrziu, s-a arătat o copiliță. Avea nouă sau zece ani. I-a adus apă Cidului; plîngînd, i-a glăsuit aşa:

— Alfonso ne-a trimis poruncă să te lăsăm fără adăpost, să nu-ți dăm mîncare sau apă. Şi dacă nu vom asculta, o să ne scoată la toți ochii şi ne va arde casele. Iar unora le va lua viața. Oamenii regelui Alfonso văd tot ce facem şi ce spunem. Tare vom fi nefericiți...

Cidul nu i-a răspuns copilei. A-ncălecat iar pe Babieca. Ochii-erau înlăcrămați, privindu-şi casa părintească.

Din spatele ferestrelor, printre grilajuri, se uitau bărbații şi femeile, plîngeau cu lacrimi arzătoare şi glăsuiau:

— Se duce Cidul. Castilia va fi orfană de spada cea mai ascuțită. Bivarul va fi întristat. Crud este regele Alfonso cu cel mai bun dintre vasali. Maurii iar vor năvăli, aflînd că nu mai este Cidul.

Frică le este de mauri. Însă maurii sînt departe. Mai frică li-e de don Alfonso. Regele este lîngă ei. Pedeapsa lui e şi mai aspră, decît goana maurilor prin satele Castiliei.

Crud este regele Alfonso!...

Cidul nu are nici un ban. Averea sa şi-a cheltuit-o în luptele date sub Sancho şi sub Fernando, cu maurii. Ce i-a rămas i-a luat Alfonso, învinuindu-l - mincinos - că Cidul şi-a oprit o parte dintr-un tribut dat de mauri.

Cidul nu are nici un ban şi îl aşteaptă zile grele.

— Ce ne vom face? întrebă Cidul pe cavalerii credincioşi.

— Să-mprumutăm, dar cu ce gaj? glăsuiesc cîțiva cavaleri.

— Cunosc doi oameni, zice Alvar, care ne vor împrumuta.

Se numesc Vidas şi Raquel. Noi le vom da în gaj o ladă sau două, pline cu pietriş. Lor le vom spune că-i argint. Sînt sigur că au să ne creadă... Toți cred în tine, Cidule...

Cidul primeşte acest sfat. Îşi pune însă fața-n palme şi glăsuieşte amărît:

— Nevoie, ticăloasă eşti! Cum sileşti tu pe unii oameni, care din fire sînt cinstiți, să facă fapte ruşinoase, spre a scăpa din gheara ta...

Trimite apoi pe Alvar, să-i cheme pe cei doi bărbați care puteau să-l împrumute.

Pune în două lăzi pietriş. Le-nchide bine şi le-arată lui Vida şi Raquel, zicînd:

— Doresc să mă împrumutați cu o mie de fiorini. Drept gaj vă dau aceste lăzi, ce-s încărcate cu argint. Să le păstrați pînă la ceasul cînd am să pot să vă plătesc...

Cei doi s-au privit doar o clipă unul pe altul, şi-au răspuns:

— Nobile Cid, vă primim gajul. Vă dăm de două ori pe-atît, în schimbul gajului de argint.

Unul din ei a scos o pungă. Altul un săculeț rotund, şi i-au numărat Cidului, nu cît ceruse el, o mie, ci două mii de fiorini.

Aşa, cam spre sfîrşitul nopții, Cidul cu garda de viteji s-au îndreptat spre mînăstirea unde urmau să viețuiască soția Cidului, Himena, şi fiicele încă micuțe, spre mînăstirea din Cardena.

În zorii zilei răsunau clopote-n toate turlele, vestind plecarea Cidului. Heralzii regelui Alfonso vesteau şi ei pe la răscruci că Cidul a fost exilat pe un an din Castilia.

Şi oamenii se întrebau: „Cum rămîne Castilia, fără de spada Cidului? Cine-o să lupte pentru ea? Granzii şi regele Alfonso? Fără de Cid nu pot lupta. Crud este regele Alfonso cu cel mai bun dintre vasali!"

La mînăstirea din Cardena, Cidul, cu ochii înecați de lacrimi, îşi strînge-n brațe soața şi fiicele încă micuțe, ce se numesc Sol şi Elvira. Abia de se poate desprinde din brațele celor prea dragi, ca unghia ruptă din carne.

Iar clopotele sună într-una, vestind plecarea Cidului din ținutul Castiliei, după porunca lui Alfonso.

Şi pleacă Cidul. Călăreşte în fruntea cavalerilor.

De cum ies din Castilia, ei îşi înalță sulițele.

Stindardele lor fîlfîie. Mulțimea vine lîngă el. Toți cunosc faima Cidului. Toți îl iubesc şi îl aclamă, cu toate că regele Alfonso l-a gonit din Castilia.

Apoi Cidul şi luptătorii, trecînd prin Aragon, ajung de la o vreme-n Alcocer. Aşază tabăra pe-un dîmb, în douăzeci de corturi mari. De pe-acest dîmb se năpustesc către cetățile maure. Cei trei sute de cavaleri se-acoperă de glorie. Unde izbeşte don Rodrigo, ziduri de piatră cad sfărmate. Castelele se prăbuşesc. Regii mauri, înfricoşați, îi trimit soli la Alcocer, să-i dea tribut în aur, fete frumoase şi cai arabi... Dar el respinge acest tribut.

— Tot ce-mi doresc e libertatea pentru Spania! Şi asta o voi dobîndi numai cu spada mea în luptă, le spune tuturor Rodrigo. Nici fetele nu le primesc. Eu mă gîndesc doar la Himena, soția mea cea mult iubită, care se află-n mînăstirea San-Pedro, din Castilia.

Cidul, şi mai înverşunat, se avîntă-n luptă. Şi astfel el eliberează şi Toledo de sub stăpînul ei maur, gonindu-l pe Ali Maimon, prietenul regelui Alfonso.

Regele Alfonso se mînie, şi-i cere Cidului să-l lase pe Ali Maimon să se întoarcă în Toledo.

— Cum? Regele Castiliei doreşte să rămînă încă mauri în Spania? Spuneți-i că nu mă-nvoiesc. Toledo va rămîne liber... le-a spus Cidul celor care veneau din partea lui Alfonso. Mai mult încă, doresc să intru curînd şi în Valencia.

Şi nu era pe acea vreme vreo cetate mai rîvnită de toți regii maurilor decît Valencia cea albă, mărgăritarul mărilor, împresurată de livezi, şi de

grădini, şi de parfum... Ea avusese mulți stăpîni mauri. Unul pe altul se goneau.

Cidul vroia să fie Valencia numai a Spaniei. Trimite deci soli pretutindeni, poftind pe cei ce sînt viteji să se adune-n jurul său. Trei zile îi va aştepta. În cea de-a patra va începe războiul.

S-au adunat cu grabă mare sute şi sute de hidalgos, de labradores, de orăşeni, care doreau şi ei să intre în frumoasa Valencie, alături de viteazul Cid.

Lupta a început cumplită şi nouă luni n-a încetat.

Abia în cea de-a zecea lună, pe porțile oraşului a intrat Cidul, victorios.

Mulțimea din Valencia s-a bucurat că vine Cidul, şi l-a primit cu brațele deschise, cu surle şi cu mii de daruri.

Regii mauri s-au mîniat însă grozav.

Cel mai puternic dintre toți e regele Marocului. El îşi adună cei mai buni, cei mai viteji oşteni mauri. Şi cu treizeci de mii de oameni porneşte spre Valencia.

— Valencia trebuie să fie numai a regilor mauri, strigă el spre oştenii săi.

Maurii se grăbesc călări spre cetatea Valencia.

Cidul le iese înainte.

Cum se izbeşte valul mării de stîncile din țărm, aşa au izbit şi maurii în oştile lui don Rodrigo.

Maurii strigă, se jelesc, cînd Cidul îi rostogoleşte şi îi împinge, valvîrtej, către corăbiile lor.

Puțini se mai întorc acasă. Regele din Maroc îşi smulge barba sa lungă, cenuşie, răcneşte ca un leu rănit:

— Blestemat fie don Rodrigo! Blestemată Valencia! Atîta oaste am pierdut sub zidurile ei dorite de către toți regii mauri.

Trei ani s-a războit Rodrigo. A intrat într-al patrulea, de cînd se luptă cu maurii, să elibereze de sub ei cetățile, oraşele.

Trei ani s-au scurs de cînd Alfonso l-a gonit din Castilia. Şi inima-i i-e arsă-n flăcări de dorul scumpei lui Himena, pe care Cidul o iubeşte mai mult ca sufletul din piept.

Oriunde poate intra Cidul. Oştilor lui nimic nu-i poate sta în cale, cînd lovesc. Doar în Castilia nu poate. Îi e vasal lui don Alfonso. I-a sărutat mîna lui dreaptă. Iar după legea cavalerească, cine îşi calcă jurămîntul e socotit drept trădător, poate fi omorît cu pietre. Onoarea lui este pierdută pentru el şi copiii săi.

De-aceea Cidul îi trimite lui don Alfonso pe Alvar, cu bogății nemaivăzute, cu o sută de cai mauri şi douăzeci de regi învinşi; ba îi trimite şi o sută de chei ale oraşelor eliberate, cerîndu-i să-i înapoieze din mînăstire pe Himena şi cele două fete dragi.

Tot prin acelaşi sol trimite lui Vidas şi Raquel, în Burgos, cei două mii de fiorini, dîndu-le şi-o despăgubire de cinci sute de fiorini.

Îi spune lui Alvar Fanez:

— Cere lăzile înapoi. În ele nu era pietriş, ci aurul cuvîntului pe care mi l-am dat în Burgos.

Alvar Fanez ajunge-n Burgos, se-nfățişează lui Alfonso şi îi aduce darurile:

— Tot ce vedeți, rosteşte el, e cîştigat cu sabia de la mauri. Cidul, nobile don Alfonso, a liberat mai mult pămînt decît întreg regatul vostru. Este Noua Castilie. O dăruieşte patriei! Cît timp Cidul va ține-n mînă spada lui cu mîner de aur, nici un maur n-o să cuteze să atace Castilia. El vă trimite aceste daruri, şi-n schimb vă cere pe Himena de la San-Pedro din Cardena.

Un grand, auzind cuvîntarea, s-a sculat de pe jilțul său şi i-a grăit lui don Alfonso:

— Nu-l credeți. Cidul e viclean. V-aduce daruri numai pentru a-şi revedea familia. Apoi el o să ne lovească. Nu va cruța Castilia.

— Tăceți, i-a strigat solul lui don Rodrigo. Nu vă îngădui. Cît timp Cidul nu e de față, eu însumi sînt Campeadorul, şi cine îmi ştirbeşte cinstea mi-o va plăti cu viața sa. Rege, nu ascultați minciuna care v-a fost acum rostită. Campeadorul nu dă lupte, decît pentru eliberarea pămîntului de sub mauri. De nu-şi păstra cuvîntul dat, Cidul putea oricînd să intre în Burgos ca biruitor. El ar fi luat-o pe Himena, fără a trebuii s-o ceară.

Alfonso atunci s-a ridicat şi l-a cuprins pe solul lui Ruy Diaz pe după umeri.

Caii au fost înşeuați şi amîndoi s-au îndreptat spre mînăstirea din Cardena.

— Dona Himena, a spus Alfonso, nobilul vostru soț v-aşteaptă în oraşul Valencia. Puteți pleca oricînd voiți...

Himena a-nceput să plîngă. Neaşteptata bucurie aproape că îi luase graiul. S-a pregătit apoi de drum.

Şi însoțită de trimisul soțului ei şi de o gardă de cavaleri, dona Himena a plecat, luîndu-şi cu ea şi fetele.

A străbătut întîi Navarra, după aceea Aragonul. A ajuns în Valencia.

Cidul le-a ieşit înainte la două leghe jumătate, într-o pădure de stejari.

Himena şi copilele i-au sărutat Cidului mîna.

Dona Himena i-a grăit:

— Don Ruy Diaz, îți mulțumesc că mi-ai redat din nou onoarea. Fetele, iată-le aici. M-am străduit să le cresc bine. Singur te poți încredința.

Cidul şi-a-mbrățişat soția şi fiicele.

— Himena mea prea mult iubită, şi voi, fetele mele dragi, veniți cu mine în cetate, le-a chemat el. De cînd v-aştept!...

Cred că-nțelegeți bucuria lui don Rodrigo, re-ntîlnindu-şi soția şi copilele, după atîta despărțire. Dar nici Himenei nu-i venea să-şi creadă ochilor, urcînd în prea măreţul Alcazar,[19] palatul regilor mauri, ce stăpîniseră-nainte Valencia strălucitoare.

La marginea Valenciei se legăna albastra mare, şi valurile-i scînteiau ca mii şi mii de-oglinzi, asemeni celor din palat. Iar casele se ridicau între grădini înmiresmate, pline de flori şi cîntece.

— Acesta-i darul ce ți-l fac, glăsuia Cidul soației sale, astăzi, cînd iar ne revedem.

Iar ea de-atîta fericire plîngea domol la pieptul lui, în timp ce vîntul aducea pînă la ei răcoarea serii şi cîntecul unui juglar, ce suspina pe o ghitară, acolo, lîngă Alcazar.

N-a trecut mult, şi din Castilia i-a venit ştire Cidului că suzeranul, don Alfonso, cere pe cele două fete, pe donele Sol şi Elvira, ca soațe pentru doi

infanti.[20] Unul din miri era Diego, celălalt se numea Fernondo. Erau mari conți de Carrion.

Tot cam pe acea vreme, Cidul a primit o solie mare, venită tocmai de departe, de la sultanul Persiei.

Solia i-a adus în dar săbii şi stofe prețioase, cai de Arabia sălbatici şi o cutie cu o unsoare făcută de un vraci persan.

Chiar mort să fi fost cineva, de era uns cu alifia pe care i-o aduceau solii, rămînea-ntreg şi părea viu, zece sau douăzeci de ani.

Solia i-a spus Cidului că el, sultanul Persiei, îl socoteşte mult mai mult decît pe-un conte sau un rege pe nobilul Campeador. Deşi este un cavaler ce-i duşmăneşte pe mauri şi-i goneşte din Spania, ar vrea totuşi să-i fie prieten. Şi-l pofteşte-n ținutul lui, în Persia îndepărtată, ca oaspete cînd o dori.

Cidul i-a răspuns cuviincios, după ce-a primit solia, că-i mulțumeşte pentru daruri. Pe sultan l-ar dori de prieten, dar s-a jurat, pe spada sa, că nu va face prieteşug cu vreun arab, atîta timp cît Spania nu va fi încă în întregime liberă.

Şi cum regele îl chema la Burgos, în vederea nunții, Cidul s-a pregătit de drum.

Conții de Carrion, aceia care îi cereau fetele, nu îl iubeau de fapt pe Cid. El nu era conte ca ei, ci doar un nobil de la țară, ce lupta pentru Spania, alături de mici caballeros, de orăşeni, de labradores de tot felul.

„Dar e bogat, îşi spuneau ei. Stăpîneşte Valencia. Fetele or să aibă zestre mai mare ca nişte prințese. Şi e puternic, respectat, deşi nu este mare nobil. Să i le luăm noi de soții pe donele Sol şi Elvira."

Mai înainte de a pleca însă la Burgos, Cidul a întrebat pe soața sa, dona Himnea, să spună ea cum socoteşte o astfel de căsătorie.

Dona Himena i-a răspuns:

— Noblețea ta este în fapte, a lor e numai în blazon.[21] Nu-mi place încruscrirea asta. Dar dacă regele ne roagă, nu ştiu cum o să spunem nu...

Cidul a ascultat tăcut cele rostite de Himena. I-a dat dreptate-n tot ce-a spus. Şi-a plecat la Burgos cu o sută de cavaleri.

Regele l-a întîmpinat la două leghe depărtare cu o suită numeroasă. Apoi l-a poftit în palat. Voia să facă o împăcare deplină cu don Ruy Diaz. L-a dus chiar în iatacul său, şi acolo i-a glăsuit:

— Infanții stăruiesc prea mult. Ei socotesc mare onoare să poată lua-n căsătorie pe fetele lui Ruy Diaz, care e astăzi mai presus decît mulți regi, prin vitejie, deşi e doar un infanson. Valencia e căpătată nu printr-un drept de moştenire. E plătită cu sîngele. Ar fi şi-o cinste pentru mine să devenim rude apropiate. Te rog să te-nvoieşti, Ruy Diaz, cu cererea-n căsătorie a conților de Carrion!

Văzînd atîta stăruință, nădăjduind în prietenie, în cinste şi în adevăr, Cidul s-a învoit şi el la nunta celor două fete.

Regele i-a chemat atunci pe cei doi conți de Carrion, şi-n fața granzilor spanioli le-a cerut să-i sărute mîna viteazului Campeador.

Alăturea de cei doi conți, care se bucurau nespus că vor lua în căsătorie pe donele Sol şi Elvira, Cidul s-a reîntors în Valencia, unde îl aştepta Himena.

A pus să se orînduiască nunta copilelor iubite, cu toată onoarea cuvenită unor infanți de Carrion, nepoți ai regelui Alfonso.

Nunta s-a săvîrşit cu pompă, în oraşul Valencia, vreme de o lună şi mai bine. Mirii şi-au luat în seamă zestrea. Şi fiecăruia i-a dat Campeadorul cîte-o spadă. Diego a primit pe Colada, iară Fernando pe Tizona.

— Să fiți amîndoi demni de ele, le-a glăsuit Campeadorul, căci eu le-am smuls duşmanilor, în luptă crîncenă, dar dreaptă. Iar laşii nu le pot purta...

A mai trecut apoi o vreme. Era într-o după-amiază. Cidul se odihnea pe-o bancă de marmură, acoperită cu perne şi cu stofe scumpe, pe o terasă din palat. Abia de închisese ochii. Alăturea şedeau Bermudo, un bun scutier al Cidului, şi ginerii săi amîndoi.

Cidului îi plăcea să aibă în cuşti lei, tigri şi-alte fiare. Deodată s-au auzit glasuri care umpleau întreg castelul:

— A scăpat leul cel mai crud din cuşca lui... Săriți! Săriți!

Într-adevăr, chiar pe terasa unde se odihnea Rodrigo, a năvălit un leu de o mărime uimitoare.

Bermudo, vrednicul scutier, şi-a scos din teacă sabia, să-l apere pe don Rodrigo. Dar ginerii, ca nişte iepuri, au luat-o care încotro. Fernando a nimerit sub banca pe care se odihnea Cidul; iară Diego a fugit într-un loc rău mirositor.

Trezit de țipetele scoase de ginerii săi, don Rodrigo şi-a ridicat îndată capul; dar văzînd leul, a zîmbit. Cu glasul lui răsunător, obişnuit să poruncească oştenilor în bătălii, a chemat leul lîngă el. Leul îndată s-a supus, plecîndu-i-se la picioare.

Venind apoi şi paznicii, s-au minunat văzînd cum Cidul cheamă leul cel fioros, şi-acesta intră în cuşca lui.

După ce a vîrît în cuşcă leul cel fioros, Cidul s-a-ntors. Văzîndu-i pe cei doi infanți de unde ies, s-a mîniat. S-a mohorît şi le-a rostit:

— Cum ați putut fugi voi, conți, avînd la cingătoare nişte spade bune, ca Tizona şi Colada? În paza voastră vream să las pămînturile liberate şi oraşul Valencia. În mîna voastră mi-am dat eu copilele mult iubite. V-am crezut nişte cavaleri, şi voi sînteți nişte fricoşi.

Vă-nchipuiți că s-a aflat numaidecît în tot oraşul ce făptuiseră infanții. Şi toți rîdeau în hohote.

Cidul mîhnit peste măsură, s-a avîntat atunci pe cal, şi în galop a-nconjurat de zece ori Valencia, să nu-şi mai vadă ginerii, să-şi răcorească sufletul.

De-atunci-nainte, cei doi gineri l-au urît mult pe Ruy Diaz. Şi încă o-ntîmplare ce-a urmat le-a crescut ura şi mai mult.

Au venit veşti de la Sevilla că regele Marocului, Bucar cel înfricoşător, se pregăteşte să atace şi să ardă Valencia.

— Prea mult au îndurat maurii ca Cidul să-i tot biruiască, glăsuia regele Bucar. Acum, lîngă Castilia stăveche a lui don Fernando, este Noua Castilie, eliberată de Rodrigo. Va trebui să-l doborîm şi să-i smulgem Valencia.

Şi s-au mai scurs cîteva zile. Din depărtare s-au văzut norii de praf roşu, înălțați de tropotul copitelor.

Lîngă cetate au ajuns mulțimile de călăreți și altele de pedestrași. Stăpînul din Maroc sosise cu alți vreo douăzeci de regi, să zdrobească Valencia și să-l ucidă pe Rodrigo.

Rodrigo și-a urcat soția și fetele în Alcazar. Ginerii s-au urcat și ei. Da-n timp ce Cidul fremăta, în așteptarea bătăliei, ei tremurau cuprinși de teamă, și căutau locuri să s-ascundă.

— Voi doi puteți rămîne-n turn, le-a spus Cidul plin de dispreț. Puteți privi de lîngă soațe cum vor lupta bărbații jos. Aci sînteți la adăpost...

Conții de Carrion, simțind vorbele Cidului căzînd ca niște lănci asupra lor, au murmurat:

— Venim și noi!...

— Dacă veniți, nădăjduiesc să nu mă faceți de ocară și să fugiți pe undeva.

— N-o să fugim, au răspuns ei, deși în mîinile de lași spadele albe tremurau.

Tocmai atunci au fost vestiți și cîțiva soli de la Bucar.

Solii mauri s-au arătat în fața Cidului, zicînd:

— Stăpînul nostru ne trimite să vă rostim că mult prea mult ați adus rău maurilor. El vă cere Valencia. Și dacă nu vă veți supune, are mulțimi de călăreți și pedestrași, are mașini cu care poate azvîrli pietre în zidurile Valenciei, încît sigur veți fi învinși...

Cidul le-a dat atunci răspuns solilor regelui Bucar:

— Trufia voastră nu e bună. Ea nu o să v-ajute-n luptă. Armele voastre nu-s mai tari decît dragostea de pămîntul pe care noi l-am moștenit, pe care voi ni l-ați răpit și ni l-ați stăpînit cu sila. Aștept pe regele Bucar, să ne ciocnim cu armele.

Solii s-au întors la Bucar, să-i dea răspunsul Cidului.

Rodrigo a-mpărțit poruncile de trebuință.

Și iată, dincolo de ziduri au sunat surle și trompete. Tobele-au început să bată.

Himena și fetele ei nu auziseră pînă atunci vreodată tobele bătînd. Spaniolii nu foloseau tobe.

De zgomotul asurzitor, femeile s-au îngrozit. Credeau că tremură pămîntul.

Conții s-au îngrozit mai mult decît toate femeile.

Cidul i-a liniștit pe toți:

— Tobele bat pieirea lor, a celor ce ne-au năpădit... Să se deschidă porțile...

Porțile s-au deschis cu zgomot. Puntea cetății s-a lăsat, și luptătorii au năvălit pe punte-n urma Cidului.

Maurii i-au întîmpinat, și lupta a și început.

Surlele țiuiau spre boltă. Trompetele țipau în vînt. Tobele bubuiau amarnic, și armele se și izbeau cu scrîșnet aspru, de oțel.

Din turn priveau dona Himena și fetele cum unii se luptau, apărînd libertatea, alții dornici s-o gîtuie.

Praful se înălța în slavă roșu și galben-auriu, încît abia se mai vedeau toți cavalerii între ei. Maurii dădeau chiote. Sîngele lor umplea cîmpia. Sub săbiile spaniolilor se prăbușeau cu miile.

Oriunde era bătălia mai grea şi mai înverşunată, se năpustea Campeadorul, şi vai de cei ce întîmplarea îi aşeza în calea lui.

Bucar, regele din Maroc, a fost rănit şi a fugit. Alţii - cam optsprezece regi - au fost luaţi prinşi şi făcuţi servi, acolo, în Valencia. Numai doi regi s-au mai întors, alături de Bucar, acasă.

Toţi cavalerii s-au luptat neînfricaţi, zdrobind maurii, urmîndu-l pe Campeador. Numai ginerii săi, infanţii, nepoţii regelui Alfonso, se furişaseră ca laşii într-o pădure-nvecinată, gata să fugă mai departe, dacă era Cidul învins. Au stat acolo tremurînd, pînă ce s-a sfîrşit războiul. Atunci abia au cutezat să iasă iarăşi la iveală. Ba chiar, obrăznicindu-se, au cutezat să se strecoare în fruntea cavalerilor, alăturea de don Rodrigo.

Credeau că nimeni n-a văzut fapta lor mult prea ruşinoasă.

Numai că fapta ruşinoasă nu poate fi nicicînd ascunsă. Oamenii din Valencia rîdeau cu hohote de conţi, şi-i arătau cu degetul:

— Iată cum ştiu să lupte conţii, nobilii mari. De n-ar fi Cidul, cu ţăranii şi orăşenii, cu cavalerii lui mărunţi, acum era Valencia în palma regelui Bucar. Aşa s-a-ntîmplat deseori, cînd s-au pierdut cetăţile în ghearele maurilor...

Văzînd că nu le-a izbutit ticăloşia, şi că sînt acum de rîsul tuturor, cei doi infanţi de Carrion s-au înţeles cu unchiul lor, contele Assur Gonzalez, ce se găsea-n Valencia, să-i facă Cidului un rău şi să-l lovească-n inimă.

Cei mici la suflet îi urăsc întotdeauna pe cei mari, pe cei puternici şi viteji.

S-au înţeles să se răzbune pe cel ce le făcuse cinstea de a-i primi-n palatul său şi a le da copilele, tot ce avea mai scump pe lume.

Au spus că se întorc în Burgos, la Alfonso. C-ar vrea pe urmă să-şi revadă domeniile Carrion. Şi şi-au cerut soţiile, să-i însoţească pe-acest drum.

Tatăl nu putea să-i oprească pe soţi să-şi ia soţiile. Însă le-a glăsuit astfel:

— Vă dăruiesc fetele mele să vă urmeze, cum doriţi, însă vă cer să vă purtaţi plini de respect şi dragoste, cum m-am purtat şi eu în viaţă cu nobila dona Himena...

Cei doi conţi au făgăduit. Cidul i-a pregătit de drum. Le-a dat cincizeci de-nsoţitori, hrană de-ajuns, îmbrăcăminte şi multe daruri pentru rege.

El însuşi i-a-nsoţit un timp, vreo patru leghe şi mai bine. Apoi şi-au luat cu toţii adio, şi cei doi conţi de Carrion, avînd cu ei soţiile, fetele Cidului, s-au dus către Castilia.

Însă conţii de Carrion puseseră cu unchiul lor la cale o faptă-atît de ticăloasă, cum nu se poate-nchipui.

Mult îl urau pe don Rodrigo, fiindcă-i certase cu asprime, văzîndu-i cît sînt de fricoşi. Dar neputînd lupta cu el, pentru că tremurau în faţă-i, vroiau să se răzbune, laşii, lovindu-şi bietele soţii.

Nemernică, urîtă faptă e să loveşti pe o femeie, cînd vrei să lupţi cu un bărbat!...

Şi, ajungînd într-o pădure, au zis că vor să se-odihnească. Au îndemnat pe-nsoţitori să meargă singuri mai departe.

Au coborît de pe catîri. Le-au desfăcut şi frîiele. Apoi, ca nişte lupi flămînzi, s-au repezit la cele două sărmane fete ale Himenei şi ale Campeadorului.

Le-au dezbrăcat pe amîndouă şi le-au legat de doi stejari.

— Ne răzbunăm pe tatăl vostru, scrîşneau din dinți cei doi nemernici, înveşmîntați în haine scumpe şi cu blazonul aurit.

Şi le-au lovit cu frîiele, pînă ce le-au umplut de sînge.

Ele strigau, dar oamenii ce trebuiau să le păzească se depărtaseră cu mult, şi nu puteau să le audă.

Apoi conții de Carrion, mulțumindu-se cu aşa ispravă, s-au dus şi le-au lăsat acolo, înlănțuite de copaci, singure, în tăcerea nopții ce coborîse între timp, gîndind că au să le sfîşie fiarele din acea pădure, şi urma crimei va pieri, iar ei vor ticlui desigur o minciună.

Luna privea spre cele două copile ale lui Rodrigo şi-ale Himenei, şi plîngea. Privighetorile cîntau în jurul lor şi le jeleau. Şi frunzele se clătinau, de jalea asta, în copaci.

Dar don Rodrigo avusese la rîndul său o bănuială.

În urma lor, la două ceasuri, a poruncit să plece Ordono,[22] să cerceteze ce se întîmplă, de nu au ginerii vreun gînd.

Bietele fete, biciuite, plîngeau, plîngeau în taina nopții...

Sosi însă călare Ordono.

El dezlegă numaidecît pe fetele lui don Rodrigo. Le-nveli în mantia lui. Le duse-ntr-un sat apropiat, scăpîndu-le de frigul nopții, ca şi de fiarele flămînde, care urlau necontenit.

În zori, l-a şi vestit pe Cid un călăreț trimis de Ordono.

Copilele au fost aduse a doua zi-n Valencia.

Nu vă pot spune ce durere l-a încercat atunci pe Cid!...

A vrut să se şi năpustească, cu spada-ntinsă, către Burgos, spre curtea regelui Alfonso, şi singur să-şi facă dreptate față de conții Carrion.

L-au oprit însă fetele, şi mai ales dona Himena.

— Acela care s-a luptat cu-atîția regi viteji, mauri, şi i-a învins în luptă dreaptă, îl sfătuia dona Himena, nu-i poate onora cu spada pe nişte laşi care lovesc femeile într-o pădure, chiar dacă sînt nobili spanioli...

Trei cavaleri plini de credință, auzind vorbele Himenei, au stăruit să lupte ei în numele lui don Rodrigo, ca să îl cruțe de ruşinea de a lovi pe nişte laşi cu spada lui biruitoare.

În zilele care au urmat, Cidul a cerut regelui, prin solii săi, să hotărască ziua şi ceasul judecății.

Alfonso a primit cererea, şi-a hotărît ca judecata să aibă loc, cum cerea Cidul - nu în vechea Castilie, ci în Noua Castilie, în marele oraş Toledo.

În ziua hotărîtă regele aştepta-n Toledo; conții de Carrion erau de față; numai Rodrigo nu venea.

Şi au trecut treizeci de zile...

Atunci infanții au strigat:

— Să fie Cidul osîndit! E trădător. Se vede bine. Nu a venit la judecată...

Regele însă le-a răspuns:

— Nu pot să-l osîndesc pe Cid. Aici e curtea din Toledo. Este Noua Castilie. Toledo el l-a liberat. Noua Castilie întreagă ar fi a lui, dacă Rodrigo

nu ar fi vrut ca să unească pămînturile strămoşeşti. Toţi caballeros din cetate, toţi labradores ţin cu el.

Ar putea să se şi răscoale. Trebuie să mai aşteptăm...

Conţii erau grăbiţi să scape. Regele se grăbea şi el; dar se temea de orăşenii şi ţăranii care ţineau nespus la Cid.

În acea zi a venit Cidul cu trei sute de cavaleri. S-a-nfăţişat lui don Alfonso, la judecata din Toledo.

Cei trei sute de cavaleri erau înveşmîntaţi la fel. Aveau şi armele la fel. Toţi purtau săbii de Toledo, bătute-n pietre preţioase şi cu mînere de argint. În fruntea lor era Rodrigo, înveş- mîntat într-o mantie albă ca neaua de pe munţi. Armura era sub mantie, şi sabia în cingătoare.

Babieca s-a oprit în faţa curţii regale a lui Alfonso.

Şi au descălecat, întîi Rodrigo, pe urmă ceilalţi cavaleri.

Rodrigo i-a sărutat mîna regelui său. Regele l-a poftit să stea pe o bancă de marmură.

Toţi cavalerii lui Rodrigo s-au înşirat în jurul curţii, cu mîinile la cingători.

— Spuneţi, nobile Ruy Diaz, a spus Alfonso. Povestiţi tot ce s-a-ntîmplat.

Curtea şedea şi asculta.

Rodrigo a-nceput să spună cele care s-au petrecut.

— Viaţa mi-am dus-o în onoare, am luptat pentru Spania... Acum onoarea mi-e pătată de cei doi conţi de Carrion... Eu cer o dreaptă judecată...

— Era mult sub mîndria noastră, au strigat conţii Carrion, ca să avem nişte soţii dintr-o familie măruntă, de infansoni, noi care sîntem neam de regi...

Cidul n-a vorbit conţilor. Spre ei ochii nu şi-a-ndreptat. A rostit însă regelui:

— Nu i-am rugat să-mi ia din casă fetele mele preaiubite. Aţi stăruit mult, don Alfonso, să primesc încuscrirea asta, pe care eu nu am dorit-o, iară Himena a respins-o. Le-am dăruit şi două săbii: alba Tizona şi Colada, neîntrecută-n ascuţiş. Tizona, ştiţi, mi-am dobîndit-o, luptîndu-mă la Barcelona; iară Colada la Brianda. Cu ce sînt vinovate oare aceste săbii minunate ca să atîrne-n cingătoarea unor nevrednici, unor laşi? Mai înainte de orice să mi se-napoieze săbiile!...

Unii spun că în acea clipă cei trei sute de cavaleri au glăsuit ca un ecou:

— Să i se-napoieze săbiile!

Conţii ar mai fi vrut să spună că nu se învoiesc cu asta; dar cavalerii Cidului rosteau mereu ca un ecou:

— Să i se-napoieze săbiile!...

Alcazii sau judecătorii care alcătuiau curtea regală, aşa au hotărît şi ei:

— Să i se-napoieze săbiile!...

Regele a încuviinţat. Conţii au trebuit să scoată, din cingătorile de aur, acele săbii de oţel, şi să le-ntindă Cidului.

Cidul le-a luat, le-a cîntărit. Şi-a dăruit-o pe Tizona viteazului oştean Bermudo şi pe cealaltă, pe Colada, lui Ordono, scutierul său.

— Mai bine stau în mîna voastră, deşi nu sînteți conți sau granzi, ci nişte simpli caballeros. Dar ştiu că le veți onora în lupta pentru patrie.

Apoi s-a-ntors din nou spre rege:

— Acestor conți, rege Alfonso, eu le-am făcut o nuntă mare. Pentru ei m-am îndatorat ca să le dau o zestre bună. Le-am dăruit haine brodate, lanțuri de aur şi mătăsuri. Pe fete le-am înveşmîntat în rochii fără de pereche, purtate numai de regine. Şi ei au luat tot acest aur, plecînd către Castilia. Au luat întreaga avuție. Dar fetele mi le-au lăsat fără veşminte peste trupuri, într-o pădure de stejari. Lupii au fost mai buni ca ei. Nu le-au făcut cel mai mic rău... Le cer înapoi aurul!

— Cere înapoi aurul! s-au auzit iar cavalerii.

Conții ar fi vroit să spună că tot ce-i dat rămîne dat, dar cavalerii glăsuiau:

— Să i se dea şi aurul!

Alcazii au grăit şi ei:

— Să i se dea şi aurul.

Infantii socoteau că, dînd înapoi Cidului avutul şi săbiile, au scăpat, dar Cidul a rostit din nou:

— Un cavaler este dator să apere orice femeie. Aşa jură cînd e armat. Cu-atît mai mult pe-aceea care îi e soție, mamă, soră sau rudă cît de depărtată. Conții nu numai că n-au stat în apărarea soațelor, dar le-au bătut cu frîiele. Maurii înşişi nu-ndrăznesc să-şi lovească femeile. Fetele mele preaiubite au fost de conți dezonorate, dar lovit greu am fost şi eu. Jignirea se plăteşte-n sînge. Conților, vă provoc la luptă pe voi şi pe don Gonzales, pe unchiul vostru cel mişel, care v-a sfătuit la rău, cînd era în Valencia.

Cei trei sute de cavaleri au glăsuit ca un ecou:

— Să fie osîndiți să lupte!

Şi curtea a încuviințat ca infantii de Carrion şi unchiul lor să se măsoare cu trei scutieri ai Cidului.

— Dreptate vor avea aceia ce vor ieşi învingători. Ceilalți să fie socotiți mincinoşi, laşi şi trădători, a hotărît la urmă curtea.

Cei doi infanți de Carrion, auzind hotărîrea luată, s-au îngrozit şi-au cerut curții numai o mică păsuire, să se gătească pentru luptă. Alcazii au încuviințat.

Pînă să se sfîrşească totul, venise-amurgul la Toledo. Era o seară străvezie. Luna lucea printre copaci şi argintea palatele. Se aprindeau făcliile.

Cidul se pregătea să plece, cînd l-au vestit că e căutat de patru soli din Aragon, şi de alți patru din Navarra. Trimişii aduceau scrisori.

Într-una îl ruga don Pedro, regele Aragonului, să-i dea pentru fiul său, Sancho, moştenitorul tronului, pe dona Sol, scriind aşa:

„Vă voi rămîne-ndatorat pe totdeauna, Ruy Diaz, dacă-mi veți face această cinste, şi veți da mîna fiicei voastre fiului meu moştenitor. Nu e pe lume alt viteaz mai mare decît Mio Cid, apărătorul Spaniei."

Iară regele din Navarra cerea, la rîndu-i, pe Elvira - nu mai puțin înflăcărat şi respectuos pentru infantul Garcia.

Cu solii şi cu cavalerii, Campeadorul s-a pornit îndată spre Valencia. Şi-ajuns acolo a poruncit să se şi pregătească nunta.

Valencia s-a-nveselit. Şi nunțile s-au început, durînd vreo nu ştiu cîte luni.

În acest timp, cei doi infanți din casa de Castilia porniseră spre Carrion, şi nu s-au mai înapoiat. Nimica nu-i înspăimînta mai mult ca gîndul de-a lupta.

A trebuit să meargă curtea de la Toledo pe domeniul acelor conți atît de laşi. Conții, văzîndu-i pe scutierii cu care urmau să se lupte, au încercat să îi omoare în timpul nopții, pe ascuns. Dar uneltirea s-a aflat. Au fost siliți să vie-n fața arbitrilor şi să dea lupta.

Bermudo, lupta cu Fernando, iară Diego cu Ordono.[23] Unchiul lor, răul Gonzales, avea în față pe scutierul cu numele de Nuno Bustos, alt cavaler neînfricat al lui Rodrigo de Bivar.

Bermudo, Ordono şi Bustos, în numele marelui Cid, i-au doborît pe cei trei conți, silindu-i să muşte țărîna şi să se recunoască-nvinşi. Chiar regele a trebuit, după atîta dezonoare, să îi declare trădători, sperjuri, şi laşi, şi mincinoşi. Dreptatea s-a făcut deplină. Prin vitejie s-a făcut...

...Şi încă ani, şi ani în şir, Cidul a dat şi alte lupte, eliberînd multe cetăți. Ba, era gata să pornească şi-n Africa, după mauri, cînd i s-a apropiat sfîrşitul.

Bătrîn, cu barba-ncărunțită, Cidul era în Alcazar, lungit pe patul său de aur, şi-şi aştepta ceasul din urmă.[24]

Vestea că e în pragul morții se-ntinsese ca fulgerul în Spania, şi oamenii plîngeau pe străzi, şi la răspîntii, prin sate şi oraşe...

— Se duce Cidul, murmurau. Cum va rămîne Spania?...

Numai că vestea se aflase şi în cetățile maure. Regii mauri s-au bucurat:

— Iată că se sfîrşeşte Cidul. E timpul să pornim din nou. Întîi să luăm Valencia, oraşul cel mai minunat, cu verzi grădini şi cu palate, cu bogății şi fete mîndre, şi cu fîntîni răcoritoare, oraşul care-i aşezat pe țărmul mării argintii...

Şi tobele au prins să bată în Spania şi-n Africa. Regii mauri s-au adunat. Erau cu toții cam treizeci. În fruntea lor era Bucar, cel mai puternic dintre ei.

— Pînă ajungem noi sub ziduri, Cidul s-a stins, îşi spuneau toți. Noi vom lovi Valencia... Şi o vom lua... Vom birui... Aha, ce-o să ne desfătăm, cum vom petrece în oraşul pe care l-a stăpînit Cidul!...

Oştile lor se îndreptau în goană spre Valencia, cu sulițele lungi de-oțel şi săbiile ascuțite, gata de luptă şi de moarte. Iar focuri, focuri s-aprindeau în urma lor prin Spania.

Cidul, lungit pe patul său, abia mai respira încet, încet ca un suspin. Viața mai pîlpîia în trup ca o făclie cînd se stinge, cînd e aproape de sfîrşit.

Şi-afară, dincolo de ziduri, răpăiau tobe şi sunau arme, cu glasuri de oțel.

Cidul abia mai răsufla. Pe cei din jur nu-i mai vedea, ochii i se topeau în ceață. Numai auzul lui, deprins cu zgomotul de bătălii, tot mai simțea oştirile maurilor şi-atacul ce se pregătea.

— Aud afară, spunea el, arme maure răsunînd şi tobe ce cheamă la luptă. Iar eu, peste cîteva clipe, voi trece de hotarul vieții. Nu pot să salt din patul meu, spada îmi va cădea din mîini. Dar vrea să dau ultima luptă, şi

după ce n-oi mai fi viu... Ascultați dară ce vă spun! Cum închid ochii, luați-mi trupul şi mi-l îmbălsămați pe dată. Mi-l ungeți cu-acea alifie ce mi-a trimis-o-n dar, de mult, sultanul Persiei. Cînd voi fi uns, o să par viu. Urcați-mă apoi pe cal, legat bine cu nişte ştreanguri, şi spatele ținut în scînduri. Pune-ți-mi sabia în mînă! Urmat de luptătorii care m-au însoțit şi-n timpul vieții, duceți-mă în luptă. Şi ce va fi se va vedea. Las tot avutul din Bivar săracilor ce rătăcesc cu talgerul în mîna dreaptă peste meseta castiliană. Aveți grijă de calul meu şi îngropați-l dacă moare, să nu-l sfîşie cumva cîinii. Pe mine să mă-nmormîntați la mînăstirea din Cardena. Şi nu vreau ca la-nmormîntare să curgă lacrimi nimănui. Lacrimile Himenei mele m-or mîngîia îndeajuns...

Aşa a spus viteazul Cid, cu cea din urmă răsuflare. A închis ochii şi-a murit, făcînd un semn către Himena - care zăcea la capul său, îngenuncheată, şi plîngea - să-i împlinească voile numaidecît, fără zăbavă.

Porunca lui le era sfîntă. Îmbălsămîndu-l şi ungîndu-l cu-acea unsoare fermecată de la sultanul Persiei, don Ruy părea c-a rămas viu. Fața-i era tot proaspătă. Şi trupul nu i s-a-mpietrit.

S-au scurs douăsprezece zile de cînd Rodrigo se stinsese.

Maurii tot băteau la porți. Amenințau să le sfărîme.

Şi precum poruncise Cidul, i-au luat trupul lipsit de viață; i l-au suit pe cal, în şa, legat cu ştreanguri de mătase. Pieptul şi spatele l-au prins, pe sub veşminte-n nişte scînduri. I-au strîns şi sabia de mînă, cu-o cureluşă subțirică.

Dona Himena a hotărît să se deschidă porțile, cînd a bătut de miezul nopții. În fruntea oastei era Cidul. În urma lui s-au aşezat, în rînduri strînse, cavalerii.

Babieca, ce era deprinsă, de la stăpînul ei, ca-n luptă să se repeadă spre mauri, a şi pornit către duşmani.

Regii mauri, văzînd că vine Babieca în galop spre ei, iară pe şa se află Cidul, voinic tot ca odinioară, cu sabia lucioasă-n mînă, s-au îngrozit şi au strigat:

— Fugiți, căci Cidul n-a murit! Se prăvăleşte-asupra noastră. Vai nouă... Hei, fugiți... fugiți!...

În urma lor s-au avîntat în galop aprig cavalerii, conduşi de vrednicul Fanez, şi-au nimicit mii de mauri. Vreo zece mii s-au înecat. Alți zece mii au căzut prinşi. Cam douăzeci de regi mauri au căzut morți, şi alți vreo zece prizonieri.

Astfel, şi-a-nvins, şi după moarte, Cidul-Campeador duşmanii.

Cei vechi spuneau odinioară - şi-aşa am să vă spun şi eu - că regii din Castilia, din Aragon şi din Navarra, regii din toată Spania au venit să îi sărute mîna dreaptă, să i se-nchine, umiliți, celui care fusese Cidul şi apărase Spania, eliberînd oraşele şi biruindu-i pe mauri.

Trupul lui, precum el singur hotărîse înaintea morții, a fost dus în Castilia, în mînăstirea din Cardena. Şi-acolo, fiindcă părea viu, nu l-au închis într-un mormînt. L-au aşezat pe-un jilț înalt, avînd în mîna dreaptă spada, şi-alături celelalte arme.

În fiecare an poporul se aduna şi îl slăvea, făcea în cinstea lui serbări.

Legendele ne spun că Cidul a stat acolo zece ani. Apoi l-au aşezat într-un mormînt. Oasele lui s-au mistuit în veacurile ce s-au scurs.

Au rămas numai amintirea şi cîntecele de demult despre viteazul don Rodrigo, numit Cidul-Campeador, care-a luptat pînă la moarte pentru iubita-i patrie.

[1] Caballeros sau hidalgos sînt cavalerii spanioli, nobilii cei mai mici în ierarhia feudală a Spaniei. Unii dintre ei erau foarte săraci. De obicei, hidalgos erau vasalii infansonilor, nobilimea mijlocie; aceştia erau la rîndul lor vasalii baronilor (numiţi în Aragon ricos hombres); iar baronii aveau ca suzeran pe rege. Cei mai mulţi nobili spanioli, aceia care se aflau direct în jurul regelui, erau granzii. Obligaţia vasalilor era de a participa la expediţiile războinice întreprinse de suzeranii lor.

[2] Ghitara este urmaşa directă a vielei menestrelilor (vihuela, în limba spaniolă), cu care cîntau poeţii şi cântăreţii rătăcitori spanioli, numiţi juglari. Aceştia erau asemenea jonglerilor francezi (tot cîntăreţi populari, care se confundau uneori cu menestrelii). Pe la sfîrşitul secolului al XV-lea se pare că vihuela începuse să se transforme în ghitară, devenind apoi - după cum se ştie - instrumentul naţional al spaniolilor.

[3] Cidul a existat în realitate. El era un mic cavaler castilian, pe nume Rodrigo Diaz de Bivar. În istorie, Rodrigo n-a fost decît un căpitan în ostile regilor Fernando, Sancho şi Alfonso al Vl-lea. S-a născut în anul 1043 şi a murit în anul 1099, la Valencia. Se ştie că teritoriul unde se află astăzi Spania fusese invadat de mauri cu începere din anul 711, cînd faimosul prinţ al deşertului Tarik a trecut prin Gibraltar. (De atunci, „coloanele lui Heracle", cum i se spunea strîmtorii în antichitate, s-au numit „djebel Tarik" - stîncile lui Tarik - Gibraltar). Pe tot acest teritoriu nu rămăseseră, după invazia maurilor, decît unele stătuleţe independente, dintre care cel mai important era regatul castilian, stăpînit de Fernando şi urmaşii săi din secolul al XI-lea. Noi vom vorbi în legendă de Spania, pentru o mai bună înţelegere, deşi se ştie că poporul spaniol a început de fapt să se alcătuiască, în forma sa actuală, abia în cursul Reconquistei; iar limba spaniolă lua fiinţă în această perioadă, avînd la bază dialectul castilian. Valuri de sînge s-au vărsat pentru Reconquista - lupta împotriva arabilor. Cele mai mari sacrificii le-a făcut poporul, mai ales ţărănimea, apoi populaţia orăşenească şi micii cavaleri. Reconquista a durat cam de la sfîrşitul sec. VIII-lea, pînă în anul 1492, o dată cu cucerirea Granadei. Însă etapa cea mai dramatică şi mai spectaculoasă, care a lăsat urme în legendă, este acea din perioada cînd a trăit şi a luptat Cidul. Pe seama lui s-au creat o mulţime de cîntece şi de legende. Două poeme despre Cid sînt deosebit de importante. Unul este „Cîntec pentru Cidul meu", creat în anul 1140 şi al doilea „Rodrigo" (compus în secolul al XIV-lea, dar păstrat numai într-o prelucrare din secolul al XV-lea). Personajul principal al legendelor despre Cid Campeador (Cid - stăpîn, campeador - ostaş) este unul dintre cei mai viteji căpitani ai luptei pentru Reconquistă, pe nume Rodrigo Diaz de Bivar. Acesta, deşi în realitate istorică a fost un feudal adeseori crud şi lipsit de scrupule, a căpătat, în imaginaţia cîntăreţilor, cele mai nobile trăsături, devenind un reprezentant de frunte al aspiraţiilor naţionale spaniole. Din aceste poeme şi din altele s-au născut ulterior aşa-numitele *romanceros*, care tratează, în spirit popular, episoadele cele mai caracteristice şi îndrăgite ale legendei Cidului Campeador.

Trecerea aceasta de la vechi cîntece la poemă, şi de aici înapoi la cîntece, la romanţe, ca şi transformările succesive, potrivite cu gustul maselor de ascultători ai fiecărei epoci, au prelungit viaţa legendei Cidului. Au făcut ca versurile sale să răsune mai târziu în lucrări renumite, ca tragedia „Cidul" a marelui scriitor francez Corneille, sau opera lui Massenet, cu acelaşi nume. Aceasta fără să mai amintim lucrarea spaniolă „Las mocedades dell Cid", de Don Guillen de Castro y Belvis, de piesele lui Manuel Fernandez y Gonzalles şi Juan B. Diamante, ca şi de prelucrările în diferite limbi, ca: „Der Cid - nach spanischen Romanzen besungen" a lui Joh. G. Herder, „II Cantare del Cid" a cura di Giulio Bertoni, „La legende du Cid Campeador, d'apres les textes de l'Espagne ancienne", de Alexandre Arnoux etc., care ne-au fost şi nouă un preţios ghid în alcătuirea acestei lucrări, pe baza vechilor poeme şi romanţe spaniole.

[4] „Meseta" este marele podiş spaniol. Se numeşte astfel, pentru că are înfăţişarea unei mese. Ocupă aproape jumătate din suprafaţa Peninsulei Iberice. Meseta este despărţită în două de Sierra de Guadarrama, Sierra de Gredos, Sierra de Toledo şi Sierra de Gata. (Prin sierra se înţeleg lanţurile de munţi, cu vîrfuri ca un ferăstrău.) Meseta de miazănoapte, de care este vorba în povestirea noastră, are o înălţime de 8-900 m şi constituie platoul Vechii Castilii. Meseta de miazăzi, înaltă de 6-700 m, formează platoul Noii Castilii. Aici se găseşte şi Madridul.

[5] Bivarul este o mică localitate din vechea castilie, de pe meseta de miazănoapte, la o mică depărtare de oraşul Burgos, odinioară reşedinţa regală. Aici îşi avea proprietatea sa tatăl Cidului, Diego Lainez, urmaşul unuia dintre primii judecători ai Castiliei.

[6] Fernando I, regele Castiliei în 1033, al Leonului în 1037, al Galiciei în 1054. La moartea sa, în anul 1065, şi-a împărţit regatul între fiii şi fiicele sale.

[7] În unele cîntece se spune că Rodrigo era fiul natural al lui Diego Lainez, mama sa fiind o femeie din popor.

[8] În capodopera „Cidul", a scriitorului francez Corneille, se spune:

„Je suis jeune, il est vrai, mais aux âmes bien nee
La valeur n-attend pas le nombre des annees".

(„E-adevărat, sînt tînăr, dar pentr-un suflet mare
Valoarea nu aşteaptă ca vîrsta s-o măsoare" — Traducere de St. O. Iosif.)

Aici lupta se dă, ca şi în unele variante spaniole, între Rodrigo şi conte, fără nici o prezenţă străină. De altfel uciderea contelui Lozano se face, după unele romanţe, cu pumnalul, nu cu sabia.

[9] Asupra materialului poetic al vechii Spanii după care ne-am călăuzit, al condiţiilor şi al concepţiei în care a fost creat, ni se furnizează informaţii într-o serie întreagă de studii şi texte comentate critic, atît de autori spaniolii ca Ramon Menendez Pidal sau Gonzales Palencia Angel, cît şi de alţii, arabi (Ibn-Abd al Hakam), sovietici (B. M. Karass), germani, francezi, mexicani, brazilieni etc. Un interesant studiu îl constituie: „Historia de la literatura nacional espagnola" de Ludwig Pfandi.

[10] Cortezul era numai adunarea nobililor şi a clericilor. De la mijlocul secolului al XIII-lea înainte încep să intre în cortez şi reprezentanţii oraşelor.

[11] În limba spaniolă se scrie Jimena. Transcriem însă Himena, aşa cum se pronunţă.

[12] În tragedia *Le Cid*, Corneille a schimbat aceste fapte povestite în romanceros. Corneille a trebuit să dea lui Rodrigo şi Himenei trăsături ce se potriveau cu gustul celor ce au trăit cam cu o jumătate de mileniu mai tîrziu, în Franţa. Şi fiind un meşter iscusit, punînd mult patos şi lirism, marele scriitor francez clasic Corneille a dat lumii o capodoperă. În romanceros, isprăvile lui don Rodrigo de Bivar nici nu se sfârşesc aici, ca în tragedia lui Corneille. Ele abia încep, după ce Himena devine soţia lui don Rodrigo, la rugămintea regelui.

[13] În istorie, naşul tinerei perechi n-a fost, ca în legendă, don Fernando, ci fiul său Alfonso al VI-lea. Faptul că Rodrigo se căsătorea cu fiica duşmanului ucis de el nu trebuie să ne mire, după cum nu trebuie să ne mire nici faptul că dona Himena îl cerea de soţ. (De altfel nici uciderea tatălui Himenei nu a fost confirmată de istorie.) Erau atunci cu totul alte moravuri, mai dure. De aceea Corneille, în tragedia lui, a simţit nevoia să modifice datele legendei spaniole. Astfel, el a arătat că Cidul şi Himena se iubeau mai dinainte; iar Himena, deşi îl adora pe don Rodrigo, îi cere moartea, şi nu acceptă să se căsătorească cu el, decît după o serie de întîmplări şi condiţii puse de ea, ca să-şi poată înăbuşi, în acest fel, remuşcările.

[14] Un fel de horă. Numele sardanei vine de la Cerdana, localitate catalană.

[15] Aceste localităţi sînt fiecare în alt punct cardinal al Spaniei.

[16] Ruy Diaz nu este altceva decît prescurtarea numelui lui don Diego.

[17] Infansonii erau nobilii de categorie mijlocie. Prin posesiunile pe care le căpătase de la rege, şi prin căsătorie, Rodrigo devenea mai mult decît un hidalgo, devenea un infanson. În calitatea sa de port-stindard regal, în bătălie avea dreptul să-l reprezinte pe suzeran.

[18] Din acest loc legenda se bazează în cea mai mare parte pe „Poema de Mio Cid" şi pe romanțele alcătuite pe temeiul ei.

[19] Alcazar se numea palatul regilor mauri. Alcazare se găseau şi în Cordova, Sevilla etc.

[20] Infanții erau copiii născuți din famliile regilor Spaniei şi Portugaliei, care nu erau însă prinți.

[21] Fiecare familie nobilă avea un anumit blazon, un însemn, care se punea pe scut, pe stindard şi pe alte obiecte. După acest blazon se ştia ce loc ocupa respectiva familie în ierarhia nobiliară, şi cît de veche îi era noblețea.

[22] După alte cîntece, nu Diego Ordono, nepotul Cidului, a aflat în pădure pe donele Elvira şi Sol, ci Alvar Fanez.

[23] În unele romanțe se arată că sabia Colado a fost primită de Alvar Fanez, nu de Ordono (Ordonez). Tot aşa, în locul lui Ordono se vede Martin Antolinez luptînd la Carrion.

[24] În realitate, Cidul a murit destul de tînăr, după cum confirmă istoria, la vîrsta de 56 de ani, în anul 1099, în Valencia.

Guillaume
d' Orange

Guillaume d'Orange

Să ne oprim o clipă în orăşelul Angoulême, unde am ascultat cîndva, pe treptele unei fîntîni, legenda despre Charlemagne şi despre cei căzuţi eroic în lupta de la Roncevaux.

Menestrelul[1] a ostenit.

Pune viela la o parte, şi-aşteaptă darurile contelui, ale celorlalţi mari seniori, ale călugărilor, stareţului, scutierilor, şi-ale mulţimii.

Acestea-s strînse într-un săculeţ lucios şi negru făcut din piele groasă, de catîr.

În vremea asta, menestrelul se apleacă, ia apă-n pumni şi-şi udă faţa. Vrea să şi soarbă puţintel, însă hangiul de la „Căpăstrul de argint" — fiindcă era şi el de faţă — aduce un ulcior cu vin. Este un vin chihlimbariu, dulceag şi cu miros de flori.

— Bea, menestrelule, spune hangiul, un bărbat 'nalt, cu nasul roşu. Ţi-ai binemeritat această gustoasă băutură...

Oamenii rîd şi aplaudă cu bucurie, în vreme ce hangiul îşi şterge de şorţul verde de la brîu mîinile mari, pe care se preling stropii dulci şi chihlimbarii. În săculeţ s-a strîns destul. Contele însuşi îi trimite vreo cîţiva galbeni printr-un scutier şi, fiindcă i-a plăcut de cîntăreţ, îl cheamă-n seara aceasta la castel.

Mulţimea de meseriaşi, calfe, oşteni şi vînători, care-şi făcuse socoteala că menestrelul va rămîne printre ei şi va cînta la han, în cursul nopţii, murmură şi-i nemulţumită. Dar nobilii şi stareţul nu iau în seamă împotrivirea lor...

Şi menestrelul însoţeşte alaiul contelui către castel.

Aşa se face că în acea seară, în timp ce-n vatra sălii de primire din castel se frig, în lungile ţepuşi de lemn, cinci căprioare dintr-o dată, iar doamnele, cu pălării înalte, acoperite cu voaluri, chicotesc lîngă cavaleri — poetul cîntăreţ îşi înstrunează iar viela.

Făcliile au fost aprinse, şi umbrele lor joacă sprinţare peste tot, sub bolţile înalte, cu grinzi de lemn, pe mesele unde-s aduse ulcioarele, pocalele şi talerele din metal scump, avînd deasupra încrustate, de meşterii din Angoulême, scene de vînătoare şi război.

Cîinii aşteaptă de pe-acum, în jurul meselor, cu ochii aţintiţi către stăpîni, oasele ce-au să li se-azvîrle.

Contele, sfătuindu-se cu oaspeţii, a hotărît să li se cînte de către menestrel „gesta" baronului[2] Guillaume d'Orange.

Vînatul a fost fript şi este-adus întreg pe mese, doar cu picioarele tăiate de la genunchi, şi avînd frunze verzi în jurul botului şi la urechi.

Nobilii-şi scot cuțitele şi taie hălci întregi de carne, avînd grijă, binențeles, ca părțile cele mai bune să le ofere doamnelor. Vinul rubiniu şi puțin sticlos este turnat de paji în cupe.

Şi menestrelul glăsuieşte:

— Aşadar, astă-seară doriți să vă cînt „gesta" despre Guillaume...

— Precum ai auzit, rosteşte, cu gura plină, unul dintre seniorii de la masă, întărind hotărîrea contelui. Guillaume d'Orange a fost un mare nobil, ca şi noi, şi nu o dată l-a întrecut în vitejie pe însuşi Charlemagne. Cît despre Louis, nici nu mai amintim...

— Aşa e! spun şi doamnele, îmbujorate de vinul în care au şi-nceput să-şi moaie buzele.

— Iară Vivien, rosteşte-alt cavaler, ridicînd cupa, nu a fost cu nimica mai prejos decît Roland la Roncevaux...

— Să ascultăm!... Să ascultăm!... cutează să rostească (dar mai încet, ca să nu-i supere cu îndrăzneala lor pe marii nobili) pajii cu plete lungi, tăiate rotund deasupra umerilor, şi slujitorii ce au în grijă focul, frigările, ca şi butoaiele pline cu vinuri de toate felurile, rostogolite pînă lîngă mese, şi chiar oştenii îmbrăcați în cămăşi de zale şi înarmați cu lănci şi săbii, ce stau de pază pe la uşi.

— Dacă-i aşa, mai spune menestrelul, făcînd o plecăciune, întîi spre conte, ca stăpîn al casei, apoi spre doamne şi spre domnişoare, ca şi spre ceilalți mari seniori ce stau la mese aş vrea să v-amintesc, la început, de ziua cînd bătrînul Charlemagne se-ntorcea de la Roncevaux...

— Da, da! Cînd se-ntorcea pe la Narbonne, îl întrerupe contele pe menestrel, zvîrlind un ciolan cîinilor, ce se reped şi mîrîie asupra lui, pînă ce unul mai voinic îl smulge celorlalți şi se ascunde să-l roadă într-un colț.

— Întocmai cum ați spus, încuviințează menestrelul, făcînd să sune coardele vielei.

Deşi pierise regele Marsiliu, castelul din Narbonne mai era încă în mîna sarazinilor...

Şi împăratul, trist cu barba-n piept, s-a-ntors către baronii săi şi le-a rostit:

— Acela dintre voi, seniori, care va cuceri Narbonne-ul, izgonindu-i pe sarazini, îl va primi din partea mea, ca fief[3] nobiliar, pe veci...

Mulți cavaleri, precum se ştie, s-au şi pornit cu armele. Dar cel care a izbutit să-i izgonească pe mauri a fost tînărul Aymeri.

Era întîia bucurie adusă împăratului, după moartea pairilor săi, şi mai ales a lui Roland, în strîmtoare, la Roncevaux.

Şi Charlemagne i-a dăruit castelul cu întreg ținutul, aşa precum făgăduise.

Primindu-l, tînărul senior a jurat împăratului că el şi toți feciorii lui vor ține armele în mîini, şi nicicînd nu vor osteni, luptînd contra duşmanilor, cît timp aceştia vor roi pe la hotare, amenințînd castelele şi-oraşele.

Aymeri a avut şapte fii. Şi fiecare a luptat, cucerind împăratului castele şi fiefuri noi din gheara sarazinilor, pînă departe-n Spania. Dar, dintre cei şapte feciori, cel mai viteaz a fost Guillaume.

Guillaume, ajuns la vîrsta tinereții, trebuia să se-nfățişeze, cum îi ceruse tatăl său, înaintea lui Charlemagne, şi să-i aştepte poruncile de suzeran.

Numai că tînărul Guillaume, plecînd către Aix-la-Chapelle, n-a vrut să i se dea favoruri de către împăratul Carol, pe care vitejia lui nu le-ar fi meritat din plin. Şi-a hotărît ca mai-nainte de a sosi la Charlemagne să dobîndească o victorie asupra sarazinilor.

— Astfel de om era Guillaume! spun toți mesenii închinînd din nou potirele cu vin. Grăieşte bine menestrelul... Zi-i mai departe... Ascultăm...

Cîinii se-nvălmăşesc în ceată pe oasele aruncate de conte, doamne şi seniori, mîrîind sau lătrînd furioşi. Grăsimea scursă din frigări sfîrîie ascuțit pe vatră şi-mprăştie în toată sala un fum rînced, înecăcios. Şi vinul curge ne-ncetat.

Şi cîntărețu-şi soarbe cupa, în care i s-a turnat vinul, apoi urmează astfel:

— Pe cînd Guillaume cu-o mică trupă de călăreți trecea pe cale, iată, de pe un deal umbrit de o pădure de mesteceni, în trap, coboară o oştire de sarazini în şiruri lungi.

Lăncile lor luceau în soare şi scuturile zăngăneau peste armurile de fier.

Această oaste sarazină, care venea din Spania, avînd în frunte pe Tiebaut, un rege ce călcase Franța şi arsese oraşele de multe ori pînă atunci, se îndrepta către Orange.

Orange-ul era stăpînit de un alt sarazin: Clariel. Iar Clariel avea o soră.

Orable se numea fecioara şi ea era făgăduită, de cînd avea doar nouă ani, bătrînului rege Tiebaut. Drept gaj de nuntă, regele primise-un cal numit Baucent, un cal ce semăna leit cu-acela al lui Charlemagne.

Acum Tiebaut şi sarazinii, cu flamurile înălțate, cu lănci şi scuturi, se-ndreptau călări spre bogatul Orange. Aici urmau să facă nunta Tiebaut şi sora lui Clariel.

Căpetenia sarazinilor, observînd grupul de francezi şi aflînd cine îi conduce, strigă trufaşă lui Guillaume:

— În numele prințesei mele, Orable, cea mai minunată dintre toate fecioarele, vreau să te nimicesc, Guillaume.

— Primesc această înfruntare! Am auzit de frumusețea turburătoare a prințesei. Ea e ca un boboc de floare, a rîs fiul lui Aymeri. Şi tu ai barba cenuşie, urechile-ți sînt clăpăuge, pletele albe, şi pe spate porți o cocoaşă ca un sac...

— Da, sînt urît şi sînt bătrîn, dar te întrec în voinicie, şi am să te răpun, Guillaume. Trupul ți-l voi purta tîrîş pînă-n castelul din Orange. Şi cîinii ți-l vor sfîşia, chiar la ospățul nunții mele cu sora regelui Clariel, rosti la rîndul lui Tiebaut, învinețindu-se la chip.

Guillaume îl luă peste picior:

— Calul pe care călăreşti ştiu că e gajul tău de nuntă, dăruit ție de Orable. Numele său este Baucent. De-aceea jur că ți-l voi lua. Şi, fiindcă eşti bătrîn, Tiebaut, am să te las să scapi cu viață. Dar gloata am să ți-o răpun. Iar tu nu ai să poți fugi, decît călare pe un cal bătrîn ca tine, fără dinți, şi căruia-i voi tăia coada.

Aşa a şi făcut viteazul.

Înălţînd flamura de luptă, Guillaume s-a năpustit cu grupul de cavaleri către duşman, în numele iubitei Franţe. De dimineaţă pînă seara s-au înfruntat cu-nverşunare. Şi, cînd pe cer a ieşit luna, mai trăiau nouă sarazini. Iar între ei era Tiebaut, ce călărea din răsputeri către castelul din Orange.

Şi regele Tiebaut zorea pe-un cal de rînd fără de coadă. Căzuse de pe calul său, lovit de lancea lui Guillaume. Şi mîndrul armăsar Baucent era sub şaua lui Guillaume.

Norocul lui Tiebaut a fost că a ajuns pînă-n Orange, cu calul şchiopătînd sub el, şi s-a ascuns lîngă Clariel.[4]

— Un cîntăreţ, strămoşul meu, mai povestea despre Guillaume că, urmărindu-l pe Tiebaut, s-ar fi dus pînă la Orange. Şi-acolo a strigat spre străji să iasă-afară ori Tiebaut, ori Clariel, cu cîte-o trupă de sarazini, şi să se lupte cu unul singur: cu Guillaume. Şi cine-o fi să biruie, al lui să rămînă castelul.

Dar nici Tiebaut, nici Clariel, nici altul dintre sarazini n-au îndrăznit să îl înfrunte. Şi francezii au rîs cu poftă, numindu-i laşi, iepuri fricoşi, şi cum le-a mai venit la gură.

— Însă acel strămoş al meu, mai glăsuieşte menestrelul, spunea, în cîntecele sale, că doar o fată a-ndrăznit să se arate la fereastră şi să-l privească pe Guillaume. Şi-aceasta ar fi fost Orable.

Văzîndu-l cît era de chipeş, şi de voinic, şi de viteaz, şi-apoi zărindu-i pe Tiebaut şi Clariel cum tremurau, numai la gîndul că Guillaume era-n apropierea lor, copila s-a cutremurat. Un simţămînt cu totul nou i s-a născut în inimă.

— Pe cît cînta strămoşul meu, nici flăcăul lui Aymeri nu a rămas nepăsător în faţa frumuseţii fetei, şi-ntre ei doi, cît s-au privit, şi-a ţesut firul dragostea.[5]

În acest fel vom înţelege de ce fecioara i-a trimis, pe ascuns, veste lui Guillaume, să se ferească de o cursă în care îl trăgea Clariel — ca altădată pe Roland, curtenii regelui Marsiliu.

Tot pe ascuns i-a dat de ştire că e silită de Clariel să se mărite cu Tiebaut; dar visul ei e să ajungă numai mireasa lui Guillaume. O vrăjitoare iscusită, venită din Arabia, ce stăpîneşte nişte taine cum încă nu s-au cunoscut, va face ca bătrînul mire să nu îşi poată împlini dorinţa de-a o lua cu el.

N-am să vă spun, cu amănuntul, întocmai cum s-a petrecut. Atîta pot să povestesc că, făcînd nu ştiu care vrăji, de cîte ori voia Tiebaut să se apropie de Orable, vedea în faţă-i lei şi urşi.

Şi-nfricoşat o lua la fugă...

Pînă la urmă, regele a fost silit s-amîne nunta, şi s-a întors în Spania.

— Vedeţi ce-a săvîrşit Orable, din dragoste pentru Guillaume? îşi spun seniorii între ei.

Şi doamnele suspină toate:

— Dar ce bărbat era Guillaume!...

— De la Orange, Guillaume s-a dus — urmează iarăşi menestrelul — la curtea din Aix-la-Chapelle, la împăratul Charlemagne.

Vestea despre izbînda sa asupra oastei sarazine, aproape toată nimicită, sosise înaintea lui.

Şi împăratul Charlemagne rîsese pentru-ntîia oară de cînd pierduse pe Roland, aflînd cum a fugit Tiebaut pe un cal şchiop şi fără coadă, şi cum nici el, nici Clariel, şi nici alți cavaleri duşmani nu îndrăzniseră să iasă şi să se lupte cu Guillaume.

Fapta aceasta l-a-ndemnat pe împăratul Charlemagne să aibă-ncredere în el şi să-l armeze cavaler.

— Este al doilea Roland, a spus bătrînul împărat seniorilor ce-l îndemnau să mai amîne hotărîrea. Nu numai că-l armez îndată, dar lui îi voi încredința vechea mea sabie, Joyeuse, ce o păstram pentru Roland. Cu ea o să apere Franța, cînd Charlemagne nu va mai fi...

Louis, fiul împăratului, văzînd că tatăl îşi desprinde din cingătoare pe Joyeuse, ce şi-o dorise el atîta, după sfîrşitul lui Roland, se spune c-a pălit de ciudă.

— Hei, cum să nu! spun oaspeții contelui de la Angoulême. Era doar vorba de Joyeuse, de sabia lui Charlemagne... Şi, spune-ne, întreabă ei, a fost de-atunci a lui Guillaume?

— A lui a fost mîndra Joyeuse, şi multe fapte-a săvîrşit cu ea fiul lui Aymeri, luptînd cu toți năvălitorii.

Şi-a mai trecut încă un an, sau poate doi, sau chiar mai mulți.

Îmbătrînise împăratul, şi-nțelegea că i s-apropie ceasul odihnei veşnice.

După ce şi-a zidit mormîntul în biserica mînăstirii din dragul său Aix-la-Chapelle, a poruncit să se adune la curte cei nedreptățiți, care doreau să facă plîngeri. Şi el să le facă dreptate.

Într-o duminică de vară, a strîns apoi pe toți baronii în catedrală şi le-a spus:

— Seniori baroni, simt că făclia zilelor mele se va stinge. Nu-mi mai pot îmbrăca armura, pe cal nu mai pot galopa, şi oastea n-o mai pot conduce. Coroana mi-a ajuns prea grea. Am însă, precum ştiți, un fiu. Louis! se întoarse împăratul către feciorul său, vorbindu-i c-un glas încă atît de straşnic că geamurile-au zăngănit. Uite, coroana-i lîngă tine. Doar să întinzi mîna s-o iei. Şi o poți lua, dac-ai să-mi juri că nu vei face niciodată vreo nedreptate nimănui, că ai să ocroteşti orfanii, bătrînii şi pe văduve.[6] Şi nu uita! a urmat el, cu glas şi mai răsunător. De-ți pui coroana mea pe frunte, duşmanii Franței sînt şi-ai tăi, ai dreptul să-i asediezi şi să le arzi castelele. Poți să-i ucizi fără de milă. Şi, de asemeni, prietenii iubitei Franțe sînt ai tăi, şi trebuie să-i onorezi.

Glăsuind astfel, Charlemagne şi-a îndreptat privirile către bătrînul Aymeri, care venise din Narbonne cu toți cei şapte fii ai săi, avînd în dreapta pe Guillaume.

— Prietenii Franței sînt şi-ai tăi! a glăsuit încă o dată, cu glas puternic, Charlemagne. Dar dacă tu, a mai spus el, cutremurînd clopotnița, simți încolțind în inimă gîndul cel negru al minciunii, al nedreptății sau trădării, ce-ncearcă pe prinții cei răi, te rog, Louis, să nu te-apropii de aurul coroanei mele

Bătrînul împărat era acum ca o vifornită. Ochii lui fulgerau pe Louis.

— Louis, hotărăşte! a mai tunat încă o dată Charlemagne, şi clopotele, zguduite de glasul său, au răsunat ca-n ceasuri de primejdie.

Louis, palid, slab, înveşmîntat în haina scumpă de brocart, s-a clătinat. A întins mîna către coroana imperială, ce strălucea ca o văpaie pe altarul din catedrală, dar şi-a retras-o deîndată.

Iar Charlemagne s-a mîniat:

— Aşadar, Louis, nu îndrăzneşti!... Astfel de fiu am crescut eu? Am să-ți tai pletele chiar azi şi-am să te-nchid în mînăstire. Eşti bun doar să tragi clopotele în zilele de sărbătoare...

În acea clipă a sărit, din umbră, unde se găsea, cel mai viclean dintre baroni, Arneis, conte de Orleans, cu toți vasalii după el.

— Mărite Charlemagne! a spus, Louis, fiul vostru, e prea tînăr. Dar dacă-mi dați mie regența — nu pentru mult, pentru trei ani — sînt sigur c-am să izbutesc să fac din el un cavaler de care să puteți fi mîndru. La capătul acestor ani eu însumi îi voi da coroana.

Charlemagne sta în cumpănă.

Vasalii contelui d'Orleans îl îndemnau pe împărat să-i dea lui Arneis regența.

— Trădare! îşi şopteau ceilalți. Coroana trebuie s-o aibă doar fiul împăratului, căci gloria lui Charlemagne se va răsfrînge-asupra lui, şi sarazinii se vor teme.

Numai că nimeni nu-îndrăznea să-i spună împăratului, deschis, ceea ce cugeta.

Deodată dintre cavaleri — cît timp Arneis lua coroana să şi-o pună pe capul său — se-avîntă tînărul Guillaume:

— Charlemagne, asta e trădare şi mişelie! strigă el. Lăsați Franța lui Arneis?

Şi fără altă încuviințare, Guillaume îi smulge contelui coroana ce-o purtase Carol, şi o pune la locul ei. Vrea să-l străpungă pe Arneis cu sabia neprețuită, primită de la Charlemagne. Însă îşi aminteşte-ndată că trădătorii nu-s ucişi cu spada-n luptă vitejească. Îl ia pe Arneis de plete, îl trage din biserică, tîrîş, pe lespezi, şi-l doboară cu pumnul, ca pe-un ticălos, spărgîndu-i osul de la tîmplă.

Se-ntoarce, ia din nou coroana — în timp ce toți seniorii tac, privind uimiți către Guillaume — şi i-o pune pe cap lui Louis.

— Voi sînteți împăratul nostru, urmaş de drept lui Charlemagne. Şi noi o să vă apărăm, şi vă jurăm credință, sire!

— Jurăm credință! strigă toți.

Abia acum îşi vine-n fire Carol cel Mare şi grăieşte:

— Louis, fără acest cavaler n-ai fi fost astăzi împărat. Fii demn de Franța, onorează-l dă-i dreptul ce i se cuvine şi bizuieşte-te pe el... Ultimul sfat care ți-l dau este să fii cît mai viteaz, însă prudent şi înțelept în toate-mprejurările, ca să păstrezi gloria Franței.

Astfel l-a-ncoronat Guillaume pe feciorul lui Charlemagne.

Vestea despre faptele celui ce-i era fiu lui Aymeri s-a răspîndit pînă departe în lumea sarazinilor. Iar sarazinii-au hotărît să-i nimicească pe Guillaume, cel mai de frunte cavaler al împăratului francez.

Şi pornind iarăşi un război, sarazinii-au trimis în luptă pe un emir gigant, Corsolt, nebiruit încă de nimeni, ca să se lupte cu Guillaume. Lupta a fost nespus de grea.

Francezii s-au temut că fiul lui Aymeri va fi învins. Însă Guillaume nu s-a lăsat, şi l-a lovit atît de tare pe sarazin cu ghioaga-n cap, încît acesta a căzut ca bolovanul de pe cal.

Văzîndu-l cum s-a prăvălit, toți sarazinii au strigat:

— Corsolt a căzut de pe cal şi clipele-i sînt numărate!

Guillaume, în mînă cu Joyeuse, s-a repezit iar la gigant.

Acesta era în genunchi şi cu-amîndouă mîinile îşi rotea sabia-n văzduh, nădăjduind să scape astfel de moartea care-l aştepta.

Învîrtind astfel sabia, Corsolt i-a tăiat însă nasul, lăsîndu-l cîrn şi-nsîngerat.

Neținînd seamă nici atunci de sîngele ce-i şiroia, Guillaume s-a repezit cu furie şi l-a străpuns cu sabia pe cel mai tare şi-ndrăzneț dintre emirii sarazini.

Aflîndu-se şi de această nouă victorie-a lui Guillaume, mulți regi creştini şi sarazini i-au dăruit fiicele lor, ca şi domenii necuprinse, numai să vină lîngă ei.

Însă Guillaume le-a dat răspunsul că nu-şi trădează suzeranul. Şi va rămîne-n slujba Franței pînă la ultima suflare.

Abia se terminase lupta cu sarazinii, şi-a venit un emisar de la palat ca să-l vestească pe Guillaume că Charlemagne s-a stins din viață şi-a fost înmormîntat la Aix. Numai că-ndată după asta, contele Richard de Rouen, năvălind din Normandia, cu oastea lui de cavaleri, a pătruns în palat la Louis. L-au luat cu ei pe împărat şi l-au închis în mînăstirea numită Saint-Martin din Tours.

— Louis este acuma-detronat, îi dă de ştire emisarul. Îi vor tăia părul pe creştet, şi-l vor sili — vor şti ei cum! — ca să rămînă-n mînăstire îmbrăcînd rasa de călugăr. După aceea, trădătorul doreşte să-l încoroneze pe Acelin, feciorul său, duşmanul lui Carol cel Mare, aşa cum şi-a jurat de mult.

— Cît timp trăiesc, a spus Guillaume, îmi voi păstra cuvîntul dat lui Charlemagne în ziua cînd s-a-ncoronat feciorul său, în catedrala de la Aix.

Şi-a şi pornit, ca vijelia, cu ceata lui de cavaleri. A ajuns în oraşul Tours, aproape cam de miezul nopții. Îndată i-au încercuit pe cavalerii trădători în mînăstirea Saint-Martin, şi zorii zilei au adus altă victorie lui Guillaume.

Richard şi Acelin au fost pedepsiți cu spînzurătoarea, la porțile oraşului. Călugării-au fost biciuiți. Şi Louis a căzut în genunchi, sărutîndu-i picioarele lui Guillaume, salvatorul său.

— Nu, asta nu se poate, sire! i-a spus fiul lui Aymeri. Eu v-am jurat să apăr Franța şi coroana lui Charlemagne. Şi nu-mi fac decît datoria. Vă rog deci să vă ridicați.

— Iar voi, Guillaume, conte viteaz, veți fi de azi prietenul meu, a glăsuit în lacrimi Louis, şi sper că îmi veți fi şi rudă, căci vreau să mă căsătoresc cu sora voastră, cu Blanchefleur. Mîine voi merge să-i cer mîna părintelui său Aymeri. Vom fi astfel ca nişte frați!...

Guillaume s-a-nveselit, aflînd că fiul lui Carol cel Mare o lua pe sora sa Blanchefleur şi o făcea împărătească.

Amîndoi s-au îmbrățişat.

Nunta s-a făcut repede. Şi Guillaume a plecat din nou să se lupte cu sarazinii, în vreme ce-mpăratul Louis a rămas să-şi petreacă-n tihnă luna de miere cu Blanchefleur.

Luna de miere s-a lungit însă trei ani, ba şi mai bine, în mari petreceri la Paris.

Louis n-avea griji şi nici necazuri. Guillaume, cu sabia în mînă, casca pe cap, şi în armură, i-a-nvins întîi pe sarazinii care-atacau hotarele neosteniți, an după an. Apoi a dat o luptă grea şi cu germanii, ce vroiau să sfîşie pămîntul Franței.

A cucerit imperiului: Bretania, Pointou, Provența şi-alte ținuturi stăpînite mai înainte de duşmani, în timp ce Louis sta la banchete, la joc de table şi la şah, cu alți tineri de vîrsta lui.

Odată, într-un scurt răgaz pe care i-l dădeau duşmanii, Guillaume se întorsese-acasă şi se găsea la vînătoare.

Tocmai vînase cîțiva cerbi. Pădurea era înverzită, căci era iarăşi luna mai.

Soții viteazului cîntau.

Cînd, înaintea lor ieşi un tînăr cavaler, Bertrand, nepot de frate lui Guillaume.

— Bertrand! se bucură Guillaume. De unde vii? Ce s-a-ntîmplat?

— Seniore, îi răspunse-acesta. Am să vă spun tot adevărul. Acuma vin de la palat. Împăratul a împărțit baronilor fiefuri mari. Le-a dat domenii şi castele acelor ce petrec cu el. Şi numai voi ați fost uitat. Cred că ați fost nedreptăți.

Guillaume atunci s-a mohorît, dar i-a răspuns nepotului:

— Nu-i nimic. Vina e a mea. N-am fost de prea mult timp la Louis…

Intrînd în oraşul Paris, pe podul mic, Guillaume s-a dus în galop pînă la palat.

Acolo a descălecat, şi cum era, cu arcu-n mîini şi-n hainele de vînătoare, a intrat trîntind uşile.

Louis s-a-nspăimîntat, zărindu-l. Şi, ridicîndu-se-n picioare, l-a invitat să se aşeze lîngă el, pe un jilț înalt.

— N-am să mă-aşez, i-a spus Guillaume, însă-aş vrea să-ți reamintesc că regi creştini şi sarazini mi-au dăruit fiicele lor şi mari averi, ca să-i slujesc. Şi-aş fi putut, în acest fel, să fiu atîta de puternic, încît să tremuri cînd mă vezi. Dar eu nu sînt decît al Franței, şi după jurămîntul dat lui Charlemagne, sînt şi al tău.

Toți nobilii care primiseră fiefuri noi îi făceau semne monarhului să-şi țină firea şi să-l înfrunte pe Guillaume.

Iar Louis, prinzînd puțin curaj, îi rosti astfel contelui:

— Seniore, ai vorbit destul. Oricine altul mi-ar fi spus cuvinte asemănătoare, le-ar fi plătit cu viața. Te iert doar fiindcă-mi eşti cumnat!…

— Aşa!? a rîs atunci Guillaume. Ce nobil eşti, seniore Louis. Îți sînt cumnat? Ți-ai amintit? Dar uiți că te-am încoronat, că te-am salvat din mîinile lui Richard de Normandia? Uiți că mi-e fața rău ciuntită? Îmi e atîta

de ciuntită încît roşesc cînd mă găsesc în mijlocul baronilor. Şi pentru ce am suferit? Ca să-ți aduc ție Provența. Am să-ți reamintesc şi regii pe care i-am înfrînt în luptă, ca să-ți măresc domeniile. Pe Amarande şi pe Julien, şi pe Guy de Germania. Dar de Othon îți aminteşti? Înconjurase pe francezi, şi tu, desculț, înfricoşat, fugeai de la un cort la altul, strigîndu-mă cu disperare. Ți-am salvat viața, cavalerii, iar pe Othon, rege german, ce ar fi luat în stăpînire şi coroana lui Charlemagne, îl ții şi azi închis în turn... Mai e nevoie să-ți trezesc memoria... cumnate Louis?

— Nu, nu-i nevoie, a zis Louis, plecîndu-şi capul, ruşinat. Ştiu c-am greşit față de tine. Ai luptat mult. Şi eşti sărac, mult mai sărac decît oricare dintre baronii de la curte. Marchizul Beranger e mort. Îți dau domeniile sale. Şi pe soția lui ți-o dau. E o femeie minunată. Va fi de azi soția ta. Şi două mii de cavaleri, ce-au fost vasali marchizului, te vor sluji de azi-nainte...

Guillaume aude şi mînia îi potopeşte iară pieptul de luptător cinstit şi drept.

— Ascultați, voi duşmani ai Franței, ascultați azi cum împăratul răsplăteşte pe cavalerii ce-şi dau chiar viața pentru el! a răcnit contele Guillaume, reamintind celor de față o întîmplare petrecută în urmă numai cu un an: într-o luptă cu sarazinii, Louis, cum îl ştiți fără curaj, se răsturnase de pe cal. Fugea de colo pînă colo şi aştepta să vină moartea. Cînd, îl zăreşte Beranger. Nețինînd seama de nimica, de viața lui şi de copilul care abia i se născuse, marchizul a gonit călare pînă la locul unde Louis căzuse între mărăcini. Descălecînd, i-a dat lui calul, l-a ajutat să-ncalece. Louis a fugit, scăpînd de moarte. Şi-n locul său i-a înfruntat pe sarazinii ce soseau marchizul Beranger viteazul. Iată al cui domeniu astăzi... mi-l dăruie cumnatul Louis. Dar vreau să ştie toți seniorii că oricine va cuteza să intre în acest castel, dezmoştenind pe văduva şi pe fiul lui Beranger, cu sabia scumpă Joyeuse, primită de la Charlemagne, eu însumi am să-i retez capul...

— Vă mulțumesc, conte Guillaume, rostesc baronii care țin de marchizatul Beranger. Sînteți cu-adevărat urmaşul lui Charlemagne, slăvit să fie, şi odihnească-se în pace, în mînăstirea de la Aix!

Louis îşi plecase-atîta capul, încît fruntea îi atingea genunchii slabi şi colțuroşi. Şi abia-abia de murmură:

— Conte... cumnate, iartă-mă! îți dau un sfert din toată Franța, cu Chartres, cu Orleans, şi Tours, cu oraşe şi catedrale, castele, doamne şi țărani. Nobile cavaler, primeşte darul acesta ce ți-l fac, ca o răsplată pentru toate...

— Ha...ha...ha...ha...! a rîs Guillaume. Atît am vrut. Să recunoşti, cumnate Louis, că-mi eşti dator un sfert din Franța. Dar nu primesc nimic. Nu vreau să clevetească pairii tăi că-ți iau bucata de la gură. Ştii ce-ți cer eu?

Împăratul a-ncremenit. Mai mult de-atîta îi va cere? Poate-i va cere toată Franța.

— Îți cer ce nici nu te-ai gîndit că ai putea să-mi dai. Îți cer oraşul Nîmes întîi. Apoi Orange-ul fastuos, ținutul de pe rîul Rhone şi porturile Spaniei.

— Dar bine, s-a bîlbîit Louis, acestea nu sînt ale noastre. Sînt ale sarazinilor... îți bați de mine joc, Guillaume!

— Nu. Nicidecum, i-a grăit el. Sînt ale sarazinilor. Vreau însă să le cuceresc.

— Ia stai... a cugetat Louis, înseamnă că tu vei avea... prea mult pămînt... un singur conte...

— Le voi avea prin luptă dreaptă, izgonindu-i pe sarazini, şi tu, ca suzeran al meu, vei primi tot ce se cuvine...

— Aşa mai merge — a spus Louis, despovărat puțin de spaimă. Îți dăruiesc ce mi-ai cerut. Şi poți să mi le cucereşti... Numai că... pleci la luptă singur. Eu nu pot să îți dau, Guillaume, nici unul dintre cavaleri. Şi altceva ce-ți mai doreşti?...

— Doresc să-mi dai mănuşa ta, în semn că îmi încredințezi domeniile pe care eu, în numele Franței, şi-al tău, le voi lua de la sarazini...

— Îți dau mănuşa, a spus Louis, trăgîndu-şi-o cam şovăielnic.

— Şi mai doresc să dau de ştire vitejilor din toată Franța că pot să vină lîngă mine. Cavalerii cei mai săraci, cu cai de rînd şi haine proaste, au să cîştige bogății. Scutierii au să fie armați şi-or să devină cavaleri. Şi pe tinerii din popor, ce vor să lupte pentru Franța, sînt gata să îi fac scutieri...

— Şi pe tinerii din popor? se minunează toți baronii.

— Da, da! le rîde-n nas Guillaume.

Apoi, în timp ce-şi ia adio, îi mai spune cu voce tare:

— Îți dau şi eu un sfat acum: nu-i crede pe linguşitori şi pe trîndavi, cumnate Louis. Se gîndesc numai la petreceri, însă la greu te vor lăsa...

Guillaume a părăsit apoi palatul împăratului.

Scutierii lui au dat de ştire că-acei ce sînt viteji să vie, să se lupte cu sarazinii.

În curînd oastea a fost strînsă. Erau în jurul a trei mii, cei mai mulți dintre ei fiind tineri.

Printre aceştia se găseau unii ce nu aveau nici cal. Alții, în loc de suliță, țineau în mînă cîte-un par.

Însă nicicînd nu se-ntîlnise o oaste-atît de-nflăcărată, dornică de victorie, cum era oastea lui Guillaume.[7]

Întîi Guillaume a hotărît să intre în oraşul Nîmes. Dar Nîmes-ul era întărit şi, ca şi Troiei de demult, nu ar fi izbutit să-i spargă nici zidul, nici porțile tari.

Atunci a socotit că-i bine să folosească-un vicleşug.

Aşa cum şi-a ascuns Ulise oştenii într-un cal de lemn, Guillaume i-a vîrît în butoaie. Butoaiele le-a pus în care. El şi cu cîțiva cavaleri s-au prefăcut că-s cărăuşi şi aduc miere şi-alte mărfuri, pentru stăpînii de la Nîmes.

Străjerii-au văzut carele, şi lîngă ele cîțiva oameni, mînînd domol boii-njugați. De unde să le dea prin minte că-n ele-ar putea fi oşteni?

Carele au intrat agale, scîrțîind din încheieturi, în marele castel din Nîmes. Au tras acolo într-un loc, de unde trebuiau cărate butoaiele în pivniță.

Deodată tînărul Guillaume a pus mîna pe o secure ce o ținea un sarazin, şi din cîteva lovituri a sfărîmat butoaiele.

Cavalerii-au țîşnit afară. I-au dezarmat pe sarazinii care păzeau intrările. S-au repezit pe scări, în sus. Au cucerit întreg castelul şi toate armele din el.

L-au prins pe regele din Nîmes şi l-au urcat pe un crenel. De spaima morții regele a poruncit oştirii sale să se predea francezilor.

Guillaume a devenit stăpînul unui înfloritor ținut. Şi-a-nveşmîntat toți cavalerii în stofe scumpe şi mătăsuri, le-a dat armuri, şi cai de preț, şi arme de Arabia. Şi-a-nceput alte bătălii.

S-a întîmplat, în vremea asta, ca Guillaume să fie chemat; de tatăl său, la un consiliu în Narbonne. Se aflase despre Garin — unul dintre cei şase frați ai lui Guillaume — că se găsea în temniță la Clariel.

Garin dispăruse de mult, într-o luptă cu sarazinii, şi toți credeau că a murit. Acum însă venise veste că se găseşte la Orange. Că zilnic este chinuit. Însă regele Clariel e gata să-i elibereze, în schimbul micului Vivien, feciorul contelui Garin.

Regele din Orange voia să-l crească pe micul Vivien, în vîrstă doar de şapte ani, asemeni unui sarazin. Să şi-l facă un luptător de-ncredere, cu care el să îi lovească pe francezi.

Aymeri şi feciorii săi s-au sfătuit vreme-ndelungă ce e mai bine de făcut. Mama micuțului Vivien nu se-ndura să-şi lase fiul deşi-i era dor de Garin.

Nădejdea rămăsese la Guillaume.

— Garin este un luptător, a rostit el pînă la urmă. Vivien e încă un copil. Nu poate purta armele. Este mai bine pentru Franța să fie un războinic liber. Pînă va fi mare Vivien, o să găsim noi vreun mijloc să-l salvăm de la Clariel. Vom mai vedea ce va mai fi...

— Unchiule, a spus şi Vivien, luîndu-l de mînă pe Guillaume, îți mulțumesc că-l scapi pe tata. Mie de loc nu-mi este frică. Mă voi duce la sarazini, dar voi rămîne tot francez.

Mama a izbucnit în lacrimi. Dar Guillaume l-a îmbrățişat şi l-a lăudat mult pe Vivien, fiindcă, deşi era copil, avea un suflet de viteaz.

— Şi-atunci cînd tu vei creşte mare, i-a mai spus unchiul său Guillaume, vom lupta amîndoi, Vivien, ca să-i gonim pe sarazini.

Micuțul a bătut din palme, de bucurie, auzind făgăduiala lui Guillaume. Şi Aymeri a hotărît că se vor duce la Orange, să facă schimbul cu Garin.

În castelul de la Orange, bătrînul rege Clariel, avînd la dreapta pe Orable, i-a primit, mîndru, pe francezii veniți acolo fără arme.

Garin, adus din temniță, aproape mort de slăbiciune şi chinurile îndurate, a fost dat contelui Guillaume, în schimbul micului Vivien.

Mama plîngea îndurerată, crezînd că nu o să-l mai vadă. Voind să aibă o amintire, ea i-a tăiat un smoc de păr şi-o bucățică de hermină, din haina pe care-o purta.

— Lăsați-mă să rămîn eu, îi implora Garin pe toți. Mi-l vor ucide pe Vivien.

Dar sarazinii i-au împins, i-au scos pe toți din încăpere, şi-apoi afară din castel.

Cît timp au stat însă acolo, Guillaume a privit-o din nou, îndeaproape, pe Orable. Atunci cînd o zărise el, întîia dată, la fereastră, mai era încă o copilă. Fusese numai un boboc, şi se schimbase-n trandafir. Inima i s-a tulburat lui Guillaume, asprul luptător.

Zadarnic îşi tot spunea el că nu se cade să-ndrăgească pe-o soră a duşmanului. Inima nu voia să ştie de-aceste gînduri înțelepte.

Iar fata, după ce francezii au părăsit cu toți castelul, a privit lung în urma lor şi l-a rugat pe Clariel ca să i-l dea ei pe Vivien, pînă se va mai înălța.

Aşa se face că Vivien, în loc să fie-ncredințat vreunui cavaler arab, a fost crescut chiar de Orable.

Ea îl ținea mereu în preajmă de cîte ori cînta la harpă, de cîte ori ieşea călare, şi-adeseori îl întreba de-şi aminteşte de Guillaume, de faptele-i de vitejie sau despre bunătatea lui. Şi mai vroia încă să ştie de-i îndrăgit cumva de doamne la curtea împăratului...

Vivien nu prea-i putea răspunde. Era prea mic, nu cunoştea atîtea cîte ar fi vrut să afle de la el Orable. În schimb, îşi amintea mai des de mama sa, şi-atunci plîngea.

A mai trecut astfel un timp.

Guillaume cucerise, prin luptă, alte ținuturi şi castele, şi era cel mai mare nobil, cel mai bogat şi cel mai vrednic dintre toți cavalerii Franței.

Îşi ținuse făgăduiala făcută împăratului, de-a-şi dobîndi singur fiefuri, răpite sarazinilor.

Nici un alt conte nu avea vasali mai buni, mai credincioşi, decît Guillaume cel cu nas scurt.

Numai Orange-ul rămăsese neluat. Şi Guillaume nu îl ataca, de teamă că, izbind castelul, să nu cumva să sufere aceea pe care-o iubea.

Nu ştia cum ar fi făcut să ia Orange-ul fără luptă, şi fără sînge, fără morți.

Ar fi-ncercat el vicleşugul cu care cucerise Nîmes-ul, dar sarazinii-l cunoşteau şi erau mai prevăzători.

Dar iată că-ntr-o bună zi, la Nimes, în fața zidurilor, se arătă un sarazin.

Cei de pe ziduri vor să ştie cine este şi ce doreşte.

— Eu sînt feciorul lui Garin, nepotul contelui Guillaume. Şi numele îmi e Vivien, le glăsuieşte sarazinul. Am numai hainele schimbate.

— Să intre, tună contele, auzind cine e la porți, şi chiar el însuşi lasă podul. Aleargă înaintea lui, îl strînge-n brațe şi-l întreabă: Ai reuşit să fugi, Vivien?...

Guillaume plînge de bucurie că-l are-n brațe pe Vivien. Se bucură pentru părinții ce-or să-l revadă pe copilul socotit mort de-atîția ani.

— Vivien!... Vivien!... rosteşte el, şi-i udă tot chipul cu lacrimi. Hai, spune... Povesteşte-ne!... Ce s-a mai petrecut cu tine?...

Şi tînărul îi povesteşte cum l-a-ngrijit buna Orable, cum i-a fost mamă şapte ani. De cîte ori a vrut Clariel să-l ia, să-l crească-n duşmănie față de Franța şi francezi, fata i-a stat în apărare, şi l-a ținut tot lîngă ea. Acum, de vreo cîteva zile, Clariel s-a dus dintre cei vii. Regină a rămas Orable. Dar sarazinii toți îi cer să-şi respecte făgăduiala. Să se mărite cu Tiebaut, căci

singură-n castelul ei nu va putea să şi-l păstreze, cît timp hălăduieşte-n Franța teribilul conte Guillaume.[8]

— Şi Tiebaut ce are de gînd?

— Tiebaut vine la Orange.

— Atunci, a hotărît Guillaume, trebuie s-ajung acolo eu înaintea lui Tiebaut. A sosit vremea ca Orange-ul să intre-n stăpînirea Franței... Şi ca frumoasa lui regină să fie-acum soția mea... a murmurat doar pentru el.

— Cum ai să faci lucrul acesta?

— Tu ai să mă călăuzeşti. Cunoşti toate intrările şi vorbeşti limba sarazină. La rîndul meu, am să mă-mbrac şi eu în haine sarazine. Iar dragostea şi cu curajul au să ne fie sfetnici buni.

Fără folos au încercat cavalerii să-i schimbe gîndul, arătîndu-i că-i nebunesc. Guillaume a rămas neclintit.

Numai cu cîțiva credincioşi şi cu nepotul său, Vivien, Guillaume a plecat spre Orange.

În Franța s-a-ntins iute vestea că Guillaume a pornit să ia Orange-ul de la sarazini.

Mulțimile, auzind ştirea, plîngeau pe uliți şi spuneau:

— S-a dus de azi nădejdea noastră. Louis ştie numai să petreacă sau să se-nchine cuvios. Dar cine-o să ne stea în frunte, cînd vom lupta cu sarazinii, dacă Guillaume se prăpădeşte? Rău au făcut că l-au lăsat să se pornească spre Orange, numai cu cîțiva cavaleri...

Atîta că, doar în trei zile, Guillaume, Vivien şi cavalerii, toți îmbrăcați ca sarazini, au şi ajuns lîngă Orange.

Vivien a intrat în castel şi a vestit-o pe regină că i-a adus un bijutier, ce vine din Arabia. Păcat numai că este mut. De vrea regina să-l primească, va avea însă ce-admira.

Regina a binevoit să-ncuviințeze lui Vivien să-l aducă pe bijutier. Şi astfel a pătruns Guillaume, în ziua-aceea, în castel.

Iară castelul din Orange era minune de frumos.

Deasupra fiecărei porți lucea cîte-un vultur de aur. Sălile largi, din marmură, aveau pereții-mpodobiți cu stofe scumpe şi covoare.

Dintr-o fîntînă izvorau ape-n culori de curcubeu, în mijlocul grădinilor pline de păsări şi de flori.

Şi-ntr-o grădină, pe o bancă cioplită numai din smarald, şedea Orable, aşteptîndu-l. Cosițele-i erau de aur, trupul subțire, delicat, iar ochii îşi schimbau culoarea — cînd verzi, cu aur, cînd căprui.

Guillaume, învelit în burnuz, căzu reginei la picioare.

— Arată-ne ce ai adus, făcu ea semn spre cel sosit.

Şi el îi arătă inele, topaze pentru cingători, safire de pus la ureche, mărgăritare pentru păr, şi ametiste, şi rubine.

Regina le privea pe rînd, dar pe furiş căta spre meşter, să-i vadă chipul cît mai bine.

Iar ea era atît de mîndră, de parfumată, de suavă, zîmbea atît de-ncîntătoare, încît Guillaume nu mai putu să-şi țină firea prea mult timp.

— Regină! îi şopti, prinzînd-o în brațe pe cea îndrăgită. Mărturisesc că sînt Guillaume, căruia tu i-ai scris cîndva, jurîndu-i c-ai să fii a lui. Priveşte ce ți-am pus în deget! Este inelul de soție. De astăzi eşti numai a mea...

Atunci Orable îl cuprinse la rîndul ei pe după gît:

— Ştiu, ştiu, Guillaume, te-am cunoscut din clipa cînd te-ai arătat. Şi am să fiu soţia ta. Sînt mîndră de acest inel. Dar n-am răgazul să-l admir, fiindcă acuma mi-este teamă că ai să fii descoperit, căci în Orange eu sînt păzită de douăzeci de mii de oameni, necruţători ca nişte lupi...

Contele-şi pregăti pumnalul:

— Am să mă lupt cu toţi, regină! Am lîngă mine pe Vivien, şi încă şase cavaleri...

Regina tremura de spaimă:

— Nu, nu, Guillaume!... Nu te lupta. Căci am un plan cu mult mai bun. întoarce-te cu grabă-n Nîmes. Eu, între timp, îmi chem emirii, şi-am să le poruncesc să plece, cu oastea, în întîmpinarea regelui sarazin Tiebaut. Cum pornesc ei, tu te întorci cu cavalerii de la Nîmes, să iei Orange-ul. Facem nunta. Şi... te mai rog, a spus regina, să dai cruţare-n ziua nunţii tuturor sarazinilor care au fost supuşii mei.

— Fii sigură c-aşa voi face, a-ncredinţat-o, blînd, Guillaume.

Guillaume iar a îmbrăţişat-o. S-a învelit apoi mai bine cu burnuzul peste obraz, să nu fie recunoscut, şi, împreună cu Vivien şi cu cei şase cavaleri, a părăsit grăbit Orange-ul.

Toate s-au petrecut întocmai, precum le-a ticluit Orable.

Emirii au plecat cu oastea, lăsînd numai cîţiva oşteni de strajă, să urce şi să lase podul pe care se intra-n Orange.

De cum s-au depărtat emirii, s-a arătat oastea franceză.

Orable a dat ordin gărzii să lase podul de îndată.

Şi ea, urcată pe un cal acoperit cu stofe scumpe, şi însoţită de o sută de fete-n văluri liliachii, intonînd cîntece de nuntă, le-a ieşit în întîmpinare celor care veneau din Nîmes.

Tobele au bătut prelung şi trîmbiţele-au dat de ştire tuturor de pe-acest pămînt că dragostea li se-mplinea lui Guillaume şi reginei lui.

S-au întors apoi la castel, şi-au făcut nunta repede. Pe ziduri a fost înălţat steagul francez al lui Guillaume.

La nuntă, fata şi-a schimbat numele vechi, arab, Orable, într-altul, ales de Guillaume. Şi acest nume a fost Guiborg.[9]

Noaptea s-a scurs în cîntece, în dansuri şi în veselie.

Guillaume şi draga lui soţie ar fi dorit ca acea noapte să nu se mai sfîrşească-n veci. Dar zorii au adus cu ei bătăi de tobe, tropote şi strigăte de-ameninţare.

Se întorseseră emirii cu regele maur Tiebaut şi se mirau văzînd pe ziduri pe cavalerii lui Guillaume.

Contele-a fost îndată gata să iasă şi să-nceapă lupta. Ştia că-i poate nimici, fiindcă-i avea în cîmp deschis.

Însă Guiborg i-a amintit ce-i promisese la plecare: că-i va cruţa pe sarazinii care-i fuseseră supuşi.

A ieşit însă ea, Guiborg, pe zidurile din Orange, înveşmântată într-un văl, cum este caisa pîrguită, şi cu obrajii rumeniţi.

Emirii au îngenuncheat. Doar Tiebaut a rămas ţanţoş, pe calul său negru, arab, privind-o pe Guiborg cu ură.

În tot Orange-ul şi-n castel s-a făcut linişte deplină.

— Emirii mei! a spus Guiborg. Îmi iau adio de la voi. Orange-ul nu a fost al nostru. Noi, sarazinii, l-am răpit cu sila, vărsînd sînge mult. Sîngele trebuie plătit. Şi eu îl voi răscumpăra. Căci inima mi s-a aprins de cînd eram copilă încă, pentru Guillaume, cel mai viteaz dintre toți cavalerii Franței. Uitați-vă la regele venit aici din Spania. Este urît, bătrîn şi rău. Nu vreau să fiu a lui Tiebaut, pe care nu mi l-am ales. Eu sînt astăzi a lui Guillaume. Părăsiți deci acest ținut. Luați-vă şi familiile. Soțul meu nu vă va lovi. Îşi va păstra acest cuvînt. Dar cine va mai cuteza s-amenințe pămîntul Franței să ştiți că-i şi duşmanul meu.

Astfel a glăsuit Guiborg, făcîndu-le un semn de-adio, şi-a coborît pe scările unde o aştepta Guillaume.

Atunci Tiebaut a scos un urlet:

— La luptă, sarazini! La luptă! Avem oastea din Spania şi pe aceea din Orange. Să luăm castelul încă azi. Să-i spînzurăm şi pe Orable, şi pe Guillaume, aici, la porți! Sînt însetat de răzbunare...

Barba lui albă-i flutura, iară buzele-i veştede şi dinții galbeni îi erau scăldați în spumele turbării.

— Sarazini! urla ca o fiară. Să pornim la atac acum.

— Să ne gîndim încă o clipă la cele ce ne-a spus Guiborg, mai şovăiau cîțiva emiri.

Dar Tiebaut nici n-a vrut s-audă. A poruncit să li se taie capetele acelora ce mai stăteau în cumpănă, şi-a-nceput mînios atacul.

Cavalerii s-au apărat. Şi sarazinii n-au putut să se apropie de castel.

Pînă la urmă, chiar Tiebaut a trebuit însă să fugă, căci oastea îi era slăbită, şi-şi dădea seama că Guillaume, doar cu o singură izbire, putea să i-o sfărîme toată, şi el să cadă prizonier.

Oşteanul care se luptase cel mai aprig în apărarea Orange-lui a fost Vivien, nepotul contelui Guillaume, crescut în castel de Guiborg, care-l iubea ca pe un fiu.

După plecarea lui Tiebaut, cu-ntreaga oaste sarazină şi emirii — spre Spania — a fost chemat să-şi ia răsplata nepotul contelui Guillaume.

În marea piață din Orange, de față stînd toți cavalerii, Guillaume armează mai întîi o sută de tineri francezi, ce-şi dovediseră virtutea în numeroase bătălii.[10]

La urmă se iveşte-n piață Vivien, ce călca pe covorul gros, din mătase vişinie, întins pe pietre pînă-n locul unde, pe-o bancă de argint, aşteaptă contele Guillaume alături cu Guiborg a lui.

Statura sa atletică, umerii largi, şi talia îngustă, se potrivesc cu părul blond, căzîndu-i în bucle pe umeri, cu fruntea-i largă, pasul zvelt şi cu privirea lui deschisă.

Guillaume îi prinde pintenii, îi pune platoşa şi casca şi îi încinge sabia. Pe urmă îi rosteşte-aşa:

— Să fii ca şoimul între păsări. Să ai curaj, forță, credință. Să-i loveşti pe duşmanii tăi, care-s şi-ai suzeranului.

— Seniore, răspunse Vivien. Vă jur, în fața tuturor, că niciodată vreun duşman nu va putea să se apropie de cel care vă e nepot, mai mult decît lungimea lăncii, şi niciodată n-am să fug de pe cîmpul de bătălie, oricîți duşmani m-ar ataca...

Cuvîntul rostit de Vivien cutremură pe cei de faţă. Căci nu era vreun cavaler care, rănit şi copleşit de numărul duşmanilor, să nu-şi afle scăparea-n fugă.

Doamna Guiborg îl strînge-n braţe, ca pe un fiu ce va pleca la luptele cavalereşti, iar ochii mari îi lăcrimează.

— Nu plîngeţi, doamnă, spune el. Păstraţi-vă amărăciunea pentru cînd n-oi mai fi în viaţă. Astăzi uraţi-mi doar „drum bun"!

— Victoria să-ţi încunune cu lauri fiecare luptă! urează contele Guillaume nepotului său la plecare.

C-un singur salt, Vivien e-n şa. Calul îi simte pintenii, şi se saltă-n două picioare.

Trîmbiţa sună-asurzitor, şi cei o sută de voinici, abia armaţi în ziua asta de contele Guillaume d'Orange, îşi şi înalţă lăncile — şi caii tropotesc pe pod.

Toţi ies afară din Orange, alergînd către bătălii.

Au trecut de atunci trei ani.

Vivien a avut lîngă el doar şapte dintre verii săi, toţi fii de conţi, la fel ca el, din familia Aymeri, şi o sută de luptători. Dar s-au mai strîns apoi şi alţii, şi ajunseseră cinci mii.

Mulţimile, înflăcărate de lupta lor, îi ajutau să-i gonească pe sarazini din Aquitania, Toulouse, Provenţa şi alte regiuni.

N-a mai rămas nici un oraş în ghearele duşmanilor.

Urmărindu-i pe cei învinşi, au debarcat şi-n Spania. Le-au cucerit castelele. Unul singur le-a rezistat, un castel ce era zidit de-un neam de sarazini giganţi, care făcuseră mult rău, jefuind Franţa an de an.

Acest castel a fost aprins. L-au ars pînă la temelii. Şi cei cinci sute de giganţi, ascunşi în el, au fost răpuşi, plătindu-li-se crimele. Şi pe vrăjmaşii fără viaţă i-au suit pe-o corabie. Iar ea a fost încredinţată unor alţi patru sarazini, ca s-o ducă lui Deramed, cel mai crud dintre regii lor.

Deramed se afla-n Cordova, într-un palat din marmură, pe-un tron din fildeş şi din aur, şi-n faţa sa, îngenunchiaţi pe-un covor de mătase albă, erau alţi patruzeci de regi. Şi, între aceştia, şi Tiebaut.

Se sfătuiau de patru zile. Deramed tocmai le spunea:

— Avem o oaste cum n-a fost de cînd e lumea şi pămîntul... Sînt cinci sute de mii de oameni. Priviţi, cîmpiile sînt pline numai cu săbii de oţel, cu căşti şi lănci strălucitoare! Va trebui să luăm din nou oraşele, castelele şi tot ce este mai frumos, tot ce a fost eliberat pînă acuma de Guillaume şi de Vivien, nepotul său...

Dar sarazinul n-a putut să-şi termine cuvintele, şi-au şi sosit-naintea lui cei ce-aduseseră răpuşii de săbiile lui Vivien.

Deramed şi-a vîrît în barbă ghearele şi-a început s-o smulgă.

— Cine-a făcut lucrul acesta? răcnea la rîndu-i Tiebaut.

— Vivien, nepotul lui Guillaume. Şi-a spus că să vă fie pildă, rosteau trimişii sarazini.

— Pentru că limba v-a rostit cuvintele francezului, vă zvîrl drept hrană cîinilor! i-a şi osîndit Deramed.

Cei veniţi cu corabia au fost ucişi şi daţi la cîini.

Şi, la ordinul regelui, ce poruncea celorlalţi regi, au început să se îmbarce, în multe sute de corăbii, oştirile de sarazini, cu cai, cu arme, cu merinde, cu tot ce-aveau de trebuinţă, ca să-i răpună pe francezi.

Drumul victoriei trebuia să-nceapă de la Aliscans,[11] pe-o plajă unde se găseau Vivien cu cavalerii săi. Voiau apoi să ia Orange-ul şi să ajungă la Paris.

Marea gemea sub apăsarea corăbiilor sarazine. Cerul era ca păcura. Şi pe-o corabie mai mare, pe-un tron de aur, Deramed şedea-ncruntat şi blestema. Blestema şi-şi jura în sine că pe Guillaume şi pe Vivien el singur o să-i spînzure.

Pe plaja de la Aliscans, la poalele unui castel, Vivien şi-a întins corturile. Şi-n corturi se găseau cinci mii de tineri luptători francezi. Numai cinci mii de luptători.

Marea vuieşte, şi deodată deasupra ei răsună zgomot de corn, de fluier şi de tobe.

Flota duşmană se arată de după nişte stînci înalte. Se desfăşoară repede, umplînd toată lărgimea zării. Iar pînzele-s atît de albe, şi laturile vaselor atîta de împodobite cu aur de Arabia, încît marea se luminează pînă-n străfundurile ei.

Cavalerii s-au adunat în rînduri strînse, înarmaţi, urmîndu-l fără şovăire pe Vivien, comandantul lor.

Cei şapte veri ai lui Vivien sînt, de asemeni, lîngă el. Prin ei va da comenzile. Dar unul dintre ei rosteşte:

— Senior Vivien, de fiecare dintre ai noştri se găsesc, în tabăra lui Deramed, cîte o sută de duşmani. Ştim c-aţi jurat să nu fugiţi, oricît de mulţi ar fi vrăjmaşii. Dar nu vă călcaţi jurămîntul, de vă retrageţi în castel, unde vom fi la adăpost. Şi, între timp, daţi-i de ştire unchiului vostru din Orange, să ne vie în ajutor... Dar solul trebuie să plece chiar în clipita asta, altminteri va fi prea tîrziu...

— Seniorii mei, spuse Vivien. Onoarea noastră ne sileşte să nu chemăm în ajutor, cît timp încă nu ne-am luptat. Vreţi oare s-aruncăm ocara asupră-ne şi-a celorlalţi, care se trag din Aymeri? Şi-n cîntece vreţi să se spună că ne-am ascuns într-un castel, pînă-am primit întărituri? Asta n-o voi îngădui!...

— Ce nenoroc ne aşteaptă astăzi! grăiesc şi ceilalţi fii de conţi. Vivien, cel care ne conduce, este mult prea orgolios. Cum să luptăm cu sarazinii? Dacă ar fi doar nişte porci, şi-ar trebui — ca să-i ucidem — să trudim cel puţin o lună. Noi nu ne vom mai revedea castelul, pruncii sau soţia...

Vivien le-ascultă vorbele.

— Seniorilor, rosteşte el. Aceluia ce-i vin în minte — în clipele acestea grele, cînd sarazinii-au debarcat, şi-naintează-n rînduri strînse — castelul, pruncii sau soţia, şi nu gîndeşte doar la Franţa, poate să plece dintre noi. Nu se numeşte cavaler!

Cei şapte fii de conţi atunci au strigat tare, într-un glas:

— Montjoie! Vivien, vă vom urma!

Sarazinii s-au revărsat ca valurile peste ţărm.

Primul rînd a început să cadă. A căzut şi al doilea. Şi-al treilea s-a prăbuşit. Şi încă douăzeci de rînduri de sarazini s-au spulberat sub lăncile francezilor.

Numai că veneau altele şi altele... cum vin lăcustele flămînde spre lanurile de grîu copt.

Vivien priveşte împrejur.

— Seniori! le glăsuieşte el celor trei mii de cavaleri ce se găsesc încă în şa. Să răzbunăm pe cei căzuți!

Strigătul de atac: „Montjoie” iese din toate piepturile cavalerilor lui Vivien.

Armele-şi sună cîntecul. Lăncile se ciocnesc cu lănci, şi săbiile se izbesc cu săbiile duşmanului.

De trei ori tînărul Vivien şi-a dus la luptă cavalerii.

N-au mai rămas decît cinci sute. Şi toți au armurile, caii şi săbiile-mpurpurate, de parc-ar fi plouat cu sînge. Şi nu-i nici unul dintre ei să nu fi fost lovit de lănci, de buzdugane şi săgeți.

Vivien însuşi se află-n frunte, şi-n jurul lui se face gol. Cad sarazinii ca o pleavă.

Seara învăluie cu umbre întregul țărm la Aliscans.

Curînd se va lăsa şi noaptea. Giulgiul ei o s-acopere această plajă, unde Franța a-ntîmpinat pe sarazini, unul în fața a o sută. Şi morții n-or să se mai vadă.

Vivien abia-şi mai mişcă brațul. Trupul îi este plin de răni.

— Pînă răsar iar zorile, îi spun cei şapte fii de conți, nici unul nu vom mai trăi. Nici unul nu-l va revedea pe nobilul conte Guillaume. De ar fi fost astăzi aici — noi aşteptîndu-l în castel — ar fi pierit toți sarazinii. Vivien, ce ordine ne dați?

Vivien îl cheamă pe Girart, cel mai drag dintre verii săi.

— Vere, îi glăsuieşte el. Ne-am luptat azi din răsputeri. Putem să intrăm în castel. Şi tu aleargă la Guillaume. Spune-i tot ce s-a petrecut. Aşteptăm ajutorul său.

Şi cavalerii, cu Vivien, intră-n castelul de pe țărm, în care valurile bat, tocmai în clipa cînd pe cer răsare şi întîia stea.

Girart goneşte peste cîmp. Calul îi cade. El se smulge din scările de-argint curat şi fuge, fuge să aducă ajutor celor de pe țărm.

Casca îl strînge. Şi-o azvîrle. Armura i se pare grea. Şi ea rămîne părăsită. La fel se-ntîmplă şi cu lancea, cu-ncălțămintele de fier.

Păstrează numai sabia.

Şi-aleargă. Cade. Iar se saltă. Abia mai poate respira.

Aerul e, în pieptul său, fierbinte, ca într-un cuptor.

Trece o zi, şi încă una. Girart aleargă ne-ncetat.

„Repede!... îşi şopteşte el. Mai repede!... Mai repede!...” şi goneşte mai încordat.

Ajunge pînă la Orange.

Guillaume e-n sala de primire, cu buna lui doamnă Guiborg.

Soarele a apus de mult, şi bolta este presărată cu picături de diamant.

Guillaume priveşte pe fereastră şi vede-un tînăr alergînd din răsputeri către castel, numai cu o sabie în mînă.

Lumina lunii îl spoieşte cu varul ei şi nu se văd rănile ce-i brăzdează chipul. Dar contele îl recunoaşte.

Coboară înaintea lui.

— Moartea s-a cuibărit pe plaja unde-am luptat cu sarazinii, gîfîie ostenit Girart. N-a mai rămas decît o mînă de cavaleri, dar toți răniți. Ei vă aşteaptă în castel să le veniți în ajutor.

Doamna Guiborg este aproape şi-aude veştile aduse.

— Seniore, îi rosteşte ea lui Guillaume, dragul ei bărbat, e ceasul încercărilor. Ca să-ți aduni o oaste mare, desigur, nu mai este timp. Vivien al nostru e rănit. Iar cavalerii din Orange, dacă ar şti cît sînt de mulți duşmanii debarcați pe plajă, n-ar porni cu curaj la luptă. Dă-mi voie, pentru-ntîia oară — şi pentru cea din urmă oară — să rostesc, astăzi, o minciună, şi cincisprezece mii de oameni, cu flamurile fluturînd, vor porni către Aliscans.

— Să fie precum gîndeşti tu, îngăduie Guillaume soției.

Ea îşi usucă lacrimile, urcă pe scări şi intră-n sala unde se află cavalerii.

— Seniori! le glăsuieşte ea, c-o veselie mincinoasă. Sarazinii au debarcat pe plaja de la Aliscans. Însă ai noştri i-au învins. Deramed a murit cu barba într-o mocirlă mucedă. Şi cei care-au rămas cu zile s-au ascuns într-o insulă. Duceți-vă şi-i nimiciți. Seniorul meu o să vă dea fiefuri din domeniul său. Iar cui îi trebuie soție, eu am aproape două sute de fete care mă slujesc, fiice-ale regilor învinşi. Ştiu să danseze şi să cînte. Sînt îmbrăcate în mătăsuri. Au toate lăzi cu nestemate. Şi vi le dau, să vi le-alegeți... dar numai celor mai viteji.

Baronii sar cu zgomot mare.

— Doamnă Guiborg, noi sîntem gata. Contele nostru unde e?

— Lui i s-a-nşeuat Baucent, şi-acum i se îmbracă-armura.

— Ne-o îmbrăcăm, pe loc, şi noi...

În donjon, turnul cel mai-nalt, la Aliscans, stă azi Vivien, şi cată către depărtări, încotro a plecat Girart.

Castelul este-ncercuit. Şi luptătorii nu mai au merinde — decît caii morți — şi apă-n valurile mării.

De nu vine curînd Guillaume, cine o să-l mai apere?

— Seniori, grăieşte soților nepotul contelui Guillaume. Nu auziți dinspre Orange un sunet, încă slab, de corn?

— Nu, n-auzim, spun cavalerii. Febra vă sună în urechi... şi ce-auziți sînt năluciri...

— Seniori, rosteşte iar Vivien. N-auziți tropotul de cai?

— E doar marea cu valurile, ce izbesc în castelul nostru, mai murmură un cavaler. Nimic nu e adevărat. Pînă diseară vom muri.

Dar, dintr-o dată, toată plaja parcă se saltă în picioare, Vivien ridică brațele.

La orizont, dinspre uscat, pe o colină, se arată Guillaume în fața oştilor.

Vivien apucă-n mînă cornul. Sună din el atît de tare, că rănile-i se redeschid.

— Aduceți-mi calul şi lancea, şi dați-mi cîțiva stropi de vin, din ce păstrați pentru-ntîlnirea cu nobilul conte Guillaume. Vreau să plătesc duşmanilor sîngele fraților căzuți... rosteşte către cavaleri.

Vivien este urcat pe cal, i se dau hățurile-n mîini, i se încinge sabia. Buzele i se umezesc.

Nici unul dintre cavaleri n-a vrut întîi să îl ajute, pentru că el e plin de răni. Numai voința îl mai ține. Încolo este ca şi mort.

Însă Vivien le-a poruncit.

Vasalii trebuie s-asculte.

Podul se lasă, şi mănunchiul de cavaleri însîngerați se-avîntă iar spre sarazini.

Guillaume ar vrea să se apropie de dragul său nepot Vivien, să-l sprijine în bătălie. Dar iureşul duşmanului nu-i dă răgaz nici o clipită.

Îşi fac doar semn cu lăncile.

Şi Guillaume strigă lui Vivien:

— Întoarce-te cît mai e timp! Eşti prea slăbit. Intră-n castel!...

— Montjoie! îi răspunde Vivien. Seniore unchi, eu mi-am jurat să cad cu fața la duşman, aşa cum a căzut Roland.

Lui Guillaume îi dau lacrimile. Doamna Guiborg, la despărțire, l-a rugat să-şi călăuzească astfel în luptă cavalerii, încît să nu piardă nici unul. Dar mai-nainte de oricine, să i-l aducă pe Vivien.

Numai că asta nu se poate. E limpede de la-nceput că sarazinii-i vor învinge. Cavalerii sînt osteniți de goana-n care au venit. Soarele îi izbeşte-n față, şi-abia de-şi mai zăresc duşmanii.

Sîngele curge în şuvoaie. Armurile, pe care caii calcă în tropot, bubuie. Iară francezii-s prea puțini. Se-neacă-n marea sarazină.

Duşmanii i-au încercuit.

Deramed, cățărat cu tronul pe-un deal clădit din cei răpuşi, face cu sabia un semn.

— Să mi-i ucideți mai întîi pe Guillaume şi nepotul lui!

Ziua a devenit cețoasă. În depărtări bat clopote. Şi pe valuri se leagănă, ca vîrfurile crengilor dintr-o pădure-n toiul iernii, catargele corăbiilor.

Atîta sînge n-a mai curs decît în valea Roncevaux!

În jurul celor care cad, se văd movile sarazine. Şi cea mai-naltă dintre ele este în fața lui Vivien.

Dintre oştenii contelui au mai rămas întîi o mie, pe urmă-o sută, apoi zece.

Şi-acum, cînd seara s-a lăsat, n-a mai rămas decît Guillaume.

Pe el nu l-au putut răpune. Sabia lui a retezat atîta oaste sarazină, cîtă au douăzeci de regi.

Dorind parcă s-acopere prăpădul de la Aliscans şi-nfrîngerea francezilor, noaptea s-a coborît mai iute şi cerul s-a înnourat. Nu se zăreşte la un pas.

Numai movila de duşmani culcați în tină de Vivien, şi cea pe care se găseşte tronul lui Deramed se văd — îngrozitoare monumente clădite de zeul Război.

Guillaume nu mai are nici cal. Baucent al său s-a prăpădit, împiedicîndu-se de morți, bîjbîind doar cu mîinile, contele-l caută pe Vivien, lîngă movila de duşmani.

Ştia prea bine că e mort, căci l-a văzut chiar el căzînd. Totuşi îl strigă-ncetinel.

Îi răspund numai bufnițele.

Îl caută, îl caută, şi-l găseşte.

Îl recunoaşte deîndată. Nepotul lui ține în mînă — şi-abia de i-o poate desprinde — sabia albă de oțel, ce are un mîner de aur, semănînd cu un şoim în zbor, pe care el însuşi i-a dat-o la Orange, cînd l-a înarmat.

Îl ia în brațe ca pe-un prunc, să nu-l găsească sarazinii, atunci cînd or să-i caute trupul. Să nu mai poată Deramed să-i taie capul fără viață, să i-l înfigă într-o țeapă, şi-aşa să-l ducă-n Spania.

În barba lui Guillaume curg lacrimi însîngerate şi amare.

— Vivien! şopteşte el. Vivien! Eşti încă un copil, şi-ți dai, cu-atîta generozitate, viața ta netrăită Franței.

Plînge Guillaume. Şi, cînd ajunge lîngă zidul castelului, sapă cu sabia o groapă. Pe fundul ei pune un scut. Deasupra trupul lui Vivien. Şi-alături de el armele. îl acoperă cu alt scut. Şi grămădeşte bolovani, ca să nu scurme nici şacalii, nici lupii şi nici sarazinii.

Îngenunchează lîngă groapă. Plînge-ndelung, cu hohote.

Apoi, Guillaume porneşte singur, cu capu-n piept, către Orange.

Merge pe jos, dar nu mult timp. Luna îşi scoate dintre neguri un ciob scînteietor de-argint. Şi, în lumina ei, zăreşte pe un emir, care pornise, cu zece oameni înarmați, să cerceteze locurile.

„Pentru Vivien îi voi răpune!” îşi spune contele Guillaume.

Şi singur, fără cal, Guillaume începe lupta. Cît ai clipi, sînt doborîți. Guillaume le lasă armele. Se mulțumeşte să ia calul. Urcă pe el. Şi îşi urmează, în acest fel, drumul călare.

Era şi timpul potrivit.

La Aliscans — cum poruncise regele Deramed — duşmanii, cu facle-n mîini, cercetau plaja, căutînd pe contele Guillaume şi pe nepotul lui, Vivien, să li se taie capetele, să fie duse-n Spania, să li se-arate tuturor, şi să se afle că, din Franța, cei mai viteji apărători s-au dus în lumea morților.

Dar, negăsindu-i pe cei doi, Deramed, spumegînd de furie, a bănuit numaidecît despre Guillaume că s-a salvat, luîndu-l cu el şi pe Vivien.

A chemat iute patru regi şi le-a strigat să se pornească repede-n urma lui Guillaume, să-l întoarcă la Aliscans, ca el să-i poată tăia capul.

Au pornit ei, dar prea tîrziu. Guillaume sosise la Orange.

Guiborg îl aştepta pe ziduri.

— Unde sînt cavalerii noştri? Unde-i nepotul tău Vivien? îl întreba ea lăcrămînd. Nu pot să cred că te-ntorci singur. Şi-n urma ta, în depărtare, zăresc ostile sarazine...[12]

— Guiborg!... Guiborg!... am fost învins. Numai eu am scăpat cu viață, deşi aş fi dorit să mor. De-aceea vreu să merg la Louis. El este împăratul Franței. Nădăjduiesc să-mi dea o oaste, cu care să mă pot întoarce, să-i nimicesc pe ucigaşii nepotului nostru Vivien. Atîta mă nelinişteşte: că vei rămîne singură. În Orange nu se mai găsesc astăzi decît femeile.

— Dragul meu soț, i-a rostit ea, voi înarma femeile, şi cu ele voi apăra Orange-ul pînă te întorci. Du-te şi ai încredere în devotata ta Guiborg...

Un cal aleargă peste dealuri. În şa, pe el, călătoreşte un bărbat între două vîrste, ținînd în mînă pe Joyeuse. Dar capul i-e plecat spre piept. Şi-n barbă, cele dintîi fire, albe ca fulgii de zăpadă, i-au răsărit abia de-o zi.

Bărbatul nu zăreşte luna, nici soarele nu vrea să-l vadă, nici cîmpul înflorit, nici pomii.

Vede doar sînge-n ochii lui şi trupul zvelt al lui Vivien aşezat între două scuturi.

Iată castelul din Laon, unde şedea-mpăratul Louis, la acea vreme petrecînd, cu toți baronii lîngă el, şi-l aştepta pe Aymeri, cu doamna şi toți fiii săi, să-i viziteze în curînd, ca s-o revadă pe Blanchefleur.

Louis tocmai ridica o cupă, cînd un baron i-a dat de veste c-afară-i contele Guillaume, slab, prăfuit, fără de cască, trist şi învins, şi cere voie să intre la-mpăratul său.

— Guillaume? s-a mirat împăratul. Acest nebun se războieşte de ani şi ani cu sarazinii, şi nu poate să înțeleagă că trebuie să părăsim castelele de la hotare în mîinile duşmanilor.

Cei mai mulți dintre cei de față, dornici să stea şi să petreacă, l-au aprobat pe împărat:

— Mai bine intre sarazinii, decît să ne dăm viața noi!

— Vremea lui Charlemagne s-a dus! a rîs însăşi împărăteasa.

Tocmai atunci intră Guillaume.

Barba îi este răvăşită.

— Louis, spune împăratului. Am fost învins la Aliscans. Orange-ul este asediat, şi-i apărat doar de femei. Vivien, nepotul meu, e mort. Şi Deramed aduce încă, din Spania, sute de mii de sarazini, ce-s înarmați, aşa cum nu s-a mai văzut. Şi tronu-ți e primejduit. Eu am jurat să nu gust carnea, nici vinul să nu mai mi-l beau, să nu mă culc lîngă Guiborg, să dorm pe scîndură sau lut, atîta timp cît sarazinii amenință imperiul Franței. Însă venind aici, la tine, nici un paj nu s-a repezit să-mi țină calul, lîngă scări. Baronii nici nu mă privesc. Chiar sora mea, împărăteasa, văd că se uită cu dispreț, fiindcă mă vede azi învins.

— Ne-am săturat să tot aflăm cum umbli ca o vijelie dintr-un hotar într-alt hotar, şi cum mulțimea te aclamă, fiindcă te lupți cu sarazinii. Acuma însă eşti sărac şi Louis nu te va ajuta!... l-a înfruntat împărăteasa. O să găsim noi vreun mijloc să-l împăcăm pe Deramed.

— Aşa e, dă din cap şi Louis. Blanchefleur a mea are dreptate. Prea mult te-ai vînturat, Guillaume, şi oaste noi nu vrem să-ți dăm...

Guillaume ridică sabia, şi toți baronii-nțepenesc, căci nu e la palat vreunul să poată sta-naintea lui.

— Aşadar, însăşi sora mea e cea care-l împiedică pe Louis să-şi facă datoria. Dacă e astfel, va muri...

Louis tremură şi se ascunde în spatele unei coloane. La Guillaume nu poate privi. Pe fața lui nu se mai vede decît o cruntă hotărîre de a-i pedepsi pe cei prea laşi.

Poate Blanchefleur ar fi murit, poate ar fi pierit şi alţii sub acea crîncenă mînie, de nu sărea în apărare Aelis cea îmbujorată, copila împăratului. Guillaume o numea Căprioara.

— Unchiule, iart-o! cădea fata în genunchi înaintea lui. Nu mă lăsa fără de mamă. Adevărat e, ţi-a greşit. Dar dacă trebuie să curgă sîngele azi, cu orice preţ, taie-mi mai bine mie capul.

Şi Aelis şi-a plecat pe masă capul cu pletele bălaie, lăsîndu-şi gîtul dezvelit.

Nu era fată mai frumoasă, în toată-mpărăţia Franţei, decît gingaşa Aelis. Şi toţi baronii o-ndrăgeau. Iar cei fără soţii n-aveau alt vis decît s-o ştie stăpînă în castelul lor.

Cîţi fii de împăraţi şi regi nu au cerut-o pe Aelis! Dar ea vedea numai pe unul. Acela-i însă prea sărman, deşi e mai voinic ca toţi, şi se numeşte Rainouart.

Acuma Aelis aşteaptă ca unchiul ei să-i taie capul.

Împărăteasa a fugit şi Louis abia de mai respiră.

Dar Guillaume se înduplecă. O mîngîie pe Căprioară şi o ridică-ncetinel, privindu-i ochii-nlăcrămaţi:

— Pentru tine o voi ierta, deşi nu merită Blanchefleur...

S-a întîmplat ca-n acea clipă să intre-n sala tronului Aymeri, cu soţia lui, şi cu ceilalţi şase feciori. Şi-aflînd ei despre ce e vorba, Aymeri a promis astfel:

— Guillaume, eu cel dintîi îţi dau cavalerii mei din Narbonne şi aurul tot din castel.

— Şi noi, au spus cei şase fraţi, venim cu tine şi-ţi aducem cîţi luptători şi arme-avem.

Atunci au mai sărit şi alţii, care stăteau mai la o parte:

— Vă însoţim şi noi, Guillaume!

— Dar feciorul lui Charlemagne ce ne-aduce la Aliscans? a stăruit iarăşi Guillaume.

Abia de data asta Louis a-nţeles, poate, c-a greşit:

— Îţi dau şi eu o-ntreagă oaste, arme şi bani. Asta îţi dau. Dar îţi pun cîteva condiţii. Întîi, să nu mă luaţi cu voi... pentru că sînt... prea prins, cum ştiţi, cu grijile împărăţiei.

— Nu, nu te luăm, a rîs Guillaume. O să ne descurcăm şi singuri... şi altceva ce îmi mai ceri?

— Să stai astăzi cu noi la masă. Şi să-l sărbătorim cu toţii pe Aymeri, pe tatăl vostru, venit aici de la Narbonne...

Guillaume s-a îmblînzit pe loc, auzind despre tatăl său. A făcut semn că se-nvoieşte să stea la masă cu Louis şi cu împărăteasa.

Împărăteasa s-a întors. I-a cerut lui Guillaume s-o ierte, făgăduindu-i c-o să fie, de-atunci-nainte, soră bună.

Pe Aymeri l-au aşezat în capul mesei, cu soţia. Lîngă el pe Guillaume d' Orange.

Abia pe urmă, lîngă ei, s-au aşezat Louis şi ceilalţi.

La coada mesei, părăsit, sta un voinic cu trup uriaş, care era foarte stîngaci. Răsturna toate cupele în rîsetele celorlalţi.

Spre el îşi tot îndreaptă ochii Aelis, fără încetare, neţinînd seama de aceia care mereu fac haz de el.

— Cine e tînărul acela? întreabă Guillaume pe-mpărat, zărind-o iarăşi pe Aelis cum îl priveşte, printre gene, pe chipeşul flăcău uriaş.

— L-am cumpărat, răspunde Louis, de la nişte neguţători. Numele lui e Rainouart. Se zice că-i fecior de rege. Dar fraţii lui, dorind să-i ia moştenirea de la părinţi, i-au dat nu ştiu ce băutură, făcîndu-l să se ameţească, şi l-au vîndut piraţilor. Aceştia l-au vîndut, de-asemeni, unor neguţători, pe mare. Şi de la ei l-am cumpărat. Are putere fără seamăn. Smulge o casă din pămînt. Ştiindu-l însă prostănac, îl ţin doar la bucătărie. Azi abia i-am îngăduit să intre-n sala de ospăţ, însă să stea la coada mesei, pentru că rîd mai toţi de el. E o povară, crede-mă.[13]

— De stă degeaba, dă-mi-l mie, i-l cere contele Guillaume. Doresc să-l iau la bătălie şi să-i încerc puterile.

— Ia-l dacă vrei! Mănîncă mult! se bucură-mpăratul Louis.

— Vrei, tinere, să mergi cu mine la Aliscans? zice Guillaume.

— Merg, cum să nu, spune uriaşul. Poate-am noroc să-i întîlnesc pe-aceia care m-au vîndut. Am o măciucă pentru ei. Uite-o acolo, răzimată, făcută dintr-un trunchi întreg, legată cu cercuri de fier. Aceasta este arma mea.

Cei de la masă izbucnesc în hohote prelungi de rîs.

Numai Guillaume e mulţumit c-are şi-un astfel de voinic.

Oastea se strînge. Şi porneşte întîi şi-ntîi către Orange.

Orange-ul a fost pustiit. Din toată fosta-i strălucire n-a mai rămas decît un turn. Turnul cel mare: Gloriete. L-au apărat femeile, conduse de doamna Guiborg.

Totul din preajmă a fost ars. Cioturi de bîrne, pietre sparte, cioburi de sticlă-s peste tot. Grădinile-s părăginite. Şi păsările au zburat.

Turnul — atîta a scăpat, şi asta fiindcă e făcut numai din piatră de granit. Iar înăuntru, la creneluri, au stat femeile-n armuri, cu căşti pe cap, şi s-au luptat la fel ca şi bărbaţii lor.

Sarazinii, văzînd că turnul nu poate fi luat cu asalt, au fost siliţi să se retragă din nou pînă la Aliscans. Acolo se vor întări, şi-or să pornească iar la luptă să-l facă prizonier pe Louis, pe fiul lui Carol cel Mare.

A uitat însă Deramed că mai e viu încă Guillaume.

Şi Guillaume porunceşte astfel:

— Mîine sîntem la Aliscans şi vom începe bătălia!

— Dar la Orange cine rămîne? se-ngrijorează Aymeri, uitîndu-se spre nora sa, care îi e nespus de dragă, fiindcă o ştie şi vitează, şi credincioasă soţului.

— La Orange, să păzească turnul, o să rămînă Rainouart. El face cît o-ntreagă oaste, zîmbeşte contele Guillaume.

Oastea porneşte-acum în tropot. Răsună cîmpul pînă-n zări. Praful se-nalţă în văzduh, ca nişte nori ce umplu cerul. Guillaume, conducătorul oştii, este în fruntea tuturor. Astăzi se va hotărî lupta dintre francezi şi sarazini.

Iată castelul Aliscans. La poalele lui e-ngropat viteazul tînăr între scuturi.

De pe dealul unde-au ajuns, văd marea plină de corăbii. Numărul lor este prea mare, şi nu l-ar putea socoti nici birnicii-mpăratului.

Deramed şi-a adus alte oşti. Sînt turci, persieni şi sarazini, şi alte cincisprezece neamuri, cu alţi vreo douăzeci de regi. Francezii nu sînt nici un sfert. Şi, dintre ei, vreo zece mii, cavalerii-mpăratului, văzînd mulţimea de corăbii, încep să tremure ca varga.

— O să pierim şi noi cu toţii, murmură ei înfricoşaţi, aşa cum a murit Vivien.

Contele de Orange se-ntoarce către aceşti fricoşi şi spune:

— Sîntem în pragul bătăliei. De ea atîrnă soarta Franţei. Cui îi e teamă să se-ntoarcă. Noi o să ne luptăm şi singuri.

Fără s-aştepte altă vorbă, aceştia se întorc şi fug.

Ceilalţi le-aruncă vorbe grele, îi numesc laşi şi trădători. Numai că frica-i copleşeşte. Şi asta-i face pe fricoşi să se zorească şi mai tare pe calea ce duce-napoi.

În acest timp, Guillaume începe să rînduiască oştile: cine să meargă înainte, cine să vie după ei, cine să facă legătura. Le cercetează armele. Le dă apoi parolele.

Acelaşi lucru se întîmplă şi în tabăra sarazină, unde stăpîn e Deramed, iar, ajutorul lui, Tiebaut.

Doar cei fricoşi gonesc pe cale să se ascundă unde pot.

În drumul lor l-au întîlnit pe preavoinicul Rainouart.

El rămăsese la Orange. Însă nu avea linişte. Doamnei Guiborg i se părea că-l cunoaşte pe Rainouart, de undeva, şi că-l văzuse foarte de mult, cînd era mică.

L-a întrebat cine era, dar el nu a vrut să-i răspundă. I-a cerut însă să-i dea voie să nu mai stea ca un trîndav pe lîngă turnul din Orange, ci să plece la Aliscans ca să-l vegheze pe Guillaume, în timpul marei bătălii.

Doamna Guiborg s-a învoit. Doar mai păzise şi-nainte Orange-ul, cu femeile. Să plece deci Rainouart iute, şi să-l vegheze pe Guillaume. Ba, la plecare, i-a încins şi-o sabie peste mijloc, pe cea mai mare din castel.

Acum, aflînd în drumul său pe cavalerii de la curte, Rainouart se înfurie tare, şi, dînd o dată cu măciuca, doboară patru dintre ei.

— Laşilor! strigă Rainouart. Aţi părăsit oastea franceză? credeaţi că aţi scăpat de moarte? Dar eu am să vă culc pe toţi!...

— Iartă-ne!... Iartă-ne, seniore! Ne întoarcem la Aliscans, şi o să fim cei mai viteji... Ne vom lupta-n primele rînduri... strigă ceilalţi, înfricoşaţi.

— Bine, grăieşte Rainouart. Eu o să merg pe urma voastră. Cine va da un pas-napoi să-şi ia adio de la viaţă...

Aşa se face că Guillaume văzu deodată pe fugari venind în goană înapoi, cerîndu-i umiliţi iertare şi dreptul de a se lupta cu sarazinii, pîn-la moarte, aflîndu-se-n primele rînduri.

Guillaume a început să rîdă. Oastea întreagă-a rîs de ei. Dar nu era timp mult de glumă.

S-a dat semnalul de atac: trei sunete de corn mai lungi, urmate de alte trei scurte.

Tot cîmpul s-a înfiorat. Marea a clocotit şi ea. Vîntul a încetat să sufle. Soarele s-a-nălţat pe cer, privind cele două mari oşti, gata să-nceapă bătălia.

— Montjoie, seniori! a spus Guillaume.

— Montjoie! s-a auzit pe dealul unde era oastea franceză, ca un ecou ce-a răsunat pînă aproape de Orange.

Scutul cel mare-al lui Guillaume lucea pe deal ca o oglindă şi îi orbea pe sarazini. Sabia lui părea de foc.

Primele rînduri se-ntîlnesc. Cad cei dintîi dintre francezi, dar şi un val de sarazini.

Francezii se reped din nou. Guillaume îşi taie-o cale largă, pătrunde între sarazini. Şi moartea, care se-arătase miloasă cu năvălitorii, seceră-acum cu miile.

Chiar laşii, ce fuseseră întorşi de Rainouart la luptă, se dovedesc viteji.

Astăzi duşmanul tremură.

— Montjoie! se-aude peste tot.

Iar Rainouart dă cu măciuca, doborîndu-i pe călăreţi. Caii rămaşi fără stăpîn nechează şi o iau la goană.

Rainouart nu se mulţumeşte. Intră voios şi-n apa mării, şi răstoarnă, corăbiile, cum ai întoarce nişte străchini.

Deramed începe să urle.

— Fugiiiţi!... Hai să fugim cu toţii!... Cerul ne-a părăsit de tot... Guillaume şi diavolul acesta cu o măciucă-n mîna dreaptă ne vor ucide negreşit...

Aşa urla şi-şi smulgea barba:

— Atîta oaste sarazină, şi alte douăzeci de neamuri, şi-atîţia regi căzuţi în luptă!... Moartea este la Aliscans, lîngă Guillaume şi Rainouart, însă ne seceră pe noi...

Şi-ntr-adevăr, pînă la urmă, cînd sarazinii doborîţi au fost zvîrliţi în apa mării, atît erau de-nghesuiţi, că se făcuse-un fel de pod.

Franţa era din nou salvată.

Guillaume s-a-ntors lîngă Guiborg. Rainouart a mărturisit doamnei Guiborg că erau fraţi. Tatăl lor, rege sarazin, răpise o biată femeie din comitatul de Toulouse. Aceea era mama lor. Ca să nu afle acest lucru, fata, de mică a fost dusă la Clariel, fratele vitreg. Şi-aici s-a hotărît ca ea să se mărite cu Tiebaut, un soţ de arme-al tatălui.

La fel a fost cu Rainouart. Fiindcă avea mamă franceză, fraţii lui vitregi l-au vîndut.

Rainouart, după bătălie, a devenit baron al Franţei. Guillaume a peţit pentru el pe Aelis cea drăgăstoasă, pe fiica împăratului, care abia îl aştepta.

La nunta lor au petrecut cei mai vestiţi seniori de-atunci, şi prinţi, şi regi, şi împăraţi.

Şi-a mai trăit mulţi ani Guillaume. Şi a luptat încă destul, şi l-a avut pe Rainouart alăturea în orice luptă. De-aceea l-a ales urmaş.

După ce a murit Guiborg, Guillaume a cugetat că-i drept ca să nu se mai bucure nici el de bunurile lumii, cînd draga lui era-n mormînt.

S-a retras într-un loc pustiu, hrănindu-se numai cu fructe şi cu legume, bînd doar apă, gîndindu-se numai la ea.

— De-acolo — spun legendele — a mai ieşit însă o dată, ca să-l salveze iar pe Louis, de sarazini şi de saxoni.

S-a reîntors după aceea în locurile dintre munți, unde-şi făcuse o colibă, numai din ramuri de stejari, ca să trăiască-n pustnicie.[14]

Iar cînd a fost să-nchidă ochii, se zice că ar fi şoptit acelora care aflînd că e pe moarte s-au grăbit să vină la coliba lui:

— Noi toți murim, dar vreau ca Franța să fie liberă mereu şi să nu moară niciodată.

Şoptind cuvintele acestea, el şi-a dat ultima suflare.

Şi-atunci, poate printr-o-ntîmplare, dintr-un hotar în alt hotar, în Franța, cît e ea de mare, au sunat toate clopotele.

Şi-aşa sunau de tînguios, că mulți au început să plîngă.

Vestea s-a răspîndit ca vîntul:

„Guillaume s-a stins. Şi-n veci de veci nimeni nu-l va putea uita!”...

[1] Guillaume d'Orange este un personaj istoric, la fel de real ca şi Roland, Cidul sau Igor. După notele lăsate de el însuşi pe un act din anul 804, este fiul contelui franc Theodoric şi al Audei. (Auda-Oda, la rîndul ei, este fiica lui Garol Martel, majordom al statului franc între anii 715—741). Împăratul Carol cel Mare (Charlemagne), căruia Guillaume îi era rudă apropiată, îl numeşte în anul 790 conte de Toulouse. În această calitate devine unul dintre cei nouă conți însărcinați să administreze regatul Aquitaniei, creat de Carol cel Mare, pentru fiul său Louis. Lui Guillaume i se încredințează apărarea zonei celei mai primejduite de invazia sarazinilor, ca şi însăşi viața regelui Louis, ce locuia la castelul Narbonnais de Toulouse. (Louis, primul urmaş pe tronul lui Carol cel Mare, este cunoscut în istorie sub numele de împăratul Ludovic cel pios.)

Trei ani mai tîrziu, în anul 793, Guillaume izbuteşte, într-adevăr, după lupte grele, şi prin mari sacrificii omeneşti, să oprească atacul armatelor sarazine, care luaseră Narbonne şi amenințau oraşele Carcasonne şi Toulouse, şi să salveze astfel Franța. Peste încă doi ani reuşeşte chiar să treacă la contraofensivă. În anul 805 zdrobeşte puternica rezistență din Munții Pirinei, pătrunde în Spania şi cucereşte Barcelona. Pe urmele victoriilor lui Guillaume, fiul lui Carol cel Mare, Louis, vine în Spania să primească actul de supunere al regelui musulman, care stăpînise mai înainte Barcelona.

În anul următor, bătrîn şi ostenit, contele Guillaume se retrage într-o mînăstire, din care se pare că a mai ieşit încă o dată, înainte de moarte, aşa cum consemnează legenda, pentru a lua parte la o ultimă acțiune războinică. Moare în 812.

Vitejia lui Guillaume şi biruințele dobîndite de el împotriva celor ce amenințau libertatea şi integritatea Franței au impresionat încă din timpul vieții sale pe oamenii din popor. Aceştia au văzut, în condițiile de atunci, pe omul care întruchipa o bună parte din aspirațiile lor.

Astfel s-au creat pe seama lui şi a vitejiei sale o mulțime de cîntece lirico-narative. Fantezia cântăreților populari a făcut să înflorească din aceste cîntece imaginea unui erou care şi-a închinat viața apărării hotarelor Franței, în fața atacurilor sarazine.

Mai tîrziu, cântecele acestea adunate de către poeții cavaleri — trubadurii şi truverii — au fost prelucrate în sensul intereselor marilor feudali. În fața epopeii imperiale carolingiene, care-l prezenta pe Carol cel Mare drept cel mai mare apărător al unității, măririi şi libertății Franței (din cadrul căreia face parte şi „Cîntecul lui Roland"), apare acum marea epopee feudală. Eroul ei este Guillaume. În această epopee, familia imperială — şi, mai ales, Louis, primul său moştenitor — este pusă în inferioritate, uneori direct ridiculizată, scoțîndu-se în evidență, dimpotrivă, vitejia, devotamentul marilor feudali. Se arată că lor li se datoreşte, într-o mare măsură, înfrângerea musulmanilor invadatori, şi deci libertatea şi gloria Franței din epoca de la sfîrşitul secolului al VIII-lea şi începutul celui de-al IX-lea, şi se încearcă să se tragă de aici o serie de concluzii înguste, generatoare, în folosul clasei feudale.

Pentru noi, epopeea lui Guillaume d'Orange (figura lui fiind realizată în legendă, ca şi aceea a lui Charlemagne, din contopirea faptelor mai multor personaje cu nume asemănătoare), are importanță prin aceea că reflectă, în tot ce are mai valoros, marile şi permanentele idealuri populare ale epocii respective, slăvind prin eroul ales principiul libertății şi vitejia.

Legenda ne-a fost păstrată în numeroase cîntece (aproape douăzeci), majoritatea tipărite în limba franceză şi traduse în cele mai importante limbi vest-europene, după textele vechi, originale, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. Dintre acestea, un loc deosebit îl ocupă aşa-numitul „La Chançun de Willame" (Cîntecul lui Guillaume), al cărui manuscris din secolul al XIII-lea a fost descoperit în chip senzațional abia în anul 1903, ca proprietate a bibliofilului englez George Dunn. Manuscrisul se găseşte în prezent la British Museum, fiind scris în dialect anglo-normand şi cuprinzînd un total de 3.553 de versuri asonante.

În alcătuirea lucrării de față s-au folosit textele originale, tipărite, ale „cîntecelor" din ciclul lui Guillaume d'Orange, aşa cum au fost menționate pe parcurs, o serie de legende populare franceze pe această temă, precum şi unele studii şi prelucrări, de: Gaston Paris, Marcelle et Georges Huismann, Joseph Bédier, Ferdinand Lot, M. Ph. Aug. Becker, A. Jeanroy, Paul Tuffrau etc.

[2] Titlul de baron, în ierarhia nobiliară franceză, este mai mic decît acela de conte şi mai mare decît cel de cavaler. Totuşi, nobilii de la curtea lui Charlemagne, a lui Ludovic piosul şi a celorlalţi monarhi feudali care le-au urmat, sînt numiţi de obicei, în cîntece, cavaleri, dar cel mai des baroni. Paul Tuffrau (în opera citată mai sus) precizează: „Guillaume d'Orange a fost marele baron, după cum Charlemagne a fost marele împărat”.

[3] Domeniul dat în stăpînire de un împărat, rege sau mare senior, vasalului său, cu obligaţia ca vasalul să-l ajute la vreme de război, se numea, în orînduirea feudală, fief.

[4] Aceste amănunte legendare, aflate în cîntecele şi povestirile în proză despre copilăria şi tinereţea lui Guillaume sînt, în cea mai mare parte, produsul fanteziei trubadureşti, adevăratele date biografice fiind redate de noi mai sus.

[5] În cîntecul „Les enfances Guillaume” se arată că Orable (sau Oriabel) l-ar fi îndrăgit pe Guillaume fără să-l vadă, doar auzind despre vitejia lui. Ni s-a părut însă mai plauzibilă — pentru cititorul de astăzi — versiunea orală franceză a legendei, după care sora lui Clariel (sau Clariaus) l-ar fi văzut pe Guillaume de pe zidurile Orange-ului, şi astfel s-ar fi îndrăgostit de el.

[6] Cîntecele medievale franceze fac adeseori aluzii la spiritul de dreptate pe care trebuie să-l dovedească cei puternici faţă de popor.

[7] În acest capitol al povestirii, se pot observa multe puncte comune între trăsăturile şi întâmplările lui Guillaume cu acelea ale Cidului. Ca şi eroul spaniol, Guillaume este nedreptăţit de monarh şi pleacă să-şi cucerească singur fiefurile de la sarazini. Dar, tot ca şi Cidul, feudalul francez rămîne credincios suzeranului său — aşa cum cerea pe atunci morala cavalerească — cu toate că-l dispreţuia.

[8] Ca în toate legendele evului mediu, şi — de altfel — ca în toate cele din antichitate, cîntăreţii au creat o mulţime de versiuni, ale căror date se bat uneori cap în cap. Baza episodului luării Orangelui se găseşte, desigur, în cîntecul cu acelaşi nume: „Chanson de la Prise d'Orange”. Dar în unele legende Orange-ul este cucerit ca şi Nîmes-ul, Guillaume prefăcîndu-se că este negustor — şi abia atunci dobîndeşte şi calul Baucent. În această versiune, tatăl lui Clariel murise de mult, spînzurat de Aymeri la Narbonne. De asemeni, Vivien nu este schimbat cu tatăl său, Garin, la Orange, ci la Luiserne. De aceea, la Nîmes, la Guillaume, nu vine Vivien, ci un alt cavaler evadat. Iar Vivien are o serie de aventuri, ajunge în mîinile piraţilor, de unde scapă, îşi alcătuieşte o armată şi luptă şi el contra sarazinilor. Contradicţiile de acest gen — destul de numeroase, atât în textele originale, cît şi în diferitele studii şi prelucrări care au fost consultate — am încercat să le rezolvăm prin ponderea acordată celor mai cunoscute forme orale.

[9] Numele dat de cîntăreţi, în legendă, soţiei lui Guillaume — Guiburc sau Guiborg — provine din cel istoric, real: Vuitburgh. Cîntăreţii au mai născocit, ca să înfrumuseţeze legenda, despre Guillaume, că Vuitburgh-Guiborg nu era o prinţesă francă, ci una arabă, al cărei nume ar fi fost Orable sau Oriabel. În acest fel, căsătoria lui Guillaume a căpătat şi ea un caracter aventuros, oarecum romantic, ca de altfel tot episodul cu cucerirea Orange-ului. Într-unele din variantele legendei, nunta lui Guillaume are loc înainte de sosirea lui Tiebaut, într-altele, dimpotrivă, abia după înfruntarea pe care Guiborg o face regelui sarazin din Spania.

[10] Tinerii care urmau să fie armaţi îşi dovedeau mai întîi bărbăţia, participînd încă din adolescenţă la o serie de lupte, unde deprindeau temeinic meşteşugul armelor. Numai aceştia, numiţi „bacheliers”, puteau deveni apoi cavaleri.

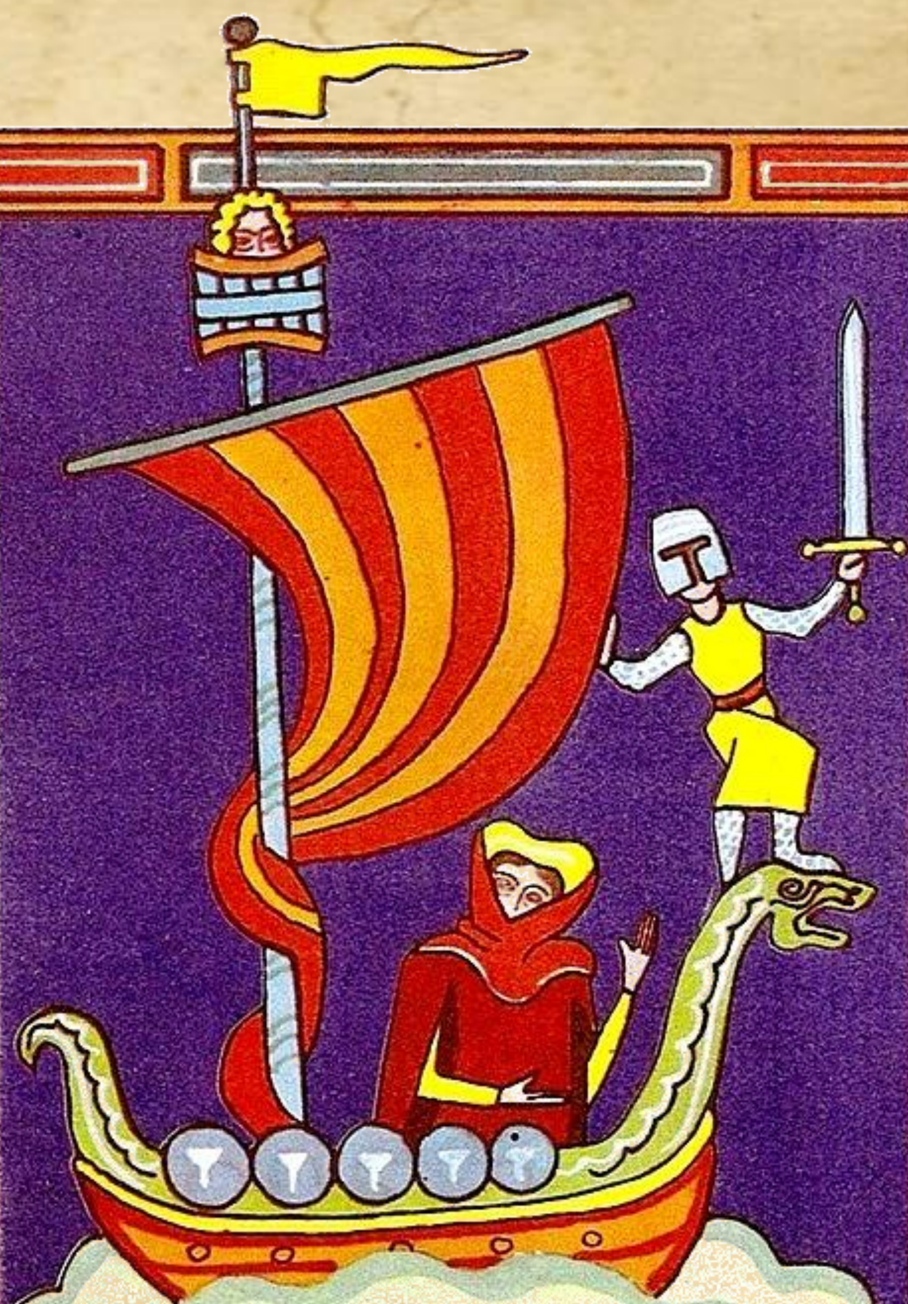
[11] În ce priveşte plaja de la Aliscans, numită şi L’Archamp sau Larchamp, nici istoricii, nici geografii, nici literaţii nu s-au putut pune încă de acord întru totul, ca în cazul Roncevaux-ului. Trebuie să fi fost vreo bătălie, undeva, pe vreun ţărm de mare, a cărei

amintire — bineînțeles mult înflorită cu vremea — să fi fost păstrată de cîntăreți. În ce priveşte poziția geografică a plajei de la Aliscans s-a presupus că ar putea să fie sau pe coastele Spaniei, pe lîngă Barcelona, sau la Oceanul Atlantic, cam prin locul Bordeaux-ului de astăzi, dar cel mai probabil pare că „gesta” se referă la partea de miazăzi a Franței, în zona oraşului Arles. În orice caz, bătălia — pregătită poetic cu meşteşug, de către cîntăreți, în „Chanson de la Chevalerie Vivien”, şi desfăşurată larg în poemul „Aliscans” — urmăreşte să creeze un fel de paralelă eroică între Roland şi Vivien. Ca şi Roland, Vivien nu cheamă pe unchiul său în ajutor decît în ultima instanță. Şi, tot ca Roland, Vivien moare pe cîmpul de luptă, sacrifieîndu-şi tînăra lui viață pentru patria amenințată de duşmani.

[12] Scena legendară a sosirii lui Guillaume la castelul Orange se aseamănă întrucâtva cu aceea a reîntoarcerii lui Ştefan cel Mare la cetatea Neamțului, cîntată în poezia epică de poetul Dimitrie Bolintineanu. În majoritatea cîntecelor franceze, soția lui Guillaume nu-l primeşte în castel, pînă ce acesta nu obține mai întâi o biruință împotriva unei armate sarazine, care ducea cu ea nişte prizonieri francezi.

[13] Ca şi alte figuri asemănătoare din folclorul românesc şi universal, Rainouart apare la început ca un prostănac, de care rîd toți, şi care este aşezat la coada mesei. Mai târziu el îşi va arăta calitățile şi va deveni urmaşul lui Guillaume. În „Chanson de Rainouart” sînt încă multe alte episoade, unele pline de umor popular francez. Multe cîntece îl arată pe Rainouart drept fiu al regelui Deramed sau Desrame, căsătorit cu o femeie franceză răpită, prin care se justifică bunele lui sentimente fată de Franța.

[14] Ultimele legendare înîtmplări din viața lui Guillaume d'Orange sînt povestite în „Chanson du Moniage Guillaume”. În legendă, Guillaume se retrage întîi la mînăstirea din Aniane, apoi întemeiază, alături de oraşul Montpellier, sihăstria care se va numi mai tîrziu: „Saint- Guilhem-du-Desert” — Sfîntul Guillaume din Pustiu.

Gudrun

Gudrun

Corabia plutea pe Rin, în jos, spre Marea Nordului. Se auzea muget de valuri.

Cîntecul despre Sigfrid se sfîrşise.

— Frumoase sînt legendele cu întîmplări de pe uscat, glăsui un neguțător cu-o față mare, roşie. Dar mie, unul — vă spun drept — îmi plac mai mult acelea-n care se-amintesc fapte din vechime, trăite-n largurile mării...

— Poate unde călătorim atîta cu corăbiile!... adăugă alt neguțător.

— Şi noi am vrea să auzim acum poveşti din lumea mării, rostiră mai mulți marinari.[1]

— De se-nvoieşte-naltul oaspe, care se află-aici pe punte, alături de suita sa — atîția prea cinstiți vasali — noi am putea să vă cîntăm despre fermecătoarea Gudrun,[2] au răspuns minesengerii.

Baronul îşi mişcă panaşul, în semn că el se învoieşte. Şi cavalerii-ncuviințară:

— Puteți cînta! Vă ascultăm...

— Cîntați-ne, vă ascultăm! ziseră şi neguțătorii.

— Ne vor cînta şi despre Gudrun, strigară ceilalți călători, nestăpînindu-şi bucuria.

Apoi se făcu linişte. Şi, în acordurile rottei, se-ncepu cîntecul străvechi.

Tinerii amintiră-ntîi că peste apele din nord vîntul se-abate deseori. Marea vuieşte din adînc, sub ghearele furtunilor.

Bărbații din aceste locuri sînt înalți, aspri şi vînjoşi. Vorbesc puțin. Dar armele le poartă-adesea-n bătălii, şi nu se îngrozesc de mare, nici cînd ea se învolburează, izbindu-se de stînci, urlînd, nici cînd pe fața ei se văd corăbii pline de duşmani, cu sulițele scînteind, plutind spre porturile lor. Pentru că ei nu ştiu ce-i teama de coasa nemiloasei morți.

Şi totuşi, pe aceste țărmuri creşteau copile mlădioase, cu ochii limpezi azurii, frumoase — cum spuneau poeții — ca Frija cea cu păr de aur, soața puternicului Odin, stăpînul zeilor germani.

Iar dintre toate-aceste fete, cea mai gingaşă a fost Gudrun, fiica lui Hetel cel bătrîn, regele hegelingilor, care-a domnit în Matelana.[3]

Şi, cît era ziua de mare, Gudrun gonea cu calul său, ca o walkirie, pe țărmuri, sau prin vîlcele, sau pe munți. O-nsoțea doar o prietenă, blînda fecioară Hildeburg, copila unui prinț danez, care căzuse într-o luptă. Fiind orfană, îşi aflase în Matelana adăpost, de cînd era încă micuță. Aici crescuse lîngă Gudrun şi lîngă fratele ei Ortwin, pe care-i socotea drept frați. Se zbenguiseră-mpreună toți trei în Marea Nordului. Şi se-avîntaseră în valuri,

rîzînd de furia apelor. Sau călăriseră pe caii, repezi ca vîntul ai lui Hetel. Şi Wate, căpitanul oastei, îi învățase să se lupte cu sabia, arcul sau lancea.

Numai că, iată, crescuseră cu toții mari. Ortwin era flăcău în lege. Şi dintr-o dată se simțise sfielnic lîngă Hildeburg. Gudrun rîdea cînd o vedea pe Hildeburg cum se roşeşte, cînd Ortwin o poftea la danț. Dar şi ea se simțea mai altfel. Căta spre zări şi suspina, şi aştepta să se ivească, din ceața mării, cineva pe care încă nu-l aflase. Alteori îi venea să plîngă. O-mbrățişa pe Hildeburg, prietena dragă, şi-i spunea:

— O, Hildeburg, simt o durere că îmi străpunge inima. Nu înțeleg nici eu de ce... O presimțire grea m-apasă... Ce-o să se-ntîmple-n viitor?

Era rîndul lui Hildeburg să rîdă de tristețea ei. Dar grabnic se risipea totul. Încălecau din nou pe cai, şi-n goana mare tropoteau către castelul-nalt, de piatră, unde în fiecare seară cîntau poeți rătăcitori — cum îi plăcea regelui Hetel.

Fetele se înfiorau cînd auzeau cum răzbunase mîndra Crimhilda de la Worms moartea iubitului ei soț.

— Cît l-a-ndrăgit! îi şoptea Gudrun prietenei sale Hildeburg.

Şi Hildeburg se-mpurpura, cătînd spre Ortwin, ce era acum şi el între bărbați, purtînd o sabie la brîu, sorbind din cupă hidromel.

Iar cîntăreții, după ce stăteau cîtăva vreme-n Matelana, plecau pe cale, mai departe, purtînd pe umăr, agățată, rotta, sau fidelul sau harpa.[4]

Se îndreptau spre-alte castele. Şi-acolo-aceştia povesteau că se găsesc la Matelana două fecioare minunate. Una e Hildeburg, daneza. Pare c-a îndrăgit-o Ortwin şi că-i va fi noră lui Hetel.

Cealaltă se numeşte Gudrun şi e copila regelui. Cînd rîde ea, socoți că sună toți clopoțeii de argint ce-i poartă Frija pe veşminte. Ochii ei sînt tulburători. Sub vînturile aprige cresc florile arareori. Dar iată că pe stîncile şi în nisipul Matelanei a răsărit un trandafir, cum nu s-a mai văzut nicicînd în țările de miazănoapte.

Aşa o cîntau pe prințesă poeții cavaleri, în versuri. Şi cîntecele lor zburau pe aripile vîntului, pînă în locurile unde pămîntu-şi are căpătîiul şi începe domnia gheței.

Curînd, nu era loc pe lume să nu se fi aflat de Gudrun şi frumusețea-i fără seamăn, de darurile ei alese, ca: bunătatea, graiul dulce, inima-i dreaptă şi curată. Şi-n cîntec nu-i mai spuneau Gudrun, copilei de la Matelana, ci Trandafirul Nordului.

Aflîndu-se acestea toate, au început să se ivească pe țărmurile Matelanei corăbiile cu pețitori.

Şi primul s-a înfățişat vestitul rege din Morlanda,[5] un tînăr-nalt şi încruntat, cu-o-nfățişare maiestuoasă, înveşmîntat numai în aur şi-nconjurat de cavaleri cu haine scumpe, de mătase, peste armurile de fier.

Purta tot numele de Sigfrid, ca şi viteazul de la Xanten, dar nu era bălai ca el. Ci avea pletele şi barba roşii ca purpuriul serii.

Era însă bogat, puternic, şi dobîndea tot ce-şi dorea, cu brațul şi cu sabia.

În țara sa erau copile frumoase cum sînt florile. Dar auzise că se află, pe coasta hegelingilor, un trandafir atît de mîndru, că nu era altul la fel.

Şi-a hotărît să-l aibă el, să-l răsădească în Morlanda, ca să-l desfete-n ceasurile cînd se-ntorcea de la război.

Cu trei corăbii s-a dus Sigfrid şi a cerut-o de soție pe Gudrun, tatălui său Hetel, spunînd că-n schimb o să-l ajute pe rege oricînd va voi ca să se lupte cu duşmanii sau să-şi apere Matelana.

Hetel se bucura să aibă de partea lui un prinț ca Sigfrid.

Însă regina, doamna Hilda, s-a-mpotrivit, n-a vrut ca Gudrun să ia pe umerii ei fragezi, prea timpuriu, o căsnicie. Şi Hetel a încuviințat aceste gînduri ale Hildei.

— Mai treacă doi, poate trei ani, şi vom mai sta atunci de vorbă, spusese Hetel, la sfîrşit.

Sigfrid, regele din Morlanda, se încruntase auzind un răspuns care nu-l dorea.

— Bine, să fie precum spuneți. Însă nicicînd n-aş vrea să aflu că vreun alt prinț s-ar bucura să aibă trecere mai multă în fața voastră, rege Hetel! grăise Sigfrid, mohorît.

— Nu. De-asta să nu aveți grijă, i-a dat răspuns regele Hetel.

Şi Sigfrid s-a întors acasă. Însă-nainte de-a pleca s-a îngrijit ca să-i rămînă un credincios în Matelana.

El trebuia să înştiințeze pe tînărul rege-al Morlandei de tot ce se-ntîmpla-n castel.

După corăbiile lui Sigfrid au poposit şi altele în largul port al Matelanei.

Într-un amurg s-a arătat un vas cu pînze, dintre cețuri. Vasul s-a îndreptat spre port. Străjerii l-au văzut din turlă. Oştenii au sărit la țărm, cu lăncile, să stea de pază.

Însă din vas s-a coborît un cavaler cărunt şi mîndru, într-o mantie de mătase. A spus că el este trimisul stăpînului din Niderlanda.

Regele său, tînărul Herwig,[6] întreabă pe regele Hetel dacă poate veni ca oaspe, în Matelana, în trei zile.

Lui Hetel i-a plăcut că Herwig are purtări cavalereşti. Şi l-a poftit să-i viziteze castelul oricînd va voi.

Într-adevăr, peste trei zile, corăbiile din Niderlanda s-au arătat la orizont.

Pluteau ca nişte lebede, mari, albe şi puțin greoaie, avînd sus, pe catarg, emblema regatului din Niderlanda — un mistreț negru, cu colți mari.

Pe plaja mării se-adunase curtea lui Hetel să-i primească. Şi de pe stînci privea mulțimea. Iar din castel — la o fereastră — vegheau Gudrun şi Hildeburg.

Primul vas care a sosit a fost acela al lui Herwig.

Frumos tînăr mai era Herwig! Cu umeri largi, mijloc; subțire, sprinten, voinic şi mlădios.

Sabia îi bătea pămîntul.

S-au îndreptat către castel, pe drumul pietruit cu lespezi.

Însă, în vreme ce urcau, Hetel a observat că Herwig şi cavalerii Niderlandei nu poartă mantii prețioase, nu au nici zale de argint, iară mînerele, la săbii, nu sînt bătute-n pietre scumpe, ci le sînt simple, de oțel.

Ştia că regele-i sărac, dar cît e de sărac văzuse abia în acea zi, avîndu-l în vizită la Matelana.

L-a ospețit totuşi pe Herwig cu cinste, ca pe orice rege.

Dar tînărul nu avea tihnă. Dorea s-o vadă pe Gudrun.

Şi s-a-ntîmplat ca într-o zi să se găsească pe o bancă, într-una din grădinile castelului din Matelana. Şezînd, visînd, a auzit o voce caldă de fecioară cîntînd un cîntec de demult. S-a ridicat, s-a furişat, şi pe-o terasă a văzut-o pe Gudrun lîngă colivii. Îşi hrănea păsărelele.

Poate chemată de privirea regelui Herwig, s-a întors.

Şi, dintr-o dată, ochii lui albaştri şi străbătători au întîlnit ochii Gudrunei. Din acea clipă, cît se spune, Gudrun l-a îndrăgit pe Herwig, care venea din Niderlanda — precum venise altădată Sigfrid la draga lui Crimhilda.

Herwig atunci şi-a făcut vînt, şi-a sărit zidul, pe terasă.

A-ngenunchiat în fața ei, scoțîndu-şi sabia de la brîu şi atingînd cu ea pămîntul, semn de supunere deplină.

I-a sărutat mîna copilei şi apoi i-a rostit aşa:

— Gudrun, mă-nchin în fața ta. Eşti mai frumoasă şi mai albă decît au rostit cîntăreții. Nici soarele, cînd se revarsă în zorii zilei, peste mare, nu e ca tine de bălai. Inima-mi s-ar opri să bată, de nu ai vrea să-mi fii soție, tu, Trandafir al Nordului.

Gudrun, simțindu-i sărutarea pe mîna dreaptă, a pălit. Iar inima-i bătea nebună, într-un vîrtej amețitor. Şi îi venea parcă să strige: El este cel mult aşteptat. O!... Herwig, fii bine venit!

A doua zi s-au revăzut. S-au revăzut şi-a treia zi, şi alte multe seri în şir. Ba, într-o seară, tînărul i-a pus în deget un inel. Gudrun a sărutat inelul; l-a ascuns într-un văl subțire. Şi vălul l-a vîrît în sîn. Şi-apoi, într-una dintre zile, Herwig şi-a luat inima-n dinți şi i-a cerut regelui Hetel să-i dea mîna copilei sale. Însă acesta i-a răspuns că Sigfrid, regele Morlandei, a fost cel dintîi pețitor. I-a făcut o făgăduială. El nu-şi poate călca cuvîntul. Iar fata-i şi prea tînără.

Tuturor le plăcuse Herwig, numai că era prea sărac, şi ei doreau pentru prințesă un regat mare şi puternic...

De-aceea Hetel l-a-ndemnat să se întoarcă-n Niderlanda, altă soție să-şi găsească, uitînd-o pe Gudrun a lui.

Cuprins de prea mare mînie, s-a-ntors Herwig în Niderlanda. Nu îi mai trebuia nici hrană, nici somn sau vreo petrecere. Doar cîntece mai asculta, rostite lin de minesengeri. Şi sunetele unei rotte îi aduceau lacrimi în ochi, fiindcă îi aminteau de ceasul cînd dăruise dragei sale inelul şi o sărutase.

Totuşi a încercat s-o uite, şi a plecat în bătălii, pe tot întinsul mărilor. Şi pretutindeni căuta moartea; însă moartea îl ocolea. Şi dorul îi creştea într-una.

Curtenii chibzuiseră să îl însoare cu prințese care de care mai frumoase. Dar el pe Gudrun o iubea şi o vedea mereu-nainte-i, fie plimbîndu-se-n grădina castelului din Matelana, fie în ziua despărțirii, cînd ea îşi flutura năframa de pe turnul cel mai înalt, părînd un porumbel de nea, ce se topea încet în soare.

Numai că-n timp ce el lupta, voind s-o uite pe copilă, la Matelana a sosit alt prinț şi mai din miazănoapte.

Era fiul regelui Ludwig din Nordlanda cea friguroasă,[7] şi purta numele de Hartmut.[8]

Odinioară, pe cînd Hilda era tînără şi frumoasă, regele Hagen, tatăl ei, l-avea pe Ludwig ca vasal. Nordlanda era socotită ca zestrea tinerei prințese.

Însă Ludwig s-a răzvrătit, nu a mai vrut să-l recunoască drept suzeran pe tatăl Hildei, şi şi-a călcat astfel credința față de regele Irlandei.

Din zestrea Hildei s-a pierdut această țară de la nord. Însă nici Hilda, şi nici Hetel, căruia ea în tinerețe îi fermecase inima şi îl făcuse s-o răpească, nu se-mpăcau cu acest gînd. Îl socoteau pe cruntul Ludwig tot un vasal, ca-n alte vremi. Şi iată că acum feciorul lui Ludwig cel necredincios plecase cu corăbiile să ceară în căsătorie pe fata Hildei şi-a lui Hetel, pe Trandafirul Nordului.

La drept vorbind, regele Ludwig nu l-ar fi îndemnat prea mult pe fiul său Hartmut să plece. Cugetul lui nu-i prea da pace că îşi călcase jurămîntul față de Hagen, tatăl Hildei. Dar soața lui, reaua Gerlinda, îl ațîța necontenit:

— Normanzii, spunea ea lui Hartmut, sînt astăzi regii mărilor. Ludwig e rege peste regi. Şi dacă Gudrun e atîta de chipeşă, precum se spune, ea trebuie să fie-a ta...

Hartmut deci a plecat s-o ceară pe Gudrun tatălui ei, Hetel, regele hegelingilor.

Ajuns însă la Matelana, s-a dat drept doar un prinț saxon, venit într-o călătorie cu o suită nu prea mare, de doisprezece cavaleri.

Hartmut era înalt ca bradul. Mergea cu pasul legănat, cum merg pe punte marinarii. Avea o față măslinie, arsă de vînturile mării. Era chipeş la-nfățişare. Rar fată care să-l zărească, să nu suspine după el. E drept că inspira şi teamă. Pentru că Hartmut ținea veşnic mîna pe garda săbiei, din cingătoarea lui de aur. Se mînia din te miri ce, şi-ntr-o clipă zbura capul celui cu care se certa.

Obişnuit numai cu lupta, căta bănuitor în preajmă, ca nu cumva să îl lovească vreun duşman neaşteptat.

În război era nemilos, şi vai de țara sau castelul unde lovea Hartmut cu oastea. Rareori rămînea vreo casă nearsă şi nejefuită, rareori rămîneau oamenii vii.

Acesta era pețitorul Hartmut din țara Nordului. Şi el a cumpărat o slugă ca să-i arate, pe furiş, pe Gudrun, cît e de frumoasă.

Şi ce-o dorise pîn-atuncea pe principesa Matelanei, dar ce-a dorit-o mai tîrziu, după ce-a izbutit s-o vadă!

Atunci s-a-nfățişat lui Hetel şi Hildei sale, aducînd din pîntecul corăbiei daruri în aur şi argint, stofe şi pietre prețioase, mărturisind şi cine e.

— Eu sînt fiul regelui Ludwig, a spus el plin de curtenie. Între regatul Nordului şi cel al hegelingilor e duşmănie de mult timp. N-ați vrea să se încheie pacea? Iată, eu mă ofer chezaş. Dați-mi pe fiica voastră, Gudrun. Noi amîndoi vom stăpîni, cîndva, cele două regate unite bine-ntr-un mănunchi...

Hilda nu l-a lăsat pe Hartmut să-şi termine cuvintele:

— E vreme multă, a spus ea, de cînd Ludwig, vasalul nostru, a-ntîrziat să ne trimită omagiul său şi darurile. Întoarce-te la tatăl tău şi spune-i că noi aşteptăm tributul încă neplătit mai mult de douăzeci de ani...

Hartmut era un prinț puternic, crud, ne-ntrecut în bătălie, dar nu lipsit de-nțelepciune. S-a stăpînit şi a urmat:

— Voi spune tatălui meu totul... Dar vă întreb încă o dată: primiți ca Gudrun?...

Însă Hilda se şi sculase de pe tron şi se pornise spre cămări, lăsînd pe Hartmut în mijlocul neterminatei cuvîntări.

Hetel s-a ridicat şi el:

— Nu, Hartmut, i-a grăit la rîndu-i, pe Gudrun n-o vom da ca pradă normanzilor, de bună voie...

N-a mai avut Hartmut ce face. Şi-a strîns în grabă cavalerii, s-a suit pe corabie, pornind spre Țara Nordului.

Negru de-atîta supărare, Hartmut s-a-ntors în țara sa, şi s-a jurat că nu va trece prea multă vreme şi, cu oastea, îl va smulge din Matelana pe Trandafirul Nordului.

— Cu sila o să facă nuntă, cum voiesc eu, a strigat Hartmut în fața cavalerilor. Gudrun trebuie să fie-a mea!...

Au trecut astfel şase luni. Şi regele din Niderlanda, frumosul Herwig, dîndu-şi seama că n-o poate uita pe Gurdun, a hotărît s-o cucerească în luptă dreaptă, sau să moară.

Şi-a pregătit corăbiile cu trei sute de cavaleri şi au pornit spre Matelana, avînd la proră steaguri negre, în semn că vin cu armele şi sînt gata pentru război. Din largul mării i-a strigat regelui hegelingilor, care era urcat pe ziduri cu luptătorii Matelanei:

— De nu mi-o dai de bună voie, pe Gudrun, astăzi, de soție, fii gata să ne înfruntăm!...

Regele Hetel i-a răspuns:

— Să hotărască armele!...

Şi trîmbițele au sunat. Iar cavalerii lui de fier, în frunte cu bătrînul Wate, s-au repezit să-ntîmpine pe regele din Niderlanda.

Pe-aceleaşi țărmuri, unde Herwig i se plecase dragei sale, acum suna vaierul morții şi săbiile se ciocneau. Dar cavalerii Niderlandei, deşi erau mult mai săraci, erau mai încercați în lupte. Oastea lui Hetel da-napoi. Ortwin căzuse prizonier. Sîn- gele şiroia pe țărm.

Şi-atunci... atunci s-a arătat în mijlocul oştenilor, alergînd fără nici o teamă, albă, ca o zeiță-a păcii şi-a înțelegerii-ntre oameni, fecioara cea neprihănită, fiica regelui Matelanei.

Lăncile se loveau cu scrîşnet. Şi săbiile se ciocneau, făcînd un zăngănit năprasnic.

Ea alerga printre oşteni, vîrîndu-se unde era măcelul mai înverşunat, fluturînd o năframă albă.

— Pace! le striga tuturor. Nu mai loviți. Gîndiți-vă că ați fost prieteni altădată, că ați stat la aceeaşi masă şi-ați ciocnit cupele de vin. Pentru ce să vă omorîți? Pentru ce vă priviți cu ură?... Mai bine amintiți-vă cîte văduve vor rămîne şi cîți oameni schilozi vor fi. Cîți prunci vor plînge după tată. Cîtă durere, cîte lacrimi, cîte suspine s-or isca în urma războirii voastre.

— Fereşte-te! îi striga Hetel. Ce cauți aici, copila mea?

— Pacea o caut, iubite tată! Pacea-ntre voi, asta doresc. Căci lumea nu-i orînduită ca oamenii să se sfîşie şi să îşi verse sîngele, ca fiarele fără de cuget...

Pe-ncetul sunetul cel aspru al armelor se potolea.[9]

— De vreți o victimă a urii, uite, loviți-mă pe mine. Dar cruțați celelalte fiice, şi fii, şi văduve, şi mame, de jalea care va urma.

— Herwig, strigă apoi Gudrun, apropiindu-se de-acela care venise cu război. Hai! domoleşte-ţi supărarea şi-ntinde-o mînă prietenească regelui Hetel, tatăl meu.[10]

Herwig şi Hetel ascultară. Îşi întinseră mîinile, şi amîndoi se-mbrăţişară. Şi în acea clipită plaja păru o mare pe furtună. Astfel de strigăte ţîşniră din piepturile celor care pînă atunci se omorau.

— Trăiască preabuna prinţesă! Trăiască Gudrun! se-auzea.

Femeile plîngeau pe ziduri, de bucurie că vedeau săbiile iar vîrîte-n teacă. Copiii alergau la porţi, se aruncau în braţele părinţilor scăpaţi de moarte. Şi cei care luptaseră pînă atunci cu-nverşunare îşi strîngeau mîinile, zîmbind.

Ortwin a fost eliberat. Răniţii-n grabă oblojiţi. Morţii culeşi şi duşi la groapă.

Apoi stăpînul Matelanei a dat de veste tuturor că-n timp de două săptămîni Gudrun o să se logodească, şi-n două luni va face nunta cu regele din Niderlanda.

Uralele au izbucnit, şi s-au pornit către castel.

Şi iată c-a sosit şi ceasul logodnei, cel mult aşteptat!...

Herwig credea şi nu credea că stă cu draga lui alături, mînă în mînă, gînd în gînd, şi-aşa vor sta pe totdeauna.

Hetel tocmai se ridicase să le ureze fiicei sale şi regelui de Niderlanda zile senine, fericite şi dragoste neîntinată. Ţinea o cupă grea, de aur, plină cu vin, în mîna dreaptă. Şi apucase să rostească.

— Fiţi fericiţi, Gudrun şi Herwig... cînd, dintr-o dată, de afară, s-au auzit glasuri de spaimă.

Doi cavaleri din Niderlanda veniseră la Matelana, ca să aducă-o veste neagră iubitului lor stăpîn Herwig.

Sigfrid, regele din Morlanda, cel dintîi dintre peţitorii la mîna albă a Gudrunei — căruia Hetel îi dăduse, cîndva, şi unele speranţe — se mîniase-ngrozitor. Aflase că viteazul Herwig o va avea el de soţie. Şi, însetat de răzbunare, ştiind că Herwig nu-i acasă, se năpustise-n Niderlanda, arzîndu-i ţara, jefuind-o.

Auzind vestea asta Hetel a pus la loc pe masă cupa. Gudrun a început să plîngă. Herwig s-a ridicat din jilţ. Şi-a îmbrăţişat logodnica şi i-a rostit înflăcărat:

— Gudrun, mă duc să-mi apăr ţara năpăstuită de duşmani. Regele Sigfrid de Morlanda, din gelozie pentru tine, a săvîrşit această crimă.

— Te voi urma şi eu curînd, a glăsuit regele Hetel. Îi eşti logodnic fetei mele, îmi eşti ca fiu... Voi porunci să se armeze întreaga flotă-a Matelanei. Wate se va-ngriji de tot. Şi vom porni-n cîteva zile spre ţara ta, s-o apărăm.

Ortwin a cerut învoirea de a pleca şi el la luptă, alăturea de tatăl său şi de logodnicul Gudrunei.

După ce Herwig a plecat, Hetel s-a pregătit de drum. Corăbiile au fost încărcate cu arme, cai de soi, bucate.. Şi în trei zile au pornit, conduse de bătrînul Wate, spre ţărmurile Niderlandei.

Au plutit ei ce-au tot plutit pe mările însingurate, şi au ajuns de la o vreme. Ţărmul era tot pustiit. Tabăra regelui Morlandei se-afla pe-o coastă, lîngă locul unde se înălţa castelul. Vasele lui se legănau, prinse cu lanţuri, lîngă mal.

Mult mai încolo, bine-ascunse după o stîncă, se găseau corăbiile regelui Herwig.

El încercase să dea lupta cu oştile regelui Sigfrid, dar avînd cavaleri puțini nu izbutise să-l înfringă şi să-l alunge de pe țărm.

Țara era întreagă arsă. Iară castelul sfărîmat. Ferestrele şi uşile se clătinau, desprinse-n vînt.

Venind şi Hetel, bătălia a re-nceput cu toată furia, pe mare, ca şi pe uscat.

— Luptați! striga tînărul Herwig, cetelor lui de cavaleri. Doborîți-i fără cruțare pe-aceia care au dat foc căminelor în lipsa noastră.

— Luptați! îi îndemna şi Hetel pe cavalerii Matelanei. Am venit ca să răzbunăm pe ginerele nostru, Herwig.

— Luptați! striga la rîndu-i Sigfrid. Am fost dezonorat ca rege. Şi am pierdut-o pe frumoasa copilă de la Matelana. Herwig şi Hetel să-mi plătească.

Şi s-au luptat ei multă vreme. În bătălia cea cumplită corăbiile s-au aprins. Vîntul bătea din răsărit şi ințețea rugul imens, ce strălucea pînă departe, pe suprafața apelor.

Din toată flota morlandeză, ca şi din cea a Matelanei, şi-a Niderlandei, s-au ales numai cîteva cioturi negre şi răvăşite printre valuri, şi-o mînă de cenuşă albă, pe care-a spulberat-o vîntul şi-au înghițit-o apele.

Nici zece ani de-atunci-nainte nu mai puteau fi de ajuns ca toate-aceste trei regate, învrăjbite de război, să îşi refacă flotele.

— Ce nebunie sînt trufia şi vrajba oarbă dintre regi, zicea poetul minesenger, căci moartea hîdă, sărăcia şi deznădejdea le-nsoțesc!...

Cum povesteam, trei regi erau atunci pe țărm, cu ostile, cîte scăpaseră din valuri. Nici Sigfrid nu putea să plece, să mai ajungă în Morlanda. Nici Hetel şi cu fiul său, tînărul Ortwin, nu aveau cum să se-ntoarcă-n Matelana. Iar Herwig, regele logodnic, nu era-n stare să-i ajute. Nu-i rămăsese nici o barcă. Nu avusese-o flotă mare nici înainte de război. Acum n-o mai avea de loc.

Trecuseră cîteva zile. Răbdau din greu de frig, de foame. Luptele nu mai încetau. Pe cînd se frămîntau cu toții, neştiind ce-ar putea să facă, pe mare s-a văzut o barcă. Barca a acostat la țărm. Din ea s-a coborît un crainic, venit tocmai din Matelana.

Cerul să fi căzut pe Hetel, şi nu l-ar fi lovit mai rău, decît vestea-nspăimîntătoare pe care i-a adus-o solul.

De cum plecaseră la luptă regele Hetel şi cu Ortwin, cineva, nu se ştia cine, dar o iscoadă-n orice caz — a dat de ştire în Nordlanda.

La-ndemnurile soației sale, Ludwig şi-a şi strîns cetele:

— Aşadar, a venit momentul!... a glăsuit spre cavaleri. În Matelana nu e nimeni, care s-o poată apăra. Hetel — cînd fiul nostru Hartmut i-a pețit-o pe fata lui — ne-a rostit vorbe de ocară. Iar Hilda încă şi mai şi. A spus că noi sîntem prădalnici... Sîntem pirați, a vrut să spună. Să-i arătăm, dar, ce putem, bătrînului preatrufaş, Hetel. Iar Hilda mi-a cerut tribut. Hai să-i plătim; dar cum ştim noi!

Gerlinda-i ațîța mai rău pe Ludwig şi pe fiul său:

— Duceți-vă! Veniți cu Gudrun! Şi ardeți toată Matelana. Să-i frigeți inima reginei care-a-ndrăznit să ne înfrunte.

Şi, numai în puţine zile, Ludwig şi Hartmut, cu normanzii, pe corăbii, avînd la proră capete mari, verzi, de balauri, au şi ajuns în Matelana.

Ca fiarele s-au repezit, arzînd pămîntul Matelanei. Nu se vedea în toată zarea decît pojarul caselor. Şi nu se auzeau decît plînsete, vaiet şi suspin. Corăbiile normanzilor, pline de-atîtea avuţii, te miri că nu se scufundau. Ba mai urcaseră-n corăbii şi cele mai frumoase fete de pe pămîntul Matelanei. Şi între ele se afla şi Gudrun cea fermecătoare.

— Pe Gudrun? Mi-au luat-o pe Gudrun? striga bătrînul rege Hetel.

— Şi-au luat-o şi pe Hildeburg? a tresărit cu spaimă Ortwin.

— Da, da, le-au luat pe amîndouă. Au luat şi-alte şaizeci de fete, îi încredinţa crainicul. Nici nu pot povesti durerea ce-a bîntuit în Matelana. Mamele hohoteau pe ţărm şi îşi smulgeau cosiţele văzînd pe fiicele lor dragi pierdute pentru totdeauna în ceţurile nordului... Şi însăşi buna doamnă Hilda s-a tîrît la picioarele regelui Ludwig din Nordlanda, rugîndu-l să ia orice vrea din Matelana, dar să-i lase pe dulcea sa copilă, Gudrun. Ludwig, cu inima de gheaţă, a dat răspuns că doamna Hilda l-a socotit cîndva vasal. Şi-o suzerană nu se cade să se tîrască în ţărînă, în faţa unui biet vasal, ba să-i mai ceară şi favoruri...

— Dar Hartmut? Hartmut ce-a făcut, cînd mi-a răpit logodnica?... Cum s-a purtat el cu Gudrun? ...îl cerceta pe vestitor şi regele din Niderlanda.

— Hartmut?... Ar însemna să mint, dacă n-aş spune c-a avut faţă de ea purtări frumoase. I-a oferit prinţesei braţul, s-o urce pe corabie. Dar Gudrun n-a vrut să primească sprijinul său, şi-a urcat mîndră, urmată-întîi de Hildeburg, şi-apoi de celelalte fete. În cală pregătiseră un lăcaş căptuşit cu stofe şi cu covoare, pentru fete. Atîta am putut să văd. La despărţire i-a strigat reginei Hilda:

— Mamă scumpă, spune-i lui Herwig că-i rămîn pe totdeauna credincioasă. Dragostea mea, chiar de departe, va fi o floare neatinsă. Şi tu, mamă, nu suferi. Eu am puterea să aştept ca să se-ntoarcă iar lumina, după întunecimea nopţii. Nu ştiu de ce se află oameni ce vor să-şi afle mulţumirea din suferinţa altora... Dar nu vreau să se verse sînge, nici chiar pentru salvarea mea.

— Pe-aceste vorbe-ale Gudrunei, cala a fost acoperită. Glasul fetei înăbuşit.

Regina Hilda a rămas pe ţărmul Matelanei noastre, între dărîmături şi fum, privind corăbiile normande, care se depărtau de ţărm.

De-atuncea însă e bolnavă. Nici astăzi nu şi-a revenit.

— O, rege Hetel! a strigat frumosul şi viteazul Herwig. Dragostea mea pentru Gudrun a cufundat ţările noastre în lacrimi, sînge şi amar. Încerc azi ultimul asalt contra lui Sigfrid de Morlanda. Am să-l înving. Şi-n noaptea asta o să pornesc în urmărirea lui Hartmut, prinţul de la nord, şi-mi voi redobîndi iubita...

Asaltul însă nu l-a dat.

Wate i-a sfătuit pe Hetel şi pe Herwig să-ncheie pace cu Sigfrid, regele Morlandei.

— Acum duşmanul nostru-i Ludwig. Sigfrid nu-l va ierta nici el pe regele normanzilor, c-a năvălit în Matelana şi ne-a răpit-o pe Gudrun, i-a învăţat bătrînul Wate, care era şi bun războinic, dar şi un sfetnic încercat.

Hetel a socotit că sfatul e înțelept, şi l-a primit. Herwig a judecat la fel. Şi Ortwin s-a-mpăcat cu gîndul că trebuie să-ncheie pace.

Un sol cu flamura regală s-a dus în tabăra lui Sigfrid.

Iar Sigfrid, cînd a auzit că Ludwig a venit cu flota şi a răpit-o pe Gudrun, s-a învoit să facă pace cu cei doi regi: Hetel şi Herwig.

Pacea s-a încheiat îndată, pe țărmurile Niderlandei. Dar ce folos? Fără corăbii erau parcă legați de mîini.

Toți regii se-adunaseră pe acea coastă-a Niderlandei, cătînd fără nădejdi spre larg.

Wate se frămînta zadarnic.

Şi, tot zadarnic, le cînta bătrînul minesenger Horand un cîntec vechi despre strămoşii regelui hegelingilor, care-au pierit luptînd pe mări.

Pe cînd se petreceau acestea, s-a arătat, pe negîndite, din depărtare un catarg.

De Niderlanda se-apropia un vas mare, plutind încet.

— Vin alți duşmani! a strigat Wate.

— La arme! au poruncit Hetel, Herwig şi Sigfrid, de îndată.

Şi cavalerii — în armuri, cu lănci şi săbii — s-au grăbit să fie gata de război.

Dar cînd se apropie mai bine corabia aceea mare, se desluşi c-avea pe punte nu nişte cavaleri sub arme, ci doar nişte sărmani fugari. Erau pe punte şi femei, bătrîni, bolnavi de toată mîna. Veneau dintr-un ținut pe care îl pustiiseră, de-asemeni, pirații mărilor, normanzii, şi îşi căutau un adăpost, pe-un țărm cît mai îndepărtat. Numai că fiind marea furioasă, toți suferiseră din greu. Aveau nevoie de odihnă, de îngrijire şi de apă, pentru bolnavi, pentru copii.[11]

Un bătrîn ce şedea la proră, ținînd loc de conducător, a strigat către cavaleri:

— Îngăduiți, oameni ai luptei, să poposească pentru-o vreme, aici, nişte năpăstuiți?

— Îngăduim, a răspuns Herwig, ca un stăpîn al locurilor.

Şi ancora s-a coborît, cu scîrțîit, în apa mării.

Fugarii şi-au făcut pe țărm o tabără pe timpul nopții.

Nu mai puteau de fericire că simt, din nou, sub tălpi, pămînt.

Atunci însă... atunci, lui Wate, războinicul mult încercat, i-a încolțit un gînd viclean.

Ce-ar fi să ia corabia acestor bieți oameni fugari şi să pornească-n urmărirea jefuitorilor normanzi?

Gîndul şi l-a şoptit lui Hetel. Hetel l-a-mpărtăşit lui Herwig, şi-apoi lui Sigfrid de Morlanda.

S-au înțeles doar din priviri.

Din gură-n gură, cavalerii au purtat ordinul lui Hetel. Degeaba Horand, cîntărețul, s-a dus-naintea regilor, spunîndu-le că nu e bine să săvîrşească-o nedreptate.

Hetel l-a-mpins pe cîntăreț, s-a urcat cel dintîi pe punte, şi a strigat celorlalți regi ca să ia pildă de la el.

Pînă să poată vedea bine sărmanii oamenii ce se-ntîmplă, cavalerii s-au îmbarcat.

Cîți au vroit să le stea-n față, au fost trîntiți pe loc în valuri. S-a dat semnalul de plecare. Şi-n blestemele celor care vedeau c-au fost prădați de regi, corabia a şi pornit.

În acel ceas, se povesteşte că s-a-nteţit mai rău furtuna. Dar nici unul n-a ținut seama de urletele vîntului şi de mînia apelor, de moartea care îi pîndea din hăurile vinete. Corabia plutea cu greu. Părea în noapte, o fantomă, care aici urca pe creste, şi-aici se prăbuşea sub valuri.

Şi înfruntînd acea furtună, au plutit fără de răgaz, spre coastele normanzilor.

Aici ar fi de povestit că şi Ludwig cu fiul său, plecînd cu prada din castelul regelui Hetel, au avut parte pe drum doar de furtuni.

Şi fiind vasele prea-ncărcate cu-atîta pradă: avuții, aur, obiecte, stofe scumpe şi cele şaizeci de copile, abia puteau înainta, căci vîntul le bătea în față. De-aceea Ludwig hotărî să s-abată din drumul lor şi să găsească o insulă unde să facă un scurt popas.

Dar Hetel, Herwig, Sigfrid, Ortwin şi ne-ntrecutul bătrîn Wate, cu oastea lor de cavaleri, îi urmăreau neobosiți.

Voiau să apuce să se bată cu răpitorii chiar pe mare, pînă cînd ei nu ajungeau în întăritul lor Nordland. Acolo nu puteau pătrunde. Aveau doar o corabie. Şi nici gînd nu putea să fie ca să-şi refacă marea flotă pierdută lîngă Niderlanda, încă mulți ani de-atunci încolo.

Şi plutind ei, cum povesteam, au întîlnit nişte pescari. Iar aceştia văzuseră corăbiile normanzilor trase pe-un țărm de insulă. Era insula Wolpensand.[12]

De-acolo hotărîse Ludwig să-şi ducă pe-ndelete prada pînă în țara lui normandă, cînd se va potoli furtuna.

Hetel a poruncit îndată să se îndrepte cîrmele către insula Wolpensand. Au plutit dar, nu multă vreme, şi Herwig i-a strigat lui Hetel:

— Iată-i! Pirații nordului, într-adevăr, se-află-aici, au acostat în Wolpensand. Îngăduiți, o, rege Hetel, să-ncepem lupta chiar acum.

— Săriți pe țărm, a grăit Hetel, şi nu vă-nduioşați de nimeni care va cere îndurare... Tîlharii mi-au răpit copila, pe Hildeburg — prietena ei — iubita inimii lui Ortwin, şi-averile din Matelana.

— Logodnicele noastre sînt acolo-n tabăra lui Ludwig, în brațele normanzilor, şi noi vrem să le răzbunăm! au strigat tare cavalerii.

Şi lupta a-nceput îndată cu-o furie nemaiîntîlnită. Armurile şi căştile lovite de securi şi spade, de lănci şi pietre, scînteiau. Iar gemetele de durere ale oştenilor căzuți umpleau tot cerul nordului.

Întreaga zi ei s-au luptat. Şi cîntăreții povestesc că de atîtea izbituri săbiile se-nroşiseră, parcă erau vîrîte-n foc. Nici dintr-o parte, nici dintr-alta, nu dădea nimeni înapoi. Ba, parcă se-ndîrjeau mai mult.

În acest timp veni şi noaptea.

Jerbele de scîntei țîşneau din săbiile înroşite pe țărmul mării-n Wolpensand, ca-n fierăria unde Surt, gigantul înfricoşător,[13] îşi pregăteşte armele să lupte cu zeii germani şi să-i doboare din înalt. Totuşi scînteile acestea nu puteau risipi întreaga întunecime ce cădea ca un lințoliu peste zi. Pe cer nu se vedeau nici luna, nici stelele strălucitoare.

Iară în noaptea tot mai neagră, nimeni nu mai era în stare să desluşească-n vălmăşag cine era, sau nu, duşman. Prietenii îi loveau pe prieteni. Şi sîngele curgea-n zadar.

Încît măcelul a-ncetat.

Abia se potolise lupta, şi cavalerii se găteau pentru odihnă, desfăcîndu-şi armele lor zăngănitoare, alţii legîndu-şi rănile, cînd peste locurile luptei s-a auzit un glas puternic:

— Hei, rege Ludwig, te-am căutat întreaga zi în bătălie. Dar te-ai ascuns ca un mişel. Te temi să dai ochii cu mine? Jefuitor, tîlhar de rînd, care ataci femeile cînd nu-s acasă luptătorii! Vino, de-ai cît de cît obraz faţă de cavalerii tăi... Vino să ne-nfruntăm în săbii!...

Strigase Hetel spre normanzi.

Un murmur viu s-a înălţat din tabăra duşmanilor. Cu astfel de cuvinte grele nu mai fusese înfruntat nicicînd vreun alt rege normand.

Ludwig a şi luat sabia şi a răspuns din cortul său:

— Viu, rege Hetel, nu ai teamă. Viu ca să-ţi sap aici mormînt...

Şi, la lumina focurilor din cele două tabere, s-au arătat Ludwig şi Hetel purtîndu-şi săbiile-n mîini.

Hetel avea pe cap un coif, împodobit cu-aripi de-oţel. Lui Ludwig îi lucea pe frunte coroana de rege normand.

S-au repezit ca nişte lupi.

Furtuna se mai potolise. Marea gemea încetişor, ca fiara după ce-i rănită, şi lingea ţărmul nisipos. Şi aerul era ca plumbul. Atîrna greu şi mohorît peste tărîmul nordului.

Nici la un pas n-ar fi zărit Ludwig pe Hetel, hegelingul, de n-ar fi fost aprinse focuri în taberele oştilor.

Şi săbiile s-au izbit. Din ele-au izbucnit scîntei. Şi după-o luptă de trei ceasuri, unul pe altul s-au rănit. Hetel a căzut jos, pe pietre. Armura lui era cam grea. S-a ridicat însă gemînd şi iar s-a repezit spre Ludwig.

Pînă la urmă însă Ludwig a izbutit să îi înfigă lui Hetel lancea sub bărbie.

Bătrînul rege-al Matelanei a-ngenunchiat şi, horcăind, şi-a plecat capul spre pămînt. Wate a şi sărit atuncea, cercînd să-l sprijine pe rege. Dar Hetel i-a şoptit o dată cu ultimul suspin al său:

— Wate, aştept să mă răzbuni!...

Lui Wate i s-a scurs pe chip o lacrimă pînă în barbă. Nu lăcrămase niciodată acest puternic luptător.

— Fii sigur, rege, c-am s-o fac. Închide ochii liniştit. Wate îşi va păstra cuvîntul. Ludwig o să-şi sfîrşească viaţa sub mîna şi sabia mea... i-a rostit el cu glas adînc.

Apoi l-a ridicat pe Hetel şi l-a purtat domol, în braţe, spre focul hegelingilor.

Toţi cavalerii îl urmau, alături de Ortwin şi Herwig, cîntînd un cîntec vitejesc, rămas din timpurile vechi.

Dincolo-n tabăra vrăjmaşă, Gudrun şi cu soaţele ei ascultau cîntecul acela în care se vorbea de Odin, cel ce-i primeşte pe războinici. Iară walkiriile sale le-ntind cupe cu hidromel.

Ştia că-i cîntec pentru morţi.

Auzise şi bătălia, şi clinchetele armelor.

Dar nu putea de loc să creadă că cel răpus e tatăl său.
Sta-n cortul ei şi asculta, strînsă-ntre fetele răpite din Matelana, de normanzi. Un fior rece-o scutura.
Iară inima i se strînsese ca sub o volbură de gheaţă.
Sta-n cortul ei şi tremura.
Şi regele normanzilor era destul de greu rănit. Sîngele îi curgea din braţ. Dar fiul său îl ajută să se întoarcă pînă-n cort, unde îl obloji cu grijă.
— Hartmut, îi spuse regele, după ce rana se închise. Pe cît mă pricep eu la lupte, mîine în zori vom fi învinşi. În tabăra lor este Wate. De el mă tem eu cel mai mult... Furtuna s-a cam potolit. Sînt de părere să plecăm acum cît ei sînt tulburaţi şi nu au timp să privegheze corăbiile de la ţărm.
— Va fi aşa cum porunceşti, a răspuns Hartmut tatălui.
— Ai grijă ca pe nesimţite... să ne urcăm şi să pornim. Lasă aicea corturile, să nu se ştie c-am plecat...
— Dar Gudrun s-ar putea să strige, şi să-i vestească pe ai săi...
— Ameninţ-o că de-o să strige le omorîm pe Hildeburg, ca şi pe celelalte fete... De mila lor ea va tăcea...
Cum a cerut regele Ludwig, aşa a poruncit şi Hartmut. Şi spre norocul lor bătea vîntul spre Ţara Nordului.
Încet, încet, s-au strecurat, s-au urcat iute pe corăbii, au întins toate pînzele, şi au plutit către Nordlanda.
Spre dimineaţă, hegelingii au ridicat un rug uriaş.L-au aşezat, pe rug, pe Hetel, cîntîndu-i cîntece de jale.
Şi Ortwin, cu o faclă-n mîini şi cu durerea strînsă-npiept, a aprins crengile de pin.
Focul a izbucnit uşor, licăritor şi cu scîntei, învăluind trupul lui Hetel. Cenuşa lui au aşezat-o într-o urnă scobită-n piatră, clădind deasupră-i o movilă, în care au înfipt o lance.
Apoi, neîncetînd să cînte, cavalerii şi-au pus din nou căştile lor grele, de fier, şi s-au întors către duşman. Dar pas de unde să-l mai ia.
Mai erau corturile-n zare, însă normanzii nicăieri.
Au cercetat loc după loc, prin Wolpensand, şi n-au găsit nici rămăşiţă de normand.
Plecaseră, neîndoielnic.
Herwig era cel mai furios. Fusese-acolo, lîngă Gudrun, şi-acuma iarăşi o pierdea.
— S-o luăm îndată după ei şi să-i ajungem, să-i lovim! îşi îndemna el cavalerii. Ortwin, tu ne vei însoţi?...
— Sigur că da, glăsuia Ortwin. Ludwig şi Hartmut vor plăti crimele ce le-au săvîrşit... Wate, să ne gătim de drum!...
Sigfrid, regele din Morlanda, era gata, de-asemenea, să-i însoţească pe regele din Niderlanda şi pe Ortwin de Matelana.
Bătrînul Wate-şi înălţase flamura spre oştenii săi, cînd iarăşi Horand, cîntăreţul, s-a dus în faţa regilor, spunîndu-le în acest fel:
— V-am sfătuit şi-n Niderlanda ca să nu faceţi nedreptatea ele a răpi corabia acelor bieţi oameni fugari. N-aţi ascultat, şi iată, Hetel e sub movila de pe ţărm. Gîndiţi-vă că-n vremea asta normanzii s-au depărtat mult. Şi vîntul, care-a bătut ieri spre miazănoapte, s-a-ntors. Astăzi ne este împotrivă. Pînă s-ajungem în Nordlanda, Ludwig va fi la adăpost. Castelul

va fi apărat. N-o să putem să debarcăm. Oştenii ne sînt osteniți. Să ne întoarcem. Şi să-ncepem să construim o nouă flotă. Să pregătim alți cavaleri. Şi astfel vom putea-ntr-o zi să debarcăm noi în Nordlanda. Pe Ludwig să-l urcăm în lănci...

Cei trei regi au rămas pe gînduri. Cîntărețul ştia ce spune. Drumul nu le era cu spor. Pierdeau zadarnic alți oşteni.

Sigfrid a rostit cel dintîi:

— Horand a spus doar adevărul...

Ortwin a întărit şi el:

— Cred că Horand are dreptate...

Şi Herwig, cel mai îndîrjit, a trebuit să se supună părerii celorlalți doi regi, pentru că singur n-avea cum să mai ajungă pînă-n nord.

Plini de mîhnire, cei trei tineri, cu cavalerii ce-i aveau, s-au dus către corabie.

Au plecat — Sigfrid în Morlanda, Ortwin spre Matelana lui, şi Herwig către Niderlanda.

Nu au rămas în Wolpensand decît cîteva corturi goale şi o movilă de pămînt, avînd o lance-nfiptă-n ea.

La despărțire, cei doi tineri, Ortwin şi Herwig şi-au jurat că orice-ar fi să se întîmple, să se întoarcă într-o zi şi să-şi scape iubitele din ghearele duşmanilor.

— Cunoscînd dar acestea toate, spuseră minesengerii, să ne întoarcem iar la Gudrun, la Hildeburg şi celelalte copile de la Matelana.

Aflaseră pe drum că Hetel fusese doborît de Ludwig. Gudrun plînsese disperată.

Ajunse apoi în Nordlanda, la țărm au fost întîmpinate de Gerlind, soția lui Ludwig, şi de Ortrun, copila ei.

— În sfîrşit, a rostit regina, fiica lui Hetel cel trufaş binevoieşte să coboare pe țărmul unui prinț normand... Şi, izbucnind în rîs sălbatic, mîndra Gerlind a mai urmat: Ce zicea tatăl tău, fetițo? Că Ludwig e vasalul său, şi Hartmut, viteazul meu fiu, nu este demn de mîna ta? Ei bine, a sosit şi vremea ca să te rogi tu singură de Hartmut să-ți fie bărbat.

Gudrun abia se coborîse pe țărmul aspru din Nordlanda. Durerea pentru tatăl ei o mistuia pînă-n adînc. Nu ştia ce-i aduce soarta aici, în Țara Nordului, şi totuşi s-a întors spre Gerlind şi a privit-o drept în ochi:

— Vă înşelați! i-a spus reginei. Eu sînt logodnica lui Herwig! Şi am să fiu soția lui. Herwig nu este un războinic din cei ce jefuiesc cetăți, cînd sînt plecați apărătorii. Nu luptă cu femeile, nu lasă pruncii-nfometați, şi mamele jelind amar. Şi totuşi, nu mă aşteptam din partea voastră, doamnă Gerlind, să insultați pe o prințesă, în loc să-i urați „bun venit”, cum este datina la noi...

Gerlind a pus mîna pe spadă. Şi capul blond al dulcei Gudrun ar fi căzut atunci în mare, de nu ar fi oprit-o Hartmut.

— Mamă, a glăsuit reginei. Eu am făcut, e drept, o crimă, doar ca s-o dobîndesc pe fata regelui hegelingilor! Şi nu doresc s-o pierd acum, prin vorbele necugetate pe care le-ați schimbat voi două... Ortrun!... a grăit sorei sale, te rog, ai grijă tu de ea. Cu vremea se va îmblînzi şi va primi să-mi fie soață. Du-te, Gudrun, du-te cu Ortrun. Poți să o iei pe Hildeburg şi poți să

iei şi alte fete din cele-aduse în corăbii să te slujească, să te simţi, la noi, la fel ca şi în Matelana...

Aşa a-nceput, în Nordlanda, captivitatea-ndelungată, în care Gudrun a zăcut vreme de treisprezece ani.

La început, Gudrun a fost tratată ca un oaspete. Lîngă ea şedeau Hildeburg şi toate celelalte fete. Ba, după cît se povesteşte, se-mprietenise şi cu Ortrun, sora cea mică-a prinţului. Ortrun era gingaşă, bună. Se-nduioşa pînă la lacrimi de soarta fetelor răpite. Iară Gudrun îi era dragă şi încerca s-o mîngîie. Cînta ca să-i aline dorul de mamă, frate şi logodnic.

— O să vă-ntoarceţi într-o zi, spunea Ortrun către Gudrun. Fratele meu va înţelege că tu nu poţi să-l îndrăgeşti. Şi am să-i mai vorbesc şi eu. El nu-i atît de rău cum pare. Luptele l-au asprit prea mult. Mai greu va fi cu mama noastră. Regina Gerlind e prea mîndră, şi s-a simţit greu insultată, cînd tatăl tău, regele Hetel, l-a izgonit din Matelana pe Hartmut care te peţea... Dar o să treacă toate astea. Sînt sigură că o să treacă... Haide acum să ne plimbăm cu toate fetele pe ţărm şi să privim mînia mării...

Ortrun o lua de gît pe Gudrun, o-mbrăţişa cu dragoste şi-i dezmierda părul de aur, ce-i luneca-n cosiţe lungi şi mătăsoase, pîn' la glezne.

Uneori însă, venea Hartmut. Ce-i drept, era politicos, însă întunecat la faţă, şi ochii-i scînteiau sub frunte, ca două flăcări albăstrii.

— Gudrun, de ce nu te-nvoieşti să-mi fii soţie, şi, curînd — cînd se va stinge tatăl meu — regina mea peste Nordlanda. Tu ştii că luptătorii noştri stăpînesc toate apele. Iar eu voi fi stăpînul lor. Vei fi regină peste regi. Uită-l pe Herwig. E departe. Din Niderlanda nu mai vine nimeni aicea să te scape. Tu, Trandafir al Nordului, eşti cea mai potrivită soaţă pentru un luptător ca mine. Fii înţeleaptă, te supune... Şi am să-ţi fac o nuntă mare, cum nu s-a mai văzut pe lume. Iară la nuntă am să-ţi dau un munte-ntreg de nestemate. Îl am ascuns în tainiţe pentru aceea ce va fi soţia şi stăpîna mea. Nici o regină n-o să aibă veşminte mai costisitoare, din catifele şi mătăsuri, podoabe de argint şi aur, sute de cai negri ca noaptea, cu care poţi călători pe nesfîrşitele-mi întinderi, sub ceţurile nordului. Ba îţi voi face şi-un castel mai-nalt decît oricare altul, şi-l voi podi cu mozaic, ca regii de la miazăzi; pe-acoperiş voi pune aur şi îţi voi face o grădină chiar în castel, cum am aflat că ar avea regii mauri. Primeşte doar să-mi fii soţie, şi nu mă umili prea mult.

Gudrun îi asculta cuvîntul. Ochii i se uscau de plîns şi faţa i se împietrea. Îşi strîngea pletele la sîn, se ridica, şi, cu mîndrie, îi răspundea prinţului Hartmut:

— Nu eu te umilesc pe tine, deşi ai merita s-o fac. Cuvîntu-mi ar putea să fie ca piatra sură, colţuroasă, să te lovească în obraz, chiar dac-ar fi să-mi aflu moartea, după aceea, de la voi... M-ai luat din casa părintească, pe care-ai jefuit-o toată. Şi, mai ales, m-ai dspărţit de Herwig, logodnicul meu, căruia eu îi voi rămîne credincioasă pînă la moarte. De ce nu vrei să îndrepţi răul pe care tu mi l-ai făcut? Să ne laşi să plecăm acasă, şi-apoi să se încheie pace? Tu nu poţi înţelege, Hartmut, că răul ne-ndreptat aduce întotdeauna un alt rău? Nădejdea voastră stă-n aceea că Herwig nu va îndrăzni să vină-n întăritul Nordland! Credeţi că el nu va-nfrunta pe aprigii oşteni normanzi, fiindcă voi ştiţi că n-are flotă, că e un rege prea sărac. Dar nu vă legănaţi în vise nici tu, nici mama ta, Gerlind. Chiar dacă nu sînt

lîngă Herwig, chiar dacă nici nu voi mai fi, mă simt a lui cu sufletul. Lanțul cel dulce-al dragostei ne-a legat strîns pe amîndoi. Ș-așa va fi pe veșnicie. Te rog acum însă să pleci, să mă lași iară singură, să nu mă întristezi mai mult.

Și Hartmut, Hartmut îndrăznețul, lovit de vorbe-atît de grele — recunoscînd că-i adevăr în tot ce-i spusese copila smulsă de el din Matelana — își aplecă pe dată fruntea, ieșind afară din odaie.

Regina Gerlind îl văzu și crunt se mînie în sine.

Era nespus de rea regina. Ochii îi erau ca de șarpe, și gura, cu buze subțiri, scotea doar cuvinte de hulă.

Toți luptătorii din Nordlanda, cît erau ei de îndrăzneți, simțeau o teamă-n inimă, numai cînd o vedeau pe Gerlind. Căci ea se supăra prea lesne, și-atunci pe nimeni nu ierta. Pe Ludwig ea-l făcuse crud. Ea îl silea pe prințul Hartmut să fie neîndurător. Ea-i trimisese-n Matelana, să o răpească pe Gudrun. Și-acum, văzînd pe fiul ei izgonit iarăși de copilă, se mîniase și mai rău.

Prin vorbele-i meșteșugite, îl îndemnă pe prințul Hartmut să plece la un nou război, cu oștile, pe-ntinsul mării.

— Pleacă, și lasă-mă pe mine să o înduplec între timp, îi glăsui regina Gerlind. Cînd ai să te întorci acasă, ea singură se va ruga... Da, în genunchi se va ruga, să te-nvoiești a-i fi tu mire...

Hartmut a plecat la război, precum îl îndemnase Gerlind și cum încuviințase Ludwig. Corăbiile-i au umplut marea. Și în corăbii, luptătorii, înarmați, dîrji și fioroși, cîntau cu glasuri groase astfel:

— O! Halala! Pe lumea asta
Noi sîntem regii mărilor,
Săbii de aur vrem s-avem,
Și cele mai frumoase fete
Să ne danțeze-n danț vioi,
In timp ce vom sorbi din cupe
Licoarea dulce: hidromel.
O! Halala! Pornim la luptă.
Coastele s-or împurpura,
Curînd, de focurile noastre
Și sîngele care va curge...
O! Halala! Pornim la luptă
Noi sîntem regii mărilor...

Dar abia dispărură-n zare corăbiile, avînd la proră capete mari, verzi, de balaur, abia de se topiră-n cețuri lucirile de lănci și săbii, și glasurile aspre, groase, se mistuiră-n depărtări, că Gerlind se și repezi în încăperile Gudrunei.

— Nu ai primit să fii regină... ei, bine, vei fi slujnică! îi strigă fetei, cu mînie.

— Mamă! se ridică Ortrun numaidecît în apărare. Nu este drept... Ce vrei să faci?

— Tu, Ortrun, îi mai rosti Gerlind, ai dovedit o slăbiciune ne-ngăduită pentru Gudrun, ce ne jigneşte pe noi toţi... Vei sta de astăzi înainte închisă în odaia ta. Cu Gudrun nu mai poţi vorbi. Pieri dinainte-mi chiar acum!...

Şi apoi Gerlind porunci ca fetele din Matelana să-şi schimbe-ndată toate rochiile cu haine proaste, peticite.

— De-azi-nainte o s-aveţi grijă de păsări şi de porci. Veţi locui cu slugile! ţipă regina mai departe. Iară Gudrun va spăla rufe, şi va dormi, nu-n încăpere, ci jos, în grajdul vitelor, pe paie umede, murdare!

— Dacă îi hotărîţi Gudrunei această nemiloasă soartă, vreau s-o împărtăşesc şi eu! zise şi Hildeburg, daneza. Fratele ei, Ortwin, acela ce stăpîneşte Matelana, îmi este drag, iar eu, cu Gudrun, de mici am crescut împreună, nedespărţite niciodată.

— Bine, de ţii atît la ea, şi nu vreţi să vă despărţiţi, dormi şi tu, Hildeburg, în grajd! Dar veţi spăla-mpreună rufe. Şi nu uita că în curînd vine toamna cu ploile. Apoi şi iarna, cînd pe-afară va ninge şi va îngheţa. Ce zici? Acum mai dormi cu Gudrun?

— Adevărata prietenie nu se-nspăimîntă nici la greu, i-a dat răspuns trufaşei Gerlind, prinţesa Hildeburg, daneza.

Şi, precum a hotărît Gerlind, toate fecioarele răpite au fost îndată coborîte în încăperea slugilor, iar Gudrun şi cu Hildeburg într-un grajd vechi, dărăpănat.

Venise toamna cea vrăjmaşă. Marea vuia şi se izbea, ca un balaur negru-vînăt, de stîncile Ţării de Nord. Şi, printre stînci, în haine rupte, desculţe şi mai mult flămînde, Gudrun şi Hildeburg spălau, zi după zi, rufele-n mare. Mîinile le-ngheţau în apă. Vîntul le biciuia obrajii. Şi-adeseori cădeau pe cale, cînd se-ntorceau către castel, împovărate tot mai mult, cu muncă, de regina Gerlind.

Noaptea, cînd se culcau trudite, n-aveau cu ce se înveli, şi tremurau ca două frunze, pînă în ziua următoare, cînd, nedormite, se sculau, luau legăturile cu rufe şi se porneau iar către mare.

— Gudrun, grăia cîteodată cu deznădejde Hildeburg, priveşte c-a trecut şi toamna. A venit iarna cea geroasă. Pămîntul tot e îngheţat. Şi primăvara se apropie. Curînd apoi va fi şi vara, cînd bărcile normanzilor or să se-ntoarcă de la pradă. Hartmut, sătul de aşteptare, te va sili atunci la nuntă. Şi pe noi ne va mărita cu luptătorii lui sălbatici. Ce-o fi cu Herwig şi cu Ortwin? Poate că nu vor mai sosi!

Şi Hildeburg o lua pe Gudrun de gît şi începea să plîngă.

— Nu trebuie să ne lăsăm pradă tristeţei, Hildeburg. Herwig, desigur, va veni! Şi cu el va sosi şi Ortwin, fratele meu, iubitul tău, îi spunea Gudrun prietenei. Fii tare, draga mea, fii tare! Mai e puţin şi vom scăpa...

Şi cîntăreţii povesteau, în vremurile de demult, că-n acest fel a trecut vara.

Şi-au mai trecut şi alte veri. Hartmut s-a-ntors cu luptătorii. Au adus iarăşi pradă multă şi fete — care mai de care mai mîndre, mai încîntătoare. Dar Hartmut nu voia să ştie decît de Gudrun cea frumoasă, de Trandafirul Nordului, cea prefăcută-n slujnică de mama lui, de cruda Gerlind.

Şi ea îl înfrunta mereu.

— Va veni Herwig, îi spunea. Şi mă va lua-ntr-o bună zi. Sînt sigură că va veni. Decît să fiu soţia ta, mai bine mor pe ţărmul mării!

— Atunci să moară, zicea Gerlind, aflînd ce-i răspunsese Gudrun fiului său, prințului Hartmut. Şi o punea la munci mai grele, s-o nimicească mai curînd.

Şi au trecut şi alte toamne. Au venit alte ierni la rînd.

Şi treisprezece ani s-au scurs, parcă s-ar fi tîrît pe drum.

Gerlind se făcea tot mai aspră şi chinuia nespus pe fete.

Cînd viscolul sufla turbat şi îngheța totul în jur, cînd fiarele se ascundeau, de spaimă, în bîrlogul lor, Gerlind le trimitea pe Gudrun şi Hildeburg la țărmul mării, cerîndu-le ca rufele să-ntreacă-n albul lor zăpada.

Nu le ținea pe-acestea-n viață decît dorul de-a-şi revedea iarăşi căminul părăsit şi pe logodnicii iubiți.

Gudrun îi arăta atunci prietenei sale Hildeburg inelul scump, micuț, de aur, pe care i-l dăduse Herwig în seara cînd s-au logodit. Şi Hildeburg, roşindu-se, scotea şi ea din sîn inelul pe care îl primise-n dar de la îndrăgostitul Ortwin.

Şi-aşa doar se mai mîngîiau, în toiul nopților de iarnă, cînd valurile se izbeau de stîncile din țărm, urlînd, şi viscolul se strecura şi-n adăpostul lor de lemn, întunecos şi înghețat.

Acuma trebuie să spunem că în castelul Matelanei, la fel ca şi în Niderlanda, se făcuseră pregătiri.

Herwig nu mai avea răbdare. Era sărac, şi cu greutate putuse să adune aur, ca să îşi facă noi corăbii.

Nopțile, toate nopțile, nu se gîndea decît la Gudrun. Se zvîrcolea şi făcea planuri cum o s-ajungă în Nordlanda şi cum o s-o îmbrățişeze pe credincioasa sa iubită.

Oamenii lui, trimişi anume să cerceteze ce se-ntîmplă în ținutul normanzilor, aflaseră că draga lui îndura chinuri peste chinuri, fiindcă nu se-nvoia să fie noră lui Ludwig şi Gerlindei.

Ortwin şi Wate, de asemeni, pregăteau o oştire nouă. Puțini mai rămăseseră dintre bătrînii cavaleri care fuseseră cu Hetel, regele mort în Wolpensand.

— Oastea pierdută-ntr-un război se-nlocuieşte anevoie, glăsuia cîntărețul Horand. La fel este cînd tai pădurea. Copacii se doboară lesne, dar alții se ridică greu.

Numai că Wate se-ngrijise să pregătească noi războinici, chiar din clipa cînd se-ntorsese din lupta de la Wolpensand. El strînsese pe toți băieții mai mari de şase-şapte ani şi-i învățase să se lupte cu sabia, lancea şi arcul. Să călărească, să vîslească, să înoate în apa rece, să ia cu asalt zidurile.

Şi-acuma, după-atîția ani, în Matelana se găsea o oaste mult mai pregătită decît o avusese Hetel.

Primiseră şi ajutoare: corăbii noi şi cavaleri de la regele din Morlanda.

Ceasul cel mare se-apropia.

Veştile alergau mai iute, din Niderlanda în Morlanda, şi de-acolo la hegelingi. Şi prin răvaşe se vorbea numai de Gudrun, Hildeburg, de celelalte prizoniere, ca şi de Hartmut şi de Ludwig, şi, mai ales despre Gerlind, „cățeaua cu părul cărunt şi cu colții înveninați”, cum o numea într-una Wate.

Ceasul cel mare se-apropia!...

Venise iarăşi primăvara. Era pe la-nceputul ei. Sloiuri, ce-i drept, se mai vedeau în mare aproape peste tot. Însă şuvoaiele din munți curgeau cu coame pe spinare. Şi păsările se-ntorceau la cuiburile părăsite. Soarele ridicase capul său lucitor, de după nori, cătînd cu ochii mari spre oameni.

Gudrun cu Hildeburg erau, într-una din aceste zile, pe țărmul mării şi spălau.

Picioarele le sîngerau pe sloiurile de la țărm. În acea zi ninsese iar. Vîntul sufla din miazăzi. Ele spălau cu hărnicie.

Deodată au văzut zburînd o lebădă deasupra lor.

Lebădă, în acele zile, cînd soarele şi-arată chipul, dar vîntul încă şuieră, nu mai văzuseră nicicînd.

Fetele şi-au înălțat capul. Cosițele le fluturau.

Şi lebăda le glăsui:

— Dragele mele chinuite, Gudrun şi Hildeburg, să ştiți că vremea rea se depărtează, şi vor veni zile senine... Astfel le spuse lebăda, şi-ntinzîndu-şi aripile, se depărtă din nou spre larg.

Ele tot nu se dumireau şi nu puteau să înțeleagă că lebăda care vorbise nu era pasăre de rînd, ci era zîna mărilor, care voia să le vestească despre sfîrşitul suferinții pe care o-nduraseră.

— Lebădă!... Lebădă!... mai stai, strigară după ea, în cor, şi Hildeburg, şi blonda Gudrun.

Dar pasărea nu se întoarse, şi dispăru cît ai clipi.

Noaptea aceea fetele se frămîntară necurmat, gîndind la ce-avea să se-ntîmple.

Vestiră şi pe celelalte tovarăşe de suferință despre ciudata lebădă venită pînă în Nordlanda, să le aducă bucurie, şi care — lucru minunat — le cunoştea şi numele.

A doua zi se începu altă vifornită pe mare. Soarele-şi ascunsese fața sub nişte nori întunecoşi. Un vînt tăios le muşca trupul celor două sărmane fete, plecate cu mormane grele de rufe, să le spele-n mare.

Din larg, valuri se năpusteau pe țărm, cu spumă în torente. Şi valurile le-nghețau mîinile şi picioarele. Iar prin veşmintele subțiri vîntul trecea în voia lui.

Pe cînd spălau cu-atîta trudă rufele celor din castel, Gudrun auzi, dintr-o dată, un plescăit în apa mării.

Ridică fruntea puțintel, şi într-o barcă ea zări doi tineri cavaleri vîslind.

— Hildeburg! Vin doi cavaleri, apucă Gudrun s-o vestească. Priveşte... Vin spre noi cu-o barcă...

— Hai să fugim şi să ne-ascundem, răspunse fata ruşinată. Căci avem rochii peticite, sîntem ca roabele, desculțe, şi cavalerii au să rîdă sau au să ne disprețuiască.

Fetele se şi pregătiră s-o ia la fugă, după stînci. Gudrunei însă îi scăpă din mînă o cămaşă scumpă, care era chiar a reginei. Marea o luase şi-o ducea. Dar unul dintre cavaleri prinse cu vîsla rufa albă.

Vîntul sufla şi-i răvăşea Gudrunei părul peste ochi. Fața abia i se vedea. Şi cavalerul întrebă:

— Vă rugăm, nu vreți să ne spuneți al cui este acest castel?

— Al regelui Ludwig, normandul, răspunse Hildeburg, daneza. Dă-ne cămaşa, să plecăm...

— Aşadar, e adevărat, se bucurară cavalerii, sărind numaidecît pe țărm. Ne-a îndrumat bine pescarul cu care am vorbit în larg...

— Dar de-o prințesă n-ați aflat — pe nume Gudrun? Nu-i pe-aici? mai spune unul dintre ei.

Gudrun simți că-şi pierde firea. Coşul pe care îl ținea îi lunecă, şi rufele se risipiră toate-n valuri.

— Gudrun? şopti încet copila, Gudrun? Ea a murit de mult...

Atunci tînărul nou sosit îşi puse mîinile pe ochi şi începu să hohotească.

— Gudrun?... Gudrun s-a prăpădit?... Nu pot să cred!... Nu pot să cred!... Noi am întîrziat prea mult...

— Dar Hildeburg, altă prințesă? mai întrebă şi celălalt tînăr. De soarta sa nu ştiți nimic?

— Hildeburg? A murit şi ea, spuse, la rîndul său, daneza. Ortwin — căci el era acesta — se făcu galben ca un mort.

Văzînd însă prințesa Gudrun că dragii ei — iubit şi frate — se află-atît de zguduiți, n-a vrut să-i mai îndurereze. Şi-a dat cosițele de-o parte, ținîndu-le cu mîna dreaptă, şi apropiindu-se de Herwig, i-a spus:

— Atîta m-am schimbat că nu mă mai poți recunoaşte, tu, rege Herwig şi logodnic?

— Nici tu pe mine? a rostit şi Hildeburg dragului său, chipeşul prinț al Matelanei.

— Voi sînteți? au strigat cei doi, şi amețiți de bucurie, nu ştiau cum să le privească, ce să le-ntrebe mai întîi, şi ei înşişi ce să le spună.

Pînă la urmă, fără vorbe, tuspatru s-au cuprins în brațe.

Şi amîndoi şi-au sărutat iubitele cu mîini asprite, aproape goale-n vîntul rece şi sub ninsoarea cenuşie, din cerul trist al nordului.

— Haideți, veniți cu noi în barcă, glăsui Herwig, mai întîi, strîngînd-o pe Gudrun la piept. Nu pot să te mai las aici...

— Nu, Herwig... şi nu, dragă Ortwin, spuneau Gudrun şi Hildeburg. Noi nu putem veni cu voi. Mai sînt şi celelalte fete.

Herwig şi Ortwin au zîmbit:

— Poate credeați că le-am uitat? Nu. Anii-aceştia n-au trecut, dragele noastre, în zadar. În Niderlanda, Matelana şi în Morlanda s-a făcut o flotă nouă, şi acum venim să vă scăpăm pe toate. Şi mai dorim să pedepsim întreaga crimă săvîrşită de Ludwig, regele normand. În largul mării se găsesc corăbiile şi cavalerii, care aşteaptă doar un semn, ca să pornească la atac... Acum plecăm să vestim flota.

Şi-amîndoi au sărit în barcă şi s-au îndepărtat de țărm, fluturînd mîinile spre fete.

Ele-au mai stat încă puțin, şi Gudrun i-a spus prietenei:

— Haide acuma la castel!

— Dar rufele? s-a-ngrozit fata. Stăpîna ne va biciui.

— Robia ni s-a terminat, a grăit Gudrun. Lasă-le! De mîine vom fi libere.

Şi Gudrun a-nceput să rîdă, întîia oară de cînd Hartmut o adusese în Nordlanda.

Apoi au plecat amîndouă pe calea-ntoarsă, spre castel.

Regina le-a văzut venind.

— Unde sînt rufele, răspundeți, slujnice leneşe? Răspundeți!... De nu, pun să vă biciuiască...

Gudrun i-a dat răspuns reginei, ca-ntotdeauna, liniştită, şi neplecîndu-se de fel:

— Ar trebui să vă gîndiți, cel puțin azi, cum vă purtați cu noi, prințese-n ospeție. Şi aş putea să vă vestesc că mîine, poate, eu voi fi stăpînă în castelul vostru...

Gerlind a încremenit.

— Vei fi stăpînă? a zis ea. Atunci... dacă-nțeleg eu bine... te învoieşti a fi lui Hartmut soție, începînd de mîine.

Şi nemaiaşteptînd regina nici un răspuns de la Gudrun, s-a îndreptat spre sala unde sta Hartmut — încruntat — pe-un jilț şi asculta un cîntăreț spunînd povestea despre Tyr, steaua norocului în viață, steaua care-i călăuzea pe oamenii din nord, pe mări.[14]

— Feciorul meu, i-a spus lui Hartmut. Cu biciul şi cu suferința am îmblînzit-o pe fecoiara regelui omorît de Ludwig. Du-te şi o ia în stăpînire. Va asculta porunca ta...

Hartmut s-a ridicat din jilț.

— Gudrun? Mi se supune mie, acum, după atîția ani?

Şi, alergînd, s-a dus spre locul unde era Gudrun, în zdrențe, şi-l aştepta. Ştia că Hartmut o să vină.

— Mi-a spus regina că de mîine doreşti a fi aici stăpînă... a grăit Hartmut răguşit.

— Doresc, şi cred că am să fiu, i-a dat răspuns fiica lui Hetel.

Regina se grăbise-n urma prințului Hartmut, fiul său.

— Aduceți preotul îndată ca să-i cunune-n seara asta pe Hartmut şi prințesa Gudrun, porunci unor slujitori.

Hildeburg se uita uimită. Nu cunoştea planul Gudrunei, şi tremura de frig şi spaimă.

— Ce ai de gînd? o întrebă.

— Am să-ți răspund, dar mai tîrziu, îi murmură Gudrun zîmbind.

Apoi se-ntoarse spre regină: Gerlind, voi m-ați numit prințesă. Dar eu mă văd încă în zdrențe. Să mi se dea deci straiele cu care am venit aici, îi spuse ea, poruncitoare. Prințesa Hildeburg, de-asemeni, vreau să-şi primească hainele potrivite cu rangul său. Şi toate celelalte fete să fie iar înveşmîntate, precum erau în acea zi, cînd prințul Hartmut le-a răpit. Nu azi, ci mîine am să fiu în brațele mirelui meu. Dar pîn-atuncea vreau să am suita ce mi se cuvine.

Voia i-a fost îndeplinită. Veşmintele le-au fost aduse tuturor fetelor, îndată. Şi Gudrun a plecat spre sala unde se pregătise cina, urmată de-un măreț alai.

În capul mesei şedea Ludwig, şi, lîngă el, de-o parte, Gerlind, de cealaltă, prințesa Gudrun.

Pe chipul ei se întorsese lumina de odinioară, şi strălucea de bucurie, nu fiindcă se găsea la masă cu regele şi cu regina, ci pentru că-n curînd urma să fie lîngă dragu-i Herwig.

După ceremonia mesei, Gudrun s-a ridicat îndată, şi-urmată de alaiul său s-a dus în încăperile unde dormiseră-nainte de a fi fost trimisă-n grajduri.

Acolo, ea şi Hildeburg au povestit şi celorlalte ce s-a-ntîmplat de dimineață, cum au venit Herwig şi Ortwin, şi cum le vor elibera, poate chiar în aceeaşi noapte.

S-au strîns apoi lîngă ferestre, privind cerul de plumb normand, desigur, cea din urmă oară.

Spre dimineață, s-au văzut întîi nişte catarge mici, apoi corăbiile de luptă. Pe punți se aflau hegelingii, cavalerii din Niderlanda şi cei ai regelui Morlandei.

Pînzele erau vinete.

Trompetele au început să sune tare, de pe ziduri.

Ludwig şi Hartmut au ieşit pe țărm, cu săbiile-n mîini, urmați de luptătorii lor.

Gerlind s-a înarmat şi ea.

Şi minesengerii cîntau că lupta care a urmat a fost atît de-ngrozitoare, cum nu se mai văzuse încă, în miazănoapte, pîn-atunci.

Wate, cu barba spulberată, şi sabia în mîna dreaptă, căută în primul rînd pe Ludwig. Găsindu-l, l-a-ncolțit pe dată. Ludwig s-a tot dat înapoi — pînă se-mpiedică de-o stîncă, şi acolo Wate-i tăie capul.

— Hetel!... aşteaptă... Vine Ludwig, aşa cum ți-am făgăduit! a strigat Wate, cu glas gros, spre zările înnegurate, unde credea că e Walhala.

În vremea asta, prințul Hartmut lupta, la rîndul lui, cu Ortwin. Şi fiind un luptător destoinic şi mai puternic decît Ortwin, era mai gata să-l răstoarne, cu lancea, şi să îl ucidă.

Dar chiar atunci fiul lui Ludwig ridică ochii spre castel. Şi în dreptul unei ferestre văzu pe mama sa, Gerlind, dîndu-i unui oştean o armă, şi înțelese că regina trimisese pe-un ucigaş ca să îi ia viața Gudrunei. Îşi dete seama totodată că ceea ce voia Gerlind întrecea orişice măsură, față de-o fată chinuită vreme de treisprezece ani.

Şi neținînd seama de sine că se afla-n primejdie, Hartmut îi porunci de jos normandului care pleca să o lovească pe Gudrun:

— Mişelule, n-o asculta pe mama mea, regina Gerlind! Să nu-i faci nici un rău prințesei, altminteri vei avea de-a face cu mine însumi, mai tîrziu.

Normandul s-a înspăimîntat de-amenințările lui Hartmut. N-a ascultat-o pe regină. Şi Gudrun a rămas în viață.

Această faptă l-a salvat, după aceea, şi pe el, precum se va vedea îndată. Căci Herwig a băgat de seamă că Ortwin e amenințat de Hartmut, prințul din Nordlanda. Şi-a sărit iute-n ajutorul fratelui preaiubitei sale, lovindu-l pe Hartmut cu lancea. Era chiar gata să-l răpună. Şi poate îl şi răpunea, dar Ortwin l-a rugat să-l ierte, spunîndu-i că Hartmut oprise mîna oşteanului normand, trimis la Gudrun, s-o ucidă.

Astfel l-au luat doar prizonier.

La porțile-nalte, de fier, pe care le-ncuiase Gerlind, Wate, cu hegelingii lui, loveau cu-atîta-nverşunare, încît părea că însuşi Tor se coborîse din Walhala şi izbea tare cu ciocanul, dorind să intre în castel.[15]

Porțile au fost sfărîmate. Şi Gerlind, prea înfricoşată, aflînd că Ludwig a căzut şi că normanzii sînt învinşi, şi-a pus haine de slujnică, şi a fugit pînă la Gudrun. Căzîndu-i înainte, îi săruta picioarele şi o ruga, plîngînd, s-o ierte, să o scape de he- gelingi.

Gudrun, cu inimă miloasă, văzînd-o în nenorocire, şi-a uitat toată supărarea şi a ascuns-o în încăpere, după o draperie largă. Tocmai atunci intra şi Wate. Necruțător, războinicul a întrebat-o unde-i Gerlind. Şi cum Gudrun n-a vrut să-i spună, Wate şi-a pus oştenii săi să scotocească peste tot, pînă-au aflat-o pe regină. Degeaba Gudrun l-a rugat să mai amîne pedepsirea. Wate nu s-a înduplecat. El a tîrît-o pe Gerlind, de sub ochii fecioarei Gudrun, pe scările de la intrare, şi-acolo, dintr-o lovitură i-a despărțit capul de trup.

Voia s-o taie şi pe Ortrun, ca fiind din neamul ucigaş. Abia a apărat-o Gudrun, povestindu-i despre copilă că, încă de la început, îi dovedise dragoste şi îi fusese ca o soră în vremurile de restrişte. Pînă în ultimele zile nu încetase să o roage pe mama ei să se-mblînzească şi să nu le mai chinuie pe Gudrun şi pe Hildeburg.

Dintre oştenii nordului prea puțini au scăpat cu zile. Castelul a fost ars şi el. Şi toate-ntăriturile au fost sfărmate, nimicite, şi pietrele zvîrlite-n valuri.

Wate voia să-i pedepsească şi mai departe pe normanzi. Şi Herwig, Ortwin şi oştenii regelui Sigfrid din Morlanda erau chiar gata pregătiți să intre în afundul țării, să jefuiască şi să ardă.

Însă tot Gudrun i-a rugat să mai amîne hotărîrea, zicînd că îi este dor de Hilda, de mama ei ce o aşteaptă de-atîția ani, cu-nfrigurare. Să nu mai întîrzie deci pe coastele normanzilor.

Numai la vorbele acestea, regii şi cu bătrînul Wate s-au învoit să mai amîne, pentru o vreme, pustiirea pămînturilor de la nord.

Încet, încet s-a stins şi focul. Şi trîmbițele-au amuțit. Herwig cu Ortwin şi cu Wate, cu fetele eliberate, au pornit către Matelana.

În drum, au făcut un popas pe coastele Wolpsensand, unde-ntre timp se înălțase un monument regelui Hetel, alături de o mînăstire.

S-au plecat toți şi-au pus coroane la capul celui ce pierise în luptă cu bătrînul Ludwig.

Ca prizonieri, aveau cu ei pe Hartmut şi pe sora lui — pe care-o ocrotea Gudrun — şi zece cavaleri normanzi.

Pe Hartmut a vrut să-l înjunghie de două ori bătrînul Wate, pe cînd călătoreau pe mare. Dar Herwig iar i-a amintit cum el a scăpat-o pe Gudrun, cînd mama lui, reaua regină dăduse ordin s-o ucidă. Şi l-a rugat să mai amîne şi-această pedepsire. A doua oară l-a scăpat, de-aceeaşi moarte, prințul Ortwin, spunînd că vrea să-l aibă rob.

Vă-nchipuiți, de bună seamă, cum i-au primit în Matelana pe-aceia care se-ntorceau — mai ales pe prințesa Gudrun şi pe prințesa Hildeburg. Țărmul vuia de aclamații. Wate o însoțea pe Gudrun. Şi fata a căzut la pieptul mult încercatei sale mame.

Mama şi-a luat cu ea copila într-un iatac şi-au stat de vorbă. Şi-au amintit de fostul rege, de zilele de multe trecute. Au plîns şi s-au îmbrățişat.

Apoi s-a dat un ospăț mare, la care-a luat parte şi Sigfrid, venit anume din Morlanda. Şi, la acest ospăț de seamă, Wate, cu glasul răguşit, fiindcă sorbise multe cupe, a început să cînte tare gloria hegelingilor ce pier luptînd pe-ntinsul mării şi-n insulele nisipoase, căci ei se urcă în Walhala şi stau alăturea de Odin.

A luat apoi încă o cupă cu hidromel şi a golit-o în cinstea celui îngropat în Wolpensand, sub o movilă, în care a înfipt o lance.

— Hetel! a glăsuit bătrînul, scoţîndu-şi sabia din teacă, şi stînd parcă în faţa umbrei pe care-ar fi dorit s-o vadă. În nord am contenit măcelul, doar fiindcă Gudrun se grăbea să îşi îmbrăţişeze mama. Şi socotesc că am greşit. Căci setea mea de răzbunare nu este încă potolită. Şi cred, Hetel, că nici a ta. Voi face însă din feciorul, pe care l-ai adus pe lume, cel mai războinic dintre regi. Eu îl voi însoţi în lupte şi îl voi sfătui pe Ortwin. Şi nu voi avea linişte pînă ce ultimul normand nu va plăti, cu viaţa lui, moartea ta de la Wolpensand. Iar Ortwin va avea alături pe Herwig, ginerele tău, ca şi pe Sigfrid din Morlanda. Îi voi sluji pe cîteştrei, şi-i voi uni pentru război!...

Spunînd cuvintele acestea, Wate şi-a ridicat spre slăvi sabia lată, de oţel, de-atîta ori însîngerată, şi-a mai strigat din răsputeri:

— În numele strămoşilor, care nu cunoşteau iertarea, îi voi uni pe tineri pentru război!...

— Uneşte-i, însă pentru pace! a glăsuit atunci Gudrun, ridicîndu-se de la masă şi apropiindu-se de Wate. Sînge a curs, şi prea destul. Castele-au ars, şi au pierit atîţia prunci nevinovaţi. Nu răzbunare, ci dreptate, iată ce doresc tinerii!

— I-adevărat ce spune Gudrun, a întărit şi Hildeburg.

Şi Hilda a rostit la fel.

— Tu, Wate, nu te supăra, a mai urmat prinţesa Gudrun, lipindu-se de pieptul lui, ca-n vremea cînd era micuţă şi cînd Ortwin o necăjea. Tu ne-ai crescut cînd eram mici. Ne-ai fost asemeni unui tată. Dar suferinţă a fost destulă. Vrem pace, Wate, nu război...

Şi tot atunci, se povesteşte că ar mai fi sosit acolo, pipăind lespedea cu băţul, şi cîntăreţul regilor, Horand, cu părul alb ca spuma de pe întinsul mărilor.

În urma luptelor purtate, bătrînul îşi pierduse văzul.

Şi el a început să cînte cu glasul lin, tremurător:

— Gudrun a noastră-are dreptate. Ascultaţi!... O să vină ziua cînd oamenii vor azvîrli, ca nişte lucruri ruşinoase, săbiile, lăncile, torţele cu care aprind căminurile. Prea mult sînge a fost vărsat din voia asprilor războinici...

Wate privea descumpănit. Dar nu-şi cobora sabia. Cu barba şi părul vîlvoi, se-asemăna cu zeul Odin.

Deodată se-nroşi la chip. O depărtă puţin pe Gudrun, şi glăsui cu glas de tunet, privindu-l cu dispreţ pe Horand:

— Vreţi pace? Asta-i slăbiciune. Cît timp trăieşte încă Hartmut, fiul lui Ludwig şi-al Gerlindei, va nutri-n inima-i de fier ură faţă de Matelana şi de noi, care l-am învins... Vreau răzbunare pîn-la capăt... Gudrun, tu nu te-amesteca în treburile regilor... Şi tu, Horand, mai bine taci. Nu-i nici un drum spre prietenia cu cei din nord. Aşa să ştiţi!...

Gudrun privi întîi la Wate, apoi la Herwig şi la Sigfrid, şi spuse tuturor astfel:

— Întotdeauna e o cale ce duce către prietenie. Şi datoria cea dintîi a unui rege ar trebui să fie tocmai de a afla această cale. Mă ierţi că am vorbit şi eu, amestecîndu-mă, nu, Wate? — în treburile regilor!...

Oaspeții s-au pornit să rîdă. Cupele iarăşi s-au umplut. Prințesele au dănțuit. Dar vorbele ce s-au rostit nu le-a putut nimeni uita. Şi tot mai mult îşi făceau drum, spre inimile tuturor, cuvintele prințesei Gudrun.

Mai toți doreau să fie pace, afară doar de-unii războinici, precum era bătrînul Wate!

Dar cum puteau să fie Hilda, Herwig şi Sigfrid foarte siguri că Hartmut, dac-ar fi fost liber, n-ar fi pornit, un nou război? Astfel se întrebau cu toții. Şi nimeni nu găsea răspuns.

Cu toate astea se-auzise că Hartmut era vizitat de-o altă principesă: Hergart.

Hergart era sora lui Herwig. Cît timp fuseseră plecate Gudrun şi Hildeburg în nord, doar Hergart de-o mai mîngîiase şi îi ținuse de urît reginei hegelingilor. Şi ei îi era tare milă de acest prinț rănit normand.

Hartmut fusese greu lovit în bătălia lui cu Herwig.

Cînd l-au adus în Matelana se afla în primejdie. Căci rănile-i erau deschise şi avea mare fierbințeală. Vracii spuneau că va muri.

Ortrun primise-ncuviințarea să-şi îngrijească fratele. Iar Hergart s-a împrietenit cu Ortrun, chiar de la-nceput.

Amîndouă l-au îngrijit pe Hartmut, prințul de la nord, pînă ce s-a făcut mai bine. Şi azi aşa, şi mîine-aşa, lui Hartmut i s-a făcut dragă copila ce îl îngrijea alăturea de sora lui.

Fără de ea nu mai putea să stea tihnit o zi întreagă. Inima lui, sălbăticită de ațîțările Gerlindei, se îmblînzea încetişor, şi-n fiecare zi mai mult. Privirea i se înmuia, ca gheața într-o zi cu soare.

Sînt vinovat, mărturisea sorei lui Herwig prințul Hartmut. Mai drept era dacă muream. Aş vrea să-ndrept totul acum, să schimb firea normanzilor, dar am făcut atîta rău, încît le simt privirile celor din jur, ca nişte lănci.

Ar mai fi vrut ca ea să ştie că-i singura lui alinare pe care şi-o mai poate-afla, dar nu-ndrăznea să glăsuiască. Gemea în sine, şi tăcea.

Într-o zi, după vindecare, pe cînd şedea el în grădină, cu capu-n palme, pe o bancă, aude-o vorbă cunoscută.

Stăteau de vorbă, pe-altă bancă, regina Hilda şi cu Hergart.

Era o seară minunată. Cerul părea bătut în ținte de aur şi de pietre scumpe, ca mantia împărătească. Marea vuia încetişor, ca rotta bătrînului Horand.

— Începem să uităm mîhnirea, spunea regina, doamna Hilda. În castelul din Matelana vezi numai tineri fericiți... Gudrun se va căsători cu Herwig. Ortwin cu Hildeburg, daneza. Sigfrid a cerut-o pe Ortrun... Ortrun e o copilă bună. Merită şi ea fericirea...

— Mai sînt unii nefericiți! a suspinat prințesa Hergart.

— De cine vrei să spui anume? s-a mirat mult regina Hilda. Cine mai e nefericit?

— E Hartmut, prințul din Nordlanda. Suferă mult, o ştiu prea bine. Şi se căieşte preadestul...

— De unde ştii, a zis regina, că suferă atît de mult? Şi ce-i dori tu pentru el?

— Eu?... aş dori să fie liber. Nu cred că va mai face rău...

— Te-nşeli, a grăit iarăşi Hilda. Aşteaptă numai răzbunarea. Oameni ca el nu uită lesne înfrîngerile suferite. Urăsc prea mult pe-nvingători.

— Totuşi, a stăruit copila... şi-a mai rostit încă ceva; dar Hartmut n-a mai auzit cuvintele spuse la urmă.

Din acea zi, prinţul Nordlandei s-a luminat puţin la faţă, şi-o privea cu alţi ochi pe Hergart. Şi nu mai suferea ştiind că Gudrun va fi a lui Herwig, în vara ce se apropia.

Cînd s-a-ntîmplat, nu prea se ştie. Nu ştiu nici vechii minesengeri. Însă regina i-a chemat pe toţi sfetnicii Matelanei, pe cavaleri, şi i-a-ntrebat:

— Noi socotim că prinţul Hartmut a suferit din plin, pierzîndu-şi castelul, rudele apropiate şi cavalerii cei mai buni. Şi ar fi bine să-l iertăm. Ce ziceţi? Sînteţi de părere?

— Să nu-l iertăm, a strigat Wate. Fiul Gerlindei, al şerpoaicei, nu merită nici o iertare. Mai bine-i retezam eu capul.

A luat atunci cuvîntul Horand:

— Pe cît ştiu eu, a grăit el, prinţul din nord e un viteaz. Mai bine să ni-l facem prieten. De-am mai găsi şi vreun temei prin care să-l legăm de noi...

— Temeiul este şi găsit... a spus, zîmbind, frumoasa Gudrun, privind către prinţesa Hergart, care s-a-mpurpurat de tot.

A mai trecut puţină vreme. Hilda şi-a-mpodobit castelul cu flori, covoare, stofe scumpe şi-aurării scoase din lăzi.

Şi-n faţa cavalerilor, l-a chemat mai întîi pe Ortwin.

I-a aşezat pe cap coroana de rege-al hegelingilor. Şi Wate i-a dat sabia ce o purtase tatăl său. Iar Hilda i-a dăruit mîna prinţesei Hildeburg, daneza, pe care Ortwin o iubea încă de cînd era copil.

Pe Herwig l-a unit cu Gudrun.

Uralele s-au auzit, spun unii, pînă în Nordlanda.

După aceea l-a chemat pe regele Sigfrid de Morlanda. Pe el l-a cununat cu Ortrun. Amîndoi se-ndrăgiseră. Şi cel din urmă-a-ngenunchiat, în faţa Hildei, însuşi Hartmut. A cerut tuturor iertare, şi-n primul rînd frumoasei Gudrun. Ea l-a iertat şi i-a adus de mînă pe fecioara Hergart, sora lui Herwig, soţul ei. Şi alte şaizeci de fecioare, care fuseseră cu Gudrun în Nordlanda cea friguroasă, şi-au adus mirii-n faţa Hildei.

Hilda le-a dat încuviinţarea să facă nunta lîngă regi, şi pe mirese le-a-nzestrat.

Nunta s-a început cu zgomot, şuvoi de băuturi şi rîset.

În Matelana se vedeau pe străzi, pe case, numai flori. Tinerii-ndrăgostiţi danţau.

Cît a durat, nunta, nu ştim. Desigur, multă, multă vreme, însă ce ştim e că la nuntă Gudrun a cerut mirilor să-şi jure unul altuia că-şi vor fi prieteni credincioşi, că nu se vor certa nicicînd şi vor păstra între ei pacea atîta cît vor vieţui.[16]

Apoi Ortwin şi Hildeburg au petrecut perechile care plecau spre ţara lor, urîndu-le la toţi drum bun.

Lacrimi au curs, bine-nţeles, mai ales Hildei, fiindcă Gudrun se depărta din nou de ea. Dar şi-au promis să se revadă cît de curînd şi cît mai des.

Marea era strălucitoare, parcă-nvelită în argint. Şi nici un vînt, din cele rele, nu bîntuia de nicăieri.

Pe mare-au plutit trei corăbii, cu trei perechi de-ndrăgostiţi, către trei ţări şi trei castele din larga Mare a Nordului.

Şi Horand sta pe țărm, cătînd spre depărtări necunoscute, pe care nu le pot privi decît acei fără de văz. Sta şi cînta încetinel, mîngîind strunele de rottă:

— Eu ştiu că o să vie-o zi cînd strigătele de război vor trebui să se preschimbe, pe veci, în cîntece de pace!...

Şi-aceia care-l ascultau, stînd, lîngă cîntăreț, pe țărm — mai ales oamenii de rînd — spuneau că el are dreptate şi că zăreşte peste veacuri...

[1] Mulți istorici literari, ca de pildă Dr. Johannes Scherr, în „Allgemeine Geschichte der Literatur" afirmă că epopeea „Cîntecul Nibelungilor" este „Iliada" germanilor, iar „Gudrun" este „Odiseea" lor. Ca şi „Iliada", „Cîntecul Nibelungilor" se desfăşoară mai mult pe „pămîntul tare", glasul cel mai puternic este al urei şi dorinței de răzbunare, iar finalul său este tragic, lăsînd în urmă numai ruine şi moarte. Pe cîtă vreme epopeea „Gudrun", la fel cu „Odiseea", se petrece mai mult în largul mărilor, este dominată de ideea de iertare şi împăciuire, iar sfîrşitul ei este fericit, urmat de-o serie întreagă de nunți. Alt învățat, Dr. Karl Lüpeck, afirmă în a sa „Geschichte der Literatur aller Völker"' că „Gudrun" reprezintă cea mai desăvârşită „poezie germană a mărilor", din toate timpurile. Este nespus de greu însă să reproduci frumusețea originală a unei astfel de poezii, scrisă în limba unui popor care are alte deprinderi de viață şi tradiții decît noi, şi într-o epocă atît de depărtată.

[2] Numele străvechi, de origină scandinavă, pare că nu este, de fapt, Gudrun, ci Kudrun, aşa cum se arată în majoritatea edițiilor germane. Epopeea „Gudrun" are probabil înfățişarea actuală, pe baza prelucrării cântecelor populare — care au circulat prin toate ținuturile locuite de germani — de către un poet cavaler rătăcitor, cam prin anii 1210—1212. În orice caz, este limpede că, alături de „Cîntecul Nibelungilor", cea mai de seamă creație poetică populară a germanilor din evul de mijloc este „Gudrun". Poema aceasta are la origină o legendă despre o prea frumoasă fiică de rege, răpită de un prinț din miazănoapte şi dusă-n țara lui. Epopeea „Gudrun", ca şi „Cîntecul Nibelungilor" de altminteri, laudă în versurile ei statornicia neclintită în dragoste, tăria în fața crudelor lovituri ale soartei. Şi, totodată, evocă obiceiuri şi o lume care de mult au dispărut. În versurile ei răsună încă strigătele de luptă ale normanzilor, războinicii neîndurători, care porneau cu îndrăzneală, în cete de cîte 60—100 de oameni, pe bărcile lor lungi, avînd la proră capete înfricoşătoare de balauri, sculptate în lemn, şi cutreierau întinsul mărilor. Se ştie că normanzii pluteau astfel, fără busolă, urmînd cel mai adesea „calea lebedelor", pînă în Anglia, Islanda sau Groenlanda. Pătrundeau însă şi în Oceanul Atlantic, şi în Marea Mediterană. Acostau, de obicei, la gurile marilor rîuri, ca: Tamisa, Rinul, Sena etc. şi de acolo pătrundeau în interiorul țărilor, dînd foc castelelor, oraşelor şi satelor, luînd bogate prăzi: aur, obiecte scumpe şi cele mai frumoase fete.

[3] Hegelingii, despre care se povesteşte în epopeea „Gudrun" se găseau undeva pe coastele şi insulele Mării Nordului, cel mai probabil în Frizia. Se pare că ținutul hegelingilor ar fi fost pe acele vremuri unul dintre cele mai înfloritoare. Se cunoaşte, de altfel, în istorie atacul unui prinț normand asupra Friziei în anul 887, atac care s-a soldat cu înfrîngerea invadatorilor.

În privința stabilirii locului unde s-a aflat țara hegelingilor şi a configurației sale, o contribuție importantă se pare că a avut-o G. Martinius, în lucrarea sa: „Das Land der Hegelingen wiedergefunden ostfriesischen Harlingerlande", Norden, 1879.

Epopeea s-a născut, ca mai toate marile poeme medievale, dintr-o serie de cîntece lirico-narative, în care realitățile istorice s-au amestecat cu o mulțime de elemente legendare. Aceste cîntece au evoluat, fiind purtate dintr-un loc într-altul, şi au fost închegate de cîntăreții normanzi într-un tot unitar, desăvîrşindu-se, după cît cred cei mai mulți cercetători moderni, în secolul al XI-lea.

În cuprinsul epopeii se găsesc trei părți distincte. În cea dintîi este vorba de un rege legendar, probabil tot islandez, dar care domneşte, după legendă, undeva prin Olanda şi al cărui nume este Sigband. Fiul acestuia, Hagen, un copil de numai 7 ani, a fost răpit de un grifon (animal mitic, zburător, jumătate leu, jumătate vultur) şi dus pe o insulă pustie. Aici copilul, după ce înfruntă toate vitregiile vieții în sălbăticie (evocînd, în cîntece de o mare frumusețe, lupta primară a omului cu forțele oarbe ale naturii), salvează trei fiice de rege, răpite şi ele de grifon, şi se căsătoreşte cu cea mai frumoasă dintre ele, Hilda.

În partea a doua a epopeii, Hagen şi Hilda au o fiică, căreia i-au dat tot numele de Hilda.

Fiindcă Hagen îşi păzeşte cu străşnicie fiica, şi-i ucide pe cei care i-o cer de nevastă, regele hegelingilor, Hetel, se hotărăşte s-o dobîndească prin viclenie. El trimite trei oameni credincioşi: pe războinicul Wate, negutătorul Frute şi cîntărețul Horand — acesta din urmă un fel de Orfeu germanic. Ei se prefac că sînt negutători. Horand o vrăjeşte pe prințesa Hilda cu cîntecele sale şi o atrage pe corabia hegelingilor, ca să-i arate frumusețile aduse de Frute, şi, sub apărarea armelor teribilului Wate, corabia porneşte în larg. Hagen o

urmăreşte. Ar fi început un război groaznic. Dar Hilda intervine şi aduce pacea între tatăl ei şi răpitori. Această acţiune a Hildei prevesteşte pe aceea, mai amplă, a Gudrunei, reprezentînd, în acel ev războinic, dorinţa de viaţă paşnică a femeii germane.

Partea a treia a epopeii, şi totodată cea mai importantă —- care poartă şi numele eroinei sale principale, fiind un adevărat imn închinat păcii şi bunei înţelegeri — este povestită în lucrarea de faţă. Textul original al epopeii a fost copiat întîia oară din ordinul împăratului Maximilian, pentru biblioteca castelului Arnbras din Tirol. Aici a fost găsit în anul 1819, a fost publicat în mai multe ediţii, transpus în germana modernă şi comentat de o serie de specialişti, ca A. Keller, K. Simrock şi alţii.

[4] Pe lîngă rottă, instrument asemănător chitarei antice, cîntăreţii germani mai foloseau fidelul (totuna cu viela franceză şi vihuela spaniolă) şi harpa. (O harpă mică avînd 5 pînă la 9 coarde.)

[5] Morlanda sau Moorlanda înseamnă în limba germană ţinut mlăştinos. Trebuie să fie vorba despre vreo regiune mlăştinoasă de la ţărmurile Mării Nordului, poate la nord de gurile Rinului.

[6] Scandinavii folosesc în legendă, în loc de Herwig, mai mult numele de Sigurd. Dar Sigurd nu este altceva decît forma veche, la germanii de nord, a lui Sigfrid. S-a preferat însă numele de Herwig, deoarece cîntăreţilor li s-a părut probabil nepotrivită întrebuinţarea, în cuprinsul aceluiaşi poem, a unui nume în două feluri: Sigfrid şi Sigurd. (În poeme figurează atît Sigfrid de Morlanda, cît şi Sigurd de Niderlanda.).

Niderlanda înseamnă Ţara de jos. Prin acest nume se înţelege astăzi Olanda. În epopee, Herwig nu este însă decît regele unui ţinut nu prea mare, probabil acela care se întinde la miazăzi de locul unde Rinul se varsă în Marea Nordului şi care se numeşte acum Seelanda.

[7] Nordlanda înseamnă ţara de la miazănoapte, aşa cum erau denumite în general regiunile locuite de normanzi. Am „evitat intenţionat numele de Normandia, pentru a nu se confunda cu regiunea care poartă acest nume pe coastele de vest franceze, cu toate că sînt unii cercetători care cred, pe baza faptelor istorice amintite mai înainte, că ţara regelui Ludwig s-ar fi putut să se afle şi acolo. După cele mai autorizate păreri, Nordlanda, despre care se cîntă în această epopee, pare să fi fost pe coastele Danemarcii actuale, poate în peninsula Jutlanda.

[8] Ordinea în care s-au prezentat peţitorii la Matelana este variabilă în diferite variante ale legendei, care circulă şi azi în ţările de miazănoapte ale Europei. Uneori, după Sigfrid se prezintă Hartmut, şi al treilea — Herwig. Alteori vine de la început Hartmut.

În expresiva traducere a prof. Virgil Tempeanu,(„Gudruna" — Editura pentru literatură universală — Bucureşti, 1966.) începutul poemei sună astfel (cap: „Cum Hartmut a peţit-o pe Gudrun"):

Faima se răspîndise pîn' la normanzi, că fată
Cum e domniţa Gudrun nici c-a trăit vreodată,
Aşa era de mîndră la trup, aşa de-aleasă,
Că Hartmut, craiul falnic, dorea de mult să-i fie-a lui mireasă.

Sîntem însă datori să precizăm că în povestirea de faţă, ca şi în celelalte, n-am urmărit să dăm doar o transcriere sau un rezumat al respectivei epopei, ci ne-am străduit să folosim acele elemente — fie ale poemelor, fie ale variantelor în proză — care ni s-au părut a fi cele mai autentice, mai semnificative, cu rezonanţele cele mai adînci şi mai apropiate de idealurile epocii noastre. Iată de ce, în elaborarea acestei povestiri, am încercat să creăm o sinteză între vechile legende orale scandinave — cel mai adesea daneze, cu largă circulaţie în ţările nordice — şi textele traduse în limba germană modernă, prelucrate sau comentate de specialişti ca: K. Müllenhof, J. Haupt, W. Wilmanns, Hermann Schneider, Paul Piper, Otto Jiriczek, H. A. Junghaus. Dintre lucrările româneşti am avut la îndemînă atît o povestire în proză, tipărită la Piatra Neamţ, în tipografia „Lumina" (alături de „Cîntecul

Nibelungilor”), sub semnătura lui V. A. Trifu, cît, mai ales, frumoasa traducere în metrică originală germană, amintită mai înainte, a prof. Virgil Tempeanu.

9 În legendele germane ale evului de mijloc, aşa după cum s-a mai arătat şi în primul volum al acestei lucrări, femeia joacă un rol precumpănitor. Ea poate să ațîțe pasiunile, ura şi dorința de răzbunare cum se întîmplă bunăoară cu Brunhilda şi Crimhilda în „Cîntecul Nibelungilor” — şi poate să le înfrîneze, sau cel puțin să le îmblânzească, aşa cum se petrece cu Hilda, Gudrun, şi cu celelalte personaje feminine din această epopee maritimă germană.

10 În poemul amintit (în traducere românească), Gudrun se adresează astfel tatălui său:

— „Atîta sînge curge, o, Hettel, scumpe tată,
Acuma către vale, că zidurile toate
Sînt din belşug stropite.
Mai răi ca dînşii oaspeți nu se poate!”

Iar, în continuare, regelui din Niderlanda îi grăieşte în felul următor:

— „Vă rog ca împăcarea acum să se grăbească,
Ca brațele să poată odihna s-o găsească!
De dragul meu s-o faceți! O, Herwig, mare rege,
Să-mi spui ce prieteni, oare, mai buni decît pe noi îți poți alege?”

11 Alteori, pe cele cinci corăbii sosite în Niderlanda se găsesc nişte pelerini care se întorc din Ierusalim.

12 Asupra locului unde se găseşte insula numită Wolpensand sau Wulpensand s-au făcut numeroase presupuneri. Cîntăreții se referă fie la o insulă de lîngă coasta vestică a Danemarcii, fie la o alta, de la gura rîului Schelde (Escaut).

13 După străvechile legende scandinave, sfîrşitul domniei zeilor germani — crepusculul zeilor, cîntat şi în muzică de Richard Wagner — urma să aibă loc după o îngrozitoare bătălie cu giganții. În această bătălie, Surt, o ființă fabuloasă, trebuia să-i conducă pe giganți la luptă crîncenă împotriva zeilor.

14 Normanzii nu se orientau după steaua polară, ci după o alta — steaua dublă din constelația Girafei — pe care o socoteau o stea a norocului şi căreia-i aduceau jertfe. Steaua aceasta purta numele lui Tyr, un zeu mai vechi decît Odin în mitologia scandinavă.

15 Alături de Odin (zeul războiului), cel mai important zeu la popoarelor nordice era Tor (numit de germanii din miazăzi Donar), un fel de Zeus — Jupiter, care putea azvîrli tunete şi fulgere din cer. El era reprezentat întotdeauna cu un ciocan în mîna dreaptă.

16 Pentru aceste motive ale legendei, Gudrun a fost socotită, în țările din miazănoapte, drept o eroină nu mai puțin însemnată decît aceia care luptau pentru țara lor cu armele. Însă o eroină de altă categorie. O eroină a păcii. Căci dorințele ei de bună înțelegere şi prietenie între popoare — deşi exprimate în legendă de o prințesă — aparțineau în fond cîntăreților. Iar cântăreții nu făceau decît să reflecte cele mai fierbinți aspirații de pace ale mulțimii, şi mai ales ale femeilor din popor, sătule de atîtea măceluri, jafuri şi nedreptăți săvîrşite de regii şi războinicii lor din evul mediu.

Finalul poemului este cum nu se poate mai grăitor în această privință:

...Jurară să stîrpească
Pe-acei ce vor în lume zavistia şi ura să domnească.

Viteazul în piele de tigru

Viteazul în Piele de Tigru

Tot în aceeaşi zi — cînd minesengerii cîntau, pe puntea unei corăbii de pe Rin, legenda înțeleptei Gudrun — pe o potecă-ngustă, şerpuitoare, agățată de unul dintre munții prăpăstioşi ai Georgiei[1], urca domol un grup de cîntăreți.

Bărbatul care păşea-n frunte avea în brațe-un ciong.[2] Ceilalți duceau cu ei cimpoaie sau tobe. Şi cel din urmă ținea de căpăstru un cal cu coamă vînătă, ce clătina pe spate doi desagi, în care se găseau veşmintele de lînă, călduroase, şi-un cojoc bun de aşternut.

Printre coroanele copacilor se vede-n înălțimi un vultur, şi, doar puțin mai jos de locul unde pluteşte el, țîşneşte dintre stînci o fortăreață.

Pe zidurile ei se află, de strajă, cîțiva oşteni, în mîini cu sulițe şi arcuri, care — aşa cum stau, cu căştile rotunde pe cap şi îmbrăcați în hainele de zale — seamănă, în bătaia soarelui, cu nişte torțe vii.

— Hei! Cine sînteți voi? le strigă cîntăreților, zărindu-i, unul dintre oştenii de pe ziduri. Nu mai înaintați un pas, sau veți primi în piept cîte-o săgeată...

Auzind vorbele străjerului, coloana se opri.

Vîntul foşnea printre copaci, țiuind ca-ntr-o zi de toamnă.

Bărbatul, care merge-n frunte, ridică-n brațe ciongul, arătîndu-l.

Ceilalți îi repetară gestul, făcînd acelaşi lucru cu tobele şi cu cimpoaiele.

— Sîntem gruzini, la fel ca voi, glăsui primul.

— Gruzini, adăugară şi ceilalți. Şi cîntăreți...

— Am auzit, vorbi din nou conducătorul grupului, că preamăritul eristav,[3] avînd de împlinit porunci de la slăvitul nostru rege, ar fi sosit în fortăreață. Iar noi, cum sînt poruncile, am şi venit la fortăreață, să-i dezmierdăm urechile cu cîntece şi cu poveşti.

— Dacă-i aşa, coborîți puntea, rosti căpetenia străjii, oştenilor din jurul său. E limpede că-s cîntăreții. Măritul eristav i-aşteaptă...

Cei şase cîntăreți intrară, după ce puntea se lăsă. Legară calul de un stîlp, apoi păşiră mai departe, în curtea mică, întunecoasă, podită cu lespezi de piatră, dreptunghiulare, cenuşii.

Un izvoraş murmura dulce, în partea de apus a curții, curgînd direct din muntele pe care se-nălța zidirea.

Un canar auriu cînta în colivia lui de fier, înălțînd imnuri soarelui ce nu se revărsa aici, decît numai o dată-n zi, la ceasul cînd venea amiaza.

Şi fiindcă-acum era amiaza, curtea se lumina pe-ncetul. Şuvoiul cald curgea de sus, dezmorţind lespezile reci, izvorul şi bietul canar.

Şi tot în acest ceas ieşi în curte, să se-ncălzească, mult prea-măreţul eristav, un bărbat vîrstnic, uscăţiv, cu nas subţire, coroiat, şi buze galbene, ca iasca.

Acesta era îmbrăcat cu un caftan din stofă scumpă, la guler cu blană de jder. Pe deasupra, purta un şal.

Şi el se aşeză pe-un jilţ adus îndată de oşteni.

Cei şase cîntăreţi i se plecară. Eristavul le măsură dintr-o ochire hainele cu mîneci largi şi găitane, cămăşile din pînză albă şi încălţările de piele, legate cu curele lungi.

— Vă aşteptam, le spus el, scurt, ţintuindu-i cu o privire ca de pasăre răpitoare, în timp ce-n jur se adunau mai toţi oştenii de pe ziduri.

Bărbatul care avea ciongul îngenunchie pe-o lespede în faţa eristavului. Şi ceilalţi, ca la o poruncă, făcură toţi acelaşi lucru.

— Stăpîne, zise. Porunceşte! Ştim să-ţi cîntăm legende vechi, cum e a regelui Vahtang, acela care, urmărind un fazan roşu, l-a ţintit în locul unde e Tbilisi,[4] şi a întemeiat oraşul. Ştim cîte povestiri pofteşti. Dar mai-nainte de orice ştim să-ţi cîntăm din Rustaveli[5] — rege-al poeţilor kartveli[6]...

— Cîntaţi-mi, dar, din Rustaveli: „Viteazul în piele de tigru”, dete răspunsul eristavul. Altă poveste mai frumoasă nu cred să se mai afle...

— Aşa e, ziseră oştenii. Altă poveste mai frumoasă nu ştim să se mai afle.

Întîiul dintre cîntăreţi făcu atunci un semn cu mîna. Şi-o tobă durui mărunt. Un cimpoi îşi vesti intrarea, c-un ţipăt lung, catifelat. Şi toate celelalte tobe îşi împletiră sunetele cu cele-ale cimpoaielor.

Se auzi pe urmă ciongul. Pe strunele-i armonioase, întîiul dintre cîntăreţi îşi plimbă degetele lin, făcîndu-l parcă să vorbească.

La urmă glasul începu:

— Se povesteşte că-n Arabia, în ţara cea mistuită de arşiţe, domnea cîndva un împărat cu numele de Rostevan.

Şi avea craiul acesta avuţii în aur, nestemate şi castele — cît nu se poate-nchipui. Dar toate avuţiile acelea nu preţuiau în faţa împăratului cît Tinatina, fata lui.

Şi asta pentru că, aşa cum a descris-o Rustaveli, n-avea pereche-n frumuseţe, decît cu stelele din cer.[7]

Dar, de era frumoasă fata, la fel de chipeş, se găsea la curtea împăratului un făt-viteaz, cu numele de Aftandil. El străjuia pămîntul ţării, conducînd ostile arabe, el era flacăra pustiului, fulger nimicitor pentru duşmani.

Oh! Fetele, cînd îl vedeau pe Aftandil, zburînd cu călăreţii săi peste colinele arabe, îşi pierdeau cumpătul şi suspinau. Priveau pierdute-n urma lui, dorindu-şi-l toate de soţ.

Numai că el iubea doar una şi-aceea era Tinatina.

În vremea cînd vă povestesc, craiul se hotărîse însă — simţindu-se cam ostenit — s-o urce lîngă el, pe tron, pe multgingaşa Tinatina. Şi-apoi încetul cu încetul, s-o înveţe să cîrmuiască, astfel ca, în puţină vreme, doar ei să-i

rămînă coroana.

Aflînd aceasta Aftandil s-a întrebat în sinea lui: „Dacă se va urca pe tron, mai am eu dreptul s-o-ndrăgesc?” „De ce nu? şi-a răspuns tot el. Deşi-s conducător de oaste, neam de emiri, bogat, puternic, stăpîn peste-un întreg ținut, nu-i cer nimic iubitei mele, afară doar de-un singur drept, acela de-a-i sluji cu cinste. De a lupta-n numele ei, şi de-a muri, de-o fi nevoie, cu chipu-i scump în inimă”.

Deci, după ce craiul arab i-a-ncredințat copilei sceptrul, aşezîndu-i cu mîna lui pe frunte coroana de aur, bătută în mărgăritare, după ce i-a dat sfaturi bune, cum trebuie să stăpînească un imperiu atît de mare, a hotărît şi un ospăț la care să se veselească.[8]

Pe cînd toți petreceau în tihnă, iar Tinatina întindea celor din jur — curtenilor şi slujitorilor săi — aur, şi nestemate, pe tipsii (cum era datina arabă), Rostevan s-a posomorît.

Vizirul țării, Aftandil şi alți emiri, văzînd pe chipul lui Rostevan amărăciune, s-au adunat în jurul său.

— Mărite crai, l-au întrebat, de ce te-ai întristat deodată? Au, poate, nu-ți este pe plac că Tinatina dăruieşte curtenilor şi căpeteniilor de oaste atîtea pietre prețioase, şi pungi cu bani, şi vase scumpe?

Întîi, craiul n-a vrut să spună de ce-l cuprinsese mîhnirea pe negîndite, la ospăț. Însă văzînd neliniştea din ochii dragei lui copile, s-a îndurat să le răspundă:

— Vedeți voi, anii vieții mele eu înțeleg că-s pe sfîrşite. În urma mea las o copilă. Şi ea-i crescută cu blîndețe, iar vremurile sînt prea grele. Afară de-Aftandil, eu nu văd pe altul s-o poată ajuta, cu brațul tare, la necazuri. Şi chiar el, este mult prea tînăr. Bărbăția — la noi, arabii — e măsurată prin virtutea de a şti să țintim cu arcul. Îmi pare rău, dar socotesc să Tinatina n-o să aibă un braț voinic şi un ochi ager, aşa cum l-am avut doar eu. Socot că un țintaş ca mine nu mai e-n toată-mpărăția...

Aftandil a-nceput să rîdă.

— De ce rîzi? s-a supărat craiul.

Tînărul i-a cerut iertare:

— N-am vrut să te mîhnesc, slăvite. Dar vorbele ce le-ai rostit au făcut să-mi răsară-n minte un gînd destul de îndrăzneț. De nu te superi, ți-l voi spune...

— Fii fără grijă, i-a spus craiul. Doresc să-ți aflu acest gînd...

— N-ai vrea cumva, mărite crai — pentru a şti care din noi e cel mai bun țintaş din țară — să pornim la o vînătoare? Săgețile ți le cunoaşte oricine în Arabia. Pana lor este poleită. Şi ale mele se cunosc. Au crestătură la mijloc. Deci cîte fiare au să cadă sub arcul tău şi-al meu, vom şti cu cea mai mare uşurință...

Craiul l-a-mbrățişat pe tînăr:

— Îndemnul tău îmi e pe plac. Să ne gătim de vînătoare, mîine, cînd zorile răsar. Oştenii să ne fie martori. Te voi învinge, Aftandil.

— Mărite crai, cum ți-a fi voia! a rîs tînărul comandant al oştilor Arabiei, privind țintă spre Tinatina.

A doua zi de dimineață, cum fusese-nțelegerea, craiul, voinicul Aftandil, curteni, oşteni şi slujitori, cu arcuri şi tolbe pe spate, s-au şi pornit la vînătoare.

Şi cînd sălbăticiunile înfricoşate-au năvălit, mînate de hăitaşi, din urmă, cel dintîi craiul le-a țintit. Apoi voinicul Aftandil. Nici o săgeată nu zbura fără să îşi atingă ținta.

Fiarele-ngenunchiau străpunse, cu boturile la pămînt. Sîngele lor uda țărîna.

Soarele strălucea-n înalt. Un pîrîu murmura pe-o vale. Şi Aftandil rîdea voios, cu hohote răsunătoare.

— E ceasul cînd vom număra sălbăticiunile vînate şi vom vedea cîte săgeți lipsesc din fiecare tolbă! hotărî dintr-o dată craiul.

— Martori, treceți şi număraţi fiarele şi săgețile! le ceru tînărul comandant oştenilor din urma sa.

Se începu numărătoarea. Şi după ce se termină, văzură că pe Rostevan îl întrecuse Aftandil, căci cel din urmă doborîse douăzeci de sălbăticiuni mai mult decît stăpînul său.

Toți se-aşteptau ca Rostevan să se arate mîniat.

Dar craiul se înveseli şi porunci să se gătească la umbra deasă, sub copaci, un ospăț pentru vînători.

Simțea bătrînul Rostevan pe Aftandil ca pe un fiu, şi inima i se-ncălzea, ştiind că draga lui copilă va avea un ocrotitor, aşa cum îi fusese el.

Şi astfel, craiul, Aftandil şi toți oştenii lor, călări, căutînd un loc pentru popas, ajunseră de la o vreme pe țărmul unui pîrîiaş, ce izvora din nişte oaze limpezi şi pline de verdeață.

Pe acel țărm şedea un tînăr întristat, care lăcrăma. Obrazul lui lucea-n lumină, cum este soarele-n amiaz, cînd se înalță dogorind şi te orbeşte, de-l priveşti. Iară pe trupul musculos flăcăul avea un veşmînt croit din blana unui tigru. Chiar şi turbanul de pe cap era făcut dintr-o fîşie tăiată din această blană.

La brîu avea o sabie, şi-alăturea un buzdugan. Şi totuşi tînărul plîngea şi suspina neostenit.

Durerea lui era atîta de-adîncă şi zguduitoare, încît nu văzu călăreții, nu le-auzi nici vocile. Şi craiul, minunat la culme de o asemenea-arătare, porunci unui rob să meargă şi să-l poftească pe străin să vie înaintea sa şi să îi spună cine e.

Acesta se şi repezi să ducă vorba craiului. Însă străinul, cufundat în preamîhnita lui gîndire, nici nu-l văzu, nici auzi, şi nici nu-i dete vreun răspuns.

„Pesemne mă nesocoteşte!” cugetă craiul Rostevan, şi, mîniat, strigă spre oaste să plece doisprezece oameni şi să-l aducă pe-acel tînăr legat în ştreanguri de mătase.

Şi doisprezece călăreți şi-au şi scînteiat săbiile, şi-au pregătit frînghiile cu care să-l ia rob pe tînăr, şi-au tropotit spre pîrîiaş.

Numai că tînărul acela — purtînd pe el veşmînt de fiară — fără măcar să-ndrepte ochii către oştenii craiului, a-ncălecat atunci pe-un cal, care păştea în iarbă, alături.

Oştenii l-au înconjurat, desfăcîndu-şi frînghiile. Dar cel înconjurat de ei nici nu s-a ostenit să-şi scoată sabia scumpă de la brîu. Ținea un bici în mîna dreaptă. Şi, cînd i-a fulgerat cu biciul, toți doisprezece au căzut, într-o clipită, la pămînt.

— Să se pornească toată oastea, a mai răcnit, înfuriat, craiul şi să-mi

aduceți pe străin, să mi-l zvîrliți în pulbere, aici la picioarele mele.

La semnul împăratului, oastea sălbatică, pe cai, se avîntă către străinul care pornise-n trap domol spre hotarele Arabiei.

Doar Aftandil nu se mişcă.

El îl privea încremenit, amețit parcă de o vrajă, pe tînărul înveşmîntat în haina galbenă de blană.

Şi oastea, repezindu-se, părea că îl va mătura pe viteazul cel misterios, că-ntr-o clipită îl va lua şi-l va tîrî pînă la crai.

Atîta numai că străinul nici măcar nu s-a tulburat. Sabia-i cu mîner de aur, bătută-n pietre nestemate, a rămas neatinsă-n brîu. Şi tînărul şi-a rotit iarăşi doar biciu-i înfricoşător peste oştirea craiului. Şi aceasta s-a prăvălit parcă lovită de un val.

Apoi s-a dus şi dus a fost...

Calu-l purta ca-ntr-un vîrtej.

Pînă să se dezmeticească Rostevan-craiul şi Aftandil, viteazul în piele de tigru a pierit, parcă n-ar fi fost...

A rămas craiul locului, mai tulburat ca la-nceput:

„Cine-o fi fost acest viteaz? Ce taină o ascunde oare? De ce era atît de plîns? De ce atît de mînios?" Şi cum de nu s-a-nspăimîntat de-un împărat cum era el, însoțit de o-ntreagă oaste, şi de-un voinic ca Aftandil?

— Aftandil, tu pricepi ceva? voi să ştie Rostevan.

— Mărite crai, glăsui el. Totul s-a petrecut prea iute. Şi nu pot să să mă dumiresc. De nu ar fi atîția martori: curteni, ostaşi şi slujitori, aş socoti că am visat... sau că-i doar o închipuire... Văzîndu-l pe acel viteaz, cu haina din piele de tigru, m-am simțit parcă-nfiorat, n-am izbutit nici să deschid gura, şi să-l provoc la luptă. Ce-a fost nu pot să înțeleg...

Craiul privea posomorit, ascultîndu-l pe Aftandil.

— De azi-nainte — a rostit el lui Aftandil şi celorlalți — să ştiți că eu nu mai am tihnă, pînă nu aflu desluşit cine este acest viteaz, care e numele ce-l poartă şi pricina durerii lui.

După ce s-au întors acasă, Rostevan a trimis în lume o mulțime de slujitori, să facă tot ce-or fi în stare şi să-l găsească pe viteazul care îi doborîse-oştenii, numai cu plesnete de bici.

Slujitorii au colindat Arabia şi alte țări, scotocind casele de-a rîndul, căutîndu-l vreme de un an, dar nu l-au aflat nicăieri.

Înapoindu-se pe urmă, slujitorii-au îngenunchiat în fața stăpînului lor, mărturisindu-şi neputința de a-l găsi pe-acel viteaz:

— Stăpîne, oricît l-am căutat, şi cît am întrebat prin lume, n-am putut să descoperim vreun tînăr în blană de tigru... De vrei, poți să ne pedepseşti, dar noi ne ştim nevinovați. Am încercat să te slujim neobosiți, fără răgaz, aşa precum ne-ai poruncit.

— Plecați! le-a şoptit Rostevan, privind spre zări posomorît.

Şi slujitorii au plecat, păşind lin de-a-ndaratelea. S-au dus însă la Tinatina, îngenunchind şi-n fața ei şi povestindu-i ce-au pățit:

— Crăiasa noastră, i-au spus ei. Tatăl tău este mîniat că n-am putut să-i împlinim poruncile ce ni le-a dat... Mîngîie-l tu pe Rostevan...

S-a întristat şi Tinatina.

Ştia că de mai mult de-un an Rostevan mînca doar în silă. Nu mai voia

să se-odihnească şi se muncea atît de mult în cugetu-i neliniştit, că însăşi ea, copila lui, prinsese teama că-ntr-o zi tatăl său nu cumva să piară.

Dar dintr-o dată Tinatina zîmbi acelor slujitori ce-i stăteau încă la picioare:

— Nădăjduiesc să-i pot aduce mîngîiere tatălui meu... Plecați. Nu fiți îngrijorați...

Şi Tinatina l-a chemat tainic pe Aftandil al ei, într-un amurg înfiorat de vîntul care susura, de şoaptele pustiului şi clipoceala din havuz, şi i-a grăit încetinel:

— Mă iubeşti tu cu-adevărat, preaîndrăzneţe Aftandil?

— Mai mult decît flămîndul hrana sau decît însetatul apa, mai mult decît iubeşte-arabul oaza-nverzită, răcoroasă, decît iubeşte vraja nopții privighetoarea cea măiastră. Sînt gata, scumpă Tinatina, să fac orice în lumea asta, doar ca să văd cum înfloreşte zîmbetul pe obrazul tău...

— Atunci ascultă, i-a spus ea. Ştii bine, tata nu mai are linişte să se odihnească din ziua cînd l-a întîlnit pe-acel străin viteaz şi tînăr, care purta blană de tigru. Vrea să cunoască taina lui. Numai tu ai putea s-o afli. Du-te şi-l caută pe viteaz. Trei ani ai vreme să-l găseşti. După trei ani întoarce-te. De nu vei izbuti nici tu, înseamnă că acea-ntîmplare a fost numai o nălucire, şi-acel viteaz nici nu există. Iar cînd te vei întoarce acasă doresc să fiu soția ta.

Şi Tinatina şi-a plecat fruntea ei cea încununată pe umărul lui Aftandil.

Tînărul a cuprins-o atunci peste mijlocul mlădios şi i-a rostit vorbele-acestea:

— Mult preaiubită Tinatina, îmi eşti crăiasă şi stăpînă. Însă de-ai fi cea de pe urmă fecioară a pustiului, din dragostea care ți-o port, aş împlini voința ta, de-ar fi chiar să plătesc cu viața. Dar nu. Voi fi biruitor, căci tu-mi vei fi mereu în gînd. Mă duc acum la tatăl tău ca să-l vestesc ce-am hotărît. Apoi pornesc către ținutul al cărui domn şi emir sînt, să pun la cale treburile, pe timpul cît voi lipsi eu. Şi după-aceea calul meu va alerga ca vijelia, către hotarele arabe. Pornesc, şi am să aflu taina. Şi dacă nu voi fi în stare, nu merit să fiu soțul tău...

N-a apucat să mai grăiască nici un cuvînt spre el fecioara, şi-a auzit afară tropot de armăsar zorind ca vîntul peste pustiul argintat de razele blînde-ale lunii.

Şi-a zburat Aftandil prin lume, dintr-un hotar în celălalt. Trei ani a tot zburat prin lume, fără să poată da de urma străinului misterios, care purta blană de tigru.

A suferit foamea şi setea, a dormit pe pămîntul gol, privind lucirea stelelor. A tremurat ades de frig. Şi uneori a fost muşcat, în inimă, de deznădejde.

„Socot că e mai bună moartea, îşi spunea în acele clipe, decît să mă întorc acasă, fără vreo veste pentru crai...”

Şi iarăşi îşi venea în fire, şi singur se îmbărbăta:

„Cît timp mai am încă putere, voi lupta fără de răgaz să împlinesc vrerea iubitei şi-ndatorirea ce mi-am luat-o!”

Şi călărea tot mai departe, şi mai departe, către zări...

Călătorind aşa, odată, pe cînd trecea printr-o pădure, a întîlnit cîțiva

bărbați. Unul din ei era rănit. Abia putea să mai respire. Trupul îi era plin de sînge.

— Ce e cu voi? a vrut să știe tînărul călăreț arab.

Și-acei bărbați, tremurînd încă, i-au lămurit că erau trei prinți plecați la vînătoare. Umblau fără de slujitori, căci le plăcea să fie singuri. Dar, cu puțin mai înainte, văzuseră într-o vîlcea un tînăr făr de pereche, mîndru și zvelt, voinic ca leii. Călărea pe un cal mai negru decît e noaptea înnorată. Sabia și-o ținea la brîu. Privea în jur fără să vadă. Și, ceea ce era ciudat, purta o haină și-un turban croite din blană de tigru.

— Unul din noi, au rostit prinții, i-a dorit hainele și arma, celălalt calul... Și acesta, l-au arătat ei pe rănit, gîndea să-l poată face rob. De aceea l-a chemat la luptă... Dar tînărul nu i-a răspuns scoțîndu-și sabia din brîu, ci l-a plesnit numai cu biciul, și iacătă-l cum a ajuns. Nu știm de mai scapă cu viață... Apoi, fără să ne privească, s-a depărtat în trap ușor, cum zboară ceața către nori.

— Și-acuma, spuneți, unde e? a tresărit ca dintr-un somn emirul din Arabia.

— Privește! încă-l poți zări. Se urcă, printr-o rariște, colo, spre culmea dealului... i-au arătat ei pe voinicul, pe care Aftandil al nostru de trei ani îl căuta prin lume.

De bucurie, Aftandil ar fi dorit să chiuie, să joace singur prin pădure, dar vreme n-avea de pierdut.

Luîndu-și rămas bun de la prinții care-l plîngeau pe cel rănit, porni la rîndu-i prin vîlcea, pe urma călărețului, care gonea nepăsător, urcînd spre culmea unui deal.

L-a urmărit vreo două zile și două nopți, fără oprire. Ar fi putut să-l și ajungă, pentru că tînărul viteaz în haină din blană de tigru călărea deseori și-n trap. Dar hotărîse-n sinea lui să fie mai prevăzător.

În cea de-a treia zi văzu că se-apropiau de-un șir de munți înnegurați și păduroși. La poalele lor se zărea un rîu sclipind ca o oglindă. Și, lîngă rîu, își arăta o peșteră gura sa neagră.

Tînărul în piele de tigru își îndreptă calul spre rîu, și, străbătîndu-l printr-un vad, trecu pe malul celălalt.

Auzind tropotul prin vad, o fată gingașă, subțire, cum e sulița trestiei, frumoasă ca un trandafir, dar tristă și înlăcrimată, ieși din peșteră pe țărm și prinse calul de dîrlog.

Voinicul sări de pe cal. Amîndoi se îmbrățișară.

— Surioară dragă, grăi el, Asmata, ființă ne-ntinată, am fost iarăși la țărmul mării, dar valurile ei albastre nu pot să-mi mai arate drumul către iubita mea furată... pierită ca într-un mormînt...

Astfel rosti frumosul tînăr, îmbrățișînd-o pe copilă. Și-apoi, cu fețele mîhnite, pătrunseră în peșteră.

Aftandil n-auzea ce-și spun. El se urcase-ntr-un copac, și de acolo îi privea, întrebîndu-se-n sinea lui de tainele ce le-ascundeau toate aceste întîmplări.

Și, fiindcă nu putea pricepe, rămase noaptea să vegheze, să vadă ce se mai întîmplă în peștera de lîngă rîu.

Noaptea trecu în liniște.

Spre dimineață, tînărul în haina de blană de tigru ieși iarăși din

peşteră, îşi luă rămas bun de la fată, încălecă pe calu-i negru, trecu rîul, prin vad, în goană, şi se pierdu în depărtări.

„Acum cred c-a sosit prilejul să dezleg taina pentru care am plecat din Arabia!” cugetă-n grabă Aftandil.

Şi, coborîndu-se din locul unde veghease toată noaptea, se avîntă şi el pe cal, trecînd la rîndul său prin vad.

Fata, auzind pasul calului, crezu că poate se întoarce, din cine ştie care pricini, acela care-abia plecase, şi ieşi iar din peşteră.

Cînd îl văzu pe Aftandil, falnic, cu fața măslinie, şi înarmat, venind spre ea, o luă la goană ca o ciută:

— Tăriei!... Unde eşti, Tăriei? striga, de spaimă, alergînd, şi lacrimi îi curgeau pe chip. Lasă-mă... Lasă-mă... Străine... Lasă-mă, nu te apropia... Îl ruga ea pe Aftandil.

Numai că Aftandil ştia c-acesta, fără îndoială, îi era singurul prilej de-a afla ceea ce dorea.

Din goană, cum era călare, se aplecă şi prinse fata, o trase lîngă el, pe şa:

— Frumoasă fată, spuse el. Nu-ți fie frică. Nu mai plînge. Sînt un om bun şi n-am venit cu gînd ascuns la peşteră...

— Dar cine eşti? se zbătea fata.

— Vei afla-ndată, îi răspunse. Pe-acela care a plecat, zburînd cu calul prin poiene, pentru iubita mea îl caut, de trei ani, poate şi mai bine...

Şi, oprind calul, Aftandil se coborî cu fata-n brațe. Îi dete drumul, şi-ncepu să-i povestească cine este, de unde vine, pentru ce. Îi spuse şi de Tinatina, de craiul Rostevan, de toate.

Îi arătă că nu putea s-ajungă soțul Tinatinei, decît dacă dezlega taina.

Fata se linişti pe-ncetul.

— Atunci eşti un medjnun, viteze, îi grăi ea înduplecată, adică un îndrăgostit, ca-n cîntecele de demult. Medjnunul nu poate fi decît cinstit, gata de luptă, de jertfă pentru draga lui...

— Sînt un medjnun, răspunse el.

— Dacă-i aşa, îi rosti ea, cred c-aş putea să te ajut. Sper să-l înduplec pe Tăriei, viteazul în piele de tigru, să nu îți facă nici un rău... Şi, dac-o vrea, ți-o povesti durerea care-l mistuie...

— Copilă, cum să-ți mulțumesc? izbucni Aftandil voios, văzînd că gingaşa fecioară îi răspundea cu prietenie.

— O fac în numele iubirii, îi răspunse mişcată fata, ascunzîndu-l în peşteră.

Seara, cînd munții îşi aprind coamele verzi sub purpuriul soarelui care asfințeşte, şi luna îşi arată chipul din undele mării albastre, Tăriei se-auzi sosind. Calul lui tropoti pe prund.

Asmata îi ieşi în cale, şi, ca în seara dinainte, îi prinse calul de dîrlog. Se-mbrățişară amîndoi. Tăriei intră în peşteră, şi copila îi aşternu, într-un ungher, o blană moale, pe care să se odihnească.

În acest timp, i se frigea, pe jar, carne de căprioară, cîteva fructe se aflau pe o tipsie de metal, şi apă rece de la rîu îl aştepta într-un ulcior.

Dar pînă să se frigă carnea, Asmata-l luă cu binişorul, spunîndu-i cît e de grea viața, cînd n-ai alăturea un prieten.

— Tu fugi de oameni. Nu e bine! îi rosti fata mai departe.

— Aşa e! murmură Tăriei. Ce bine este să ai prieteni! Prieteni cari să te-nțeleagă, să-ți fie sprijin la durere şi bucurie, orişicînd.

— De-ar fi vreunul în peşteră, l-ai lăsa tu nevătămat? îl întrebă la urmă fata.

— Îți jur că astfel m-aş purta...

Atunci Asmata-ntinse mîna şi-l arătă pe Aftandil, ascuns în fundul peşterii.

— Încrede-te în el, Tăriei. E un medjnun, asemeni ție...

Tăriei i-a dat mîna, frățeşte. Amîndoi s-au cuprins în brațe, legîndu-se să fie prieteni.

La rugămintea lui Tăriei, cel dintîi tînărul arab începu să-şi istorisească întîmplările vieții sale.

Focul din vatra încropită în peştera întunecată le zvîrlea umbre peste chipuri.

Într-un tîrziu, Tăriei a spus:

— Văd, o iubeşti pe Tinatina. Dar eu sînt mai nefericit. Tu ştii unde îți e iubita. Ştii că te-aşteaptă, c-o găseşti la-napoierea ta acasă. A mea însă a fost furată, şi-o caut prin lume necurmat, fără să pot s-o mai găsesc. Marea mi-a-nchis cărările... Ascultă, dacă vrei să afli, la rîndul tău, ce-am pătimit...

Şi Tăriei a început să-şi depene povestea lui.

— De loc eu sînt din India... Dar India, deşi e una, era-mpărțită-n şapte țări. Şase din ele s-au unit de mult sub craiul Parsadan. Numai a şaptea rămăsese încă sub craiul Saridan. Saridan a fost tatăl meu. Şi dorind el ca India să fie mai puternică, şi-a unit şi ținutul său cu toate celelalte şase.[9] În semn de cinste, tatăl meu a primit de la Parsadan înalta slujbă de-amirbar, conducător al oştilor. La moartea bunului meu tată, fiindcă atuncea împlinisem vîrsta de cincisprezece ani, craiul a socotit că-i bine să fiu numit eu amirbar. Tu zici că eşti conducătorul oştilor din Arabia. După cum vezi, în India, aveam şi eu aceeaşi slujbă. Şi tot ca tine, Aftandil, am îndrăgit-o pe copila celui care mi-era stăpîn, pe fata împăratului: draga-mi Nestana-Daredjana. Numele ei se tîlcuieşte prin „Fata-cea-fără-de-seamăn-cu-nici-o-alta-pe-pămînt”! Fiindcă, aşa cum credem noi cei care sîntem indieni, nu poate fi asemuită decît cel mult cu soarele în frumusețe, strălucire, lumină binefăcătoare, în tot ce este bun şi drept!

Aftandil sta şi asculta cele rostite de Tăriei, fără să scoată vreun cuvînt. Dar auzind despre Nestana, fata de care povestea Viteazul în piele de tigru, gîndul arabului fugea către iubita-i Tinatina. Numele ei se tîlcuia, de-asemeni, în „Rază de soare”.

— Şi, cum spuneam, urmă Tăriei, pentru copila lui, Nestana, Parsadan construi palate cu temelie de bazalt, cu bolta-n licăr de rubine şi cu grădini înmiresmate, cum doar prin vis se pot visa. Privighetori zburau prin ramuri de chiparoşi şi trandafiri împurpurați, cum sînt obrajii unei fecioare-ndrăgostite. Iar ape limpezi clipoceau, țîşnind din largi fîntîni de aur.

Ca să vegheze peste toate: peste palate şi grădini, şi, mai ales, peste Nestana, slăvitul nostru împărat pusese pe o soră-a lui, al cărei nume e Davara.

— Să o fereşti de ochi străini, altminteri vei plăti cu capul, îi hotărîse Parsadan.

Cu toate astea, într-o zi, cînd veneam de la vînătoare laolaltă cu

împăratul, eu am zărit-o pe Nestana. Era-mpreună cu Asmata şi alte două slujitoare, care-o vegheau şi zi, şi noapte, după poruncile Davarei, într-un turn al palatului.

Văzînd atîta frumuseţe, sufletul mi s-a tulburat. Mi s-a-mpăienjenit privirea. Am ameţit şi am căzut.

Împăratul se-ngrijorase. Vracii nu ştiau ce să-mi facă. Doar eu înţelegeam prea bine că m-am îndrăgostit pe viaţă de fata împăratului.

Ce nu ştiam, era că fata se-ndrăgostise, ca şi mine, cît ne privisem ochi în ochi, o clipă poate, nu mai mult.

După un timp, cu îndrăzneală, Nestana mi-a trimis pe-Asmata cu un răvaş, în care ea mărturisea că mă iubeşte, că ştie tot ce pătimesc şi că va fi numai a mea.

Dragostea ne prinsese-n laţul ei fermecat pe amîndoi, şi-Asmata, fata asta blîndă, pe care-o vezi aici cu mine, însoţindu-mă la necaz, purta scrisorile-ntre noi.

Numai că tot pe acea vreme, hataii,[10] neam de trădători, uneltеau contra Indiei, gîndind că pot să o dezbine. Ţara era-n primejdie.

„Du-te, înfrînge-i pe hatai, îmi mai scria Nestana mea, şi-ntoarce-te cu glorie".[11]

I-am trimis ştire hanului hatailor să se supună lui Parsadan şi să-nceteze cu uneltirile-i viclene. Însă hanul lor mi-a răspuns că nu-i pasă de craiul nostru.

Am ridicat atunci oştirea şi am pornit către hatai,

Mai înainte de-a pleca, am avut însă fericirea de-a o vedea pe draga mea.

M-am furişat pînă-n iatacu-i. Asmata m-a călăuzit. Şi am aflat-o pe Nestana odihnindu-se pe o scoarţă din ţesătură ruginie, într-un veşmînt verde ca frunza, şi-alături se găsea o pernă.

Pe pernă m-am aşezat eu.

Fecioara mi-a mărturisit că nu mai poate să-şi ascundă simţirile ce mi le poartă. Şi că de la-ntîia privire schimbată de noi amîndoi s-a socotit că mi-e soţie, cu inima, pînă la moarte.

— Dar înainte de orice, India e-n primejdie. Du-te şi-nvinge-i pe hatai, m-a mai rugat iubita mea.

Dorinţa ei mi-era poruncă, şi zîmbetul ei, talisman.

Cu toată oastea după mine, m-am repezit ca o furtună către Hataia răzvrătită.

În zadar hanul din Hataia a vrut să-mi întindă-o cursă, să mă-nvingă prin şiretlic. Oştenii mei s-au avîntat ca ulii între prepeliţe, sîngele s-a vărsat ca apa, şi duşmanul a fost învins.

Cei mai mulţi au pierit în luptă, ceilalţi ne-au căzut prizonieri, şi i-am legat de cai cu ştreanguri. Pradă am luat nenumărată. Şi regele hatailor îmi cerşea viaţa pentru-ai săi, şi pentru sine mai întîi.

Eram rănit, dar nu-mi păsa.

I-am trimis împăratului prada pe-o mie de cămile şi de catîri buni de samar. Iar dragei mele i-am aflat un veşmînt scump, cum nu se vede, dintr-o urzeală de mătase, în ţesătura căreia părea că strălucesc tăciuni şi licăresc mărgăritare.

Aflînd de-această biruinţă, Parsadan însuşi a venit să mă întîmpine pe

cale.

S-a-ntins o masă ca-n poveşti, şi Parsadan m-a întrebat cum am de gînd să-l pedepsesc pe hanul căzut mie rob.

I-am dat răspuns că socotesc iertarea cea mai dreaptă faptă pentru cel slab şi biruit.

Împăratul mi-a dat dreptate, şi i-a dat drumul hanului, să se întoarcă-n țara lui.

Ce-a fost apoi, arabule, cu greu mai pot să-ți povestesc. Mulțimea ne-a primit cu slavă, cu strigăte şi cu urale. La fereastră, Nestana mea mă aştepta sorbindu-mă din ochii ei strălucitori. Împărăteasa m-a cuprins, sărutîndu-mă ca o mamă. Şi împăratul mă lăuda, spunînd că-s ca şi-un fiu al lui.

De fericire, nu vedeam nimic din ce se petrecea în jurul meu şi la palat. Gîndeam că a sosit prilejul să-i cer mîna Nestanei mele.

...Cînd împăratul m-a poftit să vin la curte într-o zi. M-a aşezat la dreapta lui, în fața celorlalți curteni, şi ne-a vestit c-a hotărît să o mărite pe Nestana.

Soțul ales iubitei mele, de cînd avea doar patru ani, era feciorul şahului din marea cetate Horezm,[12] cel mai puternic dintre crai, după stăpînul Indiei.

Cortegiul din Horezm sosise. Nunta urma să aibă loc, şi fiul şahului privea prea mult către Nestana mea.

— Nu vreau să fiu decît a ta, spunea Nestana-nfiorată. Şi de mă laşi în brațele celui venit de la Horezm, te socotesc un trădător. Cu tine vreau să-mpărățesc, după ce tata va muri, nu cu-n străin din altă țară...

Plîngea, şi, deznădăjduită, căta în ochii mei scăpare.

Pe minte mi s-a coborît o ceață neagră, ca de moarte. N-am putut să mă stăpînesc. M-am repezit doar cu o sută de oşteni credincioşi — ca vîntul — în tabăra Horezmului. Şi, pînă să se dumirească, mirele din Horezm pierise.

Poți tu să crezi, arabule, că n-a fost mică supărarea împăratului Parsadan! Dacă eram în fața lui, mă ucidea, cred, deîndată. N-aş fi îndrăznit să îi răspund.[13] Însă, cu călăreții mei, mă aflam dincolo de porți. Şi nu ştiam că-n vremea asta stăpînul Indiei dăduse poruncă grea unor oşteni s-o pedepsească pe Davara, fiindcă aceasta nu aflase că fiica lui mă îndrăgea.

Davara, ființă fără suflet, a biciuit-o pe Nestana, pînă aproape să-i ia viața. A dat-o apoi unor robi s-o ducă dincolo de mare, şi-acolo să o părăsească, lăsînd-o pradă fiarelor. Şi ea însăşi, cruda Davara, şi-a vîrît un jungher în piept.

Asmata, izbutind să scape din mîinile lui Parsadan, m-a tot căutat pînă-n cetatea ce-mi rămăsese moştenire de la părintele-mi iubit — şi unde eu mă-adăposteam — rugîndu-mă s-o scap, prin luptă, pe Daredjana de la moarte. M-am repezit la țărmul mării cu o ceată de credincioşi. Ne-am suit pe-o corabie şi am colindat un an de zile marea şi țărmurile sale. Soții mei de călătorie au pierit toți, în luptele date cu cei ce locuiesc ostroavele şi țărmurile, şi în furtunile cumplite care ne-au încercat mereu. Dar pe Nestana-Daredjana n-am izbutit s-o regăsesc.

Într-un tîrziu, după un an, cum îți spuneam chiar adineauri, numai eu singur m-am întors

Am regăsit-o pe Asmata. Şi de-atunci nu mai pot să văd chip omenesc în ochii mei. Fug de cetăți şi de mulțimi. Alerg doar în locuri pustii şi

viețuiesc în peşteră, îngrijit de fecioara asta, pe care-o socotesc drept soră şi care, ca şi mine, plînge pe cea pierdută pentru noi...

Tăriei oftă, şi-n ochii lui roua durerii străluci. Iar Aftandil îl întrebă:

— Şi cum, n-ai aflat nici o urmă, n-ai auzit nici un cuvînt despre fata pe care-o cauți?

Viteazul în piele de tigru îşi frînse un geamăt în piept.

— Odată, spuse mai departe, am întîlnit pe-un alt voinic, pe craiul Nuradin-Pridon, dintr-un oraş de lîngă mare, ce e numit Mulgazanzar.[14]

În ziua cînd l-am întîlnit, țărmul îi era cotropit de o mulțime de vrăjmaşi. Văzîndu-l că e-n cumpănă, m-am repezit în ajutor. Duşmanii au fost biruiți. Drept mulțămită, acest crai m-a poftit în oraşul său, fiind primit ca un împărat. Povestindu-i apoi c-o caut de-a lungul coastelor pe-aceea căreia i-am jurat credință, regele insulei mi-a spus că a zărit cîndva-ntr-o barcă doi bărbați înfiorători, ducînd cu ei pe o copilă de-o frumusețe fără seamăn.

Barca plutea întins pe mare. Şi pînă să-şi dea seama bine craiul Pridon ce se-ntîmpla, urma ei s-a pierdut în zare.

Am înțeles că-n acea barcă fusese însăşi draga mea.

Jalea m-a potopit mai aspră, inima mi s-a sfîşiat. Nestana mi se depărta din calea tristei mele vieți.

Pridon a legat prietenie cu mine pînă la mormînt şi s-a jurat să cerceteze mereu întinsul mărilor cu vestiții lui corăbieri. Dar pînă azi, precum se vede, n-a izbutit încă nimic.

De-amărăciune şi durere, te miri că mi s-au rătăcit, de la o vreme, mințile? Că umblu singur prin coclauri, cum am fost şi-n Arabia, sau mă ascund în peşteră? Asmata, singură, surioara, mi-a rămas pe acest meleag. Şi amîndoi fără nădejde, dar zi de zi, şi ceas de ceas, gîndim la draga mea Nestana, şi dorul nu ni-l ostoim.

Alerg din cînd în cînd la țărmuri. Privesc marea fără sfîrşit, şi deznădejdea îmi apasă inima parcă şi mai mult, mai ales cînd îmi amintesc că-n lume mai e bucurie, dar eu nicicînd n-o s-o mai am.

Aceasta mi-e povestea, frate. Du-te acum la craiul tău, şi, povestindu-i întîmplarea, slujind-o pe iubita ta, încîntătoarea Tinatina, fii fericit tu, Aftandil!...

Aftandil, care-l ascultase pe Tăriei pînă atunci, fără a-i spune vreun cuvînt, se ridică, îl luă de umeri, îmbrățişîndu-l voiniceşte.

— Mi-ai povestit despre Pridon că s-a legat să te ajute. Dă-mi voie-acum, Tăriei, să fac pentru tine acelaşi lucru. Pornesc azi spre Arabia, însă nici două luni n-or trece şi-o să mă înapoiez. Toți trei, tu cu Pridon, cu mine, vom da de urmele Nestanei, oriunde ar fi şi-o vom salva, prietene drag!...

Şi-aşa s-a pornit Aftandil, înapoi, spre Arabia. Calul lui a zburat ca gîndul, peste coline şi cîmpii. N-avea răbdare să ajungă lîngă iubita-i Tinatina, să-i ducă dezlegarea tainei viteazului înveşmîntat în haine din blană de tigru, să-i liniştească inima tatălui ei, lui Rostevan.

Oştenii ce erau pe turnuri, din depărtare, l-au zărit. Chimvale, surle, harfe, tobe — toate-au sunat în cinstea lui.

Nimeni n-a fost mai fericit în acea zi ca Tinatina. Ochii ei străluceau ca para. Buzele îi erau mai roşii, obrajii mai îmbujorați. Nici craiul Rostevan, bătrînul, nu ştia cum să se arate mai mulțumit că-l revedea.

În toată vremea cît fusese tînărul comandant de oşti plecat să-l caute pe Tăriei, Rostevan se temuse-n sine să nu se afle acest lucru peste hotarele arabe. Duşmanii să nu năvălească, ştiind că sabia-i lipseşte. Şi-acum, că se-ntorsese-n ţară, că totul se sfîrşise bine, era nespus de mulţumit. Îi povestea lui Aftandil prin ce îngrijorări trecuse.

Iar Aftandil nu îndrăznea să-i spună de făgăduiala ce i-o făcuse lui Tăriei, de-a se întoarce-n două luni la peştera de lîngă rîu.

Astfel trecu o săptămînă, trecură două, şi-ncă una.

Pe Aftandil îl urmărea vedenia viteazului, în haina-i galbenă de tigru, rătăcind trist şi-nsingurat, pe ţărmul mării argintii, cătînd în toate zările, cu palma streaşină la ochi, plîngînd ades nealinat.

N-avea o clipă linişte. În sinea lui se întreba: „Dacă-ntr-o zi Tăriei îşi pierde minţile cu desăvîrşire şi se azvîrle de pe-o stîncă în valul mării, şi se stinge? Va trebui să am curajul şi să-l vestesc pe Rostevan că sînt dator să nu întîrzii nici o clipită, şi să plec, aşa cum am făgăduit. Tăriei nu poate să trăiască, de nu o salvăm pe Nestana din ghearele cui s-o afla”.

Atît îl urmăreau de mult pe Aftandil aceste gînduri, încît umbla tot tulburat. Nu-i mai plăceau petrecerile, nici cîntecele fermecate ale fecioarelor arabe, noaptea cînd cerul înstelat pare-un turban imens, albastru, bătut în ţinte aurite şi coborît peste pustiu. Nu-i mai plăceau nici jocurile cu săbiile din zorii zilei, cînd cerul pare o tipsie pe care-Abhar cel din legendă a încărcat-o cu jăratic, ca să-şi hrănească armăsarii ţinuţi legaţi de-un stîlp de aur, la vămile văzduhului.

Nu-i mai plăcea viteazului decît să-şi mîngîie mereu luciul tăios al săbiei, rămasă de la tatăl său, şi arcul să şi-l încordeze.

Iar într-o noapte înstelată se strecură chiar sub fereastra iubitei sale Tinatina, şi-i glăsui:

— Stăpîna mea, acum e vremea să pornesc spre peştera însingurată. Ţi-am povestit despre Tăriei. Tu îmi cunoşti făgăduiala...

Tăcerea nopţii-ncremenise lîngă fereastra zăbrelită unde frumoasa Tinatina privea tristă spre Aftandil.

— Pleci iar? şopti ea, în sfîrşit. Ştiu, jurămîntul a ţi-l ţine e lucrul cel mai preţuit. Dar eu? La mine te-ai gîndit? Ce mă voi face-n lipsa ta?

Astfel îl întreba fecioara, înfiorîndu-se de spaima că Aftandil — în luptele la care sigur va lua parte — ar putea să fie rănit, sau doborît de vreun duşman.

— Tu ştii, îi spuse el în şoaptă, că nu e prieten cel pe care suferinţele prietenului îl pot lăsa nepăsător... Doresc ca mîine, prin vizir, să-l vestesc şi pe tatăl tău. Deşi el se va mînia...

— Îi va fi teamă pentru ţară, cum i-a mai fost şi în trecut. Să nu se afle că lipseşti, că sabia-ţi nu este gata să apere Arabia. Dragul meu, nu te supăra.

Noaptea trecuse şi lăsase în inima lui Aftandil hotărîrea de-a nu se abate de la ceea ce socotea că e-ntîia-i datorie.

Aşa cum bănuise el, Rostevan, auzind vestirea că Aftandil iar va pleca, se mîniase-ngrozitor.

Văzînd deci că nu-i altă cale, tînărul comandant de oşti plecă în taină spre Tăriei, lăsînd în urmă-i un răvaş către craiul Arabiei, în care îi cerea iertare pentru-ndrăzneala de-a porni fără de învoiala lui, şi îl ruga, în cazul

cînd nu avea să se mai întoarcă, să-i împlinească-un testament. Testamentul suna astfel:

„Doresc să fie eliberați toți robii din ținutul meu. Averile să mi se-mpartă celor săraci, bolnavi şi slabi. De-asemeni vreau să se ridice case pentru copiii-orfani şi să se construiască poduri peste prăpăstii, peste rîuri, la îndemîna orişicui. Cu dărnicie să se dea tuturor ce-au de trebuință”.[15]

Aşa se face că din nou roibul lui Aftandil zbura peste coline, prin pustiu. Sabia de oțel albastru a cavalerului arab se pregătea de bătălii, pentru Tăriei, prietenul său, în vreme ce în mintea lui strălucea chipul Tinatinei şi-i auzea cuvintele:

— Du-te, iubite, şi-l ajută pe prietenul tău indian. Şi întoarce-te-n Arabia — şi cu Tăriei, şi cu Nestana, şi cu Pridon, de vor voi. Iar eu te voi primi cu flori.

Şi a zburat, a tot zburat, pînă ce a ajuns arabul la peştera lui Tăriei.

Acesta se îmbolnăvise de suferință şi necazuri. Şi-şi cam pirduse mințile. Cu greu l-a trezit Aftandil şi l-a făcut să înțeleagă că el venise să-l ajute. Dar şi mai greu l-a hotărît să se îndrepte către țărm, şi să-i arate încotro este oraşul lui Nuradin-Pridon, cu care Tăriei legase cîndva trainică prietenie.

Într-acolo-a călătorit Aftandil şaptezeci de zile, şi-a ajuns în Mulgazanzar, oraşul craiului Pridon. (Prințul arab plecase singur, fiindcă Tăriei era bolnav.)

După ce craiul a aflat că Aftandil e prietenul lui Tăriei din India, n-a ştiut cum să-l ospețească, cu ce daruri să-l mai îmbie şi cum să-i facă mai plăcută şederea în oraşul lui.

I-a arătat, la rîndul său, unde zărise, într-o zi, barca în care o copilă era purtată de doi oameni cu chipuri înfiorătoare.

— Uite, de-a lungul țărmului, a rostit craiul Nuradin, a plutit barca, într-acolo, unde zăreşti un promontoriu. Pînă să chem vreo cîțiva oameni şi să pornim în urmărire, barca s-a şters din ochii mei...

— Am să încerc eu să găsesc unde au dus-o pe Nestana! i-a glăsuit lui Nuradin-Pridon tînărul cavaler arab.

— Îngăduie-mi, a spus Pridon, să-ți dau patru însoțitori, o platoşă ce e făcută în aşa fel, încît securea sau paloşul nu o pot sparge, şi-un cal mai aprig decît focul, mai iute decît zboară vîntul.

— Primesc, s-a-nvoit Aftandil. Acuma, ca şi Tăriei, mi-eşti frate. Tustrei sîntem uniți în gînduri şi în simțiri, pînă la moarte.

— Să ai în toate biruință, i-a mai urat Pridon, voios, lui Aftandil, la despărțire. Şi de găseşti cumva vreo urmă, cheamă-mă, frate, cît mai grabnic. Ca vrabia am să mă salt. Abia aştept să-mi scald şi eu sabia-n sîngele vrăjmaş al celor care au zdrobit fericirea lui Tăriei, răpindu-i pe Nestana lui.

S-au strîns în brațe cu căldură. Şi Aftandil, prințul arab, a purces iarăşi mai departe.

Tărie-n tot ce săvîrşise îi da doar chipul Tinatinei, purtat de el în inimă...

A umblat peste munți şi văi, şi prin pustiuri, şi prin codri, întrebîndu-i pe fiecare de n-au zărit-o pe Nestana, tîrîtă de doi oameni răi.

Au trecut astfel, cum se spune, trei luni şi încă zece zile.

Şi cum călătorea, pe cale a întîlnit o caravană, care venea de la Bagdad, cu multe mărfuri pe cămile. Neguțătorii se aflau pe țărm, lîng-o corabie. Dar nu-ndrăzneau să-şi urce marfa, fiindcă pirații bîntuiau.

— Vai nouă, strigau negustorii, pirații-au să ne jefuiască. Ba, poate, au să ne ucidă. Mai înainte au dat foc altei corăbii din Bagdad. Ce ne vom face noi pe mare?...

Aftandil, auzindu-le cuvintele de deznădejde, i-a-mbărbătat, încredințîndu-i că e oştean arab, armat, şi nu se teme de primejdii, şi că el îi va apăra...

Neguțătorii, liniştiți, s-au urcat pe corabie. Şi-ntr-adevăr, după scurt timp, din zări s-au arătat pirați, cu flamuri negre pe catarg.

Neguțătorii, îngroziți, s-au ascuns iute pe sub bănci, pe după uşi, în saci şi-n lăzi, şi, tremurînd, îşi aşteptau sfîrşitul — spintecați de săbii sau arşi în focul ce urma să mistuie corabia.

Doar Aftandil — cu-o ghioagă-n mînă — şi oamenii lui Nuradin au rămas neclintiți pe punte. Pirații — care cum săreau pe vasul neguțătoresc — erau primiți cum se cuvine.

Lupta s-a dat mai multe ceasuri. Marea era învolburată. Însă viteazul comandant al oştilor Arabiei, pînă la urmă, i-a răpus pe toți pirații, curățind apele de ei. Prăzile lor: mărfuri şi aur, covoare, pietre prețioase au fost aduse de pe vasul pirateresc pe celălalt.

Corabia piraților a fost arsă în largul mării.

Neguțătorii nu ştiau cum să-l mai laude pe viteaz, şi îl numeau „stăpînul" lor.

— Cum am putea să-ți mulțumim, multpreaviteazule arab? îl întrebau neguțătorii. Ale tale sînt prăzile smulse de voi de la pirați, de-asemeni mărfurile noastre. Îți datorăm şi viețile, căci fără tine ajungeam să hrănim peştii mărilor.

Aşa strigau neguțătorii, sărutîndu-i lui Aftandil mîinile şi picioarele, lăudîndu-l cît puteau mai tare, cu cele mai alese vorbe.

Dar Aftandil n-a vrut să audă, n-a luat nimic din avuții.

— Drumul meu are alte țeluri; mărfurile nu-mi trebuiesc. De vreți însă să mă slujiți, puteți s-o faceți. Iată cum!...

— Oricum ar fi, noi o vom face, au glăsuit neguțătorii.

— Să mă ascundeți printre voi! Să mă dați drept neguțător, conducătorul caravanei. Să nu povestiți nimănui că sînt oştean, şi ce-am făcut.

— Atîta tot?

— Atîta tot!

Neguțătorii s-au mirat că tînărul oştean arab doreşte-atîta de puțin. Dar au primit numaidecît propunerea ce le-o făcea. Vorba lui le era poruncă. L-au îmbrăcat cu un caftan şi straie de neguțător. Şi-au plutit apoi mai departe. Marea era prielnică.

În puțin timp, s-a arătat la țărmul mării un oraş, cu turle şi cu case mari, cu grădini pline de verdeață. Zeci de corăbii-şi legănau catargele, ca nişte aripi, în portul acestui oraş.

Iată oraşul Gulanşaro,[16] au glăsuit neguțătorii. Aici se face dever bun. Putem să poposim la țărm.

Şi, după ce au coborît de pe puntea corăbiei, neguțătorii şi-au întins

mărfurile-ntr-o piață mare, aflată aproape de țărm.

Țărmul şi piața, unde ei îşi desfăcuseră tarabe, aparținea unui bărbat, al cărui nume era Usen.

Usen, bărbat cinstit şi vrednic, avea slujba de staroste peste negoțul din oraş. Şi, după obiceiuri vechi, orice negutător venea trebuia să-şi înfățişeze marfa, întîi şi-ntîi, lui Usen.

Aşa au fost siliți să facă şi cei care veniseră cu Aftandil în Gulanşaro.

Numai că Usen se-ntîmplase să nu fie atunci acasă. Plecase-ntr-o călătorie. Şi locul său i-l ținea Fatma, soția starostelui Usen.

Prin tîrg se răspîndise vestea că au sosit în Gulanşaro nişte negutători vestiți, cu mărfuri scumpe din Bagdad. Şi că în fruntea lor se află un tînăr chipeş ca un zeu. Oamenii se îngrămădeau să-l privească pe Afatandil.

Fatma, femeie primitoare, i-a pregătit şi un ospăț.

Ospățul s-a întins cam mult — durînd aproape toată noaptea. Şi, dintr-o vorbă-n altă vorbă, limbile s-au mai dezlegat.

După ce Fatma a aflat cum înfruntase Aftandil cetele de pirați, pe mare, a început să-i povestească, la rîndul ei, o întîmplare care o zguduise mult.

— Şedeam odată, i-a spus Fatma, la o fereastră şi visam, privind către aria mării. Deodată-am auzit țipînd şi-am văzut o corabie sau, mai curînd, o barcă mare, în care doi oameni urîți, negri, buzați şi fioroşi, care veneau din India, duceau o fată prizonieră. Fata era de-o frumusețe cum nu mi-a mai fost dat să văd. Ea se zbătea-n brațele lor. Îndată am trimis un pîlc de oameni credincioşi, s-o scape. Aceştia s-au grăbit spre barcă. Indienii-au sărit la ei. Şi-n lupta ce s-a dat pe țărm, indienii şi-au pierdut viața.

Pe fată am ascuns-o aici, în casa unde te găseşti. I-am dat veşminte strălucite, căci părea fată de-mpărat...

— Cum se chema această fată? întrebă Aftandil deodată, străbătut de o bănuială.

—Nestana-i era numele...

—Nestana? strigă Aftandil. Hai spune... spune mai departe...

Şi Fatma-şi continuă povestea, arătînd cele ce urmează:

—Atît era fata de mîndră, încît am socotit că-i bine să o ascund, să n-o arăt, ca nu cumva să-i vie gîndul cuiva s-o fure şi s-o vîndă... Îmi era dragă, ca şi cum ar fi fost chiar copila mea. Ziua, pe-ascuns, mergeam la ea, o priveam ceasuri nesfîrşite, şi nu mă săturam s-o văd. Toate-ar fi fost bune şi astăzi, dacă Usen, bărbatul meu, n-ar fi pălăvrăgit prea mult în fața împăratului ce stăpîneşte Gulanşaro.

Iar împăratul are-un fiu. Şi-acesta, auzind că fata este atîta de frumoasă, a poruncit să fie-adusă cu grabă mare la palat.

A venit oaste de la curte şi-a luat-o pe biata copilă. Au îmbrăcat-o în veşminte de aur şi mărgăritare. Pe pletele ei încrețite, cu firele ca de mătase, curtenii i-au pus o cunună din pietre roşii, de rubin.

Împăratul şi curtea sa, mulțimea care o zărise, nu mai vorbea în vremea asta decît de frumusețea fetei, strălucitoare ca de astru.

Iar eu plîngeam, căci mi-era dragă, şi îmi era milă de ea, ştiind că e nefericită.

Soțul meu Usen nu-ndrăznea, după prostia ce-o făcuse, nici să se mai întoarcă acasă.

Aşa se scurse ziua, noaptea, şi încă nu mă ostoiam, cînd auzii de-afară:

„Fatma!... Fatma, surioară, unde eşti?”

— Era Nestana? pricepu ce se întîmplase Aftandil.

— Nestana, da! glăsui Fatma. Nestana dăruise totul: rubine şi mărgăritare, aur, colane şi brățări, eunucilor care o păzeau. Şi-aceştia, lacomi de-avuții, în timp ce ceilalți petreceau, o slobozişeră pe fată. Fugiseră apoi şi ei.

Am luat-o în brațe pe copilă, vărsînd din ochii-mi rîu de lacrimi. Nu ştiam unde s-o ascund. Dar ea, nespus de curajoasă, n-a vrut să stea, şi mi-a cerut să-i dau un cal înşeuat.

Îndată i-am pregătit calul. Copila a sărit pe el. Ne-am sărutat, şi ea s-a dus.

Abia s-a smuls din brațe-mi fata, că au şi năvălit oştenii de la palat cu zarvă mare, şi au căutat-o peste tot.

Dar cum puteau s-o mai găsească?

Nestana se dusese-n lume. Zadarnic o mai urmăreau.

Aftandil, ascultînd povestea, nu îşi credea urechilor. O regăsise pe Nestana? Viteazul în piele de tigru o va putea îmbrățişa? Călătoria sa fusese cu-atîta spor, de la-nceput?

— Şi-acuma unde e Nestana? izbucni el, nerăbdător.

— Nestana?... Îşi plecă ea fruntea, şi lacrimile începură să-i curgă-n poală, în şirag. Am uitat, prietene, să-ți spun că, dîndu-i cal, i-am dat şi arme, şi-am îmbrăcat-o ca flăcău, ca să poată călători mai lesne către țara ei... Dar... dar... oftă femeia, pe drum a fost descoperită că nu era flăcău, ci fată...

— De cine? sări Afatandil, zvîcnindu-i inima în piept.

— De blestemații vrăjitori pe care îi numim kadjeți.[17] Aceştia cutreieră lumea şi, unde pot, fac numai rău. Au o regină ca un diavol ce locuieşte-ntr-o cetate de care, dacă te apropii, eşti doborît de-un fel de raze, ce se împrăştie din ziduri. Zece mii de oşteni kadjeți sînt straja zidurilor negre, şi alți trei mii păzesc la porți. De vor ei pot să te orbească, să te prefacă în cenuşă, pot seca marea într-o clipă, şi vara o prefac în iarnă, răscolesc vînturi, ploi, zăpezi, şi încă multe alte rele pot săvîrşi, pe voia lor. Acolo, în neagra cetate, au pitulat-o pe Nestana, şi Dulardhut, reaua regină, a hotărît să o mărite cu un nepot al ei, Rosan. Toate acestea le-am aflat de la un rob, care-a scăpat de la kadjeți, printr-o-ntimplare pe care nu ți-o povestesc...

— Nici nu am vreme pentru asta, rosti atuncea Aftandil. Şi trebuie să afli, Fatma, că eu, de sînt în Gulanşaro, pentru Nestana am venit...

— Pentru Nestana?

— Vreau s-o scap...

— Dar tu eşti un negutător, a spus femeia, hohotind. Nici nu ştii cum se ține arma...

— Nu ştiu? a rîs şi Aftandil. Atunci, priveşte... a zis el, ducîndu-se să-şi ia veşmîntul de mare cavaler arab. Şi-a luat şi sabia ascunsă între mătăsuri şi covoare. Ce zici acum? a întrebat. Eu, Fatma, sînt conducătorul oştilor din Arabia. Crăiasa mea e Tinatina, şi-n numele ei am venit, ca să-l ajut pe Tăriei, un amirbar din India. Lui Tăriei i s-a răpit comoara inimii: Nestana. Şi în numele prieteniei mă voi lupta, cu prețul vieții, ca ea să fie liberă şi să trăiască fericită în brațele viteazului în haină din blană de tigru.

— Numai tu singur vrei să lupți? s-a temut Fatma pentru tînăr.

— Încă un prieten mai avem, a răspuns Aftandil, voios. Pe craiul din Mulgazanzar. Tustrei sîntem uniţi ca fraţii, în numele sfintei dreptăţi, al dragostei şi libertăţii...

Astfel glăsui Aftandil. Iar Fatmei nu-i venea să creadă că preachipeşul cavaler, ce semăna cu un luceafăr, era tînărul oaspete, venit aseară-n casa ei, în haine de neguţător.

Prin grija Fatmei, ce ţinea în casă pe un rob kadjet, a fost vestită şi Nestana că se cunoaşte soarta ei. Şi că-n curînd cei trei fîrtaţi vor porni să o elibereze din gheara vrăjitorilor şi a reginei Dulardhut.

Aftandil a trimis îndată craiului Nuradin o ştire, pe ţărmul din Mulgazanzar, că a găsit-o pe Nestana.

Aflînd de-aceste întîmplări, Tăriei întîi şi-a pierdut firea. Bucuria l-a copleşit. Dar apoi, liniştindu-se, împreună cu Aftandil, a pornit spre Mulgazanzar, unde îl aştepta Pridon. Îi însoţea însă şi-Asmata.

Craiul Pridon a înarmat trei sute dintre-oştenii săi.

S-au suit pe corăbii bune şi au plutit spre ţărmurile blestemaţilor vrăjitori.

Numai Asmata a rămas în ţara craiului Pridon, urîndu-le vitejilor să izbîndească-n drumul lor.

Lui Tăriei nu-i venea să creadă că se îndreaptă către locul unde era Nestana sa, că o s-o vadă în curînd. I se părea totul un vis. Şi-n gînd cînta imnul de slavă nepreţuitei prietenii. Fiindcă fără de prietenia strînsă cu ceilalţi doi viteji, Nestana ar fi fost pierdută, şi el însuşi ar fi pierit încrîncenat, stors de durere, de dorul pentru draga lui.[18]

După ce au plutit trei zile, în zare li s-au arătat tărîmurile ceţurilor în care locuiau kadjeţii. Au tras la ţărm cu multă grijă, şi-acolo au ţinut un sfat.

Noaptea era în toiul ei. Luna lucea deasupra mării ca o făclie vînătă.

Caii abia se auzeau peste pustiul mohorît şi străjuit de stînci uriaşe, în care nu hălăduiau decît şerpi negri, cucuvele şi-un soi de lei înaripaţi. Pe jos era numai cenuşă, şi paşii cailor sunau înăbuşit, ca pe-un covor.

Întîi văzură turlele castelului kadjeţilor. Apoi, din desişul de stînci, se dezveli zid după zid. Pe lîngă porţile de fier erau miile de străjeri, înţepeniţi ca nişte stane. Din ochii lor ţîşneau scîntei, iară din săbii izvorau un fel de raze-ucigătoare, în stare să-ardă inima şi s-o preschimbe toată-n scrum.

— Sînt de părere, a spus Pridon lui Tăriei şi Aftandil, să mă lăsaţi s-arunc spre turnuri o sfoară lungă, de mătase. Pe ea mă caţăr pînă sus. Cînd s-o isca acolo larmă, străjerii ce sînt lîngă porţi se vor urca şi ei spre turle. Atunci să năvăliţi voi doi şi oştenii din ţara mea.

— Ba nu, s-a grăbit Aftandil să îşi rostească gîndul lui. Mai bine, şi fără primejdii, e să mă schimb de haine eu, să spun că-s un neguţător şi-aşa să intru în castel. Acolo-am să scot sabia — şi vai şi-amar de vrăjitori!...

— Ce spuneţi voi e înţelept, a spus la urmă Tăriei. Dar eu doresc să intru-n luptă de la-nceput cu vrăjitorii. Vă sfătui deci ca fiecare, cu cîte-o sută de oşteni, să lovim porţile kadjete. Noi trei sîntem, şi ele-s trei... Vă învoiţi?

— Ne învoim...

Poate-aţi văzut cîndva furtuna dezlănţuită între munţi! Sau aţi călătorit vreodată prin vreun pustiu bătut de vînt, cînd cerul se întunecă, şi valuri

roşii, de nisip, zboară pe sus ca nişte duhuri, şuierînd înfiorător! Sau marea poate ați văzut-o cînd se frămîntă uneori, gemînd sub ceruri plumburii, răscolindu-şi adîncurile!

Aşa s-au năpustit vitejii asupra porților kadjete. Şi cel dintîi şi cel mai straşnic s-a luptat însuşi Tăriei. Sub mîna lui s-au prăbuşit cei mai mulți dintre vrăjitori.

Porțile au căzut şi ele, ca zidul stufului din baltă, călcat de mîndrii călăreți, luptători pentru libertate. Pentru că sfînta libertate dă aripi celor ce-o iubesc. Şi razele ucigătoare ale vrăjmaşilor, kadjeți, şi zidurile, lanțurile, armele cele mai tăioase nu pot să se împotrivească celor ce luptă pentru ea.

Oamenii înrobiți acolo de nemiloşii vrăjitori, ieşind afară, s-au unit cu cetele de luptători.

Iar surlele kadjeților şi urletele lor de groază răsunau peste şapte mări. Armele celor zece mii de străjeri vrăjitori cădeau în bălțile fierbinți de sînge, şi-acolo-şi pierdeau strălucirea.

Este drept că şi jumătate din cei trei sute de oşteni, veniți alături de Pridon, şi-au dat, de-asemeni, viețile.

Dar viața dată de-un viteaz în numele a ce e drept, şi luminos, şi-adevărat, nu e pierdută în zadar.

Kadjeții au fost nimiciți. Regina lor s-a aruncat din turlă, sfărîmîndu-se. Țara de veacuri subjugată a văzut, în sfîrşit, pierind ceața care-o acoperea. Soarele a lucit mai viu. Codrii au foşnit reînviați, izvoarele au murmurat, şi marea a-nceput să cînte.

Vitejii au purces spre casă, cu voioşie şi cu cîntec. Primul popas a fost făcut în Gulanşaro, în oraşul unde fusese-ntîi Nestana. Şi buna Fatma, revăzînd-o, a-mbrățişat-o ca pe-o fiică, şi-a plîns, însă de bucurie.

Nestana, sărutîndu-i mîna, i-a mulțumit Fatmei, din suflet. Iar vitejii i-au dăruit grămezi întregi de nestemate, aduse din Kadjetia şi au silit-o să le ia, căci nu voia să le primească.

După aceea au plecat către ținutul lui Pridon.

Aici îi aştepta Asmata. Şi ea nu se mai sătura să o sărute pe Nestana, de bucurie c-o vedea. Amîndouă şi-au povestit — cîte-şi pot spune două fete, despărțite de-atîta timp, şi care-s bune prietene, aproape ca două surori.

Bine-nțeles că a urmat nunta, prin care s-a-mplinit iubirea lui Tăriei pentru Nestana, şi a Nestanei pentru el.

Iar nunta a fost ca-n poveşti. Oaspeții au fost cu miile. Vinul a curs neîncetat, ca rîul ce vine din munte. Chimvalele şi tobele, trîmbițele şi harfele se-ntreceau, care mai de care, să îi ațîțe pe nuntaşi la danțuri care nu-ncetau, decît ca să înceapă iarăşi.

Viteazul în piele de tigru şi cu Nestana lui de mînă au străbătut Mulgazanzarul, prin mijlocul unei mulțimi ce le ura viață-ndelungă, dragoste fără de sfîrşit şi-un număr mare de urmaşi.

Sfîrşindu-se această nuntă, au pornit spre Arabia. Acolo s-a-ncins altă nuntă, tot pe atîta de frumoasă, între viteazul Aftandil şi preafrumoasa Tinatina.

Rostevan, craiul cel bătrîn, a hotărît, cu-acest prilej, că el se trage la o parte şi îi lasă cîrmuitori, peste țara Arabiei, pe fiica lui şi Aftandil.

Între timp, fiindcă-n India murise craiul Parsadan, tatăl Nestanei-Daredjana, a fost ales ca împărat Viteazul în piele de tigru, viteazul fără de

pereche, şi-a devenit şi ea crăiasă. Nunta lor a fost cea mai mare. Şi Tăriei le-a dăruit văduvelor, orfanilor şi altor oropsiţi ai vieţii daruri din cele mai de preţ. La fel au făcut şi Pridon şi craiul din Arabia.

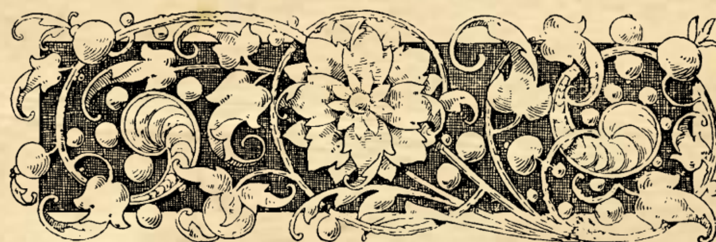
Despărţirea a fost mai grea. Dar cei trei prieteni şi-au jurat să stea uniţi pînă la moarte. Să fie gata-n orice clipă să-şi sară iute-n ajutor, dacă va fi cîndva nevoie.

Nevestele lor, de asemeni, îmbrăţişîndu-se fierbinte au hotărît să se socoată surorile cele mai bune.

Aşa s-au despărţit aceia care luptaseră-mpreună ca binele să biruie şi fericirea să domnească. Şi fiecare a pornit spre ţara sa de baştină.

Ciongul tăcuse. Şi tăceau tobele şi cimpoaiele.

— S-au despărţit dară vitejii, rosti la urmă cîntăreţul. Dar inimile le-au rămas pentru vecie împreună, să cînte-un imn înălţător: imnul cel sfînt al prieteniei şi al unirii-n luptă dreaptă, pentru ca omul să-şi trăiască, în libertate, zilele şi dragostea pe-acest pămînt...

[1] Georgia sau Gruzia, aşezată în Caucaz, pe ţărmul Mării Negre, este un ţinut cu o istorie şi o cultură milenară. De pămîntul acesta se leagă numele lui Prometeu, cel atît de cîntat de poeţii elini. Aici (în străvechea Colhida), pe malul rîului Rion, în palatul soarelui, se spune că ar fi fost dumbrava unde era păstrată lîna de aur, pe care o rîvneau elinii. După ce argonauţii, în frunte cu Iason, au răpit lîna de aur, colhidienii au pornit în urmărirea lor. Ajungînd pînă la ţărmurile noastre, ei au pus — după cum spune legenda — temeliile oraşului Tomis (Constanţa de astăzi).

Mica şi muntoasa Georgie este o ţară plină de frumuseţi şi bogăţii. Pe teritoriul ei se găsesc atît piscurile acoperite cu zăpezi veşnice ale Caucazului, cît şi ţărmurile Mării Negre, ce nu cunosc iarna în această parte a lumii.

De-a lungul istoriei sale, poporul georgian a avut de înfruntat invaziile perşilor, grecilor, romanilor, arabilor, horezmienilor, mongolilor etc. Poporul a luptat însă neobosit, întotdeauna, pentru libertatea şi unitatea sa.

Sub domnia regelui Gheorghe al III-lea, şi mai ales a fiicei sale Tamara (1184-l213), Georgia îşi realizează, printr-o luptă îndîrjita, unitatea şi integritatea. Însă, curînd, năvălirile mongolilor pun capăt acestei independenţe. Ţara este sfâşiată în mai multe părţi. Jaful întrece orice măsură. Deoarece mulţi dintre nobilii feudali pactizaseră cu năvălitorii, iar alţii priveau nepăsători, poporul georgian s-a răsculat în mai multe rînduri. În anul 1260, cînd are loc povestirea noastră, s-a dezlănţuit o astfel de răscoală (majoritatea răsculaţilor fiind ţărani), care de altfel a fost înăbuşită în sînge.

La începutul secolului al XIX-lea, în faţa repetatelor invazii turceşti, un rege georgian a făcut alipirea Georgiei la Rusia.

Din anul 1921, „Ţara dintre zăpezi şi portocali" poartă numele de Republica Socialistă Sovietică Georgiană.

[2] Ciongul este un instrument tradiţional muzical cu coarde, semănînd în parte cu vechea cobză românească. De multe ori cîntecul ciongului este însoţit de cimpoaie şi tobe.

[3] Eristav, stăpîn al unei provincii, în Georgia sclavagistă şi feudală, asemănător, într-o anumită măsură — ca rang şi funcţie administrativă — cu ducii europeni.

[4] Legenda spune că regele Vahtang I Gorgasali (Cap de lup) ar fi plecat odată din capitala sa, Mţheta, la vînătoare. Urmărind un fazan, a ajuns între trei munţi plini de semeţie. Aici Vahtang a săgetat fazanul. Pasărea a căzut într-un loc de unde ţîşnea un izvor cu apă fierbinte. Pînă să ajungă regele la izvor, fazanul a fost gata fiert şi bun de mîncat. Fermecat de frumuseţea acelui loc apărat de munţi, şi unde izvorau din pămînt ape fierbinţi, Vahtang a hotărît să ridice aici noua sa capitală, căreia i-a dat numele de Tbilisi (tbili, în limba georgiană, însemnînd cald), în amintirea acestei întîmplări.

[5] Şota Rustaveli este cel mai însemnat dintre poeţii georgieni. El s-a născut în satul Rustavi, pe la sfârşitul secolului al XII-lea. Viaţa şi activitatea sa poetică sînt învăluite în legendă. Într-o miniatură tîrzie, din secolul al XVII-lea — operă a unui pictor anonim — se poate vedea un bărbat frumos, tînăr şi visător, cu ochii migdalaţi şi faţa smeadă. Acesta este aşezat pe moliciunea unui covor ţesut din fire de mătase verde. Mîna i-a alunecat în lături. Tînărul pare că visează, cumpăneşte, dar se poate bănui că peste o clipă pana sa va începe să aştearnă din nou, pe albeaţa hîrtiei, semnele negre ale cuvintelor alese cu migală şi meşteşug. S-a spus despre tînărul pictat în această miniatură că ar fi Rustaveli, omul care a înaripat, cu arta lui, generaţii după generaţii. În 1960 s-a descoperit, sub un strat de vopsea de pe zidul unei mînăstiri, unde a locuit înainte de moarte poetul, un portret — de astă dată absolut autentic — reprezentîndu-l bătrân.

Poetul — aşa cum spune tot legenda, şi după cum se dovedeşte din opera sa — era un om foarte cult. Călătorise în Bizanţ şi în alte centre vestite. Cunoştea filozofia platoniană, poemele homerice, literatura lui Firdousi şi Nizami, şi cîte altele, pe care nu le mai înşirăm aici.

Ba, după cît se povesteşte, poetul ar fi fost şi un slujitor de seamă al frumoasei regine a Georgiei: Tamara. Dornică de a fi slăvită, regina i-a cerut lui Şota Rustaveli să creeze o operă poetică fără de seamăn pe lume, pe care să i-o dedice ei. Poetul i-a ascultat porunca,

dar a scris o epopee la care el visa mai de mult. A scris: „Viteazul în piele de tigru". Cu multă iscusinţă şi-a aşternut Rustaveli versurile sale în această operă. El povesteşte acolo despre arabi, indieni şi alte soiuri de oameni din Asia sau Africa. În realitate însă ne descrise evenimente ale Georgiei din timpul său: natura patriei, spiritul georgian, felul de viaţă şi obiceiurile lui.

Poetul afirmă, în prolog, că opera „Viteazul în piele de tigru" îşi are izvorul într-o povestire persană:

Am aflat izvod poveştii de obîrşie persană,
Ce-a trecut din mînă-n mînă — perlă fără de prihană —
În istorii vechi kartvele ce-au dat versului meu hrană,
Însetat de-aceea care-mi răscoleşte-n suflet rană.

Se prea poate ca poemul să aibă la bază vreo legendă persană, care, fie că a fost cunoscută direct de poet, fie că a pătruns în alte legende georgiene, de unde a luat-o apoi Rustaveli, deşi mulţi cercetători contestă acest lucru.

O dovadă că poate să fie astfel o constituie însă şi versurile din încheierea poemului:

...Scris-am eu astă poveste cu viteji de peste zare;
Fapte mîndre din vechime, datini luai din vechi izvoare,
Şi le-am pus în stihuri pentru a urechii încîntare.

Oricum ar fi, eroii şi faptele cuprinse în poem au trecut — ca şi viaţa autorului lor — în legenda populară georgiană.

Acest fapt ne-a făcut să prezentăm în proză, tinerilor noştri cititori, alături de celelalte legende cîntate în marile poeme din veacul de mijloc, şi „Viteazul în piele de tigru", deşi opera aceasta este singura care are un autor binecunoscut.

De altfel, trebuie să precizăm că „Viteazul în piele de tigru" a fost scris cam totodată cu „Cînteeul despre oastea lui Igor", în vremea cînd în Franţa se născuse „Cîntecul lui Roland", şi cînd se alcătuiau, în Germania, „Cîntecul Nibelungilor", iar în Spania „Cidul". Opera seamănă, în esenţa ei, cu un bun roman cavaleresc, având destule puncte comune cu asemenea romane, cum ar fi acela din ciclul „Cavalerilor Mesei Rotunde", de pildă.

Se mai spune că poetul Rustaveli ar fi fost îndrăgostit de stăpîna sa, căreia i-a şi închinat marele său poem:

Eu, Rustaveli, plăsmuindu-mi cIntecul, eram nebun,
Viaţa chiar mi-aş da-o celei căreia oşti se supun.
Sînt sleit. Îndrăgostitul nu-i cruţat... Şi-aş vrea s-o-mbun.
Să mă ierte prin iubirea-i, ori de tot să mă răpun.

Regina Tamara, după legendă, l-ar fi încărcat la început pe poet cu onoruri, i-ar fi aşezat cu mîna ei o cunună de lauri pe frunte, sărbătorindu-l ca pe un rege.

De aceea, este aproape de neînţeles cum tot ea s-a putut îndura, mai târziu, să-l exileze pe poet, ca altădată împăratul Augustus pe Ovidiu.

Se prea poate ca dragostea poetului faţă de Tamara să se fi răcit cu vremea, ca inima lui să se fi îndreptat către o altă femeie, şi lucrul acesta s-o fi mîniat pe regină, care s-a hotărât să-l pedepsească. Mai este posibil si ca dragostea poetului pentru stăpâna lui să fi iscat gelozia prinţului osetin David Soslan, al doilea soţ al Tamarei, şi acesta să fi cerut înlăturarea rivalului său de la curte, şi chiar din ţară, cu toate că finalul poemului este închinat de Rustaveli lui David, pe care îl numeşte zeu.

În orice caz — aşa sau altminteri — poruncile Tamarei nu puteau fi călcate, şi Rustaveli, acest „Homer al Georgiei", cum a mai fost numit, a închis ochii într-o chilie mînăstirească din Ierusalim, acolo unde i s-a găsit portretul pe zid. A închis ochii, ars de dorul Georgiei sale scumpe, al poporului şi al prietenilor, blestemînd poate pe aceia care îi dăduseră cea mai grea osîndă ce se poate da unui om: de a muri departe de ţărmul pe care s-a născut.

El a murit, dar opera sa: „Viteazul în piele de tigru" (în original: Vephis-tcaosani) a rămas, fiind considerată cel mai măreţ monument al literaturii georgiene şi unul dintre cele mai importante ale lumii.

[6] Georgia se numeşte, în limba poporului său, Kartlia, iar locuitorii îşi spun kartveli.

[7] În versurile poemului „Viteazul în piele de tigru”, Tinatina este este descrisă astfel:

Iar urmaşi, decît o *fiică, n-avea alți Rostan asemeni;*
Soarele, luceferi, stele — fetei lui îi erau gemeni,
Şi nebun stătea privind-o orişicare dintre semeni.
Ca s-o lauzi, n-ar ajunge graiuri cîte-n prunduri cremeni..

[8] În istorie, la fel s-a petrecut cu regina Tamara. Tatăl ei, regele Gheorghe al III-lea (1154—1184), i-a încredințat tronul şi coroana, încă de cînd era în viață, fapt cu totul neobişnuit, nici în Georgia, nici în țările învecinate. Tamara a domnit pînă în anul 1213, şi meritele ei constau în faptul că s-a străduit să realizeze unitatea țării. Granițele Georgiei se întindeau, în această perioadă, de la țărmurile Mării Negre, la acelea ale Mării Caspice. Poemul „Viteazul în piele de tigru” s-a născut ca o reflectare a dorinței şi luptei poporului georgian pentru unitate, integritate teritorială, dezvoltarea economică şi culturală.

[9] Prin această idee a unirii tuturor ținuturilor Indiei, sub un singur stăpînitor, Rustaveli susținea de fapt, în poem eforturile pentru unificarea Georgiei, depuse de regina Tamara, împotriva feudalilor care urmăreau fărîmițarea ei.

[10] Se pare că prin hatai Rustaveli înțelege anumite triburi mongolo-tătare care sălăşluiau pe undeva, spre nord.

[11] Epoca la care se referă poemul se caracterizează prin continua primejdie a invaziilor din afară. De aceea, în versurile sale, Rustaveli face mereu îndemnuri de împlinirea îndatoririlor patriotice din partea fiecărui locuitor, în sensul de a lupta pentru apărarea țării.

[12] Horezmul a fost un stat puternic, ale cărui frontiere — în secolele XII-XIII — erau rîurile Eufrat, Volga şi Golful Persic. Georgia a avut de, suferit în cursul istoriei sale multe atacuri din partea Horezmului.

[13] Tăriei arată că, dacă ar fi fost lovit de împăratul său, n-ar fi răspuns nu din teamă, sau din lipsă de putere, ci pentru că aşa cereau obiceiurile cavalereşti, care pătrunseseră, în bună parte, în secolele XII-XIII, şi în Georgia. Georgia se găsea la încrucişarea drumurilor dintre occidentul european şi orientul asiatic, şi primise influențe din amîndouă părțile.

[14] Nu se cunoaşte nici un ținut sau oraş Mulgazanzar. Numele acesta — ca şi altele din povestire (de pildă acela al Nestanei) — este persan. Se pare că înseamnă „oraşul de lîngă ape”. Astfel de numiri sînt puse de Rustaveli probabil pentru a dovedi că poemul său are la bază o legendă persană (vezi citatul de la nota 5).
Victor Kernbach face în „Prefața” tălmăcirii sale următoarea interesantă supoziție, referitor la această problemă:
„Desigur, însă, că izvoarele de altă natură, înrîuriri laterale au existat. Ele fac parte din şcoala artistică a fiecărui poet. Şavteli, Ceahruhadze, Honeli, Tmogveli şi anonimii poeți populari au fost dascălii naționali ai lui Rustaveli. Dascăl i-a fost şi Homer, dascăl i-a fost şi Firdousi. În anumite privințe, elementele mitologice şi fantastice, hiperbolizările dezvoltate pe panta fabulației au, în Asia (şi nu numai în Asia), origină comună. Aşa se explică, bunăoară, o asemănare uimitoare între prietenia (născută dintr-un conflict), dintre Aftandil şi Tăriei, eroii lui Rustaveli, şi prietenia lui Ghilgameş şi Enkidu, din străvechiul poem babilionian, descoperit şi restabilit la vreo şase secole după moartea lui Rustaveli. Dar legendele trăiesc milenii, perpetuate de popor, din generație în generație, şi n-ar fi exclus ca această asemănare să-şi aibă izvorul într-o inspirație de natură folclorică. Într-o măsură, trimiterea lui Aftandil de către Tinatina prin lume, spre cucerirea dragostei pe calea sacrificiilor, seamănă bine şi cu cazul lui Harap-Alb, ceea ce nu înseamnă că Ion Creangă ar fi cunoscut opera lui Rustaveli. Dar străvechile legende au penetrat, în felurite basme, în

folclorul tuturor popoarelor, şi aici poate să stea tot secretul sursei de „obîrşie persană” a poemului rustavelian”.

[15] Testamentul lui Aftandil, prin care acesta hotărăşte să fie eliberați robii şi ajutați cei sărmani, nu este altceva decît un îndemn direct, în acest sens, al poetului Rustaveli, adresat celor puternici din zilele sale.

[16] Nu se cunoaşte unde ar putea să fi fost Gulanşaro, deşi după după descrierea lui, ca un centru comercial, cu foişoare şi cerdacuri, s-ar putea să fie un oraş grecesc. Numele, tot în persană, înseamnă „oraş al trandafirilor”.

[17] Kadjetia era o țară imaginară a răului, locuită de vrăjitori.

Una dintre cele mai realiste imagini a cetății kadjete ne-a dat-o pictorul georgian S. Cobuladze. Cetatea se ridică pe un munte înalt, aşa cum se văd în Georgia multe aşezări medievale, dominînd împrejurimile cu severitatea ei cenuşie, tainică şi amenințătoare.

Iată cum sînt descrişi kadjeții în versurile lui Rustaveli:

Iar „kadjeți” le zice numai că trăiesc ei laolaltă,
Şi întru vrăjitorie iscusință au înaltă.
Vatămă toată lumea, şi-mpotriva lor unealtă
Nimeni n-are. Ei pe-oricine ca pe-un jir de praf îl saltă.

Şi minuni jac: ei duşmanii şi-i orbesc ori şi-i descarnă,
Vînt turbat stîrnesc, corăbii de pe mare le răstoarnă.
Ca pe glie merg pe ape, seacă mări, pot ploi să cearnă,
Şi de vor, din zi jac noapte şi din arşiță jac iarnă.

De-asta zisu-le-au vecinii, lor, kadjeți sau vrăjitori:
Dar sînt oameni ca şi noi, întrupați şi muritori.

[18] Ca şi în povestea franceză a contelui Roland, în narațiunea despre Viteazul în piele de tigru, un loc important îl ocupă ideea necesității prieteniei dintre oameni, în lupta pentru biruința binelui, a iubirii şi fericirii pe pământ. Poemul lui Rustaveli merge mai departe, arătînd rostul prieteniei dintre oameni de diferite naționalități: Aftandil este arab, Târiei indian, iar Pridon Nuradin din ținutul imaginar Mulgazanzar. Pe toți îi uneşte însă ideea că, alăturîndu-se unul altuia, pot nimici răul şi pot face să biruie astfel dreptatea şi adevărul.

„Cine nu caută prietenia aproapelui acela îşi este lui însuşi un duşman de moarte”... se spune în poem.

Prin toate aceste elemente, şi prin altele, prietenia este înfățişată ca un sentiment uneori mai înalt chiar decît dragostea. De pildă, Aftandil îi spune vizirului: „Ai uitat, vizirule, că prietenia este mai dezinteresată decât dragostea...” Deşi dragostea, la rândul ei, este cântată ca sentimentul care poate da naştere celor mai nobile fapte. Târiei luptă împotriva duşmanilor Indiei, din dragoste pentru Nestana. Aftandil pleacă să-l caute pe Târiei, din iubire pentru Tinatina. Eroii au încredere în oameni, în prietenie, în dragoste. Ei sînt optimişti, convinşi că fericirea se poate afla nu prin credința în nu ştiu care zei, ce-i vor aduce, după moarte, în cer, ci prin prietenia şi dragostea pe care le pot avea numai pe pămînt. Poemul reflectă, în acelaşi timp, drepturile femeii la fericire. Ele îşi aleg pe acela pe care-l vor de soț, şi numai lui îi dăruiesc dragostea. Au personalitate. Iau parte la conducerea statului. Raționează la fel de lucid ca şi bărbatul, şi sfaturile lor sînt pline de înțelepciune.

Artur şi cavalerii mesei rotunde

Artur si Cavalerii Mesei Rotunde

Aici... aici! strigă poetul, făcînd un semn cu mîna spre călăreți. Opriți-vă!

Caii negri ca smoala, strînşi în zăbale, se opriră, lovind pămîntul cu copitele şi nechezînd.

Țărmul aspru şi dantelat — cu colți de piatră vineți ieşind din mare şi o puzderie de insulițe zvîrlite parcă de cineva, de sus, şi risipite pînă-n larg — se cobora în acest loc. Şi-o plajă prunduită mărunt, şi numai bună pentru acostat se arătă deodată dintre stînci.

Era de dimineață, într-un ceas nu prea departe de amiază. Marea suna înăbuşit din tobele ei nevăzute, ascunse în adînc. Şi valurile jucăuşe îşi repezeau cornițele de spumă, ca ale unor iezi neastîmpărați, pînă pe prund. Apoi, oftînd uşor, se retrăgeau.

Grupul de călăreți venea de la Carhaix, castelul mîndru, cocoțat, ca un cuib de vultur, pe promontoriul din Penmarch, unde se-afla pe acea vreme ducele de Bretania.

În frunte se găseau, de-altminteri, tînărul fiu al ducelui şi cu poetul de la curte, un bărbat încă nu prea vârstnic, într-o haină portocalie, cu guleraş îngust, de blană, şi cu o harpă după umăr.

Cîteva doamne îi urmau, şi şapte sau opt cavaleri le încadrau cu curtenie.

La o distanță nu prea mare, se-nvălmăşeau, pe cai de rînd, cîțiva oşteni urmați de slugi, gata oricînd la o poruncă.

Poetul îi călăuzea. Şi-aşa, cum se găsea călare, le arătă celor din jur plaja ivită dintre stînci.

— Aceasta este, seniori, plaja pe care am făgăduit să v-o arăt azi-dimineață. Aici au debarcat britonii,[1] cînd au venit din insulă, după ce regele Artur[2] a pierdut cea din urmă luptă. Fiindcă voiau să fie liberi, nu robi anglo-saxonilor...

El sări cel dintîi din şa. Apoi tinerii cavaleri. Iar aceştia le ajutară şi pe doamne să se coboare, luîndu-le de pe cai, de mijloc.

O ceață tulbure, lăptoasă îşi tîra pîntecul pe mare, asemenea unui balaur.

Iarba se clătina pe dealuri. În depărtare se zărea un munte-nalt, avînd pe culme un turn străvechi şi ruinat.

Slugile puseră covoare. Se aşezară toţi pe ţărm. Şi fiul ducelui rosti:

— Ne-aţi promis, nobile poet,[3] nu numai să ne arătaţi locul unde au debarcat strămoşii, cînd au venit din insulă, ci să ne povestiţi, de-asemeni, cîte ceva despre Artur şi despre cavalerii lui.

Poetul se-aşeză pe-o piatră. Un slujitor i-aduse harpa.[4]

Era o harpă nu prea mare. Dar rama ei de lemn dreptunghiulară — doar puţin arcuită sus — era bătută în argint.

— Cîntaţi, preanobile poet, stărui fiul ducelui.

— Sînt multe secole de-atunci. Rege-al britonilor era tînărul Uther Pendragon. Şi, deşi tînăr, Pendragon luptase cu neînfricare contra celor care-ncereau să-i năpădească ţărmurile.

Şi avusese Pendragon izbînzile acelea toate, fiindcă ştia să preţuiască sfaturile celor bătrîni şi-nţelepciunea barzilor.

Cine mai poate azi să vadă în viitor, cum vedeau barzii în vremurile de demult? Cine mai ştie şi mai poate să cînte azi cum cîntau ei?

Iar dintre toţi barzii aceştia cel mai de seamă a fost Merlin.[5]

— Merlin era fiu de zeiţă... Îndrăgostită de un demon... spuseră-ncet cîteva doamne.

— Cînd a crescut ceva mai mare, a plecat să cunoască lumea. A trecut munţi, cîmpii şi ape, şi-a ajuns la o peşteră, unde se adunau toţi barzii în zilele cînd înverzeau stejarii din Britania, urmă poetul povestirea.

Merlin a ascultat acolo vechile cîntece britone. Le-a ascultat zile şi nopţi. Şi-a citit dintr-o carte veche, scrisă cu litere de aur, de Ossian, marele bard.[6]

Din carte şi din cîntece, învăţăcelul a-nţeles mai mult decît toţi ceilalţi tineri care erau în peşteră. A-nvăţat să citească-n stele şi să ghicească viitorul şi gîndurile oamenilor.

Iar într-o zi, cînd s-a trezit, şi soarele scălda-n lumină grota şi falnicii stejari foşnitori de pe malul mării, Merlin avea la gît un lanţ din veriguţe de aramă, de care atîrna o stea din aurul cel mai curat, şi-n braţe mîngîia o harpă făcută toată din argint, pe ea cu pietre de smaragd, cum nu se mai văzuse încă, şi poate nu s-o mai vedea.[7]

Merlin porni atunci să cînte, şi glasul lui răsunător vesti că se va naşte-un prunc în castelul lui Pendragon. Şi-acesta îi va birui pe duşmanii britonilor.

Iar barzii înţeleseră că tînărul fusese-ales de zîna Inspiraţiei să fie primul dintre ei, şi că fusese dăruit şi cu puteri vrăjitoreşti.

Îi puseră eşarfa-albastră — pe care-o purtau vrăjitorii, peste umăr şi peste mijloc — şi o cunună de mesteacăn, de prinţ al barzilor regali.

Merlin făcu apoi un cerc în faţa grotei cu un băţ. Puse o piatră-n acest cerc şi, făcîndu-se nevăzut, ajunse-n cîteva clipite înaintea lui Pendragon.[8]

Pendragon se găsea în luptă cu ducele de Tintagil, ce-ngăduise ca saxonii să debarce pe-un ţărm de mare, aflat în stăpînirea lui.

Merlin, cu darul ce-l avea, făcu să se încheie pace pentru cîteva săptămîni, iar ducele de Tintagil să fie invitat de rege cu doamna sa la un ospăţ.

Soţia ducelui, Igraena, avea un păr cum e mătasea şi-un zîmbet ca al primăverii.

Şi-n timp ce se găseau la danţ, Merlin aprinse o făclie într-un ungher întunecos, şi inima lui Pendragon, atît de rece pînă-atunci, se încălzi pentru Igraena. Ba, profitînd de un prilej, regele îi mărturisi că o iubeşte şi nu poate să mai trăiască fără ea.

Igraena se-nroşi la faţă, auzind vorbele acestea, şi ducele de Tintagil — crezînd că doamna-i e bolnavă — o întrebă ce s-a-ntîmplat. Ea se împurpură mai tare. Şi, fiind femeie credincioasă, îi spuse soţului său totul.

Ducele, mîniat la culme, porunci doamnei şi suitei să îl urmeze şi să plece, pe dată, toţi de la ospăţ.

Această faptă, nu frumoasă — cu care şi-a-nceput Merlin meşteşugul de magician — n-a fost de nimenea lăudată. Dar tainele vrăjitoreşti sînt anevoie a le cunoaşte. Şi astăzi n-am putea pricepe de ce Merlin şi-a oprit ochii asupra doamnei ducelui, şi nu asupra alteia. Fiindcă femei erau pe-atunci, la curtea regelui, destule, şi toate mîndre, pe alese.

Şi, cum-necum, lui Pendragon alta nu i-a mai trebuit, în afară doar de Igraena.

Bine-nţeles că după asta războiul a reînceput. Ducele şi-a ascuns soţia în castelul său Tintagil, şi el însuşi s-a tras cu oastea în alt castel, la Terrabil.

Şi fiind atît de-ndrăgostit, regele Uther Pendragon l-a chemat pe Merlin la sine şi l-a rugat să-i dea o mînă de ajutor, ca s-o cîştige pe doamna de la Tintagil.

Merlin a surîs mulţumit.

Totul se petrecea întocmai precum pusese el la cale.

— Sir Uther, i-a spus regelui. Chemîndu-mă, aţi făcut bine. Din cîţi pot face vrăji pe lume, eu singur pot să vă ajut ca să pătrundeţi la Igraena, şi ea însăşi, de bună voie, să vă încolăcească gîtul cu braţele-i albe şi moi. Altminteri nimeni n-ar fi în stare să ia castelul Tintagil, căci zidurile-i sînt prea tari. Însă vă cer şi eu în schimb...

— Orişice-ar fi eu îţi voi da, s-a bucurat mult Pendragon.

— Vă cer, a repetat Merlin, ca primul prunc ce-l veţi avea de la preanobila Igraena, să mi-l daţi mie să vi-l cresc. Şi să aveţi încredere în bardul vostru vrăjitor. Cît veţi trăi să nu-ntrebaţi unde va fi acest copil şi ce se va-ntîmpla cu el. Destinul său va fi măreţ...

— Alt preţ nu poţi să-mi ceri, Merlin? l-a întrebat regele Uther.

— Preţul nu-i hotărît de mine. Vi-l cere chiar viitorul ţării şi al poporului briton. Anglii, şi iuţii, şi saxonii, cu bărcile lor ascuţite, vă dau tîrcoale ne-ncetat. Voi nu-i vedeţi cum ne-nconjoară, ca lupii stîna-n miezul iernii, ca să ne verse sîngele?

— Bine, Merlin. Să fie astfel, dacă tu crezi că se cuvine... a glăsuit regele Uther. Şi pe Igraena cînd o văd?

— O veţi vedea în noaptea asta. Daţi ordin cavalerilor ca să atace Terrabilul — unde se află ducele, alături de saxonii lui — cu cît mai multă violenţă, şi să dureze luptele, dacă se poate, pînă-n zori.

— Aşa voi face! s-a-nvoit regele Uther Pendragon, mistuit de dorinţa sa de a-ntîlni-o pe ducesă.

Şi luptele au re-nceput cu o-ndîrjire fără seamăn.

Între timp, bardul-magician a făcut nişte semne-n vînt, a luat o ramură de pin şi a înfipt-o în pămînt. Şi-a scos din deget un inel. L-a dat regelui

Pendragon şi i-a cerut să se gîndească la înfăţişarea ducelui, duşmanul său din Terrabil.

Cum şi-a pus regele inelul, gîndindu-se la-nfăţişarea duşmanului din Terrabil, chipul i s-a schimbat îndată. La fel şi trupul, hainele, ba chiar şi sabia, şi calul, şi vorba, şi mişcările. Regele Uther Pendragon s-a prefăcut numaidecît în ducele de Tintagil.

Merlin l-a dus lîngă un lac, şi regele, oglindindu-se, s-a minunat nespus de mult de-această vrajă a lui Merlin.

Apoi, călare, a pornit către castelul Tintagil. Acolo, cum se înţelege, străjile-ndată i-au deschis, crezînd că-i însuşi ducele. Regele a pătruns în curte, a urcat scările în fugă. Şi, fără să mai stea pe gînduri, a deschis uşa la iatacul în care se afla Igraena.

Ea sta visînd lîngă fereastră, ţinînd o harpă mică-n mînă. Şi prin fereastră se zărea doar o fişie subţirică de cer catifelat, albastru, pe care stelele clipeau.

— Sir Tintagil? s-a mirat ea, căci îl ştia la bătălie. Cum aţi venit? Nu vă luptaţi? Cum aţi ieşit de sub asediu? Regele Uther Pendragon şi-a retras oare cavalerii?

— Nu. Nu, Igraena, a rostit cu răsuflarea-ntretăiată falsul duce de Tintagil. Dar am venit, luptînd cu lancea, pentru că dorul mă ardea, să vă cuprind din nou în braţe. Iar saxonii m-au ajutat să pot ieşi de sub asediu. Veniţi, şi-ncolăciţi-mi gîtul cu braţele. Atît aştept...

Ducesa, după cît se spune, nu-l iubea mult pe soţul său, şi prietenia cu saxonii nu-i-o încuviinţa de loc. Dar fiind soţie preasupusă, s-a îndreptat spre domnul său şi i-a încolăcit grumazul, mai blîndă ca o mieluşea...

De dimineaţă, falsul duce şi-a luat rămas bun de la doamna din Tintagill, şi a plecat.

Merlin îl aştepta pe cîmp, cîntînd din harpa lui măiastră.

Ascultind cîntecul acesta, a ştiut Uther Pendragon care e drumul cel mai bun, pe unde se putea feri de cavalerii ducelui, şi mai cu seamă de saxoni.

Pe malul unui rîuleţ, Merlin şi Uther s-au oprit. Regele i-a înapoiat bardului-vrăjitor inelul. Acesta l-a stropit cu apă. A spus apoi nişte cuvinte, din care Uther n-a-nţeles decît că-i rostea numele. A scos, la urmă, o oglindă. Regele s-a privit în ea. Şi-aşa, uitîndu-se-n oglindă, a văzut cum i se schimbau ochii şi trăsăturile. Şi s-a făcut iar Pendragon.

Şi-acum mai trebuie să spun că ducele de Tintagil murise-n seara din ajun — cu patru ore înainte ca regele să fi ajuns lîngă frumoasa lui Igraena. Murise la primul atac, lovit cu-o lance în grumaz de-un cavaler al regelui.

Vă-nchipuiţi cît s-a mirat doamna Igraena, auzind că ducele a fost răpus încă de la lăsarea serii... şi totuşi la ea a venit cu patru ceasuri mai tîrziu.

După această întîmplare — mîndra Igraena rămînînd văduvă fără apărare, şi regele neavînd soaţă — au sosit nişte peţitori la castelul din Tintagil. Şi au cerut-o pe Igraena să fie, în Britania, doamna lui Uther Pendragon.

Cu peţitorii se dusese şi bardul-vrăjitor Merlin. El trebuia să o convingă. Ce i-o fi spus nu se mai ştie. Dar peţitorii s-au întors cu mare zarvă la castel, ca să-i vestească regelui răspunsul bun din Tintagil.

S-a făcut nunta, şi-au trecut lunile cîte se cuvin. Doamna Igraena a născut cel dintîi prunc soţului său.

Era un băieţel vioi, cu nişte ochi licăritori, de culoarea oţelului. Pe cap avea un păr roşcat, ca frunza de mesteacăn toamna.

Au vrut să-i dea o jucărie, dar el a cerut sabia. A prins-o bine de mîner şi-a ridicat-o drept în sus, parcă era un beţişor.

Igraena s-a înfricoşat.

— Ce prunc i-acesta? a zis ea. Are putere de bărbat...

— Nu ştiu cum e, i-a răspuns Uther, însă copilul e promis mai înainte de-a se naşte. Şi astăzi trebuie să-l dăm...

— N-am să vi-l dau, a spus Igraena, şi lacrimile i-au ţîşnit din ochi, ca apa din fîntînă. Vreţi să mi-l luaţi, pricep prea bine, fiindcă-e al lui Tintagil.

— Nu! Nu-i al lui! a grăit Uther. Este al meu. Şi iată cum... Şi regele i-a povestit cum a sosit el la castel, atunci, în noaptea bătăliei, cu-nfăţişarea ducelui, şi cum, drept preţ pentru aceasta, a promis că-şi va da copilul unui vestit bard-magician. Acum acel ce-l ajutase a venit ieri să-şi ceară preţul, şi nu-l mai poate amîna, decît călcîndu-şi vorba dată. Şi vorba nu şi-o va călca... căci i-ar putea pîndi primejdii din partea vrăjitorului. Şi apoi, ca s-o liniştească, i-a povestit cum prezisese Merlin că flăcăiaşul lor va împlini nişte isprăvi fără de seamăn pe pămînt, luptînd pentru Britania.

— Dac-i aşa, a zis regina, cu lacrimile şiroind, înţeleg c-am să-mi pierd copilul şi că nu-l voi mai revedea. Cel puţin hai să-i dăm un nume. Ca astfel să mi-l strig în gînd, cînd o să mă cuprindă dorul de bietul băieţaş pierdut...

— N-avem, iubita mea Igraena, după făgăduiala dată, nici măcar dreptul să-i alegem numele care l-am dori. Numele său a fost ales...

— A fost ales? Fie şi-aşa... a hotărît buna Igraena, dîndu-şi copilul soţului, să-l ducă din braţele ei în cele ale lui Merlin.

— A fost ales! Dar tu şi eu nu-l vom cunoaşte niciodată, pentru că el va străluci abia cînd noi o să dormim, jos, în cripta castelului, somnul odihnei veşnice...

După aceea, regele a coborît pe o scăriţă, cunoscută numai de el, ieşind afară din castel, unde îl aştepta Merlin. Vrăjitorul a luat copilul, l-a vîrît sub mantia sa, şi, fără de niciun cuvînt, s-a îndreptat pe-o potecuţă, către desişul codrului.

Şi astfel s-au despărţit Uther şi nobila doamnă Igraena, pe totdeauna de copil.

De ce-a făcut aceasta toate Merlin noi nu putem pricepe!

De ce-a ales-o pe Igraena să fie mamă şi de ce l-a despărţit apoi de ea pe băieţaşul nou-născut rămîne-o taină pentru noi!...

Destul e că Merlin, plecînd, s-a dus la un castel, pe care îl stăpînea baronul Hector, un bun vasal al regelui.

A pus copilul lîngă pod, şi-alăturea un bileţel:

„Aveţi grijă de-acest băiat, ca şi cum ar fi fiul vostru. Numele lui este Artur. Şi nu povestiţi nimănui că este un copil găsit. Altminteri, vor cădea pe voi blestemele mele cumplite. Dacă însă veţi asculta tot ceea ce v-am îndemnat, veţi coborî în casa voastră mulţumire şi bogăţii". Şi jos semna: „Un vrăjitor".

Pentru că nobilii pe-atunci prea rar cunoşteau vreunul carte, sir Hector a chemat la sine pe trei călugări învățați. Tustrei au privit bilețelul. Şi după-o trudă de trei ceasuri i-au tîlcuit cuvintele.

Sir Hector, un om temător de forțele vrăjitoreşti, a luat aminte şi-a cerut soției şi vasalilor să nu sufle nici un cuvînt despre această întîmplare.

— Artur va fi ca şi al nostru. Toți cîți îl vor vedea să creadă că e născut din spița mea. Ne-am înțeles.

— Ne-am înțeles! au spus soția şi vasalii.

Şi-au început să treacă anii.

Artur creştea mult mai voinic decît ceilalți copii din casă. La patru ani trăgea cu arcul, doborînd ursul în pădure. La şase ani se lua la trîntă cu un flăcău de optsprezece. La zece, ar fi fost în stare să lupte chiar într-un turnir.

Însă, deşi creştea în casă, trecînd drept fiul lui sir Hector, baronul nu se bucura ca băiețaşul pripăşit s-o ia-naintea celorlalți născuți chiar de soția sa...

Şi Artur n-a crescut ca prinț, ci ca un băietan de rînd. Căra şi lemne din pădure, ştia să curețe vînatul, să-l pregătească pentru iarnă, să pescuiască, să vîslească, ştia să lupte-n orice fel, cu sabia, ghioaga sau pumnul. Iară la trîntă era primul în toată Țara Galilor.

— În timpul cît Artur creştea, precum cîntau străvechii barzi, Merlin a venit în pădurea numită astăzi Brocéliande,[9] spune poetul arătînd, departe-n zare peste munți.

— Şi-acolo a întemeiat faimoasa şcoală a zînelor, îşi arată priceperea feciorul ducelui breton.

— Da. Şcoala zînelor, surîde poetul tînărului prinț.

— Pe Viviane[10] cum a întîlnit-o? întreabă glasul de vioară al unei doamne subțirele.

— Viviane, îi răspunde poetul, era fata unui senior cu numele de Dyonas. Avea cam cincisprezece ani. Casa lui Dyonas era lîngă pădurea Brocéliande. Într-o zi, fata se plimba printr-o poiană din pădure. De-odată-i iese înainte un tînăr îmbrăcat în haine dintr-o mătase liliachie. De gît, cu un lănțug de-aramă, îi atîrna o pelerină. Pe cap purta o tichiuță ornată cu-n panaş din pene albe şi negre, de cocor.

Tînărul, salutînd copila, a întrebat-o unde-i drumul. Ea i-a răspuns după cuviință, dar, cum se-ntîmplă-ntotdeauna, au mai schimbat cîteva vorbe.

Şi Viviane a-ncercat să afle cine era chipeşul tînăr şi de-avea rang cavaleresc.

Tînărul i-a destăinuit că-i doar în parte cavaler. Dar meşteşugul lui de bază este acel al artelor. Iar numele îi e Merlin.

— Ce arte îndrăgiți anume? a vrut copila să mai ştie.

— Arta de-a ghici gîndurile, de a putea citi-n viitor, de-a schimba înfățişarea oricărui om, cum doresc eu...

Copila a bătut din palme.

— Dar arta de-a schimba un pom într-o grădină încărcată cu trandafiri? Asta o ştiți?

Drept alt răspuns, Merlin a scos un bețişor din buzunar şi a făcut cu el un semn, către-un stejar negru bătrîn. Şi îndată s-a arătat o grădină plină cu flori, în locul unde înainte fusese numai un copac.

Viviane a bătut iar din palme, şi a sărit într-un picior, ispititoare şi zglobie:

— Ce frumusețe!... Ce parfum!... Merlin, seniore, vă implor. Învățați-mă şi pe mine arta aceasta minunată.

Merlin privea şi el uimit la fata cea fermecătoare.

— Bine. De vrei, atuncea vino mîine, în zori, lîngă fîntîna ce e în mijlocul pădurii...

— Lîngă fîntîna Baranton?

— Da, lîngă ea, zise Merlin. Te-aştept. Dar să nu întîrzii.

Şi-apoi, fără de rămas bun, Merlin pieri din ochii fetei.

A doua zi cine venea, pîn-să răsară soarele, printre copacii Brocéliandei? Cred că vă-nchipuiți: Viviane.

Hățişuri şi tufe de scai, pe care pîn-atuncea fata nu le văzuse niciodată, i se iveau într-una-n cale. Îi rupeau rochia de mătase, îi zgîriau fața, mîinile şi, mai ales, picioarele. Era toată plină de răni. Altă copilă s-ar fi-ntors, de oboseală şi de spaimă, căci prin pădure țopăiau şi nişte cete de pitici, nu mult mai mari ca nucile, care țipau, se legănau prin crengile copacilor sau i se agățau de rochie. Dar ea n-avea decît o grijă: să nu-ntîrzie vreun minut de la-ntîlnirea cu Merlin.

Astfel ajunse la fîntînă.

Lîngă fîntînă, aşezați în iarba moale, se găseau un bătrîn gîrbovit şi sur, cu-o barbă pînă la pămînt, în față cu-o carte de aur, şi, lîngă el, zece pitici şi alte unsprezece fete.

Acestea erau toate zîne. Una din ele preschimba tocmai o floare-ntr-un pîrîu. Aceasta se numea Morgana.Era o soră a lui Artur. Dar frații nu se cunoşteau. Fiindcă, aşa cum povesteam, Artur fusese luat de mic, dus în castelul lui sir Hector şi se găsea încă acolo obişnuindu-se cu munca şi meşteşugul armelor.

Viviane a cunoscut îndată în dascălul îmbătrînit trăsăturile tînărului pe care-l întîlnise ieri.

— Tu eşti Merlin! i-a rostit fata.

Şi vrăjitorul s-a mirat c-a putut fi recunoscut.

Morgana s-a uitat atunci cu luare-aminte la Viviane. Ea, dintre toate zînele pe care le-nvăța Merlin, ştia cele mai multe taine.

— Merlin, i-a spus zîna Morgana. De astăzi ne vom despărți. Mi-am terminat învățătura. Dar... i-a zîmbit ea răutăcioasă, să ştii că noua ucenică te va întrece într-o zi, în tot ceea ce ştii să faci... Te-aş sfătui să te păzeşti...

Vrăjitorul s-a-nfiorat. O presimțire l-a cuprins. S-a uitat bine la Viviane. Dar ea era atît de mică, şi de firavă, şi de albă, încît n-ai fi putut să crezi că ar putea măcar să calce un fir de iarbă în picioare. Necum să poată face rău.

— Merlin! l-a strigat ea cu-o voce subțire şi copilărească. Sînt dornică să aflu totul. Haide, arată-ne ce ştii...

Şi a-nceput învățătura.

Mulți ani s-a ocupat Merlin de-nvățătura zînelor. De-atunci s-au înmulțit atîta zînele din Bretania!

— Pentru că numai pe la noi, prin ținutul Bretaniei, şi peste Marea Mînecii, în Anglia, se mai găsesc zîne din vremea lui Merlin. Din alte părți s-au risipit. Eu astfel ştiu, şi-aşa vă spun, făcu poetul un popas din povestirea lui, lăsînd pentru o clipă harpa jos.

După un timp porni să cînte din nou despre zîna Morgana.

Zîna Morgana-şi făurise, în Brocéliande, un castel mare, nevăzut. Avea şi-n adîncimea mării un alt palat, alb, de cleştar, de aur şi mărgăritare. Şi-acolo îi slujeau Morganei sute de zîne mai micuțe, peşti, şi delfini, şi-alte dihănii: broaşte țestoase, crabi şi melci, dar de-o mărime uimitoare.

Şi mai avea o insulă, cu numele de Avalon, ca şi castelul, nevăzută, departe-n largul mărilor.

Numai că despre-acestea toate veți mai afla foarte curînd.

A povestit apoi poetul despre Viviane cea mititică.

Şi ea se prefăcuse-n zînă, cu-nvățătura lui Merlin.

Avea un lac în stăpînire. Un lac, de-asemeni nevăzut. Lacul era în Brocéliande. Pe suprafața lui pluteau nuferi ca nişte flori de gheață. Şi frunzele late şi mari acopereau străfundul lui, unde Viviane îşi făurise ca şi Morgana, un palat.

Palatul ei adăpostea pe un copil numit Lancelot,[11] menit a fi cel mai viteaz dintre vitejii regelui regilor, Artur. Acolo îl creştea Viviane, după ce i-l răpise mamei şi tatălui: regele Ban, domn în ținutul Benoïc. Şi unii cred că îl răpise, sfătuită de magician. Pentru că bardul-vrăjitor îşi alegea din insule sau de-aici, din Bretania, pe cei care erau meniți să fie soții lui Artur în mari isprăvi cavalereşti.

— Nu-l uitați însă pe Artur! glăsui fiul ducelui. Ne-ați povestit despre Merlin. Întoarceți-vă la Artur...

— Mă voi întoarce la Artur, zise poetul cîntăreț. La el mă voi întoarce-acum. Ascultați ce vă povestesc[12]...

În vremea cînd se petreceau în Brocéliande acestea toate, Artur se făcuse-un flăcău, cum altul nu se mai afla pe coastele Britaniei.

Se povesteşte că, luptînd cu nişte cete de saxoni, Artur a înfruntat el singur cîteva sute de duşmani şi a luat prizonieri doi regi, eliberînd trei mii de robi, care se şi aflau în bărci, laolaltă cu prăzile.

Era un tînăr foarte înalt, cu părul roşu-auriu şi ochi albaştri-cenuşii. Purta vestă şi pantaloni făcuți din piele de vițel, avînd la brîu un pumnal lung şi-n mîna dreaptă o suliță. Şi alteori avea şi-o ghioagă, bătută cu ținte de fier.

Vai de acela ce era izbit de ghioaga lui Artur. N-ar fi putut scăpa cu zile, nici măcar dacă ar fi fost un zeu.

De altfel, cine îl vedea trecînd cu calul, în galop, pe coastele Britaniei, pîndind cetele de saxoni, ieşindu-le singur în cale, fără să vrea l-asemuia cu zeul Gwydion,[13] acela ce-i ocroteşte pe britoni.

Ar fi acum să mai adaug, iubiții mei ascultători, spunea poetul cîntăreț, că în anii aceia crunți saxonii năvăliseră spre toate coastele britanice. Păreau o mare înfuriată, tălăzuindu-şi apele, ca s-acopere insula, să o sfărîme în bucăți.

Regele Uther Pendragon, tatăl viteazului Artur, era şi el mereu în şa. Însă abia mai prididea să facă față luptelor, care aveau loc pretutindeni, pe coastele Britaniei.

De-atîta trudă, de necazuri, regele Uther şi Igraena, prea-credincioasa lui soție, încărunțiseră ca munții iarna, cînd cad zăpezile. Şi, rămînînd tot singură, şi-ngrijorată pentru rege, care lupta fără odihnă, Igraena s-a simțit bolnavă. A bolit ea ce a bolit, în taină, fără să se plîngă, şi într-o zi şi-a închis ochii, plecînd de pe acest tărîm.

Uther i-a supraviețuit încă doi ani, şi tot mai greu putea să pună stavilă atacurilor de pe coaste.

A venit apoi bătălia de pe cîmpia Saint-Albans. O! Ce-au mai plîns pe harpe barzii, cînd bătălia s-a sfîrşit.

Cu eroism s-au apărat britonii de năvălitori.

În fața lor, unde-au căzut, erau movile de saxoni, cu trupuri goale pînla mijloc, cu brațele puternice, avînd încheietura mîinii, în care țineau sulița, strînsă într-un inel de fier.

Pendragon a văzut prăpădul, şi-a înțeles că-n acea zi saxonii deschiseseră o poartă spre Britania.

Cu numai cîțiva călăreți, regele Uther Pendragon s-a întors în castelul său.

Trei zile n-a scos nici o vorbă.

În cea de-a patra şi-a chemat baronii împrejurul lui.

— Seniori vasali, le-a rostit el. Am fost învins, cum ştiți voi toți — prima înfrîngere din viață. Un zid s-a sfărîmat în fața saxonilor năvălitori.

Brațul îmi este ostenit. Am avut numai un fecior. Nu ştiu ce s-a ales de el, fiindcă e-n casa altuia...

Şi zicînd astfel, şi-a-ndreptat privirile spre magician. Merlin l-a întrerupt pe rege şi l-a-ntrebat atunci aşa:

— De-ați şti c-o să se-arate vrednic de neamul şi de spița voastră, luptînd pentru Britania, redîndu-i toată strălucirea, ați vrea să-l binecuvîntați?

— Din toată inima! a spus, răsuflînd greu, regele Uther. Îi las şi sabia aceasta...

— De sabie n-are nevoie, căci regii din Britania au datoria să-şi cîştige sabia singuri, cum ştiți bine, aşa precum v-ați cîştigat-o şi voi, Uther, odinioară...

— Merlin, cum spui tu e mai bine. Veghează-l pe feciorul meu... Nu-l lăsa pradă fiarelor care ne sfîşie pămîntul. Îmi promiți tot ce-ți cer, Merlin?

Merlin a clătinat din cap, în semn că o să facă totul, aşa cum regele-i cerea.

Apoi Uther s-a îndreptat către arhiepiscopul de Canterbury şi i-a spus:

— Să mă-ngropați în criptă, jos alături de Igraena mea...

Arhiepiscopul, şi el, s-a înclinat spre Pendragon:

— Va fi astfel precum doriți, senioare Uther Pendragon. Dar încă nu v-a venit vremea să-nchideți ochii. Încă nu...

Numai că Uther îşi plecase capul pe-o parte şi dormea... Au trebuit să îl întindă baronii pe o năsălie.

L-au îngropat apoi în pripă, căci timpurile erau grele, şi baronii s-au adunat să-l aleagă pe noul rege.

— Merlin, spune-ne unde este fiul acela al lui Uther, despre care ne-a amintit în ultimele sale clipe, strigau baronii într-un glas. Altminteri o să

punem rege pe cel mai vrednic dintre noi. Arhiepiscopul aşteaptă hotărîrea ce o vom lua.

Dar vrăjitorul le-a răspuns:

— Are dreptul să fie rege numai acela care poate să-şi cucerească sabia din insula zînei Morgana...

— Din Avalon,[14] din insula cea nevăzută a Morganei?... Cine poate pătrunde-acolo? Cum este acea sabie?

— Sabia este făurită pe-o nicovală, sub pămînt, în focul care arde veşnic, de Ogyrvan,[15] bardul gigant. Mînerul ei e de onix, iar lama de oțel curat, strălucitor ca diamantul. Se află pe un munte înalt, în gheara vulturului negru. Iar muntele e străjuit de balaurul cu trei boturi ca trei vulcani, din care curg, ziua şi noaptea, pălălăi. Cine se duce să o ia?

Din cîți baroni au încercat însă s-ajungă-n Avalon, nici unul nu s-a mai întors.

Zînele le-au încurcat drumul, ori ei înşişi s-au înecat în valurile clocotinde din jurul Avalonului, văzînd teribilul balaur azvîrlind foc asupra lor.

Într-o zi, tînărul Artur se războia tocmai pe țărm cu-o ceată de năvălitori. Îi biruise şi-i silise să se înapoieze-n bărci.

Ostenit, după bătălie, el se opri la un izvor, să soarbă apă proaspătă.

Pe cînd sorbea, văzu un bard, la subțioară cu o harpă, oprindu-se chiar lîngă el.

— Tinere sir, îi grăi bardul. Al cui pămînt este acesta ce-l apărați cu-atîta rîvnă?

— Pămîntul i-al britonilor, răspunse tînărul Artur. Al lor este din moşi-strămoşi. Şi al lor trebuie să rămînă. De-aceea mă lupt pentru el. Dar de-ntrebați de acest colț de arătură şi pădure, sau de castelul ce-l vedeți că-i înălțat pe promontoriu, sînt stăpînite de sir Hector, părintele meu preaiubit.

— De vreți cu-adevărat victoria contra năvălitorului, îi spuse iarăşi vrăjitorul, eu pot să vă dau ajutor să dobîndiți o sabie cum nu s-a mai văzut pe lume.

— Unde e sabia aceasta?

— Este acolo-n Avalon! îi arătă Merlin cu mîna, undeva către asfințit. Şi cine are sabia nu poate fi înfrînt nicicînd, decît dacă ar fi trădat de cineva din neamul său...

— Am să mă duc s-o cuceresc! se hotărî pe loc Artur.

— Călăuză am să-ți fiu eu! surîse bardul, mulțumit.

O barcă se afla la țărm. Urcară amîndoi în ea.

Marea porni să se agite. Dar Artur nu se-nfricoşa. Vîsli. Vîsli plin de curaj. Vîsli o zi, o săptămînă, poate şi două, sau o lună, şi, iacătă, văzură marea fierbînd, fierbînd ca-ntr-un cazan sub care focul e aprins.

Din sînul mării se-nălțau fum, pietre şi bucăți de fier. Toate țîşneau întîi în sus, şi cădeau apoi ca o ploaie peste oricine îndrăznea să-şi ducă barca mai departe. Dar insula nu se zărea.

Merlin făcu întîi o vrajă rotind în văzduh brațele şi rostind nu ştim ce cuvinte, şi insula se arătă.

Abia atunci văzu Artur că insula era-nverzită, plină de pomi şi de grădini. În mijlocul ei se găsea un palat mare, de cleştar. Şi din palat — de la ferestre — şi din grădini se ițeau zîne, privind mirate la Artur.

În insulă era şi-un munte. Şi muntele era păzit de un balaur cu trei boturi, cam de mărimea a trei case, suite una peste alta. În vîrful unei stînci, pe munte, se vedea desluşit un vultur cu penele negre-tăciune, ținînd o sabie în gheare.

Şi sabia părea de flăcări, atît de tare strălucea.

— Vulturul negru ține-n gheare sabia care e călită de Ogyrvan, în focul veşnic din mijlocul pămîntului, îl lămuri bardul Merlin pe feciorul lui Pendragon. Balaurul îl străjuieşte. De obicei doarme în pace. Dar, cum vede pe cineva străin în locurile-acestea, începe să arunce flăcări. Te încumeți să lupți cu el pentru gloria celților?...

— Mă încumet! zise Artur.

— Cu pumnalul şi sulița?

— Cu pumnalul şi sulița.

— V-am încercat doar, sir Artur, spuse atunci bardul Merlin. Însă ați fi pierit luptînd, şi celții au multă nevoie de brațul vostru de oțel. Am eu cu totul un alt mijloc să domolim pe-acest balaur, străjer al Avalonului.

Şi Merlin începu să cînte din harpa lui o melodie, cum cînta numai Ossian. Iară balaurul, pe dată, auzind cîntecul de harpă, îşi lăsă capetele hîde la marginea grădinilor, şi începu să sforăie.

Artur a tras barca la țărm.

Şi Morgana s-a coborît din palatul său fermecat şi a luat mîna lui Artur.

— Sînt sora ta! l-a-ncredințat, deşi lui nu-i venea să creadă. Pînă azi nu m-ai cunoscut, căci Uther Pendragon te-a dat, de mic, acestui vrăjitor. Şi el te-a încredințat, la rîndu-i lui sir Hector, ca să te crească. I-adevărat ce spun, Merlin?

— I-adevărat, a rostit bardul. Voi aveți dreptul la coroana regelui Uther Pendragon. Urcați! Luați-vă sabia din gheara vulturului negru. Şi să ne-ntoarcem, plini de fală, pe pămîntul strămoşilor. Să adunați în jurul vostru cei mai de seamă cavaleri, Să-i goniți pe năvălitori.

Artur a urcat muntele în goana mare, ca şi cum nu ar fi mers, ci-ar fi zburat.

Sabia azvîrlea în juru-i un şuvoi luminos de raze. Şi razele se-mprăştiau în culori ca de curcubeu. Din cînd în cînd, din ea țîşneau fulgere lungi strălucitoare, ce-i luau vederea lui Artur.

Însă acesta, fără teamă s-a cățărat pînă pe culme.

Vulturul, privit de departe, nu arăta atît de mare. Însă de-aproape se vedea că e înalt cît un stejar. O aripă de-a lui putea să învelească o clădire. Ciocul său amenințător părea un paloş arcuit. Şi labele-i erau armate cu zece căngi tari, de oțel.

Iar glasul lui — cînd croncănea spre tînărul cel îndrăzneț, care urca spre cuibul său — se-asemăna cu tunetul.

Zărindu-l pe prințul Artur, vulturul se-nălță în aer. Apoi se repezi deodată să-i vîre sabia în piept. Artur cu sulița-l lovi. Dar pasărea nu se lăsă, şi, rotindu-se prin văzduh, îl atacă din nou pe tînăr.

Acesta se prinse cu-o mînă de-un colț de stei, şi cu cealaltă izbi tare cu sulița.

Luptînd cu sîrg, lovind mereu, se cățără pînă pe culme. Aici cuprinse vulturul întîi de cioc, apoi, sărind, îl apucă bine de gît, şi-l strînse-n brațele-i voinice.

Degeaba pasărea-ncerca să-l sfîşie cu ghearele. Zadarnic îşi mai rotea ciocul. Tunetul din gîtlejul ei se peschimba în horcăit.

— Cruță-mă, prințule Artur, rosti atunci cu glas de om. Ai cucerit cea mai de preț comoară a britonilor: sabia de oțel albastru, făurită în focul veşnic. Numai că ia aminte bine. Dacă o prinde-n mîna dreaptă, în timpul luptei, un viteaz, îi dă acestuia curajul de-a-nvinge orişicîți duşmani. Dar dacă o atinge-un laş, ea îi înțepeneşte brațul. Te încumeți şi-acum s-o iei?

Artur nu răspunse nimic. În schimb întinse mîna dreaptă. Luă sabia. Şi pe mînerul ei citi:

„Această sabie vrăjită — flacără vie de oțel — se numeşte Excalibur. Ea nu poate fi stăpînită decît de regele Artur, în apărarea libertății şi gloriei britonilor".

Fiul lui Uther coborî, şi, jos, zînele-l aşteptau, avînd în mijloc pe Morgana.

Cu toate intonau un cîntec prin care îl slăveau pe fiul regelui Uther Pendragon şi al preanobilei Igraena. Merlin le însoțea cu harpa.

Bardul îi puse lui Artur deocamdată o cunună din rămurele de stejar. Şi îl conduse pîn-la țărm, sprijinindu-l de brațul stîng, cum se cuvine regilor.

La rîndul său, zîna Morgana, regina valurilor mării, îi aşternu perne brodate cu aur şi cu nestemate, şi-o-nvelitoare pe mătase, în barca ce sta priponită c-un lanț de-aramă, lîngă țărm.

Şi-n cîntecele zînelor, barca porni, fără vîslaşi, spre largul mării liniştite de astădată prin puterea şi prin poruncile Morganei[16].

La Londra,[17] adunați în sala cea mare-a tronului regal, baronii şuşoteau într-una:

— Pe cine să-l alegem rege, ca să ne fie nouă bine?

Şi fiecare ar fi vrut ca să se urce el pe tron.

Arhiepiscopul era pe jilțul lui, cu cîrja-n mînă, şi le grăia baronilor:

— S-au scurs, de cînd l-am coborît pe Uther Pendragon în criptă, cîteva luni, şi de atunci nici un viteaz n-a cucerit sabia regilor britoni, de care ne vorbea Merlin.

— Ce-a spus Merlin e doar poveste, glăsuiră mai mulți baroni. Sabia de pe Avalon nici nu există-n adevăr...

Afară bubuia furtuna, cu trîmbe de zăpadă lungi, bătînd în toate zidurile şi zgîlțîind ferestrele.

— A venit vremea, rosti altul, să-l alegem pe noul rege. Saxonii ne înghesuie, iară noi stăm şi aşteptăm să se ivească vreun viteaz cu-o sabie din Avalon...

— Cînd o să sune miezul nopții, aşa precum ne-am înțeles, şi o să vie Anul nou, îl vom alege negreşit, strigă puternic alt baron. Arhiepiscopul să-şi facă, după datină, întrebarea de-i sabia la cineva...

— El să îşi facă datoria. Noi nu ne supărăm de loc... rîseră-n hohot alți baroni.

Tocmai în clipa cînd rîdeau, porniră clopotele Londrei să bată pentru miezul nopții.

Arhiepiscopul, gemînd de bătrînețe, se-nălță din jilțul lui şi aşteptă să înceteze clopotele.

Se ridicară şi baronii.

Vîntul bătea vijelios peste întreg întinsul Londrei, şi clopotele răsunau ...trei... şase...nouă ... unsprezece ....şi încă una ... miezul nopţii...

— Seniori baroni, zise bătrînul. Acum a venit Anul nou. Eu vă voi face întrebarea: E cineva, între voi toţi, care a fost în Avalon, să ne aducă sabia făurită pentru urmaşul regelui Uther Pendragon?

— Nu. N-a fost nimeni. Nu se vede? se bucurară toţi baronii.

Şi fiecare-n mintea sa se şi închipuia pe tronul regelui coborît în criptă.

În acea clipă, cîntau barzii că s-ar fi auzit un glas, de undeva, de la ferestre. Poate era al lui Merlin!

— Ba da! O are cineva...

— Şi paşi au răsunat pe trepte. Şi-n sala mare a intrat un tînăr cu-o glugă pe cap, avînd o sabie în mînă.

Iar sabia arunca flăcări, şi-un trăsnet scurt a izbucnit, c-un bubuit îngrozitor, lovind o bîrnă din tavan.

Şi bîrna s-a aprins pe loc.

Sub flăcările orbitoare, care ţîşneau din sabie, toţi baronii şi-au plecat ochii, strigînd însă din răsputeri:

— Arde palatul!... Ardem toţi! S-aducă apă slujitorii!...

— Nu e nevoie! a rostit bardul Merlin, ivindu-se din spatele unei coloane. Bîrna de sus e putredă. Şi doar ce-i putred o să ardă. De astăzi, în Britania, va fi un nou cîrmuitor. În jurul lui or să se-adune alţi cavaleri, cei mai viteji. Ei or să înnoiască lumea, în numele a ce e drept, înălţător, cinstit şi bun.

Şi Merlin a făcut un semn, iar flăcările-au pîlpîit tot mai încet, tot mai încet, pînă ce nu s-a mai văzut nici o scînteie în tavan.

Atunci Artur şi-a coborît sabia sa înflăcărată, şi şi-a vîrît-o-n cingătoare. Şi cum şi-a desprins degetele de pe mînerul preţios s-au stins pe loc şi flăcările.

Arhiepiscopul, baronii şi slujitorii grămădiţi la uşi, ca nişte ciorchini vii, au îndrăznit să îl privească îndeaproape pe Artur.

— Cine sînteţi? l-a întrebat arhiepiscopul pe prinţ.

— Eu sînt cel care vă aduce sabia scumpă, de oţel, lucitoare ca diamantul, făurită de Ogyrvan pentru spaima duşmanilor, a spus fiul lui Pendragon.

— Vouă vi se cuvine tronul, a zis arhiepiscopul.

— Ba nu-i aşa! au protestat baronii, nedîndu-i răgaz. Coroana nu poate fi luată de nimeni, oricît de viteaz, de nu are sînge regal.

— Aşadar, trebuie să spun, a cuvîntat din nou Merlin, că acest tînăr prinţ Artur este fiul lui Pendragon, crescut în casa lui sir Hector, şi dus acolo chiar de mine.

— Asta nu e adevărat... Nu poate fi adevărat... au protestat în cor baronii, bătînd cu săbiile-n masă. Să stea sir Hector mărturie...

Pe cînd se petreceau acestea, poporul, oamenii de rînd — aflînd că un viteaz, Artur, îşi cucerise sabia stăpînită de vulturul din insula zînei Morgana, şi va porni cu ea la luptă contra năvălitorilor — se adunase furnicar înaintea palatului şi-a catedralei:

— Artur vrem să ne fie rege! Cu el în frunte vom lupta contra saxonilor. Artur!... Artur!... Vrem pe Artur!

Au fost siliți să cheme-n grabă pe sir Hector de la castel, ca să depună mărturie.

Mărturia a fost depusă în noaptea care a urmat. Sir Hector a destăinuit că Artur nu e fiul lui, ci e doar un copil găsit lîngă podul castelului. Şi cel dintîi a-ngenunchiat chiar el, în fața lui Artur, jurînd că îi va fi vasal.

Pe urmă s-au plecat şi ceilalți, deşi pe-ascuns mai murmurau că poate nu-i Artur feciorul regelui Uther Pendragon, şi-o fi orînduit Merlin doar lucrurile-n aşa fel, încît să iasă cum vrea el.

N-au mai avut însă ce face. Mărturisirea se făcuse de către bardul vrăjitor şi sir Hector, în prima noapte care-i urma Anului nou. Iar sabia era acolo şi începea să verse foc, de cum îi atingea mînerul fiul lui Uther Pendragon.

Au fost siliți să-l recunoască drept rege în Britania.

Arhiepiscopul i-a pus pe cap coroana strămoşească. Baronii l-au condus în grup pînă la tronul mult rîvnit de fiecare dintre ei.

Cu toții au îngenunchiat şi i-au jurat supunere.

După ce i s-a pus coroana, şi după ce s-a aşezat pe scaunul tatălui său Uther, noul rege a glăsuit:

— Vă mulțumesc că m-ați ales, dar eu nu pot să socotesc că am ucenicit destul. Şi am de gînd să intru-n garda vreunui rege din vecini, pentru un timp, şi să-l slujesc numai ca simplu cavaler.

— Cum? Regele Britaniei să fie simplu cavaler, în garda nu ştim cărui rege? au exclamat, uimiți, baronii.

— Am hotărît. Şi-aşa va fi, le-a grăit regele Artur. Spuneți-mi numai în ce țară atacă azi mai crunt saxonii?

Baronii-au privit stingheriți unii spre alții. Nu ştiau. Numai Merlin, scoțînd bagheta, rotind-o împrejurul său şi ascultînd-o la ureche, i-a răspuns astfel lui Artur:

— Regele cel mai încercat de năvălirile saxone se numeşte Leodogan, şi el domneşte-n Carmelida.

— Rege Artur, au spus baronii. Leodogan nu vă cunoaşte, căci n-a fost la încoronare. Dar el o să se-nfățişeze. Vă va jura supunere, va deveni vasalul vostru. Şi nu se cade să slujiți, voi, suzeranul, un vasal.

Artur a rîs însă cu poftă:

— Deocamdată n-a jurat, şi nu-i sînt încă suzeran. Şi nu am să mă ruşinez, de voi sluji în garda lui. Voi lua cu mine pe Merlin. Cine mai vrea să ne-nsoțească?

S-au ridicat numaidecît doi viteji din Britania: regele Ban de Benoïc şi regele Bohor de Gannes. Amîndoi se găseau la Londra. Fuseseră la-ncoronare şi erau ispitiți să meargă în ajutorul Carmelidei.

S-au mai găsit şi-alți cavaleri dornici de luptă şi onoare.

Caii au fost înşeuați. Cavalerii-au încălecat, şi după o călătorie, nici mult prea lungă, dar nici scurtă — pe mare ca şi pe uscat — au fost pe țărmurile unde Leodogan se războia cu triburile de saxoni.

Îndată au intrat în luptă.

Merlin cînta oştenilor. Şi tînărul Artur, avînd la dreapta şi la stînga sa pe cei doi regi: Bohor şi Ban, s-au repezit ca nişte lei în mijlocul saxonilor, urmați de ceilalți cavaleri.

Duşmanii, cîți vedeau țîşnind din sabia lui Artur flăcări, urlau de spaimă şi fugeau.

Cumplită a fost bătălia. Țărmul a fost însîngerat. Şi capetele retezate ale saxonilor cădeau ca nişte nuci, toamna, din pom.

De n-ar fi fost atunci în luptă Artur, Merlin, Bohor şi Ban, şi ceilalți cavaleri britoni, Leodogan şi-ar fi pierdut întreg pămîntul Carmelidei.

Aşa, saxonii-au fost înfrînți. Şi cîți au mai scăpat cu zile abia de au putut sări în bărcile lor lungi, de lemn, vîslind către Saxonia.

După ce au fugit saxonii, Leodogan i-a invitat, cu curtenie, pe Artur, pe ceilalți regi şi cavaleri, să vină în castelul său.

Intrînd cu toții în castel, s-au întins nişte mese lungi. În fața meselor erau patru bufoni şi doi jongleri, ca să distreze oaspeții.

La masă se găseau şi doamne. Şi printre ele, cea dintîi, încîntătoarea Guinever, fiica regelui Carmelidei.

Atît de mîndră era fata, ca rosmarinul cînd se-nalță în miezul verii prin grădini.

Ea sta la masă-n fața lui. Şi-Artur nu bea, nici nu mînca, ci se uita la Guinever.

Către sfîrşitul ospățului, Guinever a turnat în cupe vin aromat, cu mîna sa, cum era datina britonă.

Cu-acest prilej a glăsuit:

— Prea nobili cavaleri, vă rog să-mi faceți cinstea şi să beți acest vin pregătit de mine cu-arome aduse din Orient.

— În cinstea voastră îl voi bea! i-a răspuns regele Artur.

În vremurile de demult, vechii britoni nu-şi întrebau oaspeții nici cum se numesc, şi nici din ce ținuturi vin. Dar regele Leodogan era curios peste măsură să ştie cine îl salvase în lupta dată cu saxonii. A întrebat deci pe ascuns pe cîțiva dintre cavaleri. Dar ei n-au vrut să-i dea răspuns, fiindcă Artur voia să fie în fața lui Leodogan numai un simplu cavaler.

Şi-a mai trecut o săptămînă. Saxonii iar au încercat să pătrundă în Carmelida, dar sîngele lor a roşit mai tare valurile mării.

S-a petrecut şi-a treia oară acelaşi lucru, cînd saxonii au năvălit în Carmelida, cu o mulțime de aliați, avînd în frunte, de-astă dată, pe ducele Germaniei.

Această luptă a fost mai grea, şi-a durat mult mai multă vreme. Însă Artur, cu cei doi regi şi cavalerii ce-l urmau, au rămas tot învingători.

Şi-aşa, pacea s-a înscăunat.

Bătrînul rege al Carmelidei ar fi voit să mulțumească în chip cu totul deosebit acelor cavaleri străini, al căror nume nu-l ştia.

Artur se pregătea să plece. Îi venea însă foarte greu. Guinever, floarea Carmelidei, îi tulburase inima. De-aceea s-a înveselit cînd bătrînul Leodogan i-a invitat să mai ia parte la încă un mare ospăț.

Cu-acest prilej s-au pregătit nişte serbări strălucitoare.

Şi-n timp ce se-nchinau la masă potirele pline cu vin, Merlin îl urmărea pe-Artur, cum nu-şi mai dezlipea privirea de pe frumoasa Guinever.

— Mărite rege, i-a spus el, atunci, în taină, lui Artur. Nu socotiți c-a venit vremea să vă alegeți o soție?

— Aşa e, sir! au glăsuit Bohor, şi Ban, şi cavalerii. Acum vă trebuie-o regină. Şi Guinever e şi frumoasă, şi înțeleaptă, e şi blîndă. Fericit cine o va lua pe fata asta de soție.

Artur era însă pierdut. Nu avea timp să le răspundă.

— Iubiți, Artur, pe cineva? a stăruit bardul Merlin.

Regele a mărturisit:

— Da, o iubesc pe Guinever.

— Atunci e foarte bine, sir. Pețiți-o, deci pe Guinever. Ne va fi o stăpînă bună.

Artur s-a-nveselit pe loc, şi l-a rugat pe bardul său ca s-o ceară pe Guinever tatălui ei, Leodogan.

Vorbea Artur, însă cu ochii o cerceta mereu pe fată, mîndrindu-se că ea avea un mijlocel — să-l prinzi în palmă — şi glezne albe, brațe lungi, umerii drepți, şi peste umeri un păr de aur revărsat. Iar fața... fața-i semăna cu soarele de dimineață, cînd se iveşte peste culmi, atît de tare-i strălucea în prospețimea tinereții, şi-a frumuseții fecioreşti.

S-a întîmplat că tot în noaptea cînd s-a desfăşurat ospățul, să nu se poată stăpînî nici regele din Carmelida şi să-l întrebe pe Merlin — a doua sau a treia oară — cine era stăpînul lui.

— Stăpînul meu, a răspuns bardul, este cel mai viteaz bărbat din cîți se află pe pămînt. Poartă numele de Artur. El va uni Britania într-un mănunchi, precum a fost în vremurile de demult. Toți regii îi vor fi vasali. Iar eu, de vreți poate să ştiți sînt bardul-magician Merlin. Am darul de a prevesti. Şi ce vă spun se va-ntîmpla...

Leodogan s-a minunat:

— Acesta este deci Artur? El va fi suzeranul meu. Păcat că nu are regină...

— La fel am cugetat şi noi, a zis şiretul bard Merlin. Şi tocmai îi căutăm soție...

— De ce să vă mai osteniți, a spus regele Carrnelidei, cînd, iată, am eu o copilă, ce-i ca un nufăr răsărit şi gata, gata să-nflorească?

— Fata-i frumoasă, e cuminte, s-a învoit bardul Merlin. Ştie să cînte, să danțeze... Are atîtea însuşiri, încît un lucru nu-nțeleg: cum de nu ai căsătorit-o pînă acuma, cu vreun alt rege?

— A fost pețită deseori, i-a dat răspuns Leodogan. De asta nu vă fie grijă. Dar n-am vrut s-o căsătoresc cît timp eram tot în război. Nici pețitorii nu-mi plăceau. Dar pe Artur l-aş vrea de fiu.

— Atunci nunta-i ca şi făcută, l-a-ncredințat bardul Merlin. Şi lui Artur îi place fata.

Apoi Merlin l-a înştiințat pe regele Britaniei c-a pețit-o pe Guinever. Artur a dănțuit cu ea. Leodogan s-a ridicat la masă cu o cupă-n mînă şi i-a vestit pe cavaleri că-n două zile o să fie logodnă mare la castel.

Poate s-ar fi făcut şi nunta. Însă Artur a primit ştire că tatăl său adoptiv, Hector, a fost învins în Logria, de două cete de saxoni, şi stă acolo asediat.

A cerut voie deci să plece socrului său, Leodogan, ca să-l salveze pe sir Hector de cetele de-asediatori.

Nunta s-a amînat cu-o lună.

În dimineața despărțirii, potrivit datinii britone, logodnica s-a-nfățișat cu un lighean de-argint în mînă, în care era apă caldă. I-a spălat regelui Artur mîinile, gîtul şi obrazul. Şi după ce i le-a spălat, i le-a uscat cu un şervet brodat chiar de mîinile ei.

L-a ajutat să îşi îmbrace armura grea de cavaler. A-ngenunchiat în fața lui, punîndu-i pintenii de aur. Şi, la sfîrşit, i-a aşezat pe umeri o mantie scumpă, albă ca gîndul ei curat, bătută toată-n diamante. Acesta era darul său făcut în clipa despărțirii.

Amîndoi s-au îmbrățişat. Şi Artur şi-a pus singur coiful.

Cavalerii-au încălecat şi au pornit în trap întins către ținutul lui sir Hector.

Din fericire pentru toți, cavalerii au ajuns la timp, tocmai în ceasul cînd saxonii încercau să se cațere pe zidurile castelului.

Cu piepturile dezvelite, pline de păr încîlcit, roşu şi cu mustățile lor lungi, aproape pînă la urechi, cu gleznele şi brațele prinse-n inele de aramă, saxonii păreau nişte fiare.

Dar cavalerii lui Artur, în frunte cu Bohor şi Ban, i-au luat în lănci, ca în frigări, i-au sfîrtecat cu săbiile, şi capetele retezate le-au zvîrlit, de pe stînci, în valuri.

Apoi, ca o trîmbă de vînt, au măturat şi alte cete care se mai găseau pe țărm.

Aşa a dobîndit Artur înc-o victorie de seamă. Au urmat multe altele sub flamurile libertății.

Saxonii însă s-au înțeles să se unească şi cu anglii, să-i ia alături şi pe iuți. Ba au chemat în ajutor şi alte neamuri de germani. Şi împreună s-au pornit să-l nimicească pe Artur.

Această mare bătălie de care pomenesc toți barzii, ce trebuia să hotărască soarta poporului briton, a avut loc la Argoëd, pe coastele oceanului.

Merlin însuşi a-ncălecat, urmînd în luptă pe Artur.

Se povesteşte că pe valea ce duce de la Argoëd către un golf cu-acelaşi nume, se întinsese-un lac de sînge. Un lac de sîngeotrăvitor, căci era sînge de duşmani.

Şi sîngele s-a închegat. Şi multă vreme n-au crescut în valea de la Argoëd nici flori, nici pomi, nici buruieni. Şi căprioarele fugeau la trei zile de mers de-acolo. Nici cîinii nu se apropiau. Caii săreau şi nechezau. Doar bufnițele şi şacalii, şi şobolanii albi de stînci se povesteşte că trăiau în valea de la Argoëd. În noaptea dinaintea luptei, Merlin visase o zeiță — zeița Inspirației.

Şi-n somn zeița-i glăsuia:

— Merlin, de vrei, ne logodim. Şi-atunci tu vei putea cînta atît de minunat la harpă, încît toți cei ce-or auzi vor merge ne-nfricați la luptă. Ca totul să se împlinească spre binele britonilor, şi ca Artur să biruie, tu trebuie însă să-mi juri credință. Şi să-mi mai juri că niciodată nu vei fi pradă vreunei fete, femei sau zîne, pe pămînt, oricît ar fi ea de frumoasă. Primeşti, Merlin, logodna mea, şi-mi juri ceea ce ți-am cerut?

— Primesc! a glăsuit Merlin. Şi-ți jur, zeițo, să-mplinesc dorința-ți, fără şovăire.

Zeița Inspirației i-a pus pe deget un inel. S-a făcut apoi nevăzută.

Trezindu-se de dimineață, Merlin avea, într-adevăr, pe degetul său inelar, veriga ce-o primise-n vis.

Şi luîndu-şi harpa, a-nceput să le cînte britonilor victoria pe care ei urmau s-o aibă-n acea zi. Cuvintele i le şoptea zeița Inspirației. Cavalerii-au pornit la luptă, iar Merlin le-a cîntât astfel, încît aceştia n-au ştiut ce este frica nici o clipă. Au mers la moarte surîzînd, strigînd, parcă erau la nuntă:

— Trăiască regele Artur! Trăiască neamul de britoni!

Cînd s-a sfîrşit, într-un tîrziu, această glorioasă luptă, nu mai era nici un duşman. Artur a poruncit ca bardul să-l însoțească spre castel, mergînd alături, mînă-n mînă.

Pe-o pernă roşie, de mătase, dusă de pajii regelui, se aflau sabia şi harpa, încrucişate, laolaltă, în semn că arta ajutase ca armele să biruie.

Mulțimile eliberate întîmpinau pe-nvingători, şi mai cu seamă pe Artur, cu cîntece şi aclamații.

A fost cea mai mare victorie avută de britoni vreodată. Şi veştile s-au răspîndit în toate țările germane, pînă departe, către nord. Şi scalzii, cîntăreții lor, spuneau că regele Artur nu e un om obişnuit. Ci-i însuşi zeul Gwydion, care a luat chip omenesc, aşezîndu-şi pe cap coroana regelui Uther Pendragon, spre gloria britonilor.

Pacea orînduindu-se, Artur l-a trimis pe Merlin, cu o sută de cavaleri, la socrul său, Leodogan, ca să i-o dea pe Guinever.

Nunta s-a săvîrşit la Londra. Guinever a primit coroana. Baronii au îngenunchiat, jurînd că vor păzi onoarea lui Artur de Britania şi a reginei Guinever.

Şi-atunci, precum se povesteşte — poate cu sfatul lui Merlin — Artur s-a dus într-o pădure, unde creştea un stejar falnic. Vîrful lui se-nălța la cer, acest stejar fiind semănat de însuşi zeul Gwydion.

Artur a pus să îl reteze, şi a făcut din lemn o masă, ce n-avea cap, şi n-avea coadă. O masă mare şi rotundă.[18]

La masă puteau să încapă o sută cincizeci de persoane.

Şi regele a dat de ştire:

— Cîți or să stea în jurul Mesei — o sută cincizeci de viteji — regi, sau baroni, sau cavaleri, vor fi egali toți între ei. Vor avea cinste deopotrivă. Datoria lor cea dintîi este s-ajute pe cei slabi, bătrînii şi femeile. Să lupte pentru libertate, contra năvălitorilor. Onoarea să le fie scumpă, cum li-e lumina ochilor. Purtările cît mai alese. Şi toate biruințele să şi le-nchine fiecare — ca un omagiu meritat — acelei doamne căreia i-a dăruit şi inima.

Astăzi, cînd au scos capu-n lume Invidia şi Lăcomia, cavalerii Mesei Rotunde vor trebui să-i ocrotească pe cei lipsiți de apărare şi-astfel să apere dreptatea.[19]

După această cuvîntare, s-a dat de veste tuturor că în castelul lui Artur, pe coasta Țării Galilor — s-a aşezat Masa Rotundă, şi pot să vină-n jurul ei cavalerii cei mai viteji, mai drepți, mai nobili şi mai buni.

N-a trecut mult, şi la castel au început să se adune bărbații cei mai îndrăzneți. Şi printre cei dintîi au fost regele Ban de Benoïc şi regele Bohor de Gannes, care îl însoțiseră pe regele Artur în lupta din Carmelida, cu saxonii; feciorii regelui Bohor: Lionel şi Bohor de Gannes, veri buni şi prieteni cu Artur bine-nțeles, Leodogan, deşi era bătrîn ca lumea, dar se simțea tot în putere şi dornic de a fi şi el bun cavaler între ceilalți. Au mai

venit Ivain şi Keu — ultimul fiind frate vitreg lui Artur de Britania, căci era fiul lui sir Hector, Gawain şi Mordred — doi nepoţi — şi numeroşi alţi cavaleri.

Dar printre ei, cel mai de seamă era Lancelot, fiul lui Ban, nepotul lui Bohor de Gannes.

— Pe el, reaminti poetul tinerilor ascultători, de mic îl răpise Viviane, zîna din fundul lacului. Se prefăcuse-n lebădă, cît timp copilul se juca pe-o pajişte, lîngă castel, şi, după ce-l ademenise să se urce pe gîtul ei, pornise repede în zbor.

În fundul lacului crescuse, într-un palat de marmură, dar asta nu-l împiedicase să iasă şi pe ţărm, afară, şi să cutreiere pădurea şi tot ţinutul Brocéliandei.

Prin vrăjile ce stăpînea, Viviane menise ca băiatul să-şi uite casa şi părinţii, şi să-şi închipuie să zîna e mama lui adevărată.

Într-o zi, tînărul văzu prin pădure doi cavaleri, călări pe nişte armăsari care-şi muşcau zăbalele, şi armele lor îi făceau să semene cu nişte zei.

Salvaseră pe o copilă răpită de nişte tîlhari, înapoind-o tatălui. Părintele ei ar fi vrut să le dea aur şi veşminte din cele mai costisitoare, dar ei se-mpotriveau, spunînd că nu le trebuie răsplată.

— N-aţi auzit de cavalerii Mesei Rotunde? au zis ei. Noi facem parte dintre soţii lui Artur de Britania, şi-aceasta ne e datoria: să-i ajutăm pe cei mai slabi sau cei lipsiţi de apărare.

Lancelot s-a-napoiat acasă, în ziua-aceea, turburat.

— Mamă, i-a rostit el Vivianei, în timp ce intra în palat. Cine e regele Artur, şi ce este Masa Rotundă?

— De ce? l-a întrebat Viviane, cu inima strînsă de teamă, fiindcă ea socotise altfel: să-l ţină pe Lancelot de-a pururi — voios şi pe vecie tînăr — în palatu-i de marmură, ferit de primejdiile vieţii. Şi-i ascunsese pîn-atunci cîte se povesteau prin lume despre Artur, Masa Rotundă şi despre faptele-mplinite de îndrăzneţii-i cavaleri.

Dar după ce frumosul tînăr îi povesti tot ce văzuse, şi stărui în întrebare, zîna Viviane îşi dete seama că în zadar se străduise ca să-i ascundă atîta vreme isprăvile cavalereşti.

Cît se temuse ca flăcăul să nu afle despre Artur şi despre Masa lui Rotundă, şi să nu fie ispitit să li se-alăture şi el!

Şi iată că în Brocéliande intraseră nişte tîlhari care răpiseră o fecioară. Cavalerii Mesei Rotunde porniseră numaidecît, şi o salvaseră pe fată. Aşa-i văzuse tînărul şi le aflase faptele.

Zîna Viviane fu nevoită să-i povestească pe-ndelete despre Artur, Masa Rotundă, şi despre-o seamă de isprăvi săvîrşite de cavaleri. Iar el, ascultîndo pe zînă, simţea în sine o putere care-i creştea neîncetat în braţele lui tinereşti.

Cînd zîna îşi sfîrşi povestea, tînărul puse întrebarea:

— Mamă, te rog să-mi spui şi mie dacă la Masa lui Artur se mai găseşte vreun loc liber?

— Se mai găseşte! oftă zîna. Ştiam eu c-ai s-ajungi acolo. Am încercat să te împiedic, sau cel puţin să te-ntîrzii. Dar văd că nu e cu putinţă. Peste trei zile te voi duce pînă la tronul lui Artur, să te armeze cavaler. Şi, pentru că ne despărţim, mă văd silită să-ţi destăinui că tu nu eşti copilul meu. Ci,

tată ți-e regele Ban, iar mamă ți-este doamna lui, din castelul de Benoïc. Mai înainte de-a pleca către castelul lui Artur, cred că e bine să te duci să-i săruți mîna mamei tale şi să te pleci regelui Ban, ca să-ți dea binecuvîntarea. Te-aşteaptă grele încercări.

Lancelot a împlinit întocmai ceea ce îi ceruse zîna.

S-a dus întîi la Benoïc, spre bucuria mamei sale şi a părintelui său Ban, care îl socoteau pierdut.

Şi ei l-au binecuvîntat.

După aceea, însoțit de doamna lacului, Viviane, Lancelot a pornit spre Artur.

— Au trecut marea chiar prin locul în care sîntem noi acum, zice poetul cîntăreț, şi-au ajuns în Britania. De-aici, călări s-au îndreptat către castelul lui Artur.

În acea zi, Artur vîna. În pădure, la Camelot.

Deodată a văzut sosind, pe drumul ce tăia pădurea, un cortegiu impunător.

În frunte se aflau doi paji, ducînd doi cai albi de căpestre. Pe unul dintre cai era un pavilion[20] de cîmp uşor, însă bogat împodobit. Pe celălalt se legănau două cufere încărcate cu veşminte cavalereşti. Urmau patru scutieri călări, purtînd o cască argintată, un scut, de-asemeni argintat, o lance şi o sabie. Şi după ei veneau Lancelot şi doamna lacului, Viviane, pe alți doi cai acoperiți cu huse albe, de mătase, şi-avînd pe spate şei de fildeş, pe care meşteri iscusiți gravaseră scene de luptă. Rochia Vivianei, din samit, era tivită cu hermină. Şi tînărul purta pe umeri o mantie largă, de serj, ce-i flutura uşor în vînt.

Armurile, îmbrăcămintea, armele, husele şi caii erau de culoarea zăpezii. Zîna Viviane se-asemăna cu o petală de crin alb. Era pură şi grațioasă. Nu-i dădeai paisprezece ani. Şi, dacă regele Artur nu ar fi fost căsătorit, inima i s-ar fi zbătut, văzînd-o pe zîna Viviane. De Lancelot ce să vă spun? Ochii-i albaştri scînteiau. Trupul lui zvelt se legăna uşor în pasul calului. Şi-n mîna dreaptă ținea frîul, iar stînga sprijinită-n şold. Calul lui se afla în urma calului zînei, la trei paşi.

Şi după ce regele Artur s-a-ntîlnit cu Lancelot şi zîna, au mers cu toții la castel.

Sus, pe terasă, se găsea regina, doamna Guinever.

— Acesta este tînărul pe care l-a crescut, în lacul din Brocéliande, zîna Viviane, a spus regele Guineverei. Ce ziceți, doamnă, ce voinic? Priviți ce ochi cutezători!

Însă regina nu avea nevoie să-i arate altul ce fel de ochi are flăcăul. Ea îi văzuse singură. Şi-acuma se înspăimînta de ce simțea-n inima ei. Încerca să se stăpînească, să-şi pună frîu simțirilor. Dar, printr-o vrajă neştiută, simțea că o iubire nouă o va lega de-acest flăcău.

Cu-aceeaşi tainică simțire, Lancelot înțelegea prea bine că Guinever a lui Artur va fi singura ființă-n lume de care se va-ndrăgosti.

În el se da o luptă cruntă:

„Cum îndrăznesc să-mi ridic ochii către soția lui Artur, ce-a-ntemeiat Masa Rotundă, şi căruia vreau să-i slujesc pînă la moarte, cu credință? îşi spunea tînărul în sine. Vreau să-mi smulg dragostea din piept — cu inima, dacă-i nevoie. Deşi, văd bine, n-am să pot. Orice îndrăgostit visează să îşi

trăiască dragostea. Doar eu voi fi silit să lupt ca ea să nu mi se-mplinească. Numai în taină am să-nchin toate victoriile mele iubitei doamne Guinever...”

Şi astfel şi-a făcut intrarea, la curtea regelui Artur, Lancelot, care va deveni cavalerul cel mai temut dintre toţi cîţi a adunat Masa Rotundă-n jurul ei.[21]

Viviane s-a-napoiat acasă, în palatul de marmură pe care şi-l făcuse-n lac, cu ajutorul lui Merlin.

I-a fost însă nespus de greu să se întoarcă singură. O îngrozea pustietatea. Îi era ciudă că pleca, lăsîndu-l pe Lancelot la curte. Şi, în necazul ei, credea că Merlin este vinovat. De nu făcea el vrăjile, Artur nu se urca pe tron, şi nu avea Masa Rotundă. Lancelot, atunci, îi rămînea.

Şi mai ştia zîna Viviane că Merlin, bardul, o-ndrăgea. L-a poftit deci s-o însoţească, ca să revadă Brocéliande, unde fusese-odinioară faimoasa şcoală a zînelor.

Merlin s-a-nduplecat îndată. Zîmbetul ei îl ameţea, ademenindu-l s-o-nsoţească.

S-au prefăcut în două păsări, zburînd către Bretania.

Aici, într-un amurg de vară, Viviane a început să-i spună cît e de singură şi tristă în lacul său din Brocéliande.

— Merlin, rămîi în Brocéliande, i-a şoptit la ureche zîna şi i-a cuprins gîtul cu braţul.

Pădurea fremăta domol.

— Să-mi dai sărutul de logodnă şi să îmi spui cuvîntul magic prin care eu te pot păstra pe totdeauna lîngă mine. Nu vreau să rămîn singură, l-a mai rugat zîna pe bard.

Merlin parcă era în vis. În starea asta era gata să-i spună zînei orişice.

Dar se-auzi atunci un glas, sunînd ca harpele cereşti:

— Merlin, nu-ţi călca jurămîntul! Ţi-am pus în deget un inel...

Zîna, speriată, tresări.

Merlin se deşteptă din somn şi-şi trecu mîna peste ochi. Zeiţa Inspiraţiei — căci ea era — îi porunci:

— Întoarce-te lîngă Artur. Acolo este locul tău...

Merlin se ridică îndată. Îşi luă harpa din nou în braţe şi, făcînd semne cu bagheta, se prefăcu în norişor. Un norişor alb-sîngeriu, plutind către Britania.

Şi-aşa s-a-ntors lîngă Artur.

Harpa lui a sunat din nou, cît timp Artur s-a războit cu picţii, cu caledonienii şi scoţii cei înverşunaţi.[22]

A cîntat apoi şi în lupta dusă în ţările germane, pînă în Scandinavia.

Cavalerii Mesei Rotunde s-au umplut toţi de glorie, în luptele acestea grele, prin care se asigurau hotarele Britaniei.

Dar primul între cavaleri a rămas tot Lancelot du Lac. De zeci de ori a înfruntat moartea pe mări sau pe uscat. Sabia lui a retezat mai multe capete duşmane decît taie secerătorul spicele, cînd se pîrguiesc.

La-napoiere a fost primit, la porţi, de însăşi Guinever, care, la-ndemnul lui Artur, i-a sărutat obrazul drept — răsplata celui mai viteaz.

Acest sărut al Guineverei i-a tulburat mai mult simţirea fiului adoptiv al zînei.

Şi, ca să-şi uite patima şi să nu aibă a roşi în fața regelui Artur, Lancelot s-a dus departe-n lume, să dea lupte cavalereşti.

Cu calul a cutreierat insulele britanice, şi-a avut zeci de biruințe. A trecut şi pe continent, în locul unde se născuse. Pretutindeni a împărțit dreptatea celor în nevoie, dar gîndul de la Guinever nu a putut să şi-l desprindă.

Şi-a cucerit şi un castel, pe care-l stăpîniseră germanii înainte vreme, devenind duce de Guiene.

Un singur lucru n-a putut: să dobîndească un potir cu însuşiri miraculoase, al cărui nume era Graalul.[23] Pe-acesta-l căutau cavalerii Mesei Rotunde de mult timp, socotind că aflarea lui le va aduce biruințe şi fericire veşnică.

Atîta numai că potirul nu putea fi zărit de nimeni de n-avea inima curată, aşa cum este lacrima. Iară inima lui Lancelot se mistuia pentru soția lui Artur de Britania.

Umblînd aşa, mereu pe drumuri, Lancelot află că în Corbin, oraşul regelui Pelles, era un vrăjitor cumplit care făcuse multe rele.

Auzind veştile acestea, cavalerul porni-ntr-acolo.

Vrăjitorul luase pe fata regelui din Corbin cu sila şi o-nchisese într-un turn.

Stătea fata de ani de zile în gheara vrăjitorului, şi nimeni nu putea s-o scape.

Cîți îl chemaseră să lupte, ca s-o salveze pe copilă, pieriseră lîngă Corbin.

Acum l-a chemat şi Lancelot pe preahainul vrăjitor.

Acesta s-a schimbat în urs, apoi într-o cumplită haită de lupi turbați şi sîngeroşi, iar, la sfîrşit, într-o panteră.

Însă Lancelot, fără de teamă, l-a nimicit pe vrăjitor, după o luptă de cinci zile. Spărgînd apoi şi nişte porți, a intrat într-o încăpere cu pereții de fier încins, unde sta fata zăvorîtă şi toropită de dogoare.

Copila se numea Elaine, şi vrăjitorul o-nrobise fiindcă ea nu-l voia de soț.

Eliberînd-o pe Elaine, cavalerul Mesei Rotunde închise-n camera de fier pe nemilosul vrăjitor, ințețind mai-nainte focul.

Mulțimea, văzînd fapta asta, îi ieşi lui Lancelot-nainte, rugîndu-l să-i dea ajutor să scape şi de-un şarpe groaznic.

Şarpele-acesta viețuia într-o groapă de lîngă țărm, unde-l pusese vrăjitorul. Şi îi dădeau dihaniei pe lună cîte un copil, ca să se sature cu el. Altminteri, intra în oraş şi săvîrşea mai mari cruzimi.

Fără să stea de loc pe gînduri, urmat de oamenii de rînd, cavalerul porni spre țărm.

Şarpele tocmai aştepta să i se-aducă prada vie. Era flămînd şi şuiera.

Cavalerul Mesei Rotunde sări în groapa şarpelui şi-l ciopîrți cu sabia. Bucățile tăiate însă țîşniră singure afară şi se schimbară-n porci mistreți.

De fiare se-ngriji mulțimea, le doborî cu ghioagele.

Astfel scăpă Lancelot pe rege şi orăşeni de vrăjitor, ca şi de nesătulul şarpe.

Şi regele, drept mulțumire, oferi cavalerului țara şi pe copila sa.

Cavalerul ar fi primit, de nu ar fi fost Guinever, clipă de clipă-n mintea lui. Dar el, în chip curtenitor, respinse toate darurile, şi vru să plece mai departe.

Şi toate-ar fi fost foarte bune, dacă Elaine n-ar fi simţit că îl iubeşte pe acela care-i dăduse libertatea şi o scăpase de la chin.

Fata avea o doică, Brisen. Ea ştia vrăji nenumărate.

— Brisen, a chemat-o Elaine. Am să te rog un singur lucru. Să faci în aşa fel, încît să mă sărute cavalerul mai înainte de-a pleca.

Şi Brisen a făcut astfel, încît nobilul cavaler să soarbă o cupă cu vin. Însă vinul era vrăjit.[24]

Cum a sorbit cupa cu vin, lui Lancelot i s-a năzărit că Elaine ar fi Guinever. Şi că frumoasa Guinever nu e soţia lui Artur, ci este chiar soţia lui.

De braţ, ca nişte tineri soţi, s-au afundat printre copacii pădurii de lîngă castel. Şi Lancelot a îmbrăţişat-o pe fiica regelui Pelles.

Dar cum i s-a desprins din braţe, a înţeles cine era şi ce s-a întîmplat cu el.

— Îmi vei plăti, i-a strigat el copilei regelui Pelles. Jurasem să nu-mbrăţişez nici o femeie, toată viaţa, fiindcă iubesc pe o regină. Dragostea mea nefericită nu se va împlini nicicînd, dar mi-am călcat azi jurămîntul, din vina ta. Te voi ucide...

Elaine i-a căzut în genunchi, spunîndu-i cît îl îndrăgea, şi că un nobil cavaler nu poate omorî pe-aceea căreia el i-a dăruit mai înainte libertatea. L-a mai rugat apoi, plîngînd, să o păstreze de soţie.

Cavalerul i-a dat iertarea, dar a plecat şi mai mîhnit, spre alte lupte vitejeşti, ca s-o uite pe Guinever, care nu-i mai ieşea din minte.

La timpul ce se cuvenea, Elaine a dobîndit un fiu, numit de mamă Galaad. Cînd Galaad a împlinit vîrsta de foc a tinereţii, a cucerit singurul scaun — numit „scaunul primejdios” — ce-l mai avea Masa Rotundă neocupat pînă atunci. Şi-avînd un cuget nepătat şi-o vitejie fără seamăn, Galaad a plecat în lume să cucerească vasul Graal. După lupte nenumărate a izbutit să afle Graalul, spre mulţumirea lui Artur.

— Astfel s-a împlinit şi-această atît de mare-nfăptuire, rosti poetul cîntăreţ, pe care astăzi nu v-o spun, căci iată, se coboară noaptea, şi stelele clipesc pe cer. Va trebui să ne întoarcem, în scurtă vreme, la castel.

— Nu mai-nainte de-a sfîrşi însă legenda lui Artur, îl rugă fiul ducelui.

— Şi-am vrea să ştim: cu Guinever, şi cu Lancelot, şi cu Merlin ce s-a mai petrecut apoi? rosti alt tînăr cavaler.

Poetul îşi urmă povestea:

— Pe timpul cînd domnea Artur şi mai era Masa Rotundă, iubirea se socotea sfîntă, era nobilă şi frumoasă. Cavalerii curtau o fată cam şapte ani, mai înainte de-a dori să se logodească. Doar rareori era altfel... Căci de-ndrăzneau să ia cu forţa vreo copilă sau vreo doamnă, plăteau nesocotinţa asta, cum a plătit Méliagrance, despre a cărui făptuire, nevrednică de-un cavaler, am să vă povestesc acum...

Venise toamna, timpuriu, şi păsărelele plecau.

Cavalerii Mesei Rotunde se întorceau, cînd venea toamna, de pe-unde colindaseră. Şi fiecare-şi povestea faptele ce le săvîrşise.

Lui Artur îi plăcea s-audă pe cavaleri istorisind cum împărţiseră dreptatea, în numele Mesei Rotunde, prin braţul lor neobosit.

Iară reginei Guinever, în vremea asta, îi năzărea să rătăcească prin pădure, privind copacii desfrunziţi.

Într-o zi, pe cînd se plimba, urmată de trei cavaleri, văzu că este-nconjurată de peste-o sută de bărbaţi în frunte cu Méliagrance.

Méliagrance, un cavaler care-l ura mult pe Artur, dar o-ndrăgea pe Guinever, se hotărîse s-o răpească, s-o ducă în castelul lui.

Această faptă josnică n-o săvîrşise pînă-atunci, fiindcă în preajma Guinever ei erau mereu mulţi cavaleri şi se-ntorsese şi Lancelot, în ospeţie, la Artur.

Atunci însă Lancelot şedea cu regele Artur la masă şi-i povestea o întîmplare trăită, nu de mult, pe mări. Lîngă regină se găseau numai sir Keu, sir Sagramor şi sir Gawain — cel mai iubit dintre nepoţii lui Artur.

Méliagrance, încercuindu-i, ceru reginei să-l urmeze.

— Vreţi să-l dezonoraţi pe rege? O să plătiţi această faptă! răspunse, mîndră, Guinever.

În apărarea Guineverei, Gawain sări primul la luptă urmat de Sagramor şi Keu. Dar numărul îi copleşi.

Răniţi, ei încă se luptau, cînd Guinever — voind să scape pe cei trei cavaleri cu viaţă — îi strigă trădătorului:

— Încetaţi lupta! încetaţi... Vă voi urma, Méliagrance, dar numai dacă îmi cruţaţi pe cei trei nobili cavaleri care mi-au stat în apărare, şi îi lăsaţi să mă urmeze acolo unde mă veţi duce...

Regina Guinever plîngea.

Méliagrance, preamulţumit că izbutise într-un fel, s-a grăbit să se învoiască, poruncind oamenilor lui să înceteze bătălia.

Apoi conduse la castel — ce-i drept, cu multă curtenie — pe doamna regelui Artur, ca şi pe cei trei cavaleri, gata mereu s-o ocrotească, deşi se aflau greu răniţi.

Méliagrance nădăjduia că fapta lui n-o să se afle, fiindcă o săvîrşise tainic, repede şi pe neaşteptate.

Însă regina, cumpărînd un paj de-al lui Méliagrance, îl şi porni spre Camelot, ca să vestească mişelia.

De cum se-află la Camelot trădarea lui Méliagrance, Lancelot ceru îngăduinţa să îl răzbune el pe rege. Artur primi, şi cavalerul îşi chemă pajii să-l îmbrace în hainele grele, de fier, îşi luă armele şi porni, cu grabă mare, spre castelul vicleanului Méliagrance.

Pesemne însă că trădarea — ce şi-ncepuse a-şi face loc prin tărîmul Britaniei — umbla de-o parte şi de alta.

Méliagrance află şi el că Lancelot este pe drum, gata să lupte şi să ia castelul unde se afla soţia regelui Artur.

Şi-orîndui treizeci de oameni în calea lui, cu arcuri bune, să stea de veghe toată vremea, ascunşi în dosul unor arbori, la marginea pădurii.

— Cînd îl vedeţi că se arată, ţintiţi cu arcurile bine, le porunci el oamenilor. Dar nu-l ochiţi pe cavaler, ci-i doborîţi doar armăsarul. Pe jos el nu poate veni, fiindcă armura i-e prea grea...

Slugile lui Méliagrance au împlinit poruncile. Iar cavalerul a rămas fără de armăsarul lui. Nu mai putea înainta decît ca melcul, sub armură.[25]

Tocmai trecea o cărucioară pe două roate mari, de lemn, trasă de doi cai răpciugoşi, bătrîni, cu pielea jupuită, trimisă de Méliagrance s-aducă lemne din pădure.

Vizitiii erau un tînăr şi un bătrîn, bunicul lui. Aceştia la-nceput au rîs, auzindu-l pe cavaler că vrea să urce-n cărucioară, pe urmă s-au împotrivit, de teamă să nu-i pedepsească stăpînul lor, Méliagrance.

Lancelot n-avea chef de glume, cînd era vorba de regină.

Amenințind cu sabia, el s-a urcat în cărucioară. Şi cei doi vizitii l-au dus în rîsul celor ce-l vedeau, în huiduieli şi în ocări, căci îl credeau vreun condamnat, vreun pus la stîlpul infamiei — pînă aproape de castelul vicleanului Méliagrance.

Văzîndu-l pe Lancelot ajuns la poalele castelului, Méliagrance s-a înspăimîntat şi a rugat-o pe regină să mijlocească pentru el, făgăduindu-i să-i dăruiască întreg ținutul şi castelul, jurînd că îi va fi vasal.

Regina s-a înduplecat, şi-a mijlocit de la fereastră cruțarea lui Méliagrance. Acesta i-a cerut iertare, recunoscîndu-se vasal, şi dîndu-i lui Lancelot castelul, domeniul şi oamenii săi.

De-atunci Lancelot a fost numit, în loc de „cavalerul alb”, cum se chemase pîn-atunci, fiindcă umbla numai în alb, „Cavalerul cu cărucioara”.

După această întîmplare, duşmanii regelui Artur şi ai reginei Guinever au început să uneltească. În frunte se găsea Mordred.

Acesta îşi făcuse planul să pună mîna într-o zi pe cununa Britaniei. Se-nțelesese cu saxonii ca să le vîndă țara lor. Şi, fiind nepotul lui Artur, îi urmărea orice mişcare, îi ştia toate gîndurile.

Trădarea îşi făcuse aripi şi zbura prin Britania.

După o veche prevestire, dacă trădarea se-ntrona, cavalerii Mesei Rotunde aveau să-şi piardă gloria, să piară unii în război, ceilalți, luptîndu-se-ntre ei.

Cît timp viteazul cavaler Lancelot era lîngă Artur, Mordred era neputincios.

Cum putea să-l înlăture?

Mordred ştia despre Lancelot că o-ndrăgea pe Guinever. Înțelegea şi că regina avea aceleaşi simțăminte pentru viteazul cavaler.

Și-atunci Mordred a pus la cale să folosească dragostea, şi chiar prin ea s-azvîrle ura între Artur şi cel mai bun dintre toți cavalerii săi.

Fără Lancelot, Masa Rotundă nu mai avea nici un temei. Şi fără de Masa Rotundă, Artur îşi înjumătățea puterile de luptător.

— Ascultați cum a izbutit Mordred în uneltirea lui, rosti poetul cîntăreț către ascultătorii săi.

Întîi acesta aşteptă o zi cînd regele urma să plece, cu soții săi, la vînătoare. Ticlui apoi o scrisoare, să pară a fi chiar a reginei, prin care ea chema să-i vină Lancelot în ajutor, zicînd că o pîndesc nişte primejdii.

Bine-nțeles că în scrisoare cavalerul era rugat să nu destăinuie secretul nici unui om din Camelot, însă să vină negreşit.

Mordred fugi, după aceea, la Artur, şi-l vesti, în taină, c-a doua zi soția sa are-o-ntîlnire cu Lancelot, în încăperile reginei.

Regele, om cinstit şi drept, l-a mustrat aspru pe Mordred că răspîndeşte astfel de zvonuri asupra credincioasei doamne şi a iubitului său prieten şi vasal credincios Lancelot.

Totuşi, cînd regele-ntrebă ce cavaleri îl însoțesc a doua zi la vînătoare, Lancelot răspunse că nu merge, fiindcă se simte cam bolnav.

Atunci Mordred se apropie de regele Artur şi-i spuse, cu o privire veninoasă, că zvonul se adevereşte. Lancelot rămîne la castel, lîngă regina Guinever.

— Lancelot îmi este prieten bun. El nu îmi va păta onoarea, glăsui regele Artur, neascultînd nici de-astă dată pe trădătorul său nepot.

Şi făcu semnul de plecare.

Toți cavalerii se porniră, urmîndu-l pe regele Artur, însoțiți de scutieri şi paji, în sunetele cornului.

Castelul rămăsese singur. Sau cel puțin aşa părea.

Pe turnurile lui înalte fluturau flamurile albe, şi la creneluri se vedeau coifurile străjerilor.

Nu se mai auzea nici cornul, nici larma vînătorilor.

În acea clipă, sir Lancelot — fără lance sau sabie — ieşi pe-o sală întunecată şi podită cu lespezi mari. Coborî într-un balconaş, trecu iar printr-un coridor, ocolind toate locurile de unde putea fi văzut de slujitoarele reginei, şi, iată... Încăperea ei.

Deschise uşa şi intră. Era încă în zori de zi. Însă regina-l însoțise pe soțul său pîn-la peron, şi se-mbrăcase într-o rochie de culoarea lăstunului, cu mînecile foarte largi.

Trecuseră atîția ani de cînd venise la castel şi o văzuse pe regină.

Dar pentru el era aceeaşi, aşa cum o cîntau poeții: oglindă vie-a frumuseții. Nu se schimbase cu nimic.

Înaltă, albă, cu obrazul ca piersicile cînd se coc, Guinever îl privi mirată, cînd îl văzu, pe negîndite pătrunzînd în odaia ei.

Ochii ei negri-cenuşii îi erau calzi şi mîngîioşi.

Părea doar puțin palidă.

— Regină, rosti cavalerul, îngenunchind în fața ei. Stau şi aştept poruncile. M-ați chemat, iată, şi-am venit. Orice-mi veți cere am să fac.

Guinever n-apucă să spună nici un cuvînt, că de pe sală se 308 auziră glasuri aspre, sunet de arme, tropote.

Mordred, nepotul lui Artur, îl părăsise pe acesta şi se-ntor- sese pe ascuns, cu alți vreo zece cavaleri.

Şi-acestora le povestise că Lancelot are întîlnire cu Guinever, în mare taină. Şi ei, dacă-i sînt credincioşi, au datoria să-i găsească şi să le-arate tuturor că Lancelot este trădător.

Lucrul se petrecuse-ntocmai.

Şezînd la pîndă, cavalerii văzură pe Lancelot trecînd, sărind dintr-un balcon într-altul, intrînd în camera reginei.

Şi, pe cînd el sta-ngenunchiat şi aştepta poruncile reginei sale, Mordred strigă către ceilalți:

— Ieşiți, şi să-l legăm în lanțuri. E înțeles cu Guinever. A fost chemat chiar de regină. Dezonorează pe Artur.

Auzind zgomotele-acestea, regina a pălit la față, cu toate că pe inimă nu se ştia cu nici o pată. Ea îl iubise pe Lancelot. Dar, ca şi el, se străduise să-şi înăbuşe dragostea.

— Guinever, zise cavalerul, ridicîndu-se în picioare. Nu mi-ați scris ieri?... Nu m-ați chemat? Nu ați fost în primejdie?

— Nu v-am chemat, murmură ea. Dar acum moartea vă-nconjoară. Desigur că e o capcană.

— Ieşiţi afară, Lancelot! Voi l-aţi dezonorat pe rege! Şi ştiu că sînteţi înăutru, striga Mordred, cu glasul spart. Predaţi-vă de bunăvoie.

— Nu, nu vă duceţi, vă ucid, îl îndemnă încet regina. Ei ştiu, Lancelot, că n-aveţi arme...

— Veniţi voi singuri şi mă luaţi, spuse la rîndu-i cavalerul, celor care-l chemau de-afară.

Mordred nu îndrăzni să intre. Împinse însă pe-alt baron, pe uşă-n camera reginei.

Lancelot îl prinse iute-n braţe. Şi pînă să apuce-acesta să îşi înalţe sabia, îl trînti, cu o lovitură, pe lespezile încăperii.

Îl dezarmă apoi îndată. Luă scutul şi sabia-n mînă. Şi desfăcu larg de tot uşa.

— Nemernicilor! le strigă. Aţi pus la cale-o mîrşăvie. Mi-o veţi plăti şi chiar acum!

— Fugiţi! ţipă atunci Mordred, ştiind că-i cel mai vinovat. Lancelot pe toţi ne va răpune.

Şi baronii se risipiră, ca nişte potîrnichi fricoase, care-ncotro, cît ai clipi.

După ce fură iarăşi singuri, Lancelot îi grăi iar reginei:

— Mordred şi cu ceilalţi baroni or să alerge la Artur, şi or să ne învinuiască de ceea ce n-am făptuit. Sîntem prada unei minciuni şi v-am pricinuit un rău, pe care-l cred nimicitor. Sînt gata să vă iau cu mine, să v-ascund în castelul meu şi să vă apăr pîn-la moarte.

— Nobile prieten, spuse ea. Dacă aş face acest lucru, ar însemna să recunosc că-s vinovată, şi de-acea am fugit de la Camelot. Rămîn aici, şi-am să dau seama în faţa regelui Artur.

Lancelot îngenunchie din nou, se ridică, îşi luă adio, coborî scara fără grabă, încălecă pe-un cal — şi-n trap porni către castelul său.

Mordred, în acest timp, fugi cu ceilalţi pînă la Artur, începînd să-i învinuiască pe Guinever şi pe Lancelot că au avut o întîlnire în încăperile reginei.

Lui Artur nu-i venea să creadă. Însă cei nouă cavaleri — căci unul era leşinat sub năprasnica lovitură primită-n camera reginei — jurară pe ce-aveau mai sfînt că nu era nici o minciună în tot ceea ce povesteau.

S-a făcut foarte multă zarvă.

Unii strigau că-i vinovată soţia regelui Artur, şi alţii că este curată cum curge apa din izvor.

Pentru că nu se împăcau, după străvechea datină, au hotărît s-o judece în consiliul cavalerilor, fără ca soţul să ia parte. Şi judecata să se facă în catedrala de la Londra.

Artur s-a retras în castel. Şi consiliul a judecat-o.

Mordred era acuzatorul.

Fără ruşine, ticălosul a-nvinuit-o pe regină de-nşelăciune şi trădare, drept mărturie aducîndu-l pe cavalerul doborît de Lancelot cu o lovitură.

Sentinţa dată de consiliu, rostită de arhiepiscop, a fost că doamna Guinever, dezonorînd rangul regal, va trebui să fie arsă pe un rug mare,-n piaţa Londrei.

Ultimul ei cuvînt a fost:

— Spuneți-i regelui Artur că mor, dar sînt nevinovată. Şi nu mănfricoşez de rug...

Dar lacrimile îi curgeau, în pîrîiaşe, pe obraz.

Artur, cînd a aflat sentința adusă de arhiepiscop, şi-a plecat fruntea şi a spus:

— Deşi dovezile sînt clare, mi-e teamă că ați osîndit pe o femeie fără vină. Lancelot va încerca s-o scape. De va veni cu armele, va trebui să îi răspund. De-aici o să se nască ura.

Tocmai aşa s-a petrecut. Reginei i s-au sfîşiat a doua zi hainele scumpe. Şi, învelită într-un sac, a fost urcată de călugări pe rugul unde-o aştepta supliciul arderii pe-ncetul.

Pe cînd ea se afla pe rug, şi un călugăr se-apropia cu o făclie, să dea foc grămezilor de uscături, în piața Londrei au pătruns, călări şi bine înarmați, cu zgomot, zece cavaleri. În frunte se afla Lancelot, cu sabia în mîna dreaptă.

— Faceți-mi loc! porunci el, împingînd sutele de oameni care se grămădiseră şi o jeleau pe Guinever, cea osîndită pe nedrept.

Cavalerii din jurul lui îi încolțiră pe Mordred, ca şi pe cavalerii săi, dîndu-le lovituri cu lancea.

Lancelot, călare cum era, tăie cu sabia frînghia ce o ținea pe Guinever legată de stîlpul din mijloc. Şi ea, încă înspăimîntată, se pomeni luată în brațe de îndrăznețul cavaler.

Calul porni în tropot mare.

— Trăiască Lancelot viteazul! Trăiască doamna Guinever!

Ceilalți îi ocroteau din urmă pe Lancelot cu regina-n brațe.

Şi lui i se părea c-aleargă, nu spre castelul său, ci-n rai.

În timp ce ei fugeau astfel, Mordred îl şi vesti pe rege de cele ce s-au petrecut.

Artur se găsea în castel, ascuns în cea mai mititică şi mai pustie încăpere.

Era cu fața prinsă-n pumni.

— Masa Rotundă a pierit. După această întîmplare, mulți cavaleri mă vor trăda. Duşmanii au să ne atace. Britania va suferi...

— Lancelot nu trebuie lăsat. Să-i luăm castelul cu asalt, îl îndemnă pe loc Mordred, bucuros că se dezbinau cavalerii Mesei Rotunde, şi planul lui se împlinea. Lancelot a fost un trădător...

— Lancelot a fost un cavaler, îi glăsui dreptul Artur. A apărat-o pe regină. Şi eu, cu toate că nu cred în vina lui, sînt nevoit să-l asediez şi să-l atac, pentru că mi-a ştirbit onoarea, venind cu arma-n piața Londrei...

Luptele au durat mult timp. Lancelot şi-a apărat castelul, căutînd să nu-i pricinuiască regelui său prea multe pierderi. Nici regele nu l-a lovit pe cavaler atît de greu, şi nici castelul nu i-a ars.

Din prietenia de-altădată atîta le mai rămăsese. Luptau să-şi apere onoarea — unul pe-a lui, şi celălalt pe a reginei Guinever — dar nu voiau să se ucidă, şi nici să-şi facă prea mult rău.

Pînă la urmă, sir Gawain, şi alți vreo cîțiva cavaleri, ce îndrăgeau Masa Rotundă, au stăruit pentru-mpăcare, căci lupta nu se mai sfîrşea.

Regina s-a înapoiat, călăuzită de Lancelot şi-o suită de cavaleri, înveşmîntați în velur alb şi cu eşarfe argintii, pe cai cu huse de mătase.

Lancelot însă n-a mai rămas la Camelot, lîngă Artur, ci, mîhnit, s-a înapoiat în castelul său din Guiene.

Nici Artur n-a rămas acasă. Şi, fiindcă în regatul Franţei se ridicaseră duşmani şi uneltiseră cu Roma împotriva Britaniei, şi-a pregătit două corăbii, îmbarcîndu-se la Cardiff, cu o sută de cavaleri.

— A debarcat în Armorica, aici, pe plaja unde stăm, le arătă din nou poetul acelora ce-l ascultau, şi a înaintat spre Franţa.

Acolo lupta s-a decis într-o ciocnire violentă, ce-a avut loc între Artur şi renumitul rege Flore.

Flore biruise pe danezi şi-nspăimîntase omenirea, dar îl trădase pe Artur.

Acum Artur îl pedepsea.

Flore nu fusese doborît încă de nimeni pîn-atunci. Artur l-a culcat în ţărînă, şi capul i l-a retezat.

Regatul Franţei s-a supus.

Abia se întorsese-acasă. Se pregătea să stea la masă cu oaspeţii ce şi-i poftise, regii Islandei, Danemarcii, şi încă şapte sau opt regi, cînd de afară s-a vestit că au sosit la Camelot cei doisprezece senatori ai împăratului roman. Aceştia, îmbrăcaţi în toge, pe creştet cu cununi de aur, intrînd în sală au grăit:

— Ne-a trimis împăratul Romei, preaputernicul Lucius, să vă certăm, rege Artur. Voi, călcînd legile divine şi ale Romei, aţi învins în luptă pe regele Flore. Regele ne era vasal, şi Franţa atîrna de noi, şi ne plătea tribut anual. Să ne daţi Franţa înapoi!

Artur, ascultînd vorbele azvîrlite de senatori, simţea cum sîngele începe să-i clocotească în tot trupul. Ruşinea îi potopea pieptul — faţă de oaspeţii străini şi faţă de baronii săi — fiindcă fusese insultat în casa şi la masa lui. Dar fiind el gazdă, şi avînd în faţă nişte soli străini, ce mai erau şi foarte vîrstnici, s-a stăpînit, şi n-a pus mîna pe sabia Excalibur, ca să le taie capetele şi să-i înveţe să se poarte.

— Seniorilor, le-a răspuns el, ridicîndu-se în picioare şi încercînd să fie calm. Voi, care vă numiţi romani, deşi vă trageţi dintr-un neam născut pare-se-n altă ţară,[26] şi lumea toată vă urăşte, pentru că vreţi să stăpîniţi ce este al celorlalte neamuri, sînteţi acum oaspeţii mei. Potrivit datinei britone, noi vă poftim întîi să staţi la masa noastră, să mîncaţi, dacă vă plac mîncărururile, şi să sorbiţi cupe cu vin.

— Noi nu ne aşezăm cu sclavii, a spus aspru un senator. Aţi uitat oare că aţi fost învinşi cîndva de Iuliu Cezar, c-aţi fost siliţi să daţi tribut? Roma vă cere azi din nou să deveniţi supuşii ei şi să plătiţi ce se cuvine stăpînitorilor de drept.

Artur a rîs:

— Noi, sclavii voştri? E drept c-am fost învinşi de Cezar, fiindcă eram neînarmaţi, năzuiam să trăim în pace. Însă britonii n-au pe lume nimic mai scump ca libertatea. Şi, după secole de luptă, v-au azvîrlit legiunile în apa mării, o ştiţi bine... Sau poate nu vă amintiţi?

— Pentru noi aţi rămas tot sclavi! Vă cerem Franţa şi tributul... l-a întrerupt, cum nu se cade, bătrînul senator pe rege. Şi dacă nu vă veţi supune, Roma, cu toate oştile, se va-ndrepta asupra voastră, şi vă va nimici astfel, ca nici urma să nu rămînă din tot ce este azi briton.

Artur a rîs atunci mai tare:

— Îngăduiți-mi, a zis el, să mă consult cu cavalerii.

S-au retras într-o încăpere alăturată din castel, şi regele i-a întrebat pe regii prieteni şi baroni:

— Ce spuneți voi de cutezanța pe care o arată Roma?

— Ne mirăm cum v-ați stăpînit! şi-a dat părerea sir Gawain.

— Regele Flore a uneltit cu Lucius, împăratul Romei, a rostit regele Islandei, să vă ia iarăşi libertatea. Iar soarta Franței s-a decis în lupta dreaptă-ntre doi regi.

— Răspunsul care se cuvine e unul singur: „armele”, a spus regele Danemarcii.

Mordred a prins această vorbă:

— Plecați! l-a îndemnat şi el. În țară voi rămîne eu. Vă sînt nepot şi cavaler. V-am dovedit că-s credincios. Lăsați-mă guvernator. Voi străjui tronul, castelul, şi pe regina Guinever.

— Aşa voi face! a zis Artur.

S-au întors unde senatorii îi aşteptau plini de mîndrie, şi Artur i-a vestit că-i gata să se-nfrunte cu oastea Romei, dar libertatea nu şi-o vinde, şi nici n-o dă de bunăvoie.

Cînd senatorii au adus răspunsul regelui Artur, Lucius, împăratul Romei, şi-a anunțat pe toți aliații c-a venit timpul să doboare pe Artur de Britania, şi să-i ia țara în robie.

Pe-ascuns, dar cu-nvoirea Papei, acesta a chemat la luptă şi pe toți regii sarazini, măcar că ei erau păgîni, blestemați de biserică.

Roma strînsese două sute de mii de oameni înarmați. Sarazinii din Spania trimiteau încă jumătate. Iar sudanul din Babilon făgăduia-mpăratului, dacă-i ia fata de nevastă, că-i dă încă cincizeci de mii. Dar cununia să se facă în legea sarazinilor.

— Pentru ca țara lui Artur să fie-a mea, a răspuns Lucius, vă iau copila de soție, în legea voastră sarazină, şi-o fac împărăteasa Romei.

În totul, se strînsese oaste, în tabăra romanilor, pînă la cinci sute de mii.

Artur avea a zecea parte.

Şi el s-a îmbarcat la Dover, cu cavalerii credincioşi, încredințîndu-i lui Mordred, înşelătorul său nepot, castelul, tronul şi regina.

A trecut marea şi-a ajuns pe coasta Franței, la Calais, tocmai în ziua cînd veneau, din miazăzi, ostile Romei, îndreptîndu-se spre Paris.

Dar din Paris i-a sosit ştire că Franța ține cu Artur, şi doar pe el şi-l vrea stăpîn, şi nu pe Lucius al Romei.

Lupta s-a dat peste trei zile, lîngă Paris, pe o cîmpie, la marginea unor păduri.

Izbind în piept oştirea Romei, cît era ea de numeroasă, Artur a-mpins-o înapoi. Gawain i-a răpus pe sudan şi pe regele Spaniei. Şi Artur de Britania, tăindu-şi o cărare largă, a pătruns pîn-la pavilionul în care se găsea-mpăratul, sub ocrotirea a cinci mii de cavaleri bine-narmați.

Acolo a fost o luptă scurtă. Împăratul a vrut să fugă, cu cavalerii lui cu tot. Artur însă l-a urmărit şi, ajungîndu-l, l-a silit să muşte repede țărîna.

Armura din aur curat a împăratului roman zăcea acum într-o băltoacă.

Cei doisprezece senatori, lăsîndu-şi fala la o parte, au venit iarăşi la Artur, avînd cenuşă peste plete. Cu umilință l-au rugat să-i ierte pentru cele spuse, acolo, în Britania şi l-au poftit să se îndrepte către întinsurile Romei şi să primească-a fi-mpărat.

— Trăiască împăratul Romei şi-al lumii! a strigat Gawain, bunul nepot al lui Artur.

Dar bine nu s-a stins ecoul acestui strigăt, cînd sir Keu l-a înştiințat că au sosit patru soli din Britania, de la regina Guinever.

— Rege Artur, au grăit solii, ne pare rău că vă aducem veşti proaste de la Camelot.

— Ce s-a-ntîmplat? a vrut să ştie Artur, în mintea căruia gîndul trădării n-avea loc.

— Cum ați plecat din portul Dover, l-au lămurit solii pe dată, Mordred a început trădarea. A răspîndit nişte scrisori, de bună seamă mincinoase, venite, zicea el, din Franța, prin care se vestea în țară că ați murit lîngă Paris. Apoi, făgăduind că el, de va fi rege, va-nceta orişice luptă cu duşmanii, predînd țara saxonilor, mulți cavaleri fără de suflet, ce nu pun preț pe libertate, au şi trecut de partea lui. Poporul e nemulțumit. Însă Mordred îl asupreşte prin cavalerii trădători, care nădăjduiesc să aibă, sub cîrmuirea lui, onoruri, şi să-şi adune bogății.

— Mordred a îndrăznit cumva s-atingă şi Masa Rotundă? a-ntrebat tînărul Gawain.

Mordred s-a şi urcat pe tron. Şi cea dintîi poruncă a lui a fost să spargă în bucăți Masa Rotundă a lui Artur. Apoi i-a poruncit reginei să se gătească pentru nuntă. Vrea, peste două săptămîni, ca să o ia el de soție, au răspuns solii, plecînd capul. Rege Artur, în clipa asta, cînd voi sînteți stăpînul lumii, va trebui să vă gîndiți să vă recuceriți soția, castelul şi Britania.[27]

Artur, pentru întîia oară, şi-a dat seama — dar prea tîrziu — că-n lume este şi trădarea.

— Să se ridice tabăra, a poruncit el lui Gawain, să pornim spre Britania!

În drum, aş vrea să vă mai spun, trecînd pe lîngă Brocéliande, şi făcînd tabăra acolo, Merlin s-a dus în timpul nopții să o revadă pe Viviane.

Gîndul la ea nu îi da pace. Noapte de noapte o visa.

Zîna era-n palatul său, din lacul fermecat şi-adînc, unde crescuse Lancelot.

Luna țesea pînze de-argint pe suprafața lacului.

— Viviane! a strigat-o Merlin.

Şi zîna s-a înfățişat, sub forma unei flori de nufăr, la suprafața lacului.

S-a întrupat apoi în zînă şi l-a cuprins pe după gît, cum făcuse şi-odinioară.

— Merlin, tare sînt singură. Merlin, nu mă mai părăsi, învață-mă acel cuvînt cu care să te pot lega de mine pentru totdeauna...

— Artur va da ultima luptă, şi trebuie să-l însoțesc, a rostit bardul-vrăjitor, în timp ce lacul şi pădurea se clătinau sub ochii săi, şi lumea-ntreagă îi părea un vast ocean de muzică. Am venit doar să te revăd.

În ochii zînei, verzi ca lacul, s-a ivit o lucire rea:

— Artur mi l-a luat pe Lancelot, şi tot Artur mi l-a gonit...

— Artur i-un rege bun şi drept, a glăsuit bardul Merlin. Şi trebuie să-l însoțesc.

— Pleacă, dar dup-această luptă întoarce-te iarăşi, Merlin.

— Aşteaptă-mă. Mă voi întoarce...

— Ca să te cred, lasă-mi în gaj harpa pe care ai primit-o în peştera lui Ossian.

Zîna l-a strîns mai tare-n brațe, lipindu-se de pieptul lui. Merlin n-a mai putut gîndi. I-a dăruit harpa de-argint, bătută-n pietre nestemate, cum n-a mai fost şi nu va fi vreo altă harpă pe pămînt.

Viviane a luat această harpă şi, sărutîndu-l înc-o dată, s-a făcut iar floare de nufăr, şi-apoi a dispărut în lac.[28]

Merlin s-a-ntors la tabără.

În zori, au pornit mai departe.

S-au îmbarcat toți cavalerii, într-o tăcere ca de moarte.

Artur cel drept, de cînd aflase că Mordred, cavalerul său, îl înşelase şi-l mințise, vînzînd țara saxonilor, nu mai ştia ce-i zîmbetul.

Chipul lui nobil, altădată senin şi vesel, se-ncruntase.

Îşi amintea de prevestirea făcută de Merlin cîndva, că-n ziua cînd se va ivi trădarea în Britania, va fi învins şi nimicit.

Britania se şi vedea, cu coastele ei nisipoase, săltîndu-se parcă din valuri, ca să-l zărească pe Artur.

Însă pe țărm nu erau prieteni, să îl aclame, ca-n trecut, ci cavalerii trădători, şi-alături cete de saxoni, ce-i doreau moartea lui Artur.

— Eu voi începe debarcarea, vesti Artur pe cavaleri.

Gawain însă-l rugă pe rege:

— V-am însoțit neobosit în toate bătăliile. Vă rog ca azi să mă lăsați să comand eu în locul vostru corpul briton de debarcare!

— De ce îmi ceri favoarea asta? îl întrebă regele Artur.

Gawain i se uită în ochi, deschis, cinstit, ca totdeauna:

— Findcă voi aveți doi nepoți: unu-i Mordred, şi altul eu. Iar Mordred v-a dezonorat, trădîndu-vă şi vînzînd țara, şi sfărîmînd Masa Rotundă. Vreau ca întîia lovitură să şi-o primească de la mine.

Şi se rugă atît de mult să-i dea lui cinstea de-a-nfrunta pe trădători, la debarcare, încît Artur încuviință. Şi făcu planul de bătaie:

— Voi veți atinge primul coasta... Vedeți c-or să vă-ntîmpine cu-o ploaie de săgeți la mal... Întindeți puntea şi săriți, ferindu-vă cu scuturile, şi atacați numaidecît, căutînd să despărțiți saxonii de cavalerii lui Mordred.

Mai dete-apoi şi-alte porunci, şi bătălia începu.

În timp ce Gawain acosta cu cea dintîi corabie, şi altele se apropiau, la dreapta şi la stînga ei, în sunetul trompetelor, se auzi şi-un cînt de harpă. Un glas jalnic o însoțea.

Artur întoarse puțin capul, şi îl văzu pe bardul său — nu cu o harpă de argint, cum avusese-n Avalon — ci cu o alta, fără preț. Merlin nu mai era Merlin, ci-un cîntăreț ca toți ceilalți.

— Merlin, întrebă regele, unde ți-e harpa de argint?

Merlin roşi, şi nu răspunse.

Şi bătălia a urmat.

Trei zile s-au luptat cu furie. Gawain a căzut între primii. Sîngele lui a înroşit nisipurile de la Dover. Dar, înainte de-a muri, a doborît trei regi saxoni. Pe ceilalți doi i-a retezat bunul său prieten Sagramor.

Şi portul Dover a fost luat din mîinile saxonilor.

Cînd l-a văzut pe Gawain mort, palid, cu părul năclăit de sîngele prelins din tîmplă, inima lui Artur s-a frînt. Şi poate pentru-ntîia oară regele a scos din piept un geamăt.

Mordred, văzînd înfrîngerea, a încercat să se ascundă în turnul castelului Dover. Însă oamenii din popor — aflînd că Artur nu e mort, că s-a-ntors în Britania şi-i izgoneşte pe saxoni şi cavalerii trădători — au ieşit înaintea lui. Şi, blestemîndu-l pe Mordred, aceştia l-au împiedicat să se ascundă în castel şi l-au lovit cu bolovani.

De spaimă-atunci nemernicul s-a retras către Winchester, unde se grămădiseră anglii prădalnici şi saxonii.

Artur însă l-a urmărit. L-a ajuns lîngă Winchester. Şi l-a silit iarăşi să lupte. A luat apoi şi Winchester-ul, cu sprijinul poporului, nimicindu-i şi pe saxoni, şi pe mişeii lui Mordred.

Luptau însă unul la zece, şi cavalerii lui Artur se-mpuținau din ce în ce.

E drept că în Britania, spre miazăzi şi spre apus — afară de ținutul Cornwal — nu mai era nici un duşman.

Mordred, cu cîți îi rămăsese, se retrăsese în Cornwal.

Artur l-a urmărit şi-aici, dînd cea din urmă bătălie, pe țărmul mării-ntr-un amurg.

Cu sabia-i Excalibur, din care se ridicau flăcări şi țîşneau trăsnete într-una, Artur şi-a doborît duşmanii, pînă-a rămas doar unul singur, trădătorul baron Mordred.

Printre movile de cadavre, Artur, cu sabia în mînă, îl urmărea neobosit.

Fugind, cu ochii rătăciți, şi avînd spume-n jurul gurii, Mordred se-mpiedică deodată.

Artur ajunse lîngă el.

Lupta ținu foarte puțin. Artur ridică sabia. Dar, folosind această clipă, preaticălosul cavaler săvîrşi ultima lui crimă. Apucă lancea şi, de jos, o-nfipse-n pieptul lui Artur.

Excalibur căzu de-asemeni pe capul lui Mordred, tăindu-l, de sus şi pînă jos, în două.

Artur se clătină uşor şi se lăsă într-un genunchi, cu ochii împăienjeniți, dar ținînd sabia în mînă.

Din urmă, slab şi-nsîngerat, venea ultimul cavaler pe care-l mai avea Artur, sir Keu, fratele lui de lapte. Şi acesta se repezi să îl ajute pe Artur.[29]

— Să vă urc iute pe un cal şi să ne ducem la castel, zise sir Keu, îngrijorat.

— Nu, frate, îi răspunse Artur. Acuma nu mai e nevoie. Sîngele mi s-a scurs din trup. Te rog, ca ultimă dorință, ia-mi sabia Excalibur şi arunc-o în apa mării...

— Sabia voastră fermecată nu trebuie zvîrlită-n valuri. Dați-mi-o mie, sir Artur. Voi încerca s-o onorez, şi după ce nu veți mai fi.

— Nu, dragul meu baron şi frate, a spus încet de tot Artur. Eu i-o menisem lui Lancelot. Însă de el m-a despărțit Mordred, prin viclenia lui. Dacă Lancelot era cu noi, n-am fi trăit acest prăpăd. Aruncă sabia în mare... nu mă sili să-ți poruncesc...

Sir Keu a trebuit s-asculte.

Azvîrlind sabia în mare, din valuri s-a ivit o mînă. O mînă albă de femeie. A prins sabia de mîner şi a rotit-o de trei ori.

Din apă s-a auzit cîntec. Voci blînde, line, de femeie.

Şi harpe răsunau din valuri.

Iar marea foşnea liniştită lîngă stîncile încruntate, pe care-şi dormeau cavalerii Mesei Rotunde somnul veşnic, alături de duşmanii lor.

Sir Keu s-a-ntors lîngă Artur, vestindu-l că i-a-mplinit voia.

— Acuma pleacă! l-a rugat. Şi să purtați din gură-n gură, din veac în veac, cuvintele pe care azi ți le rostesc. Artur se va înapoia. Artur nu moare niciodată, ca gloria britonilor.

Sir Keu l-a sărutat pe-Artur.

— Pleacă, şi nu întoarce capul, a spus şi mai încet Artur.

Sir Keu s-a depărtat plîngînd. Dar n-a putut să se abțină.

Şi, ascunzîndu-se în dosul unei stînci mari, a încercat să vadă ce se mai întîmplă.

Zîna Morgana, într-o rochie țesută din brocart de-argint, s-a arătat din apa mării. Sub razele amurgului apa părea însîngerată. Regina valurilor mării era urmată de-un cortegiu de zîne, cu harpele-n mîini.

Cîntînd, ele s-au apropiat de locul unde sta Artur. Morgana l-a cuprins de mijloc, şi, sprijinindu-l, l-a adus pînă la țărm, unde deodată s-a ivit o corabie.

S-au suit în corabie. Vîntul a început să sufle, şi a purtat corabia către insula Avalon.

Abia se depărtaseră, şi pe cîmpie a ajuns Lancelot, în goana cea mai mare, vestit, se pare, de Merlin.

El străbătuse-o cale lungă, pe mare, ca şi pe uscat, dar ajunsese prea tîrziu.

Se spune că atunci Lancelot a plîns pe coastă ca un prunc, şi-l striga-ntr-una pe Artur, căindu-se că nu-i venise regelui său în ajutor.

Lancelot a-nmormîntat vitejii care căzuseră pe țărm. Şi a clădit o mînăstire în acel loc al bătăliei, în care s-a călugărit.

Regina, doamna Guinever, a-mbrăcat rasa monahală, trăind încă puțină vreme, după sfîrşitul lui Artur, în rugăciuni şi umilință.[30]

Pe Merlin, fiindcă îşi pierduse harpa de-argint şi nu-l slujise cum se cuvine pe Artur în ultimele bătălii, se zice că mulțimile îl huiduiau şi îl goneau, iar copiii-l loveau cu pietre.

Atunci, voind să fie liberi, s-au îmbarcat strămoşii noştri de pe coasta Cornwalului, plutind pe-ntinsul mărilor pînă-aici, în Bretania, să-şi afle o nouă patrie.

Cît îl priveşte pe Merlin, el s-a întors în Brocéliande.

Zîna Viviane i-a luat bagheta, făcînd un cerc în jurul lui. L-a adormit, l-a fermecat. La dus în fundul lacului cel nevăzut de muritori.

De-atunci Merlin doarme vrăjit, în palatul de marmură, cu capul pe genunchii zînei, ce îl veghează ne-ncetat, rămînînd veşnic tînără.[31]

Însă barzii cei vechi cîntau că nu se ştie dacă-n ziua cînd Artur se va-napoia, la rînd cu cavaleri lui, luați de Morgana-n Avalon, şi va suna tare din corn, ca să ne cheme iar la luptă, Merlin nu s-o trezi şi el. Şi, luîndu-şi harpa de argint din brațele zînei Viviane, n-o face să răsune iar cîntece vechi, ce nu le ştim, şi-abia atuncea le-om afla.

— Aceasta, e nobile doamne, şi mari seniori, vechea poveste, aşa precum o ştiu şi eu, despre Artur şi cavalerii vestitei lui Mese Rotunde.

Mîine, de mai aveți răbdare, din nou ne-om aduna pe țărm, şi-aşa cum v-am făgăduit, am să vă spun altă poveste.

Noaptea s-a coborît. Priviți! Să ne întoarcem la castel...

[1] Vechii locuitori ai insulei britanice (Anglia propriu-zisă) se numeau britoni sau briţi şi erau de origine celtică.

În secolul I al erei noastre, Britania a fost subjugată de romani. Britonii, mai cu seamă cei din regiunile muntoase ale Țării Galilor (Wales), au luptat din greu contra legiunilor romane. La începutul secolului al V-lea, romanii au părăsit țara. Britania n-a rămas însă multă vreme liberă. Curînd au început invaziile triburilor germanice: ale saxonilor, care veneau din teritoriul aflat între rîurile Elba şi Rin, ale anglilor şi ale iuţilor, din Danemarca de azi, şi, îndeosebi, din Iutlanda.

Anglo-saxonii s-au purtat cu cruzime faţă de populaţia celtică locală, exterminîndu-i pe britoni, transformîndu-i în sclavi sau oameni dependenţi, care munceau pentru ei şi le plăteau tribut. Ca să-şi păstreze libertatea, o parte din aceste triburi şi-au părăsit ţara. Au emigrat cu bărcile, din insulă, peste mare, ajungînd pînă în Peninsula Armoricum, pe continent. (A se face deosebire între Ţara Galilor, situată în vestul Angliei şi Galia de pe continent — Franţa de astăzi.)

Britonii, stabilindu-se în Armoricum, au numit pămîntul acesta, situat la ţărmul mării, între gurile Loirei şi Senei, în amintirea ţării părăsite de ei, Mica Britanie sau Bretania. Este provincia Bretagne, la început ducat independent, apoi — prin căsătoria Anei de Bretania cu Carol al VII-lea, în 1491 — unită cu Franţa.

În ce priveşte vechiul nume al peninsulei bretone: Armoricum, acesta însemna, în limba celtică, Ţărmul mării.

La începutul acestei povestiri, imaginarul poet breton încearcă să evoce ascultătorilor săi istorica sosire a britonilor pe coasta de apus a Franţei, în secolul al VI-lea, căutînd chiar să indice unul dintre locurile de debarcare.

Menţionăm că în tot cursul povestirii vom folosi numele de Britania, pentru a desemna teritoriul actualei Anglii, şi pe acela de Bretania, cînd vrem să indicăm peninsula franceză.

[2] Britonii s-au apărat cu vitejie în faţa atacurilor copleşitoare anglo-saxone (numite de obicei, în legende, numai saxone). Luptele au durat un secol şi jumătate. Şi chiar la capătul acestei perioade îndelungate, tot mai rămăseseră în partea de apus a Britaniei, în regiunile Wales şi Cornwal, ca şi în nordul Scoţiei sau în Irlanda, uniuni de triburi care s-au consolidat în principate şi regate celtice neatîrnate. Irlanda, de altfel, şi-a mentinut independenţa pînă la sfîrşitul secolului al XV-lea.

Lupta eroică, de apărare a libertăţii în faţa năvălirilor anglo-saxone, a fost cîntată cu mult patos de către barzii celti, încă din secolul al V-lea.

Poporul a întruchipat acest ideal de independenţă într-un personaj istorico-legendar numit Artur.

Artur era simbolul eroismului, al spiritului de neatîrnare, al demnităţii, onoarei, dreptăţii, cinstei şi multvisatei măreţii celtice. De aceea, barzii i-au acordat în cîntece multe dintre însuşirile zeului lor Gwydion.

Deşi un erou legendar, Artur are la bază un personaj istoric autentic. Acesta a fost căpetenia unei uniuni de triburi celtice, care a apărat cu curaj partea de vest a Marei Britanii (Wales) de năvălirile saxone. Istoricul Nenius, în „Historia Britonum" scrisă probabil pe la sfîrşitul secolului al VIII-lea sau începutul celui de-al IX-lea, confirmă această realitate (ce e drept, contestată de alţii).

Domnia lui Artur este plasată, după unele păreri, între anii 450-475, după altele, între anii 516-537 (542?). Încă din primul an al domniei are o mare biruinţă asupra saxonilor. Urmează alte lupte. Iar moartea i-ar fi survenit în Cornwal, de mîna nepotului său Mordred, care-i trădase pe britoni şi se aliase cu duşmanii.

În cîntecele barzilor şi în legende, aceste modeste date istorice au căpătat însă proporţii extraordinare. Artur a fost înfăţişat nu ca şeful unei uniuni locale de triburi celtice, ci ca un mare rege al insulelor britanice, cărora el le asigurase libertate deplină, nimicindu-i duşmanii şi ajungînd, cu cavalerii săi, pînă în ţările scandinave, în Franţa, în Italia etc. Cade însă şi el pînă la urmă, dar lovit de trădare.

În imaginaţia poporului, Artur nu moare. Ci, rănit numai, este dus în Avalon — o insulă a zînelor din mijlocul Oceanului — unde el aşteaptă clipa cea mai potrivită să se întoarcă, spre a reface imperiul şi gloria de altădată a celţilor.

[3] La nici un alt popor din Europa vestică se pare că nu au fost onorați poeții-cîntăreți mai mult decît la celți. Aceştia se numeau barzi şi formau un fel de castă privilegiată, venerată şi protejată de legi. Celții credeau că barzii lor primeau de la zei nişte însuşiri deosebite, avînd chiar uneori puterea să facă farmece, spre binele poporului lor. În afară de aceasta, barzii erau socotiți păstrătorii tradițiilor populare. Datorită lor s-a perpetuat spiritul eroic de luptă împotriva invadatorilor.

Fiind socotiți instigatori la revoltă, romanii au încercat de altfel să-i distrugă, dar ei au fost ascunşi şi apărați de popor, îndeosebi în regiunea Wales, în Scoția şi în Irlanda. Aşa se explică faptul că îi găsim pe barzi în Irlanda pînă la sfîrşitul secolului al XVII-lea, iar în Scoția pînă la mijlocul secolului următor.

Moştenitorii barzilor celți — poeții-cîntăreți din Bretania — se bucurau, de asemenea, de o trecere deosebită, atît în mijlocul poporului, cît şi al marii nobilimi.

[4] Poeții bretoni, cei populari (jonglerii), cît şi cei nobili, cavaleri (numiți în nordul Franței truveri, şi în sud trubaduri), au preluat de la barzi şi instrumentul muzical numit harpă. Se pare că harpa a fost adusă întiia oară în Irlanda, din Egipt. (Între Egipt şi lumea celtică au existat legături de negoț, încă din cele mai vechi timpuri). De la irlandezi, harpa s-a răspîndit în toată Britania, în țările scandinave, la germanii de miazăzi, în Franța etc.

Harpele erau de mai multe mărimi, dar toate aveau coardele de lungime inegală şi se cînta la ele, ca şi astăzi, cu degetele de la ambele mîini în acelaşi timp. De asemeni, erau harpe cu rame simple, de lemn, sau unele — adevărate bijuterii — cu rame din metale prețioase, de argint sau de aur, şi împodobite cu pietre nestemate.

[5] Merlin descinde, ca şi alte personaje ale legendelor arturiene, direct din mitologie (bardul-magician Myrdiin). El cunoaşte toate ştiințele, ştie să vadă în viitor, poate să le învețe şi pe zîne meşteşugul de a face farmece (pînă ce va cădea el însuşi pradă uneia dintre zînele instruite de el). Pe lîngă darul magiei, pe care şi-l foloseşte aproape exclusiv în slujba regelui Artur şi al mitului pe care acesta îl reprezintă, Merlin are şi darul inspirației, fiind considerat un fel de Orfeu celtic. El poartă în deget inelul de logodnă cu zeița Inspirației, şi în brațe o harpă de argint. Cu timpul, gravitatea cu care era privit Merlin în cîntecele barzilor celți începe să se piardă, şi el devine, în unele legende, eroul unor întîmplări pline de haz.

[6] Ossian — fiul unui rege celt independent, pe nume Find-Fingal, a cărui domnie este plasată în secolul al III-lea, în ținutul Morven — se pare că a fost unul dintre cei mai însemnați barzi. În Walles, Scoția şi Irlanda, se mai pot vedea şi astăzi nişte grote, numite ale lui Ossian, în care se spune că ar fi locuit faimosul bard, împreună cu învățăceii săi. Tot acolo pretind unele tradiții că Ossian şi-ar fi scris sau dictat unui învățăcel poemele. Despre această presupusă carte se aminteşte în povestirea noastră. Cunoscînd vechile cîntece şi legende celtice ajunse pînă în zilele sale, învățătorul scoțian James Macpherson a scris în anul 1763 aşa numitele „Opere ale lui Ossian” („The Works of Ossian”). Deşi create de el însuşi, pe motive tradiționale, Macpherson a pretins că opera sa reprezintă numai traducerea poemelor originale ale lui Ossian. În jurul acestor scrieri au fost dispute înverşunate, unii susținînd originalitatea poemelor, alții contestînd-o. Adevărul s-a dovedit pînă la urmă. Dar opera lui Macpherson, avînd calități remarcabile, a produs o puternică impresie asupra celor mai mari scriitori din Europa, ca: Goethe, Herder, M-me de Staël, Chauteaubriand, Byron, Lamartine şi Puşkin. Despre împăratul Napoleon se spune că citea şi recitea cu pasiune aceste poeme.

În poeme sînt cîntate faptele glorioase ale regelui Fingal şi ale ostaşilor săi, care au murit apărîndu-şi țara, şi se deplînge lipsa de curaj şi micimea sufletească a celor care l-au urmat.

[7] Steaua semnifica la celți darul profeției, iar harpa era simbolul inspirației.

[8] Mitologia cetlică se aseamănă, din unele puncte de vedere, cu cea greco-romană. Găsim, de pildă, acelaşi interes pentru întîmplările miraculoase: transformări, dispariții şi apariții neaşteptate. Pădurile şi lacurile sînt populate cu zîne, genii ale apelor — un anumit fel de nimfe zeițe — uriaşi, pitici etc., etc. În plus, există vrăjitori — unii buni, alții răi.

Literaturile engleză, franceză şi germană şi-au însuşit multe din aceste elemente ale mitologiei celtice. În această privință am da ca un exemplu elocvent numai elementele mitologice celte care se găsesc în creația celui mai mare scriitor anglo-saxon, William Shakespeare (vezi, bunăoară, „Visul unei nopți de vară”, „Macbeth” etc.).

[9] Antica pădure Brocéliande, legată, în majoritatea legendelor arturiene, de numele lui Merlin, se găseşte în Bretania, în apropiere de localitatea Ploermel, în aşa-zisa „Vale a zînelor”. Se pare că într-adevăr aici, într-un destul de larg amfiteatru, înconjurat de păduri dese şi misterioase, ar fi fost cîndva unul dintre cele mai importante locuri de închinăciune celtice.

În pădurea Brocéliande, turiştilor li se arată faimoasa fîntînă Baranton, despre care se spune că era locul preferat de petrecere al zînei Viviane, două pietre mari acoperite cu muşchi, şi aşa numitul mormînt al magicianului Merlin.

[10] Legenda zînei Viviane a fost povestită, cu multă pricepere, după vechile legende, de scriitoarea Yvonne Ostroga, în volumul: „Quand les Fées vivaient en France”, prefațat de acad. Paul Bourget.

[11] Lancelot du Lac (numit astfel pentru că fusese crescut de zîna Viviane, doamna lacului) este cavalerul cel mai frumos, mai puternic şi mai viteaz al regelui Artur. Fiind socotit de origină bretonă, în poemele franceze i se acordă o atenție deosebită.

[12] Inspirîndu-se din legendele orale şi din cronici, în secolul al XII-lea Geoffroy de Monmouth a scris primele povestiri despre Artur în „Historia Regum Britanniae”. Tot el ne-a lăsat şi „Vita Merlini” şi „Prophetia Merlini”.

Pe la sfîrşitul secolului al XII-lea, o poetă: Marie de France (franceză de origină, după cum îi spune numele şi se recomandă ea însăşi: „Marie, j'ai nom, et suis de France”), care trăia în Anglia, la curtea regelui Henric II Plantagenetul, compune o serie de poeme epice scurte, numite lais-uri (din celticul laid-cîntec). În aceste lais-uri — un fel de mici nuvele în versuri, ca: „Lanval”, „Chèvrefeuille” etc. se găsesc multe elemente arturiene. Însă acela care face celebru, prin creația sa literară, ciclul legendelor despre Artur şi cavalerii Mesei Rotunde, este poetul Chrétien de Troyes. Acesta — folosind atît povestirile în limba latină ale lui Geoffroy de Monmouth, cît şi poemele create în Anglia — scrie, după anul 1160, în versuri octosilabice, o serie de epopei renumite, intitulate: „Erec et Enide”, „Cligès”, „Le Chevalier au lion”, „Le Chevalier à la charette” şi „Perceval le Gallois”. Toate aceste opere au fost scrise pentru contesa de Champagne, fiica lui Ludovic al VII-lea, mare amatoare de povestiri cu aventuri şi dragoste. Aceste creații artistice valoroase ale lui Chrétien de Troyes, cel mai talentat truver al epocii sale, sînt adevărate romane în versuri, şi ele au găsit mulți imitatori.

Astfel, atît în Anglia, cît şi în Germania, au apărut în secolele XIII-XIV numeroase romane legate de personalitatea legendară a lui Artur, Merlin şi a unor cavaleri ai Mesei Rotunde, ca: Lancelot, Gawain, Ivain, Perceval etc. Cel mai bun roman arturian englez este considerat: „Sir Gawain şi Cavalerul Verde”, însă operelor engleze le sînt superioare cele germane ale poetului Wolfram von Eschenbach.

Operele acestea cuprind însă, în esență — în măsura în care au asimilat vechile cîntece şi legende populare — chemarea la luptă a barzilor pentru apărarea libertății celtice. Dar în ele se afirmă, în acelaşi timp, mesajul poeților cavaleri, care reflectă aspirațiile oamenilor din epoca feudală maturizată, cînd condițiile economice se schimbaseră, ca urmare a dezvoltării comerțului cu țările orientale şi a intensificării relațiilor băneşti. Poeții recomandă astfel un minim de dreptate şi omenie, prin acordare de ajutor celor slabi şi lipsiți de apărare. Condamnînd brutalitatea din epoca eroică de consolidare a feudalismului, ei opun, grosolăniei războinicilor,gingăşia feminină. De aceea creează pentru femeie şi dragoste un adevărat cult, nădăjduind poate ca astfel lumea să devină mai bună, mai blîndă şi mai frumoasă. Din această pricină — alături de principiul onoarei — iubirii i se acordă locul cel mai înalt în literatura cavalerească.

Iată de ce literatura cavalerească a însemnat totuşi o manifestare progresistă a culturii medievale, care a captivat interesul cititorilor secole de-a rîndul (pînă ce s-a banalizat în unele forme desuete).

În lucrarea de față am încercat să scoatem la iveală, alături de străvechile elemente celtice, o parte din ceea ce au avut mai valoros, ca idealuri etice, romanele cavalereşti.

De cel mai mare ajutor în această privință ne-au fost opera lui Edmond Faral: „La légende arthurienne” — în care se găsesc publicate vechi date şi texte istorice şi legendare cu privire la regele Artur, lais—urile Mariei de France, operele lui Chrétien de Troyes, lucrarea lui Thomas Malory: „Morte Darthur” — în redactarea lui William Caxton, Jaques Boulanger: „Les romans de la Table ronde”, Alexandre Arnoux: „La légende du Roi Arthur et les chevaliers de la Table ronde”, precum şi o serie de studii elaborate de Joseph Bédier, E. Schuré, Jean Frappier, Germaine Sneyers, Robert Lafont etc.

[13] Zeul Gwydion semnifica, la început, în Țara Galilor, numai forța solară. Pe urmă a devenit un zeu cu însuşiri războinice, un fel de Odin celtic, care avea însă, în timp de pace, misiunea de a asigura oamenilor dreptatea, belşugul şi progresul.

[14] Avalon era o insulă imaginară, aşezată în mijlocul „mării sălbatice”, păzită de un balaur îngrozitor şi care se găsea sub stăpînirea zînei Morgana.

Aici se povestea că erau primiți în ospeția zînei Morgana cei mai mari viteji, pentru odihnă, păstrîndu-şi tinerețea veşnică.

[15] Gigantul Ogyrvan era socotit drept cel dintii bard. Fiica lui era Gwenhwyar, luată de soție de zeul Gwydion. Din numele ei a derivat acela al soției lui Artur: Guinever sau Gènievre.

[16] În alte legende, Artur îşi capătă sabia în ziua de Crăciun, scoțînd-o dintr-o crăpătură a unei stînci ivite, prin farmec, în fața catedralei din Londra, după ce toți baronii nu izbutiseră să facă acest lucru. Am preferat însă motivul celtic mai vechi, aşa după cum este consemnat parțial în „La Bretagne chevaleresque” şi „Merlin” de Edouard Schuré, şi cum s-a păstrat, de altfel, pînă în zilele noastre, în multe povestiri populare, nu numai în Bretania, ci şi în Anglia.

De asemenea, după alte legende, Merlin nu se iveşte lîngă Artur, decît după ce acesta este înscăunat ca rege. La fel ca în povestirile anterioare, ne-am silit să reducem contradicțiile ce se ivesc în nenumăratele versiuni ale legendelor arturiene la fiecare pas.

[17] După Geoffroy de Monmouth, numele oraşului Londra vine de la acela al zeului celtic Ludd, frate cu zeul Gwydion. Legenda spune că zeul Ludd ar fi fost unul dintre cei dintîi regi britoni. Colina Ludgate din Londra nu este, după această legendă, decît mormîntul său. Se pare, de altfel, că, într-adevăr, pe această colină a fost cîndva un templu celtic, în mijlocul unei dese păduri de stejari.

[18] Masa Rotundă se iveşte o dată cu evoluția legendei arturiene, dar ea îşi are origina tot în vechile tradiții şi credințe celtice. Sfatul celților se aduna totdeauna în cerc. Masa rotundă însemna la celți perfecțiunea, contopirea rațiunii cu sentimentul, puritatea, conştiința şi dragostea dintre oamenii însuflețiți de aceleaşi aspirații.

Geoffroy de Monmouth nu pomeneşte însă Masa Rotundă. Prima mențiune ne-o dă Robert Wace, cel mai vechi truver cunoscut. Din versurile aşa-numitului „Roman de Brut” reiese lămurit că Artur însuşi ar fi făcut-o, pentru ca toți cavalerii Mesei Rotunde să se poată aşeza în jurul ei cu drepturi egale.

Mai tîrziu, legendele au evoluat, unele arătînd că Masa Rotundă ar fi fost creată, prin vrajă, de Merlin, iar altele că ar fi fost dată ca zestre Guineverei de către tatăl său Leodogan din Carmelida, care la rîndul său ar fi primit-o, în urma unei fapte de arme, de la regele Uther Pendragon, tatăl lui Artur.

Noi am ales versiunea după care Artur însuşi şi-a făurit Masa Rotundă dintr-un stejar semănat de zeul Gwydion.

Oricum ar fi însă, de la această legendară masă arturiană se zice că ar fi rămas tradiția ca, atunci cînd este nevoie să se ia unele hotărîri importante de către nişte persoane care să aibă drepturi egale, indiferent de funcțiile lor, acestea să se aşeze la o „masă rotundă”.

[19] Poeții legau numele lui Artur nu numai de ideea de libertate, ci şi de aceea de drepta-te (de care au fost atît de însetați şi oamenii din evul mediu). De aceea prezentau, în operele lor, pe cavalerii Mesei Rotunde ca fiind animați de cele mai nobile sentimente şi avînd o desăvîrşită curăție sufletească.

Celții credea că, avînd puritate, omul este capabil să atingă perfecțiunea prin forțele sale şi să învingă în orice împrejurare.

Potrivit acestor credințe, se arată în legende cum cele mai grele întreprinderi, ca aflarea Graalului, bunăoară, vor putea fi duse la bun sfîrşit numai de către acei cavaleri care au viața sufletească de o curățenie desăvîrşită, cum sînt Galaad sau Perceval. Iar Artur va fi înfrînt, numai cînd între cavalerii Mesei Rotunde îşi va face loc gîndul necurat, minciuna, intriga şi trădarea.

[20] Cavalerii, în vreme de campanie, îşi aduceau cu ei un pavilion, în care să locuiască. De cele mai multe ori, pavilionul era format numai dintr-un cort simplu, aşezat pe un schelet de lemn sau de fier. Cîteodată pavilionul, mai cu seamă cînd era vorba de înalți demnitari sau regi, era o adevărată căsuță. Scutierii duceau armele, scutul şi casca. Iar caii erau înveliți în huse — îmbrăcăminte de pînză sau chiar de stofă — care-i acopereau aproape în întregime. Uneori li se puneau şi lor nişte paveze de fier peste mijloc şi nişte apărători de piele groasă, sau tot din metal, la cap.

[21] Lancelot — cum s-a mai spus— este personajul care, alături de Artur, devine eroul celor mai numeroase cîntece, legende şi romane.

Din analiza evoluției acestui personaj se poate observa cel mai bine cum temele populare antice, cîntate de barzii bretoni, au fost remodelate de recitatorii eruditi din Franța şi transformate în aventuri de curte şi amoroase. Cîntecele despre Lancelot au fost purtate din Bretania în Champagne. La cererea lui Filip de Flandra, ca să-i facă plăcere contesei Maria, pe care o adora, talentatul poet Chrétien de Troyes scrie, între altele, „Le Chevalier à la charette", cea mai tipică poveste medievală de aventură şi dragoste. Aici, ca şi în alte povestiri, pentru a le face mai picante, se ajunge ca să i se impute lui Lancelot, direct, legături amoroase, vinovate, cu regina Guinever.

Astfel, din lais-urile bretone, poetul face o opera franceză, de curte, în care aventurile de dragoste primează.

De altfel, de la Chrétien de Troyes înainte, în romanele cavalereşti iubirea devine un fel de religie.

În afară de marile romane în versuri, ca acela amintit mai înainte, despre Lancelot s-a scris şi un roman fluviu, în proză, compus în cinci părți. Cele cinci părți sînt inegale ca valoare şi par a fi fost scrise fiecare de altă persoană, probabil într-o confrerie — asociații de menestreli din evul mediu.

În lucrarea de față încercăm să dăm mai puțină atenție acestei evoluții tîrzii a structurii personajului şi să scoatem, în schimb, la lumină — în limitele posibile şi cu transformările impuse, absolut necesare — aspectul său celtic mai vechi.

[22] Picții, caledonienii şi scoții îşi aveau aşezările pe teritoriile de astăzi ale Scoției şi Irlandei.

[23] Anumite povestiri de origină celtică arată pe Artur pornind într-o expediție pe mare, ca să găsească o căldăruşă magică, care avea virtuțile unui talisman, fiind purtătoare de noroc. Într-un poem galic se arată chiar cum Artur, la întoarcerea din această expediție, nu mai avea cu sine decît şapte oameni în viață, din cetele ce-l însoțiseră la plecare.

Legenda, după creştinarea ei, s-a transformat, în sensul că talismanul-căldăruşă celtic a devenit aşa numitul Graal. Acesta era un potir imaginar, în care, după legendele biblice, Iosif din Arimateea ar fi adunat cîteva picături din sîngele lui Isus, în timp ce acesta se găsea pe cruce. Aflarea Gaalului ar fi avut consecințe favorabile pentru activitatea cavalerilor Mesei Rotunde. El nu putea fi aflat decît de către un cavaler de o mare puritate sufletească. Fiindcă Lancelot iubea pe soția suzeranului său, nu putea fi el omul acesta. De aceea, poeții au născocit legătura fără de voie a lui Lancelot cu fiica lui Pelles, care l-a născut pe Galaad, cavalerul fără pată.

Un alt cavaler neprihănit, căruia, de asemenea, i se atribuie aflarea Graalului este „Perceval le Gallois”, cum se intitulează şi unul din romanele lui Chrétien de Troyes. După Chrétien de Troyes tema a fost reluată de poeţii Wolfram von Eschenbach şi de Robert de Boron. O operă muzicală celebră „Parzival” (Perceval) — a scris, pe tema Graalului, marele compozitor german Richard Wagner.

[24] Băutura vrăjită — filtrul — despre care se spune că putea să aibă influenţă şi asupra sentimentelor oamenilor este tot de origină celtică. Vom regăsi o astfel de băutură şi în legenda următoare.

[25] Armurile cavalerilor medievali erau neînchipuit de grele. Aceştia se îmbrăcau întîi cu o cămaşă de zale, apoi puneau o platoşă, sub care se agăţau nişte pulpane din fîşii de oţel, care atîrnau în faţă, dar erau despicate la spate, ca nobilul să poată sta călare. În picioare încălţau nişte ghete acoperite cu benzi de oţel, îşi puneau jambiere pe pulpe şi apărătoare pe coapse. Pe braţe aveau, de asemeni, nişte apărători, şi mănuşi de fier pe mîini. Pe cap purtau casca, de care atîrna o pînză de oţel pe ceafă, şi avea o vizieră în faţă, ce se putea ridica şi coborî după dorinţă. Lancea şi sabia erau şi ele foarte grele, încît ne mirăm astăzi cum de le mînuiau cavalerii cînd luptau cu ele. Este de la sine înţeles că, purtînd asemenea poveri complicate, de fier, cavalerii nu se puteau îmbrăca singuri şi nici nu se puteau deplasa decît călare. Aşa se întîmplă cu Lancelot, căruia în drum spre castelul Méliagrance i se doboară calul. Neputînd nici să se dezbrace singur, şi nici să meargă mai departe pe jos, este nevoit să se urce într-o cărucioară, spre hazul tuturor, căci un asemenea mijloc de transport era socotit degradant în evul mediu. În cărucioară erau duşi numai condamnaţii, sau cel mult călătoreau cu ea oamenii de rînd. Pe această temă, Chrétien de Troyes a scris renumitul roman: „Le chevalier à la charette” — temă reluată şi în alte multe povestiri.

[26] Este o aluzie la legenda prin care Roma a fost întemeiată de supravieţuitorii de la Troia, după ce cetatea lor a fost nimicită de ahei, în frunte cu regele Agamemnon.

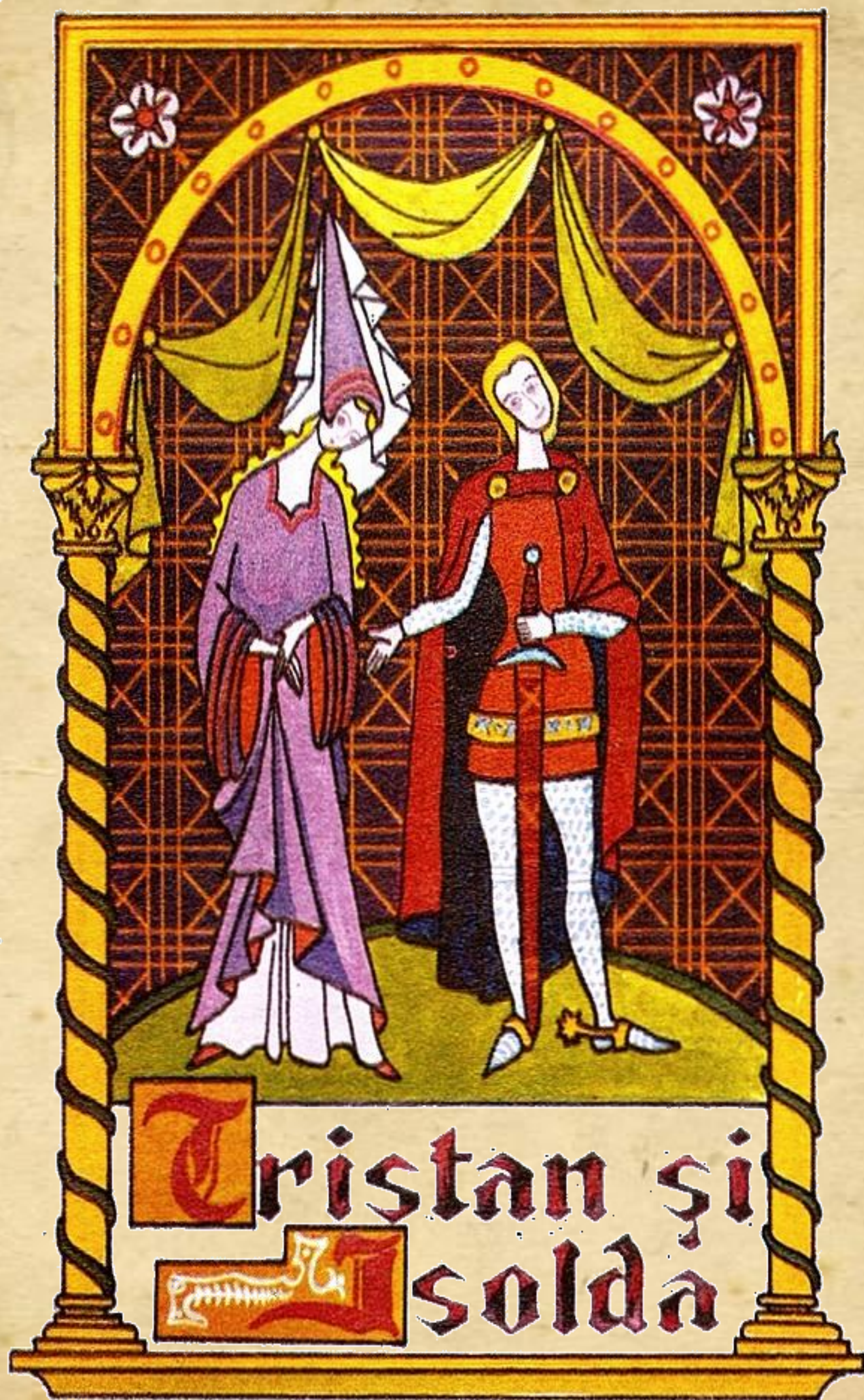
[27] Un rol important îl au în legendele Mesei Rotunde cei doi nepoţi ai lui Artur: Gawain şi Mordred. Originea lor — ca personaje de legendă — este mitologică. Gawain este personificarea luminii şi a binelui. Numele lui celtic este Gwalchmai — şoim de mai. El este întotdeauna de partea lui Artur. Celălalt este Mordred, în mitologia celtică Medrawt, simbolul întunericului şi răului. El îi trădează pe Artur şi pe cavalerii Mesei Rotunde, aducînd sfîrşitul gloriei şi libertăţii britone.

[28] Într-un poem de o mare frumuseţe intitulat: „Viviane”, scris de poetul englez lord Alfred Tennyson — care este şi autorul poemelor arturiene: „Idilele regelui” — Viviane îl ia de la început ca pradă pe Merlin, fermecîndu-l cu vorbele ei de dragoste. În alte cîntece, Merlin este vrăjit de Viviane şi închis sub o piatră, într-un izvor, sau în lacul nevăzut din pădurea Brocéliande.

[29] Ultimii cavaleri rămaşi în viaţă sînt, după unele legende, sir Lucain şi fratele său, sir Bédivier; după altele sir Keu şi sir Girflet (sau numai singur sir Keu). Pe unul din aceştia îl însărcinează Artur să-i arunce sabia în mare sau într-un lac, ca s-o vestească astfel pe zîna Morgana de sfîrşitul lui, dar aceştia (în anumite versiuni) încearcă s-o ascundă sau s-o fure. Artur îşi dă seama că ei nu au aruncat sabia în apă, îi ceartă şi-i sileşte să-i îndeplinească voia. În acest chip sabia se reîntoarce în insula Avalon.

[30] Prin creştinarea legendei arturiene s-au introdus în ea unele elemente religioase, cerute de biserică. Unul dintre acestea este şi călugărirea personajelor rămase în viaţă. Într-o versiune a legendei, Lancelot, călugăr, a rămas să vegheze, pînă la moarte, sau mormintul lui Artur, sau capela ridicată pe locul unde regele şi-a avut sfîrşitul.

[31] După cum pieirea lui Artur însemna sfîrşitul virtuţii şi al libertăţii celtice, adormirea lui Merlin, sub vrăjile zînei Viviane, semnifica încheierea epocii de creaţie a barzilor.

Tristan și
Isolda

Tristan si Isolda

Nobilii mei ascultători, mi-ați poruncit să vă cint, astăzi, legenda lui Tristan şi a Isoldei cea bălaie,[1] zise poetul cîntăreț, în după-amiaza următoare.

Pe fruntea lui cădeau pieziş raze de soare purpurii, făcîndu-i parcă o cunună. Iar degetele-i lungi şi slabe îi lunecau uşor pe harpă. Şi, de sub degetele sale, se-mprăştiau sunete-n stoluri ca nişte păsări cîntătoare, dar nevăzute de ceilalți.

Departe, o corabie îşi fîlfîia pînzele-n vînt, asemeni unui pescăruş cu aripile legănate de undele văzduhului.

— Spre-acele zări este Cornwalul, arătă el spre Anglia. De-acolo ne-au venit strămoşii după ce-a fost înfrînt Artur, cîndva, sub ghearele trădării, lăsînd în urma lui durere.

Dar mai-nainte, cînd Artur stătea încă pe tronul lui, în Cornwal stăpînea un rege al cărui nume era Marc.

Din Tintagil — castelul său — regele Marc veghea şi el marea şi coastele britone, să nu le calce vreun duşman. Şi la nevoie se-nsoțea cu alți buni prieteni, ca Rivalen, regele de la Loonois.

Tocmai fusese-o bătălie, înverşunată, de curînd. Marc se aflase-n bătălie într-o primejdie de moarte. Rivalen nu precupețise sîngele lui ca să-l salveze. Fără de sabia lui Rivalen, Marc s-ar fi dus lîngă strămoşi, în cripta de la Tintagil.

Şi de vărsase atîta sînge, Rivalen — pe lîngă dorința de-a fi alături de-un bun prieten, de-a-mpiedica pe anglo-saxoni să năvălească în Cornwal — mai avusese un motiv.

Acesta era dragostea. Rivalen o iubea pe sora lui Marc din Cornwal, pe Blanchefleur.

Socotind că-i prea tînără şi nu a sosit încă vremea să fie soață unui rege, Marc amîna căsătoria, deşi fata era şi ea îndrăgostită de Rivalen.

După această bătălie, Marc hotărî ca, drept răsplată, Blanchefleur să poată face nunta cu regele din Loonois.

Cine erau mai fericiți decît Rivalen şi Blanchefleur în timp ce urcau împreună, la sărbătoarea nunții lor, pe drumul presărat cu flori şi în uralele mulțimii, de la capelă spre castel?

Însă în ziua următoare — pe cînd Blanchefleur cînta la geam, hrănindu-şi păsărelele, un emisar din Loonois vesti pe regele Rivalen că țara lui e cotropită, în întregime, de duşmani.

Un duce trădător, Morgan, un prieten al saxonilor, năvălise în Loonois, arzînd casele şi prădînd.

Rivalen trebuia să plece degrabă spre ținutul său, să-l apere, mai înainte de-a fi cu totul ruinat.

Luîndu-şi dar tînăra soție şi cavalerii, se porni cu o corabie spre țară.

Cu grijă, îşi ascunse-ntîi soția sa la Kanoël, în cel mai întărit castel, dînd-o în paza lui Rohalt, un vasal bun şi credincios. Apoi, strîngîndu-şi toți baronii, începu lupta cu Morgan.

La început îl birui. Porni în urmărirea lui. Dar luptele nu se sfîrşiră.

Timpul trecea chinuitor pentru Blanchefleur, ce-şi dădea seama că va fi mamă în curînd.

Aşa se scurseră pe-ncetul nouă luni de-aşteptare grea. În cea de-a noua se văzu un călăreț venind în goană către castelul Kanoël.

Călărețul îşi purta lancea înfăşurată în mătase. Însă mătasea era neagră, neagră — aşa cum e durerea.

Numaidecît se lăsă puntea.

Abia atunci se dumiriră că solul aducea cu sine scutul şi lancea lui Rivalen, însîngerate amîndouă.

Blanchefleur îl aştepta pe tron.

Cavalerul îngenunche şi îi rosti vestea cea rea.

Morgan, învins şi umilit, îl atrăsese într-o cursă pe regele din Loonois, şi prin trădare-l ucisese.

Mormîntul regelui Rivalen se-afla acum pe coasta mării, în scobitura unei stînci, deasupra căreia erau o cască şi o sabie.

Regina, fără nici o vorbă, se-ntoarse în odaia ei. Ochii secați nu-i lăcrămau. Doar buzele îi erau albe, şi dinții-i clănțăneau uşor.

În dimineața ce urmă, regina născu un băiat cu părul cum e spicul copt. Îl sărută, şi-şi dete duhul.

Jalea domnea în tot castelul.

Consiliul cavalerilor se întruni numaidecît şi îl alese pe Rohalt ca să conducă Loonois-ul pînă ce fiul lui Rivalen va putea să primească tronul.

Şi fiindcă pruncul n-avea nume, şi trebuia să i-l aleagă, Rohalt rosti în acest fel:

— Alt nume nu-i mai nimerit pentru feciorul lui Rivalen, venit pe lume într-o vreme cînd suferința ne-nconjoară, decît Tristan — fiul tristeții.

— Morgan şi cavalerii săi, dacă vor şti că a rămas din spița regelui un prunc, vor încerca să ni-l ucidă, mai spuseră alți cavaleri. Tristan va trebui ascuns.

— Nu vor afla, zise Rohalt. Despre Tristan vom spune toți că-i al meu şi-al soției mele. Vă învoiți?

— Ne învoim!

— Jurați deci că vom păstra taina!

— Jurăm! au glăsuit baronii.

Tristan a rămas pentru toți fiul baronului Rohalt.

Şapte ani au trecut apoi. Şapte ani grei, fiindcă Morgan era acum stăpînul țării. La şapte ani, cum se cuvine, Tristan a fost încredințat unui bărbat, ca să-l învețe să mînuiască armele.

Bărbatul era Gorvenal, fostul scutier al lui Rivalen. Şi Gorvenal la învățat, plin de răbdare, cîte toate, pe lîngă arta de-a lupta.

Tristan domesticea şi fiare. Imita graiul păsărilor. Era un cîntăreț la harpă neîntrecut în Loonois. Ştia să compună şi versuri.

Avea doar cincisprezece ani, însă părea de optsprezece. Era voinic şi cînd trecea călare-ntre ceilalți scutieri, mulți îl asemuiau cu Borvo, zeul poeziei şi cîntării la celții de odinioară. Iar tinerele baronese se prăpădeau de dorul lui, şi-şi fluturau batistele, şi încercau în fel şi chip să-l fure cu privirile.

El rămînea nepăsător. Le răspundea curtenitor, dar rece ca un sloi de gheață.

— Fiul baronului Rohalt, îşi şopteau nobilele doamne, nu ştie ce e dragostea. Este frumos, la fel ca Borvo, dar inimă n-are de loc. E înghețat ca tatăl său, ce nu cunoaşte altceva decît calul şi luptele.

Însă baronul se mîndrea şi se uita cu bucurie cum fiul regelui Rivalen se făcuse, prin îngrijirea lui Gorvenal, un tînăr vrednic, puternic, îndrăzneț, serios, ai cărui ochi nu se lăsau furați de fiecare doamnă ce îi zîmbea de la balcon.

„Va fi un rege drept şi bun, îşi spunea-n taină, deseori. Tristan ne va scăpa ținutul de regele Morgan cel Rău”.

Numai că toate visurile, toate speranțele — pe care şi le făcuseră Rohalt şi prietenii lui de credință, că fiul regelui Rivalen o să domnească-n Loonois, spre spaima trădătorilor — s-au risipit, aşa cum zboară petalele de trandafir, cînd se porneşte vîntul rece.

Tristan sta într-o zi pe țărm.

Cînta un lais compus atunci, visînd cu ochii-n depărtări.

Iar glasul lui umplea văzduhul. Delfinii se săltau din apă şi pescăruşii se lăsau, din zbor, alăturea de el, ca să-i asculte cîntecul.

Dar, spre nefericirea lui, nişte pirați din miazănoapte se coborîseră pe țărm, în timpul nopții, şi pîndeau din dosul unor stînci înalte.

Văzînd că pînă şi delfinii stau să-i asculte cîntecele, pirații s-au mirat nespus.

— Vom lua pe un astfel de tînăr comori întregi, dacă-l vom vinde, şi-au spus pirații între ei...

Şi, făurindu-şi iute-un plan, pirații s-au zvîrlit asupra fiului regelui Rivalen, l-au cetluit în ştreanguri tari, i-au pus în gură un căluş, l-au dus pe o corabie, şi au pornit spre miazănoapte, unde domneau regii normanzi, cu gîndul să li-l vîndă lor.

Tristan, deşi legat în ştreanguri, nu încetase să se zbată.

Brațele tari i se-ncordau, slăbind mereu frînghiile. Şi cine îndrăznea să se-apropie, să strîngă iarăşi nodurile, primea cumplite lovituri, cu capul şi picioarele.

Cu cît se zbătea el mai tare, pe mare se iscau furtuni. Furtunile se înteţeau la strigătele lui Tristan.

Corabia era purtată ca o sărmană țandără peste întinsul apelor şi trosnea din încheieturi.

Puntea era mereu spălată de valurile înălțate pînă la cerul plumburiu.

Şi cînd a vrut să se apropie maimarele piraților de Tristan, fiul lui Rivalen, un val mare la răsturnat, şi-abia de a scăpat cu viață, cu ajutorul alor săi.

De trei zile pluteau pe mare, şi nici o clipă nu-ncetase vîntul turbat, ce întețea din ce în ce mai mult furtuna.

— Se pare, zise un pirat, că acest tînăr cîntăreț e îndrăgit de zeul mării. De cînd l-am cetluit în ştreanguri furtunile nu se opresc.

— Aşa e, spuseră şi alții. Să-l azvîrlim, legat, în mare, să se-nece.

— Nu, nu! se-mpotrivi pe dată maimarele piraților. Dacă se-neacă, s-ar putea să pătimim şi alte rele. Mai bine-l aruncăm în apă, dezlegat, şi ducă-se unde-o pofti. Să se înece sau să scape, cum o fi voia zeului.

Furtuna răscolea adîncul, săpînd asemenea prăpăstii în fața corăbierilor, încît îi prindea amețeala, numai uitîndu-se în jos.

— Să-i dăm dar drumul? întrebară cîțiva pirați, cuprinşi de frică, pe cel care îi conducea.

— Dați-i! răcni el prin furtună.

Tristan, auzind ce vorbeau, stătu o clipă locului.

Unul veni cu-o sabie şi-i tăie toate ştreangurile. Iară Tristan, cînd se văzu eliberat din legături, ca un leu tînăr se-azvîrli peste bordul corăbiei, pe coama-naltă a unui val.

Şi valul îl purtă deasupra, peste întinsu-acelei mări, pînă cînd se zări un țărm.

Valul atunci îl aruncă pe-o plajă largă, aurie; porni cu zgomot înapoi şi se topi-n adîncul mării.

Furtuna încetă pe loc.

Ud tot, Tristan de Loonois se ridică şi o porni pe țărmul unde tatăl său debarcase cu ani în urmă, ca să-i dea ajutor lui Marc. Tot de aici plecaseră el şi Blanchefleur spre Loonois, fericiți, însă şi mîhniți de ştirea care le sosise că ducele Morgan, vicleanul, le jefuia ținuturile, arzînd ce nu putea răpi.

Tristan trecu printr-o pădure, şi-ntîlni nişte vînători.

Aceştia hăcuiau un cerb pe care îl vînaseră, şi-l despicau simplu, în patru, după-obiceiul locului.

Însă prințul din Loonois îi învăță să-i scoată pielea, să-l curețe de măruntaie şi să aleagă pentru rege şi pentru cavalerii săi coapsele, muşchii şi ficatul.

De altă parte aşeză capul, picioarele, spinarea, bucata moale de la pîntec — bune de fript pentru scutieri, paji, vînători şi alți slujbaşi.

Apoi orîndui şi ceata. Şi spuse vînătorilor să sune în anume fel cînd se apropie de castel, aşa ca regele să ştie că poartă-n furci, cu ei, un cerb.

Astfel făcură vînătorii, şi regele se minună, aflînd aceste noi deprinderi aduse de la Loonois.[2]

Ținuta prințului Tristan, chipul de-o mare frumusețe şi felul de-a vorbi ales, însă modest, curtenitor, îi minunară pe baroni.

Îl întrebară cine e şi cu ce rost a venit în Cornwal, iar el răspunse că e fiul unui negutător breton, plecat în lume, s-o cunoască.

Seara, în timp ce cînta bardul regelui Marc, Tristan luă harpa şi îl acompanie încet.

Sunetul harpei întrecu tot ce ştiau regele Marc, baronii lui şi bardul însuşi despre acest fel de-a cînta. Căci de pe coardele subțiri şi-armonioase se-auzi, la început, susurul ploii de primăvară, prin frunziş, apoi cum ploaia înceta, şi sturzii, grangurii moțați şi celelalte păsărele porniră iar să ciripească. Un căprior boncăni tare, chemîndu-şi soața în desiş. Albinele

sălbatice zumzăiau parcă de-undeva, atît de-aproape, că mesenii priviră toți în jurul lor.

Şi, la sfîrşit, Tristan sună din harpa lui, ca dintr-un bucium, îndemnînd la petrecere, la veselie şi la danț.

Regele Marc luă-n mînă cornul prins în verigă de aramă, care-i ținea loc de potir, şi închină către baroni:

— Fiți veseli, strigă el, seniori, cum ne îndeamnă acest tînăr.

Şi dete vinul peste cap.

Prin barba-i roşie, vîrstată cu firişoare argintii, un pîrîiaş gălbui de vin se strecură pînă pe haină.

— Tinere oaspete, grăi. Te facem bard la curtea noastră, şi, de eşti vrednic, precum pari, şi-n meşteşugul armelor, te vom arma şi cavaler.

Tristan se ridică atunci şi mulțumi regelui Marc de cinstea ce i se făcea.

Un simțămînt nelămurit îl îndemna spre acest om, ce-i era unchi, fără ca el să ştie încă acest lucru.

Aşa a început Tristan şederea sa în Tintagil.

A luat parte la multe lupte şi întreceri cavalereşti. Şi el în toate era primul, fie că purta armele — pe mare, ca şi pe uscat, — fie la marile ospețe, cînd le cînta baronilor.

Se spune că nu se afla nici o copilă în Cornwal să nu fi fost îndrăgostită de tînărul din Loonois. Dar, tot ca şi în țara sa, nici uneia nu îi spusese vreun cuvînt de dragoste.

Inima-i nu ştia să mintă.

El se gîndea numai la ziua cînd se va-ntoarce-n țara sa şi-l va goni din Loonois pe ucigaşul lui Rivalen.

Astfel de gînduri nutrea el. Nu avea timp de dragoste.

Şi s-a-ntîmplat că tot atunci, Rohalt, cu o corabie, colinda dintr-o țară-ntr-alta, să îl găsească pe Tristan.

Cutreierînd, de la o vreme, Rohalt a poposit şi-n Cornwal.

Vă-nchipuiți ce bucurie a fost pe Rohalt, credinciosul, cînd la aflat în Tintagil pe cel atîta de căutat.

Şi-au povestit unul şi celălalt cîte trăiseră-ntre timp.

Rohalt a spus că-n Loonois oamenii nu mai pot să-ndure asprimea regelui Morgan. Şi toți nutresc încă nădejdea că fiul nobilei Blanchefleur şi-al lui Rivalen se găseşte încă în viață, şi-o să vie, să-l izgonească pe tiran.

Cu-acest prilej, bunul Rohalt destăinui şi lui Tristan, şi regelui din Tintagil, că erau rude apropiate, Tristan fiind lui Marc nepot.

Regele Marc îl sărută şi apoi îi mărturisi:

— Fără de tatăl tău, nepoate, astăzi nu mai eram în viață. Şi Cornwalul era pierdut în ghearele saxonilor. Venind însă aici, la mine, el şi-a primejduit regatul. Morgan i-a atacat ținutul, cît timp Rivalen a lipsit. Şi de-aici li s-a tras şi moartea, întîi lui, apoi mamei tale. Încît, Tristan, sînt vinovat pentru că îți lipsesc părinții, şi n-ai nici țară, şi nici tron.

— Țara mi-o voi recuceri, se hotărî pe loc Tristan. Şi îmi voi răzbuna părinții.

— Iar loc de tată, dacă vrei, am să-ți țiu eu, glăsui Marc.

Se-mbrățişară amîndoi, ca rude bune, şi Tristan, fiind prinț de sînge fu armat numaidecît de unchiul său.

Apoi feciorul lui Rivalen se pregăti să se întoarcă în țara sa, în Loonois.

La despărțire, Marc îi spuse că nu mai este-atît de tînăr, că voinicia i-a scăzut, şi tare i-ar fi trebuit un braț şi-o minte iscusită cum le avea numai Tristan. Ce se va face fără el?

Tristan zîmbi, dar nu promise că se va-ntoarce-n Tintagil. Se urcă pe corabie, şi marinarii ridicară pînzele-n vînt. Şi ea porni.

— Prea multe amănunte nu ştim asupra felului în care s-au dat luptele-n Loonois, contra cotropitorilor, zise poetul cîntăreț.

Pesemne, însă, cavalerii şi tot poporul s-au unit, aflînd că s-a înapoiat prințul Tristan, moştenitorul drept legiuit al lui Rivalen. El a luptat cu vitejie, avînd alături pe Rohalt, şi Morgan a fost biruit.

Dar cînd au vrut să-i dea coroana, prințul Tristan şi-a amintit cum Marc din Cornwal îi spusese că se socoate tatăl său, că-i singur, cam slăbit de vreme, şi-are nevoie de-un braț tînăr. Pe de-altă parte se simțea îndatorat şi lui Rohalt, ce îl ferise-n vremuri grele de duşmănia lui Morgan, şi apărase Loonois-ul.

Şi-aşa, în timp ce-l îmbiau să ia coroana şi să urce pe tronul regelui Rivalen, prințul Tristan le-a cuvîntat:

— E drept ca tatăl să domnească înaintea fiului său. Şi pînă astăzi eu am fost moştenitorul lui Rohalt. Şi-aşa voi fi şi de-azi-nainte. Îl rog deci să primească tronul. Cît mă priveşte, voi răspunde dorinței unchiului meu Marc, şi mă voi duce în Cornwal.

Rohalt nici nu gîndea să urce pe tronul regelui Rivalen. Însă Tristan a stăruit.

— Cel puțin dacă n-ați pleca, a dat atunci răspuns Rohalt, la stăruința lui Tristan. Tot aşa l-am rugat cîndva pe tatăl vostru, pe Rivalen, fie-i slăvită amintirea, să nu se ducă în Cornwal. Din prietenie pentru Marc, Rivalen a plecat. De-aici s-a tras nenorocirea. Mi-e teamă pentru voi, Tristan.

Auzind vorbele acestea, Tristan zîmbi încrezător:

— Seniore, rege, spuse el, Marc mă iubeşte ca pe-un fiu. Şi nu-nseamnă că nenorocul, dacă la urmărit pe tata, o să mă bată şi pe mine. Eu voi pleca. Am hotărît...

Dar cînd se-napoia în Cornwal, află, de cum atinse țărmul, că Marc e tare supărat.

Tristan încălecă pe calul ce era gata pregătit şi-l aştepta de mult în port, şi porni iute spre castel.

Acolo, în sala cea mare, Marc adunase toți baronii. În fața tronului stătea un uriaş cam de patru metri, într-o armură de oțel. Uriaşul se numea Morholt. Era cumnatul regelui ce stăpînea țara Irlandei. Lîngă el mai erau, de-asemeni, alți doisprezece cavaleri, avînd toți armele în mîini.

Uriaşul tocmai cuvînta:

— Cornwalul a plătit tribut Irlandei patruzeci de ani. De cincisprezece ani încoace însă nu vreți să-l mai plătiți. Tributul se socotea astfel: în primul an ne dăruiați aramă — trei sute de livre; în cel de-al doilea, argint; aur în cel de-al treilea — mereu aceeaşi cantitate. În cel de-al patrulea, ei bine! rîse Morholt, lărgindu-şi gura, de îi ajunse la urechi — dădeați trei sute de băieți, pe care noi vi-i făceam robi, şi încă trei sute de fete, cu care să ne desfătăm, cînd ne întoarcem din război. Regele nostru vă întreabă: Vreți să plătiți ce datorați? Corabia noastră e-n port. De nu, avem oştirea gata. Şi sîntem gata de război...

Marc nu privea către Morholt.
Dar Morholt întrebă din nou:
— Vreți să plătiți, sau vă răpunem?... Deşi — rîse din nou Morholt, lovind cu lancea de podea, de zgudui întreaga sală şi s-auzi pînă în port — s-ar mai găsi un mijloc ca să scăpați de datorie, şi asta pentru totdeauna...
Regele Marc ridică fruntea, baronii se neliniştiră, şi Morholt batjocoritor, urmă cuvîntul început:
— Puteți scăpa, precum v-am spus, doar dacă unul dintre voi cutează să îmi stea în față. Să ne luptăm cu armele...
Morholt rîdea clocotitor, izbindu-şi palma de genunchi. La fel rîdeau şi cavalerii care erau lîngă uriaş, în sala tronului lui Marc.
— De e vreunul, eu sînt gata să ne luptăm cum o vrea el. Luăm cîte-o barcă şi plecăm pe-o insulă în largul mării, căci nu doresc să fiți de față cînd îl voi hăcui-n bucăți, ca pe un iepure sau cerb. Şi-acolo o să ne-nfruntăm...
Marc îşi plecase iarăşi capul.
Baronii se-ascundeau pe rînd, în spatele coloanelor, căci se temeau toți de Morholt.
— Atunci, de nu vreți să luptați, înseamnă că plătiți tributul, întinse mîna către rege uriaşul Morholt din Irlanda.
Marc era gata să rostească: „Plătesc tributul”, cînd, deodată, din cealaltă parte a sălii, o voce spuse răspicat:
— Mă voi lupta eu cu uriaşul, pentru poporul din Cornwal.
Oricît era de greu, Morholt se răsuci ca o sfîrlează.
Întotdeauna el fusese trimis de regele Irlandei să ceară altor țări tribut. Şi nicăieri nu-i răspunsese încă nimeni în acest fel.
Se-ntoarse deci şi îl văzu pe tînărul Tristan păşind cu pasul sigur către Marc.
— Rege, vă rog îngăduiți-mi să dau eu lupta cu uriaşul. Mi-ați cerut brațul. Îl aveți. Azi m-am întors din Loonois, unde nu am primit coroana, ca să vă stau în ajutor. De ce să piară Cornwalul?
În sala mare-a tronului era tăcere ca de moarte.
— Unchiule Marc, îngăduiți să ne-nfruntăm cu armele! rosti iar tînărul Tristan.
— Pe Morholt nu la învins nimeni! răspunse rar regele Marc.
— Aşa e. Nimeni nu la-nvins, şoptiră-nspăimîntați baronii. Altfel ne-am fi luptat şi noi.
Iar cavalerii lui Morholt îşi zăngăniră armele şi rîseră, strigînd aşa:
— Şi nimeni nu-l va birui...
Morholt privea triumfător spre rege şi baronii săi.
— Poate că eu îl voi învinge! zise Tristan, neşovăind.
Regele Marc se ridică:
— Tristan, sînteți nepotul meu şi cavalerul cel mai brav. Vă-ncredințez onoarea mea, soarta ținutului Cornwal şi viața celor şase sute de tineri, ce ne sînt ceruți astăzi de regele Irlandei. Morholt, cînd vreți să vă luptați?
— Mîine în zori, răspunse el, izbind iar lancea de podea, nedumerit de ceea ce se petrecuse pe negîndite-n Tintagil.
A doua zi de dimineață, Morholt şi Tristan se urcară în cîte-o barcă fiecare.

Marc şi baronii adunați pe țărmul mării se uitau cum pleacă bărcile în larg. Iar tinerii şi fetele, pe care îi cerea Morholt, erau de-asemenea pe mal, cu părinții şi rudele.

Fetele şi femeile plîngeau pe tînărul Tristan, ştiind că nu se va întoarce.

Barca uriaşului Morholt avea pînzele purpurii, şi-a lui Tristan pînzele albe.

Morholt acostă cel dintîi. El îşi legă cu grijă barca de un copac, de lîngă mal. Dar Tristan, după ce ajunse, împinse cu piciorul barca în care se aflase el.

— De ce faci asta? întrebă uriaşul Morholt pe Tristan.

— Pentru că unul dintre noi nu se va-ntoarce-n Tintagil, răspunse tînărul Tristan.

Şi bătălia începu.

Toți cei care erau pe mal au stat trei zile ascultînd. Nici unuia nu i-a fost foame, nu i-a fost sete, şi nici somn.

Ciocniri de arme se-auzeau, şi gemete cîteodată. Dar nici o barcă nu sosea în portul de la Tintagil.

În cea de-a treia zi, deodată, se auzi un răcnet groaznic.

— Tristan al nostru a murit! strigară cei din Tintagil. Pentru ce l-am lăsat să plece?

Într-adevăr, la puțin timp, barca uriaşului Morholt, cu pînzele ei purpurii, se apropie de Tintagil.

— Trăiască neînvinsul Morholt! urară tare cavalerii trimişi de regele Irlandei. Iată-l, din nou a biruit! Ucis este Tristan al vostru.

Numai că de la prora bărcii se zări, făcînd semn cu mîna, Tristan, şi nu uriaşul Morholt.

— Cum? Cum? țipară irlandezii. Morholt e mort? Nu... nu se poate. Ce o să spună regele, dar mai ales regina noastră, care-i e soră lui Morholt?

Însă poporul din Cornwal îl luă pe umeri pe Tristan, îi cîntă imnuri ce-n vechime li se cîntau eroilor, îi azvîrli cununi de flori şi îl slăvi ca pe un zeu.

— Tristan al nostru ne-a scăpat copiii şi oraşul nostru! Slavă şi cinste lui Tristan! Cum l-ai învins? Hai, povesteşte!

— Morholt m-a încolțit cumplit, răspunse tînărul erou. Era gata să mă răpună. L-am doborît însă cu lancea. Cu ghioaga i-am sfărîmat coiful. Şi l-am lovit cu sabia. Însă acuma... şi eu simt că mă pierd... cad... o, rege Marc...

Atunci abia văzură Marc, baronii lui şi tot poporul, că de sub coasta lui Tristan, din partea dreaptă izvora un pîrîiaş de sînge negru. Sîngele mirosea urît.

Baronii se îndepărtară, neputînd îndura mirosul. Trimiseră însă un vraci. Acesta, după ce privi sîngele care izvora din rana prințului Tristan, îi spuse regelui că rana e făcută de-o suliță al cărui vîrf a fost muiat, mai înainte, în otravă. Şi nici un leac nu se cunoaşte contra otrăvii folosite... Doar irlandezii de-ar putea... Numai că ei n-or să-l ajute nicicînd pe un duşman al lor.

Purtat pe-o targă de mulțime, Tristan fu dus pîn-la castel. Dar nu rămase lîngă el decît scutierul Gorvenal, care atunci îl însoțise din Loonois în Tintagil.

Şi Gorvenal îl străjuia, fără să țină socoteală că Tristan era otrăvit, şi-i oblojea rana deschisă, din care sîngele curgea.

Dar cînd Tristan îşi reveni, ceru să fie dus, pe targă, într-o colibă lîngă țărm.

Apoi rugă pe Gorvenal să-i afle-o barcă fără vîsle. Să-i pună-n barcă numai apă, într-un burduf, să-şi ude gura. Şi să-i dea harpa de argint, pe care a-nvățat să cînte de cînd era de şapte ani.

Tristan nu mai avea putere să mînuiască sabia. Şi vîsla îi era prea grea, doar coardele subțiri şi lungi de mai putea să le mîngîie.

Iar marea... marea îl chema cu necuprinsul ei albastru, cu valurile-i înspumate şi cu singurătatea ei.

Privea în larg fără puteri şi îl ruga pe Gorvenal:

— Grăbeşte-te, grăbeşte-te!...

Căci Gorvenal întîrzia dinadins şi nu pregătea cele cerute de Tristan.

— Şi unde oare te vei duce, nefericitul meu copil? întrebă, întristat, scutierul. Şi cine te va îngriji? Cine-o să-ți spele rănile?...

Tristan încercă să zîmbească:

— Marea cu stropii ei de spumă o să mă spele, Gorvenal, vîntul o să mă răcorească. Şi alinare-mi va aduce harpa, cu cîntecele ei. Fii fără grijă, Gorvenal. Nu ştiu, dar am o presimțire că noi doi ne vom revedea. Du-mă cu barca pînă-n larg, şi-apoi întoarce-te acasă...

Plîngînd, scutierul Gorvenal îl urcă-n barcă pe Tristan. Vîsli pînă în largul mării. Acolo-l sărută pe frunte, şi lăsînd barca-n voia ei, sări în apă şi porni, înotînd, către Tintagil.

Iar cînd ajunse el pe țărm, barca nici nu se mai zărea.

Tristan plutea, purtat de valuri, spre depărtatul necuprins.

Marea-l spăla cu stropi de spumă, şi vînturile-l răcoreau. Buzele şi le umezea cu apa dulce din burduf.

Drept alinare avea harpa.

Îl îngîna marea cea largă cu şoaptele adîncurilor. Şi luna noaptea presăra păienjenişul ei de raze pe rănile prin care viața i se scurgea încetişor.

Cînta şi se uita la cer.

Bolta era ca de cristal. Visa că e pe-o pajişte, lîngă castelul părintesc, într-un turnir, şi doamnele îl aclamau din răsputeri.

În ochi îi licări, o clipă, numai umbra unui surîs. Mîna cu care mîngîia coardele harpei lunecă...

Capul i se lăsă pe spate, pe partea dinapoi a bărcii.

Doar coardele, pe care mîna lipsea acum, mai fremătau.

În jur i se făcu-ntuneric.

„A venit noaptea?” se gîndi.

Apoi nu mai ştiu nimic.

Moartea venise, pe furiş, lîngă Tristan, şi îl privea.

Trecu timp cît o fi trecut...

Lui Tristan îi părea acum că-i pe nisip la Tintagil, întors după înot, din larg. Şi mama sa, doamna Blanchefleur — pe care nici n-o cunoscuse — venise-alături şi-i punea mîna ei albă, răcoroasă, pe fruntea lui înfierbîntată de soarele toropitor.

Şi mîna ei era uşoară; şi se simțea atît de bine.

Vru să sărute mîna mamei.

Întredeschise puțin ochii. Dar îi închise de îndată...

Unde era? Şi ce văzuse?

Văzuse parcă o-ncăpere în care toate străluceau ca soarele-ntr-o zi de mai. Dar ce anume le făcea să aibă-această strălucire nu putea încă să-şi dea seama.

Deasupra lui, uşor plecată, era o zînă, sau un înger, fiindcă o fată pămînteană nu putea fi aşa frumoasă.

Părul i-era ca aurul. Şi-i luneca moale pe umeri, în vălurele, ca mătasea. O mînă i-o ținea pe frunte, vrînd să-i alunge fierbințeala, şi cu cealaltă încerca să-i picure uşor pe buze o băutură aromată, din buruieni întăritoare.

Numai o clipă-şi cufundase Tristan privirea în azurul ochilor zînei, şi simțise că îl cuprinde o amețeală.

„Ce-nseamnă asta? se gîndi. Şi ce vrajă mă împresoară?”

Tristan cel îndrăzneț şi mîndru, Tristan ce nu privea spre doamne cînd fluturau batistele şi-aruncau flori în drumul său, acum nu-ndrăznea să-şi deschidă ochii din nou şi să se uite spre zîna cea cu păr de aur, de teamă ca ea să nu piară.

Îi simțea mîna, şi pe buze picurul dulce-aromat al băuturii-ntăritoare.

Totuşi, gîndi că trebuie să-ncerce iarăşi s-o privească.

Deschise ochii cu curaj, şi ea-i păru şi mai frumoasă.

— De-aş avea harpa, să o cînt, cît timp mai este lîngă mine, şopti Tristan pe negîndite.

Ea-l auzi.

Se ridică.

— Cine sînteți? îl întrebă.

— Un cîntăreț, zise Tristan, în urechi încă ascultînd ecoul glasului copilei. Nu... nu plecați! o rugă el. Sînteți o zînă, sau un înger?...

Dar fata rîse cristalin, cum sună nişte clopoței:

— Sînt fata regelui Irlandei. Numele meu este Isolda.

— Isolda... repetă Tristan numele fetei, uşurel. Isolda cea cu păr de aur... Isolda,... sună ca un cîntec...

Şi fata regelui Irlandei îi povesti că într-o seară, nişte pescari — ce se-ntorceau cu bărcile pline de peşte, către portul din Weisefort, castelul regelui Irlandei — au auzit sunînd pe mare o muzică fără pereche.

— „Cine să fie?” se-ntrebau. „A-nviat bardul Ossian? Sau e vreo muzică zeiască?”

Tot cercetînd, au găsit barca în care se afla Tristan. Plutea în voia valurilor.

Cînd l-au găsit, Tristan zăcea aproape fără răsuflare. Mîinile îi căzuseră cu cîteva clipe-nainte de pe coardele de metal. Dar coardele mai fremătau.

Văzînd că e un cîntăreț, şi e-n primejdie de moarte, pescarii n-au mai pregetat. Un cîntăreț e ca şi-un zeu, căci muzica este cerească. L-au luat îndată-n barca lor. L-au dus în portul Weisefort.

Femeile pescarilor au încercat să-l lecuiască pe tînărul găsit în barcă, de soții lor, cu harpa-n brațe. Dar văzînd că nu reuşesc, ele-au vestit-o pe regină.

— Regina este mama mea, zise Isolda lui Tristan. Şi se pricepe cel mai bine să lecuiască un bolnav. Ştie să facă băuturi cu fel de fel de vrăji şi taine, din buruieni, frunze şi flori. Multe le-am învățat şi eu. Atîta i-a-ntrebat regina pe cei ce te-au găsit pe mare: Dacă nu eşti cumva din Cornwal. Pe oricine-ar fi ajutat, însă nu şi pe-un cornwalez. Pentru că unchiul meu, Morholt, cel mai de seamă luptător pe care îl avea Irlanda, a fost ucis de-un prinț, Tristan. Şi acest prinț este din Cornwal. Tu, bardule, de unde eşti?

— Eu... m-am născut în Loonois, spuse Tristan, fără să mintă. Dar... nu-ncetați... mai povestiți!... o rugă el, dornic s-audă şi mai departe glasul fetei... Pe mine cine m-a-ngrijit?... Cine m-a scos din gheara morții, dîndu-mi a doua oară viața?

Isolda îşi înclină capul.

— Regina, fiind încă în doliu, după Morholt, fratele său, v-a dat în seama mea — şopti. V-am îngrijit cum am putut. Sînt fericită că-n sfîrşit v-ați vindecat... şi, în curînd, o să puteți pleca acasă...

„Mai bine nu mă deşteptam, gîndi Tristan, închizînd ochii. Aşa, va trebui să plec... Isolda, sufletul mi-e plin de chipul, de făptura ta!...”

Zilele verii au trecut. Şi toamna iar şi-a trimis solii, vîntul hain şi ploile.

Tristan era gata de drum.

Nu mai putuse amîna nici un minut înapoierea. Acuma, sănătos fiind, nu mai putea să stea ascuns, şi ar fi fost recunoscut de cavalerii irlandezi, care fuseseră în Cornwal.

Barca se zbuciuma la țărm, legată cu un lanț de fier.

Tristan se avîntă în barcă. Începu să ridice pînza.

Isolda era la ponton. Vîntul sufla şi-i lipea rochia de trupul-nalt şi subțirel. Îi răvăşea părul de aur. În ochii ei se răsfrîngeau tristețea zilelor de toamnă şi negurile de pe mări...

Vîntul bătu în pînza bărcii. Barca zvîcni. Şi se porni — cal nărăvaş — săltînd pe valurile mării.

Şi, curînd, nu se mai văzu.

În castelul din Tintagil, Tristan, pentru a zecea oară, îi povestea regelui Marc cîte se petrecuseră pe drum, ca şi la Weisefort.

Se re-ntorsese primăvara. Printr-o fereastră se zăreau marea, cu valurile-albastre, bătînd asemeni unei inimi, cocorii lunecînd pe cer şi bărcile pescarilor, ieşind întîia oară-n larg, după vifornițele iernii. Într-o livadă de pe țărm îşi desfăceau merii, pe ramuri, florile mici, roz-sîngerii.

Parfumul lor se risipea cu dărnicie în văzduh şi ajungea pînă la Marc.

Regele sta pe-un jilț de lemn, lîngă fereastră, şi-asculta cîte îi povestea nepotul.

Chipul său aspru, împodobit de barba roşie-argintie, i-era uşor brăzdat de timp.

— Este atîta de frumoasă copila regelui Irlandei? îl întreabă el pe Tristan.

— Nici visele nu pot să-ți spună, zise Tristan înflăcărat. Nici zînele nu pot să aibă un păr de aur ca al ei.

Regele Marc zîmbi uşor, băgînd de seamă-nflăcărarea fiului sorei lui, Blanchefleur.

Privindu-l, regele văzu cît de frumos era Tristan.

Ochi-i erau învăpăiați, cînd arăta către Irlanda, acolo unde se afla neasemuita lui Isolda.

Ce bine s-ar fi potrivit! (Căci Marc parcă vedea şi el aievea fata din Irlanda, atît de bine zugrăvită în povestirea lui Tristan.)

„Dar Tristan este încă tînăr, îşi spuse-atunci regele Marc, şi-n viață o să întîlnească şi alte fete, negreşit. Eu nu am iubit niciodată, veşnic prins numai cu războiul. Şi sînt puțin trecut cu vîrsta. Nu mai am vreme să aştept”.

În timpul cît regele Marc se frămînta cu-aceste gînduri, s-au anunțat cîțiva baroni.

De mult, aceştia îl rugau să-şi ia, în sfîrşit, o soție.

Mulți dintre ei se mai temeau că Marc, fără moştenitori, va lăsa tronul lui Tristan. Asta nu le era pe plac. Invidia era de vină. Fiindcă Tristan îi biruise în orice joc cavaleresc, şi la turnire, şi-n întreceri. Iar doamnele prea-l admirau şi îi făceau toate ochi dulci, şi la petreceri fiecare ar fi dançat numai cu el.

Cavalerii îl pizmuiau, şi tare n-ar mai fi dorit să-l vadă pe la Tintagil, necum urmaş la tronul țării.

Îl întrebară deci pe rege de s-a gîndit la vreo soție. Şi cam pe cînd căsătoria? Altminteri ei îl părăsesc. Se-ntorc în castelele lor şi îi rămîn lui Marc duşmani.

Pe cînd îi glăsuiau astfel, în încăpere au pătruns două gingaşe rîndunele, ținînd în ciocuri două fire de păr ca aurul curat.

Rîndunelele-au coborît şi-au pus în fața lui Tristan acele fire de păr blond.

Tristan s-a-nveselit atunci:

— Acestea-s fire din cosița Isoldei cea cu păr de aur, unchiule Marc, a rostit el. Prin ce vrajă le-or fi adus rîndunelele pîn-la noi?

Regele Marc s-a hotărît.

— Seniori, baroni, a rostit el, m-ați întrebat cine-i mireasa. E fata din al cărui păr au fost smulse aceste fire... Cine porneşte s-o aducă?

— Dar asta e o viclenie, au spus baronii, mîniați. Tristan o fi pus-o la cale. Cine cutează să se ducă pe pămîntul duşmanilor?

— Cine? a zîmbit regele, şi s-a întors către nepot.

Tristan se ridică îndată de pe jilțul pe care sta alături de regele Marc.

Afară sunau clopotele cu dangătul lor cel mai trist. Poate murise cineva.

— Tristan! a spus regele Marc. Eu te-am armat. Îmi eşti vasal.

— Vasalul, au grăit baronii — sperînd că Tristan va pieri, dacă va merge în Irlanda — nu trebuie să şovăie cînd e vorba de suzeran.

— Eu mă voi duce în Irlanda, a spus Tristan baronilor.

Şi fața-i era palidă.[3]

S-a-mbarcat pe-o corabie, cu o ceată de cavaleri, îmbrăcați ca negutători. Şi au plutit către Irlanda.

Pe de-o parte, Tristan voia s-ajungă cît mai repede şi s-o revadă pe Isolda, şi pe de alta ar fi vrut să nu ajungă niciodată s-o ia şi s-o ducă lui Marc.

Cînd au sosit la Weisefort, locuitorii din oraş umblau de colo pînă colo, înfricoşați şi tremurînd.

Tristan şi cavalerii lui şi-au întins întîi mărfurile pe cheiul de la Weisefort, ca să nu işte bănuieli, apoi au întrebat ce este şi ce se-ntîmplă în oraş.

O femeie le-a povestit că un balaur se-aşezase la marginea oraşului, şi-n fiecare zi cerea să i se dăruiască-o fată.

Muriseră atîtea fete, încît peste puţină vreme n-ar fi rămas decît Isolda. Şi monstrul înfricoşător ar fi cerut-o şi pe ea.

De-aceea, regele Irlandei a dat de veste-n toată lumea că cine va putea ucide balaurul o să primească mîna frumoasei lui Isolda.

— Şi azi, le-a povestit femeia, s-au dus din nou cîţiva baroni, în frunte cu Aguyngueran, intedentul castelului, să lupte cu balaurul. De altfel, nu e zi în care să nu încerce cîţiva tineri. Dar, care cum îl văd în faţă se-ntorc şi fug de rup pămîntul... altminteri sînt ei sfîşiaţi.

Tristan, aflînd toate acestea, se-ntoarse la corabie, îşi luă un cal şi armele, şi, fiindcă oamenii fugeau, se întoarse neobservat, să-ntîmpine balaurul.

Acesta avea un corp lung de patru stînjeni şi mai bine, acoperit cu solzi lucioşi. Din ţeastă îi creşteau trei coarne, ca nişte suliţe de fier. Urechile îi atîrnau pînă aproape de pămînt, şi botul cu colţi ascuţiţi era mai larg ca un butoi. Iară din bot, ca tuturor balaurilor de pe lume, îi curgeau flăcările-n valuri.

Tristan se avîntă cu calul înaintea balaurului şi îl izbi întîi cu lancea. Lancea se frînse-n solzii lui.

Balaurul se răsuci, îşi roti coada şi izbi cu coarnele groase, de fier, mugi şi apucă în gheare scutul cel mare al lui Tristan, sfărîmîndu-l ca pe-un nimic.

Tristan lovi cu sabia.

Dar sabia nu-l pătrundea.

Deodată, fierul îi străpunse o parte moale de la gît. Tristan o trase. Lovi iar. Şi aşa îi sfîrtecă gîtlejul. Din acel loc ţîşniră-afară valuri de foc şi de miasme.

Tristan lovi, lovi, lovi...

Monstrul se prăbuşi în bot, vărsînd cele din urmă flăcări. Apoi se răsturnă, zvîcnindu-şi coada şi ghearele de fier, iar ochii i se stinseră.

Atunci prinţul de Loonois îi tăie limba, s-o păstreze ca mărturie-a faptei sale.

Vru să pornească spre castel. Merse puţin, şi dintr-o dată simţi în cap o ameţeală.

Începu să se clatine. Se tîrî totuşi mai departe, şi-acolo, lîngă-o mlaştină, căzu cu faţa la pămînt.

Miasmele ce le vărsase monstrul încornorat, din gît, îl otrăviseră pe prinţ.

În acel timp, atras de zgomot, s-a ivit, cum se povesteşte, Aguyngueran, de undeva.

Văzîndu-l pe Tristan zăcînd şi-nţelegînd că va să moară, îl trase pînă-ntr-un desiş, şi-acolo-l înveli cu frunze. Tăie apoi cu sabia capul dihăniei răpuse, şi se întoarse la castel, spunînd c-a dat o luptă grea, însă este învingător şi c-o va cere pe Isolda, dreaptă răsplată pentru el.

Isolda însă, bănuind că-i la mijloc o-nşelăciune, ştiindu-l pe Aguyngueran că-i un fricos fără pereche, se hotărî să cerceteze, la fața locului, ea însăşi, să vadă ce s-a petrecut.

Şi chemînd-o pe Brangien, slujitoarea ei de credință, şi însoțite de un cîine, se duseră în locul unde zăcea balaurul răpus.

Se-ntunecase, cînd ogarul, adulmecînd totul în preajmă, descoperi ascuns sub frunze pe-adevăratu-nvingător.

— Acesta este cîntărețul pe care ni la adus marea din Loonois, tresări fata. Pe care noi l-am vindecat. S-o fi întors să mă salveze şi să mă ceară de nevastă. O, zei, dar este-aproape mort! Aguyngueran a vrut să-l piardă, şi la tîrît aci-n tufiş. Să-l ducem iute la castel. Să-i salvăm viața... Repede... El pentru mine s-a întors... Pentru mine putea să moară...

Isolda şi cu slujitoarea îl ridicară pe Tristan şi îl suiră pe un cal, ducîndu-l pînă la castel. Aci-l urcară pe furiş pînă în camera Isoldei.

Îi scoaseră îndată-armura. Şi-alt slujitor îl dezbrăcă.

Corpul aproape înghețat i-l adînciră într-o baie, pregătită cu buruieni care cresc numai în Irlanda. Dar dezbrăcîndu-l slujitorul găsi şi limba de balaur, ascunsă în armura lui, dovada netăgăduită a vitejiei lui Tristan.

Îi deteră şi-o băutură făcută tot din buruieni. Şi-n timp ce el îşi revenea, Isolda şi cu Brangien începură să-i curețe sabia, hainele şi-armura.

Sabia lui o luă Isolda.

Era îngustă, mlădioasă. Cu ea lovise pe balaur.

Şi, încercînd s-o curețe, descoperi o ştirbitură.

Isoldei inima-i stătu.

În craniul unchiului Morholt, cînd el fusese-adus din Cornwal, se găsise o bucățică ruptă din sabia duşmană, care-i scurtase zilele.

Bucata de oțel aflată în capul unchiului Morholt era aici, într-o cutie. O scoase şi o aşeză în ştirbitură săbiei. Într-adevăr, se potrivea.

Tristan tocmai îşi revenise. Se ridicase şi-o privea.

— Ştiu cine eşti! îi spuse ea. Iar noi cu toții am jurat, cînd te găsim, să te ucidem, şi astfel să îți răsplătim moartea viteazului Morholt. Eu îmi voi face datoria...

— Ucide-mă, zise Tristan. Sabia e în mîna ta. Dar vreau să-ți amintesc, Isolda, că nu eu am venit aici ca să-l lovesc pe unchiul tău. Ci el ne-a provocat la luptă, cu silă şi batjocură. Lupta s-a dat cinstit, pe față, aşa cum a poftit Morholt. De scăpa el, eram eu mort. Acuma poți să mă loveşti...

— De ce?... De ce, strigă Isolda, mi-a fost sortit să fiu salvată de ucigaşul lui Morholt? Ştiu... ştiu ce vrei acum, Tristan. La fel ca şi uriaşul Morholt, care îşi alegea din Cornwal pe cele mai frumoase fete, ai venit să mă cucereşti şi să mă duci în țara ta, şi-aşa să te răzbuni pe noi...

— Aşa gîndeşti? zise Tristan. Cată atunci în haina mea şi vei găsi un medalion. Îți va vorbi el pentru mine...

— Brangien, caută medalionul, zise Isolda slujitoarei.

Şi-n medalion, cînd îl deschise, găsiră cele două fire de păr, ca aurul curat, aduse-n cioc de rîndunele, pînă-n castelul Tintagil.

Isolda se împurpură.

— Tristan, rosti ea prințului. Mă iartă pentru-nvinuiri.

În două zile trebuia ca preaviteazul cavaler ce-l doborîse pe balaur să vie-n fața regelui şi să o ceară pe Isolda, aducînd mărturiile.

Aguyngueran orînduise ca-n sala tronului să fie aşezat capul de balaur, pe cîțiva bolovani de piatră.

Pe cînd rîdea el bucuros cu prietenii şi aştepta să se ivească regele, începură să intre-n sală şi cavalerii lui Tristan.

Aceştia lepădaseră hainele de neguțători şi îmbrăcaseră veşminte bogate şi strălucitoare.

— Cine sînt cavalerii-aceştia? îi întreba Aguyngueran pe cei mai apropiați baroni. Cum au sosit tocmai în ziua cînd eu o pețesc pe Isolda, pe fiica regelui Irlandei?

Dar nimeni nu ştia să spună.

Şi Aguyngueran îşi începu o cuvîntare încărcată cu fel de fel de linguşiri față de regele Irlandei, arătînd capul de balaur. Că-i retezat, zicea, de el, şi c-a scăpat-o pe Isolda de un sfîrşit îngrozitor. Deci, cucerind-o pe prințesă, ea trebuie să fie-alui.

După ce îşi sfîrşi cuvîntul, se ridică blonda Isolda.

— Rege! îi spuse tatălui. Este-un bărbat aici în sală care îți poate dovedi că baronul Aguyngueran este şi laş, şi mincinos. Însă trebuie să-mi jurați, întîi de toate, că-i iertați greşelile sale mai vechi, oricît ar fi ele de mari.

— Îți jur, surîse regele.

Atunci Tristan se arătă. Şi regele se minună văzîndu-l cît era de mîndru, în hainele-i de purpură, şi-avînd o sabie la şold bătută în mărgăritare.

Însă baronii irlandezi care fuseseră în Cornwal îl cunoscură pe Tristan.

— El e Tristan, strigară ei. E ucigaşul lui Morholt...

— Dar regele i-a dat iertare! le opri strigătul Isolda. Şi el a scăpat Weisefortul, şi pe copilele Irlandei, şi chiar pe mine, spuse ea.

Tristan ceru baronului Aguyngueran s-arate limba balaurului doborît. Acesta nu avea de unde. Tristan, în schimb, făcu dovada.

— Îl numesc, glăsui Tristan, pe-acest baron, Aguyngueran, şi mincinos, şi ucigaş, căci a voit ca eu să mor, şi, dacă el nu recunoaşte, îi cer să ne luptăm chiar azi cu săbiile-n fața voastră.

Aguyngueran, înspăimîntat, recunoscu învinuirea.

Isolda era fericită.

Regele spuse hotărît:

— Tristan! Ai dovedit deplin în ce măsură-ai meritat-o pe fata mea, blonda Isolda. Îți ascultăm acum cuvîntul...

Tristan, înfierbîntat de luptă, uitase că venise-acolo, nu pentru el, ci pentru Marc.

Acuma se dezmetici.

O cîştigase pe Isolda şi o pierdea-n acelaşi timp.

Şi-a dus uşor mîna la piept, şi a privit-o pe Isolda pînă-n străfundul ochilor, de parcă i-ar fi spus adio!

Apoi a glăsuit astfel, deşi simțea în inimă durerea care-l străpungea:

— O cer în fața tuturor pe fiica voastră, ca soție şi ca regină pentru Marc, unchiul meu, regele din Cornwal, al cărui sol sînt în Irlanda.

Isoldei nu-i venea să creadă.

Aşadar, totul nu fusese decît minciuni şi amăgire? Vorbele lui şi medalionul... şi firele de păr, pe care prin vrăji, ea i le trimisese în ciocul rîndunelelor?...

— V-o dau, a rostit regele. Prin luptă dreaptă ați cucerit-o. Şi este-o cinste pentru noi — ca şi un semn de prietenie — că fata mea va deveni regină, de-astăzi, în Cornwal...

Tristan se apropie de fată. Şi regele îi uni mîna cu-a fetei lui, blonda Isolda.

Fecioara a înclinat capul. Iar părul ei cel mătăsos i-a curs pe piept în rîu de aur, cum lacrimi îi curgeau din ochi.

— Mai bine nu te-aducea vîntul, Tristan, pe coastele Irlandei, a spus încet de tot Isolda. Acum mi-ai furat dragostea. M-ai amăgit şi mă azvîrli în brațele unchiului tău. Simt că prin tine am să pier...

Dar cine-a stat să ia aminte la lacrimile unei fete? Şi nunta s-a făcut îndată, chiar în castelul Weisefort.

La nuntă, locul regelui din Cornwalul îndepărtat la ținut solul lui, Tristan, cum era datina pe-atunci.

El i-a dat dragei lui inelul.

I-a ținut mîna albă, mică, şi i-a jurat să o iubească, plin de credință, pîn-la moarte.

Se petrecea la fel ca-n visul ce şi-l țesuseră amîndoi. Se-aflau la nuntă împreună. Îşi jurau vorbe de credință. Cu toate astea, era altfel. Soțul Isoldei se numea — nu cum sperase ea, Tristan — ci Marc, un om necunoscut.

Tristan salvase viața fetei, şi ea pe-a lui, de două ori.

Trăiau, de fapt, unul prin altul. Şi totuşi viața-i despărțea.

Legea cea aspră îi răpise lui Tristan sufletul din piept.

— De-acum-nainte merg spre moarte, îşi murmura sieşi Tristan. Mi-am împlinit îndatorirea de sol, curtean şi cavaler. Dar cum aş mai putea trăi, ştiind că ea-i soața lui Marc şi că eu singur i-am adus-o? Nu. Înțeleg că s-a sfîrşit.

După ceremonia nunții, s-au urcat în corabia care îi aştepta la țărm.

Mama Isoldei, pricepută la vrăji şi băuturi de leac, mai înainte de plecare a pregătit o băutură pe care-a dat-o Brangienei.

— Copila mea, i-a spus regina. Şi tu ai să te duci în Cornwal. Ai crescut cu Isolda mea, aveți aproape aceeaşi vîrstă. Şi ai slujit-o cu credință. Îți dau această băutură. E o licoare fermecată. E un filtru de dragoste...

Şi regina i-a arătat un şip plin cu un vin roşcat.

Băutura era făcută din nişte flori şi buruieni, care cresc numai în Irlanda. Şi ea avea puteri vrăjite. Dacă doi tineri îl sorbeau, ei se legau pe veşnicie cu-o dragoste nemărginită. Nici moartea nu-i mai despărțea.

— Vinul acesta ai să-l dai Isoldei mele şi lui Marc, cînd va fi ziua cununiei, i-a spus regina Brangienei.

Slujitoarea a luat licoarea şi a ascuns-o-ntr-o lădiță, unde erau şi alte şipuri. Însă pe-acest şip de la urmă la însemnat cu-o panglicuță, ca nu cumva să se încurce cu celelalte dinainte.

Cu bucurie şi tristețe călătorea din nou Tristan spre țara unchiului său Marc. Cu bucurie, fiindcă ea era alăturea, pe punte. Şi cu tristețe, căci Isolda urma să fie-a altuia.

Călătoreau de patru zile. Isolda, într-un cort, pe punte, cu slujitoarea Brangien, şedea ascunsă şi plîngea. Lui Tristan nici nu-i răspundea, dacă-i punea vreo întrebare.

Se întîmplase ca atunci să fie nişte zile calde. Cerul era de-un roşu stins, cum e nisipul din Cornwal. Şi vîntul, ca o pasăre ce-a ostenit deasupra mării, îşi închisese aripile.

Iar pînzele corăbiei se-asemănau cu un cimpoi din care aeru-a ieşit. Atîrnau moi şi dezumflate.

Căldura îi înăbuşea.

Şi cavalerii îl rugară pe comandantul lor, Tristan, să-ngăduie să se oprească pe-un țărm unde creşteau copaci, ca să mănînce nişte fructe şi să bea apă proaspătă, să stea o clipă la răcoare, să prindă astfel noi puteri.

Tristan le-ndeplini dorința.

Şi-aşa se coborîră toți.

Pe punte nu se mai găseau decît Isolda şi cu el.

Isolda a ieşit din cort şi, sprijinită de un stîlp, privea ca oarbă peste mare. Nici n-auzea din depărtare vocile celor debarcați, strînşi laolaltă, bucuroşi, lîngă izvorul răcoros.

Tristan se apropie de ea. Obrazul fetei se roşise, încins de-atîta fierbințeală cîtă aveau văzduhurile. Şi-o milă mare îl cuprinse, căci o vedea cît suferă.

Nenorocirile Isoldei de la Tristan i se trăgeau. De nu sosea el în Irlanda, n-ar fi văzut-o şi nici Marc n-avea de unde s-o cunoască, n-ar fi ajuns soția lui.

Voind să-i domolească setea, Tristan intră iute sub cort, unde ştia că Brangien are şipuri cu băuturi.

De-o parte era o lădiță. Şi în lădiță se găseau mai multe sticle şi sticluțe. Una avea o panglicuță prinsă la gît cu un semn roşu.

„Pesemne asta-i băutura ce-i place cel mai mult Isoldei, gîndi Tristan numaidecât, şi Brangien a însemnat-o”.

Tristan luă şipul şi fugi, pe punte, unde sta Isolda. Fără o vorbă, i-l întinse.

Isolda, negîndind nimic, pe cît era de încălzită, luă şipul şi sorbi cu sete.

Mai rămăsese jumătate din vinul roşu, pregătit cu-atîta grijă de regină. Dar fetei îi era destul.

Şi-napoindu-i lui Tristan sticla cu vinul fermecat, el bău ce mai rămăsese.

În acea clipă se-ntorceau cavalerii de pe uscat. Cu ei venea şi Brangien.

Ea îi văzu pe cei doi tineri privindu-se, parcă ei înşişi s-ar fi sorbit atunci cu sete. Văzu şi sticla însemnată cu panglicuță roşie. Era însă golită toată. Şi înțelese că acolo o întîmplare-ngrozitoare se petrecuse-n lipsa ei, fiindcă Isolda şi Tristan sorbiseră vinul cel roşu, dat la plecare de regină, acel filtru de dragoste, a cărui vrajă nu putea să o mai risipească nimeni.

Brangien începu să plîngă.

Înțelegea că-i vina ei, căci nu veghease-ndeajuns.

— O! Nici nu pot să povestesc ce s-a mai întîmplat atunci, grăi poetul cîntăreț. În inimă ei au simțit un foc aprins şi un vîrtej, pe care nu ştiu să le cînt. Ştiu însă că s-au sărutat, în timp ce Brangien plîngea.[4]

— Am încercat să mă-nfrînez, a spus Tristan. Am vrut să fiu bun cavaler, şi bun nepot, şi am făcut tot ce-am putut, deşi am suferit că Marc ne-a silit să ne despărţim. Dar inima nu vrea s-asculte. Eu nu ştiu ce s-a petrecut...

Şi-ntr-adevăr, pînă atunci nu aflaseră de licoare, căci Brangien ţinuse taina. Şi amîndoi nu pricepeau de ce — oricît se străduiau să-şi stăpînească inima — ea-i îndemna unul spre altul, fără s-o poată înfrîna.

— Corabia zboară prea iute către Cornwal, şoptea Isolda spre dragul ei Tristan, oftînd. Aş vrea s-o pot ţine pe loc. Sau s-o scufund în apa mării. Cu tine să rămîn mereu...

Însă corabia plutea...

Şi-oricît de-ncet a plutit ea, tot a ajuns pînă-n Cornwal.

Străjerii-au trîmbiţat de sus, de pe creneluri, cu putere.

Regele-a coborît pe ţărm, cu cavalerii-n urma lui.

Şi el a prins-o pe Isolda de mîna albă şi subţire — luînd-o din mîna lui Tristan — s-o ducă în castelul său.

Era nespus de fericit, văzînd-o pe blonda Isolda atît de dulce, de gingaşă, de tînără şi proaspătă.

„Ea o să-mi dea iar tinereţea”, se bucura regele Marc.

Faţa lui aspră, înconjurată de barbă scurtă, roşie, însă vîrstată cu argint, se luminase şi zîmbea.

Iară Tristan plîngea pe ţărm, singur, uitat de toată lumea, în genunchi, la debarcader — în timp ce marea îl stropea cu valurile sale reci — gîndind la părul ei de aur, la buzele ca de coral şi la privirea ei din urmă, de căprioară înjunghiată, cînd Marc a tras-o spre castel.

Îi venea să ia sabia şi să alerge după Marc. Şi să i-o smulgă pe Isolda, pe draga lui, fără de care ştia că nu poate trăi.

Dar legile erau mai tari decît pornirea lui nebună. Şi toate-nvăţăturile, ce le primise de copil, îl ţintuiau şi îi dădeau puterea de-a lupta cu el, de a-şi înfrînge, la sfîrşit, dragostea cea mistuitoare.

Şi anii-au început să curgă.

Isolda era, lîngă Marc, regină în ţinutul Cornwal. Iară Tristan numai baron.

De cîte ori se întîlneau, Tristan i se pleca supus, Isolda se uita la el cu o privire-ndurerată. Apoi se întorcea spre ceilalţi şi le zîmbea, însă silit.

Tristan se stăpînea cu greu.

Amîndoi sufereau cumplit.

Iată însă că un alt nepot al lui Marc, ducele Andret, duşman de moarte-al lui Tristan — şi numai din invidie — le pîndea fiecare pas.

Iar din privirile schimbate de cei doi tineri, şi-a dat seama că ei încă se mai iubeau.

Şi-mpreună cu alţi baroni, s-a furişat pe lîngă rege strecurîndu-i, pe nesimţite, otrava bănuielilor.

— Reginei încă-i este drag Tristan, prinţul de Loonois, care pe ea a cucerit-o, cu armele, precum se ştie, şi v-a adus-o pîn-aici numai fiindcă era vasal, şi trebuia să se supună. Se vede asta din priviri. Mai bine-i ca Tristan să plece. Numele vostru ne e sfînt! Să nu se-ntmîmple ceva rău... au glăsuit linguşitorii.

Regele Marc s-a încrunat. L-a chemat pe Tristan la sine, şi i-a cerut să părăsească, pentru o vreme, Cornwalul. Să plece chiar a doua zi.

Tristan a vrut să se supună. Şi era gata să pornească.

Însă l-a săgetat un gînd: Cum ar putea pleca din Cornwal, fără să-i spună rămas bun Isoldei lui cu păr de aur? Dar dacă nu se mai revăd? Dacă el moare între timp de dorul care-l chinuie?

Sufletul îi ardea în piept.

Şi-aşa s-a hotărît s-o vadă întîi de toate pe Isolda, orice-ar fi fost să se-ntîmple, şi să îi spună rămas bun.

Luîndu-l pe Gorvenal cu sine, Tristan s-a dus într-o căsuță din Tintagil şi s-a ascuns.

Cu ajutorul Brangienei, multcredincioasa slujitoare, i-a dat Isoldei întîlnire la poalele unui copac, a unui pin, într-o livadă, lîngă un lac, la marginea castelului.

Isolda s-a cutremurat.

Dacă venea, făcea o faptă prin care-l supăra pe Marc. Dar, dacă nu voia să vie, nu era oare şi mai rău? Tristan nu deznădăjduia? Şi-n deznădejde nu putea — el, ce era vijelios! — să îşi reteze firul vieții?

Isolda deci s-a hotărît să-l întîlnească pe Tristan.

Dar la castel se mai afla şi-un pitic cocoşat: Frocin. Frocin era şi vrăjitor. El se aliase cu Andret, fiindcă Tristan era frumos, era iubit, îi ajuta pe cei sărmani şi lupta-n apărarea lor, cum se-ntîmplase cînd Morholt venise să ia tinerii, cu ani în urmă, în Irlanda.

Acum, prin vrăji, Frocin aflase de întîlnirea lui Tristan cu multiubita lui Isolda, sub acel pin de lîngă lac. Îl înştiințase pe Andret, şi-acesta pe regele Marc.

Regele, auzind aceasta şi dorind să se-ncredințeze, cu ochii lui, de ce se-ntîmplă, s-a urcat seara în copac, luîndu-şi şi arcul cu săgeți.

Peste puțin, într-adevăr, veni Tristan lîngă copac.

„Aşadar, nu este minciună, îşi spuse Marc. Am să-l ucid” — şi-şi puse o săgeată-n arc.

Insă Tristan, cum sta pe țărm, şi privea visător, în lac, îi văzu umbra regelui care-şi punea săgeata-n arc.

Cum s-o vestească pe Isolda, şi cum să nu se dea de gol? Teamă-i era doar pentru ea.

Îşi muncea mintea ce să facă, se frămînta... dar prea tîrziu...

Isolda lui se şi ivi, albă, subțire, diafană, plutind parcă printre copaci.

— Tristan, rosti ea, unde eşti?

În acea clipă, cum şoptea, apropiindu-se de copac, luna se arătă senină şi lucitoare printre crengi.

Ca şi Tristan, văzu şi ea umbra lui Marc cu arcu-n mîini.

„Nu e nimic, gîndi Isolda. Regele are ce-auzi.”

Şi-i spuse tare lui Tristan:

— Tristan, deşi am fost a ta, şi tu m-ai dat regelui Marc, cum altul nu ar fi făcut-o, duşmanii nu se potolesc. Şi totul din invidie. În jurul nostru s-a țesut un des păienjeniş de intrigi. De-aceea eu te sfătuiesc să pleci din Cornwal chiar acum şi să nu te mai înapoiezi, chiar dacă ai să fii rugat. Regele şi-a plecat urechea la glasul clevetirilor. Şi nu doresc să-ți afli moartea, fiindcă ai fost preacredincios cuvîntului ce i l-ai dat...

— Acelaşi lucru-l socoteam şi eu, preanobilă Isolda. Vreau să v-asigur c-am să plec, şi încă pentru totdeauna, dar țin să vă spun rămas bun, ca uneia ce-i datorez viața mea toată, spuse el.

Regele atunci se ruşină de bănuielile avute. Coborîndu-se din copac, luă pe Isolda şi Tristan, şi îi întoarse la castel.

Dar le ceru ca niciodată blonda Isolda şi Tristan să nu-şi vorbească între ei, decît doar în prezența sa.

Duşmanii nu se liniştiră nici după această întîmplare.

Andret, Frocin şi cu ceilalți stăteau, neobservați, de veghe: doar-doar vor dibui ceva... să-i poată spune regelui, şi să-l răpună pe Tristan.

Iar el n-avea altă dorință, decît să schimbe un cuvînt cu cea mai dragă decît viața, sau cel mult să-i atingă mîna, mîna ei aibă şi micuță, luată de Marc din mîna lui.

Însă-şi da seama că pîndeau duşmani la fiecare colț, că ea era-n primejdie, că însuşi Marc încuraja această goană-n urma lor.

Pe vremea-aceea, regele dormea cu rudele-apropiate în una şi aceeaşi sală.

Numai că iată, într-o seară, cînd ceilalți se culcaseră, regele Marc îi porunci nepotului Tristan să plece în zori de zi la Camelotr la curtea regelui Artur, cu o scrisoare de la el.

Apoi, cam către dimineață, regele Marc se ridică, urmat şi de ceilalți baroni, ieşind afară din castel.

Tristan nu se mai stăpîni.

„Este prilejul, se gîndi, să schimb o vorbă cu Isolda, mai ales fiindcă am să plec, astăzi, la regele Artur, şi nu ştiu dacă-n calea mea nu mi s-a-ntins cumva vreo cursă, şi dacă n-am să pier pe drum."

Se ridică din pat, cu grabă.

Era în revărsat de zori.

Şi între patul regelui şi cel al său văzu, pe jos, un strat subțire de făină.

Îşi dete seama deîndată. Frocin făcuse acest lucru. Şi regele era-nțeles şi cu Frocin, şi cu Andret.

Totuşi dorința de-a vorbi cu fiica regelui Irlandei birui prevederile. Ca să nu calce prin făină, dar să ajungă la Isolda, se încordă, făcu un salt, şi-ajunse alăturea de ea.

În clipa cînd sări Tristan, intrară-n sală regele, baronii lui şi vrăjitorul.

Regele porunci să-i lege şi pe Isolda, şi pe el. Să nu se facă judecată. Dar să se pregătească rugul. Şi cei ce se iubeau să ardă, să fie prefăcuți în scrum.

Ziua veni însîngerată, în sunete de trîmbițe.

Crainicii regelui chemară pe cornwalezi să se adune, să vadă execuția.

— Nu vrem să moară nici Tristan, acela care ne-a scăpat, prin lupta lui, de irlandezi, şi nici regina cea frumoasă, buna Isolda, nu... nu vrem, striga mulțimea-nfuriată.

Dar regele nu ținu seamă. Şi cînd rugul se ridică, trimise-ntîi după Tristan.

Pe cînd îl aduceau pe cale, în ştreanguri, ca pe un tîlhar, îi întîlni bunul Dinas, un baron prieten lui Tristan.

Şi acesta, cu sabia, îi tăie legăturile.

— Nu se cuvine, zise el, ca un baron, cum e Tristan, să fie dus legat în ştreanguri. De fuge, aveți săbiile...

Porniră apoi mai departe, trecînd pe lîngă o capelă.

Oamenii se opreau aici să se închine uneori.

Capela se găsea pe-o stîncă, la marginea unei prăpăstii. Şi-avea o scobitură-n piatră, pe unde iarna ieşea fumul.

— Mai înainte de-a muri, rosti Tristan baronilor care-l călăuzeau spre rug, dați-mi voie să intru-aici şi să îmi fac o rugăciune.

Şi fiindcă îi îngăduiră, Tristan pătrunse în capelă. Dar cum era de subțirel şi mlădios, se strecură prin coşul cel îngust de piatră, ieşi afară şi sări, de sus, în valurile mării.[5]

Şi marea clocotea acolo ca un balaur printre stînci.

— S-a înecat, spuse Dinas, văzîndu-l cum se prăbuşise. S-a pedepsit singur Tristan. Vestiți-l pe regele Marc.

— Dacă-i aşa, glăsui Marc, cînd auzi această ştire, să mi-o aduceți pe regină.

Isolda fu şi ea adusă. Însă mulțimea clocotea.

— Nu vrem s-o ardeți pe regină! Isolda e nevinovată! Altă pedeapsă-i puteți da...

Atunci... atunci se arătă, în fața regelui, un om respingător peste măsură, şi care se numea Yvain. Trupul i-era tot plin de plăgi. Obrazul lui părea mîncat pe jumătate de un lup. Din nas n-avea decît un ciot. Şi era îmbrăcat în zdrențe murdare şi mirositoare.

Mulțimea toată-i făcu loc, fiindcă Yvain era lepros.

În urma lui Yvain mergea, tăcută şi îngrozitoare, o ceată mare de leproşi toți plini de răni putregăite şi toți cu zdrențele curgînd, răspîndind o duhoare grea, ce-i îneca pe privitori.

Femeile-şi acoperiră ochii, să nu-i vadă trecînd. Însă Yvain cu soții săi veniră la trei paşi de rege.

— Măria voastră, îi zise el, cu-o voce spartă, ascuțită, vreți s-o ucideți pe Isolda, c-a stat de vorbă cu Tristan. Dar, ia gîndiți-vă că rugul o s-o prefacă prea curînd într-o grămadă de cenuşă. Şi suferința-i s-a sfîrşit. Noi sîntem ocoliți de oameni şi arătați cu degetul. Neveste nu avem de mult. Dați-ne-o dară pe Isolda!... Isolda se va-mbolnăvi de lepră, ca şi noi ceilalți. În loc de rochii foşnitoare şi blănuri scumpe, de samur, o să-i atîrne zdrențele. Ce vreți pedeapsă mai grozavă? Trupul ei alb va putrezi, încă de vie, rege Marc!...

— Nu!... Nu mă dați leproşilor! plîngea pe rug blonda Isolda, cutremurîndu-şi umerii de-nfiorare şi de spaimă. Mai bine dați foc rugului.

Numai că regele rînji cu gura strîmbă spre Isolda. Mînia îl făcea nebun.

— Luați-o! strigă leproşilor. Să putrezească vie fiind. Şi chipul ei frumos acum să facă silă tuturor...

Yvain se repezi ca fiara. Dezlegă legăturile.

Mulțimea se ruga în cor:

— Nu, rege Marc! Nu face asta! Căci cerul te va pedepsi...

— Luați-o! răcni încă o dată regele Marc către leproşi.

Aceştia o înconjurară, şi-n groaza celor ce priveau fapta cea crudă a lui Marc, şi fără de asemănare cu nici o alta pe pămînt, Yvain o trase pe Isolda, de păr, către sălaşul lor, săpat în stîncă, lîngă mare.

Oamenii se împrăştiară, şi-şi blestemară regele, afară numai de Andret, piticul blestemat Frocin, şi alţi cîţiva baroni vicleni...

Atîta doară că Tristan, sărind în mare, nu săvîrşise fapta asta pentru el, ci doar cu gîndul la Isolda, voind s-o scape de osîndă. Iar el putea apoi să moară.

Din fericire, chiar de mic făcuse-astfel de sărituri, pe coastele din Loonois, apoi, de-asemeni, în Cornwal. Avu noroc. Nu se lovi. Şi, înotînd sub apa mării, se-ntoarse repede la ţărm.

În vremea asta, Gorvenal, de ajuns de prevăzător, trăgînd nădejde că Tristan totuşi scăpase, îl căuta.

Se întîlniră amîndoi pe-o plajă lîngă Tintagil, acum pustie, fiindcă toţi fuseseră chemaţi de Marc, să vadă execuţia.

Gorvenal îi aduse calul. Ba îi dădu şi sabia, pe care el i-o tăinuise sub mantie, cînd îl legau din ordinul regelui Marc, în zorii zilei, la castel.

Tristan încălecă pe loc, şi vru să plece către rug, să lupte iar pentru Isolda. Nu făcu însă zece paşi, şi un convoi se arătă.

Convoiul era de leproşi.

În fruntea lor păşea Yvain, trăgînd de pletele-i de aur pe-o tînără fără puteri, care abia se mai zbătea.

Ceilalţi ţipau de bucurie, şi ca maimuţele săreau, fiindcă cea mai frumoasă fată din cîte se găseau pe lume era acuma prada lor.

În timp ce ei ţipau bezmetici, îl şi văzură pe Tristan.

Convoiul stătu locului.

Numai Yvain o mai ţinea de plete pe blonda Isolda.

— Isolda! o chemă Tristan, Isolda, iată, sînt aici! şi s-avîntă către leproşi.

Cînd leproşii se risipiră, şi nu rămase decît ea, trîntită pe nisipul plajei, cu părul revărsat în valuri, oftînd ca un copil bolnav, Tristan o ridică sfios.

— Tristan, îi şopti ea. Tristan, ţi-am adus numai nenoroc...

Tristan o mîngîie pe păr. Urcă pe cal, cu ea în braţe.

Şi, însoţiţi de Gorvenal, se-ascunseră într-o pădure, să stea în ea cu fiarele, fiindcă la curte cu baronii şi regele nu mai puteau.

Tristan de mic crescuse-un cîine, pe care îl chema Husdent. De cînd fusese luat Tristan de cavaleri şi dus spre rug, Husdent nu mai mînca nimic. În schimb nu înceta o clipă să-şi muşte lanţul, să se zbată, scurmînd podelele de piatră.

Întreg castelul răsuna de lătrături şi urlete. Regele Marc nu mai putea o clipă să închidă ochii.

Au hotărît deci să-i dea drumul, dar să vadă pe unde-o ia, poate că-i duce spre Tristan. Fiindcă Yvain îi înştiinţase că nici Tristan nu era mort, şi că le-o luase pe Isolda. Să afle unde s-au ascuns.

Cîinele, negru şi voinic, scăpînd din lanţ, o luă la fugă întîia oară spre capelă. Şi o porni spre plaja mării. De-aici o luă către pădure.

Şi-n pădure-i pierdură urma. Dar el ajunse la Tristan.

Pădurile creşteau pe-atunci atît de mari şi încîlcite, încît era nespus de greu ca să-i mai afle pe fugari. Afară de-asta, prin hăţişuri nu se putea merge în grup. Şi nimeni nu avea curajul să-l întîlnească pe Tristan — decît dacă erau mai mulţi. Căci Tristan i-ar fi pedepsit. Desigur, i-ar fi doborît. Săgeata lui nu dădea greş.

Şi-aşa, baronii hotărîră să se oprească deocamdată, dar să-l trimită pe Frocin, poate că el îi va găsi.

La început Tristan făcu iubitei sale, în pădure, o colibă din ramuri verzi, şi-o presără toată cu flori. Dar iată că veni şi toamna. Săpă atuncea un bordei.

Tristan dresase pe Husdent ca să-i ajute la vînat, fără să latre nicidecum. De cum afla unde-i vînatul, cîinele îi călăuzea, în linişte — sau pe Tristan, sau pe scutierul Gorvenal.

Husdent părea un cîine mut.

Numai cînd buna lui stăpînă, Isolda, îl mîngîia blajin, Husdent abia de mîrîia, închizînd ochii, bucuros.

Vara mîncaseră şi fructe: mere şi pere de pădure. Dar iarna aveau numai carne, bine-nțeles, cînd o găseau.

Hainele lor, subțiri, de vară, erau acum ferfenițite. Tristan şi Gorvenal scutierul au trebuit să pregătească, în iarnă, blănuri de-nvelit.

Isolda nu era deprinsă cu greaua viață de pădure. Pe lîngă frig şi umezeală, răbdau de foame deseori, sau mîncau numai rădăcini.

Dar ei nu vedeau toate astea. Căci dragostea le da puteri.

Tristan îi închina Isoldei versuri în fiecare zi. Seara se-aşeza lîngă foc, cu harpa-n brațe, şi-i cînta. Şi-n versuri nu-i vorbea decît de ce simțea inima lui, văzînd-o cît e de frumoasă, şi ştiind cît de dragă i-e.

Păcat că nu şi-a scris Tristan aceste lais-uri de amor, şi astfel nu ni s-au păstrat. Căci alte lais-uri mai frumoase nu s-au mai scris de cînd e lumea, şi, sigur, nici nu s-or mai scrie...

Isolda era fericită, fiindcă Tristan era cu ea; şi nu ştiau că, prin pădure, Frocin, piticul, îi căuta.

Şi-acesta, pînă la sfîrşit, a putut să le dea de urmă, să le descopere sălaşul, vestindu-l pe regele Marc.

Trecuse vitregia iernii. Şi păsărelele cîntau. Pădurea înverzise toată. Fiori răsăreau prin luminişuri.

Era o zi moleşitoare.

Tristan şi cu blonda Isolda se întorseseră-n coliba de primăvară, din bordei. Iară Tristan împrospătase coliba lor cu ramuri verzi şi presărase în ea flori.

Gorvenal nu era acasă. Se dusese la vînătoare, luîndu-l cu el şi pe Husdent.

Nefiind cîinele la colibă, regele şi suita lui se apropiară de colibă, privind printr-o deschizătură.

Într-un colț se afla ulciorul, alături un arc cu săgeți, o suliță şi două ghioage. De-o ramură, ca de-un cîrlig, spînzurau cîteva veşminte. Mai multe piei de animale erau azvîrlite într-un colț. Şi-n mijloc se vedea un pat. Era un pat făcut din ierburi, şi presărat apoi cu flori. Pe pat se-odihneau amîndoi. Dar între ei lucea, albastră, lama tăioasă-a unei săbii: semnul deplinei curății.

Regele Marc, care venise aprins de gînduri ucigaşe, se-nveseli numaidecît.

După ce fără îndurare o dăduse leproşilor, în acea zi de neuitat, pe cea care-i era soție, regelui îi păruse rău. Fiindcă atunci cînd rămăsese fără de tinerețea ei, înțelesese că-i bătrîn. Şi ar fi vrut s-o ia-napoi.

Acum se bucura din plin, văzînd lama strălucitoare pusă ca stavilă-ntre ei.

Plin de prudență, regele se aplecă, luă sabia, şi o înlocui cu-a sa. Iară Isoldei îi schimbă inelul, cu inelul lui.

Aceasta trebuia să-nsemne că i-a găsit; este-ntre ei; şi ar fi gata de iertare.

Cînd s-au trezit şi au văzut sabia regelui în locul aceleia a lui Tristan, iară pe degetul Isoldei inelul său, au înțeles că îi pîndea primejdia. Nu mai aveau unde fugi.

Mai se găsea-n acele locuri, într-o chilie, de sub munte, şi un călugăr pustnicit. Acesta se numea Ogrin.

Ogrin îi certa pe Tristan de cîte ori îl întîlnea, spunîndu-i că trebuie-ntoarsă Isolda stăpînului ei.

Aflînd de-această întîmplare, Ogrin îl certă şi mai rău. Dar Tristan se împotrivi:

— Isolda nu-i a lui. I-a mea. Eu am văzut-o-întîia oară şi m-am îndrăgostit de ea. Şi ea pe mine m-a ales...

Bătrînul pustnic se-ncruntă:

— Regele Marc ți-a arătat întotdeauna dragoste. Şi tu îi datorezi la fel...

— Eu, pentru el, am părăsit regatul de la Loonois. Şi cu credință l-am slujit, înfruntînd moartea şi luptînd şi cu uriaşul irlandez. Iară Marc cum m-a răsplătit? Prin vorbe, da, el mă iubea ca pe o rudă apropiată. Dar cu fapta m-a osîndit, folosind drepturile sale, de rege şi de suzeran, să-i dau pe draga mea Isolda, pe care nici n-o cunoştea.[6]

— Noi de aceea ne-am născut... Sîntem făcuți de Dumnezeu să suferim pe-acest pămînt! hotărî pustnicul, lovind cu cîrja într-un copac.

— Nu cred, îi răspunse Tristan. Ne-am născut să fim fericiți, şi nu să trăim în dureri. Durerile noi ni le facem. Ni le fac oamenii haini, acei ce sînt lipsiți de suflet. Afară de-asta, vreau să ştii că am murit de două ori: şi de otrava lui Morholt, ca şi de a balaurului. Şi Dumnezeu m-a părăsit. De-asemeni şi regele Marc. Iară Isolda mi-a dat viața...

— Regele Marc îi este soț...

— Da. Însă eu am cucerit-o, prin jertfa mea, luptîndu-mă...

— Sfînta biserică romană i-a unit printr-o legătură ce nu poate fi desfăcută...

— Pe noi ne-a unit dragostea. Amîndoi am băut licoarea, a cărei vrajă nici un preot nu poate să o risipească.

— Lui Marc i-a jurat ea credință...

— Dar eu i-am ținut mîna-n mînă, atunci, în ziua cununiei. Isolda nu la vrut pe Marc. Pe ea n-a întrebat-o nimeni! Iar regele, ca suzeran, cu sprijinul bisericii, în numele lui Dumnezeu, mi-a luat-o pe Isolda mea.[7]

— Tristan, glăsui pustnicul, amenințînd cu semnul crucii. Şi în fața lui Dumnezeu, ca şi în fața legilor, Isolda însă a rămas soața lui Marc, regele tău...

— Regele Marc a azvîrlit-o leproşilor, şi a sortit-o unei pieiri chinuitoare. Arunci ceva, şi-i tot al tău, fiindcă eşti tare şi-aşa vrei? Eu am scăpat-o, e a mea...

— Dar nu uita c-o chinuieşti, ținînd-o în mizerie, de-atîta vreme, de doi ani. Oamenii toți o vor huli. Acuma-i încă tînără. Dar nu gîndeşti la

bătrîneţe? Dacă nici tu nu vei mai fi, va ajunge o cerşetoare, aşteptînd mila tuturor. Iar după moarte, lîngă tine, în iad îşi va găsi sălaş...

Tristan se prăbuşi-n genunchi.

— Nu pentru mine, pentru ea, te roagă să nu sufere...

— Numai un drum e, fiule, rosti pustnicul la sfîrşit. Marc este gata să vă ierte. Dă-o-napoi soţului său, cruţ-o, Tristan, şi de ruşine, şi de osînda veşnică. Iar tu însuţi porneşte-n lume, cît mai departe de Cornwal, şi uit-o... uit-o pe Isolda. Căieşte-te cît mai e timp. Numai aşa poţi împăca şi legea, şi biserica...

Şi, ca s-o cruţe pe Isolda de alte multe suferinţe, Tristan atunci s-a-nduplecat.

Cu moartea-n suflet s-a întors Isolda la stăpînul ei. Tot astfel a plecat Tristan.

Mai înainte de-a pleca, în sala tronului, a spus:

— Cine cutează să arunce vreo vorbă rea despre Isolda să îşi susţină-nvinuirea, luptîndu-se cu armele!

Nici un baron nu i-a răspuns. Cine-ndrăznea să îl înfrunte pe preaputernicul Tristan, ce-l doborîse pe Morholt?

La despărţire, el i-a dat Isoldei sale pe Husdent. Dacă Isolda-i poruncea, cîinele sfîşia pe-oricine. Şi ea i-a dăruit inelul pe care îl purta în deget, în ziua cînd la întîlnit întîia oară pe Tristan — un inel mic, făcut din jasp.

Şi anii iar au început să treacă unul după altul...

Feciorul regelui Rivalen s-a reîntors în Loonois, primit cu cinste de Rohalt, care a vrut iar să-i dea tronul. Însă Tristan nu la primit.

De-aici s-a dus în Galia, la nobilul duce Gilain.

Şi ducelui i-a cîştigat, la şah, un căţeluş vrăjit, adus din insula Morganei, din Avalonul depărtat. La gît acest căţel vrăjit — cu blana în zece culori — purta un clopoţel de aur. Şi cine-asculta sunetul acestui clopoţel de aur îşi uita suferinţele.

Tristan i la trimis Isoldei, printr-un poet al ducelui, ca ea să-şi uite dragostea şi să îl uite şi pe el.

Însă Isolda n-a primit ca doar Tristan să sufere, iar ea să îşi aline dorul.

„În bucurie, şi-n dureri, eu sînt legată de Tristan”, şi-a spus încet blonda Isolda, şi-a zvîrlit într-un lac adînc vrăjitul clopoţel de aur.

Dar nici Isolda şi nici Tristan nu mai puteau să vieţuiască departe unul de cellalt.

Tristan îşi petrecea tot timpul doar în războaie, socotind că armele îl vor lovi, şi astfel o să se sfîrşească.

Mult timp la slujit pe Artur, pe regele Britaniei, fiind soţ cu cavalerii săi în luptele din Frizia, Spania şi Germania. Dar moartea-l ocolea mereu, poate anume ca să-i lase întreagă, mare, suferinţa.

— Pe cînd lupta prin Spania, a auzit că pe la noi, prin ţinutul Bretaniei, zise poetul cîntăreţ, pustia contele Riol, stăpîn al domeniului Nantes.

Iar ducele Bretaniei — Hoël era numele lui — se retrăsese la Carhaix, castelul de pe ţărmul mării, în care locuim azi noi.

Şi în castel se închisese cu Kaherdin, feciorul său, şi cu iubita lui copilă, ce se chema, printr-o-ntîmplare, Isolda cu mîinile albe. Riol voia să ia cu sila pe fiica ducelui Hoël.

Cavalerii Mesei Rotunde — dintre care prințul Tristan făcea de multă vreme parte — aveau întîia datorie de-a-i ajuta pe cei mai slabi, de-a-nfrunta pe năvălitori.

Pornindu-se către Carhaix, Tristan îi ajută în luptă pe duce şi pe fiul său. El însuşi îl luă prizonier pe contele Riol de Nantes, şi-acesta fu zvîrlit curînd într-o temniță cu guzgani.

Isolda cu mîinile albe era scăpată de Riol. Şi tatăl, ducele Hoël, şi fratele ei, Kaherdin, nu mai puteau de bucurie, căci contele Riol era un om de o cruzime rară. Şase neveste avusese, una mai mîndră decît alta. Şi toate şase se găseau în cripta din castelul lui. Isolda cu mîinile albe ar fi avut aceeaşi soartă, dacă Riol n-ar fi ajuns înlănțuit în temniță.

Kaherdin, fiul lui Hoël, era un tînăr de ispravă, sincer şi foarte inimos. Se-mprietenise cu Tristan, şi-l socotea ca pe un frate. Îl prețuia, fiindcă Tristan nu cunoştea frica de moarte, ba dimpotrivă, se vîra acolo unde viețile erau cosite cel mai des.

Tristan, cu firea lui deschisă — deşi atîta de mîhnit — îi devenea, drag orişicui, prin chipul său încîntător, prin zîmbetul curat şi bun, prin cîntecele lui la harpă.

Ducele nu mai contenea cu laudele şi să-l cinstească. Iară Isolda, fiica lui, îl privea doar şi suspina.

— Un astfel de viteaz e bine să fie înrudit cu noi! a rostit ducele Hoël.

Şi-mpreună cu Kaherdin s-au înțeles să facă astfel, încît Tristan s-ajungă soțul Isoldei cu mîinile albe.

Tristan iarăşi nădăjduia că draga lui cu păr de aur, avînd micuțul clopoțel al zînelor din Avalon, şi ascultîndu-i sunetul, o fi-nceput poate să-l uite, să-şi liniştească sufletul.

„Dar dacă eu, gîndea Tristan, nu pot să mă mai stăpînesc, şi plec la ea, şi iar o tulbur, şi-o fac din nou să sufere? Primind această cununie, aş aşeza o stavilă în calea nebuniei mele şi a dorinței arzătoare pe care-o am să o revăd, şi-abia de pot s-o mai înfrîn...”

Şi-astfel, Tristan s-a învoit să facă nunta cu Isolda, copila ducelui Hoël.

Nunta a fost însă ciudată.

Corul cînta, şi ducele a unit mîna lui Tristan cu-a fiicei sale preaiubite.

Isolda cu mîinile albe i-a jurat lui Tristan credință.

Dar el, parcă plutea în vis. Privea spre duce, spre mireasă, asculta glasul preoților, însă în minte nu vedea decît un păr moale, de aur, şi auzea doar glasul celei care era în Tintagil.

— Blondă Isolda! şoptea el. Blondă Isolda, iartă-mă!...

Iar ducele, şi oaspeții, şi preoții nu-nțelegeau ce-i cu Tristan şi de ce spune astfel de vorbe încîlcite, cînd nici mireasa nu e blondă — ci are părul castaniu — şi nici n-are de ce-l ierta, ci este toată numai zîmbet, şi fericire şi-aşteptare.

În sfîrşit, nunta s-a făcut. Şi însoțiți ele Kaherdin, mirii s-au dus în încăperea unde urmau să locuiască.

Tristan a vrut să-şi scoată haina. Atunci i-a lunecat din deget inelul cel verde de jasp.

În ochi i s-a ivit din nou Isolda cea cu păr de aur.

Şi, surîzînd şi mai mîhnit, Tristan şi-a-ntins pe jos mantia, culcîndu-se chiar lîngă prag, lăsîndu-şi singură mireasa.

Şi cum asemenea-ntîmplări sînt anevoie-a le ascunde, ducele şi feciorul său au aflat ce se petrecuse.

Kaherdin l-a întîmpinat, într-o zi, pe Tristan în prag. I-a spus că îi aflase taina. Şi, în numele sorei sale, se socoteşte înjosit. Pentru ce o dispreţuieşte pe fiica ducelui Hoël, Isolda cu mîinile albe?

Atunci Tristan n-a mai putut să îşi ascundă gîndurile.

Fiindcă ţinea la Kaherdin, Tristan l-a chemat în grădină să-i povestească viaţa lui. Şi-apoi singur să judece.

Şi, ascultîndu-l pe Tristan cît suferise cînd Isolda, de mînă cu regele Marc, s-a îndreptat către castel, iar el, rămas pe ţărmul mării, îngenunchiase şi plîngea, Kaherdin s-a simţit mişcat.

Şi şi-a dat seama că Tristan avea gîndul cel mai curat. Dar ori de cîte ori voia să o privească pe mireasă, în minte-i apărea cealaltă, Isolda lui cu păr de aur, cu ochii parcă-nlăcrimaţi — şi sufletul îi îngheţa.

Kaherdin însă l-a rugat să n-o lase pe sora sa. Să se retragă, dacă vrea, aşa precum ceruse singur, într-o-ncăpere, sus, în turn.

Tristan s-a-nvoit bucuros.

Alţi ani apoi de-atunci s-au scurs.

Dar nici Isolda, nici Tristan n-au încetat să sufere.

Cum au putut trăi, nu ştim, unul departe de cellalt.[8] Ea era tot şi tot mai palǎ, şi mai slăbită, şi mai tristă. Iar el lupta necontenit.

Barzii cei vechi mai povesteau că totuşi, pe ascuns, Tristan, nemaiputindu-se opri, s-a dus s-o vadă pe Isolda. Întîi ca un neguţător, pe urmă ca un pelerin. Dar n-a putut nici să-i vorbească. A treia oară s-a-mbrăcat în hainele unui nebun, pe cap cu părul tuns în cruce, cu hainele în cinci culori. Şi, ţopăind ca un bufon şi făcînd zeci de strîmbături, pe buze cu rîs mincinos, a ajuns pînă la castel.

Regele Marc şi toţi curtenii au rîs în hohote văzîndu-l. Draga lui nu la cunoscut sub haina asta de bufon. Şi numai cîinele, Husdent, s-a repezit, cu labele, pe pieptul lui, lingîndu-i faţa şi mîinile stăpînului.[9]

Isolda se temea într-una de cursele baronilor. Însă atunci a înţeles, ceea ce inima-i spunea, că-n faţa ei era Tristan.

Cîteva clipe şi-au vorbit, singuri fiind într-o-ncăpere.

— Iubita mea, i-a spus Tristan. Acuma trebuie să plec. Şi ştiu că n-am să te mai văd. Şi fără tine am să mor.

— În sufletul meu n-ai să pieri, i-a şoptit stins blonda Isolda.

Se pare că şi Marc aflase cine se-ascunsese atunci sub hainele împestriţate şi sub tunsoarea caraghioasă, şi hotărîse să-l vîneze ca pe un lup, ce da tîrcoale unei mioare în ocol.

Tristan s-a întors la Carhaix, luînd parte şi la alte lupte şi-ajutîndu-l pe Kaherdin.

Se povesteşte într-un cîntec că Marc ar fi trimis cîndva să i s-aducă, din Irlanda, otrava-n care se muiau săgeţile şi sabia.

Şi, după-această întîmplare, Tristan a fost lovit în luptă, la poalele unui castel, pe care-abia îl cucerise, cu o săgeată otrăvită.

Cine-o fi tras nu s-a aflat; nu ştim de Marc e vinovat.

Atîta ştim despre Tristan c-a fost adus lungit pe scut.

— Urcaţi-mă sus, în castel, a glăsuit încet Tristan. Să pot vedea întinsul mării şi zările către Cornwal. Şi tu, i-a spus lui Kaherdin, te du

degrabă la Isolda. Spune-i că i-am fost credincios pînă în ultima clipită. Marc nu se poate supăra. Eu l-am cinstit îndeajuns, şi nu i-am înjosit onoarea, chiar dacă mi-a răpit iubita. Isoldei dă-i acest inel, pe care ea-l purta în deget în ziua cînd ne-am cunoscut. Roag-o să vină, dacă vrea, ca să ne spunem bun rămas. Şi, dacă vine, să înalţi pe catargul corăbiei o pînză albă; dacă nu, să ridici alta-ntunecată ca noaptea-n care mă cobor...

— Tristan, nu trebuie să mori, i-a dat răspunsul Kaherdin. Isolda cea cu păr de aur mă va urma, fără-ndoială. Şi fericirea ta furată de Marc din Cornwal se va-ntoarce...

— Te du... degrabă, Kaherdin. Şi nu întîrzia pe drum, căci clipele-mi sînt numărate... Aleargă la blonda Isolda...

Şi Kaherdin s-a repezit cu o corabie uşoară, zburînd pînă la Tintagil.

Iară Isolda, auzind, s-a ridicat albă din jilţ.

— Ţi-am fost supusă, rege Marc. Te-am ascultat întotdeauna, şi cînd mi-ai zdrobit inima, aşa cum cereau datina şi legile bisericii. Acuma însă vreau să plec. Să-i spun rămas bun lui Tristan. El m-a adus în ţara asta. Şi pentru tine s-a luptat. Şi mă voi duce, rege Marc, să-i alin ultima clipită, de te-nvoieşti tu sau de nu[10]...

Marc a-nţeles că orice rău îşi are marginile sale. Şi a încuviinţat Isoldei să-l urmeze pe Kaherdin.

Şi a plutit corabia, pînă ce s-a zărit, departe, castelul ducelui breton;.

Atunci feciorul ducelui şi-a amintit să-nalţe pînza, cu veste bună, pe catarg.

Dar între marinarii-aceia cîţiva erau tocmiţi de Marc, cum spun unele cîntece, sau de Isolda cu mîini albe, aşa cum grăiesc altele. Pînza pe care-au înălţat-o nu a fost albă ca de nea, ci neagră cum este mormîntul. Kaherdin n-a băgat de seamă. Tristan privea de la fereastră. Cînd a văzut corabia, la început s-a-nveselit; dar, cînd a zărit pînza neagră, ochii i s-au înceţoşat, inima i-a-ncetat să bată.

Corabia sosind la ţărm, Isolda a sărit grăbită şi a fugit către castel, cu mîinile împreunate, cu rochia albă fluturînd.

— Tristan! striga ea. Am venit... Tristan, aşteaptă-mă, Tristan!...

Dar el dormea somnul cel lung, lîngă fereastra mititică, de unde se puteau privi zările largi, către Cornwal.

— Tristan, mai stai încă puţin! Aşteaptă-mă să viu şi eu!...

Dar clopotele mînăstirii de pe faleza din Penmarch şi-ale capelei din Carhaix vesteau plecarea lui Tristan.

Cînd a intrat în încăpere, Isolda cu mîinile albe plîngea la căpătîiul lui.

— Doamnă, i-a glăsuit Isolda cu păr de aur, este vremea să îmi daţi mie locul vostru. Lăsaţi-mă să mă apropii. Mi-am cîştigat, prin suferinţă, dreptul de-a fi în veci cu el.[11]

Barzii spuneau că după moarte au fost aduşi la Tintagil, şi amîndoi înmormîntaţi în cîte-o raclă de smarald.

Regele Marc nu s-a-nvoit ca să rămînă împreună.

Da'n noaptea cînd i-au îngropat, a răsărit un trandafir din racla prinţului Tristan. Şi trandafirul a crescut. A-mbrăţişat racla Isoldei.

Marc a cerut să se reteze din rădăcină trandafirul. Dar în cealaltă dimineaţă crescuse iar, mai înflorit.[12]

Degeaba îl tăiau, căci noaptea creştea la loc, şi-nvăluia lăcaşul somnului Isoldei.

Au fost siliţi să-l lase-aşa.

Dragostea lor a biruit[13]...

[1] Povestea lui Tristan şi a Isoldei face parte dintre cele mai îndrăgite şi mai cunoscute legende din evul mediu, avînd largă răspîndire pînă în zilele noastre. Originea sa este foarte veche. Face parte din legendele celtice, şi, ca şi legenda lui Artur, are legături directe cu mitologia. În biografia poetică a lui Tristan (Drystan) găsim multe elemente comune cu acelea ale lui Borvo (un fel de Apolo celtic). Tristan pare a fi fost pentru celţi un erou deosebit. Dintr-o serie de detalii ale legendei ne dăm seama că, prin Tristan, vechii celţi (poate chiar cu multe secole înaintea erei noastre) întruchipau forţa şi mintea omenească atotbiruitoare în mijlocul naturii sălbatice şi adeseori primejdioase. Tristan ştie să vieţuiască în adîncul pădurii, găsindu-şi în ea un adăpost sigur, hrană şi îmbrăcămintea necesară, asemeni primilor celţi. Ştie să navigheze, şi cutreieră mările din sudul Britaniei, în Irlanda, în Galia (Franţa) şi în Armoricum (peninsula bretonă), indicînd astfel strînsele legături care au existat între aceste ţinuturi locuite odinioară de celţi. Arma lui preferată este arcul, instrumentul muzical cel mai ales, harpa, în fiinţa lui sînt contopiţi un Heracle şi un Orfeu celtic. El este un luptător fără prihană, în slujba celor slabi, şi totodată un mare artist, care cultivă frumosul şi compune versuri, rostite apoi cu acompaniament de harpă.

[2] Mulţi presupun că Tristan era — la vechii celţi — şi născocitorul artei de a vîna, ca şi al aceleia de a naviga.

[3] Cu multă măiestrie au încercat să motiveze poeţii cavaleri, în versurile lor, de ce Marc îngăduie şi într-un anume fel chiar îl îndeamnă, fără nici o remuşcare, pe nepotul său, pe care susţinea că-l iubeşte ca pe un fiu, să plece într-o expediţie, despre care îşi dădea perfect de bine seama că era atît de periculoasă, încît putea să-l coste viaţa. Fiindcă, pretindeau ei, baronii îl obligau neapărat să se căsătorească şi să aibă un copil, şi în acest fel moştenirea coroanei să nu-i revină lui Tristan — pe de-o parte — şi, pe de alta, fiindcă regele credea că fata cu părul de aur nu va putea fi cucerită.

[4] Goidelii, strămoşii irlandezilor (tot o ramură a celţilor), dădeau mirilor, în seara nunţii, nişte băuturi făcute din plante, pe care ei le sorbeau împreună. Simbolul se pare că era acela al beţiei comune a dragostei, pe care trebuiau s-o trăiască tinerii căsătoriţi.

În legenda lui Tristan, acestei licori i se acordă de obicei un rol hotărîtor, deşi tinerii se cunoscuseră şi, cu siguranţă, se îndrăgiseră mai dinainte. Prin efectul ei justifică poeţii şi comportarea de mai tîrziu a eroilor.

[5] Alte variante arată că Tristan a sărit pe o lespede de piatră. În Cornwal există chiar o astfel de lespede la ţărmul mării, numită: „Saltul lui Tristan”. Am preferat însă varianta populară germană, mai verosimilă a saltului în apă.

[6] Legenda cuprinde, în esenţa sa, un protest violent împotriva celor puternici. Aceştia, la adăpostul legilor stabilite de ei şi consfinţite de biserică, îşi puteau permite să despartă pe doi tineri care se iubeau, săvîrşind astfel — cum spune un învăţat francez — „o nelegiuire legală”.

Se presupune chiar că, în forma iniţială a legendei, Marc o răpea făţiş pe iubita nepotului său, şi îşi legaliza crima prin căsătorie.

Din nefericire nu ni s-au păstrat nici cîntecele barzilor celţi, nici măcar forma în care s-a concretizat legenda în Anglia, după invazia anglo-saxonă.

Avem numai nişte fragmente din poemele compuse de doi truveri din secolul al XII-lea: Béroul şi Thomas.

Pe baza lor s-au scris iniţial două versiuni în limba germană, de către Eilhart d'Oberg şi Gottfried von Strassbourg; apoi una în limba norvegiană, de un călugăr Robert şi, mai tîrziu, altele în limbile engleză, franceză, italiană etc.

În povestirea acestei legende ne-am orientat — în ce priveşte în special organizarea materialului şi unele întregiri — întîi după prelucrarea europeană cea mai cunoscută, aceea a lui Joseph Bédier, apoi după lucrările germane ale lui Will Vesper şi W. Golther, socotite a fi cele mai fidele textului vechilor poeme.

Am ţinut seamă de o serie de studii făcute asupra legendei de unii oameni de ştiinţă, ca: J. Frappier, P. Ionin, Robert de Beauplan etc. Ne-am întors, de cîte ori am simţit nevoia, la versiunile originale ale lui Béroul şi Thomas, publicate în redactarea lui E. Muret şi J.

Bédier, precum şi la unele versiuni populare, germane, engleze şi franceze, contemporane, căutînd să desprindem de-acolo tîlcurile mai adinci şi mai apropiate de înţelegerea noastră de astăzi ale legendei.

[7] Probabil că legenda lui Tristan a suferit prin secolele XI—XII mari transformări, ca şi multe altele, pentru a putea fi pe placul ascultătorilor de la curte. Cu acest prilej s-au ivit şi numeroase variante. Gustav Cohen, un cercetător francez, în lucrarea sa: „Un grand romancier d'amour et d'aventure au XII-e siècle: Chrètien de Troyes” scrie pe bună dreptate: „Ceux qui font profession de conter et qui parlent de la légende de Tristan la traitent bien diversement”.

Cu toate acestea, se pare că în toate variantele legenda păstrează clară înfierarea căsătoriei impuse şi nefireşti între un vîrstnic şi o tînără. Cere dreptul femeii de a-şi alege singură soţul. Şi cîntă forţa incomparabilă şi eternă a iubirii, singura în drept să unească pe doi tineri într-o adevărată căsătorie.

[8] Emoţionant este redată această idee în versurile poetei Marie de France: „Chevrefeuil” — „Caprifoiul”, plantă care se agaţă — în lais-ul poetei — de ramurile unui alun, şi nici alunul nu mai poate trăi fără caprifoi, nici caprifoiul, dacă nu rămîne încolăcit pe ramurile alunului. Prin această alegorie poeta compară pe cei doi tineri care nu pot trăi unul fără de celălalt.

[9] Scena se găseşte şi într-un mic poem francez, şi într-o legendă în proză. Ea a fost povestită magistral de Joseph Bédier, urmînd în special poemul.

[10] De cele mai multe ori, în legende, Isolda este arătată plecînd pe ascuns din Cornwal, alteori este atrasă de Kaherdin sau de un alt trimis al lui Tristan. Nouă ni s-a părut mai sugestivă versiunea în care Isolda, chemată de Tristan la ultima lor întîlnire, îi mărturiseşte făţiş lui Marc acest lucru, ridicîndu-se, cu un curaj demn de sentimentele ei, împotriva autorităţii sale.

[11] Cîteodată, ca în poemul „The last Tournament” de Alfred Tennyson, finalul este altul. Regele Marc îi urmăreşte pe îndrăgostiţi şi îl ucide pe Tristan în braţele Isoldei, făcîndu-şi singur dreptate. Dar în majoritatea variantelor — în proză şi în poezie — ca şi în „Tristan and Iseult” de Mattew Arnold, cei doi eroi mor împreună.

[12] Pentru a menaja susceptibilităţile regale, poeţii cavaleri nu precizau întotdeauna că trandafirul (sau o altă plantă), care răsărea — potrivit legendei — din mormîntul lui Tristan şi îl învăluia pe acela al Isoldei, a fost smuls din ordinul lui Marc, şi lăsau această faptă pe seama altor oameni.

[13] Finalul legendei înseamnă nu deznădejdea, cum au afirmat unii, ci, dimpotrivă, optimismul celtic, bineînţeles în limitele înţelegerii epocii respective. Separarea impusă celor doi tineri nu a putut să înfrîngă tăria sentimentelor acestora. Dragostea lor dăinuieşte dincolo de viaţă în legendă.

Aşa se şi explică de ce această legendă a inspirat pe atîţia artişti care au creat o serie întreagă de opere. Se apreciază însă unanim că dintre toate, cea mai importantă creaţie rămîne drama muzicală a lui Richard Wagner. Aria Isoldei, prin care ea îşi manifestă dorinţa de a-l urma pe Tristan, este socotită drept una dintre cele mai frumoase şi mai zguduitoare pagini de operă din muzica universală.

AL. MITRU

Din marile legende ale lumii

